www.mruni.eu

Raimonda KRAEMER

DAKTARO DISERTACIJA

MEDIACIJA ADVOKATO VEIKLOJE: TEORINIAI PAGRINDAI IR TAIKYMO YPATUMAI

SOCIALINIAI MOKSLAI,
TEISĖ (S 001)
VILNIUS, 2024

Mykolo Romerio universitetas

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Raimonda Kraemer

MEDIACIJA ADVOKATO VEIKLOJE: TEORINIAI PAGRINDAI IR TAIKYMO YPATUMAI

Mokslo daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, teisė (S 001)

Vilnius, 2024

Mokslo daktaro disertacija rengta 2018–2024 metais, ginama Mykolo Romerio universitete pagal Mykolo Romerio universitetui su Vytauto Didžiojo universitetu Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. vasario 22 d. įsakymu Nr. V-160 suteiktą doktorantūros teisę.

Mokslo daktaro disertacija ginama eksternu.

Mokslinė konsultantė:

prof. dr. Natalija Kaminskienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001).

Mokslo daktaro disertacija ginama Mykolo Romerio universiteto ir Vytauto Didžiojo universiteto teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkė:

prof. dr. Simona Drukteinienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001).

Nariai:

prof. dr. Rimantas Simaitis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001);

prof. habil. dr. Magdalena Tabernacka (Vroclavo universitetas, Lenkijos Respublika, socialiniai mokslai, teisė, S 001);

prof. dr. Agnė Tvaronavičienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001);

doc. dr. Dalia Vasarienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001).

Mokslo daktaro disertacija bus ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2024 m. lapkričio 28 d. 10 val. Mykolo Romerio universitete, L-101 aud.

Adresas: Didlaukio g. 55, LT-08303 Vilnius.

© Mykolo Romerio universitetas, 2024

TURINYS

ĮVADAS 9

1. ADVOKATO VEIKLOS MEDIACIJOJE BENDRŲJŲ PAGRINDŲ TEORINĖ ANALIZĖ 27
1.1. Mediacijos samprata advokato veiklos kontekste 27
1.2. Advokato profesinės veiklos kaita mediacijos įtakoje 32
1.3. Advokato vaidmuo ginčų sprendime: nuo tradicinio teismo iki šiuolaikinių alternatyvių ginčų sprendimo (AGS) būdų 39
1.4. Skyriaus išvados 45

2. ADVOKATO VEIKLOS YPATUMAI MEDIACIJOJE 47
2.1. Advokato veiklos specifika teisminėje ir neteisminėje mediacijoje 47
2.2. Advokatų vaidmenys mediacijoje 54
2.2.1. Advokato, dalyvaujančio mediacijoje atstovo vaidmenyje, veiklos ypatumai. 55
2.2.2. Advokato, dalyvaujančio mediacijoje neutralaus patarėjo vaidmenyje, veiklos ypatumai 64
2.2.3. Advokato, dalyvaujančio mediacijoje mediatoriaus vaidmenyje, veiklos ypatumai 68
2.2.4. Advokato, dalyvaujančio mediacijoje ginčo šalies vaidmenyje, pozicijos ypatumai 77
2.3. Mediacijos metodų taikymo advokato veikloje galimybės 79
2.4. Skyriaus išvados 84

3. ADVOKATO VEIKLOS MEDIACIJOJE TEISINIS REGLAMENTAVIMAS 86
3.1. Europos Tarybos gairės mediacijai: apžvalga ir analizė 86
3.2. Advokato veiklos mediacijoje teisinis reglamentavimas ES 88
3.3. Advokato veiklos mediacijoje teisinis reglamentavimas Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ir Austrijoje 90
3.4. Mediacijos advokato veikloje teisinis reglamentavimas Lietuvoje 102
3.5. Skyriaus išvados 116

4. ADVOKATO VEIKLOS MEDIACIJOJE PROBLEMATIKOS LIETUVOJE, DIDŽIOJOJE BRITANIJOJE, VOKIETIJOJE IR AUSTRIJOJE TYRIMAS 118
4.1. Advokato vaidmuo inicijuojant mediacijos procedūrą 118
4.2. Advokato dalyvavimas privalomojoje mediacijoje 127
4.3. Svarbiausių mediacijos principų integravimas advokato veikloje 136
4.4. Advokato vaidmuo mediacijoje sudarant taikos sutartį 148
4.5. Kai kurie finansiniai advokato veiklos mediacijoje aspektai 151
4.6. Advokato, norinčio dalyvauti mediacijoje, kvalifikacijai keliami reikalavimai 161
4.7. Advokato įtaka mediacijos plėtrai 170
4.8. Skyriaus išvados 178

5. MEDIACIJOS TAIKYMO LIETUVOS, DIDŽIOSIOS BRITANIJOS, VOKIETIJOS IR AUSTRIJOS ADVOKATŲ VEIKLOJE TYRIMO PRISTATYMAS 180
5.1. Bendri advokatų apklausos dalyvių duomenys 181
5.2. Advokatų žinios, jų požiūris į mediaciją 185
5.3. Praktiniai advokatų veiklos mediacijoje aspektai 191
5.4. Advokatų, dalyvaujančių mediacijoje, kvalifikacija 206
5.5. Advokatų veiklos mediacijoje ekonominiai rodikliai 211
5.6. Mediacijos (ne)taikymo advokatų veikloje priežastys 214
5.7. Skyriaus išvados 223
DISERTACIJOS IŠVADOS 226
PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS 229
LITERATŪROS SĄRAŠAS 237
SANTRAUKA 251
MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS 274
SUMMARY 277

PADĖKA

Noriu nuoširdžiai padėkoti prof. dr. Natalijai Kaminskienei už disertacijos temos pasiūlymą, nepailstantį palaikymą ir įkvėpimą. Jos dėka ši tema tapo ne tik įdomia, bet ir itin reikšminga šiuolaikinei advokatūros praktikai. Taip pat esu dėkinga prof. dr. Arthur Trossen už vertingas teorines ir praktines žinias, kurios padėjo man giliau suprasti mediacijos procesą ir jo taikymą advokato veikloje.

Dėkoju visiems tyrime dalyvavusiems advokatams, kurie atvirai pasidalino savo patirtimi ir įžvalgomis apie mediacijos taikymą savo kasdienėje veikloje. Jūsų indėlis neabejotinai prisidėjo prie tyrimo rezultatų patikimumo ir aktualumo.

Dėkoju savo kolegoms, ypač Aurelijai Maumevičei ir advokatui dr. Helmut Glöckle, už profesionalius patarimus ir pagalbą tyrimo metu. Jūsų konstruktyvi kritika ir įžvalgos leido man tobulinti savo darbą ir pasiekti geresnių rezultatų. Taip pat dėkoju visiems kolegoms už įdomias diskusijas ir kantrybę. Nuoširdžiai dėkoju ir dr. Virgilijui Valentukevičiui už nepaprastą palaikymą ir visapusišką pagalbą. Jūsų rūpestingas požiūris ir patarimai leido man sėkmingai įveikti visus iššūkius ir pasiekti disertacijos gynimo etapą.

Atskira padėka mano šeimai, kuri nuo pat pradžių tikėjo manimi ir motyvavo siekti užsibrėžtų tikslų. Jūsų palaikymas man buvo nepaprastai svarbus.

Esu įsitikinusi, kad ši disertacija leis ne tik praplėsti žinias apie mediacijos taikymą advokato veikloje, bet ir paskatins platesnį šio metodo naudojimą teisinėje praktikoje.

SUTRUMPINIMAI

Advokatas-mediatorius – advokatas, veikiantis mediacijoje tik kaip mediatorius.

Advokatas-atstovas – advokatas, veikiantis tik kaip ginčo šalies atstovas mediacijoje.

Advokatas-neutralus patarėjas – advokatas, konsultuojantis abi ginčo šalis mediacijoje.

AGS (angl. *Alternative Dispute Resolution*) – alternatyvus ginčų sprendimas.

Anglijos ir Velso CMC (angl. *The Civil Mediation Council*) – Anglijos ir Velso mediacijos taryba.

Anglijos ir Velso FMA (angl. *Family Mediators Association*) – Anglijos ir Velso šeimos mediatorių asociacija.

Anglijos FMC (angl. *Family Mediation Council*) – Anglijos tarpininkavimo šeimai taryba.

Anglijos ir Velso NFM (angl. *National Family Mediation*) **–** Mediacijos paslaugų teikimo organizacija Anglijoje ir Velse.

Austrija – Austrijos Respublika.

Austrijos ABGB (*vok. Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*) – Austrijos bendrasis civilinis kodeksas.

Austrijos AHK (vok. Allgemeine Honorar-Kriterien) – Bendrieji advokatų atlyginimo kriterijai.

Austrijos AußStrG (vok. *Außerstreitgesetz*) – Austrijos įstatymas, pateikiantis specialias ne ginčų nagrinėjimo procedūrų nuostatas.

Austrijos BAG (vok. *Berufsausbildungsgesetz*) – Austrijos profesinio mokymo įstatymas.

Austrijos BGStG (vok. *Bundes-Behindertengleichstellungsgesetz*) – Austrijos federalinis neįgaliųjų lygybės įstatymas.

Austrijos EheRÄG (vok. *Eherechts-Änderungsgesetz 1999*) – Austrijos santuokos įstatymo pakeitimo įstatymas.

Austrijos GTG (vok. *Gentechnikgesetz*) – Austrijos genų inžinerijos įstatymas.

Austrijos FLAG-1967 (vok. *Familienlastenausgleichsgesetz 1967*) – Austrijos šeimos naštos išlyginimo įstatymas.

Austrijos KindRÄG (vok. *Kindschaftsrechts-Änderungsgesetz 2001*) – Austrijos vaiko teisių pakeitimo įstatymas.

Austrijos ÖBM (vok. *Der Österreichische Bundesverband für Mediation*) – Austrijos federalinė mediacijos asociacija.

Austrijos RAO (vok. *Rechtsanwaltsordnung*) – Austrijos advokatų įstatymas.

Austrijos RATG (vok. *Rechtsanwaltstarifgesetz*) – Austrijos advokatų tarifų įstatymas.

Austrijos RL-BA (vok. *Richtlinien für die Ausübung des Rechtsanwaltsberufes*) – Austrijos advokatų praktikos gairės.

Austrijos STPO (*vok. Strafprozessordnung*) – Austrijos Federacinės Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas.

Austrijos VMG (vok. *Verband für Mediation gerichtanhängiger Verfahren*) – Mediacijos asociacija, tarpininkaujanti teisme nagrinėjamose bylose.

Austrijos ZivMediat-AV (vok. *Verordnung des Bundesministers für Justiz über die Ausbildung zum eingetragenen Mediator*) – Austrijos federalinio ministro įsakymas skiriant mediatorių.

Austrijos ZivMediatG (vok. *Zivilrechts-Mediations-Gesetz*) – Austrijos mediacijos įstatymas/Austrijos federalinis įstatymas dėl tarpininkavimo civilinėse bylose.

Austrijos ZPO (vok. *Zivilprozessordnung*) – Austrijos Federacinės Respublikos civilinio proceso kodeksas.

CCBE (angl. *The Council of Bars and Law Societies of Europe*) – Europos advokatų asociacijų taryba.

CEDR (angl. *Centre for Effective Dispute Resolution*) – Jungtinės Karalystės efektyvaus ginčų sprendimo centras.

CEPEJ (angl. *The European Commission for the Efficiency of Justice*) – Europos veiksmingo teisingumo komisija.

CL (angl. Collaborative Law , liet. bendradarbiavimo teisė).

CPR (vok. *International Institute for Conflict Prevention and Resolution*) – Tarptautinis konfliktų prevencijos ir sprendimo institutas.

Didžioji Britanija – Anglija ir Velsas.

Government uk, sutr. Gov.uk – Jungtinės Karalystės vyriausybės internetinis puslapis

ES – Europos Sąjunga.

Jungtinės Karalystės CPR (angl. *Civil Procedure Rules*) – Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės civilinio proceso kodeksas.

JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos.

LR civilinis kodeksas – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas.

LR civilinio proceso kodeksas – Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas.

LR mediacijos įstatymas – Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas.

LR mediatorių sąrašas – Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašas.

LR, Lietuva – Lietuvos Respublika.

Mediacijos direktyva (angl. *Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters*) – Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2008/52/EB dėl alternatyvaus ginčų sprendimo.

VGTPT – Lietuvos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba.

Vokietija – Vokietijos Federacinė Respublika.

Vokietijos BGB (vok. *Bürgerliches Gesetzbuch*) – Vokietijos Federacinės Respublikos civilinis kodeksas.

Vokietijos BGH (vok. *Der Bundesgerichtshof*) – Vokietijos Federalinis teisingumo teismas.

Vokietijos BORA (vok. *Berufsordnung für Rechtsanwälte*) – Vokietijos advokatų profesinis kodeksas.

Vokietijos BRAK (vok. *Bundesrechtsanwaltskammer*) – Vokietijos federalinė advokatų asociacija.

Vokietijos BRAO (vok. *Bundesrechtsanwaltsordnung*) – Vokietijos federalinis advokatų įstatymas.

Vokietijos BVerfG (vok. *Bundesverfassungsgericht*) – Vokietijos Federalinis Konstitucinis Teismas.

Vokietijos FamFG (vok. *Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*) – Vokietijos įstatymas dėl šeimos santykių savanoriškos jurisdikcijos bylose.

Vokietijos GKG (vok. Gerichtskostengesetz) – Vokietijos teismo išlaidų įstatymas.

Vokietijos MediationsG (vok. *Mediationsgesetz*) – Vokietijos Federacinės Respublikos mediacijos įstatymas.

Vokietijos RDG (vok. *Gesetz über außergerichtliche* Rechtsdienstleistungen) – Vokietijos įstatymas dėl ikiteisminių teisinių paslaugų teikimo.

Vokietijos RVG (vok. *Rechtsanwaltsvergütungsgesetz*) – Vokietijos advokatų paslaugų apmokėjimo įstatymas.

Vokietijos StGB (vok. *Strafgesetzbuch*) – Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas.

Vokietijos ZMediatAusbV (vok. *Zertifizierte-Mediatoren-Ausbildungsverordnung*) – Vokietijos sertifikuoto mediatoriaus mokymo tvarka.

Vokietijos ZPO (vok. *Zivilprozessordnung*) – Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio proceso kodeksas.

ĮVADAS

Tiriamoji problema ir jos aktualumas. Ginčų sprendimas mediacijos būdu, kai vienas ar keli nešališki mediatoriai padeda šalims spręsti ginčą taikiai, nėra naujas, būdingas tik vienai ar kelioms kultūroms. Klausimus, kaip socialinius ar ekonominius ginčus galima išspręsti nedalyvaujant valstybiniams teismams[1], jau seniai nagrinėja visų valstybių teisės praktikai ir mokslininkai[2]. Todėl priešingai nei klasikinės teisės praktikoje, kurios šalininkai[3] teigia, kad ginčai turėtų būti sprendžiami teisme, teismo procesas nėra vienintelė galimybė spręsti tarp šalių kilusį ginčą, nes galima rinktis AGS, tarp jų ir mediaciją.

Per laiką keitėsi ne tik mediacijos išraiškos, bet ir advokato veiklos pobūdis bei apimtys sprendžiant ginčus: nuo tradicinės advokato veiklos iki papildomos specializacijos ir (ar) veiklos, pasitelkiant AGS. Ilgainiui tradicinis (klasikinis)[4] advokatas tapo suprantamas kaip asmuo, turintis „išplėstinę" kompetenciją[5].

Didėjant mediacijos svarbai[6] ir jos populiarumui, įvedant privalomosios mediacijos institutą bei keičiantis ginčo šalių lūkesčiams ir suvokimui, advokatai yra priversti ne tik domėtis mediacija[7], bet ir taikyti ją savo veikloje.

Visgi mediacija nėra skirta vien advokatams, nors ir yra neišvengiamai susijusi su ginčų sprendimu. Kita vertus, teisiniai klausimai mediacijoje tampa vis svarbesni[8], nes tai yra alternatyva teisiniam ginčų sprendimui, nepaisant to, kad mediacijos procedūra nevyksta teisiniame vakuume. Nors mediacijos įstatymai numato teisinę mediacijos

---

1 „Soldan instituto tyrimas", *Soldan Institut*, žiūrėta 2020 m. liepos 12 d., https://www.soldan.de/insights/soldan-institut-zieht-zwischenfazit-zum-mediationsfoerderungsgesetz-erst-jeder-siebte-anwalt-sieht-die-mediation-gestaerkt/.

2 Marita Katharina Wambach-Schulz, „Im Spannungsfeld anwaltlicher Mediation" (Dissertation, Rheinisch-Westfälischen Technischen Hochschule Aachen, 2018), 99.

3 Dan-Alexander Levien, „Neue Chancen für Juristen", *E-Zeitschrift LEGAL REVOLUTIONary*, (2019), žiūrėta 2021 m. sausio 31 d., https://www.diruj.de/alternative-streitschlichtung/.

4 „Visuotinė lietuvių enciklopedija", žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., https://www.vle.lt/straipsnis/advokatas/.
Tradicinis (klasikinis) praktikuojantis advokatas suvokiamas kaip asmuo, turintis teisę teikti teisinę pagalbą asmenims ir organizacijoms, rengiantis teisinius raštus, teikiantis teisines konsultacijas, rašantis skundus, pareiškimus, ginantis teisiamuosius teisme, atstovaujantis civilinio ieškovo, atsakovo, nukentėjusiojo interesams civilinėse, baudžiamosiose ir administracinėse bylose.

5 Eva-Maria Konnertz, Rechtsanwälte als Wegbereiter und Wegbegleiter in der angewandten Mediation, (Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2014), 34.

6 Marcus Hehn ir Alsdorf Sieg, „Mediation – Professionelles Konfliktmanagement", Reemers Publishing Services GmbH, (2008): 663, žiūrėta 2020 m. liepos 12 d., https://anwaltverein.de/files/anwaltverein.de/downloads/praxis/spezialisierung/Mediation.pdf.

7 Arthur Trossen, „Mediationsreport. Beobachtungen, Fakten und Trends der Mediation in Deutschland", *WinKManagement GmbH, Altenkirchen* 23 (2019), žiūrėta 2020 m. liepos 12 d., https://www.wiki-to-yes.org/Mediationsreport-2019.

8 Juliane Alexander ir Nadja Ade, *Mediation und Recht Eine praxisnahe Darstellung der Mediation und ihrer rechtlichen Grundlagen* (Frankfurt am Main: Metzner Wolfgang Verlag, 2017).

bazę, visgi mediacijos taikymas advokato veikloje yra problematiškas.

Pagal LR Advokatūros įstatymo 4 straipsnį[9] advokatas yra nepriklausomas savo kliento patarėjas ir atstovas teisės klausimais, turintis teisę atstovauti klientui ar jį ginti teismuose, veikdamas tik kaip vienos ginčo šalies atstovas ir ieškantis savo klientui teisiškai optimalaus sprendimo. Kita vertus, Lietuvos advokatų etikos kodekso 9 punktas numato, kad advokatai turi skatinti klientą siekti ginčą išspręsti taikiai, nurodyti alternatyvius ginčo sprendimo būdus.

Vienas iš didžiausių iššūkių, su kuriais susiduria advokatai, ypatingai dalyvaujantys mediacijoje mediatoriaus vaidmenyje, yra neaiškus teisinis reglamentavimas, ar mediacija yra teisinė paslauga. Dėl to kyla daug klausimų, susijusių su advokatų profesine atsakomybe mediacijos metu. Pirma, neaišku, ar advokatams, dalyvaujantiems mediacijoje, taikomos tokios pačios profesinės atsakomybės kaip teisininkams, teikiantiems teisines konsultacijas. Ar jiems gresia drausminės nuobaudos už netinkamą elgesį mediacijoje? Šiuo metu nėra aiškaus atsakymo į šį klausimą.

Konfidencialumas yra vienas svarbiausių mediacijos principų, tačiau teisinis jo apsaugos lygis gali skirtis priklausomai nuo to, ar mediacija traktuojama kaip teisinė paslauga. Jei mediacija nėra aiškiai reglamentuojama kaip teisinė paslauga, advokatai gali susidurti su problema, kad mediacijos metu atskleista informacija gali nebūti apsaugota taip griežtai, kaip tai būtų teisinės konsultacijos atveju. Tai kelia pavojų, kad jei mediacija nepavyks, prieš kliento interesus atskleista informacija gali būti panaudota teisme, ypač jei kita šalis netinkamai interpretuos ar neteisėtai naudos tą informaciją.

Teisės leidėjų išleisti aktai skatina mediacijos plėtrą ir neriboja mediacijos taikymo advokatų veikloje, tačiau konkrečių nuostatų, skirtų būtent advokatų veiklai mediacijoje, pasigendama. Dėl šios priežasties mediacijos taikymas advokato veikloje pasižymi savita specifika, ypač dėl sąveikos su advokato profesine teise, ir įgyja kitokius požymius negu mediaciją taikant kitų profesijų atstovams.

Dėl minėtų aspektų kyla daug klausimų, susijusių su mediacijos taikymu advokato veikloje, pavyzdžiui: kokias paslaugas advokatai gali teikti mediacijoje; kokie teisės aktai reglamentuoja arba turėtų reglamentuoti advokatų veiklą mediacijoje; kokią įtaką mediacija gali turėti advokatų darbo kokybei, taip pat jų pajamoms; kokiais kriterijais remdamiesi advokatai turėtų spręsti, ar ginčas tinkamas mediacijai; kada ir kaip advokatai turėtų vykdyti klientų informavimą apie mediaciją; su kokiomis problemomis susiduria advokatai, taikantys savo veikloje mediaciją; kokios žinios apie mediaciją yra būtinos ir pakankamos tam, kad advokatai galėtų sėkmingai taikyti mediaciją savo veikloje; kaip advokatai galėtų ir (ar) turėtų prisidėti prie mediacijos plėtros; ar advokato profesija yra suderinama su mediatoriaus vaidmeniu; kokie yra mediacijos taikymo advokatų veikloje privalumai ir trūkumai; ar mediacija nekonkuruoja su advokatų veikla; kokios priežastys skatina (trukdo) advokatams taikyti savo veikloje mediaciją.

Šiame kontekste advokatai susiduria su naujais iššūkiais: 1) advokatai turi nuspręsti, ar jie dalyvaus mediacijoje; 2) advokatai turi pasirinkti tinkamą vaidmenį mediacijoje;

---

9 „Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas“, Valstybės žinios, 2004-04-06, Nr. 50-1632, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 5 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9F4371AB03A3/asr.

3) advokatai turi gebėti nuspręsti, ar ginčas gali būti sprendžiamas mediacijoje. Jei taip, advokatai turi išaiškinti klientams galimybę spręsti kilusius ginčus taikiai bei nurodyti mediacijos proceso privalumus ir trūkumus; 4) advokatai, mediacijoje veikiantys kaip mediatoriai, privalo ne tik gebėti atriboti savo kaip advokato veiklą nuo mediatoriaus veiklos, bet ir suprantamu būdu paaiškinti ginčo šalims, kokias funkcijas advokatas konkrečiu atveju ketina atlikti – advokato ar mediatoriaus.

Todėl autorė moksliniame darbe analizuoja problemas ir iššūkius, su kuriais susiduria advokatas, ne tik vykdydamas mediaciją, bet ir joje dalyvaudamas kituose vaidmenyse. Autorė advokatą, kuris teikia mediacijos paslaugas (praktinio patogumo tikslu darbe), įvardija kaip advokatą-mediatorių, atstovaujantį advokatą kaip advokatą-atstovą, o patariantį advokatą kaip advokatą-patarėją. Disertacijoje yra aiškinama, kad sąvoka „advokatas-mediatorius" nurodo turimą mediatoriaus kvalifikaciją, tačiau pabrėžtina, kad advokatas, atlikdamas mediatoriaus funkcijas, negali vienu metu vykdyti ir advokato funkcijų. Visgi sutikti su tuo, kad, atlikdamas mediatoriaus vaidmenį, advokatas sykiu jokiu būdu nėra ir advokatas negalima. Vykdydamas mediaciją, advokatas išsaugo savo profesijos statusą, tik teikia ne teisines, o mediacijos paslaugas.

Aptariant pirmą iššūkį, minėtina, kad advokatų apsisprendimas dalyvauti mediacijoje labai priklauso ne tik nuo klientų norų ginčą spręsti mediacijos būdu, bet ir nuo advokato požiūrio šiuo klausimu, turimos kvalifikacijos ir praktinių gebėjimų. Kokia ginčų sprendimo procedūra iš tikrųjų yra tinkamiausia, priklauso nuo tokių veiksnių kaip konflikto rūšis, jo intensyvėjimo laipsnis, ginčo šalių požiūrio spręsti ginčą taikiai bei ginčo šalių interesų ir tikslų.

Antras iššūkis, su kuriuo susiduria advokatai, yra susijęs su konkretaus vaidmens mediacijos procese pasirinkimu. Disertacijoje nagrinėjami šie advokato vaidmenys mediacijoje, neatmetant galimybės, kad advokatai mediacijoje gali veikti ir kitais būdais:

1. Advokatas kaip šalies atstovas mediacijoje.
2. Advokatas kaip neutralus patarėjas, konsultuojantis abi ginčo šalis mediacijoje.
3. Advokatas kaip mediatorius, padedantis visoms ginčo šalims išspręsti kilusį ginčą taikiai ir veikiantis kaip neutralus, nepriklausomas ir nešališkas tarpininkas.

Tam tikrose situacijose advokatai gali tapti ginčo šalimi patys, pavyzdžiui, kilus nesutarimų dėl atlygio ar paslaugų kokybės. Tokiose situacijose mediacija gali būti naudingu ginčo sprendimo būdu.

Lankstus mediacijos procesas suteikia advokatui daug interpretacijos ir kūrybos galimybių, kur jis kaip mediacijos proceso vykdytojas, patarėjas ar atstovas skirtingai sąveikauja su ginčo šalimis[10]. Autorė pastebi, kad daugiausia dviprasmybių advokatams galintis sukelti vaidmuo yra mediatoriaus. Taip yra todėl, kad advokatui, kuris įpratęs atstovauti tik vienos pusės interesams, gebėti būti neutraliam, nešališkam abiejų ginčo šalių atžvilgiu gali būti sudėtinga[11]. Atstovo vaidmuo mediacijoje advokatams

10 Konnertz, *supra note*, 5: 327.

11 *Ibid.*

gali pasirodyti artimiausias klasikinei jų veiklai. Visgi advokatui, kuris dėl savo ilgametės patirties yra pripratęs prie griežtų teisminio proceso taisyklių, gali būti sudėtinga prisitaikyti prie neformalių mediacijos proceso taisyklių ir savo veiksmus orientuoti ne į šalių rungimąsi, bet į bendradarbiavimu grįstą taikų rezultato siekimą. Be to, advokatai, vadovaudamiesi tradiciniu mąstymu, dažnai yra linkę patarti ginčo šalims, kokį sprendimą reikėtų priimti[12], nepaisydami to, kad mediacijoje ginčo šalys privalo pačios rasti ginčo sprendimą[13].

Trečia problema yra susijusi su advokato gebėjimu nuspręsti, ar ginčas gali būti sprendžiamas mediacijoje. Be to, advokatas turi gebėti išaiškinti klientui, kad kilęs ginčas nebūtinai turi būti sprendžiamas teisme ir taikiai išspręsti ginčą gali pačios šalys, padedamos trečiojo neutralaus, nepriklausomo ir nešališko asmens – mediatoriaus. Advokatas, patardamas klientui, kokią kilusio ginčo sprendimo procedūrą jam pasirinkti, turėtų tai padaryti taip, kad klientas pajėgtų priimti atsakingą, labiausiai jam palankų bei priimtiną sprendimą. Vis dėlto autorė pastebi, kad tuo atveju, kai pats advokatas ar ginčo šalys neturi pakankamai mediacijos žinių, advokatas gali atsidurti aklavietėje ir neperteikti mediacijos privalumų klientui.

Ketvirta problema, su kuria susiduria advokatai ir kurią autorė yra linkusi priskirti prie esminių – advokato ir mediatoriaus veiklų atskyrimo klausimas. Tradicinio advokato ir mediatoriaus veiklų dilema pasireiškia todėl, kad atsiranda kliūčių tarp mediacijos proceso taikymo ir advokatų profesinės teisės reglamentavimo. Teoriškai, rodosi, neturėtų kilti didelių problemų, nes advokatas, vykdydamas mediaciją, turi būti neutralus, nepriklausomas ir nešališkas – teisinių konsultacijų ginčo šalims advokatas-mediatorius neturėtų teikti. Praktiškai, deja, tai nėra taip lengva ir paprasta. Teisiniai niuansai, sprendžiant ginčus, dažnu atveju yra neatsiejami nuo faktinių. Juos gerai išmanančiam advokatui susilaikyti nuo teisinio konsultavimo yra sudėtinga, ypač, jeigu viena ar abi ginčo šalys prašo advokato, vykdančio mediaciją, nuomonės kokiu nors klausimu. Tokiu būdu atsiranda tam tikra priešprieša, t. y. viena vertus, iš advokatų-mediatorių reikalaujama, kad jie būtų neutralūs, nepriklausomi ir nešališki abiejų ginčo šalių atžvilgiu, kita vertus, reikalaujama, kad jie būtų aktyvūs tuo atveju, jeigu mato, kad vienos iš ginčo šalių interesai planuojama taikos sutartimi bus pažeisti ar užtikrinti mažiau, nei tą būtų galima padaryti einant teismo keliu, remiantis įstatymu. Tokių problemų nekyla, pvz., teisinės kvalifikacijos neturintiems mediatoriams.

Šie iššūkiai labai svarbūs ne tik dėl to, kad yra susiję su tinkamu mediacijos proceso vedimu, abiejų ginčo šalių interesų visapusišku užtikrinimu, bet ir dėl to, kad advokatui, vykdančiam mediaciją ir negebančiam rasti tinkamų atsakymų į klausimus, susijusius su advokato bei mediatoriaus veiklų atskyrimu, gali grėsti atsakomybė. Dėl šios priežasties, kaip rodo aktuali užsienio šalių praktika, kuri bus analizuojama darbe,

---

12 Angelika Rüstow, „Außergerichtliche Mediation im (regulierten) Abseits?“, *Zeitschrift für Rechtsentwicklung und Rechtsprechung in den Neuen Ländern.* 9, (2008), 385–432.

13 Arthur Trossen ir kt., *MEDIATION (un)geregelt. Die Konsolidierung von Mediation, Psychologie und Recht. Der universelle Praxis B und Lehrbuchkommentar zur alternativen Konfliktbeilegung* (Altenkirchen: WinKManagement GmbH, 2014), 148.

advokatui, atlikusiam mediacijoje mediatoriaus vaidmenį, gali kilti ne tik mediatoriaus, bet ir advokato atsakomybė.

Advokatai gali atlikti svarbų vaidmenį atitinkamai nukreipdami klientą, nes jie yra tie asmenys, į kuriuos, kilus ginčui, šalys dažnai kreipiasi pirmiausia. Tiesiogiai bendraudami su klientais, advokatai gali juos (ne)informuoti apie mediaciją, ją (ne) rekomenduoti arba (ne)patarti (ne)taikyti. Tai rodo, kad advokatų teigiamas požiūris į mediaciją yra vienas pagrindinių subjektyvių kriterijų, galinčių paskatinti klientus ginčus spręsti mediacijoje.

Be to, kreipimosi į advokatą metu ginčo šalys neretai jau yra pasirinkusios teisminį ginčo sprendimą, todėl advokato pasiūlymas ginčą spręsti neteisminiu būdu, įskaitant mediaciją, joms gali atrodyti netikėtas. Advokatui pasiūlius ginčą spręsti mediacijoje, klientui gali kilti abejonių dėl advokato lojalumo, juo labiau, jei mediacijos privalumas paprastam klientui menkai žinomas. Todėl advokatai dažnai susiduria su dilema, kai jie nori ginčą spręsti pasitelkdami mediaciją, o klientas – teisminiu būdu ir atvirkščiai.

Remdamasi savo praktine patirtimi, autorė atkreipia dėmesį į dar vieną problemą, su kuria susiduria daugelis advokatų, savo veikloje norinčių taikyti mediaciją – tai klientų, norinčių spręsti ginčą mediacijoje, trūkumas. To priežastis gali būti vis dar žemas visuomenės informuotumo apie mediaciją lygis.

Iš to, kas pasakyta, galima daryti išvadą, kad advokatai, integruojantys mediacijos taikymą į savo praktiką, susiduria su daugybe iššūkių, apimančių tiek teisinius, tiek praktinius aspektus. Šios problemos yra glaudžiai susijusios ir dažnai persipina tarpusavyje.

Išskiriamos šios teorinės problemos:

Pagrindinė teisinė problema kyla dėl advokatų veiklos profesinio reguliavimo, dalyvaujant mediacijos procese mediatoriaus vaidmenyje. Toliau, kyla klausimas, ar advokato-mediatoriaus veikla gali būti laikoma teisine paslauga. Tradiciškai advokatas yra siejamas su kliento interesų gynimu teisme arba teisinės konsultacijos teikimu, tačiau mediacijos proceso metu advokatas-mediatorius padeda šalims siekti taikų susitarimą. Šis teisinės paslaugos sampratos neapibrėžtumas kelia klausimų dėl advokato atsakomybės apimties mediacijos procese. Dabartinis analizuotų valstybių teisinis reguliavimas neapibrėžia, ar mediacija yra laikoma advokato teisine paslauga, ir kaip tokioje situacijoje turėtų būti taikomos profesinės atsakomybės normos. Advokatams trūksta aiškumo dėl to, ar jiems, vykdantiems mediaciją, taikomos tokios pačios profesinės atsakomybės taisyklės kaip ir teikiant teisines paslaugas.

Kita svarbi teorinė problema yra advokato neutralumo ir nešališkumo išlaikymas. Mediatoriaus vaidmuo reikalauja objektyvumo ir nešališkumo, tačiau advokatai tradiciškai yra atstovai, kurių pagrindinis tikslas – ginti savo kliento interesus. Tai kelia klausimą, ar advokatas gali efektyviai atlikti mediatoriaus vaidmenį ir ar šios dvi profesinės funkcijos nėra tarpusavyje konfliktuojančios.

Be to, konfidencialumo klausimai mediacijoje sukelia dar vieną teorinį iššūkį. Advokatas, veikiantis kaip mediatorius, privalo išlaikyti abiejų šalių pasitikėjimą ir užtikrinti, kad mediacijos metu gauta informacija nebus panaudota kituose teisiniuose procesuose. Tai gali sukelti teisinės atsakomybės problemų, ypač jei advokatas

dalyvauja teisminėse bylose, susijusiose su viena iš mediacijoje dalyvavusių šalių.

Galiausiai, mediacijos rezultatai dažnai neatitinka griežtų teisinių normų, tačiau gali būti ginčo šalims priimtini. Advokatams gali kilti iššūkių, kai jie turi priimti neteisinius sprendimus, kurie geriausiai atitinka ginčo šalių poreikius, bet ne visada atitinka teisinės sistemos nustatytas normas.

Šios teorinės problemos rodo, kad advokatų veikla mediacijoje reikalauja gilesnės analizės ir aiškaus reguliavimo, siekiant išvengti galimų teisinės atsakomybės ir etikos normų pažeidimų.

Be teorinių iššūkių, advokatai, integruojantys mediaciją į savo profesinę veiklą, susiduria ir su daug praktinių problemų, kurios gali paveikti tiek jų kasdienę veiklą, tiek klientų pasitikėjimą bei mediacijos proceso efektyvumą.

Viena iš pagrindinių praktinių problemų yra mediacijos principų ir advokatų profesinio reglamentavimo suderinimas. Mediacija reikalauja kitokio požiūrio bei darbo metodų nei tradicinis teisinis atstovavimas, o advokatams, kurie yra įpratę atstovauti kliento interesus, gali būti sudėtinga prisitaikyti prie kompromiso paieškų ir neutralumo principų.

Kita svarbi praktinė problema yra kliento lūkesčių valdymas. Klientai dažnai tikisi, kad advokatas bus tik jų interesų gynėjas, tačiau mediacijos metu advokato-mediatoriaus vaidmuo orientuotas į taikų šalių susitarimo siekimą. Šis vaidmens pokytis gali sukelti nesusipratimą ir nepasitenkinimą tarp klientų, kurie gali nevisiškai suprasti mediacijos tikslus arba ja nepasitikėti kaip veiksmingu ginčų sprendimo būdu.

Neutralumo ir lojalumo konfliktas taip pat kelia praktinių iššūkių advokatams. Tai sukelia vaidmenų konfliktą, kai advokatas privalo būti lojalus savo klientui, bet tuo pačiu laikytis mediacijos principų.

Be to, mediacijos integravimas į advokatų veiklą reikalauja specifinių įgūdžių, tokių kaip derybų technikų bei konfliktų sprendimo metodų įvaldymas, kurie ne visada yra sudedamoji tradicinio teisinio išsilavinimo dalis. Mediacijos proceso sėkmė dažnai priklauso nuo ginčo šalių bendradarbiavimo, taip pat nuo kultūrinių ir socialinių veiksnių įtakos. Todėl advokatai-mediatoriai privalo ne tik efektyviai valdyti patį mediacijos procesą, bet ir užtikrinti tinkamą ginčo šalių komunikaciją, siekiant subalansuotų ir taikių sprendimų.

Dar viena reikšminga praktinė problema yra teisinės atsakomybės klausimai, susiję su mediacijos procesu. Advokatai-mediatoriai gali būti traukiami atsakomybėn, jei mediacijos būdu pasiektas rezultatas pažeidžia vienos iš ginčo šalių interesus. Tokia situacija gali tapti atsakomybės pagrindu, todėl advokatai yra skatinami atidžiai vertinti mediacijos proceso eigą bei rezultatus, siekiant užtikrinti, kad šalys būtų tinkamai atstovaujamos ir apsaugotos jų teisės bei interesai.

Advokatai-mediatoriai taip pat susiduria su iššūkiais, susijusiais su mediacijos paslaugų apmokėjimu. Kyla klausimas dėl advokato darbo kompensavimo, ypač kai jis veikia kaip neutralus tarpininkas, o ne kaip kliento gynėjas ar patarėjas. Laiko ir išlaidų valdymas mediacijos metu tampa itin svarbus aspektas, nes mediacija gali būti ilgai trunkantis procesas, reikalaujantis efektyvaus resursų paskirstymo.

Šios praktinės problemos rodo, kad advokatai turi prisitaikyti prie mediacijos

procesų ypatybių, ugdyti naujus įgūdžius ir spręsti organizacinius bei etinius iššūkius, siekiant efektyviai integruoti mediaciją į savo profesinę veiklą ir teikti kokybiškas paslaugas klientams.

Ištirti ir spręsti nurodytas teorines ir praktines problemas yra būtina, siekiant užtikrinti, kad advokatai atliktų konstruktyvų ir efektyvų vaidmenį mediacijoje. Tai padėtų skatinti mediacijos plėtrą.

Tyrimo objektas –advokato veikla mediacijoje.

Pažymėtina, kad siekiant susitelkti į mokslinio tyrimo objektą, mediacija advokato veikloje bus analizuojama tik civilinėje teisėje, nors apskritai yra taikoma ir administracinėje, ir baudžiamojoje justicijose. Civilinių ginčų sritis pasirinkta dėl to, kad Lietuvoje, Austrijoje, Vokietijoje bei Didžiojoje Britanijoje mediacija šioje srityje taikoma dažniausiai ir advokatai civilinėje mediacijoje dalyvauja aktyviausiai.

Disertaciniame darbe vertinamas ir lyginamas teisinis reglamentavimas bei praktiniai advokato dalyvavimo mediacijoje aspektai Lietuvoje, Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ir Austrijoje. Vokietiją ir Austriją autorė pasirinko dėl to, kad tai kontinentinės teisės valstybės, turinčios vienas seniausių mediacijos tradicijų Europoje. Didžioji Britanija yra labiausiai pažengusi mediacijos ir taikaus ginčų sprendimo srityje[14], nors įstatymų leidėjas Mediacijos direktyvą[15] įgyvendino gana lakoniškai, detaliai mediacijos proceso nereglamentuodamas. Be to, mediacija Didžiojoje Britanijoje turi itin gerbiamas ir laisvos rinkos pagrindu susiformavusias tradicijas. Kadangi mokslinis darbas bus ginamas Lietuvoje, kur advokato veikloje mediacija taikoma palyginus retai[16], tad ir Lietuvos teisinio reglamentavimo apžvalga yra neatsitiktinė.

Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ir Austrijoje susiformavusios praktikos pavyzdžiai bus naudojami siekiant įvertinti mediacijos taikymo advokato veikloje sąlygas bei perspektyvas Lietuvoje, rasti naujų idėjų, suformuluoti racionalių pasiūlymų advokato veiklai, skatinti mediacijos instituto taikymą Lietuvoje.

Tyrimo tikslas – remiantis moksline analize, atskleisti advokatų veiklos mediacijoje teorinius pagrindus, taikymo ypatumus ir vystymosi tendencijas.

---

14 „Rebooting the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of its Implementation and Proposing Measures to Increase the Number of Mediations in the EU“ *Study 15-01-2014*, žiūrėta 2020 m. liepos 26 d., https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL-JURI_ET(2014)493042.

15 Mediacijos direktyva, *Europos Sąjungos oficialusis leidinys Eur-lex.europa.eu*, žiūrėta 2020 m. liepos 26 d., https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0052&from=LT.

16 Agnė Tvaronavičienė, *Ar šeimos mediacijai reikalingi advokatai*?, žiūrėta 2023 m. liepos 26 d., https://www.mruni.eu/news/agne-tvaronaviciene-ar-seimos-mediacijai-reikalingi-advokatai/.

Tyrimo uždaviniai:

1. Ištirti mediacijos įtaką advokato profesinei veiklai ir vaidmeniui ginčų sprendime, analizuojant perėjimą nuo tradicinių teismo procesų prie šiuolaikinių alternatyvių ginčų sprendimo būdų.
2. Atskleisti advokato veiklos ypatumus, mediacijoje jam atliekant atstovo, neutralaus patarėjo ar mediatoriaus vaidmenį.
3. Įvertinti Europos Sąjungos ir palyginti Lietuvos, Didžiosios Britanijos, Vokietijos ir Austrijos teisinio reglamentavimo pakankamumą mediacijos taikymui advokato veikloje, atskleidžiant jo trūkumus.
4. Atlikti advokato veiklos mediacijoje teorinių ir praktinių problemų analizę Lietuvoje, Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ir Austrijoje.
5. Pagrindinės ir papildomos apklausų bei ekspertinio interviu pagalba įvertinti advokatų požiūrį ir patirtį taikant mediaciją Lietuvoje, Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ir Austrijoje. Šiais būdais gautus rezultatus įvertinti atlikto tyrimo metu gautų duomenų kontekste.

Darbo naujumas ir jo reikšmė. Darbo mokslinį naujumą grindžia doktrinos trūkumas mediacijos taikymo advokatų veikloje klausimais, ypač aktualus Lietuvoje. Pasirinktas tyrimo objektas Lietuvoje kompleksiškai iki šiol nebuvo analizuotas, tad galima teigti, kad Lietuvos teisės doktrinai dar trūksta mokslinių darbų, parengtų analizuojant ir tiriant advokato veiklą mediacijoje.

Apžvelgus mokslinius tyrimus nagrinėjama tema matyti, kad advokatų veikla mediacijoje yra kur kas labiau ištirtas užsienio tyrėjų nei Lietuvos. Tačiau kompleksinio tyrimo, orientuoto išimtinai į advokato veiklos problemas mediacijoje pasigendama ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. Tai patvirtina patys mokslininkai, sutikdami, kad tema „Mediacija advokato veikloje“ yra mažai nagrinėta mokslinėje literatūroje[17].

Mediacija teisinėje sistemoje jau yra įsitvirtinusi kaip efektyvus ir veiksmingas ginčų sprendimo būdas, todėl advokatai turi ne tik domėtis mediacija, ją išmanyti, bet ir taikyti savo veikloje. Pastebėtina, kad galiojantys teisės aktai skatina mediacijos plėtrą ir neriboja mediacijos taikymo advokatų veikloje, tačiau konkrečių nuostatų, skirtų būtent advokatų veiklai mediacijoje, pasigendama.

Atlikus teisinio reglamentavimo vertinimą ir lyginimą Lietuvoje, Austrijoje, Vokietijoje ir Didžiojoje Britanijoje, pastebėta, kad teisės aktų spragos neigiamai veikia mediacijos taikymą advokato veikloje. Dėl to labai svarbu, kad teisinis advokato veiklos ir mediacijos reglamentavimas būtų aiškus, tikslus ir nedviprasmiškas. Pavyzdžiui, trūksta aiškumo, (1) ar ir kokia apimtimi advokatas-mediatorius mediacijoje gali teikti teisinius patarimus, (2) ar ir kokia apimtimi advokatas-mediatorius mediacijoje gali teikti pasiūlymus, ginčo šalims atsidūrus aklavietėje, (3) ar advokatų, vykdančių mediaciją, profesinės atsakomybės draudimas apima jų teikiamas mediacijos paslaugas.

Tyrimo naujumą ir reikšmingumą rodo ir tai, kad šio mokslinio tyrimo objektas

17 Wambach-Schulz Marita Katharina, „Im Spannungsfeld anwaltlicher Mediation“ (dissertation, Rheinisch-Westfälischen Technischen Hochschule Aachen, 2018).

tiriamas atliekant Vokietijos, Didžiosios Britanijos, Austrijos ir Lietuvos advokatų apklausą ir analizuojant bei vertinant advokato veiklos bei mediacijos sąveiką, advokato dalyvavimo mediacijoje ypatumus, probleminius aspektus, galimas veiklos formas bei būdus, advokato požiūrį į mediaciją formuojančius veiksnius, priežastis, dėl kurių (ne) atsisakoma teisinėje veikloje mediacijos arba ji klientams (ne)rekomenduojama. Tai pirmas tokio pobūdžio tyrimas.

Autorė šiame moksliniame darbe pabrėžia, kad nesilaikoma nuostatos, jog advokato profesija yra vienintelė ir tinkamiausia mediatoriaus vaidmeniui. Remiantis atlikto tyrimo rezultatais bei mokslinės literatūros analize, daroma išvada, kad advokato profesija gali būti viena iš tinkamiausių mediatoriaus vaidmeniui. Autorė nagrinėja įvairias nuomones, kurios advokato dalyvavimą mediacijoje mediatoriaus vaidmenyje vertina tiek teigiamai, tiek kritiškai. Šiame darbe taip pat atkreipiamas dėmesys į tai, kad advokato įsitraukimas į mediacijos procesą gali būti neapsiribojantis vien mediatoriaus vaidmeniu – analizuojami ir kiti galimi advokato vaidmenys mediacijos kontekste, pavyzdžiui, kaip šalių atstovas ar patarėjas.

Šiame moksliniame darbe pateikiama daugumos mokslininkų nuomonė, kad mediacija yra neatsiejama nuo teisės ir glaudžiai susijusi su profesine advokatų veikla, o advokatai yra privilegijuoti dėl savo teisinių kvalifikacijų.

Autorei nepavyko rasti mokslinių darbų, kritikuojančių advokatų galimybę vykdyti mediaciją ir teigiančių, kad advokatai nesugeba atsieti mediacijos paslaugų nuo konsultacijų teisiniais klausimais. Priešingai, remiantis empiriniais tyrimais[18], buvo ištirtas faktinis atstovaujančio advokato poveikis mediacijos procese. Šie tyrimai atskleidė, kad advokatų, veikiančių kaip šalių atstovai, dalyvavimas mediacijoje gali sumažinti šalių pasitikėjimą mediatoriumi ir trukdyti pasiekti susitaikymą tarp ginčo šalių.

Nepaisant problemų ir dviprasmybių, su kuriomis susiduria advokatai vykdydami mediaciją, patys advokatai dažniausiai save laiko tinkamais šios profesijos atstovais mediacijos procesui vykdyti. Šią nuomonę patvirtina ir autorės atliktas tyrimas, kurio rezultatai pateikti šio mokslinio darbo V dalyje.

Šio mokslinio darbo naujumas ir reikšmė glūdi siekyje išanalizuoti advokatų dalyvavimą mediacijoje bei šį procesą įtakojančius veiksnius. Pagrindinis darbo indėlis yra galiojančio mediacijos ir advokato profesinės veiklos teisinio reguliavimo analizė bei esamų trūkumų ir priešpriešų nustatymas. Remiantis išanalizuota moksline literatūra ir atlikto tyrimo rezultatais, buvo išskirti specifiniai teoriniai ir praktiniai advokato dalyvavimo mediacijoje aspektai bei nustatyti praktiniai ir požiūrio formavimo veiksniai, kurie lemia, kodėl advokatai mediaciją savo veikloje taiko ir ją (ne)rekomenduoja savo klientams.

Darbo rezultatai suteikia naujų įžvalgų apie advokatų veiklą mediacijoje ir padeda formuoti rekomendacijas, kurios gali paskatinti dažnesnį mediacijos taikymą advokatų

---

18 Poitras, Jean, Arnaud Stimec ir Jean-François Roberge, „The Negative Impact of Attorneys on Mediation Outcomes: A Mythor a Reality?“, *Negotiation Journal, January 2010*, žiūrėta 2020 m. liepos 21 d., https://www.researchgate.net/publication/227714867_The_Negative_Impact_of_Attorneys_on_Mediation_Outcomes_A_Myth_or_a_Reality.

profesinėje veikloje. Šiame darbe pateiktos išvados ir pasiūlymai prisidės prie mediacijos plėtros nacionaliniu ir tarptautiniu mastu, skatindami advokatus dažniau rekomenduoti mediaciją savo klientams ir taikyti ją savo kasdienėje veikloje. Be to, atliktas tyrimas sudarys pagrindą tolesnėms diskusijoms tarp advokatų, mokslininkų ir praktikų bei paskatins naujus mokslinius tyrimus šioje srityje. Visa tai neabejotinai rodo šio darbo naujumą bei jo reikšmingą indėlį tiek praktikoje, tiek teoriniu lygmeniu.

Tyrimų apžvalga. Lietuvoje mokslinės literatūros mediacijos tema gana daug[19], bet mokslinių darbų, nagrinėjančių Lietuvos advokatų veiklą mediacijoje, yra dar labai mažai. Pastebima, kad šiandien atstovavimo mediacijoje ypatumai Lietuvos advokatams dar nėra gerai žinomi ir kad tam reikia laiko[20].

Paminėtini du mokslo darbai, analizuojantys mediacijos klausimą teisininko veikloje: N. Kaminskienės, A. Tvaronavičienės, G. Čiuladienės ir I. Žalėnienės 2016 m. publikuotas mokslinis straipsnis „Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją tyrimas“, kuris atskleidžia mediacijos netaikymo advokato veikloje priežastis[21] ir G. Štaraitės-Barsulienės 2010–2017 m. rengta disertacija „Mediacijos notaro veikloje taikymo galimybės ir teisinio reguliavimo Lietuvoje tobulinimo kryptys“, kurioje nagrinėjami notaro, advokato ir teisėjo kaip galimų mediatorių veiklos ypatumai[22]. Fragmentiškų įžvalgų apie advokato veiklą mediacijoje galima rasti 2019 m. išleistame metodiniame leidinyje „Mediatoriaus vadovas“[23] bei mokslininkų N. Kaminskienės, R. Uscilos, R. Simaičio ir A. Tvaronavičienės įžvalgose bei pranešimuose konferencijose[24].

---

19 Natalija Kaminskienė. *Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2011; Natalija Kaminskienė, „Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai“, *Jurisprudencija*. 2013; Natalija Kaminskienė „Teisminė mediacija Lietuvoje. Quo vadis?“, *Socialinis darbas*. 2010; Natalija Kaminskienė, „Teisinės derybos“. *Monografija*. Vilnius: VšĮ Registrų centras, 2019; Natalija Kaminskienė ir Agnė Tvaronavičienė, „Privalomoji mediacija šeimos ginčuose“. MRU. Žiūrėta 2020 m. birželio 29 d. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16251/2019%20Teise_2.2._Tvaronavic%20iene%20,%20Kaminskiene%20.pdf?sequence=1; Agnė Tvaronavičienė ir Odeta Intė, „Privaloma mediacija šeimos ginčuose Lietuvoje: modelis ir pirmųjų taikymo metų patirtis“, žiūrėta 2021 m. liepos 8., dhttp://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/133538/PDF/04_Rozdzial_3_a.pdf; Natalija Kaminskienė ir kt., *Mediacija* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), žiūrėta 2020 m. vasario 28 d. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16924/9789955195672.pdf?sequence=1&isAllowed=y

20 Agnė Tvaronavičienė, Ar šeimos mediacijai reikalingi advokatai?, žiūrėta 2023 m. spalio 18 d. https://www.mruni.eu/news/agne-tvaronaviciene-ar-seimos-mediacijai-reikalingi-advokatai/.

21 Natalija Kaminskienė ir kt., „Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją tyrimas“, *Socialinių mokslų studijos* 8, 1 (2016): 53, žiūrėta 2020 m. vasario 21 d., https://intranet.mruni.eu/upload/iblock/aa1/N8-1-03_%C4%8Ciuladiene.pdf.

22 Gerda Štaraitė-Barsulienė, „Mediacijos notaro veikloje taikymo galimybės ir teisinio reguliavimo Lietuvoje tobulinimo kryptys“ (daktaro disertacija, Vilnius, 2018), žiūrėta 2020 m. liepos 19 d., https://vb.mruni.eu/object/elaba:27451071/27451071.pdf.

23 Natalija Kaminskienė ir kt., *Mediatoriaus vadovas* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2019).

24 Rimantas Simaitis, „Privalomosios mediacijos iššūkių įveika lyginamaisiais aspektais“, pranešimas konferencijoje Privalomoji mediacija – iššūkiai ir galimybės. Vilnius, 2020 m. vasario 6 d., žiūrėta 2020 m. gegužės 19 d. https://www.youtube.com/watch?v=igzpP_5DLM8.

Vertinant pasaulyje atliktus tyrimus mediacijos tema pastebima, kad Amerikoje mediacijos metodai ir strategijos mokslinių tyrimų objektu tapo nuo 1970 metų, o Europoje tuo metu mediacija domėtasi mažai[25]. Paminėtini šie moksliniai tyrimai, tiesiogiai susiję su mediacijos taikymu advokatų veikloje, formuojantys pasaulinę mokslinę mintį ir padarę didžiausią įtaką, rengiant autorės mokslinį darbą:

- M. K. Wambach-Schulz[26] tyrė advokato galimybę dalyvauti mediacijoje šiuolaikinėse teisinėse sistemose ir priėjo išvadą, kad advokato praktika mediacijoje priklauso empiriškai dar neištyrinėtai sričiai.
- Katharina Kriegel-Schmidt[27] tyrė, kodėl teisininkai (ne)palaiko mediaciją ir padarė išvadą, kad mediacija ne prieštarauja advokatų misijai ginčų sprendime, bet juos remia.
- D. E. Serbu[28] savo disertacijoje išsamiai ir lyginamuoju aspektu išanalizavo Europos tarpininkavimo direktyvos įgyvendinimą, atsižvelgdamas į Anglijos, Prancūzijos ir Vokietijos teisę.
- F. H. Schmidt, T. Lapp ir H. G. Monßen[29] tyrė mediacijos taikymą advokatų profesinėje veikloje, kai advokatas veikia kaip palaikantis ar aiškinantis subjektas, teikiantis bendrą teisinę konsultaciją. Šie mediacijos šalininkai teigia, kad advokato profesionaliai vykdoma mediacija suteikia ginčo šalimis galimybę išvengti ilgo bylinėjimosi, susijusio su didelėmis laiko ir išlaidų sąnaudomis.
- P. Jean, A. Stimec ir J. F. Roberge[30] analizavo prieštaravimus, kylančius tarp advokatų profesinės teisės ir mediacijos. Remiantis empiriniais duomenimis, buvo ištirtas faktinis atstovaujančio advokato dalyvavimo poveikis mediacijoje. Rezultatai parodė, kad advokatų dalyvavimas mediacijos procese sumažina šalių pasitikėjimą mediatoriumi ir trukdo siekti šalių susitaikymo.
- A. Rüstow[31] savo tyrime priėjo išvadą, kad tik pašalinus teisinio reglamentavimo dviprasmybes advokatai norės integruotis į paklausią mediacijos rinką.

---

25 Marcus Hehn, „Mediation – Professionelles Konfliktmanagement“, *Reemers Publishing Services GmbH*, žiūrėta 2020 m. liepos 21 d., https://anwaltverein.de/files/anwaltverein.de/downloads/praxis/spezialisierung/Mediation.pdf, 661.

26 Marita Katharina Wambach-Schulz, „Zielkonflikte und Widersprüche anwaltlicher Mediation“ (Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH, 2020).

27 Katharina Kriegel-Schmidt, „Warum unterstützen Rechtsanwälte Mediation (nicht)?“, žiūrėta 2020 spalio 3 d. https://www.kriegel-schmidt.com/uploads/1/3/7/6/13766845/kriegel-schmidt_2015_-_warum_unterstuetzen_rechtsanwaelte_mediation.pdf.

28 Daniel Elias Serbu, *Das deutsche Mediationsgesetz im europäischen Kontext* (Frankfurt am Main, 2016).

29 Frank H. Schmidt, Thomas Lapp ir Hans-Georg Monßen, *Mediation in der Praxis des Anwalts* (München, 2012).

30 Poitras, Jean, Arnaud Stimec ir Jean-François Roberge, „The Negative Impact of Attorneys on Mediation Outcomes: A Mythor a Reality?“, *Negotiation Journal, January 2010*, žiūrėta 2020 m. liepos 21 d., https://www.researchgate.net/publication/227714867_The_Negative_Impact_of_Attorneys_on_Mediation_Outcomes_A_Myth_or_a_Reality.

31 Rüstow, *supra note*, 12: 385–389.

– E. M. Konnertz[32] analizavo sąveiką tarp advokatų pareigos skatinti klientus spręsti ginčus mediacijos būdu ir jų pareigos užtikrinti, kad būtų maksimaliai patenkinti klientų interesai. Šis tyrimas yra skirtas teisininkų integravimui į tarpininkavimo procesą ir patvirtina, kad advokatai yra lemiama sąsaja sprendžiant klausimą dėl mediacijos taikymo.
– A. Trossen[33] ištyrė mediacijos, psichologijos ir teisės konsolidaciją ir padarė išvadą, kad mediacijos sėkmė visokeriopai priklauso nuo mediatoriaus kompetencijos. Šis moklslininkas be daugelio kitų mediacijos aspektų tyrė ir advokatų, dalyvaujančių mediacijoje, atsakomybės klausimą.
– N. Witteborg-Erdmann ir M. Frye[34] tyrė advokato veiklą mediacijos procese ir nustatė konkrečius ginčų atrankos mediacijai kriterijus iš atstovaujančio advokato perspektyvos.
– F. Jost[35] tyrė, kokiu būdu ir kokia apimtimi advokatai turi paaiškinti savo klientams apie AGS būdus ir jų pasirinkimo galimybes. Autorius teigia, kad advokatai, kaip šalių atstovai, nustato konfliktų sprendimo kryptį.
– A. Längsfeld[36] analizavo advokatų pareigas mediacijoje ir ištyrė, kada advokatas privalo teikti teisines konsultacijas mediacijos metu ir patarti savo klientui (ne) sudaryti mediacijos sutartį . Autorius išsamiai analizuoja aukščiausiųjų teismų praktiką ir tiria advokatų pareigų ir atsakomybės problemas mediacijos procese.
– H. Drexler[37] H. tyrė mediacijos plėtros aspektus ir pasiūlė konkrečias rekomendacijas, kada mediacija yra gera alternatyva ginčo išsprendimui.
– J. Alexander ir N. Ade[38] atliko advokato vaidmenų mediacijoje tyrimą ir nustatė, kad praktikuojantys advokatai savo profesinėje praktikoje vis dažniau susiduria su alternatyvaus ginčų sprendimo formomis. Be to, teisiniai klausimai mediacijoje tampa vis svarbesni.

---

32 Konnertz, *supra note*, 5: 1–390.

33 Arthur Trossen ir kt, *supra note*, 13: 1–960.

34 Nika Witteborg-Erdmann ir Maximilian Frye, „Die Rolle des Rechtsanwalts im (Wirtschafts-) Mediationsverfahren", *Studentische Zeitschrift für Rechtswissenschaft Heidelberg. 3/2012* , žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d https://studzr.de/medien/beitraege/2012/3/pdf/StudZR_2012-3_Witteb-E-Frye_RA_Meditationsverfahren.pdf.

35 Fritz Jost, „Die anwaltliche Vertretung in der Mediation. Begleiter Coach Weichensteller?" Mediationskongress Bielefeld 2012, (Hamburg: Dr. Kovac Verlag, 2013).

36 Alexander Längsfeld, „Anwaltspflichten und Mediation" (dissertation, Die Fakultät für Rechtswissenschaften der Universität Regensburg, 2014).

37 Herbert Drexler, „Was ist Mediation". Mediation aktuell 02/2014. Žiūrėta 2020 m. gegužės 17 d. https://www.oebm.at/mediationaktuell.html?file=tl_files/oebm/pdfdownloads/Fachzeitschrift%20mediation%20aktuell/med_aktuell_02_2014_web.pdf.

38 Juliane Alexander ir Nadja Ade, *Mediation und Recht Eine praxisnahe Darstellung der Mediation und ihrer rechtlichen Grundlagen* (Frankfurt am Main: Metzner Wolfgang Verlag, 2017).

– K. Chrysogonos[39] nurodė, kad, siekiant platesnio mediacijos žinomumo tarp gyventojų, reikia geresnio bendradarbiavimo su teismais ir advokatais. Autorius ragina įstatymų leidėjus rasti sprendimus, kaip veiksmingai išplėsti mediacijos taikymo sritį ir pabrėžia, kad būtina įgyvendinti tinkamas apsaugos priemones, sumažinant rizikas silpnesnėms ginčo šalims nuo galimo stipresnių šalių piktnaudžiavimo procesu ar padėtimi. Taip pat pabrėžia, kad svarbu užtikrinti, jog būtų laikomasi teisingų kriterijų, susijusių su išlaidomis, ypač siekiant apsaugoti nepalankioje padėtyje esančių grupių interesus, tačiau pažymi, kad mediacija gali prarasti savo patrauklumą ir pridėtinę vertę, jei bus nustatyti pernelyg griežti reikalavimai.

Apžvelgus užsienio mokslinius tyrimus nagrinėjama tema, akivaizdu, kad mediacijos taikymas advokatų veikloje yra kur kas plačiau išnagrinėtas užsienio tyrėjų nei Lietuvos mokslininkų. Vis dėlto, tiek Lietuvos, tiek užsienio literatūroje trūksta kompleksinių tyrimų, orientuotų išimtinai į advokato veiklą mediacijoje. Ypatingai stokojama tyrimų, kurie analizuotų advokato galimą vaidmenį mediacijoje, teisinio reglamentavimo ypatumus bei teorines ir praktines problemas, su kuriomis susiduria advokatai, dalyvaujantys mediacijos procese. Todėl šis mokslinis darbas yra svarbus tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslininkams, mediacijos šalininkams ir įstatymų leidėjams. Autorės atliktas tyrimas padeda geriau suprasti reikalavimus, su kuriais susiduria advokatai, dalyvaujantys mediacijoje, ir teikia vertingas įžvalgas apie advokato profesijos ir mediacijos sąveiką, prisidedant prie šios srities tobulinimo bei plėtros.

Mokslinio darbo ginamieji teiginiai:

1. Advokatų aktyviam dalyvavimui mediacijoje reikalingas teisinis tikrumas ir aiškumas, ypač reglamentuojant advokato ir mediatoriaus vaidmenų suderinamumą.
2. Mediacijos taikymas advokato veikloje padeda advokatui išlikti konkurencingam ginčų sprendimo rinkoje.
3. Advokato teikiama mediatoriaus paslauga yra neteisinė paslauga.
4. Advokatų palankus požiūris į mediaciją ir advokatų dalyvavimas mediacijoje yra reikšmingos mediacijos plėtros sąlygos.

Disertacinio darbo struktūra. Darbo struktūrą nulėmė tyrimo tikslas ir išsikelti uždaviniai. Tyrimą sudaro įvadas, penkios dalys, išvados ir pasiūlymai, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

Pirmoje *disertacijos dalyje* analizuojama mediacijos samprata advokato veiklos kontekste, advokato profesinės veiklos kaita mediacijos įtakoje; lyginama advokato

39 Kostas Chrysogonos, „On the implementation of Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters (the 'Mediation Directive')" (2016/2066(INI)), draf report, *Europaparlament*, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 19 d., https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/JURI-PR-595445_EN.pdf?redirect.

veikla, jam dalyvaujant mediacijoje ir kituose AGS; vertinama teisminio proceso ir mediacijos sąveika advokato veikloje; tiriamas advokato gebėjimas įvertinti ginčo tinkamumą mediacijai.

***Antroje** disertacijos dalyje* analizuojama advokato veikla mediacijoje; vertinami advokato, dalyvaujančio mediacijoje skirtinguose vaidmenyse, veiklos ypatumai; atliekamas advokato vaidmens specifikos mediacijoje vertinimas.

***Trečioje** disertacijos dalyje* analizuojamas mediacijos advokato veikloje teisinis reglamentavimas Europos Taryboje, ES ir Lietuvoje, Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje bei Austrijoje.

***Ketvirtoje** disertacijos dalyje* nagrinėjama problematika ir analizuojamas advokato vaidmuo inicijuojant mediacijos procedūrą; advokato dalyvavimas privalomojoje mediacijoje; mediacijos principų kaip konfidencialumas, nepriklausomumas, nešališkumas ir neutralumas taikymas advokato veikloje; advokato vaidmuo mediacijos metu sudarant taikos sutartis; advokato įtaka mediacijos išlaidų dydžiui, mediacijos įtaka advokato pajamoms, advokato veiklos mediacijoje draudimas; advokato, norinčio dalyvauti mediacijoje, kvalifikacijai keliami reikalavimai; advokato įtaka mediacijos plėtrai. Tai yra daroma Lietuvos, Didžiosios Britanijos, Vokietijos ir Austrijos kontekste.

***Penktoje** disertacijos dalyje* pateikiami Lietuvos, Didžiosios Britanijos, Vokietijos bei Austrijos advokatų apklausos dėl mediacijos taikymo jų veikloje susisteminti duomenys, jų pagrindu atliekamas vertinimas ir daromos išvados, tokiu būdu atskleidžiant konkrečius mediacijos taikymo advokatų veikloje ypatumus, probleminius aspektus, to priežastis. Atlikto tyrimo metu gautų duomenų kontekste, taip pat analizuojami ir vertinami rezultatai, kurie buvo gauti papildomai apklausiant respondentus konferencijoje „Mediacija be sienų“ (Bonn, Vokietija, 2022 m. birželio 18–19 d.) ir ekspertinio interviu būdu gautos Lietuvos, Vokietijos ir Austrijos mediacijos srities mokslininkų įžvalgos.

Pabaigoje daromos mokslinio darbo išvados, teikiamos rekomendacijos ir pasiūlymai.

Tyrimo metodikos aprašymas. Disertacijos tema nagrinėta remiantis moksline literatūra, galiojančiais Lietuvos, Didžiosios Britanijos, Vokietijos ir Austrijos norminiais teisės aktais, teismų sprendimais bei lyginamosiomis studijomis, mediacijos direktyva ir kitais ES institucijų priimtais teisės aktais, taip pat CCBE ir CEPEJ bendrai vykdyto projekto „Advokatų tarpininkavimo vadovas“ duomenimis[40]. Pagrindinis kriterijus, renkantis literatūros ir duomenų šaltinius, buvo jų aktualumas. Remiantis mokslinio darbo metodologiniais pagrindais[41] ir atsižvelgiant į tyrimo objektą, iškeltą tikslą ir uždavinius, taikyti šie metodai:

---

40 „Mediation Development Toolkit“. *Ensuring implementation of the CEPEJ Guidelines on mediation, CEPEJ(2018)7REV*, žiūrėta 2020 m. sausio 13 d., https://rm.coe.int/mediation-development-toolkit-ensuring-implementation-of-the-cepej-gui/16808c3f52.

41 Kęstutis Kardelis, *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. (Kaunas, 2002)., žiūrėta 2020 m. sausio 2 d., https://verslas09.files.wordpress.com/2010/01/mtp.pdf, 117.

1. Mokslinės literatūros analizės metodas. Atliekant mokslinės literatūros apžvalgą, buvo apžvelgti moksliniai darbai, susiję su šio mokslo darbo tema. Besigilinant į šiuos darbus, pastebėta, kad dauguma mokslininkų pritaria, kad tema „Mediacija advokato veikloje“ mažai nagrinėta mokslinėje literatūroje. Mokslinių darbų, nagrinėjančių mediacija advokato veikloje Lietuvoje, yra dar labai mažai. Vertinant pasaulyje atliktus tyrimus mediacijos tema pastebima, kad mediacija advokatų veikloje yra kur kas labiau ištirta užsienio tyrėjų nei Lietuvos, tačiau kompleksinio tyrimo, orientuoto išimtinai į advokato veiklą mediacijoje ir apimančio advokato galimus vaidmenis mediacijoje, teisinio reglamentavimo ypatumus, praktinius aspektus, su kuriais susiduria advokatas, dalyvaujantis mediacijoje, pasigendama ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje.
2. Dokumentų analizės metodas. Atlikus teisinio reglamentavimo vertinimą ir lyginimą Lietuvoje, Austrijoje, Vokietijoje ir Didžiojoje Britanijoje pastebėta, kad teisės aktų spragos neigiamai veikia mediacijos taikymą advokato veikloje. Dėl to labai svarbu, kad teisinis advokato veiklos ir mediacijos reglamentavimas būtų aiškus, tikslus ir nedviprasmiškas. Mediacijos teisiniame reglamentavime trūksta aiškumo šiais aspektais: nėra aiškiai apibrėžta, kokius veiksmus advokatas, dalyvaujantis mediacijoje, gali ar negali atlikti, o tai sukelia neapibrėžtumą dėl advokato atsakomybės ribų. Neaišku, kokias pareigas advokatas-mediatorius turi vykdyti mediacijos procese ir kokių veiksmų jis neturėtų imtis, siekiant išlaikyti neutralumą ir nešališkumą. Taip pat nėra aišku, ar advokatas-mediatorius gali teikti teisines konsultacijas ginčo šalims, ir jei taip, kokiu mastu tokie patarimai yra leidžiami mediacijos kontekste. Kyla neaiškumų, ar advokatas-mediatorius gali siūlyti ginčo sprendimo variantus, kai šalys mediacijos metu atsiduria aklavietėje, ir kokios būtų tokių pasiūlymų ribos, siekiant išvengti šališkumo. Be to nėra aiškiai apibrėžta, ar advokatų, vykdančių mediaciją, profesinės atsakomybės draudimas apima ir mediacijos paslaugas, kas sukuria papildomą riziką teikiant šias paslaugas.
3. Šie neaiškumai rodo poreikį sukurti išsamų teisinį reguliavimą, kuris apibrėžtų advokato veiklos ribas ir atsakomybę mediacijos procese, taip užtikrinant tiek ginčo šalių interesų apsaugą, tiek paties advokato atsakomybės valdymą.
4. Istorinis, sintezės, taip pat palyginimo bei duomenų sugretinimo metodai, buvo taikyti analizuojant advokato profesinės teisės ir mediacijos teisinio reglamentavimo priešpriešas, praktines mediacijos taikymo problemas, apžvelgiant mokslinės literatūros įžvalgas. Istorinis metodas buvo taikomas siekiant parodyti advokato integraciją į mediaciją, taip pat mediacijos atsiradimo raidą Lietuvos, Didžiosios Britanijos, Vokietijos ir Austrijos nacionalinėse teisėse bei ES. Palyginimo bei duomenų sugretinimo metodu apibendrinami teisiniai aktai ir mokslinės teorijos bei daromos išvados.
5. Apklausos ir ekspertinio interviu metodai. Penktoje mokslinio darbo dalyje pristatomi autorės atliktos advokatų apklausos, kuri buvo vykdyta nuo 2020 m. vasario 14 d. iki 2020 m. gegužės 31 d., rezultatai.

Tyrimo populiacija – Vokietijos, Didžiosios Britanijos, Austrijos ir Lietuvos advokatai, įtraukti į advokatų sąrašus bei atrinkti tikimybiniu būdu, neatsižvelgiant į jų išsilavinimą, lytį, amžių ar darbo stažą.

Planuojant šį tyrimą ir atsižvelgiant į tai, kad reprezentatyvi imtis gaunama tada, kai imties charakteristikos su dideliu tikslumu atitinka populiacijos charakteristikas, svarbu buvo nustatyti imtį, kuri leistų daryti statistiškai reikšmingas išvadas. Todėl respondentų atranka buvo atlikta tikimybiniu būdu, o imties tūris apskaičiuotas remiantis specialiomis imties tūrio skaičiuoklėmis[42], atsižvelgiant į tai, kad socialiniuose moksliniuose darbuose paprastai pasirenkamas 95 proc. patikimumas [43] ir į tai, kad tokiuose tyrimuose 5–10 % paklaida yra priimtina[44].

Formuojant reprezentatyvią advokatų imtį atsižvelgta į Vokietijos, Didžiosios Britanijos, Austrijos ir Lietuvos advokatūrų pateiktus duomenis apie bendrą advokatų skaičių, kurio pagrindu buvo nustatytas šio tyrimo populiacijos dydis – 314 698 advokatai. Remiantis advokatūrų informacijos šaltiniais, 2020 m. pradžioje Vokietijoje buvo 166 375[45], Austrijoje – 6 569[46], Lietuvoje – 2 130[47], o Didžiojoje Britanijoje – 139 624 advokatai[48].

Kadangi generalinę populiaciją sudarė 314 698 advokatai, pasirinkus leistiną šiam tyrimui 6 proc. imties paklaidą, buvo nustatytas tyrimo imties dydis – 267 respondentai. Į visus apklausos klausimus atsakė 292 advokatai.

Norint padidinti imties reprezentatyvumą, buvo siekiama, apklausti kuo daugiau respondentų, todėl dalyvauti apklausoje buvo pakviesti 6 622 advokatai.

Daugiausia apklausoje dalyvavusių respondentų, t. y. net 70,89 proc. (N = 207), buvo Vokietijoje praktikuojantys advokatai. Kitų šalių advokatų dalyvavimas apklausoje buvo mažesnis, t. y. iš Lietuvos – 10,62 proc. (N = 31), iš Austrijos – 9,59 proc. (N

---

42 „Stichprobenrechner“, Qualtrics LLC, žiūrėta 2020 m. sausio 2 d., https://www.qualtrics.com/de/erlebnismanagement/marktforschung/stichprobenrechner/.
„Apklausos imties dydis“, Apklausos.LT, žiūrėta 2020 m. sausio 2 d., http://www.apklausos.lt/imties-dydis.
„Sample Size Calculator“, Creative Research Systems, žiūrėta 2020 m. sausio 2 d., https://www.surveysystem.com/sscalc.htm.

43 Kęstutis Kardelis, *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. (Kaunas, 2002)., žiūrėta 2020 m. sausio 2 d., https://verslas09.files.wordpress.com/2010/01/mtp.pdf, 117.

44 Juozas Ruževičius „Magistrantūros studijos: baigiamojo darbo projektų (BDP) ir magistro darbo (MD) rašymas“, Vilnius 2016, 19, cituota iš Astos Valackienės, Sociologinis tyrimas (Kauno technologijos universitetas, 2007).

45 „Vokietijos advokatų statistika“, BRAK, žiūrėta 2020 m. birželio 24 d., https://brak.de/w/files/04_fuer_journalisten/statistiken/2020/2020_mitgliederstatistik_ohne-partg.pdf.

46 „Austrijos advokatų statistika“, Österreichischer Rechtsanwaltskammertag, žiūrėta 2020 m. birželio 24 d., https://www.rechtsanwaelte.at/kammer/kammer-in-zahlen/mitglieder/.

47 Ignas Vėgėlė, „Kiek advokatų reikia Lietuvai?“, Infolex , žiūrėta 2020 m. birželio 24 d., https://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=1&Str=58648#.

48 „Didžiosios Britanijos advokatų statistika“, Cross Channel Lawyers, žiūrėta 2020 m. birželio 24 d., https://www.cross-channel-lawyers.de/in-england-2018-erstmals-mehr-anwaeltinnen-als-anwaelte/.

= 28), iš Didžiosios Britanijos – 8,90 proc. (N = 26).

Informacija iš respondentų rinkta taikant kiekybinio tyrimo įrankį, iš anksto parengtą klausimyną, kurį sudarė 45 klausimai ir galimi atsakymai. Šalia daugumos atsakymų buvo numatytas variantas „kita, nurodykite", kuris advokatams suteikė galimybę išreikšti asmeninę nuomonę, jeigu ji nesutapo su autorės pasiūlytais variantais. Formuluojant klausimus, stengtasi sužinoti kuo daugiau informacijos apie mediacijos taikymą ar netaikymą advokato veikloje. Gauti duomenys buvo apdorojami naudojant programinę įrangą „LamaPoll"[49] ir analizuoti dviem būdais: verčiant skaičiais ir procentais, kurie dar pavaizduoti grafiškai ir apdoroti statistiškai.

Dėl ribotos mokslinio darbo apimties, atliktos apklausos ir galiojančio teisinio reguliavimo poveikio ex post vertinimo koreliacijos analizė nebus vykdoma, nes tiek apklausos rezultatų, tiek teisinio reglamentavimo apžvalgai yra skirta pakankamai daug dėmesio. Jų pagrindu yra padarytos atitinkamos išvados.

Advokatų apklausa suskirstyta į šešias dalis.

Pirma apklausos dalis – demografinė. Advokatų buvo prašoma atsakyti, kokioje valstybėje vykdo veiklą, kokia yra jų specializacija, ar turi mediatoriaus kvalifikaciją, kada ją įgijo, koks jų amžius, lytis, kvalifikacinis mokslo laipsnis teisės srityje, kokia praktikos mediacijoje trukmė, atliekant skirtingus vaidmenis.

Antroje apklausos dalyje siekiama išsiaiškinti advokatų žinias apie mediaciją ir jų požiūrį į ją. Šiuo tikslu advokatų buvo teiraujamasi, kaip jie vertina savo žinias mediacijoje, ar geba klientams paaiškinti, kas yra mediacija, kaip advokatai vertina mediaciją ir savo veiklą joje.

Trečioje apklausos dalyje susitelkiama į praktinius advokato veiklos mediacijoje aspektus. Teirautasi, ar advokatai savo profesinėje veikloje taiko mediaciją ir jei taip, tai kokį vaidmenį atlieka dažniausiai, koks advokatų požiūris į advokato ir jo kliento ginčų sprendimą mediacijoje, kokia yra advokatų kaip mediatorių praktikos trukmė, kiek buvo mediacijos atvejų, kai advokatai dalyvavo, atlikdami skirtingus vaidmenis, ir keliuose iš jų buvo sudaryta taikos sutartis, kaip dažnai advokatai susiduria su mediacijai tinkamais atvejais, kaip advokatai vertina teisinį reglamentavimą, advokatūrų ir mediatorius vienijančių organizacijų veiksmus šalyje, kurioje jie vykdo veiklą, koks advokatų požiūris į advokato ir mediatoriaus veiklų suderinamumą, ar mediacija prisideda prie advokato profesinio darbo kokybės gerinimo ir palengvinimo, kaip dažnai ginče dalyvaujantys asmenys be papildomos informacijos patys prašo spręsti ginčą mediacijoje, kuri profesija, advokatų nuomone, labiausiai tinka mediatoriaus vaidmeniui.

Ketvirta apklausos dalis orientuota į advokatų kvalifikaciją, tad buvo klausiama, kaip jie vertina šalyje, kurioje vykdo veiklą, mediatoriaus kvalifikacijai keliamus reikalavimus, ar jų šalyje yra vykdomi specializuoti mediacijos mokymai advokatams, kokia turėtų būti mokymų, skirtų advokatams, norintiems dalyvauti mediacijoje ir atlikti

49 „Apklausų organizavimo programa", Lamapoll, žiūrėta 2020 m. birželio 2 d., https://www.lamapoll.de.

skirtingus vaidmenis, trukmė.

Penkta apklausos dalis skirta ekonominiams rodikliams. Joje buvo aiškinamasi, kokią įtaką mediacija turi advokatų pajamoms, ar mediacijos procedūros išlaidas dengia draudimo kompanijos, kokia advokatų nuomonė dėl mediacijos procedūrų finansavimo iš valstybės biudžeto.

Šeštoje apklausos dalyje siekiama nustatyti priežastis, kurios lemia mediacijos (ne) taikymą advokatų veikloje ir skatina advokatus rekomenduoti mediaciją savo klientams ar jos nerekomenduoti. Advokatų apklausos pabaigoje pateikiamas apibendrinimas, taip pat analizuojami ir vertinami papildomos apklausos rezultatai. Papildoma apklausa buvo vykdoma konferencijos „Mediacija be sienų“ (Bonn, Vokietija, 2022 m. birželio 18–19 d.) metu. Visi 10 jos respondentų buvo Vokietijoje praktikuojantys mediatoriai, o 3 iš jų buvo advokatai. Informacija iš respondentų rinkta pateikiant jiems tuos pačius klausimus, kurie buvo pateikti Lietuvos, Didžiosios Britanijos, Vokietijos bei Austrijos advokatams, advokatų apklausos, kuri buvo vykdyta nuo 2020 m. vasario 14 d. iki 2020 m. gegužės 31 d., metu.

1. ADVOKATO VEIKLOS MEDIACIJOJE BENDRŲJŲ PAGRINDŲ TEORINĖ ANALIZĖ

Šiame mokslinio darbo skyriuje siekiama atskleisti advokato veiklos ir mediacijos sąveiką. Šio tikslo įgyvendinimui skiriama daugiau dėmesio mediacijos sampratos analizei advokato profesinėje veikloje bei advokato profesinės veiklos kaitai mediacijos kontekste. Siekiant nustatyti mediacijos privalumus, lyginant ją su kitais alternatyvaus ginčų sprendimo būdais (AGS) bei teisminiu procesu, atliekamas advokato veiklos mediacijoje ir kituose AGS būduose palyginimas. Be to, analizuojama teisminio proceso ir mediacijos sąveika advokato veikloje, taip pat advokato gebėjimas tinkamai įvertinti ginčo tinkamumą mediacijos procesui. Ši analizė leidžia giliau suprasti mediacijos vaidmenį advokatų profesijoje bei mediacijos galimybes, palyginti su kitais ginčų sprendimo metodais.

1.1. Mediacijos samprata advokato veiklos kontekste

Mediacijos užuomazgų randama jau labai seniai, 594 m. pr. Kr.[50], taip pat net ir Biblijoje. Pirmajame laiške korintiečiams apaštalas Paulius bendruomenės nariams patarė patiems spręsti kilusius ginčus, nekviesti teisėjo, o pasitelkti trečiąją šalį[51]. Taikus ginčų sprendimas yra žinomas nuo laikų, kai kūrėsi pirmos žmonių bendruomenės, todėl manoma, kad „mediacija“ yra tik naujas terminas spręsti konfliktus[52].

Ginčų sprendimas mediacijos būdu, kai vienas ar keli nešališki mediatoriai padeda šalims spręsti ginčą taikiai, nėra naujas, būdingas tik vienai ar kelioms kultūroms. Klausimus, kaip socialinius ar ekonominius ginčus galima išspręsti nedalyvaujant valstybiniams teismams[53], jau seniai nagrinėja visų valstybių teisės praktikai ir mokslininkai[54]. Todėl priešingai nei klasikinės teisės praktikoje, kurios šalininkai[55] teigia, kad ginčai turėtų būti sprendžiami teisme, teismo procesas nėra vienintelė galimybė spręsti tarp šalių kilusį ginčą, nes galima rinktis AGS, tarp jų ir mediaciją. Mediacija, kaip

---

50 „Zeittafel zur Geschichte der Mediation“, Mediation DACH e.V. Deutschland, Austria, Schweiz, žiūrėta 2020 m. vasario 4 d., https://mediation-dach.com/fileadmin/pdf/historisches.pdf.

51 Claus-Henrik Horn, „*Einführung in die Mediation*“, 2, cituota iš Mähler, *Mediation in Familiensachen* (Protokoll 30/93 der Evangelischen Akademie Bad Boll, 1993), 4.

52 „Mediation ohne Grenzen“ Internationale Konferenz in Bonn am 18-19.06.2022. Der Kommentar von Heike Egner zum Beitrag über die Bedeutung des Menschenbildes in der Mediation.

53 „Soldan instituto tyrimas“, *Soldan Institut*, žiūrėta 2020 m. liepos 12 d., https://www.soldan.de/insights/soldan-institut-zieht-zwischenfazit-zum-mediationsfoerderungsgesetz-erst-jeder-siebte-anwalt-sieht-die-mediation-gestaerkt/.

54 Marita Katharina Wambach-Schulz, „Im Spannungsfeld anwaltlicher Mediation“ (Dissertation, Rheinisch-Westfälischen Technischen Hochschule Aachen, 2018), 99.

55 Dan-Alexander Levien, „Neue Chancen für Juristen“, *E-Zeitschrift LEGAL REVOLUTIONary*, (2019), žiūrėta 2021 m. sausio 31 d., https://www.diruj.de/alternative-streitschlichtung/.

ginčų sprendimo būdas, šiandien iš naujo atrandama Vakarų teisinėse sistemose[56].

Europos teismų tarybų tinklo (angl. *European Network of Councils for the Judiciary*) atliktas tyrimas[57] rodo, kad dėl didelio teismų darbo krūvio ilgėja teisminių procesų trukmė, o kartu didėja ir bylinėjimosi išlaidos. Konfidencialumo trūkumas, šalių noras labiau kontroliuoti asmenis, kurie spręs jų ginčą, skatina ginčo šalis naudotis greitesniais, ekonomiškesniais, paprastesniais ir suprantamesniais ginčo sprendimo būdais, pavyzdžiui, mediacija[58]. Todėl advokatai, norėdami išlikti konkurencingais ginčų sprendimo rinkoje, privalo lanksčiai reaguoti į besikeičiančius klientų poreikius ir reformuoti savo profesinę veiklą iš optimalios ginčų išsprendimo perspektyvos. Stebima, kad vis daugiau advokatų, ypač ginčų sprendimo srityje, įtraukia mediaciją į savo praktiką. Ši tendencija atspindi plečiančią ginčų sprendimo kultūrą, kurioje mediacija vis dažniau pripažįstama kaip efektyvi alternatyva teismui[59].

Remiantis Mediacijos direktyvos 3 straipsniu[60], mediacija apibrėžiama kaip struktūrinis procesas, neatsižvelgiant į tai, kaip jis pavadintas, kada dvi ar daugiau ginčo šalių, padedamos mediatoriaus, savanoriškai stengiasi pačios susitarti dėl jų ginčo išsprendimo. Šis procesas gali būti inicijuotas šalių arba pasiūlytas ar nurodytas pradėti teismo, arba kitaip numatytas pagal valstybės narės teisę.

Lietuvoje mediacija įvardijama kaip civilinių ar administracinių ginčų sprendimo procedūra, kurios metu vienas ar keli mediatoriai padeda ginčo šalims taikiai spręsti ginčą[61].

Vokietijos mediacijos įstatyme[62] mediacija reglamentuojama kaip konfidencialus ir struktūrizuotas procesas, kurio metu šalys, padedamos vieno ar kelių tarpininkų, savanoriškai ir savarankiškai siekia taikiai išspręsti savo konfliktą.

Remiantis Austrijos mediacijos įstatymu[63], mediacija yra veikla, pagrįsta šalių sa-

---

56 Luigi Cominelli. „Training Young Lawyers in the European Mediation Framework: It's Time to Devise a New Pedagogy for Conflict Management and Dispute Resolution". *The Italian Law Journal ItaLJ*, žiūrėta 2021 m. sausio 31 d., https://www.academia.edu/27133616/Luigi_Cominelli_-_Training_Young_Lawyers_in_the_European_Mediation_Framework_Its_Time_to_Devise_a_New_Pedagogy_for_Conflict_Management_and_Dispute_Resolution.

57 „Alternative Dispute Resolution and the Judicial Domain", ENCJ report on ADR and the Judicial Domain. (GA Paris, 9 June 2017), 9, 23–35, žiūrėta 2020 m. birželio 29 d., https://www.km-kongress.de/html/download.cms?id=36https://www.encj.eu/images/stories/pdf/workinggroups/encj_report_adr_2016_2017_adopted_ga_paris.pdf.

58 *Ibid*.

59 Natalija Kaminskienė ir Agnė Tvaronavičienė, „Privalomoji mediacija šeimos ginčuose", žiūrėta 2020 m. birželio 29 d., https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16251/2019%20Teise_2.2._Tvaronavic%20iene%20,%20Kaminskiene%20.pdf?sequence=1.

60 Mediacijos direktyva, *supra note*, 15: 3 straipsnis.

61 „LR mediacijos įstatymas".

62 „Vokietijos MediationsG", Bundesamt für Justiz, žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d., https://www.gesetze-im-internet.de/mediationsg/BJNR157710012.html.

63 „Austrijos ZivMediatG", Bundesministerium für Digitalisierung und Wirtschaftsstandort, žiūrėta 2020 m. kovo 15 d., https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20002753.

vanoriškumu, kai profesionaliai apmokytas, neutralus tarpininkas (mediatorius) naudoja pripažintus metodus ir sistemingai skatina šalių bendravimą, kad šalys galėtų išspręsti konfliktą, už kurio išsprendimą yra pačios atsakingos.

Mediacija Didžiojoje Britanijoje yra laikoma alternatyvia ginčų sprendimo forma, kurioje tarpininkas vadovaujasi struktūruotu procesu, siekdamas padėti ginčo šalims pasiekti susitarimą[64]. Šioje šalyje mediacija labiau suvokiama kaip priemonė nei teisinis reguliavimas, todėl specifinis mediacijos apibrėžimas vien tik įstatymų kontekste nėra galimas[65]. Pasak C. Valente, mediacijos samprata Jungtinėje Karalystėje turi būti formuojama per interpretacijos procesą[66].

Mediacijos direktyva įpareigojo parengti ir išleisti mediacijos įstatymus, bet nenustatė mediacijos proceso taisyklių, nes, vadovaudamasi subsidiarumo principu, paliko šią užduotį tuometėms ES valstybėms narėms[67]. Lyginant įstatymines mediacijos sąvokos apibrėžtis, pastebimi esminiai atskirų valstybių skirtumai. Pvz., remiantis Mediacijos direktyvos 3 straipsniu, mediacija yra struktūrinis procesas. Tik Vokietijos įstatymų leidėjas perėmė Mediacijos direktyvos formuluotę, reglamentuojant mediaciją kaip struktūrinį procesą. Lietuvoje mediacija apibrėžiama kaip procedūra, Austrijoje kaip veikla, o Didžiojoje Britanijoje kaip alternatyvaus ginčų sprendimo forma.

Terminai „procedūra“, „veikla“ ar „forma“, lyginant juos su „procesu“, žvelgiant iš bendros ginčų sprendimo perspektyvos, neatrodo vienodai svarbūs[68]. Visi minėtų valstybių mediacijos apibrėžimai nėra išsamūs, nes neatsispindi mediacijos proceso savitumo. Tokie mediacijos apibrėžimai mažai naudingi ginčo šalims, nes nepadeda numatyti mediacijos privalumų, o tai gali sukelti mediacijos nuvertinimą ne tik ginčo šalių, bet ir advokatų bei kitų mediacijos dalyvių požiūriu, ypač taikant mediaciją tarptautiniu lygmeniu.

A. Trossen pastebi[69], kad Vokietijos mediacijos įstatyme pirmenybė teikiama oficialiai mediacijos sąvokai, kuri nepabrėžia mediacijos prasmės. Mediacijos apibrėžtis nėra pakankamai tiksli ir įtaigi, nes naudojamos ir maišomos tiek mediacijos charakteristikos, tiek principai. Toks mediacijos apibrėžimas mažai naudingas, nes neleidžia mediacijos aiškiai atskirti nuo kitų procedūrų ir neteisingai atvaizduoja mediacijos ypatybes.

Tas pats pasakytina ir apie Lietuvos, Austrijos bei Didžiosios Britanijos teisės aktų apibrėžtis mediacijos sąvokai. Dėl netikslių mediacijos definicijų advokatams tenka

---

64 LexisNexis legal solutions, žiūrėta 2020 m. kovo 17 d., https://www.lexisnexis.co.uk/legal/glossary/mediation.

65 Cinzia Valente, *Mediation. An overview of the functionality of Alternative Dispute Resolution in the English legal system*. (Rom, 2014, 32), žiūrėta 2021 m. vasario 14 d., https://iris.unipa.it/retrieve/handle/10447/101666/246226/Final_Research_Report_Mediation_in_Europe.pdf.

66 *Ibid*, 34.

67 Dr. Dr. Hans-Christian Reichel „Die europäische Dimension der Mediation“, *Wiki to Yes*, žiūrėta 2023 m. birželio 7 d. https://www.wiki-to-yes.org/article1103-Die-europaische-Dimension-der-Mediation.

68 Dr. Dr. Hans-Christian Reichel, supra note, 28.

69 *Ibid*.

sudėtinga užduotis – sutelkti klientų dėmesį į mediacijos esmę ir jos teikiamą naudą, derinant tai su klientų poreikiais ir interesais. Ypač sudėtinga ši užduotis tampa taikant tarpvalstybinę mediaciją, kur advokatai susiduria ne tik su netikslių mediacijos apibrėžimų aiškinimu, bet ir su skirtingomis teisinėmis sistemomis. Svarbiausias kriterijus svarstant, ar ginčas bus sprendžiamas mediacijos būdu, yra tai, kaip advokatai suvokia mediaciją, kaip jie šią sampratą perteikia ginčo šalims ir kaip ginčo šalys tai supranta. Todėl advokatai privalo integruoti mediaciją į savo veiklą, suvokdami, kad mediacija nėra tradicinis, rungimusi pagrįstas ginčų sprendimo būdas[70]. Priešingai, tai bendradarbiavimu grįstas procesas, kuriame siekiama suprasti visų ginčo šalių tikruosius interesus ir kūrybiškai ieškoti abipusiai priimtino, taikaus sprendimo [71].

Maxo Plancko lyginamosios ir tarptautinės privatinės teisės instituto mokslininkas F. Steffek[72] mediaciją advokatų veikloje įvardijo kaip konsensusu pagrįstą konflikto sprendimo būdą, kuris plėtojamas kontrastuojant teisminį procesą. Ginčo šalių atsakomybė už bendrą ir taikų sprendimą yra grindžiama ginčo šalių savanoriškumu ir mediacijos procedūros konfidencialumu.

Remiantis mediacijos ekspertu A. Trossen[73], mediacija – tai vientisas, kryptingas, ypač gilus bei visą konfliktą apimantis ir į visų ginčo dalyvių bendradarbiavimą orientuotas ginčų sprendimo būdas, kurio tikslas – išspręsti konfliktą iš esmės (į taikų ginčo išsprendimą integruojant visus konflikto aspektus), siekiant ne momentinės, o ilgalaikės taikos.

Profesoriaus K. Kreuser teigimu[74], mediacijos paslaugos turi būti profesionalios, nes mediacijos esmė yra užtikrinti mediacijos proceso kokybę visuose mediacijos procedūros etapuose. Labai svarbi ir socialinė mediacijos funkcija[75], nes mediacija kaip konstruktyvi ginčų sprendimo procedūra suteikia galimybę visiems proceso dalyviams vystytis ne tik asmeniškai, bet ir socialiai.

G. Imfeld teigimu, mediacija nėra teisinė paslauga[76], kadangi mediacijoje esminės

---

70 Jeffrey H. Goldfrien ir Jennifer K. Robbennolta, Empirical Assessment of Conflict Strategies and Attitudes Toward Mediation Styles.“ What if the Lawyers Have Their Way?“, žiūrėta 2022 m. liepos 26 d., https://core.ac.uk/download/pdf/159552842.pdf, 278.

71 Natalija Kaminskienė ir kt., *supra note*, 23: 53.

72 Felix Steffek, *Mediation – Rechtstatsachen, Rechtsvergleich, Regelungen*, Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Privatrecht, Hamburg, 2007 / 2008., žiūrėta 2020 m. birželio 29 d., https://www.mpg.de/408085/forschungsSchwerpunkt.pdf.

73 Pasak Arthur Trossen, integruota mediacija gali būti suprantama kaip visa apimanti koncepcija, kaip META (aukščiausio lygmens) procesas, įveikiantis ne tik kalbos, kultūros, psichologines bet ir teisines kliūtis.

74 Karl Kreuser ir Thomas Robrecht, „Führung und Erfolg“. *Fachzeitschrift Bundesvrband Mediation, 57*., žiūrėta 2020 m. balandžio 9 d., https://www.bmev.de/fileadmin/downloads/spektrum/sdm_39.pdf.

75 Valente, *supra note*, 65: 34.

76 Guido Imfeld, „Die richtige Reaktion des Bundesjustizministeriums auf die Anforderungen für die Anwaltschaft durch LegalTech – Zum Referentenentwurf zum Rechtsdienstleistungsmarkt“. *Kammer Forum der RAK Köln, 2020*-4, 92–94., žiūrėta 2020 m. birželio 22 d., https://www.rakkoeln.de/content/download/3672/51871/version/1/file/KF%202020_4.pdf.

reikšmės turi ne teisės normų tinkamas aiškinimas ir (ar) taikymas, bet ginčo sprendimas jo šalims priimtinu būdu. Advokatai, teikdami mediatoriaus paslaugas, priešingai nei teisines, turi išlikti neutralūs kiekvienos ginčo šalies atžvilgiu ir nesistengti būti lojalūs abiem ginčo šalims, nes lojalumas klientui, kaip jis suprantamas tradicinėje advokato veikloje, praktiškai yra neįmanomas.

Literatūroje randama daugybė ir kitų advokatams tinkamų mediacijos sąvokos patikslinimų ar papildymų. Pavyzdžiui, mediacija yra taikiu dialogu pagrįstas procesas[77]; mediacija nėra teisinė procedūra, o konfliktų sprendimo būdas, paremtas sociologiniais ir psichologiniais pagrindais[78]; mediacija gali būti vertinama kaip priemonė, skatinanti taikaus ginčų sprendimo kultūrą visuomenėje[79]; mediacijos taikymas yra prasmingas, nes jis padeda, siekiant maksimaliai išnaudoti ginčo išsprendimo galimybes[80]. Ginčas yra racionaliai išspręstas tik tada, jei konfliktuojančios šalys kiek įmanoma daugiau laimi ir kiek įmanoma mažiau pralaimi[81]. Tai vienas iš ypatingų mediacijos proceso pranašumų, nes visoms ginčo šalims galima rasti optimalią naudą[82]. Sėkmingos mediacijos atvejais nebėra pagrindo tolesniems bylinėjimams, o santykiai tarp ginčo šalių išlieka[83]. Juk ginčų sprendimas mediacijoje yra orientuotas tik į ateitį[84], tai yra planuojama ginčo šalių ateitis, nes praeitis negali būti suplanuota[85]. Mediacija, priešingai nei tradiciniai teisminiai procesai, nesiremia praeities įvykių vertinimu ir yra orientuota į būsimų taikių susitarimų projektavimą[86]. Be to, mediacija gali būti pigesnė, greitesnė, mažiau rizikinga, labiau kūrybiška ir harmoninga, lyginant su teismo procesu[87].

Pagrindinis mediacijos sampratos akcentas advokatams yra gebėjimas derinti teisinį profesionalumą su mediacijos principais, ypatingą dėmesį skiriant neutralumui, objektyvumui ir nešališkumui. Tuo pačiu metu būtina užtikrinti, kad sprendimų kontrolė išliktų ginčo šalių rankose. Mediacija nėra orientuota į griežtą teisės normų taikymą, o į lankstų, kompromisais grindžiamą bendradarbiavimą tarp ginčo šalių. Advokatams-mediatoriams itin svarbu suvokti, jog jų vaidmuo mediacijoje nėra siekti

---

77 Jürgen Klowait ir Ulla Gläßer, *Mediationsgesetz, Handkommentar*, Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG.Baden-Baden 2. Auflage. 2018, 6.

78 Neumann Heister, Elisabeth, „Rede von der Frau Ministerin zur Eröffnung des 2. Konfliktmanagement Kongresses". (Hannover, 9. Juli 2005), žiūrėta 2020 m. spalio 9 d., https://www.km-kongress.de/html/download.cms?id=36.

79 Natalija Kaminskienė ir kt., *supra note*, 23: 17.

80 Kriegel-Schmidt, *supra note*, 27: 81.

81 Arthur Trossen, „Vertiefungslehrgang Mediation", Berlin, 27–30 März 2019.

82 Nika Witteborg-Erdmann ir Maximilian Frye, *supra note*, 34: 386.

83 Kaminskienė ir kt., *supra note*, 23: 25–26.

84 Nika Witteborg-Erdmann ir Maximilian Frye, *supra note*, 34: 372.

85 Arthur Trossen, „Arbeitsbögen zur Aus- und Weiterbildung für Mediation und integrierte Mediation", 64, žiūrėta 2020 kovo 1 d. https://www.wiki-to-yes.org/Anwaltsmediator.

86 *Ibid.,* 386.

87 Valente, *supra note*, 65: 45.

maksimalios naudos vienai šaliai, kaip tai dažnai būdinga tradiciniam teisiniam atstovavimui. Priešingai, jų tikslas yra išlaikyti objektyvumą ir skatinti sprendimus, kurie būtų abipusiai priimtini. Pasak G. Imfeldo, advokatai mediacijoje turėtų koncentruotis ne į lojalumą konkrečiai ginčo šaliai, bet į mediacijos neutralumo ir nešališkumo principų laikymąsi, kurie yra esminiai siekiant konstruktyvaus ir ilgalaikio ginčo sprendimo[88].

1.2. Advokato profesinės veiklos kaita mediacijos įtakoje

Priešingai populiariems įsitikinimams, geram teisininkui nepakanka daug žinoti apie teisę ir suprasti jurisprudenciją[89]. Daug svarbiau yra į efektyvius sprendimus orientuotas požiūris pasiekti gerų ir kokybiškų rezultatų. Tai neabejotinai yra iššūkis ilgalaikėje advokatų veiklos perspektyvoje[90], bet juk optimaliai išspręstas ginčas sukuria ne tik tvarų klientų lojalumą, o ir pačių advokatų pasitenkinimą savo darbu[91]. Susitelkimas į šiuolaikinių klientų poreikius yra svarbesnis, nei pastangos visomis priemonėmis išlaikyti senas tradicines advokato profesijos pozicijas[92]. Nors advokatai ir turi gana daug galimybių kurti naujas perspektyvias sritis savo profesinėje veikloje[93], besikeičianti teisinė aplinka verčia juos dar daugiau specializuotis. Dėl šios priežasties advokato profesija nuolat kinta, veikiama spaudimo ginčus spręsti efektyviai.

Teigiama, kad ginčai, kuriuos siekiama išspręsti mediacijos procese, dažniausiai yra susiję su teisingumo klausimais, o diskusijos dėl šių klausimų sprendimo paprastai vyksta teisės taikymo kontekste. Dėl šios priežasties manoma, kad tokio pobūdžio užduotis geriausiai gali atlikti mediatoriai, turintys teisinių kompetencijų, gebantys diskursyviai vertinti ginčo sprendimo aplinkybes.[94].

Visgi, vykdydami mediaciją, advokatai atsiduria priešpriešoje.

Viena vertus, advokatas, būdamas vienu iš teisinės sistemos dalyvių, visuomet privalo išsaugoti savo profesijos garbę ir orumą. Advokato pareiga neapsiriboja kliento

---

88 Martin Henssler, „Anwaltliches Berufsrecht und Mediation“, *Anwaltsbaltt*, 129, žiūrėta 2020 m. vasario 4 d., http://www.anwaltsrecht.uni-koeln.de/fileadmin/sites/anwaltsrecht/Aufsaetze/Henssler__AnwBl._03-1997__129ff.pdf.

89 Reinhard Gaier, Christian Wolf ir Stephan Göcken, *Anwaltliches Berufsrecht – Kommentar* (Köln, Otto Schmidt Verlag, 2019), 1600.

90 Carolin Kühne ir Michaela Theißen, All you need is law? Kommunikation 4.0 für die Anwaltspraxis. *AnwBl Online (2019)*: 553, https://anwaltsblatt.anwaltverein.de/files/anwaltsblatt.de/anwaltsblatt-online/2019-541.pdf.

91 *Ibid*., 555.

92 Hans-Jürgen Hellwig, „Das Konzept des anwaltlichen Berufsbildes: Worauf die Anwaltschaft eine Antwort finden muss – und warum Standesrichtlinien nicht helfen“, *Studentische Zeitschrift für Rechtswissenschaft Heidelberg*, 1/2009, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 29 d. https://www.hjr-verlag.de/out/pictures/wysiwigpro/Das%20Konzept%20des%20anwaltlichen%20Berufsbildes.pdf14.

93 Henssler, supra note, 88: 134.

94 Monika Pasetti, Gerechtigkeit durch Mediation (Frankfurt am Main: Wolfgang Metzner Verlag , 2017), 100.

atstovavimu teismuose ar kitose institucijose[95] – jis taip pat turi imtis visų pagrįstų teisinių veiksmų kliento interesams apsaugoti. Atsižvelgiant į tai, kad advokatas visada turi likti lojalus savo klientui[96], akivaizdu, jog pagrindinis tradicinio advokato veiklos tikslas yra atstovauti klientui ir maksimaliai įgyvendinti jo teisinius interesus. Pažeidus šiuos įsipareigojimus, gali kilti teisinės pasekmės[97]. Remiantis profesinės teisės nuostatomis, advokatui draudžiama atstovauti priešingiems interesams, o tai suteikia klientui papildomas garantijas, jog advokatas veiks tik jo interesų naudai[98]. Tradicinis advokatas dažniausiai atstovauja vienos iš ginčo šalių interesus ir yra suinteresuotas būtent jos, o ne abiejų ginčo šalių apsauga. Be to, teisininkai dažniausiai būna analitiški ir labiau orientuojasi į teisinių argumentų pagrindimą, o ne į ginčo šalių tarpasmeninių santykių sprendimą ar empatijos naudojimą konfliktų valdyme[99].

Kita vertus, vykdydamas mediaciją, advokatas privalo siekti maksimaliai patenkinti visų ginčo šalių interesus. Mediacija advokato praktikoje nėra griežtai grindžiama vien teisinėmis normomis, o advokatas, veikdamas kaip mediatorius, nebeatlieka vienašalio ginčo šalių interesų atstovavimo funkcijos. Priešingai, mediatoriui būtina pasitelkti psichologines, socialines ir pedagogines žinias, laikantis nepriklausomumo, neutralumo ir nešališkumo principų[100]. Skirtingai nei advokatas, atstovaujantis ginčo šaliai, mediatorius neturi jausti išskirtinio palankumo nė vienai šaliai ir yra atsakingas už tinkamą mediacijos proceso valdymą bei vykdymą, siekiant, kad būtų atsižvelgta į abiejų šalių interesus, neprimetant sprendimo. Be to, advokatai, kurie atstovauja ar pataria savo klientams, neturėtų trukdyti mediacijos procesui ar taikaus sprendimo siekimui. Advokatų vaidmenys mediacijos procese plačiau nagrinėjami skyriuje „Advokato vaidmenų mediacijoje analizė“.

Kadangi advokatai dažniausiai nori daryti tai, ką moka geriausiai, t. y. teikti teisines konsultacijas ir atstovauti klientams teisme[101], jie dažnai susiduria su dilema – pasilikti prie tradicinės advokato veiklos ir (ar) imtis papildomų iniciatyvų, t. y. taikyti mediaciją. Tam, kad advokatas galėtų priimti teisingą sprendimą, pirmiausia jam reikia perprasti efektyvius ginčų sprendimo būdus, nes šiandien advokatai, kaip niekada anksčiau, veikia ypač stipriai kintančioje ginčų sprendimo rinkoje. Šiuolaikiniai klientai, teisinių paslaugų užsakovai kelia itin aukštus reikalavimus advokatui, todėl jam būtinos ir kitos kompetencijos, kad galėtų optimaliai išnagrinėti patikėtą atvejį. Advokatams, siekiantiems išlikti konkurencingiems rinkoje[102] tiek šiandien, tiek

95 „Lietuvos advokatų etikos kodeksas“, žiūrėta 2022 m. balandžio 29 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/106e2550086211e6a238c18f7a3f1736.

96 *Ibid*.

97 Längsfeld, *supra note*, 36: 177.

98 *Ibid*.

99 *Ibid*, 311.

100 Henssler, *supra note*, 88: 129.

101 *Ibid*, 375.

102 Hellwig, *supra note*, 92: 14.

ateityje, reikia ieškoti naujų pozicijų, nes jų veiklos pridėtinė vertė neatsiejama nuo sugebėjimo ginčus spręsti įvairiais būdais[103]. Todėl šių dienų advokatai verčiami juos įvaldyti, o pernelyg siekiantys bylinėjimosi rizikuoja tapti socialiai nereikšmingais išlaidų kontroliuojamame verslo pasaulyje, nes vis reiklesni klientai nelinkę taikytis su standartiniais ginčų sprendimo būdais[104].

G. Imfeld pastebi[105], kad tradicinis praktikuojančio advokato pavyzdys, kai advokatas kaip ginčo šalies atstovas ieško savo klientui teisiškai optimalaus sprendimo, nebeatitinka XXI amžiaus ginčų sprendimo rinkos išbandymų, nes, advokato profesijai plėtojantis, jo veiklos samprata įgijo į naudą orientuoto paslaugų teikėjo „prieskonį". Dabar advokatas nebėra suvokiamas tik kaip teisines paslaugas galintis teikti asmuo. Tradicinis advokato vaidmuo šiais laikais yra mažiau patrauklus dar ir dėl to, kad ši jo veikla nereikalauja ieškoti kompromiso.

Šiuolaikinėje teisės praktikoje mediacija tapo neatsiejama advokatų profesijos dalimi [106]. Kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Graikijoje, iki 2012 metų advokatų dalyvavimas mediacijos procese buvo privalomas [107], nes tik sertifikuoti teisininkai galėjo atlikti mediatoriaus vaidmenį. Tokia praktika pabrėžė, kad ginčų sprendimas patikėtas teisininkams užtikrina taikių susitarimų teisėtumą ir jų įgyvendinimą.

Šiandien kai kurie mokslininkai taip pat teigia, kad ginčus spręsti tikslinga patikėti teisininkams profesionalams, nes taip geriau užtikrinamas priimamų taikių susitarimo sąlygų teisėtumas ir įvykdomumas[108]. Sprendimas mediacijoje paliktas ginčo šalių atsakomybei[109], todėl rizika, kad ginčo šalims jo pasiekti nepavyks, išlieka. Advokatas privalo sugebėti ginčo šalims paaiškinti visas alternatyvias ginčo išsprendimo galimybes[110]. Empiriniai tyrimai rodo, kad mediatoriai, kurie sugeba atkurti šalių komunikaciją, itin vertinami dėl savo gebėjimų sukurti pasitikėjimo atmosferą.[111]. Vis dėlto, mediacijoje galutinis sprendimas priklauso ginčo šalims, todėl advokato vaidmuo – padėti suprasti alternatyvius sprendimus ir skatinti šalių bendravimą bei

---

103 *Ibid.*

104 Luigi Cominelli, „Training Young Lawyers in the European Mediation Framework: It's Time to Devise a New Pedagogy for Conflict Management and Dispute Resolution", *The Italian Law Journal ItaLJ*, 174–175, žiūrėta 2020 m. liepos 29 d. https://www.academia.edu/27133616/Luigi_Cominelli.

105 Guido Imfeld, „Alternative Streitschlichtung und Kooperative Praxis", žiūrėta 2020 m. spalio 9 d., https://www.dhk-law.com/internationales/zur-grundbesitzregelung/.

106 Henssler, *supra note*, 88: 138.

107 Pagal įst. Nr. 3898/2010 (FEK A 211/2010-12-16), kuriuo į nacionalinę teisę perkelta Mediacijos direktyva, tarpininkas turi būti specialiai sertifikuotas teisininkas, žiūrėta 2022 m. kovo 17 d., https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-el-lt.do?init=true&member=1.

108 Natalija Kaminskienė ir kt., *supra note*, 22: 53.

109 Stephan Breidenbach, „Mediation – Komplementäre Konfliktbehandlung durch Vermittlung". *DocPlayer*, Europa-Universität Viadrina, Frankfurt / Oder, 1997, žiūrėta 2020 m. spalio 18 d. https://docplayer.org/17325338-Prof-dr-stephan-breidenbach-mediation-interessenbasierte-konfliktbewaeltigung-interview-mit-prof-dr-stephan-breidenbach-am-2.html.

110 Jost, *supra note*, 35: 66.

111 Cominelli, *supra note*, 56: 160–161.

pasitikėjimą – tampa esminiu.

Vieni mokslininkai atstovauja nuomonei, kad mediacija yra glaudžiai susijusi su profesine advokatų veikla,[112] argumentuodami, kad būtent advokatai kaip ekspertai teisinėje bei diferencijuotoje ginčų sprendimo sistemoje yra privilegijuoti dėl turimų teisinių kvalifikacijų. Kiti mokslininkai, priešingai, mano, kad mediacija nepriskiriama teisinei kvalifikacijai, nes mediacija nėra tradiciniu rungimosi metodu grindžiamas ginčų sprendimas[113].

Pasigirsta nuomonių, kad advokatams reikėtų koncentruotis į savo pagrindinį vaidmenį ir neteikti mediacijos paslaugų, nes šias dvi veiklas labai sunku suderinti – sudėtinga atsiriboti nuo savo profesijos ir teikiant mediacijos paslaugas negebama jų atsieti nuo konsultavimo teisiniais klausimais. Visgi, nors mediaciją gali vykdyti tik tam specialiai parengti advokatai, mediacija advokatų veikloje yra gana išplitusi. Tai matyti ir iš autorės atlikto tyrimo, aprašyto šio mokslinio darbo V dalyje, kuris parodo, kad mediacija advokato veikloje taikoma visose teisės srityse.

Lietuvos mokslininkė A. Tvaronavičienė straipsnyje „Ar šeimos mediacijai reikalingi advokatai?“[114] teigia, kad advokatai dažnai perima derybas, palikdami ginčo šalis tik pasyviais stebėtojais. Kita vertus, pastebima, kad, spręsdamos ginčus mediacijos būdu, šalys vis dažniau pageidauja, kad jų advokatai kartu su jomis dalyvautų mediacijos procese ir juos gintų. Advokatai mediacijoje ginčo šalims gali būti labai naudingi, ypač pasirengiant mediacijai, nusistatant tikslus, apsibrėžiant geriausią ir blogiausią šaliai priimtiną ginčo baigtį, įvertinant bylos perspektyvas teisme[115]. Tai patvirtina ir Vokietijos mokslininkas A. Trossen, pabrėždamas, kad ginčo šalys, kurios derybose jaučiasi silpnos, pageidauja dalyvauti mediacijoje su savo advokatais[116].

Kaip ir kiekvienoje profesijoje, vieni mediacijos paslaugų teikėjai greitai perpranta savo užduotis, o kitiems reikia laiko arba jie išvis neprisitaiko prie naujovių. Vokietijos mokslininkas A. Trossen pastebi[117], kad jei mediaciją vykdo aukštos kvalifikacijos mediatorius, pirminė profesija nebeturėtų vaidinti didelio vaidmens. Kad šis žingsnis būtų sėkmingas, mediacijos politika turėtų užtikrinti, kad nebūtų jokių profesinių privilegijų ar specialių taisyklių (pvz., advokatams ir notarams) ir kad nebūtų profesinio susiejimo su mediacija.

Pasigirsta ir tokių nuomonių, kad mediatoriaus veikla gali būti laikoma nauja profesija, nors savarankiška mediatoriaus profesija daugumoje valstybių dar nėra „išsikristalizavusi“[118]. Pastebima, kad mediacija laikytina daugiau pašaukimu nei

---

112 Serbu, *supra note*, 28: 306.

113 Trossen ir kt., *supra note*, 13: 148.

114 Tvaronavičienė. *supra note*, 16.

115 *Ibid.*

116 Beschluss des BGH AnwZ (B) 52/01, vom 01.07.2002 - http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=21848&pos=0&anz=1.

117 Trossen ir kt., *supra note*, 13: 148.

118 Wambach-Schulz, *supra note*, 2: 129.

profesija[119] bei advokatų, gebančių dalyvauti joje, profesionalumo įrodymu.

Atsakant į klausimą, ar advokato profesija yra viena iš tinkamiausių mediatoriaus vaidmeniui, tarp mokslininkų pasigirsta įvairių nuomonių[120]. Pasak A. Trossen, teisinis mąstymas gali labai trukdyti mediacijai. Tą rodo faktai – dauguma ieškinių Vokietijoje prieš mediatorius buvo nukreipti būtent advokatų-mediatorių atžvilgiu[121]. H. Dexler pripažino, jog teisinis išsilavinimas yra reikšmingas pranašumas mediacijos procese. Jis taip pat pabrėžė, kad net ir iš pirmo žvilgsnio neišsprendžiami konfliktai gali būti sėkmingai sprendžiami, jei skiriamas dėmesys veiksmingų sprendimo būdų paieškai. Anot Dexler, pirmasis mediacijos žingsnis yra padėti ginčo šalims suvokti tikrovės subjektyvumą, įskaitant gebėjimą atpažinti kitų šalių suvokiamas realijas.

Autorė teigia, kad advokato profesija yra viena iš tinkamiausių mediatoriaus vaidmeniui atlikti, nors pripažįstama, jog ir kitų profesijų atstovai, tokie kaip teisėjai, psichologai ar pedagogai, taip pat gali sėkmingai įsitraukti į mediacijos procesą. Nors teisinis mąstymas kai kuriais atvejais gali apsunkinti mediaciją, jis taip pat gali tapti svarbiu veiksniu, padedančiu rasti sprendimus ginčo aklavietėje. Autorės nuomone, advokatai yra ypač tinkami mediatoriaus vaidmeniui dėl keleto priežasčių: (1) advokatai turi teisinių žinių ir patirties, kurios yra būtinos, pavyzdžiui, rengiant taikos sutartis, vertinant šalių jėgų (dis)balansą bei teikiant teisinę konsultaciją, jei to pageidauja ginčo šalys; (2) advokatai padeda rasti sprendimus, kai ginčas pasiekia aklavietę, remdamiesi teisės principais ir savo patirtimi sprendžiant ankstesnius ginčus; (3) advokatai užtikrina, kad ginčo šalys nepersistengtų su reikalavimais, kurie neatitinka teisinės realybės, nes kiekvienas susitarimas turi atitikti imperatyvias teisės normas ir neprieštarauti viešajai tvarkai. Autorės atlikto tyrimo rezultatai, aptarti šio darbo V skyriuje, taip pat rodo, kad advokatai patys laiko savo profesiją viena tinkamiausių mediatoriaus vaidmeniui.

A. Trossen pastebi[122], kad terminas „advokatas-mediatorius“ atspindi advokato turimą mediatoriaus kvalifikaciją. Pažymėtina, jog šį oksimoroną[123] dažniausiai vartoja

---

119 Burkhard Zaubel, „Es ist mehr Berufung als Beruf“, Interviu, *Hamburger Abendblatt*, 2017.

120 Įžvalgos iš autorės 2022 metais atliktos mediacijos ekspertų apklausos.

121 Pagrindiniai sprendimai dėl „advokato mediatoriaus“ atsakomybės Vokietijoje:
LG Tübingen, Urteil vom 25.07.2016 – 2 O 342/15, žiūrėta 2022 m. balandžio 11 d. https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Gericht=LG%20T%C3%BCbingen&Datum=25.07.2016&Aktenzeichen=2%20O%20342/15;
OLG Stuttgart, Urteil vom 26.01.2017 – 11 U 4/16. žiūrėta 2022 m. balandžio 11 d. https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Gericht=OLG%20Stuttgart&Datum=26.01.2017&Aktenzeichen=11%20U%204/16;
BGH, Urteil vom 21.09.2017 – IX ZR 34/17. žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d. http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=69348c4d9b4a2ec73316637b6037f274&nr=79689&pos=0&anz=1.

122 Kriegel-Schmidt, *supra note*, 27: 80.

123 Sąvoka „advokatas-mediatorius“ laikoma oksimoronu dėl dviejų priežasčių: priešingi vaidmenys ir potencialus interesų konfliktas: Advokatai tradiciškai atstovauja savo klientams ginčuose, siekdami jiems palankaus sprendimo. Mediatoriai, priešingai, siekia neutraliai padėti ginčo šalims pasiekti taikų susitarimą.

teisininkai, kalbėdami apie advokatus-mediatorius, teisėjus-mediatorius ar notarus-mediatorius. Priešingai, sąvokos, tokios kaip „psichologas-mediatorius“ ar „pedagogas-mediatorius“ [124], paprastai nevartojamos. Valstybėse, kuriose mediacija turi ilgesnes taikymo tradicijas, advokatų veikla mediacijos procese įgauna specifinį apibrėžimą – mediacijos advokacija (angl. mediation advocacy) [125]. Autorė, siekdama praktinio patogumo savo darbe, advokatą, teikiantį mediacijos paslaugas, vadina advokatu-mediatoriumi, advokatą, atstovaujantį ginčo šaliai, – advokatu-atstovu, o advokatą, teikiantį konsultacijas, – advokatu-patarėju.

Mediacija advokato veikloje pasižymi specifiniais ypatumais ne tik terminologijos, bet ir veiklos požiūriu, ypač dėl sąveikos su profesine teise. Advokato dalyvavimas mediacijos procese įgyja unikalių bruožų, kurie skiriasi nuo mediacijos, vykdomos kitų profesijų atstovų, tokių kaip psichologai ar pedagogai. Šios specifikos išsamiau nagrinėjamos skyriuose „Advokato, dalyvaujančio mediacijoje mediatoriaus vaidmenyje, veiklos ypatumai“ ir „Advokato veiklos neteisminėje mediacijoje ypatumai“.

Pirmiausiai ir tam, kad mediatoriaus profesija taptų savarankiška, turi būti pakankama paklausa mediacijai ir teigiamas bei palankus visuomenės požiūris šiuo klausimu. Tik tokiu atveju ši profesija galės likti savarankiška, be kitų lydimųjų (advokato, psichologo, notaro ar kt.). Kol kas daugeliu atvejų tai yra daugiau siekiamybė nei realybė. Kita vertus, papildoma mediatoriaus kvalifikacija kiekvienai profesijai, manytina, yra itin vertinga, nes ginčai kyla įvairiose santykių srityse tarp skirtingo amžiaus, išsilavinimo bei mąstymo žmonių. Todėl tai, kas labiau tinka sprendžiant vienos kategorijos ginčą, gali būti visiškai nepriimtina, kai ieškoma sprendimo kitoje santykių srityje. Pavyzdžiui, sprendžiant santuokos nutraukimo ginčus, gali pasirodyti labiau priimtina advokato kandidatūra mediatoriaus vaidmeniui. Taip yra dėl to, kad advokatas išmano, kokius klausimus privaloma išspręsti nutraukiant santuoką, kokios yra imperatyvios teisės normos, kurių negalima „apeiti“ šalių susitarimais, kas šalių gali laukti teisme, jeigu joms nepavyks susitarti taikiai, advokatas-mediatorius taip pat gali parengti ginčo šalims dokumentus, reikalingus taikioms skyryboms teisme. Visiškai kitaip situacija, tikėtina, susiklostytų, jeigu būtų sprendžiamas ginčas, pavyzdžiui, tarp mokinių dėl jų bendravimo klausimų. Šiuo atveju socialinio pedagogo ir (ar) psichologo kandidatūra būtų gerokai tinkamesnė nei advokato. Tai patvirtina ir praktika, kuri rodo, kad labai dideliam asmenų kiekiui šiems ginčams spręsti norėtųsi pasitelkti psichologą[126].

Visgi mediatoriaus profesijos pripažinimas kaip savarankiškos profesijos reikalauja daugiau nei vien teigiamo visuomenės požiūrio ar didėjančios paklausos mediacijos paslaugoms. Nors šie veiksniai yra svarbūs, gilesnė analizė atskleidžia, kad savarankiškos profesijos statusui būtina daugybė kitų esminių elementų. Pirmiausia, tai specializuotų žinių ir įgūdžių poreikis, kuriuos mediatoriai turėtų įgyti per formalų mokymąsi, praktinę patirtį ir nuolatinį profesinį tobulėjimą. Be to, svarbus yra formalus

124 *Anwaltsmediator*, žiūrėta 2020 m. spalio 28 d. https://www.wiki-to-yes.org/Anwaltsmediator.

125 Tvaronavičienė, *supra note*, 16.

126 Kaminskienės įžvalga aptariant autorės mokslinį darbą.

mediatoriaus profesijos pripažinimas, kuris apimtų teisinį mediatoriaus veiklos reglamentavimą, sertifikavimą ar licencijavimą.

Profesinė etika ir veiklos standartai yra neatsiejami profesijos savarankiškumo kriterijai. Kitas svarbus aspektas – ilgalaikės karjeros perspektyva, suteikianti mediatoriui galimybes siekti profesinio tobulėjimo, specializacijos ir nuolatinio augimo. Savarankiška profesija pasižymi nepriklausomumu ir atsakomybe, leidžiančiais mediatoriams autonomiškai priimti sprendimus dėl mediacijos proceso, laikantis aukštų atsakomybės standartų. Todėl mediatoriaus profesijos pripažinimas kaip savarankiškos reikalauja platesnio institucinės ir profesinės struktūros įtvirtinimo, kuris užtikrintų mediatoriaus veiklos stabilumą, kokybę ir visuomeninę reikšmę.

Nors mediacijos procese gali dalyvauti įvairių profesijų atstovai, mediatoriaus profesijos statuso įtvirtinimas kaip savarankiškos profesijos suteiktų reikšmingų privalumų. Toks įtvirtinimas ne tik padidintų visuomenės pasitikėjimą mediacija, bet ir prisidėtų prie paslaugų kokybės gerinimo, vienodų standartų užtikrinimo bei profesinės atsakomybės stiprinimo. Sukūrus mediatoriaus profesiją kaip savarankišką, būtų galima išplėtoti profesinės etikos principus ir sukurti formalios kvalifikacijos bei atsakomybės struktūrą.

Manoma, kad savarankiškos profesijos statusas skatina profesionalumą ir visuomenės pripažinimą, užtikrindamas aukštesnę paslaugų kokybę ir didesnį pasitikėjimą tarp visuomenės narių. Todėl, siekiant toliau plėtoti mediaciją kaip ginčų sprendimo metodą, būtina gilinti mokslinius tyrimus šioje srityje ir stiprinti mediatoriaus veiklos savarankiškumą kaip atskiros profesijos, kad būtų maksimaliai išnaudoti jos privalumai.

Pastebima, kad nemažai advokatų skeptiškai vertina mediaciją, nes baiminasi konkurencijos ir galimo darbo praradimo[127]. Kita advokatų dalis nerimauja ne dėl teisinių paslaugų poreikio sumažėjimo (augant ginčų sprendimo mediacijoje skaičiui), bet dėl konkurencijos su mediatoriais, neturinčiais teisinės kvalifikacijos. Pasak M. Hensslerio[128], advokatams neturėtų kelti abejonių konkurencija tarp jų ir ne teisininkų mediatorių, nes visada išliks galimybės bendradarbiauti su specialistais, turinčiais psichologinį ar pedagoginį pasirengimą. Mediacijai reikalingi įgūdžiai gali būti ugdomi, o kompetencijos – įgyjamos[129]. A. Rüstow taip pat pagrįstai teigia, kad advokatai neturėtų bijoti kitų profesijų atstovų konkurencijos mediacijos srityje, nes mediacija netaps masiniu reiškiniu[130]. Svarbu ieškoti mažesnės, bet ekonomiškai patrauklesnės rinkos nišų ir būti kūrybiškiems, norint sėkmingai išlikti šioje srityje[131].

Apibendrinant galima teigti, kad mediacija nėra išskirtinai teisininkų paslauga.

---

127 Rede von Frau Ministerin Heister-Neumann zur Eröffnung des 2. Konfliktmanagement Kongresses Hannover, 9 Juli, 2005, žiūrėta 2020 m. spalio 9 d., https://www.km-kongress.de/html/download.cms?id=36.

128 Henssler, *supra note*, 88: 134.

129 Cominelli, *supra note*, 56: 160–161.

130 *Ibid*., 389.

131 Cominelli, *supra note*, 56:389.

Nors mediacija glaudžiai susijusi su ginčų sprendimu, o tai tiesiogiai siejasi su advokato profesine veikla, mediacijos taikymas advokato darbe skiriasi nuo teisinių konsultacijų teikimo. Mediacijoje teisės normos gali būti aptariamos tik kaip galimi orientyrai ginčo sprendimui, tačiau mediaciją vykdantis advokatas negali teikti konkrečių teisinių patarimų dėl ginčo baigties. Be to, advokatai, veikiantys kaip mediatoriai, nėra atsakingi už teisinių sprendimų priėmimą, nepaisant jų teisinio išsilavinimo. Priešingai, advokatai-mediatoriai gali suteikti tik bendro pobūdžio teisines konsultacijas[132]. Šis klausimas detaliau nagrinėjamas skyriuje „Advokato, dalyvaujančio mediacijoje mediatoriaus vaidmenyje, veiklos ypatumai"

Remiantis išdėstytais argumentais, galima daryti išvadą, jog mediacijos taikymas advokatų veikloje atveria daug naujų galimybių, kurios plečia tradicinę advokato veiklą tiek teisminėje, tiek neteisminėje mediacijoje. Advokatas turėtų žvelgti į mediaciją ne tik per kliento interesų prizmę, bet ir atsižvelgti į savo, kaip mediatoriaus, galimybes, nes mediacija, palyginti su teisminiu procesu, gali užtikrinti efektyvesnį ginčo sprendimą, taupant laiką ir išteklius. Advokatai, turintys tiek teisinių žinių, tiek mediacijos praktikos įgūdžių, geba efektyviau parinkti tinkamiausius ginčų sprendimo būdus[133], teikdami klientams ne tik kokybiškas, bet ir socialinį teisingumą bei subalansuotą sprendimą užtikrinančias paslaugas, o ne vien formalų teisėtumą[134].

Be to, dėl neformalaus ir neviešo proceso mediacija advokatams kelia mažiau streso[135], o mediacijos procedūros sėkmė mažina neigiamas emocijas ir psichologinę įtampą[136]. Šią išvadą patvirtina ir autorės atliktas tyrimas, aprašytas šio darbo V dalyje. Didžiausia dalis advokatų (37,47 proc.) mediaciją savo veikloje taiko dėl geresnio klientų lūkesčio patenkinimo, o penktadalis (20,08 proc.) dėl to, kad patiria mažiau neigiamų emocijų ir psichologinės įtampos.

1.3. Advokato vaidmuo ginčų sprendime: nuo tradicinio teismo iki šiuolaikinių alternatyvių ginčų sprendimo (AGS) būdų

Šiame poskyryje bus atliekamas advokato veiklos palyginimas, jam dalyvaujant mediacijoje ir kituose AGS būduose, kurie advokato praktikoje paplitę labiausiai – derybose, taikinime ir arbitraže[137].

Kaip jau nurodyta, mediacija visuotinai suprantama kaip ginčo šalių derybos padedant trečiajai neutraliai šaliai, kai pastaroji atsako už derybų procesą, bet sprendimą priima ginčo šalys. Vadinasi, analizuojant mediacijos ir derybų santykį pastebėtina,

132 Thomas Trenczek ir kt. *Mediation und Konfliktmanagement*, (Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2017), 441.

133 Wambach-Schulz, *supra note*, 2: 16.

134 *Ibid*.

135 Natalija Kaminskienė ir kt., supra note, 23: 25–26.

136 Valente, *supra note*, 65: 36.

137 Visi AGS būdai, kuriuos advokatas gali taikyti savo veikloje, nebus tiriami ir analizuojami, nes išsamus jų tyrimas nėra šio mokslinio darbo tyrimo objektas.

jog derybos yra sudėtinė mediacijos dalis. Mediacija nuo derybų praktiškai skiriasi tik tuo, kad mediacijoje ginčo šalys derasi padedamos trečiosios neutralios šalies, o derybose – ne.

Pažymėtina, kad advokatas gali teikti paslaugas ir mediacijoje, ir derybose. Advokato, mediacijoje veikiančio kaip ginčo šalies atstovui, funkcijos iš esmės sutampa su funkcijomis, kurias atlieka advokatas, dalyvaujantis derybose. Priešinga situacija susiklosto, kai advokatas mediacijoje veikia, pavyzdžiui, kaip mediatorius. Tuo atveju jis yra atsakingas už neutralumo, nepriklausomumo ir nešališkumo principų abiejų ginčo šalių atžvilgiu užtikrinimą ir tokį mediacijos proceso vedimą, kuris būtų orientuotas į ginčo išsprendimą taikiai, užtikrinant ne vienos, bet abiejų ginčo šalių interesų patenkinimą. Tad vertinant aplinkybę, kad advokatas mediacijos procese, priešingai nei derybų, gali atlikti daugiau nei vieną vaidmenį (žinoma, pasirinktinai, t. y. ne kelis vaidmenis tuo pačiu metu, bet pasirinkti vieną), pavyzdžiui, mediatoriaus, ginčo šalies atstovo arba patarėjo, mediacijos procesas jam gali pasirodyti patrauklesnis. Kita vertus, advokatui, kuris nėra atviras naujovėms, mėgstančiam dirbti tik tais metodais ir technikomis, kurie jam yra gerai žinomi ir įvaldyti, mediacijos procesas gali pasirodyti mažiau patrauklus nei derybos.

Taikinimas suprantamas kaip trečiosios šalies mėginimas paskatinti ginčo šalis išspręsti tarp jų kilusį ginčą taikiai, derėtis dėl galimų ginčo sprendimo būdų. Dėl šios priežasties taikintojas praktikoje neretai prilyginamas mediatoriui. Nepaisant to, taikintojo vaidmuo neturėtų būti sutapatinamas su mediatoriaus, nes mediatorius veikia aktyviau nei taikintojas[138]. Taikintojas yra atsakingas už šalių bendravimo proceso organizavimą, todėl menkai įsitraukia į šalių pokalbius apie ginčo esmę. Taikintojo veikla, priešingai nei mediatoriaus, dažniausiai nėra reglamentuota.

LR advokatūros įstatymas leidžia advokatui būti tiek tarpininku (mediatoriumi), tiek taikintoju. Atsižvelgiant į tai, kad taikinimo metu taikintojo siūlomi ginčo sprendimo variantai dažnai yra nulemti daugiau teisinių ginčo šalių pozicijų, manytina, kad taikinimas priimtinesnis tiems advokatams, kurie labiau orientuoti į formalų ginčų sprendimą. Tačiau advokatams, kurie turi tiek juridinių, tiek mediacijos žinių bei įgūdžių, be to, linkusiems aktyviai padėti ginčo šalims rasti kompromisą, manytina, priimtinesnis yra mediacijos procesas.

Arbitražas – tai toks ginčo sprendimo būdas, kai ginčo šalys, remdamosi susitarimu, tarpusavio ginčui spręsti kreipiasi ne į teismą, bet į pačių pasirinktą arba įstatymo nustatyta tvarka paskirtą trečiąjį asmenį ar asmenis (arbitrą ar arbitrus)[139]. Arbitro ar arbitrų sprendimas ginčo šalims yra privalomas, dėl to jos negali jo nesilaikyti.

Minint arbitražą, būtina pažymėti, kad dėl šalims suteikiamos galimybės iš anksto pasirinkti arbitražo privalomumą, ne visi autoriai arbitražą laiko AGS būdu. Tačiau kai

---

138 Natalija Kaminskienė ir kt. *Mediacija*. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 13-14., žiūrėta 2020 m. vasario 28 d., https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16924/9789955195672.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

139 „LR komercinio arbitražo įstatymo 2 straipsnis“, Valstybės žinios, 1996-05-02, Nr. 39-961, žiūrėta 2021 m. liepos 11 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.952D5CAC35AC.

kurie autoriai, vertindami tokius arbitražo požymius kaip proceso greitumas, lankstumas, palyginti nedidelės proceso išlaidos, tvirtai laikosi nuomonės, jog arbitražas turi būti priskirtas AGS būdui[140]. Kadangi šio darbo tyrimo objektas yra mediacija kaip AGS būdas advokato veikloje, tai arbitražas lyginamas su mediacija advokato veikloje, laikantis nuomonės, jog arbitražas priskirtinas AGS būdų sistemai.

LR advokatūros įstatymas leidžia advokatui būti tiek tarpininku (mediatoriumi), tiek arbitru[141]. Tačiau advokato funkcijos mediacijos procese, veikiančio kaip mediatorius, iš esmės skiriasi nuo tų funkcijų, kurios priskirtos advokatui arbitražo procese, veikiančiam kaip arbitrui. Advokatas kaip arbitras priima šalims privalomą sprendimą, o kaip mediatorius mediacijos procese ginčo šalims tik padeda išspręsti ginčą taikiai. Sprendimas, advokatui veikiant mediatoriaus vaidmenyje, yra išimtinai ginčo šalių rankose. Netgi tuo atveju, kai mediatorius, taikydamas tam tikras mediacijos formas, turi teisę išreikšti savo nuomonę dėl ginčo aplinkybių, ji nebus šalims nei privaloma, nei rekomendacinė[142], nebent šalys nutartų kitaip (tai jau būtų hibridinės mediacijos formos), pavyzdžiui, mediacija-arbitražas, procedūra, kurios metu šalys sutinka iš pradžių spręsti ginčą mediacija, o vėliau mediacija neišspręstus klausimus spręsti arbitražu[143]. Visgi kad ir koks būtų advokato vaidmuo mediacijos procese, tai neužkerta kelio ginčo šalims suteikti pasiektam susitarimui privalomąją galią, t. y. ginčo šalys, pasiekusios taikų susitarimą, tiek pačios, tiek padedamos mediatoriaus ir (ar) kito teisinių žinių turinčio asmens, kuriuo gali būti ir advokatas, gali jį įforminti raštu ir prašyti teismo patvirtinti. Teismo patvirtinta taikos sutartis įgyja teismo sprendimo privalomąją galią ir šalys privalo ją vykdyti.

Vertinant nurodytas aplinkybes ir tai, kad: 1) mediatoriui tenka palyginti mažesnė atsakomybė nei arbitrui (mediacijoje sprendimą dėl ginčo priima pačios ginčo šalys, o ne mediatorius); 2) mediacijoje, priešingai nei arbitraže, sprendimas priimamas ginčo šalių interesų derinimo būdu (arbitraže arbitras ar arbitrai nusprendžia, kuri ginčo šalis teisi, o kuri neteisi), todėl nelieka pralaimėjusios bei procesu nepatenkintos šalies; 3) mediacijos procesas yra lankstesnis nei arbitražo (laiko, išlaidų, proceso valdymo bei vedimo prasme), kai kuriems advokatams mediacija gali pasirodyti patrauklesnė nei arbitražas.

Apibendrinus galima teigti, kad advokatui veikti praktiškai tinka visi AGS būdų procesai. Svarbu pažymėti, kad ne advokatas, o ginčo šalis priima galutinį sprendimą dėl AGS metodo pasirinkimo. Advokatas gali tik rekomenduoti ir patarti, atsižvelgdamas į aukščiau išvardintus veiksnius. Be to, verta paminėti, kad kai kuriais atvejais gali būti naudojamas daugiau nei vienas AGS metodas. Pavyzdžiui, šalys gali pradėti

---

140 „Leitfaden des CPR zu Mediation und ADR in Europa“, International Institute for Conflict Prevention and Resolution, 32, žiūrėta 2020 m. kovo 8 d., https://www.cpradr.org/resource-center/manuals-and-guides/Leitfaden-des-CPR-zu-Mediation-und-ADR-in-Europa.

141 „LR advokatūros įstatymas“, *supra note*, 9: § 4,4 dalis.

142 Kaminskienė ir kt., *supra note*, 23: 15.

143 Natalija Kaminskienė, „Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas“ (Vilnius: VšĮ Registrų centras, 2011), 144.

nuo derybų ir, jei nepavyks pasiekti susitarimo, pereiti prie mediacijos. Tinkamo AGS metodo pasirinkimas gali žymiai paveikti ginčo sprendimo rezultatą. Todėl svarbu, kad advokatai kruopščiai įvertintų visas aplinkybes ir rekomenduotų savo klientams tinkamiausią variantą. Kuris procesas bus pasirinktas, priklauso nuo daugybės aplinkybių, tarp jų: 1) advokato asmeninių savybių, jo požiūrio, įgūdžių, kvalifikacijos; 2) klientų valios; 3) kilusio ginčo pobūdžio, jo tinkamumo vienai ar kitai AGS procedūra.

Toliau bus aptariama teisminio proceso ir mediacijos sąveika advokato veikloje, kadangi, siekdamas maksimaliai patenkinti kliento interesus, advokatas privalo žinoti tiek teisminio proceso, tiek mediacijos ypatumus, šių dviejų institutų panašumus ir skirtumus, privalumus ir trūkumus, tarpusavio sąveiką. Priešingu atveju advokato galimybė parinkti kliento interesus labiausiai atitinkančią ginčo sprendimo procedūrą bus ribota.

Teismo proceso ir AGS būdų, tarp kurių ir mediacija, palyginimą galima rasti ne viename tyrime, įskaitant Europos teismų tarybų tinklo tyrimą, pagrįstą 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvencija[144], kuriame prieita prie išvadų: šiuolaikinėje visuomenėje teismo procesas turėtų būti laikomas paskutine ginčo sprendimo galimybe, nes AGS procedūros, priešingai nei teismo procesas, skatina socialinę harmoniją. Mediacija turėtų būti laikoma ne tik socialine, bet ir teisine vertybe, būti skatinama ir prieinama visais atvejais ir kuo ankstesnėje ginčo stadijoje.

Mediacija ir teismo procesas savo turiniu bei forma skiriasi, bet jie nėra priešinami vienas su kitu, priešingai – yra derinami. Mediacijai nepavykus, ginčas gali būti sprendžiamas teisme. Teisme sprendžiamas ginčas taip pat gali būti perduotas mediacijai. Svarbu paminėti, jog nors teigiama, kad mediacijoje teisė atlieka tik antraeilį vaidmenį, priešingai nei, pavyzdžiui, teisme, visiškas teisės normų ignoravimas mediacijoje nėra galimas[145]. Aptarti teisinius klausimus mediacijoje netgi būtina, nepaisant to, kad nėra visuotinai pripažinto tinkamo momento, kada į mediacijos procedūrą reikia įtraukti teisines konsultacijas[146].

Nors teisiniai aspektai mediacijoje yra lygiaverčiai ekonominiams, socialiniams ar emociniams[147], advokatas-mediatorius mediacijoje gali suteikti ginčo šalims tik bendrąją teisinę konsultaciją, o tai jokiu būdu neturi tapti teisinių sąlygų išaiškinimu. Mediaciją vykdančio advokato tikslas – surasti pusiausvyrą tarp skirtingų interesų ir užtikrinti, kad priimtas sprendimas tenkins abi ginčo šalis ir neprieštaraus įstatymams ir viešajai tvarkai. Tas sprendimas nebūtinai privalo atitikti teismų suformuotą praktiką.

Taigi, viena vertus, advokato profesinė patirtis leidžia jam teismą vertinti kaip vienintelę išeitį, patekus į ginčijamas situacijas, ir prisidėti prie teisminio bylų nagrinėjimo

---

144 „Mediation, Leitfaden auf der Grundlage des Haager Übereinkommens vom 25. Oktober 1980 über die zivilrechtlichen Aspekte internationaler Kindesentführung". *Haager Konferenz für Internationales Privatrecht Ständiges Büro* (Niederlande, 2009), 28, žiūrėta 2020 m. lapkričio 1 d. https://assets.hcch.net/docs/e81512d7-8352-4841-a8bd-64ff3dd83465.pdf.

145 Längsfeld, *supra note*, 36: 236.

146 Ade ir Alexander, *supra note*, 8: 88–91.

147 Trenczek, *supra note*, 132: 448.

skatinimo tokiu būdu veikiant „prieš“ mediaciją[148]. Kita vertus, atsižvelgiant į tai, jog teismo sprendimas nereiškia taikos pasiekimo tarp ginčo šalių, advokatas gali pasirinkti veikti „už“ mediaciją. Ir tik tuo atveju, jeigu ginčo šalims nepavyks pasiekti taikaus susitarimo mediacijoje, advokatas turėtų nukreipti ginčą teisminiam procesui arba rekomenduoti klientui pasirinkti teismą, bet visada išsaugodamas galimybę bet kuriuo teismo proceso metu (ir net teismui priėmus sprendimą, nes galima susitaikyti net vykdymo procese) naudotis mediacija.

Vis dėlto advokato atsakomybė užtikrinti susitarimų tvarumą mediacijos metu yra itin didelė, nepriklausomai nuo to, kokį vaidmenį jis atlieka[149]. Advokatas, rengiantis ar peržiūrintis parengtą taikos sutartį mediacijoje, turi užtikrinti, kad sutartyje atsispindėtų tikroji ginčo šalių valia ir kad sutarties sąlygos būtų aiškios, nedviprasmiškos, neprieštarautų imperatyvioms įstatymo normoms ir viešajai tvarkai, jomis nebūtų pažeistos trečiųjų asmenų teisės ir interesai bei pasiektas rezultatas atitiktų abiejų ginčo šalių interesus ir kad šalių sulygtos taikaus susitarimo sąlygos galėtų būti tvirtinamos teismo.

Advokato gebėjimas įvertinti ginčo tinkamumą mediacijai taip pat yra labai svarbus, nes mediacija gali būti taikoma beveik visose gyvenimo srityse[150]. Be to, advokatas ginčo šalims gali geriausiai paaiškinti visas alternatyvias ginčo išsprendimo galimybes[151].

N. Kaminskienė ir kiti „Mediatoriaus vadovo“ autoriai ginčo tinkamumą mediacijai rekomenduoja vertinti atsižvelgiant į tris etapus.[152]. Pirmame etape vertinant ginčo objekto ypatumus atsakoma į klausimą, ar ginčas iš jam būdingų požymių gali būti išspręstas mediacijos būdu; antrame etape vertinami ginčo šalių ypatumai – atsakoma į klausimus, ar ginčo šalių ir jų santykių ypatumai nedaro mediacijos negalima, apsunkinta, ar nesudaro kliūčių ginčui būti išspręstam mediacijoje; trečiame etape vertinamas konkretaus mediatoriaus tinkamumas medijuoti ginčą. Iš vieno etapo į kitą pereinama tik tuo atveju, jei yra gaunamas teigiamas atsakymas ankstesniajame. Kita vertus, „Mediatoriaus vadovo“ autoriai pažymi, kad toks ginčo tinkamumo mediacijai vertinimo modelis yra sąlyginis, nes, pagal jį, ginčo tinkamumo mediacijai vertinimas grindžiamas tik tomis žiniomis apie ginčą, šalis bei mediatorių, kurios vertinimą atliekančiam asmeniui yra prieinamos[153].

Autorė pastebi, kad labai svarbu numatyti ir „tinkamą“ laiką mediacijai, nes, sprendžiant ginčų tinkamumo mediacijai klausimą, itin svarbu yra įgaliojimų suteikimo laikas[154]. Tai yra, ar kontaktas su klientais užmezgamas prieš pradedant teisminį

148 Henssler, *supra note*, 88: 264.

149 Ade ir Alexander, *supra note*, 8: 92.

150 Trossen, *supra note*, 81: 102.

151 Jost, *supra note*, 35: 12.

152 Kaminskienė ir kt., *supra note*, 23: 40.

153 *Ibid.*

154 Kriegel-Schmidt, *supra note*, 27: 25.

procesą, ar vėliau, kai teisminis procesas yra prasidėjęs. Net jei teisminis procesas jau prasidėjęs, advokatai galėtų stengtis išspręsti ginčą taikiai, sustabdant teisminį ginčo nagrinėjimą. Advokatai turi atidžiai įvertinti situaciją ir atsižvelgti į įvairius veiksnius, kad nustatytų, ar mediacija yra tinkamas pasirinkimas.

Moksliniai tyrimai rodo[155], kad kliento tinkamumas mediacijai labiau priklauso nuo jo asmeninės patirties ir įsitikinimų, o ne nuo „objektyvios situacijos". Todėl advokatai turėtų atsižvelgti į kliento pageidavimus, be to, įvertinti ginčo pobūdį ir kitus veiksnius, kad galėtų nuspręsti, ar mediacija yra tinkamas ginčo sprendimo būdas. Jei mediacija nėra tinkama, advokatai turėtų pasiūlyti kitus alternatyvaus ginčų sprendimo būdus arba kreiptis į teismą.

Ginčo atvejo netinkamumą mediacijai gali sąlygoti įvairūs veiksniai, pavyzdžiui, jeigu ginčo šalių pozicija yra ypatingai priešiška, jeigu viena ginčo šalis siekia vilkinti procesą ar akivaizdžiai piktnaudžiauja juo, jeigu dalyvavimas mediacijos procese su atstovaujančiu advokatu sudaro papildomas išlaidas, o be jo atsiranda didelė rizika neteisingai įvertinti ginčo išsprendimo aplinkybes, jeigu pats ginčo sprendimas netinka mediacijai, jeigu klientas tam nesubrendęs, intelektualiai nepajėgus ar psichologiškai nestabilus, jeigu derybinių jėgų disbalansas tarp ginčo šalių yra per didelis, jeigu klientai nenori prisiimti asmeninės atsakomybės, jeigu atrodo tinkamesnė kita ginčo sprendimo procedūra, nes yra paprastesnių, mažiau laiko trunkančių ir mažiau sąnaudų reikalaujančių būdų sutaikyti šalis. Šis sąrašas nėra ir negali būti baigtinis, nes kiekviena ginčo sprendimo situacija turi savitų požymių.

Spręsdami aukščiau išvardytus klausimus, advokatai susiduria su dideliais iššūkiais. Bet net ir matydami ginčo tinkamumą jį spręsti mediacijos pagalba, advokatai jokiu būdu neprivalo įtikinti klientą dalyvauti mediacijos procedūroje – juk mediacija nėra panacėja[156]. Todėl reikalauti, kad advokatai visais atvejais rekomenduotų savo klientams spręsti ginčus tik mediacijos būdu, negalima. Pareiga siūlyti klientui mediaciją gali atsirasti tik tada, kai visos sąlygos ginčą spręsti mediacijoje akivaizdžiai palankesnės nei naudojant kitus ginčų sprendimo būdus. Tačiau klientas pats turi nuspręsti, ar jis yra „už", ar „prieš" mediaciją. Ginčo atvejų tinkamumo klausimai mediacijai apima ir tokius veiksnius, kurie nėra ir negali būti priskirti advokato individualiai valiai ar gebėjimams. Advokato sprendimai ir veiksmai šiuo klausimu priklauso ir nuo klientų valios.

Advokatai neretai šiame kontekste susiduria su klientų neišprusimu mediacijos klausimais. Tokią išvadą patvirtino ir tyrimo rezultatai, aprašyti V šio darbo dalyje. Jie parodė, kad trūksta klientų, norinčių ginčą spręsti mediacijoje, kas gali būti siejama ir su mediacijos žinių trūkumu. Tyrimas taip pat parodė, kad mediacijos taikymą advokatų veikloje labiausiai galėtų paskatinti visuomenės švietimas mediacijos tema.

Lietuvoje mediacija nėra naujas institutas, tačiau iki šiol jį galima įvardyti kaip

155 Kriegel-Schmidt, *supra note*, 27: 25

156 Längsfeld, *supra note,* 36: 262.

besivystantį[157]. Be to, ir atstovavimo mediacijoje ypatumai Lietuvos advokatams dar nėra gerai žinomi[158], todėl nors jie ir yra tie subjektai, kurie pirmieji ir tiesiogiai susiduria su ginčo šalių konfliktinėmis situacijomis, laiko sąnaudos riboja jų galimybę pirmųjų susitikimų metu išsamiai informuoti klientus apie ginčo tinkamumą jį sprendžiant mediacijos būdu. Mediacijos netaikymą dažnai sąlygoja ir priešingos šalies advokato neigiamas požiūris į mediaciją, mediacijos žinių spragos ar procedūrinės klaidos.

Autorės nuomone, vertinant ginčo tinkamumą mediacijai, būtina atsižvelgti į visus anksčiau aptartus veiksnius. Ypač svarbu tinkamai įvertinti ginčo šalių pasirengimą siekti taikaus sprendimo, taip pat galimą derybinių, emocinių, intelektualinių ir finansinių jėgų disbalansą tarp šalių, jei toks egzistuoja. Tai rodo, kad advokatas, spręsdamas ginčo tinkamumą mediacijai, turi elgtis atsargiai ir kruopščiai įvertinti visus reikšmingus veiksnius. Nors iš pirmo žvilgsnio advokatui gali atrodyti, kad ginčas nėra tinkamas mediacijai dėl įvairių priežasčių, tokių kaip viena iš šalių noro „pamokyti" kitą arba itin nutolusių šalių pozicijų, toks požiūris gali būti subjektyvus ir neatitikti realybės.

Be to, kliento išankstinį nenorą dalyvauti mediacijoje dažnai galima įveikti advokatui tinkamai išaiškinus mediacijos privalumus. Kuo daugiau žinių, įgūdžių ir supratimo apie mediacijos procesą advokatas turi, tuo didesnė tikimybė, kad jis sėkmingai nukreips savo klientus į mediaciją. Priešingai, advokatas, turintis ribotą supratimą apie mediaciją arba skeptiškai vertinantis jos naudą, gali linkti perduoti ginčą teismui dar pirmojo susitikimo su klientu metu.

Iš kvalifikuoto ir kompetentingo advokato perspektyvos mediacija gali būti tinkama ginčo sprendimo procedūra, ypač kai įstatymai leidžia šalims sudaryti taikos sutartį, o pačios šalys yra pasirengusios savanoriškai ir savarankiškai siekti taikaus sprendimo. Tai patvirtina ir autorės atlikto tyrimo rezultatai, aprašyti darbo V dalyje, kurie parodė, jog dauguma advokatų mano, kad jų profesinėje praktikoje susiduriami atvejai yra tinkami mediacijai. Respondentai nurodė, jog kas antras, kas trečias arba kas ketvirtas atvejis yra tinkamas mediacijai, o tik nedidelė dalis advokatų (3,48 proc.) teigė nesusidūrę su mediacijai tinkamais atvejais.

1.4. Skyriaus išvados

1. Literatūroje pabrėžiama, kad mediacija, kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas, advokatams suteikia galimybę derinti teisinį profesionalumą su lankstesniais konflikto sprendimo metodais, ypatingą dėmesį skiriant neutralumui, objektyvumui ir nešališkumui. Skirtingai nei tradicinėje teisinėje praktikoje, kur siekiama maksimaliai patenkinti vienos šalies interesus, mediacija skatina

157 Agnė Tvaronavičienė ir Odeta Intė, Privaloma mediacija šeimos ginčuose Lietuvoje: modelis ir pirmųjų taikymo metų patirtis, 1, žiūrėta 2021 m. liepos 8 d., http://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/133538/PDF/04_Rozdzial_3_a.pdf.

158 Agnė Tvaronavičienė, *supra note*, 16.

advokatus sutelkti dėmesį į abipusiai naudingus sprendimus. Advokatas-mediatorius ne tik padeda išnaudoti ginčo sprendimo galimybes, bet ir užtikrina, kad ginčo šalys pačios kontroliuotų sprendimo procesą, orientuojantis į ateities susitarimus, o ne į praeities įvykių vertinimą.

2. Mediacijos įtaka advokatų profesinei veiklai lemia esminius pokyčius, reikalaujančius papildomų įgūdžių, tokių kaip psichologinis ginčo šalių dinamikos suvokimas ir socialinė įžvalga. Ši kaita plečia advokatų veiklos spektrą, leidžiant jiems tapti ne tik teisės gynėjais, bet ir mediacijos paslaugų teikėjais, kas prisideda prie platesnių konfliktų sprendimo galimybių.
3. Advokato vaidmuo ginčų sprendime keičiasi nuo tradicinio teisinio atstovavimo teisme link šiuolaikinių alternatyvių ginčų sprendimo būdų, tokių kaip mediacija. Šis poslinkis ne tik padidina advokatų lankstumą ginčų sprendime, bet ir skatina jų gebėjimą prisidėti prie greitesnių, ekonomiškesnių ir socialiai teisingesnių sprendimų, kurie geriau atitinka šalių poreikius nei ilgalaikiai teismo procesai.

2. ADVOKATO VEIKLOS YPATUMAI MEDIACIJOJE

Šioje mokslinio darbo dalyje bus siekiama nustatyti advokato veiklos ypatumus mediacijos procese, atliekant išsamų advokato vaidmens tyrimą tiek teisiniame, tiek neteisiniame kontekste. Tyrime bus analizuojami skirtingi advokato vaidmenys mediacijoje. Taip pat bus įvertintas mediacijos metodų taikymas advokatų profesinėje praktikoje, siekiant išsiaiškinti jų poveikį ginčų sprendimo procesui ir advokato veiklos efektyvumui.

2.1. Advokato veiklos specifika teisminėje ir neteisminėje mediacijoje

Nors neteisminės ir teisminės mediacijos procedūros skiriasi, abu procesai iš esmės remiasi bendra tradicinės mediacijos koncepcija.[159]. Todėl, jei advokatas teigiamai vertina mediacijos procesą, pripažįsta jos privalumus ir mato jos prasmę, tikėtina, kad jis bus linkęs dalyvauti tiek teisminėje, tiek neteisminėje mediacijoje, o procedūrų skirtumai ir taikymo ypatumai jam bus lengvai suprantami. Abiem atvejais advokatas gali atlikti įvairias funkcijas, tačiau jų pobūdis ir apimtis priklausys nuo pasirinkto advokato vaidmens mediacijoje ir nuo konkrečių ginčo šalių poreikių.

Neteisminė mediacija – ginčų sprendimo procedūra, kurios metu vienas ar keli mediatoriai padeda teisme nesprendžiamo ginčo šalims taikiai spręsti šį ginčą (LR mediacijos įstatymo 2 straipsnio 6 dalis). Taigi teisminių AGS procedūrų, įskaitant ir mediaciją, skirtumas nuo neteisminių Lietuvoje yra tas, kad, norėdamos pasinaudoti teisminėmis AGS procedūromis, ginčo šalys turi būti inicijavusios teismo procesą – pareiškusios ieškinį, pareiškimą ar prašymą teismui[160]. Privaloma mediacija būtina pasinaudoti prieš kreipiantis į teismą dėl ginčo sprendimo (LR mediacijos įstatymo 2 straipsnio 7 dalis). Dėl to ji laikytina neteismine.

Advokato galimybė dalyvauti neteisminėje mediacijoje kaip atstovui ar neutraliam patarėjui nėra ribojama. Todėl advokato dalyvavimas neteisminėje mediacijoje daugiausia priklauso nuo paties advokato ir jo klientų valios. Tiesa, teisės aktų leidėjas tam tikrais atvejais gali numatyti privalomą advokato dalyvavimą neteisminėje mediacijoje. Pavyzdžiui, Italijoje, privalomosios mediacijos atveju advokatai privalo dalyvauti mediacijoje jų dalyvavimą darant patrauklų tokiu būdu, kad abiejų ginčo šalių advokatų pasirašyta sutartis turi *res judicata*, t. y. teismo sprendimo galią[161]. Tokiu atveju advokatas ne tik gali, bet ir privalo dalyvauti neteisminėje mediacijoje.

Pirmiausia, būtina aptarti Italijos pavyzdį, analizuojant šios sistemos veiksmingumą. Italijos mediacijos modelis sėkmingai mažina teismų apkrovą ir padeda greičiau išspręsti ginčus. Tai rodo, kad advokatų dalyvavimas mediacijoje suteikia sutartims didesnį teisinį autoritetą, taip skatinant šalių pasitikėjimą procesu ir efektyvų ginčų sprendimą. Tokios praktikos įvedimas kitose šalyse galėtų padėti sumažinti ginčų

159 Kaminskienė, *supra note*, 138: 161.

160 Kaminskienė, *supra note*, 138: 149.

161 Simaitis, *supra note*, 24.

sprendimo laiką ir sąnaudas, kartu užtikrinant teisinį saugumą šalių susitarimams.

Italijos mediacijos modelis, pradėtas taikyti po Decreto Legislativo 28/2010[162] priėmimo, laikomas vienu inovatyviausių ginčų sprendimo sistemų Europoje. Jame numatoma privaloma mediacija tam tikruose civiliniuose ir komerciniuose ginčuose, kurią šalys turi išbandyti prieš kreipiantis į teismą. Tai apima ginčus, susijusius su nekilnojamuoju turtu, paveldėjimu, nuoma, draudimu, medicinos klaidomis ir kitais ginčais. Toks privalomumo principas skirtas mažinti teismų darbo krūvį ir skatinti taikius susitarimus tarp šalių.

Advokato vaidmuo Italijos modelyje yra esminis: advokatui suteikiama teisė atstovauti klientui mediacijos metu ir padėti sudaryti bei įforminti taikos sutartį. Svarbus aspektas yra tas, kad, jei abi šalys mediacijoje dalyvavo su advokatais, pasiektai taikos sutarčiai gali būti suteikta galutinio teismo sprendimo (res judicata) galia, o tai leidžia ją vykdyti priverstinai be papildomo teismo patvirtinimo.

Modelis taip pat apima valstybės finansuojamą advokato dalyvavimą tam tikrose mediacijos procedūrose, siekiant užtikrinti prieinamumą ir efektyvumą. Tačiau finansavimas yra ribojamas valandomis, siekiant išvengti pernelyg didelių valstybės išlaidų ir skatinti greitesnį ginčo sprendimą. Italijos modelis yra vertinamas kaip veiksminga priemonė, padedanti sumažinti teismų apkrovą ir skatinti greitesnį bei mažiau formalų ginčų sprendimą.

Apibendrinant, Italijos mediacijos modelis suteikia praktinį pavyzdį, kaip privaloma mediacija ir advokatų vaidmuo gali pagerinti ginčų sprendimo procesą, tačiau tolesni tyrimai ir duomenys reikalingi norint tiksliau įvertinti šio modelio ilgalaikį poveikį.

Siekiant skatinti advokatų dalyvavimą mediacijoje, autorės nuomone, kitose valstybėse turėtų būti sekama Italijos pavyzdžiu, numatant, kad: (1) jeigu visoms ginčo šalims mediacijoje atstovavo advokatai, mediacijos metu ginčo šalių sudaryta taikos sutartis ginčo šalims įgyja galutinio teismo sprendimo (*res judicata*) galią ir gali būti vykdoma priverstinai; (2) advokato dalyvavimas privalomojoje mediacijoje yra būtinas. Privalomosios mediacijos atveju, numatant, kad valstybė finansuoja advokato paslaugas tuo atveju, jeigu advokatas parenkamas valstybės nustatyta tvarka, t. y. ne pačių ginčo šalių. Taip pat numatant, kiek valandų advokato paslaugų valstybė finansuoja, kadangi beribis finansavimas, pirma, neatitiktų valstybės interesų ir, antra, neskatintų ginčo šalių greičiau siekti taikaus susitarimo. Plačiau šis klausimas analizuojamas skyriuje „Advokato dalyvavimas privalomojoje mediacijoje“.

Advokato galimybė dalyvauti neteisminėje mediacijoje kaip mediatoriui pirmiausia priklauso nuo to, ar advokatas yra mediatorius, t. y. atitinka mediatoriui keliamus reikalavimus. Be to, neteisminės mediacijos atveju mediatorių įprastai skiria ginčo šalys tarpusavio susitarimu. Tačiau tam tikrais atvejais, pavyzdžiui, kai mediacija yra

162 Italija. Decreto Legislativo 28 del 2010, „Attuazione dell'articolo 60 della legge 69/2009, in materia di mediazione finalizzata alla conciliazione delle controversie civili e commerciali,“ kovo 4 d., 2010 m., žiūrėta 2024 m. rugsėjo 22 d., https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2010-03-04;28!vig=.

finansuojama iš valstybės biudžeto lėšų, ši taisyklė negalioja. Tuo atveju mediatorių parenka ir skiria valstybės įgaliota institucija. Lietuvoje tokia institucija yra VGTPT. Ji gali, tačiau neprivalo atsižvelgti į ginčo šalių pageidavimą dėl konkrečios mediatoriaus kandidatūros, nes, parenkant mediatorių, turi būti vadovaujamasi objektyvumo ir nešališkumo principais, atsižvelgiama į mediatorių užimtumą, specializaciją, galimą interesų konfliktą ir kitas svarbias aplinkybes, taip pat turi būti užtikrinamas tolygus į mediatorių sąrašą įrašytų mediatorių darbo krūvio paskirstymas. Tad nuspręsti, ar konkretus advokatas bus paskirtas mediatoriumi neteisminėje mediacijoje, finansuojamoje iš valstybės biudžeto lėšų, ir ar dėl to galės vykdyti neteisminę mediaciją, vien tik mediatoriaus ir ginčo šalių valios nepakanka, reikia ir kitų aukščiau išvardytų sąlygų.

Taigi advokato-mediatoriaus galimybė dalyvauti neteisminėje mediacijoje Lietuvoje, finansuojamoje iš valstybės biudžeto, dažniausiai yra privalomos mediacijos atvejai, priklausantys ne tik nuo ginčo šalių ir advokato-mediatoriaus norų, bet ir nuo valstybės institucijos, užtikrinančios mediacijos finansavimą valios, bei teisinio reglamentavimo, kurio ji yra saistoma, sąlygų. Priešinga situacija yra tuo atveju, jeigu neteisminę mediaciją, įskaitant privalomąją, ginčo šalys nusprendžia vykdyti iš savo lėšų. Tokiu atveju jos yra laisvos pasirinkti ne tik joms abiem priimtiną mediatoriaus kandidatūrą, bet ir tęsti mediaciją neribotą laiką.

Advokatas neteisminę mediaciją gali vykdyti lanksčiau ir ilgiau nei teisminę, nes mediatorius yra ribojamas tik ginčo šalių nustatytų terminų. Teisminė mediacija dėl procedūrinių taisyklių ir detalesnio reglamentavimo yra labiau formalizuota bei ribota laike.

Tuo atveju, jeigu advokatas neteisminę mediaciją vykdo valstybės institucijai paskyrus ir ginčo šalys su mediatoriumi nesusitarė dėl patalpų, kuriose bus vykdoma mediacija, valstybė įprastai pasirūpina patalpomis neteisminei mediacijai vykdyti. Pavyzdžiui, Lietuvoje VGTPT turi skirti patalpas privalomajai mediacijai vykdyti, numatydama, kad ginčo šalių ir mediatoriaus susitarimu privalomoji mediacija gali būti vykdoma ir kitose patalpose (LR mediacijos įstatymo 21 straipsnio 6 dalis).

Advokatas, vykdydamas neteisminę mediaciją, ataskaitas turi teikti tik ginčo šalims (pagal jų pageidavimą) ir valstybės institucijai, kuri advokatą paskyrė mediatoriumi (jeigu paskyrė). Teismas apie mediacijos rezultatus neteisminės mediacijos atveju, priešingai nei teisminės, nėra informuojamas.

Sėkmingos neteisminės mediacijos atveju advokatas-mediatorius turi išsiaiškinti šalių valią dėl pasiekto susitarimo įforminimo bei jo tvirtinimo teisme. Jeigu ginčo šalys nori, kad pasiektas susitarimas turėtų teismo sprendimo galią, advokatas-mediatorius turi informuoti ginčo šalis, kad jos privalo pasiektą susitarimą įforminti raštu ir pateikti tvirtinti teismui. Tokia taikos sutartis yra privataus pobūdžio susitarimas, kurį šalys sudaro savanoriškai ir kuris tampa privalomas pagal sutarties teisės principus. Pagal Lietuvos civilinį kodeksą, bet kuri rašytinė sutartis, pasirašyta ginčo šalių, įgyja teisinį įpareigojimą, ir jos sąlygos privalo būti vykdomos, jei kitaip nenustatyta teisės aktais ar šalių susitarimu. Teismo patvirtinimas yra svarbus tik tada, kai šalys nori, kad taikos sutartis įgytų teismo sprendimo galią. Tokiu atveju teismo patvirtinta taikos

sutartis įgyja priverstinio vykdymo galią, kuri yra vykdoma kaip teismo sprendimas. Tai reiškia, kad šalys gali kreiptis į antstolius dėl tokios sutarties vykdymo, jei kuri nors iš šalių nevykdo savo įsipareigojimų. Taigi, net jei taikos sutartis nėra patvirtinta teisme, ji vis tiek yra privaloma vykdyti, tačiau be teismo patvirtinimo sutarties vykdymas gali būti sudėtingesnis, jei viena iš šalių jos nesilaiko. Tokiu atveju teismas gali būti pasitelktas tik ginčui dėl nevykdomos sutarties išspręsti.

Atkreiptinas dėmesys, kad moksliniais tyrimais įrodyta, jog neteisminės mediacijos metu įprastai išsprendžiama virš 80 proc. ginčų, kai juos padeda spręsti profesionalus mediatorius[163]. Todėl advokato-mediatoriaus vaidmuo, jo kvalifikacija, pastangos vykdant neteisminę mediaciją, yra labai svarbūs taikaus susitarimo pasiekimo ir jo įforminimo atžvilgiu. Teisminės mediacijos atveju, pasiekus taiką mediacijoje, taikos sutartis praktiškai visada yra teikiama tvirtinti teismui. Priešingu atveju teisminis procesas turėtų būti tęsiamas arba byla nutraukiama kitais nei taikaus ginčo išsprendimo pagrindais.

Teisminė mediacija – ginčų sprendimo procedūra, kurios metu vienas ar keli mediatoriai padeda ginčo šalims taikiai spręsti šį ginčą teisme nagrinėjamoje byloje (LR mediacijos įstatymo 2 straipsnio 9 dalis). Paprastai teisminė mediacija yra siūloma bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, ypač tada, kai dar tik rengiamasi bylą nagrinėti. Tačiau ji gali būti vykdoma ir tada, kai jau priimtas teismo sprendimas byloje ir ginčas nagrinėjamas apeliacinėje instancijoje. Kasacinėje instancijoje siūlymas pasinaudoti mediacijos galimybe yra problematiškas ir vargiai įgyvendinamas, nes kasacijos metu jau dominuoja viešasis interesas dėl vienodo teisės aiškinimo ir plėtojimo[164].

Toliau pateikiama keletas teisminės mediacijos formų (modelių), taip pat apžvelgiama galimybė advokatui veikti kaip mediatoriui kiekvienoje iš jų:

1) Teisminė mediacija, teismo organizuojama paprastai teisme ir vykdoma teisėjų ar kitų teismo pareigūnų, dar vadinama vidine teismine mediacija[165]. Advokatas vidinėje teisminėje mediacijoje neturi galimybės dalyvauti kaip mediatorius.
2) Teisminė mediacija, organizuojama ir vykdoma specialiose institucijose AGS procedūroms atlikti ar ne teisme dirbančių mediatorių-profesionalų[166], dar vadinama išorine teismine mediacija. Tuo atveju išlaidas, atsiradusias dėl mediacijos, nors ji vykdoma už teismo sienų, paprastai apmoka valstybė, o ne pačios šalys[167]. Advokatas gali dalyvauti išorinėje teisminėje mediacijoje kaip mediatorius.

---

163 Trossen, *supra note*, 85: 9.

164 Vigita Vėbraitė, „Šalių susitaikymas civiliniame procese“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009), žiūrėta 2020 m. balandžio 29 d., http://talpykla.elaba.lt/elabafedora/objects/elaba:1939029/datastreams/MAIN/content.

165 *Ibid.*, 175.

166 Kaminskienė, *supra note*, 138: 154–155.

167 Vėbraitė, *op. cit*., 197.

3) Mišri teisminė mediacija, turinti tiek vidinės, tiek išorinės teisminės mediacijos bruožų. Mišrioje teisminėje mediacijoje advokatas taip pat turi galimybę dalyvauti kaip mediatorius, tačiau neretu atveju ji yra ribota, kadangi advokatai mediatoriais į teisminę mediaciją dažniausiai yra kviečiami tik tuo atveju, jeigu vykdyti mediaciją atsisako teisėjai-mediatoriai.

Lietuvoje civilinėse bylose nuo 2005 m. iki 2007 m. teisminėje mediacijoje vykdyti mediaciją buvo leista tik specialiai apmokytiems teisėjams arba teisėjų padėjėjams[168]. Nuo 2007 m. civilinėse bylose Lietuvoje visiems, kas įsitraukė į teismo mediatorių sąrašą[169], buvo leista ir vadintis teismo mediatoriais, ir vykdyti mediaciją. Nuo 2019 m. Lietuvoje teismo mediatoriais turi teisę vadintis tik teisėjai, tačiau medijuoti teisminėje mediacijoje civilinėse bylose gali būti pakviesti ir mediatoriai iš bendro LR mediatorių sąrašo. Tai rodo, kad Lietuvoje 2005–2007 m. bendros kompetencijos teismuose vyravo vidinis mediacijos modelis, o nuo 2007 m. iki dabar – mišrus. Nepaisant to, statistiniai duomenys rodo, kad advokato galimybė vykdyti teisminę mediaciją civiliniuose ginčuose yra ribota ir ji tik mažėja: (1) 2017 m. didžiausia dalis (87%) teisminei mediacijai perduotų civilinių bylų perduota teismo mediatoriams-teisėjams ir tik 13% teismo mediatoriams, kurie yra kitų profesijų atstovai[170]; (2) 2018 m. 446 teisminės mediacijos procesuose teismo mediatoriais buvo paskirti teisėjai (92 proc.). Tik 41 teisminės mediacijos procese teismo mediatoriais buvo paskirti kitų profesijų teismo mediatoriai. Tai rodo, kad bylų, perduodamų teismo mediatoriams-teisėjams skaičius išaugo beveik 4 proc., palyginti su 2017 m. Pastebėtina, kad 6 bylose teisminę mediaciją vykdė teismo mediatoriai-teisėjai kartu su kitų profesijų atstovais, t. y. teisėjas kartu su psichologu ir pan. Vienoje byloje teismo mediatoriais buvo paskirtas advokatas su psichologe[171].

Lietuvoje teisminę mediaciją administraciniuose ginčuose iš pradžių, t. y. nuo 2019 m., taip pat galėjo vykdyti tik teisėjai[172]. Kiti į LR mediatorių sąrašą įtraukti mediatoriai teisminę mediaciją administraciniuose ginčuose Lietuvoje gali vykdyti tik nuo 2021 m. pabaigos[173]. Tai rodo, kad Lietuvoje administracinės kompetencijos teismuose

---

168 „Teismų tarybos 2005 m. gegužės 20 d. nutarimas „Dėl bandomojo teisminės mediacijos projekto" Nr. 13P-348.

169 „Teisėjų tarybos 2007 m. sausio 26 d. nutarimas „Dėl bandomojo teisminės mediacijos projekto" tęsimo" Nr. 13 P-15.

170 „Teisminės mediacijos komisijos 2017 m. veiklos ataskaita", 12-13 l., žiūrėta 2022 m. balandžio 29 d., https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2018/04/2018-03-30-2017-m-tmk-veiklos-ataskaita.pdf.

171 *Ibid.*

172 „Teisminės mediacijos taisyklių, patvirtintų Teisėjų tarybos 2018 m. lapkričio 30 d. nutarimu Nr. 13P-125-(7.1.2) (Teisėjų tarybos 2019 m. kovo 29 d. nutarimo Nr. 13P-54-(7.1.2) redakcija), 5 punktas", LRS, žiūrėta 2021 m. liepos 14 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ed71ec52557d11e98bc2ba0c0453c004?jfwid=-1cefbqgncd.

173 „Teisminės mediacijos taisyklės, patvirtintos Teisėjų tarybos 2018 m. lapkričio 30 d. nutarimu Nr. 13P-125-(7.1.2) (Teisėjų tarybos 2021 m. gruodžio 20 d. nutarimo Nr. 13P-160-(7.1.2) redakcija)" ,LRS, žiūrėta 2022 m. balandžio 29 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/054d1700630411eca9ac839120d251c4.

taip pat pereita nuo vidinio teisminės mediacijos modelio prie išorinio, o tai Lietuvos advokatams nuo 2019 m. pabaigos leidžia vykdyti mediaciją ne tik civilinėse, bet ir administracinėse bylose.

Pagal 2023 m. statistinius duomenis[174] teisminė mediacija įgavo vis daugiau reikšmės, siekiant palengvinti civilinių ginčų sprendimą ir sumažinti teismų apkrovą. 2023 m. teisminės mediacijos statistika Lietuvoje rodo, kad buvo užbaigti 689 mediacijos procesai, kuriuose dalyvavo 130 teisėjų mediatorių. Šių procesų rezultatai atskleidžia, kad 46,01 % atvejų šalys pasirašė taikos sutartis, o 12,5 % bylų buvo nutraukta teisėjo mediatoriaus iniciatyva. Tuo tarpu 38,9 % ginčo šalių nusprendė pasitraukti iš mediacijos proceso, o 3,05 % bylų buvo nutrauktos dėl pasibaigusių terminų. Šie duomenys atspindi mediacijos efektyvumą sprendžiant ginčus.

Vokietijoje, nors mediacijos įstatyme nenurodoma teisėjo atliekama mediacija, civilinio proceso kodeksas leidžia teisėjui perduoti ginčą taikinančiam teisėjui, kad šis sutaikytų teisme. Kodeksas taip pat leidžia teisėjui perduoti ginčą mediacijai su tarpininku ne teisme[175]. Tai rodo, kad Vokietijoje, kaip ir Lietuvoje, egzistuoja mišrus teisminės mediacijos modelis. Vokietijoje statistika tokia kaip Lietuvoje, o kiek teisminės mediacijos atvejų yra perduodama spręsti taikinančiajam teisėjui, kiek – išoriniams mediatoriams, įskaitant advokatus, autorės turimomis žiniomis, nėra skaičiuojama. Visgi, remdamasi savo patirtimi, autorė pastebi, kad teisminė mediacija Vokietijoje advokatams apskritai nėra labai aktuali. Taip yra dėl to, kad būtent neteisminė, o ne teisminė mediacija Vokietijoje yra kur kas populiaresnė[176], taigi advokatams dažniausiai tenka dalyvauti būtent joje.

Mišrus teisminės mediacijos modelis taikomas ir kitose valstybėse, pavyzdžiui, Kroatijoje, Danijoje. Pagal 2008 m. Kroatijos civilinio proceso įstatymą, visi Kroatijos teismai gali organizuoti tarpininkavimo programas, o teisėjai bylas gali perduoti mediacijai savo teismuose arba išoriniams tarpininkavimo centrams[177]. Tad advokato galimybė dalyvauti teisminėje mediacijoje Kroatijoje nėra ribojama. Tas pats pasakytina apie Daniją, kurios teisingumo įstatymo 273 straipsnis nustato, ką teismas gali paskirti tarpininku. Tarpininkais Danijoje gali būti skiriami tik teisinį išsilavinimą turintys asmenys, pavyzdžiui, teisėjai ar advokatai, o tarpininkai be teisinio išsilavinimo privalo turėti atitinkamą tarpininkų išsilavinimą. Teismas pats sprendžia, kurie iš prie teismo priskirtų teisėjų gali būti mediatoriais. Danijos teismų administracija (Domstolsstyrelsen) atrenka advokatus, kurie gali būti tarpininkais ir tokius advokatus gali paskirti atitinkamas teismas, spręsdamas konkretų ginčą. Kad galėtų veikti kaip tarpininkai, tiek teisėjai, tiek advokatai turi įgyti bent jau Danijos teismų arba Teisininkų draugijos

174 Teisminė mediacija, 2023 metų statistika., žiūrėta 2024 m. rugsėjo 22 d., https://statistika-ntalt.hub.arcgis.com/apps/12726c6283684f8ca6c0f5c21342f2ff/explore.

175 „Rebooting the Mediation Directive", *supra note*, 14: 33 l.

176 „Statista.com",žiūrėta 2022 m. spalio 19 d. https://de.statista.com/statistik/daten/studie/167547/umfrage/praeferenz-von-mediation-oder-gerichtsverfahren-in-deutschland/.

177 „Rebooting the Mediation Directive", *supra note*, 14: 76 l.

patvirtintą išsilavinimą[178].

Lenkijoje teisminė mediacija buvo pradėta taikyti 2005 m., kai buvo priimtas Lenkijos civilinio proceso kodekso pakeitimo įstatymas. Lenkijos civilinio proceso kodeksas draudžia aktyviems teisėjams būti mediatoriais (mediatoriais gali būti tik išėję į pensiją teisėjai)[179]. Tai rodo, kad Lenkijoje egzistuoja išorinis teisminės mediacijos modelis. Todėl Lenkijos advokatams galimybė vykdyti teisminę mediaciją, laikytina, yra didesnė, nei, pavyzdžiui, Lietuvos, Vokietijos ar kitos mišrios teisminės mediacijos modelio šalies, kadangi Lenkijos advokatams nereikia konkuruoti su teisme dirbančiais teisėjais.

Visiškai priešinga situacija yra, pavyzdžiui, Suomijoje ir Vengrijoje. Nuo 2006 m. Suomijoje teisėjai patys tarpininkauja teisminėje mediacijoje, o ne nukreipia šalis į tarpininkavimą, kurį atlieka mediatorius ar kita organizacija[180]. Taigi, Suomijoje teisminę mediaciją vykdo teisėjai, neteisminę (sutartinę) – šalių pasirinkti privatūs ar organizacijai, teikiančiai mediacijos paslaugas, priklausantys kvalifikuoti asmenys[181]. Tai rodo, kad Suomijoje egzistuoja vidinis teisminės mediacijos modelis, kuris nepalieka advokatams net menkiausios galimybės dalyvauti teisminėje mediacijoje. Ta pati situacija yra Vengrijoje, kur į teisminės mediacijos procesą neįmanoma įtraukti nepriklausomo tarpininko, t. y. tokio, kuris nėra atsakingas teisėjas[182]. Todėl advokatui Vengrijoje belieka teikti mediacijos paslaugas tik neteisminės mediacijos procedūroje.

Apibendrinant, galima teigti, kad advokatas gali atlikti įvairias funkcijas tiek teisminėje, tiek neteisminėje mediacijoje, tokias kaip mediatoriaus vaidmuo, kliento atstovavimas, teisinių konsultacijų teikimas ir taikos sutarties projekto rengimas. Advokato galimybė dalyvauti teisminėje mediacijoje kaip atstovui ar neutraliam patarėjui nėra ribojama ir priklauso daugiausia nuo paties advokato bei jo klientų valios.

Advokato mediatoriaus vaidmuo teisminėje mediacijoje reikalauja atsižvelgti į kelis esminius aspektus. Pirma, būtina patikrinti, ar advokatui suteikiama teisė veikti kaip mediatoriui, nes tai gali skirtis priklausomai nuo šalies teisinės sistemos. Jei tokia galimybė yra, advokatas turi atitikti specifinius reikalavimus, įskaitant reikiamą teisinį mokymą, licencijavimą ir praktinę patirtį. Lietuvoje advokatas gali tapti mediatoriumi, jei atitinka teisės aktų nustatytus reikalavimus.

Vienas esminių aspektų, susijusių su advokato, veikiančio kaip mediatoriaus, dalyvavimu yra ginčo šalių valia. Tiek teisminėje, tiek neteisminėje mediacijoje mediatoriaus pasirinkimas reikalauja abipusio šalių sutikimo. Svarbu taip pat atsižvelgti į procedūrinius skirtumus tarp teisminės ir neteisminės mediacijos. Neteisminė mediacija paprastai inicijuojama šalių ar jų atstovų prašymu, o teisminė mediacija gali būti

---

178 „Rebooting the Mediation Directive“, *supra note*, 14:841.

179 *Ibid*.,53 l.

180 *Ibid*., 87 l.

181 „LR teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“, TAR, 2015 m. rugsėjo 17 d., Nr. 13939, žiūrėta 2022 m. balandžio 29 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/b84a2a305d3b11e589fccd6fa118e11c.

182 „Rebooting the Mediation Directive“, *op.cit*., 93 l.

inicijuota tiek teismo, tiek ginčo šalių ar jų atstovų. Be to, teisminė mediacija dažniausiai vyksta teismo patalpose, tuo tarpu neteisminėje mediacijoje šalys ir mediatorius turi galimybę laisvai pasirinkti mediacijos vietą.

Teisminėje mediacijoje mediatorių paprastai skiria teismas, o neteisminėje mediacijoje šalys gali savarankiškai pasirinkti mediatorių, atsižvelgdamos į savo poreikius. Dar vienas reikšmingas skirtumas yra privalomumo aspektas: neteisminė mediacija yra visiškai savanoriška, tuo tarpu teisminė mediacija gali būti privaloma, jei tai numato įstatymai. Lietuvoje teisminė mediacija yra nemokama, nes ją finansuoja valstybė, tuo tarpu privačios teisminės mediacijos galimybė šiuo metu nėra įteisinta.

Nepaisant šių skirtumų, advokatas gali atlikti įvairias funkcijas abiem atvejais – tiek teisminėje, tiek neteisminėje mediacijoje. Jo vaidmuo gali apimti ne tik mediatoriaus funkcijas, bet ir šalių atstovo ar patarėjo, prisidedančio prie efektyvaus ir sėkmingo ginčo sprendimo proceso.

Taip pat svarbu įvertinti, kaip formuojama teismų praktika skiriant mediatoriumi kitų profesijų atstovus. Nors Lietuvoje teismai dažnai pasirenka teisėjus mediatorių vaidmeniui, įstatymai suteikia galimybę mediatoriumi tapti ir kitiems teisininkams, įskaitant advokatus. Dėl to advokatams būtina aiškiai suprasti ir atitikti profesinius reikalavimus, susijusius su mediatoriaus funkcijų atlikimu.

2.2. Advokatų vaidmenys mediacijoje

Nors advokatas mediacijoje gali veikti mažiausiai keturiuose vaidmenyse, šiame kontekste kalbame apie vieno vaidmens atlikimą viename konkrečiame ginče. Pirmu atveju advokatas gali veikti kaip ginčo šalies atstovas, siekiantis savo klientui geriausio rezultato bei veikiantis tik savo kliento interesais.

Antru atveju advokatas gali dalyvauti kaip neutralus patarėjas, konsultuojantis abi ginčo šalis teisės klausimais ir (ar) teikiantis abiem ginčo šalims teisinę pagalbą, siekdamas suderinti taikaus susitarimo sąlygas.

Trečiu atveju advokatas gali dalyvauti kaip mediatorius. Šiuo atveju advokatas turi būti neutralus, nešališkas ir nepriklausomas, siekti maksimalaus rezultato visų ginčo šalių naudai.

Ketvirtu atveju advokatas gali dalyvauti kaip ginčo šalis. Tai aktualu sprendžiant ginčus tarp advokato ir jo klientų, tarp pačių advokatų bei advokatų ir jų padėjėjų.

Kiekvienas advokato vaidmuo mediacijos procese reikalauja specialių žinių bei įgūdžių[183], kuriais nepasižymėdamas, advokatas gali pažeisti teisės normas ir dėl to jam gali būti taikoma drausminė ir (ar) civilinė atsakomybė.

Advokatas vienoje mediacijoje gali dalyvauti tik viename vaidmenyje. Pirmais trimis atvejais advokatas dalyvauja mediacijoje spręsdamas kliento (-ų) ginčą, paskutiniuoju atveju – pats būdamas ginčo šalies pozicijoje.

Remiantis autorės atliktu tyrimu, nepriklausomai nuo to, kokį vaidmenį advokatai atliko mediacijoje, procesas dažniausiai buvo baigiamas taikos sutartimi. Iš to galima

183 Kaminskienė ir kt., *supra note*, 23: 53.

daryti išvadą, kad mediacija yra vertinga ne tik ginčo šalims, bet ir advokatams, nepriklausomai nuo to, kokiame vaidmenyje veikė, nes klientų lojalumas advokatams, padėjusiems išspręsti ginčą klientui priimtinu būdu, auga. Be to, tai skatina pačių advokatų pasitikėjimą mediacija, nes jie mato jos efektyvumą ir drąsiau siūlo klientams bei patys išdrįsta pradėti medijuoti[184].

2.2.1. Advokato, dalyvaujančio mediacijoje atstovo vaidmenyje, veiklos ypatumai.

Pagrindinė advokatų-atstovų, dalyvaujančių mediacijos procese, užduotis yra teikti teisines konsultacijas savo klientams.

Atstovaujančio advokato dalyvavimas mediacijoje siejamas su „naudingumo" klausimu[185], todėl jo veiklos apimtys gali skirtis priklausomai nuo mediacijos proceso konkrečiu ginčo sprendimo atveju vystymosi ir eigos. Atstovaujančio advokato dalyvavimas mediacijoje nėra visada būtinas. Tai priklauso nuo konkretaus ginčo pobūdžio, ginčo šalių teisinio išprusimo ir kitų veiksnių. Kai kuriais atvejais ginčo šalys gali sėkmingai išspręsti ginčą mediacijoje be atstovaujančių advokatų pagalbos. Ypač jei ginčas yra paprastas, o šalys yra pasirengusios bendradarbiauti ir kompromisams. Tačiau sudėtingesniuose ginčuose atstovaujančio advokato pagalba gali žymiai padidinti sėkmingo ginčo išsprendimo mediacijos būdu tikimybę. Advokatas gali apsaugoti kliento interesus, užtikrinti teisingą ir skaidrų procesą ir padėti pasiekti abipusiškai priimtą sprendimą.

Autorės atliktas tyrimas, aprašytas šio darbo V dalyje, parodė, kad ginčo šalies atstovo vaidmenį mediacijoje atlieka daugiau nei trečdalis (35,09 proc.) apklaustų advokatų. Tai rodo, kad atstovaujančio advokato vaidmuo mediacijoje advokatams yra aktualus.

Atstovaujančio advokato vaidmens pasirinkimą mediacijoje sąlygoja įvairūs veiksniai.

Vokietijoje advokatams keliamas reikalavimas, kad jie pasiūlytų savo klientams spręsti ginčus mediacijos būdu, jeigu konkrečiu atveju toks pasirinkimas yra tinkamiausias. Vokietijos ZPO 253 straipsnio 3 dalis[186] numato, kad pateikiant ieškinį teismui turi būti nurodyta, ar prieš tai buvo bandoma spręsti ginčą neteisminiu būdu[187]. Tokiu būdu tiek pačios ginčo šalys, tiek joms atstovaujantys ar jas konsultuojantys advokatai yra įpareigoti, nors ir netiesiogiai, svarstyti galimybę spręsti ginčą taikiai dar iki kreipimosi į teismą. Jeigu klientas sutinka ginčą spręsti mediacijos būdu, advokatui

184 Kaminskienė ir kt., *supra note*, 23: 53.

185 Jost, *supra note*, 35: 9.

186 „Vokietijos ZPO § 253", Bundesamt für Justiz, žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d., https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/__253.html.

187 Lietuvoje tokio reikalavimo nėra, tačiau ieškinyje, remiantis LR civilinio proceso kodekso 135 straipsnio 1 dalies 7 punktu, turi būti nurodoma ieškovo nuomonė dėl taikos sutarties sudarymo galimybių, kai ieškovas pageidauja ją pateikti, ir dėl ketinimo bei galimybių ginčą spręsti teisminės mediacijos būdu.

kyla tinkamo atstovavimo ir konsultavimo užduotis viso mediacijos proceso metu, tai yra atstovauti savo klientą vengiant konflikto eskalavimo, siekiant taikaus sprendimo bei apsaugant nuo teisių praradimo ir nuo galimų neteisingų sprendimų.

Tokie iššūkiai gali reikalauti adaptyvių pokyčių iš advokato, įpratusio prie tradicinio mąstymo ir darbo teisminiame procese. Siekiant veiksmingai dalyvauti mediacijoje ir išvengti nesusipratimų, advokatas turi prisitaikyti prie mediacijos proceso specifikos, pripažįstant jo ypatingą pobūdį. Svarbu, kad advokatas klientams išaiškintų, jog mediacijos metu jis vadovausis kitokiomis elgesio normomis nei konfrontacinio teismo proceso metu, pabrėždamas bendradarbiavimą, kompromisus ir abipusiai naudingų sprendimų paiešką, o ne vienos šalies interesų dominavimą[188].

Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad advokato, dalyvaujančio mediacijoje ginčo šalies atstovo vaidmenyje, veikla nedaug kuo skiriasi nuo tradicinės advokato veiklos. Visgi yra tiek advokato veiksmų pobūdžio, tiek jo siekiamų tikslų apimties skirtumų. Tradicinė advokato veikla, minėta, yra orientuota į visišką kliento interesų patenkinimą, o mediacijos procese, priešingai, ginčų sprendimas remiasi kompromisu ir yra orientuotas į visų ginčo šalių optimalų interesų patenkinimą. Be to, tradicinė advokato veikla yra orientuota į teisės normomis grįstą teisybės paiešką, o mediacijoje didžiausias dėmesys skiriamas ginčo šalių tikriesiems interesams, faktiniam ginčo išsprendimui ir kelio ateities ginčams užkardymui. Rezultatas „viskas arba nieko" mediacijai, priešingai nei teisminiam procesui, yra svetimas. Atstovaujantis advokatas turi tai suvokti ir paaiškinti savo klientui, kad abipusių nuolaidų metodu pasiekta taika mediacijoje gali būti geresnė nei visų reikalavimų patenkinimas, pasiektas galimai daugiau laiko bei finansinių išlaidų pareikalavusiame teisminiame procese. Be to, teisme egzistuoja pralaimėjimo rizika, kuri priklauso nuo daugybės dedamųjų, kurių dalies nei advokatas, nei klientas negali kontroliuoti.

Įprastai mediacijoje ginčo šalims nedraudžiama dalyvauti kartu su atstovais, o kai kuriais atvejais jų dalyvavimas mediacijoje yra netgi privalomas. Pavyzdžiui, kaip minėta, Italijoje privalomosios mediacijos atveju advokatų dalyvavimas mediacijoje yra būtinas.

Advokatų patirtis ginčų sprendime yra ženkliai didesnė nei pačių ginčo šalių. Ginčo šalys dažnu atveju apskritai pirmą ir vienintelį kartą susiduria su ginčo problema (-omis), dėl kurios (-ių) išsprendimo kreipiasi net į advokatą. Dėl to advokato patarimas, kokį ginčo sprendimo būdą konkrečiu atveju pasirinkti, turi labai didelės įtakos kliento apsisprendimui.

Remiantis mediacijos eksperčių J. Ade ir N. Alexander įžvalgomis, advokatų-atstovų veikloje tiek teisminėje, tiek neteisminėje mediacijoje galima išskirti tris formas[189].

1. Išorinis teisinis atstovavimas – yra vykdoma advokatų, kuriuos ginčo šalys įgalioja veikti jų vardu, tačiau patys advokatai tiesiogiai nedalyvauja mediacijos procese. Šiuo atveju ginčo šalys mediacijoje naudojasi gauta teisine informacija

188 Ulla Gläßer, *Handbuch Mediation, Mediative Interventionen,* (München: Verlag C. H. Beck oHG, 2016), 358-364.

189 Ade ir Alexander, *supra note*, 8: 93.

savarankiškai, tačiau turi galimybę bet kuriuo metu susisiekti su savo advokatais ir konsultuotis. Šio tipo atstovavimo privalumas yra tas, kad mediacijoje dalyvauja mažiau asmenų, o ginčo šalių asmeninis sprendimų priėmimo procesas yra aiškiau atskirtas nuo advokatų teisinių patarimų. Kai kurie advokatai netgi rekomenduoja savo klientams dalyvauti mediacijos sesijose be teisinio atstovo, manydami, kad jų buvimas gali trukdyti atviram šalių bendravimui. Nepaisant to, išoriniame teisiniame atstovavime advokato vaidmuo išlieka svarbus, nes jis atlieka visas esmines atstovo funkcijas, išskyrus fizinį dalyvavimą mediacijos metu.

2. Vidinis teisinis atstovavimas vyksta tada, kai ginčo šalių advokatai tiesiogiai dalyvauja visose mediacijos sesijose kartu su savo klientais. Šio modelio privalumas yra tas, kad ginčo šalys viso mediacijos proceso metu gauna visapusišką teisinę informaciją, o skirtingas teisines nuomones ir prognozes galima nedelsiant aptarti vietoje. Tai gali palengvinti ne tik mediatoriaus darbą, bet ir pagreitinti mediacijos eigą, ypač kai iškyla abejonių dėl šalių teisinių pozicijų. Vis dėlto, advokatų tiesioginis dalyvavimas mediacijoje ne visada teigiamai veikia procesą, nes mediacija gali tapti labiau orientuota į teisinių pozicijų gynimą, o ne į atvirą dialogą ir kompromisų paiešką. Todėl prieš pradedant mediaciją mediatorius turėtų aptarti su advokatais jų užduotis bei taisykles, kuriomis jie turėtų vadovautis mediacijos metu.
3. Ginčo šalių advokatų-atstovų atrankinių teisinių konsultacijų modelis numato advokatų dalyvavimą tik tam tikrose mediacijos sesijose, kuomet jų klientams prireikia teisinės pagalbos. Šiame modelyje advokatai įsitraukia ir atlieka aktyvų vaidmenį tik tuomet, kai reikia teisinės konsultacijos, leidžiant likusį mediacijos procesą labiau sutelkti į ginčo šalių asmeninius interesus ir jų tarpusavio bendravimą. Toks atstovavimas yra naudingas, nes sumažėja teisinių klausimų dominavimas procese, o mediacijos metu didesnis dėmesys gali būti skiriamas šalių poreikių ir interesų derinimui bei konstruktyvių sprendimų paieškai.

Atstovaujantys advokatai neturėtų patys priimti sprendimo dėl dalyvavimo mediacijoje ir (ar) dėl primygtinės rekomendacijos mediacijoje dalyvauti klientui. Jie tik turėtų atkreipti kliento dėmesį į teigiamus bei neigiamus jo kaip advokato-atstovo dalyvavimo mediacijoje aspektus vengiant nesąžiningo įsikišimo į mediacijos procesą ar kliento įtikinėjimo dėl teisinio atstovavimo mediacijoje būtinumo.

Atstovaujantys advokatai, užtikrindami kokybiškas teisines konsultacijas, gali palengvinti mediacijos procesą ir padėti mediatoriams pasiekti gerų rezultatų[190]. Todėl labai svarbu, kad atstovaujantys advokatai tinkamai konsultuotų savo klientus ne tik pasirenkant ginčą spręsti mediacijos būdu, bet ir viso mediacijos proceso metu[191].

Atlikdami pastarąjį vaidmenį, advokatai paslaugas turi teikti taip, kad nebūtų trukdoma mediacijos paskirčiai, suprantant, jog derybos mediacijoje yra kompromisinio pobūdžio ir orientuotos ne į vienos, bet į visų ginčo šalių optimalų interesų

190 Ade ir Alexander, *supra note*, 8: 93.

191 *Ibid.*, 62.

patenkinimą. Sykiu advokatai neturėtų elgtis taip, kad būtų akivaizdžiai pažeidžiamos kitos ginčo šalies teisės. Pavyzdžiui, neretai derybos baigiasi nesėkme vien dėl to, kad kuriai nors iš šalių atstovaujantis advokatas iš principo nenori nusileisti kitos šalies teisiniam atstovui[192]. Mediacijos procese advokato-atstovo veikla neturi skatinti ginčo šalių susipriešinimo ar rungimosi. Priešingai, ji turi būti nukreipta į ginčo šalių ir mediatoriaus bendradarbiavimą.

Bendraudamas su savo klientu, advokatas-atstovas visais atvejais privalo išsiaiškinti, ar jo klientas dalyvauja mediacijoje savanoriškai. Pastebėjęs savanoriškumo principo pažeidimo požymių, jis pats mediacijos nutraukti negali, bet gali pasiūlyti (rekomenduoti) savo klientui pasitraukti iš mediacijos. Plačiau apie tai skyriuje „Mediacijos principų taikymas advokato veikloje".

Advokatui-atstovui taip pat labai svarbu išsiaiškinti tikruosius savo kliento ketinimus. Jeigu kliento tikslas, pvz., „pamokyti" kitą ginčo šalį, jai atkeršyti ir (ar) pan., siūlyti klientui mediaciją ir (ar) taiką nėra prasmės. Tokiu atveju advokatas turėtų kelti kitą klausimą – atstovavimo tokiam klientui tikslingumą ir kliento reikalavimų teisėtumą. Jei advokatai mato kitas kliūtis mediacijos taikymui, siūlyti klientui mediaciją ir (ar) taiką taip pat netikslinga. Pvz., jeigu nėra galimybės susitarti dėl visiškai aiškios ir priešingos šalių pozicijos; jeigu viena ginčo šalis siekia vilkinti procesą ar akivaizdžiai piktnaudžiauja juo; jeigu dalyvavimas mediacijos procese su atstovaujančiu advokatu sudaro papildomas išlaidas, o be jo atsiranda didelė rizika neteisingai įvertinti ginčo išsprendimo aplinkybes; jeigu konflikto sprendimas netinka mediacijai; jeigu klientas tam nesubrendęs, intelektualiai nepajėgus ar psichologiškai nestabilus; jeigu yra derybinių jėgų disbalansas tarp ginčo šalių; jeigu klientai nenori prisiimti asmeninės atsakomybės; jeigu kita ginčo sprendimo procedūra atrodo tinkamesnė. Šis sąrašas nėra ir negali būti baigtinis, nes kiekviena ginčo situacija turi savitų požymių.

Advokatas-atstovas gali daryti reikšmingą įtaką asmeniniams kliento sprendimams[193]. Todėl advokatui-atstovui būtina įsisąmoninti ir perteikti savo klientams, kad atsižvelgimas į kliento interesus neturi būti suprantamas tik kaip visiškas jo reikalavimų patenkinimas, nes, minėta, vertinant pralaimėjimo rizikas, laiką, ginčo sprendimo finansinius išteklius, kliento interesus gali kur kas labiau atitikti greitas ir optimalus ginčo sprendimas, o ne visiškas jo reikalavimų patenkinimas.

Dažnai advokatai supranta, kad ginčą spręsti taikiai yra tikslinga, tačiau konfliktinėse situacijose jų klientai nesugeba ar nenori suvokti mediacijos pranašumų. Kita problema, kuri gali kilti advokatui, atstovaujančiam mediacijoje, yra tokia, kad klientas, matydamas, jog advokatas nesiekia visiško jo reikalavimų patenkinimo bei kelia klausimą dėl abipusių nuolaidų, gali suabejoti advokato lojalumu jam. Dėl to klientas gali pareikšti advokatui pretenzijas ir (ar) apskritai atsisakyti advokato paslaugų. Taigi pabrėžtina, kad pareigos teisingai informuoti klientą apie jo galimybes ginčą

192 Natalija Kaminskienė, „Teisinės derybos" (Vilnius: VšĮ Registrų centras, 2019), 47, žiūrėta 2021 m. liepos 14 d., https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16231/Natalija%20Kaminskien%C4%97_Teisines-derybos_elektroninis.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

193 *Ibid.*

sprendžiant teisme vykdymas ir mediacijos rekomendavimas gali reikšti net kliento praradimą[194]. Siekiant išvengti tokių situacijų ar bent jau sumažinti jų riziką, yra labai svarbu tinkamai, visapusiškai ir klientui suprantama kalba išaiškinti mediacijos pagrindinius principus ir taisykles bei taikos, kuri gali būti pasiekta mediacijoje, privalumus.

Atstovauti kliento interesams mediacijos procese kai kuriems atstovaujantiems advokatams gali tapti tikru iššūkiu[195] dar ir dėl to, nes neretu atveju advokatai arba susitapatina su savo klientais, tokiu būdu save laikydami suinteresuotaisiais asmenimis[196], arba atstovavimo funkciją sutapatina su mediacijos vykdymu[197], tokiu būdu prisiskirdami sau mediatoriaus funkcijas. Todėl advokatams-atstovams yra labai svarbu nesiimti veiklos, kuri jiems pagal priskirtą vaidmenį nėra deleguota. Jų užduotis mediacijoje yra išaiškinti savo klientams su ginčo sprendimu susijusius teisinius aspektus bei užtikrinti pasiekto taikaus susitarimo sąlygų teisinį derinimą bei įforminimą. Atkreiptinas dėmesys, kad advokatas-atstovas mediacijos procese yra „trečiasis asmuo", todėl jo dalyvavimas mediacijoje galimas tik esant ginčo šalių sutikimui[198].

Remiantis CCBE ir CEPEJ parengtu mediacijos vadovu teisininkams, galima teigti [199], kad atstovaujančio advokato dalyvavimas mediacijoje yra tikslingas, jei jis geba atlikti šiuos veiksmus:

- Įvertinti kliento poreikius, interesus, ginčo aplinkybes bei galimybes ir tikslingumą spręsti ginčą mediacijos būdu, suteikiant klientui informaciją apie mediacijos principus, praktinius aspektus, galimas išlaidas, procedūros trukmę bei mediacijos ir teismo procesų poveikį santykiams ateityje.
- Padėti klientui tinkamai pasirengti mediacijai, atsakyti į visus kilusius klausimus ir suteikti teisines konsultacijas mediacijos metu.
- Išaiškinti klientui, kad jis gali bet kuriuo metu pasitraukti iš mediacijos, neprivalėdamas pateikti priežasčių.
- Atlikti ginčo sprendimo vertinimą, įvertinant perspektyvas ginčą spręsti teisminiu būdu ir numatant kliento stipriąsias bei silpnąsias puses.
- Prireikus, padėti klientui pasirinkti tinkamą mediatorių bei kitus reikalingus ekspertus.
- Padėti klientui nuspręsti, kurie asmenys turėtų dalyvauti mediacijos sesijose.
- Padėti klientui parengti mediacijos sutartį.
- Esant mediacijos procedūros pažeidimams, siūlyti klientui nutraukti mediacijos procesą.
- Padėti klientui pasirinkti tinkamas atsiskaitymo su kita ginčo šalimi priemones.

---

194 Kriegel-Schmidt, *supra note*, 27: 66.

195 Kaminskienė, *supra note*, 138: 376.

196 *Ibid*.

197 *Ibid*.

198 Henssler, *supra note*, 88: 130.

199 „Mediation Development Toolkit", *supra note*, 40.

Pažymėtina, kad jeigu atstovaujančio ar patariančio advokato informacija apie mediaciją klientams apsiribos tik nuoroda į atitinkamą interneto puslapį ar mediacijos įstatymo normas, toks advokato elgesys gali būti vertinamas kaip nepakankamas. Net jeigu nuoroda ir bus išsami, nėra galima numanyti, kiek patirties mediacijoje turi viena ar kita ginčo šalis, taigi tokios nuorodos tėra bendra informacija. Be to, patarimas klientui ar nurodymas taikyti mediaciją irgi nėra pakankamas advokato veiksmas. Tam, kad klientas galėtų priimti protingą sprendimą dėl mediacijos (ne)taikymo konkrečiu atveju, reikia žinoti pakankamai informacijos apie mediaciją ir sugebėti tą informaciją pritaikyti savam ginčui. Tik padarius išvadą, kad tinkamiausias ginčo sprendimo būdas yra mediacija, klientas turėtų būti konsultuojamas šiuo klausimu detaliau. Šią konsultaciją gali suteikti advokatas, veikdamas tiek atstovo, tiek patarėjo vaidmenyse.

Pareiga pamėginti spręsti kilusį ginčą mediacijoje gali atsirasti pirmiausia tada, jei klientas yra įpareigotas iš anksto pasinaudoti mediacija, pavyzdžiui, taikant įstatymines ar sutartines nuostatas. Pareiga įtikinti, kad nesinaudotų mediacija ar pareiga išaiškinti, informuoti ar nerekomenduoti klientui mediacijos gali atsirasti tada, kai yra pagrįstai nuogąstaujama, jog kita šalis ketina piktnaudžiauti mediacijos procesu, jo metu gauta konfidencialia informacija ir (ar) įrodymais.

Todėl kyla pagrįstas klausimas, kokia apimtimi advokatas yra įpareigotas parengti savo klientą mediacijos procedūrai, atsižvelgdamas į konkretų atvejį, ir kaip jis tą turėtų daryti? Prieš pradėdamas mediaciją, atstovaujantis advokatas gali savo klientui pateikti ginčo situacijos įvertinimą iš teisinės perspektyvos[200]. Jei mediacijai atvejis yra tinkamas, jis turi klientui nurodyti šio proceso pranašumus ir riziką, suteikdamas informaciją apie galimas mediacijos bei bylinėjimosi teisme išlaidas. Atstovaujantis advokatas taip pat turėtų įvertinti ginčo sprendimo mediacijoje galimą scenarijų. Jei klientas po to lieka įsitikinęs, kad mediacija yra tinkamas jo ginčo sprendimo būdas, tada advokatas turėtų savo klientą parengti mediacijos procesui[201]. Advokato-atstovo konsultacijos apimtis priklauso dar ir nuo to, kokie yra kliento norai bei lūkesčiai ginčo klausimu. Ar tam tikra mediacijos proceso eiga duotų pranašumų, palyginus ją su kitomis ginčų sprendimo procedūromis, turi būti nustatoma atsižvelgiant į kliento ir priešingų ginčo šalių siekiamybes[202].

Mediacijos šalininko A. Längsfeld teigimu[203], kliento informavimas apie mediaciją neturėtų būti suprastas kaip reikalavimas pateikti išsamesnę informaciją nei nurodyta įstatyme. Tai reiškia, kad neprivaloma aptarti su klientu rizikų ar išlaidų, susijusių su mediacija. Jeigu advokatas daro pagrįstą prielaidą, kad mediacija konkrečiu atveju nėra tinkamas ginčo sprendimo būdas (pavyzdžiui, dėl ginčo šalių jėgų disbalanso ir (ar) vienos iš ginčo šalių galimo piktnaudžiavimo mediacijos procesu) ir kad teismo keliu bus labiau apsaugoti ir užtikrinti kliento lūkesčiai bei interesai, jis privalo tai išaiškinti klientui ir imtis priemonių, skatinančių klientą pasirinkti kitą ginčo sprendimo

200 Kaminskienė ir kt., *supra note*, 23: 126.

201 Witteborg-Erdmann und Frye, *supra note*, 34: 393.

202 Längsfeld, *supra note*, 36: 251.

203 *Ibid*, 241.

būdą[204]. Be to, advokatai turi išaiškinti savo klientams, kad mediacija nėra procedūra, kuria galima nesąžiningai mėginti surinkti sau palankius įrodymus, o vėliau, perkėlus ginčą į teismą, jais pasinaudoti.

Dar vienas atstovaujančių advokatų iššūkis yra tai, kad, kliento „spaudžiami", jie susiduria su ginčo baigties vertinimais, nors iš anksto numatyti būsimą rezultatą mediacijoje ar teisme yra ganėtinai sunku[205]. Siekiant išvengti neigiamų to pasekmių, advokatai-atstovai turėtų realistiškai žiūrėti į esamą situaciją bei išaiškinti savo klientams, kad ginčo baigtis mediacijoje labai priklauso ne tik nuo objektyvių, bet ir nuo subjektyvių faktorių, tokių kaip kitos ginčo pusės požiūris, pasirengimas taikiam ginčo sprendimui, lūkesčiai bei kt. Dėl to bet kokios prognozės dėl ginčo baigties gali neatitikti galutinio rezultato.

Mediacijoje nėra reikalaujama, kad atstovaujantis advokatas imtųsi aktyvių veiksmų, siekdamas sutaikyti ginčo šalis. Kur kas aukštesni reikalavimai jam yra keliami derinant taikaus susitarimo sąlygas bei rengiant taikos sutartį. Advokatas-atstovas privalo kvalifikuotai įvertinti, ar pasiektas susitarimas atitinka teisės aktų reikalavimus, kliento interesus ir ar galės būti patvirtintas teisme, tokiu būdu suteikiant jam teismo sprendimo galią. Advokatas, siekdamas užkirsti kelią nerealiems kliento lūkesčiams, tai turi išaiškinti klientui dar prieš prasidedant mediacijai. Tinkama informacija apie sąžiningas mediacijos proceso taisykles padeda išvengti dviprasmybių.

Atstovaujantis advokatas įprastai privalo duoti klientui konkrečių teisinių patarimų ir konsultacijų visoje mediacijos eigoje, nors šios paslaugos privalomumas taip pat nėra reglamentuotas. Be to, atstovaujantis advokatas turi paaiškinti klientui, kurie ginčijami faktai yra teisiškai reikšmingi, ir informuoti klientą apie galimas rizikas atskleidus konfidencialią informaciją. Tik po to, kai klientas gauna visapusišką informaciją apie galimas grėsmes, susijusias su konfidencialios informacijos atskleidimu, jis gali savarankiškai nuspręsti, ar atskleisti konfidencialią informaciją mediacijoje, ar ne. Reikalui esant, advokatas privalo klientą net įtikinti neatskleisti konfidencialios informacijos.

Advokatas-atstovas gali savo atstovaujamą šalį pakeisti pasisakydamas. Tais atvejais, kai pastebimas derybinis disbalansas tarp ginčo šalių, atstovaujantis advokatas gali prašyti žodžio suteikimo. Derybinei padėčiai tapus pernelyg sudėtingai arba atsiradus naujiems faktams, atstovaujantis advokatas turėtų prašyti pertraukos mediacijoje ir atkreipti savo kliento dėmesį į konkrečias pasekmes, kurios gali atsirasti, o, reikalui esant ir ginčo šaliai sutikus, reikalauti, kad mediacija bet kuriame jos etape būtų nutraukta.

Vis dėlto advokatas mediacijoje turėtų siekti, kad jo atstovaujama ginčo šalis neapsiribotų vien tik konfliktine situacija ir būtų atvira kompromisinių sprendimų paieškai. Nors atstovaujantis advokatas ir nėra įpareigotas prisidėti prie ginčo sprendimo alternatyvų kūrimo, jis turi teisę vertinti ginčo sprendimo galimybes[206]. Todėl atstovaujantys advokatai privalo išnagrinėti ir pakomentuoti ginčo šalių pasirinktus ginčo

204 Längsfeld, *supra note*, 36: 241.

205 *Ibid*, 252.

206 Ade ir Alexander, *supra note*, 8: 88–91.

sprendimo variantus, o, prireikus, nurodyti kitus teisiškai galimus ginčo sprendimo variantus. Mediacijos proceso pabaigoje atstovaujantys advokatai privalo įvertinti mediacijos rezultatą legalumo aspektu[207], nurodydami savo klientui, ar ir kokiu mastu jis atsisako savo teisių.

Advokatas-atstovas mediacijoje neturėtų aktyviai prisidėti prie ginčo sprendimo alternatyvų kūrimo, nes tai gali pažeisti pagrindinius mediacijos principus – šalių autonomiją ir mediatoriaus neutralumą. Pirmiausia, advokato pagrindinė funkcija yra atstovauti kliento interesams ir padėti jam priimti sprendimus, o ne aktyviai formuoti kompromisus. Per didelis advokato įsitraukimas gali susilpninti kliento savarankiškumą priimant sprendimus ir pakenkti mediacijos efektyvumui, nes mediacijos esmė yra šalių gebėjimas savarankiškai rasti sprendimus. Be to, advokato-atstovo dalyvavimas alternatyvų kūrime gali sukelti interesų konfliktą su mediatoriumi, kuris privalo išlikti neutralus. Todėl advokatas turėtų atlikti labiau stebėtojo ir konsultanto vaidmenį, užtikrindamas kliento interesų apsaugą, bet nesikišdamas į tiesioginį ginčo sprendimo kūrimo procesą.

Tokiais atvejais advokatas, dalyvaujantis mediacijoje kaip atstovas, gali susidurti su dilema: viena vertus, klientas jam gali priekaištauti dėl teisių praradimo, kurių jis atsisako mediacijoje, antra vertus, jis gali nutraukti mediaciją, ypač tuo atveju, jei atstovaujantis advokatas mediacijos sutarties sudarymo metu pabrėžia galimybę laimėti teisme[208].

Todėl atstovaujantis advokatas neprivalo siūlyti klientui atsisakyti sudaryti taikų susitarimą net ir tuo atveju, jeigu klientui toks susitarimas yra nenaudingas[209]. Iš savo pusės advokatas-atstovas turi atlikti tik informavimo prievolę, atkreipdamas dėmesį į taikaus susitarimo svarbą ne tik iš teisinės ginčo šalių pozicijos, bet ir tarpusavio santykių bei interesų balanso.

Apibendrinant galima teigti, kad advokato, veikiančio atstovo vaidmenyje, atsakomybė, yra itin didelė[210]. Advokatas, rengiantis ar peržiūrintis parengtą taikos sutartį mediacijoje, turi užtikrinti, kad sutartyje atsispindėtų tikroji jo kliento valia ir kad sutarties sąlygos būtų aiškios, nedviprasmiškos, atitiktų teisės aktų reikalavimus. Advokatas gali prieštarauti pasirašant taikos sutartį mediacijoje tik tuo atveju, jei rengiama (parengta) taikos sutartis yra akivaizdžiai nepalanki jo kliento interesams ir (ar) pasiekta neleistinu būdu. Pvz., jei paaiškėja, kad atstovaujama ginčo šalis sutinka su kitos ginčo šalies siūlymais, kurie yra jai labai nenaudingi ir (ar) pasiekti, veikiant grasinimų ar spaudimo įtakai.

Kad įvykdytų aukščiau išvardytas užduotis, atstovaujantys advokatai turi būti ne tik gerai informuoti apie mediacijos procedūrą, bet ir gebėti praktiškai panaudoti

---

207 Konnertz, *supra note*, 5: 299.

208 Ibid.

209 Längsfeld, *supra note*, 36: 175.

210 Ade ir Alexander, *supra note*, 8: 92, zitiert Langenfeld, S. 4 .

teorines žinias[211]. Atstovaujantys advokatai, norėdami prisidėti prie mediacijos tikslų įgyvendinimo[212] bei tinkamai integruoti savas paslaugas į mediacijos procesą, turi sugebėti daryti teigiamą įtaką ne tik mediacijos kokybei[213], bet ir sėkmei. Todėl būtina parinkti tinkamą derybų strategiją ir ją pritaikyti prie optimalaus abiejų ginčo šalių interesų patenkinimo. Nors mediacijoje ginčo šalys sprendimą priima pačios[214], vis dėlto tai nereiškia, kad advokatui-atstovui nekils atsakomybė. Tai įvyktų, jei, pavyzdžiui, taikant mediaciją bus parengta kliento interesų neatitinkanti taikos sutartis arba ši sutartis prieštaraus imperatyvioms įstatymo normoms, viešajai tvarkai ir gerai moralei. Neapgalvota advokato strategija gali sukelti mediacijos nesėkmę, taigi ir didesnes kliento finansines išlaidas.

Pastebima, kad mediacija žlugdoma ir dėl nepakankamo bendradarbiavimo tarp mediatorių ir advokatų[215]. Teisėjai gali daryti įvairią įtaką advokatų motyvacijai spręsti ginčą mediacijoje. Ši įtaka gali priklausyti nuo teisėjų požiūrio į mediaciją, teismo praktikos, advokatų ir klientų santykių bei kitų veiksnių[216]. Dėl to advokatai-atstovai turi vengti konkurencijos dėl dominavimo mediacijos procedūroje. Deja, neigiamas priešingos šalies advokato požiūris į mediaciją, būtent didelės žinių spragos ar procedūrinės klaidos[217], neabejotinai apsunkina atstovaujančių advokatų darbą.

Būtina paminėti, kad mediacijoje atsiranda naujų etinių dilemų, susijusių su atstovaujančių advokatų lojalumu. Advokatų etikos principai tradiciškai orientuoti į kliento atstovavimą teismo procese. Šie principai reikalauja iš advokato besąlygiško lojalumo klientui ir siekio ginti jo interesus visais teisėtais būdais. Tradicinis lojalumas klientui susiduria su lojalumu mediacijos procesui ir siekiu pasiekti abipusiškai priimtino sprendimo. Sėkminga mediacija priklauso nuo abiejų šalių pasitikėjimo ir noro bendradarbiauti. Atstovaujančio advokato užduotis – ne tik ginti kliento interesus, bet ir sudaryti sąlygas konstruktyviam dialogui ir kompromisams. Tai reiškia, kad advokatas turi būti lojalus ne tik klientui, bet ir mediacijos procesui. Jis privalo elgtis sąžiningai ir objektyviai, gerbti kitą ginčo šalį ir mediatorių. Tradicinis lojalumo klientui supratimas mediacijoje šiek tiek keičiasi. Advokatas nebegali siekti maksimalaus kliento laimėjimo bet kokia kaina. Vietoj to, jis turi ieškoti subalansuoto sprendimo, kuris tenkintų abiejų šalių poreikius. Tai reiškia, kad kartais advokatui gali tekti įtikinti klientą atsisakyti tam tikrų reikalavimų ar pozicijų, siekiant kompromiso. Toks elgesys gali atrodyti prieštaringas tradiciniam lojalumo klientui principui, tačiau jis yra būtinas sėkmingai mediacijai.

Atsižvelgiant į minėtas problemas ir siekiant užtikrinti, kad mediacijos taikymas

---

211 Witteborg-Erdmann ir Frye, *supra note*, 34: 370.

212 Längsfeld, *supra note*, 36: 277.

213 Witteborg-Erdmann ir Frye, *supra note*, 34: 371.

214 *Ibid,* 386.

215 *Ibid*, 51.

216 *Ibid*, 52.

217 Kriegel-Schmidt, *supra note*, 27: 28.

advokatų veikloje būtų veiksmingas ir atitiktų mediacijai keliamus reikalavimus, siūloma pasekti Austrijos pavyzdžiu. Austrijos advokatūra, pripažindama mediacijos vertę advokato praktikoje, patvirtino advokatų darbo gaires mediacijos kontekste (RL-Mediation)[218]. Šios gairės yra esminis įrankis, padedantis užtikrinti, kad advokatai, dalyvaujantys mediacijoje, veiktų ne tik kliento, bet ir mediacijos proceso interesais, taip pat prisidedant prie harmoningo mediacijos proceso ir jo sėkmingo įgyvendinimo.

Toks gairių įtvirtinimas padeda išvengti galimų konfliktų tarp lojalumo klientui ir mediacijos proceso reikalavimų, suteikdamas aiškų etikos standartą, kuriuo turėtų vadovautis advokatai. Svarbu, kad advokatai suprastų šiuos etinius aspektus ir savo veikloje laikytųsi profesionalumo bei atsakomybės, taip prisidėdami prie mediacijos, kaip veiksmingo ir konstruktyvaus ginčų sprendimo būdo, plėtros.

Dėl to nei ginčo šalys, nei mediatoriai neturėtų vengti atstovaujančio advokato paslaugų mediacijoje, nes tinkamai kvalifikuotas teisininkas mediacijoje stipriai prisideda prie abiem ginčo šalims priimtino taikaus sprendimo radimo, taip pat palengvina mediatoriaus darbą, ypač, kai reikia išlyginti teisinių jėgų disbalansą tarp ginčo šalių ir (ar) įforminti pasiekto susitarimo rezultatus raštu.

Reikia pabrėžti, kad nors mediacijos išlaidos dažnai laikomos vienu iš pagrindinių privalumų, lyginant su teisminiu procesu, šis pranašumas neturėtų būti vertinamas tik finansiniu aspektu. Ginčo šalių santykių sugriovimas ir paviršutiniškas ginčo išsprendimas gali sukelti naujus konfliktus ir lemti papildomas išlaidas. Todėl itin svarbios yra teisinės konsultacijos tiek prieš mediaciją, tiek jos metu, siekiant ilgalaikio ir taikaus ginčo sprendimo. Dėl to advokato dalyvavimas mediacijoje turi būti vertinamas atsakingai, skiriant tam pakankamą dėmesį.

Advokatams, kurie atstovauja klientus mediacijos procese, būtinos specializuotos žinios ir mokymai apie mediacijos metodus ir procesą. Šią išvadą pagrindžia ir tyrimo rezultatai, pateikti šio darbo V dalyje, kurie parodė, kad advokatai palankiai vertina specializuotus mokymus tiems, kurie atlieka atstovo vaidmenį mediacijoje. Tinkamas pasirengimas mediacijai leidžia advokatams veiksmingiau prisidėti prie ginčo sprendimo proceso, užtikrinant efektyvų ir ilgalaikį rezultatą.

2.2.2. Advokato, dalyvaujančio mediacijoje neutralaus patarėjo vaidmenyje, veiklos ypatumai

Remiantis Onpulson verslo enciklopedija, patarėju yra laikomas toks asmuo, kuris turi atitinkamą kvalifikaciją bei kompetenciją ir kuris teikia nepriklausomas ekspertines paslaugas konkrečiose veiklos srityse[219]. Gabler verslo žodynas patarėjo funkcijas apibrėžia kaip rekomendacijų pateikimą, individualų sprendimo priėmimą paliekant

218 „Richtlinien für die Ausübung des Rechtsanwaltsberufes", Österreichischer Rechtsanwaltskammertag, žiūrėta 2020 m. birželio 19 d. https://www.rechtsanwaelte.at/fileadmin/user_upload/Kundmachungen/OERAK/RL-BA/rl-ba_kundm2015_1.pdf.

219 „Onpulson lexikon", žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d., https://www.onpulson.de/lexikon/berater/.

klientams[220]. Taigi vien žodžio *patarėjas* kilmė leidžia daryti išvadą, kad patarėjas neturi sprendimų priėmimo galios, o konsultuojami asmenys sprendimus priima savarankiškai. Todėl pasinaudoti rekomendacija ar ne, priklauso išimtinai nuo konsultuojamų asmenų valios[221].

Nors mediacijos įstatymai ir nereglamentuoja advokato-neutralaus patarėjo vaidmens mediacijoje, jų integravimo į mediacijos procesą teisinis atspirties taškas randamas Vokietijos mediacijos įstatymo 2 straipsnio 6 dalyje, kurioje nurodyta, kad taikaus susitarimo atveju mediatorius turi užtikrinti, kad ginčo šalys žinotų teisinius ginčo faktus ir suprastų jų turinį. Dėl to mediatorius privalo informuoti ginčo šalis apie galimybę sudarytą susitarimą pateikti patikrinti teisininkams, ypač, jei mediatorius pats neturi teisinių kvalifikacijų. Atkreiptinas dėmesys, kad neutralus patarėjas mediacijos procese taip pat yra „trečiasis asmuo", todėl jo dalyvavimas mediacijoje galimas tik sutinkant ginčo šalims[222].

Advokatas-neutralus patarėjas paprastai pats nusprendžia, ar siūlyti klientams mediacijos procedūrą[223], visgi jo vaidmuo yra pasyvesnis ir taikesnis, lyginant jį su advokato-atstovo vaidmeniu[224]. Ar neutralus patarėjas bus įtrauktas į mediaciją, priklauso nuo to, ar jo reikės mediacijoje[225]. Jeigu ginčo šalys neturi atstovų ir jeigu mediatorius neturi teisinių žinių, neutralaus patarėjo įtraukimas į mediaciją laikytinas tikslingu.

Advokato, kaip neutralaus patarėjo, veikla mediacijoje pirmiausia apima:

- Įvertinimą, ar ginčas gali būti išspręstas mediacijos procese.
- Nukreipimą į teisinius ar kitus būtinus konsultantus.
- Pagalbą, renkantis tinkamą mediatorių.
- Patarimus ir pagalbą, sudarant mediacijos sutartį.

Toliau advokatas, veikiantis kaip neutralus patarėjas, konsultuoja abi ginčo šalis teisės klausimais, teikia ginčo šalims teisinius patarimus ir siekia suderinti taikaus susitarimo sąlygas bei, reikalui esant, jas įformina taikos sutartyje.

Todėl advokato, kaip neutralaus patarėjo, vaidmuo mediacijos procese yra gana svarbus. Tai ypač aktualu tos ginčo šalies atžvilgiu, kurios derybinė pozicija yra gerokai silpnesnė. Paaiškėjus individualios teisinės konsultacijos reikalingumui, advokatas, veikiantis kaip neutralus patarėjas, privalo informuoti ginčo šalis apie teisinės konsultacijos būtinumą ir siūlyti ginčo šaliai ar visoms šalims į mediacijos procesą įtraukti atstovaujančius advokatus.

Remiantis mediacijos eksperčių J. Ade ir N. Alexander įžvalgomis[226],

---

220 „Gabler lexikon", žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d., https://wirtschaftslexikon.gabler.de/definition/beratung-31707.

221 Konnertz, *supra note*, 5: 19.

222 *Ibid*.

223 Tobias Neumann. Die Rolle des Parteianwalts in der Mediation. Jost, Fritz (Hrsg.), Die anwaltliche Vertretung in der Mediation. Begleiter – Coach – Weichensteller?, Hamburg, 2013, 64.

224 *Ibid*.

225 Henssler, *supra note*, 88: 130.

226 Ade ir Alexander, *supra note*, 8: 93.

advokatai-neutralūs patarėjai veikia iš esmės tokiomis pačiomis minėtomis formomis kaip ir advokatai-atstovai. Patariantis advokatas gali veikti tiek dalyvaudamas, tiek nedalyvaudamas mediacijos sesijose. Be to, jis gali dirbti kartu su kitais patarėjais mediacijos procese[227].

Visgi yra vienas esminis skirtumas. Advokatas-neutralus patarėjas turi ne vieną, o du, skirtingais interesais pasižyminčius, klientus. Būtent skirtingi klientų interesai ir kelia didžiausią problemą advokatui, siekiančiam tinkamai suteikti teisinę konsultaciją, tokiu būdu sykiu užsitikrinančiam, kad ateityje jam nebus pareikšta pretenzijų. Advokatui, suvokusiam, kad vieno kliento pozicija yra ženkliai geresnė nei kito, konsultuoti abi šalis lygiaverčiai gali būti dar sunkiau. Nepaisant to, autorė mano, kad šią problemą galima išspręsti gana nesudėtingai – advokatas, pasirenkantis konsultuoti du klientus su skirtingais interesais, turi labai aiškiai sau ir patiems klientams apibrėžti savo vaidmens, funkcijų ir konsultacijų apimtis. Klientams suprantama kalba advokatas privalo išaiškinti, kad teisinės konsultacijos bus nukreiptos ne į vienos ginčo šalies interesų patenkinimą, bet į abiejų, net ir matant, kad vienos ginčo šalies pozicija juridiškai yra stipresnė. Advokatas, siekdamas išlikti neutraliu, o kartu ir sąlyginai lojaliu abiejų ginčo šalių atžvilgiu, turi aiškiai nurodyti ginčo šalims, kad jis individualių konsultacijų neteiks ir jo patarimai bus grįsti optimaliu abiejų pusių interesų patenkinimu. Autorė mano, kad tokių pagrindinių principų ir pamatinių taisyklių išaiškinimas turėtų būti atliekamas ne tik žodžiu, bet ir įtvirtinant visa tai raštu, nes tai sumažintų klientų pretenzijų riziką.

Pabrėžtina, kad advokatas, dalyvaujantis mediacijos procedūroje kaip neutralus patarėjas, turėtų teikti teisines konsultacijas abiem ginčo šalims, jų nesupriešindamas, veikti lanksčiai, atsižvelgdamas tiek į teisines, tiek į neteisines problemas. Patariančio neutralaus advokato dėmesys mediacijos procedūros metu turi būti nukreiptas į tai, kad ieškomi sprendimai būtų priimtini ir naudingi visoms ginče dalyvaujančioms šalims. Taip pat svarbu, kad patariančiojo advokato pasiūlymai neužgožtų ginčo šalių laisvės savarankiškai priimti ar atmesti sprendimus[228]. Advokatas-neutralus patarėjas turi laikytis racionalaus ir objektyvaus požiūrio[229] bei atsižvelgti į abiejų ginčo šalių poreikius bei interesus. Nors tokia veikla turi panašumų su mediatoriaus vykdoma veikla, visgi mediatoriaus ir advokato-neutralaus patarėjo vaidmenys skiriasi tuo, kad pirmasis mediacijos procese veikia kaip neutralus tarpininkas, o antrasis atlieka savarankišką vaidmenį[230].

Iš esmės mediacijos procesas suteikia advokatams-neutraliems patarėjams daug ginčo sprendimo projektavimo galimybių[231].

Pažymėtina, kad advokatai-neutralūs patarėjai taip pat turi įsitikinti, jog ginčo

---

227 Konnertz, *supra note*, 5: 21.

228 *Ibid*., 22.

229 *Ibid*.

230 *Ibid*.

231 *Ibid*., 327.

šalių nusiteikimas spręsti ginčą mediacijos būdu yra savanoriškas ir būti atsargūs, kad nepriverstų ar primygtinai neįkalbėtų ginčo šalių dalyvauti mediacijoje. Be to, advokatas-neutralus patarėjas turi vadovautis numanomu tinkamumu ginčą išspręsti mediacijos būdu. Tai reiškia, kad jeigu nėra akivaizdžių ginčo netinkamumo mediacijai požymių, advokatas turėtų skatinti ginčo šalis spręsti ginčą mediacijoje. Advokatas-neutralus patarėjas, siekdamas tinkamai konsultuoti klientus, taip pat turi gebėti įvertinti mediacijos proceso privalumus ir trūkumus, instruktuoti apie asmeninės atsakomybės aspektą mediacijoje ir kartu nuspręsti, ar klientai geba veikti savarankiškai ir ar yra pasirengę mediacijai.

Advokatui-neutraliam patarėjui, supratusiam, jog dėl didelio ginčo šalių susipriešinimo mediacija nėra perspektyvi, reikėtų atsisakyti teikti teisines konsultacijas abiem ginčo šalims bendrai bei spręsti klausimą dėl paslaugų teikimo nutraukimo. To nepadarius, advokato veikla galėtų būti traktuojama kaip netinkama ir užtraukti advokatui drausminę ir (ar) civilinę atsakomybę.

Dar viena advokato-neutralaus patarėjo funkcija mediacijoje – mediacijos rezultatų įvertinimas ir jų įtvirtinimas teisinę galią turinčiame dokumente. Dažnam advokatui, į kurį ginčo šalys kreipiasi po mediacijos, kyla sudėtinga užduotis, ypač nedalyvavimo derybose atveju, įforminti mediacijoje pasiektą susitarimą ir įvertinti, ar ginčo šalių pasiekto susitarimo sąlygos neprieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms, viešajai tvarkai ir gerai moralei, ar jomis nebus pažeistos trečiųjų asmenų teisės ir interesai, ar pasiektas rezultatas atitinka abiejų ginčo šalių interesus ir ar šalių sulygtos taikaus susitarimo sąlygos galės būti tvirtinamos teismo. Jeigu advokatas-neutralus patarėjas mato (įtaria), kad šalių prašomos įforminti taikos sutarties sąlygos neatitinka šių reikalavimų, jis turi atsisakyti rengti taikos sutartį tokiomis sąlygomis, informuodamas ginčo šalis apie šio sprendimo priežastis.

Apibendrinant advokato, kaip neutralaus patarėjo, veiklą mediacijoje, galima teigti, kad šio advokato funkcijos yra panašios į advokato-atstovo veiklą, tačiau orientuotos ne į vienos ginčo šalies interesų gynimą, o į abiejų šalių teisinį konsultavimą. Nors ginčo šalių interesai mediacijoje gali skirtis, jas vienija bendras tikslas – taikus ginčo užbaigimas. Todėl advokatas-neutralus patarėjas, teikdamas teisines konsultacijas abiem ginčo šalims ir (arba) įformindamas jų pasiektą susitarimą, turi siekti optimalių, abiem šalims priimtinų taikos sąlygų.

Advokatų, kurie mediacijoje atlieka neutralaus patarėjo funkcijas, vaidmuo yra gana neįprastas ir praktikoje pasitaiko retai. Būtent dėl šio specifinio vaidmens neįprastumo advokatui būtinos specialios žinios ir įgūdžiai, siekiant tinkamai atlikti šias funkcijas. Tyrimo rezultatai, aptarti šio darbo V dalyje, patvirtina, kad advokatai palankiai vertina specializuotus mokymus, skirtus mediacijos praktikai. Tačiau šiuo metu tokie mokymai advokatams, kurie atlieka neutralaus patarėjo funkcijas, nėra privalomi ir nėra plačiai siūlomi. Toks mokymų trūkumas gali riboti advokatų gebėjimą kokybiškai atlikti šį sudėtingą vaidmenį mediacijos procese.

2.2.3. Advokato, dalyvaujančio mediacijoje mediatoriaus vaidmenyje, veiklos ypatumai

Manytina, kad advokatą, veikiantį kaip mediatorių, pirmiausia galima apibūdinti kaip specialistą, turintį dvi profesines kvalifikacijas – advokato ir mediatoriaus. Aptariant advokato ir mediatoriaus kvalifikacijų suderinamumą, galima teigti, kad šios kvalifikacijos turi tam tikrų priešpriešų, bet, jas suderinus, galima pasiekti pačių geriausių rezultatų[232]. Visgi daug praktikos neturinčiam advokatui, dalyvaujančiam konkrečioje mediacijoje, gana lengva pasimesti tarp advokato ir mediatoriaus pareigų[233].

Advokatas, dalyvaujantis mediacijoje mediatoriaus vaidmenyje, tampa savotišku informacijos bei komunikacijos tarp ginčo šalių valdytoju[234] ir vienos ginčo šalies interesų išaiškinimu kitai ginčo šaliai[235]. Jis turi būti neutralus, nešališkas ir nepriklausomas, optimaliai valdyti mediacijos procedūrą, vengti interesų konflikto tarp ginčo šalių[236] ir siekti maksimalaus rezultato visų ginčo šalių naudai. Be to, advokatas-mediatorius privalo pozityviai veikti ginčo šalių bendradarbiavimą, nuosekliai padėti ginčo šalims suprasti informaciją, kurią jos viena kitai pateikia, bei praplėsti jų požiūrius naujomis perspektyvomis, taip ginčo šalims atverdamas naujas galimybes ieškant taikių sprendimų. Tik visų ginčo užslėptų ir neužslėptų pusių atskleidimas gali padėti išsiaiškinti tikruosius ginčo šalių interesus[237] ir sumažinti bendravimo ir bendradarbiavimo tarp ginčo šalių painiavą. Taip pat advokatai, vykdantys mediaciją, turi gebėti tinkamai apibendrinti ginčo šalių pateiktą informaciją bei imtis priemonių, kad ginčas neišsiplėstų, o, esant reikalui, su kiekviena ginčo šalimi organizuoti atskiras mediacijos sesijas. Žinoma, ne kiekvienas advokatas-mediatorius yra linkęs į didesnį jautrumą, empatiją, norą išsaugoti gerus ginčo šalių santykius ateityje, nes dėl savo teisinio išsilavinimo bei praktinių įgūdžių dažnai yra labiau orientuotas į formalų rungimosi procesą. Dėl to advokatui, norinčiam vykdyti mediaciją, yra reikalingos ne tik teorinės žinios, bet ir praktinė patirtis, padėsianti suvaldyti mediacijos procesą.

Kadangi mediacijos procesas suponuoja mediatoriaus nešališkumą, advokatai-mediatoriai turi ne tik patys suvokti šio naujo vaidmens ypatumus[238], bet ir juos išaiškinti ginčo šalims, būtent tai, kad mediatoriaus užduotis yra vadovauti mediacijos procesui, pabrėžiant ginčo šalių atsakomybės už priimtus sprendimus svarbą[239].

Mediatoriaus vaidmenį atliekantis advokatas, gavęs pirminę informaciją apie ginčą, pirmiausia turėtų patikrinti, ar ginčas gali būti sprendžiamas mediacijoje, ar nėra

---

232 „Anwaltsmediator“, Jurawiki, žiūrėta 2020 m. kovo 1 d., https://www.wiki-to-yes.org/Anwaltsmediator.

233 Witteborg-Erdmann ir Frye, *supra note*, 34: 376.

234 Konnertz, *supra note*, 5: 166.

235 „Anwaltsmediator“, *opt. cit.*

236 Schmidt ir kt., *supra note*, 29: 16–77.

237 *Ibid*., 29-81.

238 Hehn ir Sieg, *supra note*, 6: 667.

239 *Ibid*, 376.

draudimų, įtvirtintų įstatymuose. Išskirtinai svarbi yra advokato-mediatoriaus informacija ne tik apie jo neutralumą, nešališkumą ir nepriklausomumą, bet ir apie jo vaidmenį bei įgaliojimų apimtį mediacijos procese. Labai svarbu, kad advokatas-mediatorius pateiktų ginčo šalims aktualią informaciją, susijusią su šiais aspektais, nurodydamas taikomų mediacijos proceso principų bei mediacijos proceso taisyklių svarbą. Galiausiai advokatas-mediatorius turi įsitikinti, kad ginčo šalys supranta mediacijos proceso principus ir savanoriškai dalyvauja mediacijoje. Advokatui-mediatoriui tokią informaciją gali atskleisti ir ginčo šalims atstovaujantys ar patariantys advokatai. Tik įsitikinęs, kad ginčas gali būti sprendžiamas mediacijoje, advokatas-mediatorius gali su ginčo šalimis sudaryti mediacijos paslaugų teikimo sutartį.

Mediacijos paslaugų teikimo sutartyje turi būti nurodyta, kokias konkrečiai bei kokios apimties paslaugas advokatas-mediatorius įsipareigoja teikti, koks bus jo atlygis, kokia bus atlygio išmokėjimo tvarka. Tokiu būdu advokatas-mediatorius užkerta kelią ginčams dėl teiktų paslaugų pobūdžio ir išvengia rizikos, kad jam, veikusiam kaip mediatoriui, būtų pritaikyta atsakomybė už advokato veiklai keliamų reikalavimų nesilaikymą. Tik tinkamai parengtos mediacijos paslaugų teikimo sutartys padeda išvengti atsakomybės, kuri gali kilti advokatui dėl dalinai dviprasmiško teisinio bei profesinio advokato ir mediatoriaus veiklos reglamentavimo.

Toliau svarbu aptarti procedūrines mediacijos taisykles, mediacijos procedūroje dalyvaujančių asmenų skaičių bei laiko ir vietos mediacijai parinkimą. Procedūrinės mediacijos taisyklės paprastai apima ginčo šalių elgesį, atskirų sesijų bei trečiųjų asmenų į mediacijos procesą įtraukimą bei bendrų ir individualių konsultacijų priimtinumo klausimus. Susitarimas dėl mediacijos procedūrinių taisyklių yra būtinas pirmiausia dėl to, kad mediatorius galėtų sėkmingai valdyti procesą (ypač tai aktualu tada, kai ginčo šalys ima savęs nebekontroliuoti), o, antra, dėl to, kad mediacija vyktų kryptingai bei tikslingai, kad būtų orientuojamasi į tikslą, o ne į šalutinių, esminės reikšmės neturinčių problemų sprendimą. Procedūrines mediacijos taisykles, kurių turėtų būti laikomasi mediacijos metu, derėtų įforminti raštu, taigi reikėtų sudaryti sutartį, kurioje būtų įtvirtintas ne tik šalių susitarimas spręsti ginčą taikiai, bet ir jų tarpusavio įsipareigojimai viena kitai[240]. Tinkamas pasiruošimas mediacijai yra vienas mediacijos sėkmės kriterijų.

Visais atvejais advokatas-mediatorius privalo ginčo šalims laiku išaiškinti apie galimybę turėti teisinius patarėjus, įskaitant advokatus, ir, prireikus, įtraukti juos į mediacijos procesą, ypač, kai ginčo šalims yra aktualūs teisiniai ar kiti specialių žinių reikalaujantys klausimai. Dalyvaujant teisiniams atstovams,[241] būtina aptarti, kas konkrečiai, kada ir kaip konsultuos ginčo šalis teisės klausimais. Tai turėtų būti įtraukta į mediacijos paslaugų teikimo sutartį, numatant atstovaujančio ar patariančio advokato teisiniais klausimais funkcijas ir galimą paslaugų apimtį[242]. Nors kai kuriose teisės tradicijose, pavyzdžiui, Vokietijoje, šie klausimai formaliai įtraukiami į mediacijos

240 Längsfeld, *supra note*, 36: 98.

241 Ade ir Alexander, *supra note*, 8: 91.

242 Längsfeld, *supra note*, 36: 267.

sutartis, nurodant advokato vaidmenį, Jungtinėje Karalystėje praktika dažniausiai yra lankstesnė. Dažnai šie klausimai sprendžiami neformaliais, žodiniais susitarimais, suteikiant šalims daugiau laisvės rinktis patarėjus. Šalių autonomijos principas reikalauja, kad šalys galėtų laisvai konsultuotis su savo pasirinktais patarėjais, nepažeidžiant konfidencialumo reikalavimų.

Lietuvos praktikoje klausimai, susiję su teisinių konsultacijų teikimu ginčo šalims mediacijos metu, paprastai nėra reglamentuojami mediacijos susitarimu. To priežastis – noras išvengti situacijos, kai mediacijos susitarimą tektų pasirašyti ir su šalių atstovais. Vietoj to, ginčo šalys ir atstovaujantys advokatai dalyvavimui mediacijoje pasirašo įprastą atstovavimo sutartį, kurioje numatyta ir teisinių konsultacijų teikimo tvarka.

Jei ginčo šalys nori dalyvauti mediacijoje kartu su savo atstovais, mediatorius turi skirti dėmesio ir šalių atstovams, padėti jiems pasirengti tinkamai atlikti savo vaidmenį, informuoti juos apie mediacijos tikslą ir advokato funkcijas[243]. Jeigu viena iš ginčo šalių pageidauja dalyvauti mediacijoje su advokatu, o kita – ne, advokatui-mediatoriui būtina ginčo šalims išaiškinti pasekmes, pavyzdžiui, informuoti apie galimą derybinių galių disbalansą[244].

Kai kuriose jurisdikcijose, tokiose kaip Prancūzija ir Italija, gali būti ribojamas tik atstovaujančio advokato dalyvavimas mediacijoje, o asmeninis šalių dalyvavimas yra reikalaujamas norint užtikrinti sėkmingą mediacijos procesą. Priešingai Jungtinėje Karalystėje ir JAV šalys turi didesnį lankstumą dėl atstovavimo. Šiose šalyse advokatai gali atstovauti šalis be jų tiesioginio dalyvavimo, tačiau asmeninis dalyvavimas dažnai laikomas geriausia praktika.

Pagrindinės advokato, vykdančio mediaciją, užduotys – valdyti mediacijos procedūrą ir rasti kelią, kuris skatintų ginčo šalių bendradarbiavimą, priimant taikų, abipusiai palankų ir naudingą sprendimą. Todėl advokatas-mediatorius turi stebėti, kad mediacijoje dalyvaujantys, patariantys ar atstovaujantys advokatai netrukdytų mediacijos sėkmei ir būtų orientuoti į kompromisų paiešką.

Advokatas, dalyvaudamas mediacijos procese, turi atsižvelgti į tai, kad nėra nustatytų standartų, kokias teisines kompetencijas privalo turėti teisiniai konsultantai mediacijoje. Taip pat nėra reikalavimo, jog mediatoriui būtų priskirtas vaidmuo teikiant teisines konsultacijas šalims. Šių paslaugų suteikimo laikas ar konkretus mediacijos etapas taip pat nėra griežtai apibrėžtas, todėl sprendimą dėl teisinių konsultacijų organizavimo priima pačios ginčo šalys, o ne mediatorius. Todėl reikėtų pabrėžti, kad mediatorius neturi įgaliojimų „skirti" teisinės pagalbos – tai šalys daro savarankiškai.[245]. Tačiau svarbu pažymėti, kad advokatas-mediatorius, pastebėjęs, jog tam tikrame mediacijos etape būtinos teisinės konsultacijos, turi pareigą nukreipti šalis į atitinkamus teisininkus, užtikrinant, kad jų teisėti interesai būtų tinkamai apsaugoti.

Paaiškėjus individualios teisinės konsultacijos poreikiui mediacijoje ir atsižvelgiant

243 Kaminskienė ir kt., *supra note*, 23: 125.

244 Kaminskienė ir kt., *supra note*, 23: 126.

245 Schmidt ir kt., *supra note*, 29: 9.

į tai, kad advokatas, vykdydamas mediaciją, gali teikti tik bendro pobūdžio teisinę konsultaciją, būtina informuoti ginčo šalis apie teisinės konsultacijos būtinumą. Bendro pobūdžio teisinė konsultacija atliekama neteikiant individualaus konkrečios ginčo situacijos teisinio vertinimo. Pavyzdžiui, paaiškinant ginčo šalims, kad įstatymas numato, jog abu tėvai turi pareigą išlaikyti savo vaikus, kad išlaikymo dydis priklauso nuo vaiko poreikių ir tėvų turtinės padėties, kad, pasikeitus aplinkybėms, nustatytas išlaikymo dydis gali būti keičiamas, tačiau nei detalizuojant, koks išlaikymo dydis konkrečiu atveju turi būti nustatytas, nei imantis vertinti vaiko poreikių dydžio ir (ar) tėvų turtinės padėties, taip pat nedetalizuojant teismų precedentų ir koks išlaikymo dydis vyrauja teismų formuojamoje praktikoje. Taip pat aktualus pavyzdys, kad advokatas-mediatorius gali paaiškinti ginčo šalims, jog bendraturtis turi teisę atsidalinti savo dalį iš bendrosios dalinės nuosavybės ir kokios to sąlygos yra numatytos įstatyme, tačiau nesiimant vertinti, kurios iš ginčo šalių pasirinktas būdas yra tinkamesnis. Kitaip tariant, bendro pobūdžio teisinė konsultacija privalo išlaikyti advokato-mediatoriaus nešališkumą ir neturėti individualios konsultacijos, subjektyvaus vertinimo, argumentų „už“ ir „prieš“ požymių. Dar vienas pavyzdys, kad mediaciją vykdantis advokatas gali paaiškinti ginčo šalims, kaip yra skirstomos bylinėjimosi išlaidos tarp ginčo šalių teisme, ar išaiškinti vaikų ir (ar) sutuoktinių išlaikymo bendrus principus. Tačiau tikslus apskaičiavimas dėl bylinėjimosi išlaidų ir išlaikymo peržengtų mediatoriaus neutralumo ribas.

Advokatas, veikdamas kaip mediatorius, negali ginčo šalims teikti išsamių teisinių konsultacijų. Priešingu atveju kiltų grėsmė pažeisti mediatoriaus nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimus. Bet, remdamasis išskirtine teisine kompetencija, advokatas-mediatorius apie poreikį individualiai teisinei konsultacijai turi informuoti ne tik ginčo šalis, bet ir jų teisinius konsultantus, jeigu jie advokatui-mediatoriui yra žinomi, o, prireikus, pasiūlyti ginčo šalims įtraukti juos ir į mediacijos procesą, kai mediatorius mato poreikį pastoviam šalių konsultavimui[246], atkreipdamas ginčo šalių dėmesį į teisinių žinių vertingumą konkrečioje mediacijoje[247].

Esant poreikiui gauti individualią teisinę konsultaciją, advokatas-mediatorius turėtų užtikrinti, kad ginčo šalių advokatai ar kiti teisininkai suteiktų reikiamą informaciją ginčo šalims. To nepadarius, remiantis Vokietijos Aukščiausiojo Teismo praktika, advokatui-mediatoriui gali būti taikoma civilinė atsakomybė[248]. Pavyzdžiui, vienoje byloje teismas priteisė 32 000 eurų žalos atlyginimą advokatei, kuri, atlikdama mediatoriaus funkcijas, neapsaugojo klientės interesų ir neužtikrino tinkamo teisinio konsultavimo, kai ši atsisakė savo teisių į pensijų kaupimo fondą.

Šioje situacijoje atsiskleidžia tam tikra priešprieša: viena vertus, iš advokatų-mediatoriams reikalaujama išlaikyti neutralumą, nepriklausomumą ir nešališkumą abiejų

246 Ade ir Alexander, *supra note*, 8: 32.

247 Schmidt ir kt., *supra note*, 29: 165.

248 „Bundesgerichtshof Entscheidung IX ZR 34/17“, Bundesgerichtshof, žiūrėta 2020 m. vasario 14 d., http://juris.bundesgerichtshof.de/cgibin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=69348c4d9b4a2ec73316637b6037f274&nr=79689&pos=0&anz=1.

ginčo šalių atžvilgiu, kita vertus, tikimasi, kad jie bus aktyvūs ir įsikiš, jei pastebės, kad viena iš šalių, sudarydama taikos sutartį, gali patirti teisių pažeidimų, kurie galėtų būti išvengti teismo keliu.

Advokatui-mediatorui ypatingai sudėtinga atlikti mediatoriaus vaidmenį dėl to, kad jo paslaugos mediacijoje tampa neteisinėmis paslaugomis, o tai kelia papildomų iššūkių, susijusių su advokato profesinės atsakomybės ir mediatoriaus neutralumo derinimu.

Vokietijoje advokatų dalyvavimas mediacijoje sukelia teisinių prieštaravimų, nes advokatų veiklą reglamentuojantys teisės aktai, tokie kaip Vokietijos federalinis advokatų įstatymas, draudžia advokatui atstovauti priešingiems interesams, o profesinės advokatų elgesio taisyklės reikalauja laikytis profesinės etikos principų. Vokietijos mediacijos įstatymas nustato mediatoriui neutralumo ir nešališkumo reikalavimus, tačiau nesuteikia aiškių gairių, kaip advokatas-mediatorius turėtų derinti šiuos reikalavimus su savo profesine atsakomybe.

Austrijoje taip pat kyla prieštaravimų dėl advokatų dalyvavimo mediacijoje, kadangi įvairūs teisės aktai, tokie kaip Advokatų įstatymas, Civilinės mediacijos įstatymas ir Teisinių paslaugų įstatymas, neaiškiai apibrėžia advokato atsakomybę mediacijos metu. RAO numato advokatui lojalumo klientui pareigą ir interesų gynimą, tačiau mediacijos proceso metu reikalingas neutralumas ir nešališkumas.

Lietuvoje advokatų dalyvavimas mediacijoje taip pat kelia teisinių prieštaravimų dėl advokatų profesinės atsakomybės ir mediatoriaus neutralumo. Šiuos prieštaravimus sukelia nesuderinti teisės aktai, tokie kaip Advokatūros įstatymas ir Mediacijos įstatymas, kurie nepakankamai aiškiai reglamentuoja advokato vaidmenį mediacijoje. Šis neaiškumas kelia riziką, kad advokatas, vykdydamas mediatoriaus funkciją, gali susidurti su profesinių atsakomybės ribų konfliktu, todėl būtina harmonizuoti teisės aktus, siekiant pašalinti šiuos prieštaravimus ir užtikrinti aiškų advokato-mediatoriaus veiklos reguliavimą.

Didžiojoje Britanijoje, ypač Anglijoje ir Velse, advokatų dalyvavimas mediacijoje taip pat kelia teisinių prieštaravimų. Tradicinė advokato pareiga ginti kliento interesus, apibrėžta Legal Services Act 2007, SRA elgesio kodekse ir BSB vadove, gali prieštarauti mediatoriaus neutralumo reikalavimams, nustatytiems Civilinio proceso taisyklėse ir Mediacijos direktyvoje.

Dėl šių normų nesuderinamumo advokatams kyla atsakomybės klausimai, todėl reikalingas aiškesnis teisinis reguliavimas, siekiant užtikrinti, kad advokatų atsakomybė mediacijoje būtų aiškiai apibrėžta ir suderinta su jų profesinėmis pareigomis.

Mediacija gali būti laikoma teisine paslauga tik tada, kai ją teikia advokatai-atstovai ar advokatai-patarėjai ir kai mediacijos metu nagrinėjamos teisinės problemos. Tačiau daugumoje jurisdikcijų mediacija yra laikoma savarankiška veikla, kuri nėra tiesiogiai priskiriama tradicinių teisinių paslaugų teikimui, nes mediatoriaus vaidmuo skiriasi nuo teisinių atstovų veiklos, todėl būtina tiksliai apibrėžti advokato-mediatoriaus atsakomybę mediacijos kontekste.

Advokatas-mediatorius, norėdamas sumažinti savo asmeninės atsakomybės riziką,

turi įtraukti teisinius konsultantus į mediaciją[249], jei konkrečiu atveju teisinės konsultacijos yra būtinos[250]. Išsamią teisinę informaciją mediacijoje gali suteikti neutraliai patariantys bei atstovaujantys advokatai[251]. Mediatorius gali prisidėti prie ginčo šalių teisinės padėties įvertinimo atitinkamai vesdamas ir galbūt vizualizuodamas teisinę diskusiją tarp ginčo šalis atstovaujančių advokatų[252]. Jei mediacijos procese dalyvauja advokatai, mediatorius gali būti įsitikinęs, kad ginčo šalys yra tinkamai informuotos ir žino savo teisines pozicijas[253]. Be to, remdamasis išskirtine teisine kompetencija, advokatas-mediatorius apie poreikį teisinei konsultacijai turi informuoti ne tik ginčo šalis, bet ir jų teisinius konsultantus, jeigu jie advokatui-mediatoriui yra žinomi, ir, prireikus, pasiūlyti ginčo šalims įtraukti juos į mediacijos procesą.

Todėl advokatas-mediatorius turėtų reguliariai informuoti abi šalis apie jų teisę kreiptis į nepriklausomą teisinę pagalbą prieš priimant galutinius sprendimus. Tai padėtų išvengti mediatoriaus tiesioginio įsikišimo į sprendimų priėmimo procesą ir užtikrintų, kad šalių interesai būtų tinkamai atstovaujami teisiniame kontekste. Toks požiūris padėtų išlaikyti mediacijos neutralumą, kartu suteikiant šalims galimybę pasinaudoti nepriklausoma teisine pagalba, kai to reikia, taip išvengiant bet kokių šališkumo įtarimų.

Be to, advokatas-mediatorius turi skatinti ginčo šalis geriau suprasti abipusius jų poreikius ir interesus bei padėti joms elgtis racionaliai. Kadangi ginčo šalys dažnai veikia emocingai, būtina kryptingai siekti, kad neigiamos emocijos neužgožtų mediacijos tikslų. Svarbu, kad ginčo šalys sugebėtų konstruktyviai vertinti kilusį ginčą ir išlaikytų dėmesį racionaliam sprendimo ieškojimui. Toks požiūris užtikrina, jog mediacija išlieka efektyvi priemonė taikiems ir ilgalaikiams sprendimams pasiekti.

Aiškinantis ginčo šalių interesus, labai svarbu suprasti, kokie klausimai turėtų būti sprendžiami mediacijoje ir kas kliudė konstruktyvioms ginčo šalių deryboms iki mediacijos. Kartais šalims rūpi ir kiti aspektai, pavyzdžiui, atsiprašymas ar net prisipažinimas. Ginčo šalims reikia padėti susitarti, į kurį (-iuos) klausimą (-us) bus sutelkiamas dėmesys, pavyzdžiui, vaikų išlaikymas, turto dalybos, nuostolių atlyginimas, ir koks bus spręstinų klausimų eiliškumas.

Nustačius ginčo šalių interesus, jų pozicijas, advokatas-mediatorius turėtų identifikuoti ir naudą, kurios tikisi ginčo šalys. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad sąvoka „interesas“ dažnai suprantama klaidingai, nes yra prilyginama sąvokai „sprendimas“[254]. Atsižvelgiant į tai, kad interesas yra nauda, kurios siekia ginčo šalys, o sprendimas – tai priemonė naudai pasiekti, svarbu, kad šios sąvokos nebūtų vartojamos kaip sinonimai. Tinkamai identifikavus ginčo šalių poreikius, galima rasti tokį ginčo sprendimą, kuris

249 „Rechtsanwälte“, Jurawiki, žiūrėta 2020 m. vasario 14 d. https://www.wiki-to-yes.org/Anwälte.

250 Ade ir Alexander, *supra note*, 8: 83.

251 *Ibid.*

252 Gläßer, *supra note*, 188: 358–364.

253 Neumann, *supra note*, 78: 64.

254 Trossen, *supra note*, 81.

tenkintų abiejų ginčo šalių interesus[255]. Puikus to pavyzdys yra visiems žinomas apelsino pavyzdys, kurį plačiai naudoja mediatorių bendruomenė[256]. Šiame pavyzdyje dvi šalys ginčijasi dėl vieno apelsino padalijimo. Vietoj to, kad apelsinas būtų padalytas į dvi lygias dalis, mediatorius padeda šalims rasti sprendimą, tenkinantį abiejų poreikius. Pavyzdžiui, viena šalis gali gauti apelsino sultis, o kita - apelsino žievelę.

Aiškinantis ginčo šalių pozicijas ir interesus, dažnai teisei tenka svarbus vaidmuo[257]. Tokiais atvejais lūkesčiai dėl teisinių pretenzijų tarp ginčo šalių turėtų būti sprendžiami paraleliai[258], nes svarbūs teisiniai klausimai ginčuose, nepriklausomai nuo to, ar buvo bandyta tokius ginčus spręsti teisminiu būdu, lieka svarbūs ir mediacijoje.

Mediacijos pabaigoje advokatas-mediatorius identifikuoja galimus sprendimus ir padeda ginčo šalims kurti alternatyvas bei pasirinkti tinkamiausią sprendimą. Tačiau, jei ginčo šalys negali pasiekti susitarimo, svarbu įvertinti, ką galima pakeisti, kad susitarimas taptų įmanomas. Esant dideliems skirtumams tarp šalių pasiūlymų, advokatas-mediatorius turėtų aktyviai ieškoti būdų, kaip suderinti skirtingas pozicijas ir rasti bendrą sprendimą.

Advokatas-mediatorius taip pat turi užtikrinti, kad pasiektas susitarimas atitiktų tikruosius ginčo šalių interesus. Patikrinus, ar sprendimas iš tiesų atspindi ginčo šalių valią ir ar jos pilnai supranta susitarimo sąlygas, būtina imtis priemonių, kad susitarimas būtų įgyvendinamas. Tai užtikrina mediacijos proceso efektyvumą ir ilgalaikį rezultatų išlaikymą, nes sprendimas bus ne tik taikus, bet ir realistiškai įgyvendinamas, atitinkantis šalių lūkesčius[259]. Mediaciją vykdęs advokatas, ginčo šalims susitarus, gali parengti taikos sutartį. Tais atvejais, kai mediacijos sutartį rengia kiti asmenys, jis gali patikrinti jos teisinį pagrįstumą, išsamumą, aiškumą ir įgyvendinamumą[260].

Svarbu, kad, rengiant taikos sutartis mediacijoje, būtų atsižvelgta ir į teisinius aspektus[261]. Ne vėliau kaip iki susitarimo įforminimo, ir (ar) matydamas tam būtinumą, mediatorius privalo ginčo šalims, dalyvavusiomis mediacijoje be teisinių atstovų ar patarėjų, rekomenduoti, kad jos pasinaudotų teisės specialistų konsultacija. Tokiais atvejais sutartį rengiantys ar peržiūrintys teisininkai privalo užtikrinti, kad susitarimo

---

255 Trossen, *supra note*, 85: 66.

256 R. Rosenberg & H. Schütze, Mediation in der Zivilrechtspraxis: Ein Leitfaden für Rechtsanwälte und Mediatoren (2nd ed.), C.H. Beck (2016).

257 Ade ir Alexander, *supra note*, 8: 88–91.

258 Ibid.

259 Trossen, *supra note*, 81.

260 Svarbu, kad visiems mediatoriams, nepriklausomai nuo jų profesinės kilmės, taikomi tie patys principai ir taisyklės. Tekste pabrėžiama, kad advokatai-mediatoriai, kaip ir bet kurie kiti mediatoriai, privalo užtikrinti, kad susitarimas atitiktų ginčo šalių valią, tačiau ši pareiga nėra unikaliai priskiriama advokatams. Be to, pabrėžiama, kad advokato-mediatorius gali būti pasirengęs teikti papildomas teisines konsultacijas, jei šalys to pageidauja, tačiau tai nėra privaloma mediatoriaus pareiga, kuri priskiriama tik advokatams.

261 Ade ir Alexander, *supra note*, 8: 88–91.

nuostatos būtų teisiškai aiškios, nedviprasmiškos ir išsamios[262].

Svarbu pastebėti, kad advokatai-mediatoriai, lyginant juos su kitų profesijų mediatoriais, dėl turimos teisinės kvalifikacijos, dažnai yra laikomi labiau kompetentingais[263]. Dėl teisinių žinių bei patirties sprendžiant ginčus advokatai-mediatoriai, priešingai nei kitų profesijų atstovai, iš karto gali suprasti, ar šalims reikia individualių teisinių patarimų ir jei taip, tai kada[264]. Taip ginčo šalys gauna realią galimybę pasitikrinti, ar sprendimas, kurį jos priėmė ar kurį ketina priimti (dėl kurio derasi) mediacijoje, atitinka jų teisinę padėtį[265]. Tokiu būdu advokatas-mediatorius užtikrina aiškumą ginčo šalims. Be to, advokatas-mediatorius beveik visada gali parengti tinkamą taikos sutartį mediacijoje. To negalima pasakyti apie teisinių žinių neturinčius mediatorius.

Įdomu, kad Graikijoje, kitaip nei daugumoje ES šalių, mediacijos įstatymu 3898/2010[266] buvo nustatyta, kad mediatoriais apskritai gali būti tik advokatai. Pagal 2010 m. priimtą įstatymą Nr. 3898/2010 [267], tik advokatai galėjo vykdyti mediaciją vidaus ginčuose, o tarpvalstybinėms mediacijoms buvo taikomos ES taisyklės, leidžiančios kitiems specialistams vykdyti mediaciją. Tačiau ši nuostata buvo pakeista 2012 m., panaikinant advokatų išskirtinę padėtį mediacijoje. Šiuo metu nėra jokio reikalavimo, kad mediatorius būtinai turi būti advokatas – mediaciją gali vykdyti įvairių profesijų specialistai, turintys atitinkamą kvalifikaciją.

Visgi pasigirsta ir kitų nuomonių[268], pavyzdžiui, kad advokatas-mediatorius neturi teisės teikti sprendimo projekto kaip išeities taško užstrigusiose derybose, nes mediacijos paslaugų teikimas nėra teisinių paslaugų teikimas[269].

A. Längsfeld teigimu, advokatui-mediatoriui turėtų būti leidžiama atlikti dalinį faktinių aplinkybių vertinimą ir bendrų teisinių klausimų aptarimą, taip suteikiant ginčo šalims galimybę objektyviai vertinti situaciją ir skatinti jas ieškoti adekvataus ginčo sprendimo būdo[270]. Autorė pritaria šiai nuomonei, nes mediacijoje gana dažnos situacijos, kai derybos dėl ginčo šalių „išsisėmusios vaizduotės" gali baigtis. Tokiais atvejais mediatoriaus pasiūlyti galimi ginčo sprendimo variantai yra vienintelis būdas išeiti iš aklavietės, išvengiant taikios procedūros žlugimo. Tačiau advokatas-mediatorius tai turėtų aptarti su ginčo šalimis. Esant kritinėms situacijoms, mediatoriaus vertinimas ar pasiūlymas turi būti toks, kuris nekelia abejonių dėl jo nešališkumo ar neutralumo. Visiems mediatoriams bendra yra tai, kad jie visada privalo išlikti neutralūs ir

---

262 Ade ir Alexander, *supra note*, 8: 92, zitiert Brieske in Henssler / Koch, § 12 Rn. 43 ff.

263 Wambach-Schulz, *supra note*, 2: 16.

264 Rüstow, *supra note*, 12: 385.

265 *Ibid*., 430.

266 Längsfeld, *supra note*, 36: 147.

267 Detlev Rust und Eckart Müller-Zitzke, „Mediation in Europa – Stand und Ausblick", žiūrėta 2021 m. lapkričio 27 d., https://sfinc.ch/wp-content/uploads/2018/09/SFINC-Mediation-in-Europa.pdf.

268 Schmidt ir kt., *supra note*, 29: 429.

269 „Vokietijos RDG", Dejure, žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d., https://dejure.org/gesetze/RDG/2.html.

270 Rust ir Müller-Zitzke, *supra note*, 267.

mediacijos procese neturi jokios sprendimų priėmimo galios. Išimtys aptinkamos tik Austrijoje ir Lenkijoje, kur mediatoriaus sprendimas suprantamas kaip savanoriškas pasiūlymas šalims, kurį jos gali laisvanoriškai arba priimti, arba atmesti[271].

Autorė atkreipia dėmesį, kad nors atsakomybė dėl bendrų susitarimo aspektų suvokimo ir taikaus tarimosi pirmiausia tenka pačioms ginčo šalims, dažnai šios šalys nesugeba teisingai interpretuoti galimų sprendimų. Tokiais atvejais būtinas advokato-mediatoriaus įsikišimas, siekiant išvengti mediacijos proceso žlugimo. Todėl autorė siūlo, kad Lietuvos teisės aktų leidėjas turėtų apsvarstyti galimybę LR mediacijos įstatyme numatyti, jog advokatas-mediatorius gali siūlyti sprendimo variantus tik tuo atveju, kai egzistuoja reali mediacijos nesėkmės grėsmė. Toks reguliavimas suteiktų advokatams-mediatoriams daugiau lankstumo, leidžiant jiems teikti sprendimo pasiūlymus nebijant peržengti leistinų jų veiklos ribų mediacijos procese, taip užtikrinant mediacijos sėkmę ir šalių interesų apsaugą.

Dar atkreiptinas dėmesys, kad advokatas-mediatorius negali būti ginčo šalies atstovu ginče, kuriame vykdė ar vykdo mediaciją. Tai numatyta tiek LR mediacijos įstatyme (4 straipsnio 5 dalis), LR advokatūros įstatyme (25 straipsnio 3 dalis), tiek ir kitų valstybių įstatymuose, pvz., Austrijos mediacijos įstatymo 16 straipsnyje (*Advokatas, kuris yra ar buvo bent vienos iš ginčo šalies atstovas, patarėjas ar sprendimus priimantis organas, negali veikti kaip mediatorius ginčo šalių konflikte*). Advokatas taip pat negali imtis medijuoti ginčo, jeigu prieš tai jame atstovavo vieną iš ginčo šalių, išskyrus, jeigu su tuo sutinka abi ginčo šalys ir advokatas galės užtikrinti visišką nešališkumą. Tokia sąlyga numatyta, pvz., Vokietijos mediacijos įstatymo 1 straipsnyje (Advokatas negali veikti kaip mediatorius, kuris prieš mediaciją teikė teisines konsultacijas tuo pačiu klausimu. Šis draudimas galioja ir tuo atveju, jei kitas asmuo, dirbantis toje pačioje profesinėje bendrijoje, tuo pačiu klausimu atstovavo bent vienai ginčo šaliai. Šis apribojimas netaikomas, jei suinteresuotosios šalys davė sutikimą atskirais atvejais, gavusios išsamią informaciją, ir jei nėra interesų konflikto), tai pažymima ir Europos mediatorių elgesio kodekso 2.1. punkte[272].

Apibendrinant galima teigti, kad advokato vaidmuo mediatoriaus pozicijoje yra vienas sudėtingiausių, lyginant su kitomis advokato atliekamomis funkcijomis, nes jis reikalauja esminių profesinių pokyčių ir naujų įgūdžių. Norint sėkmingai vykdyti mediatoriaus funkcijas ir teikti aukštos kokybės mediacijos paslaugas, advokatas turi nuodugniai išmanyti tiek mediatoriaus, tiek advokato veiklą reglamentuojančius teisės aktus, įgyti praktinės patirties ir nuolat tobulinti savo kvalifikaciją. Tik nuosekliai tobulindamiesi advokatai-mediatoriai gali efektyviai atitikti jiems keliamus profesinius

---

271 Rust ir Müller-Zitzke, *supra note*, 267.

272 „Jei yra aplinkybių, kurios gali daryti įtaką, arba gali būti laikomos darančiomis įtaką mediatoriaus nepriklausomumui arba galinčios sukelti interesų konfliktą, mediatorius privalo atskleisti šalims tokias aplinkybes prieš pradėdamas ar tęsdamas mediacijos veiksmus. Tokios aplinkybės apima <.....> tai, kad mediatorius arba jo biuro narys vienai ar kelioms iš šalių teikė kitas nei mediacijos paslaugas. Šiais atvejais mediatorius gali sutikti imtis veiksmų arba tęsti pradėtus veiksmus tik jeigu jis yra tikras, kad galės vykdyti mediaciją visiškai nepriklausomai turint tikslą užtikrinti visišką nešališkumą, ir jeigu šalys aiškiai su tuo sutinka".

reikalavimus ir pasiekti reikšmingų rezultatų mediacijos srityje.

Mediacijos paslaugų rinka, panašiai kaip ir teisinių paslaugų rinka, yra itin dinamiška. Vartotojai nuolat kelia vis aukštesnius reikalavimus mediacijos paslaugų teikėjams, o didėjantis mediatorių skaičius ir auganti konkurencija sukuria papildomą spaudimą šios srities specialistams. Todėl advokatai-mediatoriai privalo gebėti prisitaikyti prie nuolat besikeičiančių rinkos sąlygų bei inovacijų, siekdami išlikti konkurencingi ir sėkmingi šioje srityje.

Autorės atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad advokatams, norintiems taikyti mediaciją savo profesinėje veikloje, būtina gebėti tinkamai interpretuoti mediacijos taikymo sąlygas, kad mediacijos procesas neprieštarautų profesinę veiklą reglamentuojantiems teisės aktams. Svarbu atsižvelgti į objektyvių ir subjektyvių mediacijos taikymo sąlygų sąveiką, kurios plačiau aptariamos tolesniuose darbo skyriuose.

2.2.4. Advokato, dalyvaujančio mediacijoje ginčo šalies vaidmenyje, pozicijos ypatumai

Kiekvienos profesijos aplinkoje gali kilti ginčų su klientais, ir advokato veikla nėra išimtis. Dažniausiai tokie ginčai atsiranda dėl nepateisintų kliento lūkesčių, kurie gali kilti dėl įvairių priežasčių, pavyzdžiui, nesusipratimų ar nesutampančių interesų.

Teoriškai mediacija yra tinkama priemonė beveik visiems ginčams, kylantiems tarp advokato ir jo klientų, spręsti. Ši priemonė tampa ypač svarbi, atsižvelgiant į tai, kad mediacija daugelyje Europos Sąjungos valstybių narių sparčiai vystosi, ir jau pradėta taikyti įvairiose specializuotose srityse. Tai leidžia mediaciją taikyti ne tik civiliniams, komerciniams, viešojo sektoriaus ar baudžiamosios teisės ginčams spręsti, bet ir vadinamiesiems profesiniams ginčams.[273].

Vis dėlto, klausimas, ar mediacija iš tiesų yra tinkama tam tikro pobūdžio ginčams, tarp jų ir advokato bei kliento ginčams, turi būti sprendžiamas individualiai, atsižvelgiant į konkretaus ginčo aplinkybes. Reikia įvertinti galimas mediacijos išlaidas, laiko sąnaudas, ginčo šalių pastangas ir naudos perspektyvą. Tokiu būdu mediacijos tinkamumas profesiniams ginčams gali būti įvertintas ir taikomas racionaliai bei veiksmingai.

Esant dideliam teismų darbo krūviui, aukštoms bylinėjimosi išlaidoms, ilgai trunkančiam teisminiam procesui, viešam bylų nagrinėjimui, ginčų sprendimas tarp advokato ir jo buvusio ar esamo kliento mediacijos būdu gali būti naudingas tiek vienai, tiek kitai ginčo pusei[274], ypač tuo atveju, kai teisinių paslaugų teikimas nėra nutrūkęs, pavyzdžiui, advokatas, su kuriuo kilo ginčas, ir toliau atstovauja klientą teisme ir (ar) kai ginčo šalys nori išsaugoti kilusio ginčo aplinkybes paslaptyje.

Iš to nauda įžvelgiama ir advokatus vienijančioms advokatūroms, kadangi tokiu

---

273 Renate Jaeger ir Sylvia Ruge, „Streitlösung im Verhältnis Anwalt – Mandant", *Zeitschrift für Konfliktmanagement*, ZKM 2014, 153–154, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 9 d., https://www.degruyter.com/view/j/zkm.2014.17.issue-5/zkm-2014-0507/zkm-2014-0507.xml.

274 Kaminskienės įžvalga aptariant šį mokslinį darbą.

būdu sumažėja jų darbo krūvis, nagrinėjant klientų skundus dėl advokatų veiksmų. Galiausiai, advokatų ir jų klientų ginčus nagrinėjant mediacijoje, yra saugoma ne tik konkretaus advokato, dalyvaujančio mediacijoje, reputacija, bet ir kitų advokatų, nes vienam ar keliems advokatams padarius klaidų, visuomenėje formuojasi neigiama nuomonė ir apie likusius advokatus, nors jie ir neturi su konkrečiu ginču nieko bendro.

Vokietijoje, sparčiai augant ginčų skaičiui dėl advokato honoraro dydžio ir žalos atlyginimo dėl nekokybiškai suteiktų teisinių paslaugų, remiantis Federalinės advokatų asociacijos įstatymo 191–192 straipsniais[275], 2011 m. buvo įsteigta advokatų profesinė ginčų sprendimo tarnyba, kurios tikslas yra sutaikyti advokatus su jų klientais. Toks taikinimas yra vykdomas sprendžiant ginčus dėl advokato honoraro pagrįstumo ir žalos, padarytos dėl netinkamos advokato veiklos, atlyginimo. Advokatų profesinės ginčų sprendimo tarnybos atliekama taikinimo procedūra ginčo šalims yra nemokama ir visa procedūra vyksta raštu. Taikinimo procedūra netaikoma, jei, pavyzdžiui, reikalingi įrodymai, kurių negalima pateikti raštu, nes procedūra vykdoma remiantis gautais dokumentais ir pareiškimais. Tarnybos darbuotojai privalo medžiagos, gautos iš advokato ir jo kliento, neviešinti. Taikinimo procedūra pagal Federalinės advokatų asociacijos įstatymą yra leistina, jei: 1) ginčo vertė neviršija 15 000 Eur; 2) ginčas dar nėra perduotas teismui arba dar nėra išspręstas teisme; 3) advokatas atsisakė teikti teisines paslaugas motyvuodamas tuo, kad perspektyvos laimėti ginčą teisme nėra; 4) kilęs ginčas neturi nusikalstamos veikos požymių; 4) kilęs ginčas nėra priskirtas išimtinei teismų kompetencijai.

Visgi autorė mano, kad Vokietijoje įsteigta advokatų profesinė ginčų sprendimo tarnyba nėra efektyvus ginčų tarp advokatų ir jų klientų sprendimo būdas, kadangi, kaip minėta, procedūra vykdoma raštu ir yra net keturios būtinos sąlygos tam, kad ginčas galėtų būti perduotas šiai tarnybai. Vadinasi, dalis ginčų tarnybos tiesiog nepasiekia. Mediacija, priešingai, daugeliu atvejų vyksta žodžiu, o tai leidžia operatyviau, lanksčiau ir greičiau išsiaiškinti ginčo esmę bei rasti galimus ginčo sprendimo variantus. Be to, tam, kad mediacija vyktų, nėra aktualu nei ginčo suma, nei tai, ar ginčas jau yra pasiekęs teismą. Mediacijoje galima ieškoti ir rasti nestandartinių, prie individualaus ginčo atvejo pritaikytų sprendimų, taigi mediacijai reikia tik tam suderintos šalių valios (ginčo šalių sutikimo) bei galimybės sudaryti taikos sutartį, t. y. teisės užbaigti kilusį ginčą taikiai. Todėl manytina, kad Vokietijos įstatymų leidėjui yra tikslinga keisti dabartinį reglamentavimą, skatinant ginčų tarp advokatų ir jų klientų sprendimą perkelti į mediaciją. Beje, ginčų tarp advokatų ir jų klientų sprendimą mediacijoje ir Vokietijos advokatūra (jos mediatoriai) galėtų vykdyti nemokamai arba taikydama minimalius, labiau simbolinius mokesčius, nes advokatai moka advokatūrai reguliarias įmokas, skirtas jų profesinės veiklos priežiūrai, administravimui bei reguliavimui. Tą patį, manytina, turėtų daryti ir kitos valstybės – skatinti tarp advokatų ir jų klientų kilusius ginčus spręsti mediacijoje. Toks skatinimas galėtų vykti sąlygas įtraukiant į teisinių paslaugų sutartį, pavyzdžiui: „*Kiekvienas ginčas, nesutarimas ar reikalavimas,*

275 „Vokietijos BRAO“, Bundesamt für Justiz, žiūrėta 2020 m. kovo 19 d., https://www.gesetze-im-internet.de/brao/__191f.html.

kylantis iš šios sutarties ar su ja susijęs, sprendžiamas mediacijos būdu. Jeigu per 30 dienų nuo mediacijos pradžios šalims nepavyksta susitarti taikiai dėl ginčo užbaigimo, bet kurios iš šalių iniciatyva atitinkamas ginčas gali būti perduodamas galutinai išspręsti teisės aktų nustatyta tvarka". Todėl manytina, kad nacionalinės advokatūros turėtų parengti standartines teisinių paslaugų sutartis, kuriose būtų įtraukta sąlyga apie mediaciją, kilus ginčui dėl teisinių paslaugų klientui teikimo.

Nepaisant to, autorė įžvelgia ir tam tikrų potencialių problemų, su kuriomis gali būti susiduriama sprendžiant klausimą dėl advokato ir jo kliento ginčo tinkamumo mediacijai, kurių viena – gana didelis advokato ir jo kliento žinių bei derybinės galios atotrūkis. Autorės manymu, ši potenciali problema galėtų būti sprendžiama dviem būdais: (1) mediaciją tarp advokato ir jo kliento pavedant vykdyti tik tam specialiai apmokytiems bei parengtiems mediatoriams; (2) advokatūros sprendimu skiriant ginčo šalimi su advokatu tapusiam klientui kitą advokatą. Tokie advokatai galėtų būti skiriami savanorystės pagrindu arba mokant jiems užmokestį iš nacionalinių advokatūrų biudžeto.

Apibendrinant galima teigti, kad ginčai tarp advokatų ir jų klientų turėtų būti sprendžiami mediacijos būdu daug dažniau. Šią išvadą patvirtina tyrimo rezultatai, aprašyti V darbo dalyje, kurie rodo, kad dauguma advokatų (72,16 proc.) pritaria mediacijos taikymui sprendžiant ginčus tarp advokato ir kliento. Pagrindiniai klientų privalumai – greitas ir sąlyginai pigus ginčo sprendimas, o advokatams mediacija gali suteikti papildomos naudos, įskaitant geros reputacijos palaikymą bei galimybę išsaugoti gerus santykius su klientu. Norint pasiekti šį tikslą, daugiau pastangų turėtų dėti ne tik advokatų bendruomenė, bet ir patys advokatai, savo iniciatyva įtraukdami į teisinių paslaugų teikimo sutartis sąlygą, kad ginčai būtų sprendžiami mediacijos būdu. Be to, advokatai turėtų informuoti savo klientus apie mediacijos naudą ne tik kilus ginčui tarp advokato ir kliento, bet ir ankstyvoje ginčo sprendimo stadijoje, kai klientas kreipiasi dėl ginčo su kita šalimi.

2.3. Mediacijos metodų taikymo advokato veikloje galimybės

Siekiant pasiekti teigiamų rezultatų mediacijoje, vien mediatoriaus dalyvavimo nepakanka – būtina taikyti tinkamą veiksmų seką ir metodus[276], dažnai vadinamus „mediacijos įrankiais", bei turėti gebėjimą juos efektyviai pritaikyti. Advokatai gali naudoti šias mediacijos technikas kasdienėje veikloje, siekdami palengvinti ginčų sprendimą ir skatinti bendradarbiavimą tarp šalių. Tokių technikų taikymas leidžia advokatams ne tik geriau suprasti kliento interesus, bet ir padėti ginčo šalims rasti taikius ir ilgalaikius sprendimus.

Integruojant mediacijos technikas, advokatai gali pagerinti ginčų sprendimo efektyvumą ir sumažinti teisminių procesų dažnumą, skatindami ilgalaikius, tvarius sprendimus, kurie būtų ne tik teisiškai pagrįsti, bet ir priimtini abiem šalims. Advokato-mediatoriaus veiklos sėkmė mediacijoje priklauso nuo jo gebėjimo pasirinkti ir

276 Trossen ir kt., *supra note*, 13: 66.

tinkamai pritaikyti tokius mediacijos įrankius kaip: diskusijų vedimas ir jų vadovavimas, nuoseklaus bendravimo tarp ginčo šalių kūrimas, aktyvus klausymasis, atsakymų apibendrinimas ir perfrazavimas, siekiant užtikrinti tikslų šalių supratimą, konfliktų neutralizavimas, tikrovės vertinimas, aklaviečių įveikimas, emocijų valdymas, bendradarbiavimo iššūkių sprendimas, derybinio disbalanso šalinimas, individualios sesijos, kurios gali padėti mažinti neigiamą nusiteikimą, bei kūrybiškų idėjų generavimas („minčių lietus“), skirtas rasti novatoriškus sprendimus ginčo sprendimui[277].

Be to, advokatui-mediatoriams itin svarbu gebėti sukurti pasitikėjimo atmosferą ir skatinti visapusišką ginčo šalių komunikaciją, nes tinkama komunikacija yra esminis mediacijos elementas. Komunikacija mediacijos procese apima šalių bendravimą, informacijos ir idėjų dalijimąsi bei keitimąsi įsitikinimais, o dėl dažnai sutrikusio bendravimo ginčo metu advokatas-mediatorius turi ypatingą užduotį atgaivinti ir palaikyti šį procesą mediacijos metu[278].

Valdyti esamą ginčo sprendimo situaciją, atpažinti ginčo šalių emocijas, jų kaitą ir raišką bei tinkamai vertinti verbalinę ir neverbalinę ginčo šalių komunikaciją mediaciją vykdantiems advokatams tikrai nėra paprasta. Nors „Ledkalnio[279]“ modelis daugiausia taikomas psichologijoje, pedagogikoje ir verslo komunikacijoje, manytina, kad ir mediacijos procese advokatai galėtų juo pasinaudoti. Tai padėtų suvokti visus, tiek matomus, tiek paslėptus, ginčo šalių siekius. Paprastai besiginčijančios šalys turi skirtingus interesus, todėl mediaciją vykdančiam advokatui labai svarbu gebėti matyti ne tik deklaruojamus, „virš vandens esančius“, bet ir paslėptus, „povandeninius“, ginčo šalių interesus, t. y. pažvelgti po „nematoma ledkalnio dalimi“ ir įvertinti tikrąsias ginčo šalių strategijas.

Taigi, kiekvienas mediatorius, rengdamasis mediacijai ir ją vykdydamas, turi susikomplektuoti jam priimtinų įrankių dėžutę[280]. Nepaisant to, įrankių pasirinkimas ir jų naudojimas neturi būti atsitiktinis – tai turi būti daroma priklausomai nuo konkrečios situacijos ir nuo tikslų, kurių bus siekiama konkrečioje mediacijoje. Apie mediatoriaus įrankius yra pakankamai mokslinės literatūros, išsamiai juos apibūdina beveik visos mediatorius jungiančios organizacijos. Lietuvoje išsami mediatoriaus įrankių analizė randama „Mediatoriaus vadove[281]“.

Natūralu, kad teisininkai yra linkę rinktis jų profesijai labiausiai įprastas technikas. Visgi, kadangi mediacija yra struktūrinis procesas, būtina, kad advokatas-mediatorius, pasirinkdamas savo darbo technikas (įrankius), nepamirštų jas suderinti su mediacijos stadijų tikslais. Nes, nepaisant to, kad mediacijos struktūra įstatyminiu lygmeniu ir nėra konkrečiai apibrėžta, mediacijos kokybė ir sėkmė glaudžiai siejasi su jos proceso

277 Trossen ir kt., *supra note*, 13: 66.

278 „Komunikacija“, Lietuvių kalbos žodynas, žiūrėta 2020 m. lapkričio 17 d., https://mokslai.lietuviuzodynas.lt/komunikacijos/komunikacija-3.

279 „Eisbergmodell“, Vikipedia, žiūrėta 2020 m. lapkričio 17 d. https://de.wikipedia.org/wiki/Eisbergmodell. Šie modeliai pagrįstai remiasi Pareto principo 80/20 taisykle ir Sigmundo Freudo asmenybės teorija.

280 Kaminskienė ir kt., *supra note*, 21: 180.

281 *Ibid.*

nuoseklumu ir išbaigtumu[282].

Neatmetama prielaida, kad teisininkai pasirinks jų profesijai labiausiai žinomas technikas. Atsižvelgiant į tai, kad, kaip minėta, mediacija yra struktūrinis procesas, būtina, kad advokatas-mediatorius, pasirinkdamas savo darbo technikas (įrankius), suderintų jas su mediacijos stadijų tikslais. Nors mediacijos struktūra įstatyminiu lygmeniu nėra konkrečiai apibrėžta, visgi mediacijos kokybė ir sėkmė glaudžiai siejasi su jos proceso nuoseklumu ir išbaigtumu[283]. Mediacijos stadijos yra sąlyginės, tad patyrusio mediatoriaus gali būti naudojamos lanksčiai[284].

Mediacijos vystymosi eigoje išskiriamos trys pagrindinės mediacijos stadijos[285]: pasiruošimas mediacijai, mediacijos eiga ir mediacijos pabaiga. Literatūroje galima rasti ir kitokių skirstymų, pvz.: mediacija skirstoma į penkias, septynias ar daugiau stadijų, kurios dar vadinamos etapais, žingsniais ar fazėmis. Mediacijos stadijos yra sąlyginės, tad patyrusio mediatoriaus gali būti naudojamos lanksčiai[286].

Rengiantis mediacijai, advokatas-mediatorius turi pasirinkti tokias technikas, kurių taikymas padėtų skatinti ginčo šalių bendradarbiavimą. Pasirinkti advokato-mediatoriaus įrankiai turi padėti ginčo šalims kuo labiau suprasti jų poreikius bei interesus ir skatinti ginčo šalis elgtis racionaliai. Tinkamai pasirinkti įrankiai atkuria bendravimo ir bendradarbiavimo formas bei padeda suvaldyti situaciją.

Prieš pradedant mediaciją, ginčo šalims siūloma[287] pateikti tikslinius klausimus, pvz., ko jūs tikitės iš mediacijos; ar suprantate mediacijos esmę; ar manote, kad bus galima suderinti abiejų ginčo šalių interesus; ką norite pasiekti mediacijoje; koks rezultatas jus tenkintų.

Statant pamatus mediacijos sėkmei, dar labai svarbios yra advokato-mediatoriaus išsamiai parengtos ir ginčo šalims pateiktos mediacijos proceso taisyklės bei išsami informacija apie mediacijos principus. Vykstant ginčo šalių pasisakymams svarbu susitarti, kad ginčo šalys nebus pertraukinėjamos. Prieš pradedant aiškintis ginčo šalių interesus, ginčo šalys turėtų susitarti, į kurį (-iuos) klausimą (-us) bus sutelkiamas dėmesys, pavyzdžiui, vaikų išlaikymas, turto dalybos, nuostolių atlyginimas, ir koks bus spręstinų klausimų eiliškumas.

Nustačius spręstinus klausimus, advokatams-mediatoriams siūloma[288] užduoti ginčo šalims tikslinius klausimus, pvz., kokios yra kilusio ginčo tikrosios priežastys; ar esate pasirengęs kalbėti apie susidariusią situaciją. Jei ginčo šalių pozicijos šiame mediacijos etape neaiškios, advokatas-mediatorius gali paklausti, ką, jų nuomone, turėtų daryti kita ginčo šalis, kad būtų galima produktyviai pradėti vesti derybas. Tuo atveju,

---

282 Trossen*, supra note*, 81.

283 Trossen, *supra note*, 81.

284 Kaminskienė ir kt., *supra note*, 21: 19.

285 Kaminskienė ir kt., *supra note*, 23: 117–171.

286 Kaminskienė ir kt., *supra note*, 21: 19.

287 Trossen, *supra note*, 81.

288 Trossen, *supra note*, 81.

jeigu viena iš ginčo šalių jau yra suformulavusi aiškius reikalavimus, advokatas-mediatorius gali užduoti klausimą kitai ginčo šaliai, būtent, ar ji sutinka su išdėstyta pozicija ir reikalavimais. Jeigu atsakoma „taip“, išsiaiškinti, kokia apimtimi ir ar ji sutinka patenkinti kitos ginčo šalies reikalavimus. Kai atsakymas yra neigiamas, advokatas-mediatorius gali paklausti, dėl kokių priežasčių nesutinkama. Klausti apie faktus reikėtų tik tiek, kiek jie yra būtini norint suprasti tikrąsias ginčo kilimo priežastis (pavyzdžiui, kas tada nutiko, kada ir kur tai buvo). Advokatai-mediatoriai tikruosius ginčo šalių interesus gali atskleisti dialogo metu, klausimus formuluodami iš naudos perspektyvos ir juos perfrazuodami. Tinkamai nustačius ginčo šalių interesus, toliau turi būti kuriamos galimybės tuos interesus įvertinti.

Profesionalaus mediatoriaus užduotis yra užtikrinti, kad šalys galėtų tinkamai suvokti ir pasinaudoti mediacijos metu gauta informacija. Atrastos, įvertintos ir aptartos taikaus ginčo sprendimo galimybės turi būti „sujungiamos“ į vieną visumą. Remiantis perteiktu interesų supratimu, kita mediatoriaus užduotis – padėti ginčo šalims siekti, surasti ir įforminti galutinį taikų ginčo sprendimą, optimaliai pritaikytą ir priimtiną visoms ginčo šalims. Priėmus galutinį sprendimą, mediacija užbaigiama taikiu susitarimu.

Galima matyti, kad mediacijoje aptinkama prielaida, kad pažinimo procesas, vykstantis mediacijos fone, iš tiesų gali būti įgyvendintas labai skirtinguose kontekstuose[289]. Todėl mediacija leidžia naudotis visais tinkamais metodais, netalpinant jų į vienareikšmius mediacijos proceso rėmus, bet jų taikymą suderintai orientuojant į mediacijos proceso tikslą. O kadangi mediacija yra itin lanksti, ji geba prisitaikyti ne tik prie tradicinių, bet ir prie išskirtinių, konkrečiai situacijai būdingų metodų, integruotų į ginčą bet kuriame jo etape, bet kurioje ginčo stadijoje.

Tai rodo, kad mediacija pripažįsta įvairiapusę ir visapusišką taikių derybų koncepciją[290], kurioje svarbu, kad taikomi metodai padėtų pašalinti derybinius atotrūkius tarp ginčo šalių požiūrio, suvokimo ir mąstymo, ir būtų orientuoti į konsensuso pasiekimą[291].

Vienas iš to pavyzdžių yra „Collaborative practice“ (CL) arba „Bendradarbiavimo teisė“, vis labiau populiarėjantis ginčų sprendimo metodas JAV, Australijoje, Kanadoje ir Europoje (Vokietijoje, Anglijoje, Italijoje, Čekijoje, Austrijoje ir Šveicarijoje). Šioje procedūroje tiek ginčo šalys, tiek jų advokatai-mediatoriai pirmiausia sudaro sutartį, kuria įsipareigoja nenaudoti procedūros metu gautos informacijos ir siekti taikaus, abipusiai naudingo susitarimo. Be to, visi proceso dalyviai įsipareigoja ieškoti sprendimo tik neteisminiu būdu. Jei nepavyksta pasiekti taikaus susitarimo, procedūra nutraukiama ir šalys gali ieškoti kitų ginčo sprendimo būdų. Šios procedūros išskirtinumas slypi jos visapusiškume – ginčo šalių interesai atsižvelgiami ne tik iš teisinės, bet

289 Arthur Trossen, „Vertiefungslehrgang Mediation“, Berlin, 2019.

290 Trossen, *supra note*, 81.

291 „Konsensusas – ginčo sprendimo būdas, kuriame remiamasi ne geriausio ar teisingiausio sprendimo paieška, bet sprendimo naudingumu ginčo šalims“, žiūrėta 2020 m. balandžio 29 d., https://lt.wikipedia.org/wiki/Konsensusas.

ir ekonominės, asmeninės bei emocinės perspektyvos.

Siekiant, kad šia procedūra nebūtų piktnaudžiaujama, kai kurios „CL“ asociacijos priima dalyvių elgesio kodeksą[292], kuris reglamentuoja advokatų-mediatorių veiklą[293].

CL procedūra sujungia teisinį atstovavimą ir mediacijos metodų taikymą vienoje ginčo sprendimo procedūroje. Šioje procedūroje advokatai pirmiausia atlieka teisinio atstovo funkcijas savo ginčo šaliai, tačiau ginčo sprendimas užbaigiamas naudojant mediacijos metodus. Skirtingai nei tradicinėje mediacijoje, kurioje mediatorius veikia kaip neutralus ir nešališkas tarpininkas, „CL“ procese mediacijos metodus taiko advokatai, atstovaujantys kiekvienai ginčo šaliai ir turintys mediatoriaus kvalifikaciją. Procedūra grindžiama dvišalėmis derybomis, kuriose kiekvienai ginčo šaliai atstovauja jos advokatas, turintis mediatoriaus įgūdžių. Pradžioje advokatai teikia atskiras teisines konsultacijas savo klientams, aiškindami teisinius ginčo sprendimo būdus, o vėliau, antrame procedūros etape, advokatai taiko mediacijos metodus siekdami suderinti tiek teisinius, tiek neteisinius klientų interesus, taip užtikrindami optimalius ginčo sprendimus[294].

W. Schieferstein, kuris yra ne tik „CL“ procedūrą savo veikloje taikantis advokatas, bet ir šios procedūros plėtotojas bei universiteto Hagene ekspertas, teigimu[295], šios procedūros privalumai yra akivaizdūs, nes galutinis derybų rezultatas atsiskleidžia kaip visuma. Papildomos teisinės konsultacijos nereikalingos, nes kiekvienai ginčo šaliai nuosekliai pataria ir atstovauja jos advokatas. Tik derybų sesija vyksta kartu su ginčo šalimis ir jų advokatais, taikant mediacijos metodus.

Autorės nuomone, nors „CL“ procedūra kai kuriose šalyse, kuriose mediacija dar tik bando įsitvirtinti ginčų sprendimo srityje, yra naujovė arba vis dar netaikoma, jos taikymo potencialas ateityje turėtų plėstis. „CL“ procedūra gali būti itin naudinga sprendžiant ginčus, ypač tais atvejais, kai šalys siekia išsaugoti gerus tarpusavio santykius ir pasiekti abipusiškai naudingą susitarimą. Ši procedūra advokatams yra palanki, nes leidžia išlikti advokatais, nekeisti savo pagrindinio vaidmens, o tik taikyti mediacijos metodus, praturtinant savo praktiką ir išplečiant ginčų sprendimo galimybes.

Be to, „CL“ procedūra yra svarbi klientams, kurie ne tik siekia bendradarbiavimo ir taikaus ginčo sprendimo, bet ir pageidauja išlaikyti teisinį aiškumą. Kadangi šioje procedūroje advokatai teikia ir teisinę konsultaciją, ir taiko mediacijos metodus, klientai gauna išsamų teisinį vertinimą ir gaires, suderinant tiek teisinius, tiek neteisinius jų interesus.

Mediacijos metodų integracija į advokatų veiklą yra itin reikšminga, siekiant efektyvių ir klientų interesus atitinkančių ginčų sprendimo būdų. Apibendrinant galima

---

292 Werner Schieferstein, „Cooperative Praxis“, žiūrėta 2021 m. sausio 27 d., https://deutsche-vereinigung-cooperative-praxis.de/experten/cp-professional-finden/werner-schieferstein.html.

293 „Collaborative Law Participation Agreement“, *Courtesy of Benouis Law*, žiūrėta 2021 m. sausio 27 d., https://www.benouislaw.com/wp-content/uploads/sites/1401807/2021/02/Collaborative_Participation_Agreement.pdf.

294 Schieferstein, *supra note*, 292.

295 *Ibid.*

teigti, kad mediacijos metodų išmanymas ne tik praplečia advokato profesinę kompetenciją, bet ir suteikia galimybę pasiūlyti klientams lankstesnius bei greitesnius ginčų sprendimo būdus. Tai leidžia išlaikyti teisinį aiškumą, išvengti ilgų teisminių procesų bei užtikrinti, kad ginčo sprendimai atitiktų klientų poreikius ir teisinius interesus, kartu stiprinant advokato vaidmenį modernioje teisinėje praktikoje.

2.4. Skyriaus išvados

1. Apibendrinant galima teigti, kad advokato vaidmuo teisminėje ir neteisminėje mediacijoje pasižymi skirtingais ypatumais, kurie tiesiogiai priklauso nuo mediacijos tipo ir teisinio reglamentavimo. Teisminėje mediacijoje advokato veikla dažnai ribojama įstatymų ir teismų praktikos, o jo vaidmuo gali būti nustatomas pagal mediacijos modelį ir teismo sprendimus. Tuo tarpu neteisminėje mediacijoje advokatas turi daugiau laisvės, galėdamas veikti kaip mediatorius, atstovas arba patarėjas, remiantis ginčo šalių susitarimu. Nepaisant pasirinkto vaidmens, advokatas visuomet privalo išlaikyti profesionalumą ir užtikrinti efektyvumą. Teisminė mediacija dažniausiai suteikia daugiau struktūros ir formalumo, o neteisminė mediacija išsiskiria didesniu lankstumu, leidžiančiu pritaikyti mediacijos procesą pagal šalių poreikius.
2. Advokatai gali atlikti įvairius vaidmenis mediacijoje, tačiau itin svarbu, kad konkretus advokatas vienu metu užimtų tik vieną vaidmenį, siekiant išvengti interesų konflikto. Atstovo, neutralaus patarėjo ir mediatoriaus vaidmenys turi skirtingus tikslus ir reikalauja specifinių žinių bei įgūdžių. Šie vaidmenys ne tik padeda užtikrinti mediacijos proceso efektyvumą, bet ir prisideda prie optimalios ginčų sprendimo dinamikos, užtikrinant proceso skaidrumą bei šalių interesų atstovavimą. Tinkamas vaidmenų pasirinkimas ir aiškus jų atskyrimas leidžia advokatams sėkmingai prisidėti prie mediacijos sėkmės ir profesionalumo palaikymo.
3. Kai advokatas veikia kaip ginčo šalies atstovas mediacijoje, jo pagrindinis tikslas yra maksimaliai apsaugoti kliento interesus, pasitelkiant tiek teisinę kompetenciją, tiek derybinius įgūdžius. Šio vaidmens svarba yra užtikrinti, kad klientas gautų visapusišką teisinę informaciją ir supratimą apie galimus mediacijos bei teisminio proceso rezultatus. Advokatas privalo objektyviai įvertinti abi šias alternatyvas ir pateikti rekomendacijas klientui, padedančias pasirinkti optimaliausią ginčo sprendimo būdą, atsižvelgiant į kliento interesus, rizikas ir siektinus tikslus. Toks strateginis patarimas užtikrina, kad kliento teisės ir interesai būtų tinkamai atstovaujami ir apsaugoti viso proceso metu.
4. Advokatas, veikiantis kaip neutralus patarėjas mediacijoje, privalo išlaikyti objektyvumą ir nešališkumą, teikdamas teisinę pagalbą visoms ginčo šalims. Jo pagrindinė funkcija yra padėti šalims suprasti teisinius aspektus, susijusius su ginču, ir mediacijos privalumus, taip pat padėti joms priimti informuotus sprendimus. Neutralus patarėjas neturi teikti pirmenybės vienos šalies interesams, bet siekia subalansuotos pagalbos, leidžiančios šalims geriau suvokti

galimas ginčo sprendimo galimybes ir pasekmes. Šis vaidmuo yra esminis užtikrinant mediacijos proceso sąžiningumą ir šalių lygiateisiškumą.

5. Advokatas-mediatorius susiduria su ypatingais iššūkiais, nes privalo išlaikyti visišką neutralumą ir nešališkumą, nepaisant savo teisinės patirties. Pagrindinė jo funkcija yra padėti ginčo šalims rasti bendrą sprendimą, neperimant vienos ar kitos pusės interesų gynimo. Tai reikalauja ne tik gilios teisinės kompetencijos, bet ir specifinių mediacijos įgūdžių, tokių kaip efektyvus konfliktų valdymas, derybų strategijos bei emocinė inteligencija. Svarbu suprasti, kad advokato-mediatorius teikiamos paslaugos nėra griežtai teisinės; priešingai, jo vaidmuo yra valdyti mediacijos procesą taip, kad ginčo šalys galėtų savarankiškai spręsti konfliktą. Jis turi suvaldyti šalių emocijas ir įtampą, skatinti konstruktyvų dialogą bei sukurti aplinką, kurioje šalys galėtų pasiekti abipusiai naudingą susitarimą, užtikrinant proceso sąžiningumą ir skaidrumą.
6. Kai advokatas pats tampa ginčo šalimi, jo padėtis mediacijos procese tampa itin sudėtinga, nes jis susiduria su papildomais iššūkiais dėl profesinio statuso ir reputacijos apsaugos. Tokiu atveju advokatui itin svarbu suprasti mediacijos teikiamus privalumus, ne tik siekiant efektyvaus ginčo sprendimo, bet ir išsaugant gerus santykius su buvusiais klientais bei apsaugant savo profesinę reputaciją. Mediacija, kaip taikus ir konfidencialus ginčo sprendimo būdas, leidžia advokatui išvengti viešų teisminių procesų, kurie galėtų neigiamai paveikti jo profesinį įvaizdį.
7. Tinkama mediacijos metodų integracija į advokatų veiklą suteikia galimybę efektyviau ir lanksčiau spręsti ginčus, palyginti su tradiciniais teisminiais būdais. Advokatai, įvaldę mediacijos technikas, gali veiksmingai padėti ginčo šalims pasiekti taikius, bendradarbiavimu pagrįstus sprendimus, suderindami tiek teisinius, tiek neteisinius interesus. Tai ypač aktualu klientams, siekiantiems ne tik teisinio aiškumo, bet ir ilgalaikio bei tvaraus konflikto sprendimo. Tinkamas mediacijos metodų pritaikymas suteikia advokatams galimybę valdyti taikaus ginčo sprendimo procesą, išlaikant lankstumą ir aiškumą, kartu stiprinant šalių bendradarbiavimą ir tarpusavio pasitikėjimą.

3. ADVOKATO VEIKLOS MEDIACIJOJE TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

Advokato veiklos mediacijoje teisinis reglamentavimas Europoje nėra vienalytis. Konkrečių teisinių nuostatų kūrimas ir jų turinys priklauso nuo institucijų, atsakingų už šių nuostatų rengimą, bei valstybės, kurioje šios nuostatos yra taikomos, tradicijų, kultūros, ekonominės bei politinės aplinkos. Skirtingos mediacijos teisinio reglamentavimo praktikos atskirose šalyse lemia skirtingą advokatų integraciją į mediacijos procesą, o tai tiesiogiai veikia jų profesinę veiklą. Šioje mokslinio darbo dalyje nagrinėjamas advokato veiklos mediacijoje teisinis reglamentavimas Europos Sąjungoje ir atskirose valstybėse, ypatingą dėmesį skiriant Lietuvai, Didžiajai Britanijai, Vokietijai ir Austrijai. Lietuvos teisinio reglamentavimo analizė pasirinkta dėl disertacijos rengimo Lietuvoje ir šios šalies teisinės bazės svarbos darbui. Todėl autorė daugiausia dėmesio skiria Lietuvos teisiniam reglamentavimui, išskirdama jį į atskirą poskyrį (3.4).

3.1. Europos Tarybos gairės mediacijai: apžvalga ir analizė

Europos Taryba – viena labiausiai prie mediacijos vystymosi prisidėjusių tarptautinių organizacijų. Europos Tarybos rekomendacijos nėra privalomojo pobūdžio teisės normų aktai, todėl jos nenustato teisinio reguliavimo. Vietoj to, šios rekomendacijos pateikia gairių ir rekomendacijų valstybių narių teisėkūrai ir mediacijos politikos formavimui. Dar 1981 m. gegužės 14 d. Europos Tarybos Ministrų Komitetas priėmė rekomendaciją Nr. R (81) 7 „Dėl priemonių, lengvinančių galimybes naudotis teisingumo sistema“[296], kuri skatino valstybes nares imtis sutaikinimo priemonių (tiek teisme, tiek iki teismo). Kitas su taikaus susitarimo skatinimu susijęs teisės aktas, priimtas Europos Tarybos Ministrų Komiteto – 1986 m. rugsėjo 16 d. rekomendacija Nr. R (86) 12 „Dėl priemonių, leidžiančių užkirsti kelią pernelyg dideliam darbo krūviui teismuose arba sumažinti jį“[297], kuri skirta padėti mažinti per didelį teismo darbo krūvį ar sudaryti tam galimybes. Praėjus daugiau nei dešimčiai metų, Europos Tarybos Ministrų Komitetas 1998 m. sausio 12 d. priėmė rekomendaciją Nr. R (98) 1 „Dėl mediacijos šeimos santykiuose“[298], 1999 m. rugsėjo 15 d. rekomendaciją Nr. R (99) 19 „Dėl mediacijos baudžiamojoje teisėje“[299], 2001 m. rugsėjo 5 d. rekomendaciją Nr. Rec (2001)

296 „Recommendation No. R (81) 7“, Committee of Ministers to member States on measures facilitating access to justice, žiūrėta 2020 m. kovo 29 d., https://rm.coe.int/168050e7e4.

297 „Recommendation No. R (86) 12“ , Committee of Ministers to member States concerning measures to prevent and reduce the excessive workload in the courts, žiūrėta 2020 m. kovo 29 d., https://rm.coe.int/16804f7b86.

298 „Recommendation No. R (98) 1“ Committee of Ministers to member States on family mediationon, žiūrėta 2020 m. kovo 29 d., https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804ecb6e.

299 „Recommendation Rec (2002) 10“ Committee of Ministers to member States on mediation in civil matters, žiūrėta 2020 m. kovo 29 d., https://www.euromed-justice.eu/en/system/files/20100715122109_RecommendationRec200210oftheCommitteeofMinisterstomemberSta.doc.pdf.

9 „Dėl alternatyvių ginčų tarp viešojo administravimo institucijų ir privačių asmenų sprendimo priemonių“[300], 2002 m. rugsėjo 18 d. rekomendaciją Nr. R (2002) 10 „Dėl mediacijos civiliniuose santykiuose“[301]. Pirmos dvi Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijos (1981 m. ir 1986 m.) yra bendresnio pobūdžio, kitos – nukreiptos į konkrečias teisės sritis. Tačiau nepaisant to, jog visų išvardytų Europos Tarybos rekomendacinio pobūdžio dokumentų priėmimo tikslas – atkreipti Tarybos valstybių narių dėmesį į problemas, kurias sprendžiant galėtų būti plačiau taikoma mediacija[302], nė vienoje jų konkrečių nuostatų, skirtų advokato veiklai, nėra. Taip pat nėra nuostatų, kurios draustų advokatams būti mediatoriais ar veikti mediacijos procese atliekant kitą vaidmenį. Todėl galima daryti išvadą, jog nurodyti dokumentai, nors ir netiesiogiai, tačiau neabejotinai turėjo didelę reikšmę mediacijos plėtrai tiek bendrąja prasme, tiek įvairių profesijų atstovų, tarp jų ir advokatų, veikloje.

2007 m. kovo 3 d. CEPEJ sudarė mediacijos darbo grupę CEPEJ-GT-MED, kuri parengė Europos Tarybos rekomendacijas tarpininkavimo poveikiui įvertinti[303]. Vėliau 2007 m. gruodžio 27 d., jomis remdamasi, CEPEJ pateikė gaires dėl geresnio esamų rekomendacijų, susijusių su šeimos mediacija ir mediacija civiliniuose santykiuose, įgyvendinimo[304]. Gairėse numatytos konkrečios priemonės, skirtos veiksmingai palengvinti Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijų Nr. R (98) 1, R (99) 19, Rec (2001) 9 bei R (2002) 10 įgyvendinimą ir pagerinti jose numatytų tarpininkavimo principų vykdymą. Gairėse buvo aptartas ne tik teisėjų, bet ir teisininkų vaidmuo, apeliuojant į teisininkų sąmoningumą ir pažymint, kad teisininkų elgesio kodeksuose atitinkamais atvejais turėtų būti numatyta prievolė arba rekomendacija, prieš kreipiantis į teismą, apsvarstyti AGS būdus, įskaitant ir mediaciją (48 punktas). Gairėse taip pat raginama advokatūras ir teisininkų asociacijas turėti tarpininkavimo paslaugų teikėjų sąrašus ir juos perduoti teisininkams (53 punktas). Be to, gairėse daug dėmesio skiriama mediatoriaus kvalifikacijai ir mokymams (20–25 punktai).

2018 m. CEPEJ priėmė ir patvirtino mediacijos plėtros priemonių rinkinį[305]. Jame nurodytos priemonės, skirtos sukurti sistemą, kurią valstybės narės ir mediacija suinteresuotos šalys gali prisitaikyti prie konkrečių jų poreikių bei situacijų. Dėmesys advokatams mediacijos plėtros priemonių rinkinyje – išskirtinis: nuo bendrų dalykų,

300 „Recommendation Rec (2001) 9“ Committee of Ministers to member States on alternatives to litigation between administrative authorities and private parties, žiūrėta 2020 m. liepos 26 d., https://rm.coe.int/16805e2b59.

301 „Recommendation Rec (2002) 10“ Committee of Ministers to member States on mediation in civil matters, žiūrėta 2020 m. liepos 26 d., https://rm.coe.int/16805e1f76.

302 Kaminskienė ir kt., *supra note*, 23: 195.

303 „Analysis on assessment of the impact of Council of Europe recommendations concerning mediation“, Working group on mediation (CEPEJ-GT-MED), žiūrėta 2020 m. liepos 26 d., https://rm.coe.int/1680747c1f.

304 „Guidelines for a better implementation of the existing recommendation concerning family mediation and mediation in civil matters“, European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ), žiūrėta 2020 m. liepos 26 d., https://rm.coe.int/16807475b6.

305 „Mediation Development Toolkit“, *supra note*, 40.

susijusių su mediacijos taikymu advokato veikloje, aptarimo (tokių kaip mediacijos privalumai advokato veiklai, advokato vaidmuo mediacijos procese ir kt.) iki atskiros nurodyto dokumento dalies delegavimo tik advokatams, t. y. paskutinė Mediacijos plėtros priemonių rinkinio dalis yra skirta konkrečiai advokatams ir parengta kartu su CCBE. Šioje dalyje detalizuojamas advokato vaidmuo mediacijos procese (aptariamas ginčų sprendimo metodo pasirinkimas kaip neatsiejama bylų analizės dalis, patarimas klientui dėl tinkamo konfliktų sprendimo būdo, pagalba klientui mediacijos metu ir (ar) nedalyvaujant mediacijos procese tiesiogiai, pasiekto susitarimo įforminimas, privalomos galios jam suteikimas), mediatoriaus pasirinkimas ir patvirtinimas, advokato veikimas, atliekant mediatoriaus vaidmenį, pateikiamos išvados bei aptariama advokatų ir teisininkų draugijų įtaka, padedant kurti mediacijai draugišką aplinką.

Iš aukščiau aptarto teisinio reglamentavimo matyti, kad Europos Taryba aktyviai skatina mediacijos taikymą visoje Europoje, pabrėždama jos potencialą spręsti ginčus taikiai ir efektyviai. Šiame kontekste advokatams skiriamas ypatingas vaidmuo, siekiant plėtoti ir stiprinti mediacijos kultūrą bei užtikrinti aukštos kokybės mediacijos paslaugas.

Europos Taryba nėra tiesiogiai pasisakiusi, ar mediacija yra teisinė paslauga. Šis klausimas paliekamas spręsti atskiroms Europos Sąjungos (ES) valstybėms narėms. Europos Tarybos rekomendacija dėl mediacijos principų ir standartų Europoje pabrėžia advokatų, kaip mediatorių, kompetencijos ir etikos svarbą. Joje taip pat rekomenduojama valstybėms narėms skatinti advokatų dalyvavimą mediacijos mokymuose ir kursuose. Europos Tarybos gairėse dėl geros mediacijos praktikos Europoje pateikiami patarimai mediatoriams, įskaitant advokatus, kaip efektyviai vykdyti mediacijos procesą. Europos Tarybos konvencijoje nustatytas teisinis pagrindas tarptautinių prekybos ginčų sprendimui mediacijoje, taip pat numatytas advokatų, kaip mediatorių, vaidmuo. Europos Taryba nėra tiesiogiai pasisakiusi, ar mediacija yra teisinė paslauga. Šis klausimas paliekamas spręsti atskiroms Europos Sąjungos (ES) valstybėms narėms.

3.2. Advokato veiklos mediacijoje teisinis reglamentavimas ES

Pagrindiniai ES teisės aktai, turėję esminės reikšmės taikant advokato veikloje mediaciją, laikytini šie: 2004 m. Europos Komisijos priimtas Europos mediatorių elgesio kodeksas[306]. Europos mediatorių elgesio kodeksas reglamentuoja principus, kurių turėtų laikytis tiek mediatoriai, vykdydami mediaciją civilinių ir komercinių ginčų srityje, tiek mediacijos paslaugas teikiančios organizacijos. Europos mediatorių elgesio kodekse yra numatyta mediatorių kompetencija, skyrimas ir atlyginimas bei jų paslaugų propagavimas, nepriklausomumas ir nešališkumas, mediacijos sutartis, mediacijos procesas, proceso sąžiningumas ir konfidencialumas.

Europos mediatorių elgesio kodeksas advokatams yra svarbus keliais atžvilgiais. Pirmas aspektas susijęs su kodekso nuostatų taikymu advokatams kaip mediatoriams.

306 „Europos mediatorių elgesio kodeksas“, vilniausarbitrazas.lt, žiūrėta 2020 m. liepos 26 d., http://www.vilniausarbitrazas.lt/lib/manage/upload/Europos_mediatori%C5%B3_elgesio_kodek.pdf.

Nors Europos mediatorių elgesio kodeksas numato, jog mediatoriai gali laikytis jo savanoriškai, nacionaliniai teisės aktai gali numatyti, kad kodekso laikymasis mediatoriams yra privalomas. Pavyzdžiui, tokia nuostata įtvirtinta LR mediacijos įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje, pagal kurią mediatorius privalo laikytis Europos mediatorių elgesio kodekso. Vokietijos, Austrijos ir Didžiosios Britanijos įstatymų leidėjas, priešingai nei Lietuvos, Europos mediatorių elgesio kodeksui privalomos galios nesuteikė. Antras aspektas, atskleidžiantis Europos mediatorių elgesio kodekso aktualumą advokatams, yra tas, kad advokatai, dalyvaujantys mediacijos procese, bet neatliekantys mediatoriaus vaidmens, remdamiesi Europos mediatorių elgesio kodeksu, gali reikalauti iš mediatorių atitinkamo elgesio bei atsakomybės, kai jo nesilaikoma.

Mediacijos direktyva dėl tam tikrų mediacijos aspektų civilinėse ir komercinėse bylose[307]. Šios direktyvos pradžia sietina su 1999 m. spalio mėnesį Tamperės mieste vykusiu ES Tarybos susitikimu, kai buvo parengtas preliminarus jos projektas, kurį priėmė Europos Komisija, o Europos Parlamentui jis buvo pateiktas 2004 m. Mediacijos direktyvos tikslas – skatinti naudotis AGS, ypač mediacija, užtikrinant subalansuotą mediacijos ir teismo proceso ryšį. Mediacijos direktyva advokatams yra svarbi tuo aspektu, kad paskatino nacionalinius teisės aktų leidėjus priimti atitinkamus teisės aktus ar jų pataisas, o tai turėjo didelę įtaką mediacijos plėtrai advokato veikloje. Pavyzdžiui, priėmus šią direktyvą, Lietuvos įstatymų leidėjas 2008 m. liepos 15 d. išleido „Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymą Nr. X-1702"[308], nustačiusį tiek pagrindines civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo sąlygas, tiek tarpininko (mediatoriaus) veiklos ribojimus, įskaitant tą, kad taikinimo tarpininkas negali būti nė vienos ginčo šalies advokatu ar kitu atstovu tame pačiame ginče, kuriame vykdė ar vykdo taikinamąjį tarpininkavimą; 2013 m. liepos 2 d. atliko (1) LR advokatūros įstatymo 4 straipsnio pakeitimą, panaikinant advokatams ribojimą būti mediatoriais tik komerciniuose ginčuose, ir (2) LR advokatūros įstatymo 25 straipsnio pakeitimą, numatant, kad advokatas negali būti atstovu byloje, kurioje jis dalyvavo kaip taikinimo tarpininkas (mediatorius)[309].

Kiti ES teisės aktai, susiję su AGS, įskaitant direktyvą 2013/11/ES dėl alternatyvaus vartotojų ginčų sprendimo[310], Reglamentą (ES) Nr. 524/2013 dėl elektroninio vartotojų ginčų sprendimo (EGS)[311], reikšmingesnių sąsajų su advokato veikla neturi, todėl

307 Mediacijos direktyva, *supra note*, 15.

308 „LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas", Valstybės žinios, 2008 m. liepos 31 d., Nr. 87-3462, žiūrėta 2020 m. liepos 31 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.27B041C4CCDE.

309 „Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 2, 4, 7, 8, 10, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 23, 25, 30, 32, 33, 35, 36, 39, 42, 53, 58, 60, 61, 64, 68, 69, 70 straipsnių ir įstatymo priedo pakeitimo ir papildymo įstatymo 2 straipsnis", LRS, žiūrėta 2021 m. rugpjūčio 4 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.453410?jfwid=rivwzvpvg.

310 „Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/11/ES dėl alternatyvaus vartotojų ginčų sprendimo", Europos Sąjungos oficialusis leidinys Eur-lex.europa.eu, žiūrėta 2020 m. liepos 28 d., https://eurlex.europa.eu/legalcontent/LT/TXT/?uri=celex:32013L0011.

311 „Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 524/2013 dėl elektroninio vartotojų ginčų sprendimo", Europos Sąjungos oficialusis leidinys Eur-lex.europa.eu, žiūrėta 2020 m. liepos 28 d., https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex:32013R0524.

šiame moksliniame darbe atskirai nebus aptariami.

Iš pateikto teisinio reglamentavimo matyti, jog ES aktyviai leidžia teisės aktus, susijusius su mediacijos taikymu, ir yra priėmusi ne vieną teisės aktą, turėjusį esminės reikšmės tiek mediacijos plėtrai, tiek advokato veiklai mediacijos procese. Tačiau Europos Sąjungos (ES) įstatymai tiesiogiai nereglamentuoja, ar mediacija yra teisinė paslauga. Šis klausimas paliekamas spręsti atskiroms ES valstybėms narėms.

3.3. Advokato veiklos mediacijoje teisinis reglamentavimas Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ir Austrijoje

Didžiojoje Britanijoje mediacija komerciniuose ginčuose pradėta taikyti dar nuo 1990-ųjų pradžios[312]. Nors mediacijos procedūra nėra griežtai reglamentuota įstatymais[313], ji sėkmingai naudojama dėl tam tikrų struktūrinių ir teisinės sistemos ypatybių. Didžiosios Britanijos teisės sistema, pagrįsta common law tradicijomis, ypatingą dėmesį skiria sutarties laisvei ir precedento teisei, o tai sudaro palankią aplinką lankstesniems ginčų sprendimo būdams, tokiems kaip mediacija.

Sėkmės priežastys taip pat apima praktinius veiksnius – egzistuoja nuomonė, kad per daug griežtas mediacijos reglamentavimas galėtų apriboti jos lankstumą, kuris yra esminis mediacijos pranašumas. Nepaisant to, Didžiojoje Britanijoje egzistuoja kelios reguliavimo priemonės, kurios apima Civilinio proceso taisyklių 8 dalį, numatančią teismų vaidmenį mediacijos skatinime, bei veikiančias institucijas, prižiūrinčias mediacijos praktiką, pavyzdžiui, Mediacijos institutus ir Mediacijos tarybą.

Didžiojoje Britanijoje tarpininkavimo užuomazgos randamos vadinamojoje Woolf reformoje[314], kai, remiantis Aukščiausiojo Teismo ir Apygardos teismo taisyklėmis, buvo sukurtos Civilinio proceso taisyklės, sutr. CPR (angl. *Civil Procedure Rules*)[315]. Šios reformos tikslas, kaip ir JAV, – rasti galimybių, kaip išvengti brangių ir ilgų teisminių civilinių procesų, sumažinti per didelį teismų darbo krūvį, jiems paliekant tik alternatyviais neteisminiais būdais neišsprendžiamų ginčų nagrinėjimą.

Didžiojoje Britanijoje daug dėmesio buvo skiriama išsiaiškinti, kiek Mediacijos direktyvos nuostatos[316] gali būti taikomos nacionaliniams ginčams spręsti. Nors didžioji dauguma mediatorių palankiai įvertino mediacijos taikymą nacionaliniu lygmeniu, teismai atmetė mediacijos taikymą, sprendžiant nacionalinius ginčus, pagrįsdami tai

312 „The Eighth Mediation Audit. A survey of commercial mediator attitudes and experience in the United Kingdom",CEDR, žiūrėta 2020 m. kovo 3 d., www.cedr.com/docslib/The_Eighth_Mediation_Audit_2018.pdf.

313 Serbu, *supra note*, 28: 279.

314 „Woolf Reforms", žiūrėta 2020 m. kovo 8 d., https://www.lawteacher.net/free-law-essays/civil-law/woolf-reforms.php.

315 „County Court Civil Procedure Rules", Victorian legislation, žiūrėta 2020 m. kovo 8 d. https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil.

316 Mediacijos direktyva, *supra note*, 15.

konfidencialumo principo taikymo sunkumais[317]. Dar vienas iš argumentų buvo tas, kad mažesnis reglamentavimas nacionaliniu lygmeniu labiau skatina kūrybiškumą mediacijos praktikoje[318].

Todėl įstatymų leidėjas sukūrė tik specialias taisykles tarpvalstybiniams ginčams spręsti, neįsprausdamas mediacijos į nacionalinius įstatyminius rėmus ir siekdamas išvengti daugybės, galimai perteklinių, taisyklių įgyvendinimo[319].

Tai nesutrukdė mediacijai įsitvirtinti ir nacionaliniame ginčų sprendimų lygmenyje. Kadangi Didžiojoje Britanijoje mediacijos apraiškų aptinkama dar iki Mediacijos direktyvos įgyvendinimo, veikiausiai dėl to įstatymų leidėjas nematė būtinybės apibrėžti ir išsamiai reglamentuoti mediacijos procedūros[320]. Didžiojoje Britanijoje nėra mediacijos įstatymo, reglamentuojančio mediacijos procesą, taip pat nėra ir valstybinės kontrolės, prižiūrinčios mediatorių mokymus, pasirengimą mediacijai ar mediacijos praktinį vykdymą[321]. Civiliniuose ginčuose mediacija nėra reglamentuota teisės aktais, taip pat ji nėra būtina sąlyga teismo procesui inicijuoti[322]. Tačiau civilinio proceso šalys privalo rimtai apsvarstyti mediacijos galimybę prieš kreipiantis į teismą[323], nes priešingu atveju joms gali būti taikomos finansinės sankcijos. Jungtinės Karalystės CPR yra pagrindinis šalies teisės šaltinis mediacijai taikyti.

Tai išplaukia iš Jungtinės Karalystės CPR 1 straipsnio 1.4 dalies[324], kurioje nurodoma, kad svarbu ne tik skatinti ginčo šalis naudoti alternatyvią ginčų sprendimo procedūrą, jei teismas mano, kad tai yra tinkama, bet ir palengvinti šios procedūros naudojimą. AGS apibūdinamas kaip „bendras ginčų sprendimo būdas, ne per įprastą teisminį procesą“. Mediacijos terminas paprastai vartojamas apibūdinant visus ginčo sprendimo būdus, išskyrus teismo procesą ir arbitražą. CEDR[325], gerai žinomas AGS paslaugų teikėjas, „AGS“ apibrėžia kaip „ginčų sprendimo metodų rinkinį, kuriuo išvengiama bylinėjimosi ir arbitražo nelankstumo, o daugiausia dėmesio skiriama tam, kad šalys galėtų pasiekti geresnių arba panašių rezultatų su minimaliomis tiesioginėmis ir netiesioginėmis sąnaudomis“.

Svarbiausias Jungtinės Karalystės CPR tikslas yra suteikti teismams galimybę

---

317 Carolin Kühne. Mediation – eine rechtsvergleichende und interdisziplinäre Skizze. *Juris GmbH*, JM2 (2016): 51, https://www.juris.de/jportal/nav/index.jsp?etcc_med.

318 *Ibid*., 52.

319 *Ibid*, 276.

320 Serbu, *supra note*, 28: 279.

321 „Rebooting the Mediation Directive“, *supra note*, 18: 68.

322 „Tarpininkavimas valstybėse narėse – Anglija ir Velsas“, Oficiali Europos Sąjungos interneto svetainė European justice, žiūrėta 2020 m. liepos 8 d., https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-ew-lt.do?init=true&member=1.

323 *Ibid*.

324 Jungtinės karalystės CPR, žiūrėta 2021 m. liepos 11 d., https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part01.

325 CEDR, žiūrėta 2021 m. liepos 1 d., https://www.cedr.com/. CEDR veiklos esmė yra teikti alternatyvius ginčų sprendimo projektus, teikti mokslinius tyrimus ir socialinio sąmoningumo naudą pasauliui.

teisingai ir proporcingomis išlaidomis nagrinėti bylas. CPR 1.4(2)(e)[326] nurodoma, kad teismas turi skatinti ginčo šalis naudoti alternatyvią ginčų sprendimo procedūrą. Jei teismas mano, kad AGS būdas yra tinkamas, turi būti palengvintas tokios procedūros naudojimas. Teismas gali sustabdyti procesą, kad galėtų vykti mediacija, o kartais jis gali aiškiai nurodyti šalims dalyvauti tam tikros formos AGS. Jei šalis atsisako bandyti ginčą spręsti taikiai ar trukdo mediacijos procesui, teismas turi nuspręsti, ar viena šalis privalo atlyginti bylinėjimosi išlaidas kitai šaliai, jei taip, tai kokia suma ir kada. Spręsdamas, kaip pasinaudoti šia diskrecija, teismas atsižvelgia į šalių elgesį, bandant ginčą spręsti neteisminiu būdu, įskaitant ir mediaciją[327].

Dėl šių priežasčių advokatai turi kartu su klientu nuodugniai apsvarstyti visus galimus alternatyvius ginčų sprendimo būdus. Jie privalo išsamiai informuoti savo klientus apie būtinybę pirmiausia bandyti spręsti ginčą taikiai, nesikreipiant į teismą, ir apsvarstyti taikius ginčo sprendimo metodus, tokius kaip mediacija. Advokatai turi paaiškinti ginčo šalims, kad teismas gali reikalauti pateikti įrodymus, jog buvo bandyta taikiai išspręsti ginčą prieš pradedant teisminį procesą. Teisminis ginčo sprendimas turėtų būti laikomas paskutine išeitimi, kai kitos galimybės yra išnaudotos.

Taip pat advokatai turi savo klientus informuoti apie galimas išlaidas, susijusias su teismo procesu, įskaitant galimas sankcijas dėl išlaidų atlyginimo. Teismai gali skirti finansines sankcijas tiems, kurie atsisako dalyvauti alternatyviame ginčų sprendimo procese arba nepagrįstai iš jo pasitraukia. Teismo dokumentuose, kuriuos dažniausiai reikia užpildyti prieš pateikiant ieškinį, yra nurodoma, kad teisiniai atstovai turi patvirtinti, jog jie informavo klientus apie būtinybę išbandyti taikų ginčo sprendimą ir galimas finansines sankcijas atsisakymo atveju. Be to, advokatai turi patikrinti, ar klientui priklauso teisė į teisinę pagalbą, ir, jei taip, teikti tinkamas konsultacijas bei padėti pateikti reikiamus dokumentus.[328].

Advokatai, norintys dalyvauti mediacijoje, privalo išmanyti konkrečiai mediacijai taikomus nutarimus arba gaires. Be to, advokatai privalo žinoti ir tarptautinius mediatorių etikos standartus[329] bei tinkamai jais vadovautis.

Atkreipiant dėmesį į tai, kad nuo 2024 m. gegužės 22 d. Jungtinėje Karalystėje privaloma mediacija buvo įvesta smulkių ieškinių bylose, kurių vertė neviršija 10 000 svarų sterlingų[330]. Šios reformos tikslas – mažinti teismų apkrovą ir skatinti greitesnį ginčų sprendimą. Visi ginčai, kurie yra priskiriami smulkių ieškinių tvarkai pagal

---

326 Gov.uk, žiūrėta 2020 m. balandžio 11 d., https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part01#1.4.

327 *Ibid.*

328 *Ibid.*

329 Europos mediatorių elgesio kodeksas, *supra note*, 306.

330 Gov.uk., žiūrėta 2024 m. rugsėjo 11 d., https://conventuslaw.com/report/uk-government-confirms-plans-for-compulsory-mediation-in-the-county-court-and-decides-against-statutory-regulation-of-the-mediation-sector/.

Civilinio proceso taisyklių 7 dalį[331], privalės dalyvauti nemokamoje vienos valandos mediacijos sesijoje, kurią organizuos HM Teismų ir Tribunolų tarnybos mediatoriai. Nors šalys gali nesutikti pasiekti susitarimo, joms vis tiek bus privalu dalyvauti mediacijos sesijoje, nebent yra pateisinančių aplinkybių, kurias galėtų įvertinti teismas[332].

Reaguojant į Jungtinėje Karalystėje įsigaliojusią privalomos mediacijos reformą, advokatams kyla naujų pareigų ir atsakomybės pasiruošti šiems pokyčiams. Ši reforma ne tik žymi pirmąjį žingsnį platesniam privalomos mediacijos taikymui civilinėje teisinėje sistemoje, bet ir sukuria precedentą, pagal kurį mediacija gali būti išplėsta ir kitose bylose ateityje. Nepaisant kritikos, kad privaloma mediacija riboja šalių autonomiją, jos pagrindinis tikslas – pagreitinti ginčų sprendimą ir sumažinti teismų apkrovą, todėl advokatams svarbu klientams aiškiai išdėstyti šios reformos privalumus.

Išsamią informaciją apie mediacijos naudą advokatai gali rasti vyriausybės išleistame „Civilinės mediacijos vadove"[333]. Be to, Didžiosios Britanijos vyriausybės internetiniame puslapyje jie gali padėti savo klientams rasti tinkamą mediatorių. Taip pat ir Civilinės mediacijos taryba, sutr. CMC (angl. civil mediation council) savo svetainėje teikia išsamią informaciją apie mediatorius[334].

Mediacija Didžiojoje Britanijoje yra plačiai paplitusi tarp advokatų [335], ir tai ypač atsispindi atliktame tyrime, aprašytame šio darbo V dalyje. Didžioji dalis Didžiosios Britanijos advokatų savo veiklą mediacijoje vertina kaip lygiavertę tradicinei advokato veiklai, pažymėdami, kad mediacijos taikymas ne tik praturtina jų praktiką, bet ir didina pajamas. Be to, dauguma respondentų (57,69 proc.) palankiai vertina šalies teisinį reglamentavimą, susijusį su mediacijos taikymu advokato veikloje. Tai rodo, kad, nors Didžiojoje Britanijoje nėra išsamaus teisinio mediacijos reguliavimo, mediacijos rinka advokatams yra patraukli ir funkcionuoja sėkmingai. Šie rezultatai patvirtina, kad mediacija gali veikti efektyviai net ir esant minimaliai teisinei priežiūrai, jei advokatai ir ginčo šalys yra suinteresuoti taikiai spręsti ginčus. Svarbu, kad advokatai prisiimtų aktyvų vaidmenį mediacijoje ir tinkamai informuotų klientus apie šios procedūros naudą, o tai detaliau aptariama skyriuje „Advokato vaidmenų mediacijoje analizė"

Visgi, Didžiojoje Britanijoje mediacijos statuso neapibrėžtumas kaip teisinės paslaugos sukelia kelias svarbias teorines ir praktines problemas advokatams. Kadangi šalyje nėra specifinio įstatymo, reglamentuojančio mediacijos procesą, taip pat nėra valstybinės institucijos, prižiūrinčios mediatorių mokymus, kvalifikaciją ar praktinį mediacijos vykdymą, advokatams kyla neaiškumų dėl mediacijos integracijos į jų profesinę veiklą. Tai lemia teisinės atsakomybės riziką, ypač kai mediacijos metu kyla teisinių klausimų, susijusių su galutiniais susitarimais, kurie turi teisinę galią.

---

331 CPR PART 7. žiūrėta 2024 m. rugsėjo 11 d., https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part07.

332 Gov.uk. žiūrėta 2024 m. rugsėjo 11 d., https://www.gov.uk/government/news/new-justice-reforms-to-free-up-vital-court-capacity.

333 Gov.uk, *supra note*, 306.

334 CMC, žiūrėta 2021 m. liepos 12 d., https://civilmediation.org/membership/membership-rules/.

335 „Rebooting the Mediation Directive", *supra note*, 14: 69.

Nepakankamai apibrėžti atsakomybės ir kompetencijos ribų klausimai gali sukelti ginčų dėl netinkamo mediacijos proceso vykdymo.

Asmeninės atsakomybės klausimas dar labiau komplikuoja advokato vaidmenį mediacijoje, nes mediacijos metu advokatai gali susidurti su teisiniais iššūkiais, kai galutinis susitarimas turi būti teisiškai pagrįstas. Advokatai, veikdami kaip mediatoriai ar patarėjai, rizikuoja būti laikomi atsakingais už netinkamus susitarimus, jei nebus tinkamai informuoti klientai apie galimas teisines pasekmes.

Kita problema, su kuria susiduria advokatai Didžiojoje Britanijoje, yra mediacijos proceso privalomumo suvokimo ir klientų nukreipimo klausimas. Nors mediacija nėra būtina teismo proceso sąlyga, Civilinio proceso taisyklės (CPR) reikalauja, kad ginčo šalys rimtai apsvarstytų mediaciją. Jei advokatai neskatina klientų apsvarstyti mediaciją, gali būti taikomos finansinės sankcijos. Klientams svarbu išaiškinti, kad privaloma mediacija nėra priverstinis susitarimas, tačiau tai yra bandymas pasiekti taikų ginčo sprendimą, kuris gali būti efektyvesnis nei ilgi teisminiai procesai.

Galiausiai, kadangi Didžiojoje Britanijoje mediacija nėra griežtai reglamentuota, advokatams kyla iššūkių užtikrinant, kad mediacija būtų naudojama efektyviai. Nepaisant Civilinio proceso taisyklių skatinimo taikyti taikų ginčų sprendimą, išlieka spraga dėl aiškių gairių, kaip mediacija turėtų būti įtraukta į advokatų kasdienę veiklą. Tai kelia papildomų teorinių klausimų dėl mediacijos efektyvumo ir reguliavimo advokatų praktikoje.

Vokietijoje mediacija buvo teisiškai reglamentuota palyginti vėlai. Tai buvo padaryta tik 2012 m. liepos 26 d., įstatymų leidėjui išleidus mediacijos įstatymą. Įsigaliojus mediacijos įstatymui, mediacijos procedūra Vokietijoje taikoma, sprendžiant tiek tarpvalstybinius, tiek vidaus ginčus. Mediaciją advokato veikloje reglamentuoja šie pagrindiniai teisės šaltiniai: Mediacijos direktyva, Vokietijos mediacijos įstatymas[336], Vokietijos BGB[337], Vokietijos ZPO[338], Vokietijos RVG[339], Vokietijos RDG[340], Vokietijos BORA[341] bei Vokietijos BRAO[342].

Mediacija Vokietijos mediacijos įstatyme, kurį sudaro tik devyni straipsniai, nėra detaliai reglamentuota. Šis gana trumpas įstatymas reguliuoja tik pagrindinius mediacijos procedūros taikymo aspektus ir visiškai nereglamentuoja advokatų veiklos ar atsakomybės. Pažymėtina, kad Vokietijos mediacijos įstatyme nėra jokių nuostatų,

---

336 „Vokietijos MediationsG“, Bundesamt für Justiz, žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d., https://www.gesetze-im-internet.de/mediationsg/BJNR157710012.html.

337 „Vokietijos BGB“, Bundesamt für Justiz, žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d., http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/.

338 „Vokietijos ZPO“, Bundesamt für Justiz, žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d., https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/.

339 „Vokietijos RVG“, Bundesamt für Justiz, žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d., https://dejure.org/gesetze/RVG.

340 „Vokietijos RDG“, *supra note*, 190.

341 „Vokietijos BORA“, Dejure, žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d., https://dejure.org/gesetze/BORA.

342 „Vokietijos BRAO“, *supra note*, 196.

susijusių su mediacijos inicijavimu, išlaidomis, eiga ir (ar) pasekmėmis, nes tai atitinkamai reglamentuojama Vokietijos BGB[343] ir Vokietijos ZPO[344] kodeksuose.

Pastebima, kad Vokietijos įstatymų leidėjas teikia ypatingą reikšmę mediatorių laisvam apsisprendimui, jų savarankiškai atsakomybei. Vokietijos mediacijos įstatymo pavadinimas, išvertus jį iš vokiečių kalbos, reiškia „*Mediacijos ir kitų neteisminių ginčų sprendimo procedūrų skatinimo įstatymas*“ (vok. *Das Gesetz zur Förderung der Mediation und anderer Verfahren der außergerichtlichen Konfliktbeilegung*). Taigi, yra pagrindo manyti, jog Vokietijos įstatymų leidėjas Vokietijos mediacijos įstatymu siekė sukurti naują procedūrą, skirtą mediacijai skatinti[345], o ne kuo išsamiau ją reglamentuoti, nes šis įstatymas sietinas ne su procedūrinių taisyklių nustatymu[346].

Advokatai, norintys dalyvauti mediacijoje, privalo išmanyti konkrečiai mediacijai taikomus įstatymus. Be to, advokatai privalo žinoti ir tarptautinius mediatorių etikos standartus bei tinkamai jais vadovautis. Tai yra sudėtinga, nes advokatams tenka suderinti visų galimų aukščiau išvardytų teisinių normų galiojimą. Be to, reikia atkreipti dėmesį ir į teismų formuojamą praktiką mediacijos klausimais. Tai įrodo ir autorės atliktas tyrimas, aprašytas šio darbo V dalyje. Palankiai Vokietijos teisinį reglamentavimą mediacijai taikyti advokato veikloje vertino tik 43,20 proc. Vokietijos respondentų.

Mediatoriaus nepriklausomumas yra reglamentuotas Vokietijos mediacijos įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje. Tai rodo, kad mediatorius negali vykdyti mediacijos, jei jis prieš mediaciją dalyvavo tame pačiame ginče, išskyrus tuo atveju, jeigu ginčo šalys davė tam sutikimą ir jei nėra interesų konflikto. Advokatas-mediatorius taip pat negali atstovauti vienos iš ginčo šalių, jeigu jis prieš tai jų ginčą sprendė mediacijoje.

Pagal Vokietijos Teisinių paslaugų įstatymo (RDG) 2 straipsnio 3 dalies 4 punktą, mediacija ir kitos alternatyvaus ginčų sprendimo formos nėra laikomos teisinėmis paslaugomis. Tačiau advokatų veikla mediacijoje yra reglamentuojama pagal Vokietijos Federalinį advokatų įstatymą (BRAO), kuris nustato advokatų teises ir pareigas jų profesinėje veikloje. Nepaisant to, kad mediacijos procese nėra priimami teisiniai sprendimai, teisė turi esminį vaidmenį, ypač sudarant ir tvirtinant mediacijos metu pasiektus susitarimus. Tai reiškia, kad nors mediacija nėra formaliai laikoma teisine paslauga, advokatai vis tiek susiduria su situacijomis, kuriose būtina taikyti teisines žinias.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad RDG taikymo sritis advokatams-mediatoriams nėra tiksliai apibrėžta, o tai sukuria iššūkių dėl mediacijos ir teisinių konsultacijų santykio. Kyla poreikis aiškiau atriboti, kurios konsultacijos laikytinos teisinėmis ir kurios patenka į mediacijos sritį[347]. Ši teisinė neapibrėžtis gali lemti advokatų atsakomybės

---

343 „Vokietijos BGB“, Bundesamt für Justiz, žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d., http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/.

344 „Vokietijos ZPO“, *supra note*, 186.

345 Trossen ir kt., *supra note*, 13: 162.

346 *Ibid*.

347 „Die Berührungspunkte zwischen Rechtsberatung und Mediation“, žiūrėta 2024 m. balandžio 14 d., https://wiki-to-yes.org/Rechtsberatung.

riziką ir reikalauja detalesnio teisinio reguliavimo.

Taigi, nors Vokietijoje mediacija nėra formaliai laikoma teisine paslauga pagal RDG, teisinių ir mediacijos konsultacijų sąveika kelia reikšmingus iššūkius advokatų veiklai. Tai rodo poreikį aiškiau reglamentuoti advokatų-mediatorių veiklą, siekiant išvengti atsakomybės rizikos ir užtikrinti sklandų mediacijos procesų integravimą į teisinę praktiką.

Kaip jau minėta, mediacija leidžia, bet nereikalauja tam tikro lygio teisinių konsultacijų. Advokatas-mediatorius gali teikti teisines konsultacijas, kad padėtų šalims geriau suprasti ginčo esmę ir galimus sprendimus. Tačiau advokatas-mediatorius neturėtų teikti vienai iš šalių konkrečių teisinių patarimų. Advokatai privalo suvokti skirtumą tarp leistinos teisinės informacijos ir neleistinų teisinių konsultacijų mediacijoje.

Vokietijoje advokatų veiklos mediacijoje teisinis reguliavimas kelia esminius iššūkius, ypač atsižvelgiant į advokatų etikos normas, nustatytas pagal BRAO 43a straipsnio 4 dalį[348], kuria draudžiama atstovauti priešingiems interesams. Pagal BORA 18 straipsnį[349], advokatai, atliekantys mediatoriaus vaidmenį, privalo laikytis profesinių taisyklių, užtikrindami interesų konfliktų vengimą. Advokatai patenka į sudėtingą situaciją, nes mediacija, viena vertus, yra pripažįstama kaip jų teisinio darbo dalis, tačiau kartu nėra laikoma teisine paslauga. Tai sukuria prieštaravimą tarp mediatoriaus ir advokato veiklos reguliavimo, kurį būtina tinkamai valdyti.

Šis teisinis kontekstas pabrėžia būtinybę aiškiai atskirti advokato ir mediatoriaus funkcijas, tiek praktikoje, tiek komunikacijoje su klientais, siekiant išvengti interesų konflikto. Vokietijoje, kaip ir Lietuvoje, būtina užtikrinti, kad advokatai tinkamai informuotų klientus apie teisinės ir mediacijos paslaugų skirtumus bei atitinkamus profesinius įsipareigojimus, kad būtų išvengta interesų kolizijos mediacijos procese[350].

Pastebima, kad Vokietijos BORA 7a straipsnis[351] nurodo, jog advokatas, teikdamas mediacijos paslaugas, gali save vadinti tik mediatoriumi, o ne advokatu-mediatoriumi, kaip ir bet kuris kitas mediatorius, neprisidėdamas sau profesinio statuso. Pagal šį straipsnį advokatas, norintis teikti mediacijos paslaugas, turi atitikti Vokietijos mediacijos įstatymo 5 straipsnyje[352] įtvirtintus mediatorių mokymo, teorinių žinių, kvalifikacijos kėlimo ir praktinės patirties reikalavimus. Jei advokatas nori vadintis sertifikuotu mediatoriumi, jis turi įvykdyti Vokietijos mediacijos įstatymo 5 straipsnio 2 dalies reikalavimus.

Tam, kad mediacija advokato veikloje būtų efektyvesnė, Vokietijoje taikomi tam tikri standartai kaip bendrosios mediacijos gairės, kurių tikslas – užtikrinti, kad mediacijos taikymas atitiktų jai keliamus reikalavimus. Svarbiausi standartai nurodyti

348 „Vokietijos BRAO“, *supra note*, 270: § 43a.

349 „Vokietijos BORA“ *supra note*, 290: § 18.

350 Henssler, *supra note*, 88: 134.

351 „Vokietijos BORA“, *supra note*, 290: § 7a.

352 „Vokietijos MediationsG“, *supra note*, 62: § 5.

Europos mediatorių elgesio kodekse[353]. Kai kurios mediatorių asociacijos[354] savo nariams yra sukūrusios mediacijos procedūrines taisykles, kurios palengvina mediacijos taikymą, tačiau būtina pažymėti, kad mediacijos procedūrinės taisyklės klientų atžvilgiu laikomos privalomomis tik tada, jei jos yra mediacijos paslaugų teikimo sutarties dalis. Taigi, advokatams, vykdantiems mediaciją, svarbu tinkamai parengti mediacijos paslaugų teikimo sutartį, susitariant dėl mediacijos vykdymo ir užbaigimo bei procedūrinių taisyklių, jas individualiai apibrėžiant dar iki mediacijos pradžios[355].

Advokatų veiklos mediacijoje teisinis reglamentavimas Vokietijos, yra tik santykinai palankus advokatams. Tai patvirtina ir autorės atliktos advokatų apklausos rezultatai, aprašomi V darbo dalyje. Palankiai teisinį mediacijos reglamentavimą įvertino mažiau nei pusė (43 proc.) Vokietijos respondentų, o kaip iš dalies palankų vertino 37 proc. respondentų. Likusieji respondentai teisinį mediacijos reglamentavimą įvertino nepalankiai. Su šiomis priežastimis detaliai galima susipažinti V darbo dalyje.

Teismų formuojama praktika taip pat nėra palanki mediacijos taikymui Vokietijos advokatų veikloje. Advokatai, vykdantys mediaciją, patenka į dviprasmišką situaciją: viena vertus, iš advokatų-mediatorių reikalaujama, kad jie mediacijos metu būtų nepriklausomi, neutralūs ir nešališki bei aiškiai atskirtų mediacijos paslaugas nuo teisinių paslaugų, antra vertus, reikalaujama, kad jie užtikrintų visų ginčo šalių teisinių interesų maksimalų patenkinimą. Pavyzdžiui, vienoje iš bylų teismas pažymėjo, kad neatlikti įspėjimai ginčo šalims apie gresiančius praradimus advokatui-mediatoriui užtraukia atsakomybę[356]. Tiubingeno apygardos[357] ir Štutgarto apygardos[358] bylose teismai išaiškino, kad jeigu medijuojantis advokatas teikia taikaus sprendimo pasiūlymus, tada laikoma, kad jis atlieka funkcijas, kurias vykdo tradiciškai dirbantis advokatas, dėl to jam taikoma atsakomybė pagal profesinius advokato atsakomybės standartus.

Tai rodo, kad advokatui, vykdančiam mediatoriaus vaidmenį, labai svarbu atskirti mediacinę veiklą nuo teisinės, atitinkamai sudarant mediacijos paslaugų teikimo sutartį bei informuojant ginčo šalis bei jų teisinius atstovus. Plačiai apie advokato

---

353 Europos mediatorių elgesio kodeksas, *supra note*, 306.

354 Žinomos mediacijos asociacijos Vokietijoje yra Federalinė šeimos tarpininkavimo asociacija (vok. Bundes-Arbeitsgemeinschaft für Familien-Mediation e. V.10178 Berlin), Federalinė tarpininkavimo asociacija (vok. Bundesverband Mediation e. V., BM: Kassel), Tarpininkavimo komercinėje ir darbo aplinkoje federalinė asociacija (vok. Bundesverband Mediation in Wirtschaft und Arbeitswelt e. V., BMWA: 86150 Augsburg), Tarpininkavimo centras (vok. Centrale für Mediation GmbH & Co. KG, 50968 Köln), Vokietijos advokatų asociacija (vok. Arbeitsgemeinschaft Mediation im Deutschen Anwaltverein, 10179 Berlin).

355 Trossen ir kt., *supra note*, 13: 164.

356 „Bundesgerichtshof Entscheidung IX ZR 34/17", *supra note*, 177.

357 „Landesgericht Tübingen Urteil 2 O 342/15", Dejure, žiūrėta 2022 m. balandžio 11 d., https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Gericht=LG%20T%C3%BCbingen&Datum=25.07.2016&Aktenzeichen=2%20O%20342/15.

358 „Oberlandesgericht Stuttgart Urteil 11 U 4/16", Dejure, žiūrėta 2022 m. balandžio 11 d., https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Gericht=OLG%20Stuttgart&Datum=26.01.2017&Aktenzeichen=11%20U%204/16.

užduotis ir pareigas mediacijoje analizuojama skyriuje „Advokato vaidmenų mediacijoje analizė“.

Austrijoje mediacijos reglamentavimo užuomazgų randama dar 1999 m., kai Austrijos įstatymų leidėjas Santuokos pakeitimo įstatyme (vok. *Eherechts-Änderungsgesetz* 1999)[359] kaip naują konfliktų sprendimo būdą nurodė mediaciją, įtraukęs nuostatą dėl mediatoriaus konfidencialumo ir senaties termino sustabdymo mediacijos atlikimo laiku. Taip Austrijos įstatymų leidėjas paskatino advokatus santuokos nutraukimo ginčus spręsti taikiu mediacijos būdu. Mediacijos reglamentavimo užuomazgų randama ir 2001 m. išleistame vaikų teisių pakeitimo įstatyme (vok. *Kindschaftsrechts-Änderungsgesetz*)[360], kuriame įstatymų leidėjas akcentavo neteisminio ginčo sprendimo naudą vaikui.

Austrijos ZivMediatG[361] įstatymų leidėjas sukūrė pagrindus mediacijos procesui įgyvendinti. Pažymėtina, kad Austrijoje, kaip ir Lietuvoje[362], mediatoriaus veikla yra pripažįstama ir reglamentuojama kaip atskira profesinė veikla[363]. Dar 1999 m. prieš įsigaliojant Mediacijos direktyvai (2008 m.) ir ZivMediatG (2004 m.), keičiant Profesinių teisių įstatymą, mediatoriaus profesija Austrijoje įvardyta kaip tinkama advokato veiklai[364]. Austrijoje mediacija yra taikoma ir reglamentuoja tik civiliniuose ginčuose – tai matoma ir iš ZivMediatG pavadinimo, kuris, išvertus iš vokiečių kalbos, reiškia *Austrijos federalinis įstatymas dėl tarpininkavimo civilinėse bylose*.

Lyginant Mediacijos direktyvą su Austrijos ZivMediatG pastebima, kad mediacijos teisinis reglamentavimas ZivMediatG yra gerokai platesnis nei Mediacijos direktyvoje, nes ZivMediatG sudaro net 36 straipsniai, kuriuose reglamentuojamas mediacijos patariamosios tarybos steigimas bei veikla, asmenų registravimo mediatorių sąraše sąlygos ir tvarka, mediacijos mokymų reikalavimai ir tvarka bei pagrindiniai mediacijos procedūros taikymo aspektai.

Nors Austrijoje pagrindinis teisės aktas, reglamentuojantis mediaciją advokato veikloje, yra ZivMediatG, tačiau jo nuostatos, įskaitant susijusias su mediatoriaus pareiga išlaikyti konfidencialumą, kurį pažeidus, kyla atsakomybė (18 straipsnis) turėti profesinį civilinės atsakomybės draudimą (19 straipsnis), taip pat įsipareigojimą tęsti mokymą (20 straipsnis), senaties terminų taikymą (22 straipsnis), galioja tik registruotiems advokatams (16 straipsnis).

Pagal ZivMediatG 1 straipsnio 1 dalį, advokatas, vykdydamas mediaciją Austrijoje,

---

359 „Austrijos EheRÄG“, Republik Österreich Parlament, žiūrėta 2020 m. kovo 11 d., https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XX/I/I_01653/index.shtml.

360 „Austrijos KindRÄG“, Republik Österreich Parlament, žiūrėta 2020 m. kovo 15 d., https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXI/I/I_00366/index.shtml.

361 „Austrijos ZivMediatG“, *supra note*, 63.

362 „Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas“. Valstybės žinios, 2008–07–31, Nr. 87-3462. žiūrėta 2020 m. kovo 6 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.27B041C4CCDE/PiJbZXMLoG.

363 „Berufslexikon“, žiūrėta 2020 m. gegužės 17 d., https://www.berufslexikon.at/pdf/pdf2936-MediatorIn/.

364 Johann Maier ir Maria Theresia Fekter, „Bericht des Justizausschusses“ (Wien, 1999), žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d., https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XX/I/I_01681/fname_140604.pdf.

nėra ginčo šalių teisinis patarėjas ar atstovas. Bet tokiais atvejais, kai mediacijos metu ginčo šalims kyla teisinių ar kitų konsultacijų poreikis, būtina ginčo šalis tinkamai nukreipti. ZivMediatG 2 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad šis įstatymas nenurungia kitų profesijų įstatyminių nuostatų. Iš to matyti, kad mediatoriaus veiklos profesinis reglamentavimas yra *lex generalis* advokato veiklos profesinio reglamentavimo atžvilgiu. Pagal ZivMediatG 15 straipsnio 1 dalį, registruotas advokatas-mediatorius turi ne tik teisę, bet ir pareigą, vykdant mediatoriaus funkcijas, vadintis „registruotu mediatoriumi“. Siekiant užkirsti kelią abejotinoms verslo praktikoms, remiantis ZivMediatG 15 straipsnio 2 dalies nuostata, registruotiems mediatoriams draudžiama duoti ar pažadėti atlygį už tai, kad jis būtų rekomenduotas ar pasiūlytas mediatoriumi konkretaus ginčo atveju. Teisiniai sandoriai, pažeidžiantys šį draudimą, yra negaliojantys. ZivMediatG 16 straipsnio 1 dalyje reglamentuoti registruoto advokato-mediatoriaus, taip pat ir advokato įsipareigojimai šalims, nurodant, kad mediatorius, buvęs ar esantis bet kurios ginčo šalies atstovas, patarėjas ar kitas sprendimus konflikto tarp šalių atžvilgiu priimantis organas, negali veikti kaip mediatorius mediacijos konflikte. ZivMediatG 16 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad mediatorius gali veikti tik ginčo šalių sutikimu. Be to, jis privalo ginčo šalis informuoti apie mediacijos civilinėse bylose pobūdį bei numanomas teisines pasekmes, kiek tai yra įmanoma, vadovaujantis mediatoriaus žiniomis ir įsitikinimais, asmeniškai, tiesiogiai ir neutraliai. ZivMediatG 16 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, jog advokatas-mediatorius privalo informuoti ginčo šalis apie bet kokį konsultacijos poreikį, ypač jei toks poreikis yra susijęs su teisiniais klausimais, kylančiais dėl tarpininkavimo, taip pat apie formą, kuria ginčo šalys turi išreikšti mediacijos rezultatą, kad galėtų užtikrinti įgyvendinimą. ZivMediatG 17 straipsnio 1 dalyje reglamentuotas mediatoriaus, taip pat ir advokato įsipareigojimas fiksuoti mediacijos pradžią, mediacijos metu paaiškėjusias aplinkybes ir mediacijos pabaigą.

Autorės vertinimu, mediacijos metu paaiškėjusių aplinkybių fiksavimas yra perteklinis ir netikslingas, kadangi tik pačios ginčo šalys priima sprendimus mediacijoje ir faktų fiksavimas, priešingai nei teisme, skatinti sudaryti taiką vargu, ar gali. Kita su tuo susijusi rizika – konfidencialumo principo galimas pažeidimas, reikalaujant iš mediatoriaus pateikti raštu užfiksuotas aplinkybes tiek dėl galimo mediacijos dalyvių neatsargaus elgesio, tiek dėl valstybės institucijų galimo įsikišimo.

Mediacija pasibaigia, kai viena iš ginčo šalių ar mediatorius pareiškia, kad nebenori ar negali tęsti mediacijos procedūros arba kai taikus susitarimas nebuvo pasiektas. ZivMediatG 17 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad ginčo šalių prašymu advokatas-mediatorius, turi raštu įforminti mediacijos rezultatus ir mediacijos metu atliktus veiksmus. ZivMediatG 17 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad kiekvienas mediatorius privalo saugoti savo įrašus, kuriuose būtų fiksuotos faktinės aplinkybės, paaiškėjusios mediacijos metu, bent septynerius metus nuo mediacijos pabaigos. Šalių prašymu mediatorius turi atlikti tokių įrašų kopiją. Autorės nuomone, dėl tokių įrašų tikslingumo ir rizikos pažeisti jais konfidencialumo principą nesikeičia nuo jau išdėstytų aspektų. Nauda, kurios galimai yra siekiama tokių įrašų darymu, kilus ginčui tarp mediatoriaus ir ginčo šalių, nustatyti, ar mediatorius tinkamai atliko savo funkcijas, gali būti neadekvati iš to kylančiai rizikai.

ZivMediatG numato išimtį advokatams – pasibaigus mediacijai ir esant ginčo šalių sutikimui, advokatai gali įgyvendinti mediacijos metu pasiektą susitarimą. Pavyzdžiui, advokatas, veikęs kaip mediatorius ginče dėl santuokos nutraukimo, mediacijos pabaigoje gali ginčo šalių vardu kreiptis į teismą dėl santuokos nutraukimo, jei abi ginčo šalys to pageidauja ir sutinka. Į Austrijos ZPO įtraukus 433a straipsnį[365], atsirado galimybė mediacijos metu pasiektą susitarimą, įformintą raštu, patvirtinti kiekviename apylinkės teisme.

Nors mediacija Austrijoje nėra reglamentuojama kaip teisinė paslauga. Nepaisant to, advokatai gali išvengti daugelio problemų, taikydami mediaciją savo praktikoje, vadovaudamiesi specialiomis gairėmis. Siekiant užtikrinti, kad mediacijos taikymas advokatų veikloje būtų veiksmingas, atitiktų mediacijai keliamus reikalavimus, Austrijoje galioja ne tik įstatymai, bet ir bendrosios mediacijos gairės. Austrijos advokatūra, suteikdama ypatingą reikšmę mediacijos vertei advokato veikloje, patvirtino advokatų darbo gaires mediacijos kontekste (RL-Mediation), kurios įsigaliojo 2016 m. sausio 1 d[366]. Tačiau autorės atlikto tyrimo skaičiai rodo, kad tyrime dalyvavusių Austrijos advokatų atžvilgiu dominuoja dalinai neigiamas nacionalinių advokatūrų vertinimas. Advokatūrų veiksmus, kurie skatintų taikyti mediaciją advokatų veikloje, kaip pakankamus vertino tik 20,69 proc., o kaip aktyvius – tik 6,90 proc. tyrime dalyvavusių Austrijos advokatų. Be to, analizuojant rezultatus tarp atskirų valstybių pastebima, kad ir mediatorius vienijančių organizacijų veiksmai vertinami ne itin gerai. Kaip pakankamus šių organizacijų veiksmus įvertino mažiau nei ketvirtadalis Lietuvos, Austrijos ir Vokietijos advokatų, o Didžiosios Britanijos – vos 3,85 proc. advokatų.

Remiantis RL-Mediation 1 straipsnio 1 dalimi, advokatų veikla mediacijoje patenka į teisinės advokatų veiklos apimtis. Primintina, kad Vokietijoje – nepatenka, Lietuvoje, remiantis autorės atlikta LR mediacijos ir LR advokatūros įstatymo nuostatų apžvalga, – taip pat nepatenka. Advokatas Austrijoje gali vykdyti mediaciją net ir tuo atveju, jei jis prieš mediacijos procedūrą veikė kaip abiejų ginčo šalių atstovas toje pačioje byloje, tačiau tam yra reikalingas ginčo šalių sutikimas. Advokatas-mediatorius neturi teisės priimti sprendimo, jis tik siekia, kad ginčo šalys pačios surastų ir priimtų sprendimą ginčo klausimu. RL-Mediation 1 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad advokatas, norėdamas vykdyti mediaciją, privalo su ginčo šalimis raštu suderinti esminius mediacijos principus ir ginčo šalių tikslus, raštu įformindamas visus mediacijos rezultatus, būtinus įgyvendinti mediacijoje pasiektą susitarimą. RL-Mediation 2 straipsnyje įtvirtinta, kad mediatoriaus funkcija reikalauja advokato nepriklausomumo, nešališkumo ir neutralumo ir būtina nedelsiant informuoti ginčo šalis apie aplinkybes, kurios gali turėti tam įtakos. Esant bent vienai iš nurodytų sąlygų, advokatas turi atsisakyti vykdyti mediaciją arba ją nutraukti.

Remiantis RL-Mediation 3 straipsnio 1 dalimi, advokatas-mediatorius, advokato

---

365 „Austrijos ZPO“, Jusline, žiūrėta 2020 m. gegužės 12 d., https://www.jusline.at/gesetz/zpo/paragraf/433a.

366 „Richtlinien für die Ausübung des Rechtsanwaltsberufes“, Österreichischer Rechtsanwaltskammertag, žiūrėta 2020 m. birželio 19 d. https://www.rechtsanwaelte.at/fileadmin/user_upload/Kundmachungen/OERAK/RL-BA/rl-ba_kundm2015_1.pdf.

padėjėjai bei asmenys, atliekantys praktiką advokato kontoroje tiek mediacijos procedūros metu, tiek po jos, turi pareigą užtikrinti, kad visa informacija, sužinota ir (ar) atskleista mediacijos proceso metu, bus laikoma konfidencialia ir nebus atskleista tretiesiems asmenims. Net jei ginčo šalys atleidžia advokatą, jo padėjėjus bei asmenis, atliekančius praktiką advokato kontoroje, nuo konfidencialumo pareigos laikymosi, jie vis tiek privalo jos laikytis. Manytina, kad taip yra dėl to, jog tarp mediatoriaus ir ginčo šalių visada gali kilti ginčas dėl tokio atleidimo sąlygų, tikrosios ginčo šalių valios. Dėl to, siekiant apsaugoti advokatus-mediatorius, yra kur kas saugiau nesudaryti net menkiausių galimybių pažeisti konfidencialumo principą. Autorė tam iš esmės pritaria, nes mano, kad konfidencialumo principo laikymasis mediacijoje, lygiai taip pat kaip ir kliento paslapties laikymasis advokato veikloje, yra nuostata, kuri negali būti sąlyginė. RL-Mediation 3 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta advokato konfidencialumo pareiga taip pat reiškia, kad jis negali atskleisti savo mediacijos metu darytų įrašų. Šiuos įrašus advokatas gali grąžinti tik ginčo šalims arba jų atstovams, bet ne trečiosioms šalims ar teismams bei kitoms institucijoms. Turint omenyje, kad ginčo šalys gali atskleisti šiuos įrašus tretiesiems asmenims, nors ir pažeisdamos savo prisiimtus įsipareigojimus mediacijoje to nedaryti, tokių įrašų darymas ir perdavimas ginčo šalims, joms pageidaujant, dar ir šiuo pagrindu, autorės vertinimu, yra netikslingas ir pernelyg rizikingas. Remiantis RL-Mediation 3 straipsnio 3 dalimi, pranešimas teismams, kad tarpininkavimas vyko tarp tam tikrų šalių, nėra laikomas konfidencialumo principo pažeidimu.

Remiantis RL-Mediation 4 straipsnio 1 dalimi, mediaciją vykdęs advokatas, turėdamas ginčo šalių ar jų atstovų įgaliojimą ar (ir) sutikimą, turi teisę paprašyti teismo patvirtinti mediacijos metu šalių pasiektą ir įformintą susitarimą pagal ZPO 433a straipsnį[367]. Pagal RL-Mediation 4 straipsnio 2 dalį, jei advokatas veikia kaip mediatorius, jam neleidžiama konsultuoti ar atstovauti vienai iš ginčo šalių.

Pagal Austrijos RAO (Austrijos advokatų nuostatų) 8 straipsnio 5 dalį[368], advokatas, veikiantis kaip mediatorius, privalo laikytis profesinių advokato pareigų. Be to, advokatas, vykdydamas mediaciją, turi išmanyti ne tik mediaciją tiesiogiai reglamentuojančius teisės aktus, bet ir kitus teisės aktus, kuriuose yra mediaciją reglamentuojančių teisės normų. Pavyzdžiui, remiantis šeimos išlaidų kompensavimo įstatymo 39c straipsniu[369], šeimoms, turinčioms nepakankamai pajamų, gali būti teikiamas valstybės finansavimas siekiant suteikti daugiau galimybių naudotis mediacija. Pagal Austrijos įstatymo, reglamentuojan*čio* specialias ginčų nagrinėjimo procedūras, 107 straipsnio 3 dalį[370], numatomas tėvų rėmimas jiems dalyvaujant pirminėje mediacijos diskusijoje, ieškant bendro taikaus sprendimo. Advokatai, vykdydami mediaciją, turi

367 „Austrijos ZPO“, *supra note*, 313: § 433a.

368 „Austrijos RAO, § 8“, Jusline, žiūrėta 2019 m. balandžio 27 d., https://www.jusline.at/gesetz/rao/paragraf/8.

369 „Austrijos FLAG-1967, § 39c“, Jusline, žiūrėta 2020 m. gegužės 18 d., https://www.jusline.at/gesetz/famlag/paragraf/39c.

370 „Austrijos AußStrG, §107“, Jusline, žiūrėta 2020 m. gegužės 18 d., https://www.jusline.at/gesetz/aussstrg/paragraf/107.

užtikrinti, kad būtų realizuotos nurodytos mediacijos taikymą skatinančios bei palengvinančios teisės aktų nuostatos.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad Austrijoje advokato veikla mediacijoje yra labiausiai reglamentuota, nes, priešingai nei kitose tyrime dalyvavusiose valstybėse, Austrijos advokatūra išleido specialų teisės aktą, skirtą konkrečiai advokatų veiklai mediacijoje advokatų darbo gairių mediacijos kontekste. Tokiu būdu parodoma, kad Austrijoje advokato veikla mediacijoje yra svarbi ir dėl to jai skiriamas deramas dėmesys, užtikrinant teisinį apibrėžtumą, kuris sukuria advokatams saugumo jausmą ir leidžia drąsiai taikyti mediaciją savo veikloje. Autorė daro išvadą, kad būtent dėl to austrai autorės atliktame tyrime savo šalies teisinį reglamentavimą, taikant mediaciją advokatų veikloje, įvertino palankiausiai: beveik 2/3 Austrijos advokatų jį vertino kaip palankų, 1/4 – kaip iš dalies palankų. Visgi toks reglamentavimas, pagal kurį advokatas-mediatorius įpareigojamas mediacijos metu fiksuoti faktines aplinkybes, darydamas tam skirtus įrašus ir, ginčo šalims prašant, privalėdamas visa tai išduoti, kelia daug diskusijų dėl jo pagrįstumo, tikslingumo ir juo keliamų rizikų. Siekiant atsakyti į visus su tuo susijusius klausimus bei eliminuoti galimas rizikas, reikalingi papildomi tyrimai.

3.4. Mediacijos advokato veikloje teisinis reglamentavimas Lietuvoje

Vienas pirmųjų teisės aktų, formaliai įtvirtinusių mediacijos procedūros panaudojimo galimybę Lietuvoje, sprendžiant civilinius ginčus, buvo LR komercinio arbitražo įstatymas[371]. LR Seime 1996 m. balandžio 2 d. priimtas LR komercinio arbitražo įstatymo[372] 41 straipsnis, reglamentuojantis iki arbitražinio tarpininkavimo prielaidas, numatė, kad šalys, pageidaujančios sureguliuoti ginčą be teismo ar arbitražo, gali susitarusios tarpusavyje kreiptis į komercinį arbitražą dėl iki arbitražinio tarpininkavimo. 2008 m. liepos 5 d. LR komercinio arbitražo įstatymo IX skyrius, reglamentuojantis iki arbitražinį tarpininkavimą, neteko galios[373]. Taigi advokatai, remdamiesi LR komercinio arbitražo įstatymo 41 straipsniu, dar 1996 m. turėjo galimybę atstovauti savo klientams, atlikdami iki arbitražinį tarpininkavimą.

Galimybė dalyvauti mediacijos procese, atliekant mediatoriaus vaidmenį, advokatams atsirado nuo 2005 m. liepos 21 d., bet tik tada, kai buvo sprendžiami komerciniai ginčai. Tik 2005 m. liepos 7 d. LR Seimui priėmus LR advokatūros įstatymo 4, 7, 15, 16, 25, 49 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą Nr. X-334, įsigaliojusį 2005 m. liepos 21 d., LR advokatūros įstatyme buvo numatyta, kad advokatas taip pat turi teisę būti tarpininku, kai sprendžiami komerciniai ginčai (4 straipsnis).

2006 m. gruodžio 12 d. LR Seimas priėmė LR advokatūros įstatymo 4 straipsnio

---

371 Kaminskienė ir kt., *supra note*, 23: 205.

372 „LR komercinio arbitražo įstatymas“, *supra note*, 139.

373 „LR komercinio arbitražo įstatymo IX skyriaus pripažinimo netekusiu galios įstatymas“, Valstybės žinios, 2008 m. liepos 31 d., Nr. 87-3463, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 4 d., https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.4BB431B98943.

pakeitimo įstatymą Nr. X-1004, kuriuo numatė, kad teisę teikti šioje dalyje išvardytas paslaugas įgyja ir advokatas, o šių paslaugų teikimas yra kontroliuojamas teisės aktų, reglamentuojančių šių paslaugų teikimą nustatyta tvarka. Taip LR advokatūros įstatyme atsirado blanketinė teisės norma. Ji reiškia, kad advokatui, siekiančiam būti tarpininku, kai sprendžiami komerciniai ginčai, ar užsiimti kita LR advokatūros 4 straipsnyje išvardyta veikla, nepakanka tik noro ir (ar) advokato statuso. Jis privalo atitikti reikalavimus, kurie numatyti tokių paslaugų teikimą reglamentuojančiuose teisės aktuose, ir teikti paslaugas, laikantis tokių teisės aktų reikalavimų. Pavyzdžiui, nors nuo 2005 m. liepos 21 d. advokatas gali būti tarpininku, kai sprendžiami komerciniai ginčai, remiantis LR mediacijos įstatymo[374] 4 straipsnio 1 dalimi, mediacijos paslaugas advokatas gali teikti tik tada, kai bus įrašytas į LR mediatorių sąrašą, išskyrus LR mediacijos įstatymo 4 straipsnio 7 dalyje nurodytus atvejus. Be to, mediacijos paslaugas advokatas turi teikti laikydamasis LR mediacijos įstatyme nustatytų reikalavimų.

2006 m. gruodžio 12 d. buvo priimtas LR advokatūros įstatymo 4 straipsnio pakeitimas įstatymu Nr. X-1004, kuriuo įstatymų leidėjas LR advokatūros įstatymą prilygino *lex generalis* kitų įstatymų, reglamentuojančių konkrečių paslaugų, kurias gali teikti advokatas, teikimo atžvilgiu.

Įstatymų leidėjo manymu, atsisakius ribojimo advokatui būti tarpininku (mediatoriumi) tik tais atvejais, kai sprendžiami komerciniai ginčai, būtų plėtojamos mediacijos paslaugos (pavyzdžiui, šeimos ginčuose). Tad 2013 m. liepos 2 d. LR Seimas priėmė LR advokatūros įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymą Nr. XII-496 ir nuo 2013 m. rugsėjo 1 d. advokatams buvo suteikta galimybė būti tarpininkais (mediatoriais) sprendžiant ne tik komercinius, bet ir kitus ginčus.

Deja, nebuvo atliktas joks tyrimas, kad būtų nustatyta, ar dėl to padidėjo advokatų vykdomų mediacijų apimtis. Visgi vertinant šią pataisą iš ilgalaikės perspektyvos, manytina, kad toks įstatymo leidėjo žingsnis neabejotinai darys teigiamą įtaką advokatų vykdomų mediacijų apimčiai ateityje.

Pažymėtina, kad praplečiant advokato veiklą mediacijoje (2013 m. liepos 2 d. LR advokatūros įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. XII-496), svarbų vaidmenį taip pat turėjo LR teisingumo ministro 2010 m. lapkričio 23 d. įsakymu Nr. 1R-256[375] patvirtintas Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) plėtros ir taikaus ginčų sprendimo skatinimo planas (toliau – Planas), kuris priimtas, siekiant paskatinti taikų ginčų sprendimą ir nustatyti konkrečias teisėkūros bei organizacines priemones, skirtas taikinamojo tarpininkavimo plėtrai ir jo kokybei užtikrinti. LR teisingumo ministro 2011 m. birželio 6 d. įsakymu[376], papildytame Plane buvo numatyta teisėkūros

374 „LR mediacijos įstatymas“, *supra note*, 302.

375 „LR teisingumo ministro 2010 m. lapkričio 23 d. įsakymas Nr. 1R-256 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) plėtros ir taikaus ginčų sprendimo skatinimo plano patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2010 m. lapkričio 27 d., Nr. 139-7162, žiūrėta 2020 m. birželio 30 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EAEC9D448736.

376 „LR teisingumo ministro 2011 m. birželio 6 d. įsakymas Nr. 1R-147 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) plėtros ir taikaus ginčų sprendimo skatinimo plano patvirtinimo Nr. 1R-256“, Valstybės žinios, 2011 m. birželio 9 d., Nr. 70-3322, žiūrėta 2020 m. birželio 30 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C359BF71F0A9.

priemonė – parengti ir pateikti LR Vyriausybei LR advokatūros įstatymo, LR antstolių įstatymo ir LR notariato įstatymo pakeitimo įstatymų projektus, siekiant sudaryti teisines prielaidas advokatams, antstoliams bei notarams teikti tarpininkavimo (mediacijos) paslaugas.

Kitas labai svarbus teisės aktas, kurio nuostatos turi esminės reikšmės, taikant mediaciją Lietuvoje praktikuojančių advokatų veikloje, yra civilinių ginčų taikinamąjį tarpininkavimą (mediaciją) reglamentuojantis, 2008 m. liepos 15 d. priimtas LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas Nr. X-1702[377]. Šis įstatymas buvo parengtas, siekiant sukurti palankią teisinę aplinką Lietuvoje taikyti mediaciją[378], ir nustatė pagrindines civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo sąlygas, jo taikymo teisines pasekmes. Įstatymas yra taikomas tiek teisminiam, tiek neteisminiam civilinių ginčų taikinamajam tarpininkavimui, išskyrus ginčus, kilusius dėl tokių civilinių teisių ir pareigų, dėl kurių sudarytos taikos sutartys pagal įstatymus laikomos negaliojančiomis. Ir nors dauguma LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo nuostatų taikomos visų profesijų atstovams, vykdantiems mediaciją savo veikoje, visgi LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 4 straipsnio 6 dalis, numatanti, kad taikinimo tarpininkas negali būti nė vienos ginčo šalies advokatu ar kitu atstovu tame pačiame ginče, kuriame vykdė ar vykdo taikinamąjį tarpininkavimą, neabejotinai yra skirta advokatams. Tai jiems užtikrino neutralumo ir nešališkumo principus.

Praėjus septyneriems metams nuo LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo Nr. X-1702 priėmimo, LR teisingumo ministras 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymu Nr. 1R-268[379] patvirtino Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepciją, kurios 3 skyrius buvo skirtas esamos padėties apžvalgai ir teisės aktų, reguliuojančių taikinamąjį tarpininkavimą, charakteristikai.

LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas buvo pakeistas 2017 m. birželio 29 d. Naujoje įstatymo redakcijoje pakeistos ne tik įstatymo nuostatos, bet ir pavadinimas iš LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo į LR mediacijos įstatymą[380]. LR mediacijos įstatymas įsigaliojo 2019 m. sausio 1 d. (išskyrus įstatymo 20, 21, 22 straipsnius, kurių įsigaliojimo data – 2020 m. sausio 1 d.).

LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas 2017 m. birželio 29 d. buvo pakeistas, siekiant skatinti mediacijos plėtrą civiliniuose ginčuose, užtikrinti mediacijos paslaugų kokybę, skatinti taikų ginčų sprendimą, mažinti teismų darbo krūvį,

---

377 „LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas“, *supra note*, 245.

378 „Mediacijos privačiuose ginčuose įstatymo projekto aiškinamasis raštas“, LRS, žiūrėta 2020 m. birželio 30 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.312611?jfwid=11dyhem98o.

379 „LR teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“, TAR, 2015 m. rugsėjo 17 d., Nr. 13939, žiūrėta 2020 m. liepos 1 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/b84a2a305d3b11e589fccd6fa118e11c.

380 „LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo Nr. X-1702 pakeitimo įstatymas“, TAR, 2017 m. liepos 12 d., Nr. 12053, žiūrėta 2020 m. birželio 30 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/95539982609f11e7a53b83ca0142260e?jfwid=11dyhem98o.

taupyti privačių asmenų, valstybės biudžeto lėšas, skiriamas ginčams spręsti teisme[381]. Neabejotinai nauja LR mediacijos įstatymo redakcija turėjo ir turės didelę įtaką ir advokatų, kurie yra nusprendę dalyvauti mediacijoje, veiklai. Toliau pateikiama keletas LR mediacijos įstatymo nuostatų, kurios, manytina, yra ypač aktualios advokatams.

Autorė pastebi, kad Lietuvos teisės aktuose mediacija advokato veikloje nėra apibrėžta nei kaip teisinė, nei kaip kita paslauga. Nepaisant to, būtina vertinti kitas Lietuvos teisės aktų leidėjo priimtas nuostatas. LR advokatūros įstatymo 4 straipsnio 3 dalis numato, kad advokato veikla yra teisinių paslaugų teikimas. To paties straipsnio 4 dalis numato, kad advokatas taip pat turi teisę už atlyginimą teisės aktų nustatyta tvarka teikti bankroto, restruktūrizavimo, turto ir palikimo administratoriaus, lobisto, likvidatoriaus, kuratoriaus, testamento vykdytojo, turto patikėtinio, vertėjo, kiek tai susiję su advokato teikiamomis teisinėmis paslaugomis, patentinio patikėtinio paslaugas <...> būti arbitru, tarpininku (mediatoriumi), taikintoju ar teisės ekspertu, kai sprendžiami ginčai. Tai rodo, kad LR advokatūros įstatymas atskiria advokato teisines paslaugas nuo kitų paslaugų, įskaitant mediatoriaus. Be to, LR mediacijos įstatymo 2 straipsnio 4 dalyje mediacija yra apibrėžta kaip civilinių ar administracinių ginčų sprendimo procedūra, kurios metu vienas ar keli mediatoriai padeda ginčo šalims taikiai spręsti ginčą, o advokatų teikiamos teisinės paslaugos LR advokatūros 2 straipsnio 1 dalyje apibrėžtos kaip teisės konsultacijos (patarimai teisės klausimais), teisinę reikšmę turinčių dokumentų rengimas, atstovavimas teisės klausimais, gynyba bei atstovavimas bylų procese. Manytina, kad mediacija Lietuvoje, kaip ir Vokietijoje, nėra laikoma teisine paslauga, nors tai ir nėra aiškiai bei nedviprasmiškai nurodyta teisės aktų lygmenyje.

Todėl Lietuvoje, kaip ir Vokietijoje, yra labai svarbu užtikrinti, kad advokatai aiškiai atskirtų advokatų veiklą nuo mediatoriaus veiklos ir kad tą taip pat aiškiai parodytų klientams, kurie kreipiasi į juos dėl teisinių ar mediacijos paslaugų.

Priešingu atveju Lietuvos advokatui, vykdžiusiam mediaciją, gali būti taikoma advokato veiklą reglamentuojanti atsakomybė ir greta neutralumo, nešališkumo ir nepriklausomumo iš Lietuvos advokatų, kaip ir iš Vokietijos, gali būti reikalaujama atsakyti už tai, kad pastarieji neužtikrino maksimalios abiejų ginčo šalių interesų apsaugos, ko, siekiant išlikti neutraliu ir nepriklausomu, daugeliu atvejų gali būti net neįmanoma padaryti.

LR mediacijos įstatymo 4 straipsnis numato, kad mediacijos paslaugas gali teikti tik mediatorius, įrašytas į LR mediatorių sąrašą, išskyrus šio straipsnio 7 dalyje nurodytus atvejus. Mediatorius privalo laikytis Europos mediatorių elgesio kodekso. Kai mediacijos paslaugos teikiamos už atlyginimą, išskyrus atvejus, kai mediacijos paslaugos apmokamos iš valstybės biudžeto lėšų, mediacija pradedama tik po to, kai mediatorius raštu susitaria su ginčo šalimis dėl atlyginimo dydžio ir mokėjimo tvarkos.

Taigi, vadovaujantis LR mediacijos įstatymo 4 straipsniu, advokatas gali teikti

381 „Įstatymų projektų Reg. Nr. XIIP-4439-XIIP-4441 aiškinamasis raštas“, žiūrėta 2020 m. birželio 30 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/a43347f2230d11e6acbed8d454428fb7?jfwid=11dyhem98o.

mediacijos paslaugas, veikdamas kaip advokatas-mediatorius tik tokiu atveju, jeigu jis yra įrašytas į mediatorių sąrašą, išskyrus LR mediacijos įstatymo 4 straipsnio 7 dalyje nurodytus atvejus. Iki LR mediacijos įstatymo priėmimo LR mediatorių sąrašo apskritai nebuvo. Tuomet buvo tik teismo mediatorių sąrašas, kuris advokatams buvo aktualus tik tokiu atveju, jeigu jie norėjo vykdyti teisminę mediaciją. Pagal Teisminės mediacijos taisyklių, patvirtintų Teisėjų tarybos 2014 m. rugsėjo 26 d. nutarimu Nr. 13P-122-(7.1.2)[382], 5 punkto redakciją, teisminę mediaciją galėjo vykdyti tik tie teismo mediatoriai, kuriems buvo suteiktas teismo mediatoriaus statusas. Nuo 2019 m. sausio 1 d., įsigaliojus LR mediacijos įstatymui bei naujai Teisminės mediacijos taisyklių, patvirtintų Teisėjų tarybos 2018 m. lapkričio 30 d. nutarimu Nr. 13P-125-(7.1.2)[383], redakcijai, teisminę mediaciją kartu su teismo mediatoriais-teisėjais gali vykdyti mediatoriai, įrašyti į LR mediatorių sąrašą.

Atsižvelgiant į tai, kad iki 2019 m. teismo mediatorių sąraše[384] buvusių mediatorių duomenys autorei nėra prieinami, palyginti jų su dabartiniais autorė neturi galimybės. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad į LR mediatorių sąrašą[385], 2021 m. rugpjūčio 8 d. autorės paskaičiavimais, iš viso buvo įtraukta 822 mediatoriai, iš jų 217 buvo advokatai ir 22 advokatų padėjėjai. Teisingumo ministerija ir Valstybės garantuotos teisinės pagalbos tarnyba (VGTPT), kurie administruoja mediatorių sąrašą, šią informaciją atnaujina periodiškai, paprastai kartą per metus. 2023 m. rugsėjo 8 d. duomenimis iš viso į LR mediatorių sąrašą buvo įtraukta 757 mediatoriai. Advokatų teikiančių antrinę teisinę pagalbą, prireikus, į LR mediatorių sąrašą buvo įtraukta 485 asmenys.

Ši tendencija rodo, kad advokatų susidomėjimas mediacija reikšmingai išaugo pastaraisiais metais. Remiantis 2023 m. rugsėjo 8 d. duomenimis, advokatų ir advokatų padėjėjų, kurie atlieka mediatoriaus funkcijas, skaičius smarkiai padidėjo lyginant su 2021 m., kai tokią veiklą vykdė 239 teisininkai. Šis reikšmingas augimas atspindi ne tik mediacijos, kaip alternatyvaus ginčų sprendimo būdo, populiarėjimą tarp teisininkų bendruomenės, bet ir mediacijos pripažinimą kaip veiksmingos teisinės praktikos dalį.

Imperatyvios prievolės mediatoriams laikytis Europos mediatorių elgesio kodekso ankstesnė LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo redakcija, priešingai nei LR mediacijos įstatymo 4 straipsnis, taip pat nenumatė. Dėl to atsakomybė

---

382 „Teisėjų tarybos 2014 m. rugsėjo 26 d. nutarimas „Dėl teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“ Nr. 13P-122-(7.1.2)“, TAR, 2014 m. spalio 6 d., Nr. 13707, žiūrėta 2020 m. kovo 6 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9c1c1d004d2e11e48ab9ed2ded7f9767.

383 „Teisėjų tarybos 2018 m. lapkričio 30 d. nutarimas „Dėl teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“ Nr. 13P-125-(7.1.2), TAR, 2018 m. gruodžio 4 d., Nr. 19675, žiūrėta 2020 m. kovo 6 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/70208500f79411e880d0fe0db08fac89.

384 Valstybės garantuotos teisinės pagalbos tarnybos duomenys patvirtina, jog 2020 m. sausio 1 d. Lietuvos mediatorių sąraše iš tiesų buvo 552 mediatoriai. Šis skaičius mažesnis nei 2019 m., kai sąraše buvo 641 asmuo.

385 „LR mediatorių sąrašas“, TEISIS, žiūrėta 2024 m. gegužės 16 d., https://teisis.lt/external/atpManager/list?filter=%7B%22page%22:1,%22pageSize%22:10,%22orderBy%22:%22surname%22,%22sortingOrder%22:%22asc%22,%22typeList%22:%5B%22IF_NEEDED%22%5D,%22viewType%22:16,%22assistant%22:false,%22freeSearch%22:%22%22,%22atpType%22:%22IF_NEEDED%22%7Df.

Europos mediatorių elgesio kodekso nesilaikantiems advokatams-mediatoriams taip pat negalėjo būti taikoma. Šia nuostata, manytina, buvo sugriežtinta mediatoriaus veikla, keliant mediatoriui bei jo veiklai didesnius nei anksčiau reikalavimus.

Be to, ankstesnė LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies redakcija numatė tik tai, kad taikinimo tarpininko skyrimas ir jo sutikimas įforminami raštu, paprastai įtraukiant ir nuostatą dėl taikinimo tarpininko pareigos laikytis Europos mediatorių elgesio kodekso. Tačiau imperatyvios prievolės sudaryti rašytinę mediacijos paslaugų sutartį, kai mediacijos paslaugos teikiamos už atlyginimą, LR civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas iki 2019 m. sausio 1 d. nenumatė. Būtent tai, autorės nuomone, buvo didelė spraga, kadangi, kilus advokato-mediatoriaus ir klientų ginčui, buvo sudėtinga atskirti, kas ką turėjo daryti ir ko nedaryti bei kokia ir kam atsakomybė už galimai prisiimtų įsipareigojimų netinkamą vykdymą turėtų būti taikoma.

Remiantis LR mediacijos įstatymo 6 straipsnio 1 dalimi, asmenys, siekiantys būti įrašyti į LR mediatorių sąrašą, turi atitikti šiuos reikalavimus: 1) turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą; 2) būti išklausę ne trumpesnius kaip 40 akademinių valandų mokymus mediacijos tema ne anksčiau kaip prieš penkerius metus iki kreipimosi dėl įrašymo į LR mediatorių sąrašą dienos; 3) išlaikyti mediatorių kvalifikacinį egzaminą; 4) būti nepriekaištingos reputacijos, atsižvelgiant į šio įstatymo 7 straipsnyje nurodytus reikalavimus. Šio straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytas reikalavimas netaikomas advokatams, antstoliams ir notarams, turintiems trejų metų atitinkamai advokato, antstolio arba notaro darbo patirtį.

Iki LR mediacijos įstatymo įsigaliojimo (2019 m. sausio 1 d.) tokie reikalavimai nei advokatams, nei kitų profesijų atstovams, siekiantiems vykdyti mediaciją, nebuvo keliami. Pagal Teismo mediatoriaus statuso suteikimo ir jo panaikinimo asmenims tvarkos aprašo, patvirtinto Teisėjų tarybos 2014 m. rugsėjo 26 d. nutarimu Nr. 13P-124-(7.1.2), 6 punktą, teismo mediatorius turėjo atitikti tik šiuos reikalavimus: 1) būti nepriekaištingos reputacijos; 2) turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą; 3) būti išklausęs ne trumpesnius kaip 32 akademinių valandų mokymus mediacijos tema; 4) turėti mediatoriui reikiamų asmeninių ir dalykinių savybių. O ne teismo mediatoriams jokie reikalavimai apskritai nebuvo keliami. Todėl LR mediacijos įstatymo 6 straipsnis, įtvirtinęs aiškius reikalavimus, kuriuos turi atitikti asmuo, siekiantis būti mediatoriumi, įskaitant ir advokatus, manytina, yra ypač svarbus. Mediacijos paslaugas nuo 2019 m. sausio 1 d. gali teikti tik tie specialistai, kurie turi tam reikiamų žinių bei patirties.

Pagal Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo Suvestinę redakciją, kuri įsigalios nuo 2025 m. sausio 1 d., mediatorių veikla Lietuvoje bus reglamentuojama siekiant užtikrinti aukštus profesionalumo ir kompetencijos standartus. 6 straipsnis, reglamentuojantis įrašymą į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą, nustato aiškius reikalavimus asmenims, norintiems tapti mediatoriais. Pirma, kandidatai privalo turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą ir būti išklausę ne mažiau kaip 48 akademinių valandų mokymus mediacijos tema per pastaruosius penkerius metus iki kreipimosi. Taip pat jie turi išlaikyti mediatorių kvalifikacinį egzaminą bei atitikti nepriekaištingos reputacijos kriterijus, numatytus įstatymo 7 straipsnyje.

Šie reikalavimai parodo siekį užtikrinti aukštą mediatorių kvalifikaciją. Tačiau tam tikroms profesijoms ir asmenims taikomos išimtys. Pavyzdžiui, teisėjams, turintiems ne mažiau kaip trejų metų darbo patirtį, ir socialinių mokslų daktarams, kurie vedė ne mažiau kaip 100 akademinių valandų mokymų mediacijos tema per paskutinius trejus metus, nereikia laikyti kvalifikacinio egzamino ir atitikti standartinių mokymų reikalavimų. Advokatams, antstoliams ir notarams su trejų metų darbo patirtimi taip pat taikoma išimtis dėl mediatorių kvalifikacinio egzamino laikymo.

Šis teisinis reglamentavimas demonstruoja, kad įstatymas siekia pritaikyti mediacijos reikalavimus atsižvelgiant į skirtingų profesijų ir patirčių kontekstą, taip užtikrinant profesionalų mediacijos paslaugų teikimą ir lanksčią mediatorių integraciją į Lietuvos ginčų sprendimo sistemą.

Visgi įstatymo leidėjo valią atleisti advokatus, turinčius trejų metų advokato darbo patirtį, autorė vertina dvejopai: viena vertus, teigiamai, kadangi advokatai, turintys trejų metų patirtį, daugeliu atvejų jau yra įgiję daug patirties ir žinių, spręsdami ginčus, dėl to gali tai sėkmingai pritaikyti mediacijoje; antra vertus, neigiamai, kadangi dalis advokatų, pvz., dirbančių ne ginčų srityje ir (ar) labai siauroje specializacijoje, tokios patirties gali ir neturėti, dėl to jų kompetencija mediacijos klausimais gali būti netgi mažesnė nei kitų kolegų, kurie turi mažesnę nei trejų metų advokato veiklos patirtį, ar kitų specialistų, kurie dirba kitoje nei advokato veiklos srityje.

Todėl autorė linkusi manyti, kad įstatymų leidėjas turėjo arba visus advokatus, nepriklausomai nuo jų darbo patirties trukmės, atleisti nuo mediatorių kvalifikacinio egzamino, arba visiems numatyti pareigą jį laikyti, tokiu būdu užtikrindamas advokatų lygiateisiškumą ir privilegijų, dalyje atvejų nesant tam pagrindo, nesuteikimą. Vertinant mediatorių ir advokatų kvalifikacinio egzamino turinį, autorė būtų linkusi ieškoti dar vienos alternatyvios galimybės, pvz., numatyti, kad tie advokatai, kurie turi ne mažesnę kaip trejų metų advokato darbo patirtį, turi laikyti dalinį mediatorių kvalifikacinį egzaminą, kuris yra susijęs išimtinai su mediacija ir praktine veikla joje. Pabrėžtina, kad advokatų turimų teisinių žinių, kurios įtrauktos į mediatorių kvalifikacinį egzaminą, pertikrinimas, akivaizdu, yra netikslingas.

Nuo 2020 m. sausio 1 d. įsigaliojus privalomajai mediacijai Lietuvoje[386], atsiranda naujos pareigos ir užduotys advokatams. Plačiai advokato veikla šiuo klausimu analizuojama skyriuje „Advokato dalyvavimas privalomojoje mediacijoje“.

2018 m. gruodžio 31 d. LR teisingumo ministras išleido įsakymą „Dėl Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo įgyvendinimo“ Nr. 1R-289[387], kuriuo patvirtino dešimt poįstatyminių teisės aktų, skirtų LR mediacijos įstatymui įgyvendinti. Manytina, advokatams aktualiausi yra šie:

1) Mediatorių kvalifikacinio egzamino organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašas ir Mediatorių kvalifikacinio egzamino programa – aktualu tiems advokatams,

386 „LR mediacijos įstatymas“, *supra note*, 362: § 20.

387 „LR teisingumo ministro 2018 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. 1R-289 „Dėl Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo įgyvendinimo“, TAR, 2018 m. gruodžio 31 d., Nr. 21997, žiūrėta 2020 m. liepos 17 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/dbf272d00cc911e9a5eaf2cd290f1944.

kurie neturi trejų metų advokato darbo patirties ir kurie, norėdami tapti mediatoriais, privalo laikyti mediatorių kvalifikacinį egzaminą;

2) Mediatorių kvalifikacijos tobulinimo tvarkos aprašas ir Mokymų mediacijos tema minimalių reikalavimų sąrašas – aktualu visiems advokatams-mediatoriams, kad pastarieji įgytų ir palaikytų tinkamą kvalifikaciją, siekdami suteikti kokybiškas mediacijos paslaugas;
3) Mediatorių veiklos vertinimo komisijos nuostatai – taip pat aktualu visiems advokatams-mediatoriams, kadangi pastarieji turi žinoti, kokiu būdu ir kokiomis sąlygomis bus nagrinėjami jų potencialių klientų skundai. Tai aktualu ir advokatams-atstovams, ir advokatams-neutraliems patarėjams, kadangi jie turi gebėti patarti savo klientui ar klientams, kur ir ką reikia daryti, jeigu mediatorius galimai pažeidė jo veiklą reglamentuojančias teisės nuostatas;
4) Sutarčių su mediatoriais dėl valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos ir privalomosios mediacijos paslaugų teikimo sudarymo tvarkos aprašas – aktualus tiems advokatams-mediatoriams, kurie ketina vykdyti mediacijas, finansuojamas iš valstybės biudžeto.

2013 m. gegužės 9 d. priimtu LR valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo pakeitimo įstatymu Nr. XII-270[388], buvo pakeistas LR valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas, išdėstant jį nauja redakcija, kurios nuostatos nuo 2014 m. sausio 1 d. sudarė sąlygas taikyti taikinamąjį tarpininkavimą ir valstybės garantuojamos teisinės pagalbos srityje. Toks LR valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo pakeitimas, suprantama, yra aktualus ne visiems advokatams, o tik tiems, kurie teikia valstybės garantuojamą teisinę pagalbą. Deja, statistikos, kiek advokatų pasinaudojo galimybe vykdyti mediaciją valstybės garantuojamos teisinės pagalbos srityje, nėra. Visgi, siekiant paskatinti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą teikiančius advokatus taikyti mediaciją savo veikloje, neturėtų būti apsiribojama vien įstatymo normos, suteikiančios jiems tokią teisę, priėmimu. Turėtų būti imtasi papildomų priemonių, tokių kaip, pvz.: (1) adekvataus atlygio už mediacijų vykdymą išmokėjimas advokatams-mediatoriams (25 Eur/val., neatskaičius mokesčių, atlygis daugeliui advokatų yra nepriimtinas ir visiškai nepatrauklus.; (2) ilgalaikes sutartis su tarnyba sudariusių advokatų apmokymas iš valstybės biudžeto, suteikiant jiems galimybę mažiausiomis sąnaudomis persikvalifikuoti dalyje savo veiklos (šiandien daugelis mediatorių mokymų yra mokami, todėl dalis advokatų nėra linkę investuoti į juos savo asmeninių lėšų); (3) valstybės lėšomis finansuojamų seminarų organizavimas, pranešimų skaitymas, tokiu būdu didinant advokatų žinias ir galimybes mediacijos srityje.

Kitas teisės aktas, kuris negali likti nepaminėtas, yra Teisminės mediacijos taisyklės, patvirtintos Teisėjų tarybos 2018 m. lapkričio 30 d. nutarimu Nr. 13P-125-(7.1.2)

388 „LR valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo pakeitimo įstatymas“, Valstybės žinios, 2013 m. gegužės 25 d., Nr. 54-2675, žiūrėta 2020 m. liepos 1 d., https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.448797.

(Teisėjų tarybos 2021 m. gruodžio 20 d. nutarimo Nr. 13P-160-(7.1.2.) redakcija)[389]. Jų turi laikytis advokatai-mediatoriai, vykdantys teisminę mediaciją.

Dar vienas LR teisės aktas, kuris, manytina, turi esminės reikšmės advokatų veiklai Lietuvoje taikant mediaciją, yra Lietuvos advokatų etikos kodeksas[390], patvirtintas 2016 m. balandžio 15 d. visuotinio advokatų susirinkimo sprendimu. Lietuvos advokatų etikos kodekso 9 punktas numato, kad advokatui draudžiama skatinti nepagrįstus teisminius ginčus. Advokatas turi skatinti klientą siekti ginčą išspręsti taikiai, nurodyti AGS būdus. Ši nuostata – imperatyvi, todėl advokatai negali jos ignoruoti, nesilaikyti ar mėginti ją apeiti kitu būdu.

Tiesa, ankstesnė Lietuvos advokatų etikos kodekso redakcija[391], patvirtinta 2005 m. balandžio 8 d. visuotiniame advokatų susirinkime, taip pat numatė advokatams pareigą patarti klientui mėginti taikiai susitarti arba nurodyti AGS būdus (6.14 punktas). Tačiau, kaip matoma, advokatas turėjo dvi galimybes – patarti klientui mėginti susitarti taikiai arba nurodyti AGS būdus. Pagal šiuo metu galiojančią Lietuvos advokatų etikos kodekso redakciją, advokatas privalo tiek skatinti klientą siekti ginčą išspręsti taikiai, tiek nurodyti AGS būdus. Be to, advokatui draudžiama skatinti nepagrįstus teisminius ginčus.

Pabrėžtina, kad Lietuvos advokatų etikos kodeksas, laikytina, nuo 2016 m. rugsėjo 1 d. daug griežčiau reglamentuoja advokatų pareigas, susijusias su AGS būdais, įskaitant mediaciją, ir nepalieka advokatams daug erdvės svarstyti, kokį konkrečiai elgesio modelį jiems pasirinkti. O kadangi Lietuvos advokatų etikos kodeksą tvirtina visuotinis advokatų susirinkimas, manytina, tai rodo ir pačių Lietuvos advokatų teigiamą požiūrį į AGS būdus, įskaitant mediaciją, poreikį juos taikyti ir plėtoti, taip pat riboti advokatų galimybę imtis veiksmų, skatinančių nepagrįstus teisminius ginčus. Tai taip pat rodo, jog Lietuvos advokatai keičia savo tradicinį požiūrį į ginčų sprendimo būdus, mato perspektyvą ir naudą ne tik tradiciniame bylinėjimosi procese, bet, neabejotinai, ir AGS būduose.

2024 m. birželio 13 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Mediacijos įstatymo Nr. X-1702 pakeitimus[392], kurie apima 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 15, 17, 20, 21, 22, 23, 26, 28 ir 29 straipsnių redakcijų pakeitimus bei įstatymo papildymą 31 straipsniu. Šis pakeitimo įstatymas numato reikšmingus pokyčius, susijusius su valstybės finansuojamos privalomosios mediacijos procedūra. Viena iš pagrindinių naujovių, įsigaliosiančių

---

389 „Teisėjų tarybos 2018 m. lapkričio 30 d. nutarimas „Dėl teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo" Nr. 13P-125-(7.1.2), TAR, 2018 m. gruodžio 4 d., Nr. 19675 (Teisėjų tarybos 2021 m. gruodžio 20 d. nutarimo Nr. 13P-160-(7.1.2.) redakcija), žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/70208500f79411e880d0fe0db08fac89/asr.

390 „LR teisingumo ministro 2016 m. balandžio 22 d. įsakymas „Dėl Lietuvos advokatų etikos kodekso skelbimo" Nr. 1R-133, TAR, 2016 m. balandžio 22 d., Nr. 10280, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 8 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/106e2550086211e6a238c18f7a3f1736.

391 „LR teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymas „Dėl Lietuvos advokatų etikos kodekso skelbimo" 1R-345, Valstybės žinios, 2005. m. lapkričio 3 d., Nr. 130-4681, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 8 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.AB1BDCE6F6F9.

392 LR mediacijos įstatymas", supra note , 362.

nuo 2024 m. rugsėjo 1 d., yra greitesnis mediatoriaus paskyrimas. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (VGTPT), gavusi prašymą dėl privalomosios mediacijos, nedelsdama paskirs mediatorių, kuris administruos procesą. Ši priemonė siekiama supaprastinti ir paspartinti mediacijos inicijavimą, užtikrinant sklandų mediacijos procesą ir efektyvesnį ginčų sprendimą. Šis pakeitimas taip pat sudaro prielaidas mediacijos procedūrai būti efektyvesnei, nes mediatorius bus paskirtas ankstesniame ginčo sprendimo etape, taip sumažinant laukimo laiką ir administracinius trukdžius.

Deja, Lietuvos teisiniame reglamentavime, kuris taikomas advokatams, vykdantiems (ketinantiems vykdyti) mediaciją, galima įžvelgti ne tik teigiamus pokyčius. Tokią išvadą galima iliustruoti ir tyrimo rezultatais, aprašytais V šio darbo dalyje, kurie parodė dalinai nepalankų respondentų požiūrį šiuo klausimu. Palankiai Lietuvos teisinį reglamentavimą mediacijai taikyti advokato veikloje autorės atliktame tyrime vertino tik daugiau nei pusė Lietuvos advokatų (53,33 proc.). Šių atsakymų išraiškos signalizuoja respondentų dalinai nepalankų požiūrį į advokato ir mediatoriaus veiklų suderinamumą.

Pavyzdžiui, jeigu advokatas vienu metu save reklamuoja ir kaip advokatą, ir kaip mediatorių, ir jeigu jo reklama neatitinka profesionalumo, sąžiningumo ir garbingumo kriterijų, gali kilti pagrįstas klausimas, ar už tą pačią veiką, nepažeidžiant konstitucinio *non bis in idem* (negalima dukart bausti už tą patį teisės pažeidimą) principo, gali būti taikoma atsakomybė advokatui tiek pagal LR advokatūros įstatymo 42 straipsnį, tiek pagal Europos mediatorių elgesio kodekso 1.4. punktą, ir kas turėtų spręsti tokio advokato drausminės atsakomybės klausimą? Mediatorių veiklos vertinimo komisija, Advokatų garbės teismas ar abi institucijos kartu? Manytina, kad tokiu atveju, priėjus prie išvados, kad buvo padarytas ne vienas, o du teisės pažeidimai, advokatas galėtų būti svarstomas tiek Mediatorių veiklos vertinimo komisijos, tiek Advokatų garbės teismo ir jam galėtų būti taikoma drausminė atsakomybė tiek pagal LR advokatūros įstatymą, tiek pagal LR mediacijos įstatymą, kadangi drausminių nuobaudų rūšys, pagal šiuos du teisės aktus, skiriasi. Šios problemos, pavyzdžiui, Vokietija ir Austrija išvengė, kadangi jose Europos mediatorių elgesio kodeksui nėra suteikta privalomoji galia, o Vokietijos mediacijos įstatymas ir Austrijos mediacijos įstatymas mediatoriaus reklamos nereglamentuoja. Todėl jeigu advokatas pažeis advokato profesinę veiklą (mediacija Vokietijoje ir Austrijoje priskiriama prie advokato profesinės veiklos), įskaitant advokato reklamai keliamus reikalavimus[393], nepaisant to, ar jis veikė kaip mediatorius, ar kaip advokatas, atsakys pagal advokato veiklą reglamentuojančias teisės normas.

Pažymėtina, kad Vokietijoje advokatui (-ams) dirbti vienoje kontoroje su mediatoriumi, kuris nėra advokatas, iki 2022 metų rugpjūčio 1 d. nebuvo leidžiama, nes

393 Vokietijoje advokato reklama vykdant veiklą grindžiama BRAO 43b straipsniu. Reklama yra leidžiama, jei ji yra tik informacinio pobūdžio, pvz., apie advokato veiklos vietą, kontaktus ar jo specializaciją. Komerciniams tikslams skirta reklama yra draudžiama. Pagal Austrijos RL-BA 47 straipsnio 2 dalį, reklama leidžiama, jei ji yra teisinga, objektyvi, suderinta su advokato garbe ir reputacija, profesinėmis pareigomis ir advokato funkcija.

advokatų kontoros bendruomenė, kurią sudarė advokatas ar advokatai ir kitų profesijų mediatorius ar mediatoriai, buvo draudžiama[394]. Tai buvo padaryta, remiantis BRAO § 59a norma[395], kuri reglamentavo profesinį bendradarbiavimą ir kurioje buvo pateiktas baigtinis sąrašas asmenų, su kuriais advokatai galėjo bendradarbiauti bei užsiimti profesine veikla (mediatoriai į šį sąrašą nepateko, priešingai nei, pavyzdžiui, patentiniai ir mokesčių konsultantai ar atestuoti buhalteriai), siekiant išvengti interesų konflikto bei užkertant kelią konfidencialios informacijos galimam nutekėjimui. Pagrindinė BRAO reforma taikoma nuo 2022 m. rugpjūčio 1 d. Naujose taisyklėse advokatams jau leidžiama bendradarbiauti su kitų profesijų atstovais, tarp jų ir su mediatoriais.

Pagal LR advokatūros įstatymo 21 straipsnio 1 dalį, advokatai gali veikti: 1) individualiai; 2) partnerystės pagrindais, neįsteigę juridinio asmens; 3) įsteigdami juridinį asmenį – advokatų profesinę bendriją. Advokatas turi teisę pasirinkti tik vieną iš LR advokatūros įstatymo 21 straipsnio 1 dalyje nurodytų veiklos formų. Advokatas veikia individualiai, įkūręs advokato darbo vietą (LR advokatūros įstatymo 26 straipsnio 1 dalis). Advokatas turi teisę samdytis darbuotojus, darbo sutartį su samdomu darbuotoju sudaro pats advokatas (LR advokatūros įstatymo 26 straipsnio 4 dalis). Advokatas, veikdamas individualiai, turi teisę advokato veiklos aptarnavimui užtikrinti sudaryti asociacijos sutartį su kitais advokatais, kurie veikia individualiai ar partnerystės pagrindais, neįsteigę juridinio asmens (LR advokatūros įstatymo 26 straipsnio 5 dalis). Advokatas laikomas veikiančiu individualiai, jei jis yra sudaręs sutartį dėl paslaugų teikimo išimtinai kitam advokatui, advokatų profesinei bendrijai, kito advokato ar advokatų profesinės bendrijos klientams (LR advokatūros įstatymo 26 straipsnio 6 dalis). Advokatai partnerystės pagrindais, neįsteigę juridinio asmens, veikia sudarę jungtinės veiklos (partnerystės) sutartį ir įkūrę advokatų darbo vietą (LR advokatūros įstatymo 27 straipsnio 1 dalis). Advokatai, veikdami partnerystės pagrindais, turi teisę susitarti dėl bendro paslaugų teikimo su individualiai veikiančiais advokatais pagal šio Įstatymo 26 straipsnio 6 dalį (LR advokatūros įstatymo 27 straipsnio 3 dalis). Advokatai, veikdami partnerystės pagrindais, turi teisę samdytis darbuotojus (LR advokatūros įstatymo 27 straipsnio 5 dalis). Advokatai turi teisę veikti Civilinio kodekso ir šio Įstatymo nustatyta tvarka, įsteigdami privatųjį juridinį asmenį, kurio teisinė forma yra advokatų profesinė bendrija (LR advokatūros įstatymo 28 straipsnio 1 dalis). Advokatų profesinės bendrijos dalyviu gali būti tik advokatas. Advokatas gali būti tik vienos advokatų profesinės bendrijos dalyviu (LR advokatūros įstatymo 28 straipsnio 2 dalis). Toks teisinis reglamentavimas rodo, kad Lietuvoje advokatai, nepriklausomai nuo to, kokią veiklos formą yra pasirinkę, t. y. individualiai, partnerystės pagrindais ar įsteigę juridinį asmenį – advokatų profesinę bendriją, toje pačioje darbo vietoje (advokato kontoroje, advokatų kontoroje ar advokatų profesinėje bendrijoje) veiklą vykdyti kartu su mediatoriumi ne advokatu galėtų tik tuo atveju, jeigu advokatas arba advokatų

394 „Bundesgerichtshof Entscheidung 32/17“, Bundesgerichtshof, žiūrėta 2022 m. balandžio 10 d., juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=2018&Sort=1026&nr=81660&pos=9&anz=766.

395 „Vokietijos BRAO“, *supra note*, 196: 59a.

profesinė bendrija būtų sudaręs (-iusi) su mediatoriumi darbo sutartį, t. y. įdarbinęs (-usi) mediatorių. Visgi, esant tokiai situacijai, autorės manymu, daugeliu atvejų galėtų kilti grėsmė mediatoriaus neutralumui, nešališkumui ir nepriklausomumui. Dėl to toks advokato ir mediatoriaus, kuris nėra advokatas, santykis kelia daug abejonių dėl jo pagrįstumo ir vargu, ar turėtų būti praktikoje leistinas (toleruotinas).

Advokato ir mediatoriaus vaidmenų derinimas vienoje kontoroje kelia reikšmingų interesų konflikto rizikų, nes advokato ir mediatoriaus funkcijos iš esmės yra skirtingos: advokatas turi atstovauti kliento interesus, o mediatorius turi būti nešališkas tarpininkas. Kai šios dvi funkcijos yra atliekamos toje pačioje advokatų kontoroje, kyla pavojus, kad gali būti pažeistas kliento konfidencialumas ir mediacijos neutralumas. Be to, yra tikimybė, kad advokatas, veikiantis kaip mediatorius, gali naudotis informacija, kuri nėra tinkamai atskirta tarp šių dviejų vaidmenų, o tai pažeistų abiejų šalių pasitikėjimą tiek mediacija, tiek teisinėmis paslaugomis.

Lietuvoje teisinis reguliavimas leidžia advokatams dirbti su mediatoriais tik tuo atveju, jei tarp jų yra darbo santykiai. Tačiau ši situacija gali kelti grėsmę mediatoriaus nepriklausomumui ir neutralumui, nes mediatoriaus pozicija gali būti paveikta jo darbo santykių su advokatų kontora. Tai kelia abejonių dėl mediacijos proceso skaidrumo ir efektyvumo. Kai advokatas pats yra mediatorius, situacija tampa dar sudėtingesnė, nes toks asmuo gali užimti dvigubą vaidmenį – tiek mediatoriaus, tiek advokato – vienoje kontoroje. Tai gali apsunkinti tinkamą vaidmenų atskyrimą ir sukelti papildomų interesų konfliktų.

Apibendrinant advokato ir mediatoriaus vaidmenų derinimas vienoje kontoroje kelia didelę grėsmę interesų konfliktui. Todėl siekiant apsaugoti mediacijos proceso skaidrumą ir klientų teises, tokios situacijos turėtų būti atidžiai reguliuojamos arba net draudžiamos. Norint išvengti šių problemų, reikalingi griežtesni etikos standartai, kurie aiškiai atskirtų advokato ir mediatoriaus funkcijas, užtikrintų mediatoriaus nepriklausomumą ir skaidrumą bei numatytų informavimo mechanizmus, kad klientai būtų tinkamai informuoti apie galimus interesų konfliktus.

Be to, negali likti nepastebėta, jog LR mediacijos įstatyme išskirtinis dėmesys advokatams, priešingai nei, pavyzdžiui, teisėjams, nėra skirtas. Taip pat nėra skiriamas adekvatus dėmesys advokato, veikiančio kaip mediatorius, atsakomybės klausimui: kas – Advokatų garbės teismas ar Mediatorių veiklos vertinimo komisija – turėtų spręsti klausimą dėl drausminės atsakomybės taikymo advokatui, vykdžiusiam mediatoriaus funkcijas, kai buvo pažeistas, pavyzdžiui, konfidencialumo principas, kurio privalo laikytis advokatas tiek pagal mediatoriaus veiklą reglamentuojančius teisės aktus, tiek pagal advokato veiklą reglamentuojančius teisės aktus, ir kokio konkretaus akto (reglamentuojančio advokato ar mediatoriaus veiklą) pagrindu? Taip pat neaišku, kokio pobūdžio nuobauda advokatui už tokį pažeidimą turėtų būti taikoma – ar numatyta LR mediacijos įstatymo 26 straipsnyje, ar LR advokatūros įstatymo 53 straipsnyje. Manytina, kad advokatui, vykdžiusiam mediatoriaus funkcijas ir pažeidusiam tuos reikalavimus, kurie keliami tiek advokatui, tiek mediatoriui, turėtų būti taikoma LR mediacijos įstatyme nustatyta atsakomybė, pasitelkiant Mediatorių veiklos vertinimo komisiją. Priešinga situacija susiklostytų, jeigu advokatas mediacijos procese veiktų

atlikdamas ne mediatoriaus, bet advokato-atstovo ar advokato-neutralaus patarėjo vaidmenį. Tokiu atveju advokatui turėtų būti taikoma LR advokatūros įstatyme numatyta atsakomybė, kurią skirtų ne Mediatorių veiklos vertinimo komisija, o Advokatų garbės teismas. Visgi tokia situacija, kai nėra aiškaus teisinio reglamentavimo, gali būti vertintina dviprasmiškai. Šią išvadą galima iliustruoti ir tyrimo rezultatais, aprašytais V šio darbo dalyje, kurie parodė kad net 46,67 proc. Lietuvos respondentų Lietuvos teisinį reglamentavimą vertino kaip nepalankų mediacijai taikyti advokato veikloje.

Mediacijos ekspertai nurodo, kad advokatų aktyviam įsitraukimui į mediacijos procesą būtinas didesnis teisinis tikrumas bei aiškumas, ypač kai kalbama apie advokato ir mediatoriaus vaidmenų suderinamumą[396]. A. Trossen pabrėžia, kad mediatoriaus pareigos ir teisinis tikrumas yra nepakankamai analizuoti, o tai gali kelti neaiškumų dėl teisinės atsakomybės ribų. H. Dexler iškelia iššūkį, su kuriuo susiduria advokatai-mediatorių vaidmenyje – pereiti nuo kliento atstovavimo prie nešališkumo. Tai reikalauja didelių profesinių pokyčių advokatams, nes jų tradicinė veikla yra stipriai orientuota į savo kliento interesų gynimą, o mediacijoje pagrindinis tikslas yra sukurti neutralų sprendimą ginčo šalims. Lietuvoje situacija yra šiek tiek kitokia. Pasak mokslininko R. Simaičio, teisinio reglamentavimo formavimasis Lietuvoje vis dar vyksta, todėl dalis praktinių problemų, su kuriomis susiduria užsienio šalių advokatai-mediatoriai, Lietuvoje dar nėra pilnai išnagrinėtos ir patirtos.

Nepaisant to, vis dar egzistuoja teisinio reguliavimo spragų, kurios sukelia neaiškumų ir gali prisidėti prie nepasitikėjimo mediacijos procedūra. Tai ypač aktualu, kai nėra aiškiai apibrėžtos advokato-mediatoriaus vaidmens ir atsakomybės ribos mediacijos procese. Dėl šios priežasties rekomenduojama, kad Lietuvos advokatūros įstatyme ir Lietuvos Respublikos mediacijos įstatyme būtų aiškiai pateiktą, kokiomis aplinkybėmis advokatui, veikiant mediatoriaus vaidmenyje, taikomos profesinės teisės normos, o kada – mediacijos normos. Siekiant išvengti teisės aktų kolizijų, taip pat būtų tikslinga iš anksto numatyti sprendimus dėl galimų konfliktų tarp šių dviejų teisinio reguliavimo sričių. Toks aiškus reglamentavimas padėtų užtikrinti mediacijos procedūros skaidrumą ir didesnį pasitikėjimą mediacijos procesu[397].

Lietuvos advokatūra, jei įstatymų leidėjas nepatikslintų Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo ir (ar) Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo nuostatų, turėtų suformuluoti aiškią ir nedviprasmišką poziciją dėl advokatų veiklos mediacijoje. Šią poziciją reikėtų pateikti raštu, rekomendacijų ar taisyklių forma, atsižvelgiant į kelis esminius klausimus: 1) kokie teisės aktai turi būti taikomi advokatui, dalyvaujančiam mediacijoje; 2) kaip turėtų būti sprendžiamos teisės aktų kolizijos ir kuris teisės aktas turėtų viršenybę; 3) kokia atsakomybė turi būti taikoma advokatams, nesilaikantiems teisės aktų nustatytų reikalavimų; 4) kas turėtų taikyti sankcijas ir kokiomis sąlygomis.

Taip pat būtų tikslinga įsteigti specialų Mediacijos komitetą Lietuvos advokatūroje, kurio pagrindinė funkcija būtų spręsti šiuos ir kitus mediacijos klausimus, susijusius

---

396 Autorė 2022 metais šiuo klausimu apklausė mediacijos ekspertus: Rimantą Simaitį (Lietuva), Arthur Trossen (Vokietija) ir Herbert Drexler (Austrija).

397 Kaminskienė ir kt., *supra note*, 21: 50.

su advokatų veikla. Šiuo metu tokio komiteto advokatūros komitetų sąraše nėra, tačiau jo įkūrimas būtų labai naudingas, siekiant užtikrinti kokybišką advokatų veiklą mediacijoje[398].

Tyrimo, aprašyto šiame darbe, rezultatai atskleidė, jog 26,67 proc. Lietuvos respondentų mano, kad Lietuvos advokatūra nesiima aktyvių veiksmų skatinant mediaciją tarp advokatų, o dar 20 proc. respondentų šiuos veiksmus įvertino kaip pasyvius. Šie duomenys rodo, kad advokatūros pozicija mediacijos klausimu nėra aiškiai suformuluota, o tai pabrėžia būtinybę skirti didesnį dėmesį šios srities reguliavimui. Siekiant spręsti praktinius ir etikos klausimus, susijusius su advokatų-mediatorių veikla, būtina sukurti aiškesnes gaires ir stiprinti advokatūros vaidmenį mediacijos skatinimo ir integracijos procese.

Apibendrinant būtina pažymėti, kad advokato veiklos mediacijoje teisinis reglamentavimas Lietuvoje nuosekliai tobulėjo nuo pirmojo Lietuvos Respublikos Mediacijos įstatymo priėmimo 2005 m. Ši teisinė bazė buvo laipsniškai plėtojama, suteikdama advokatams platesnes galimybes įtraukti mediaciją į savo profesinę praktiką. Tačiau nepaisant šios pažangos, teisinio reglamentavimo srityje išlieka tam tikrų spragų, kurios gali apsunkinti advokatų dalyvavimą mediacijos procesuose. Kai kurie advokatai išlieka skeptiški dėl mediatoriaus ir advokato vaidmenų suderinamumo, ir tai patvirtina autorės atliktas tyrimas, aprašytas šio darbo V dalyje. Dėl šios priežasties išlieka poreikis aiškiau apibrėžti advokato ir mediatoriaus veiklos ribas, kad būtų užtikrintas didesnis teisinis tikrumas ir skatinama mediacijos plėtra advokatų praktikoje.

Taip pat kyla teisinis paradoksas, susijęs su mediacijos paslaugų apibrėžimu ir jų reglamentavimu advokatų veikloje. Nors advokatai dažnai dalyvauja mediacijoje, ir tai laikoma jų profesinės veiklos dalimi, advokato vaidmuo kaip mediatoriaus nėra pakankamai aiškiai apibrėžtas teisiniu požiūriu. Kai advokatas atstovauja ar konsultuoja klientus mediacijos metu, šios paslaugos yra priskiriamos teisinėms paslaugoms. Tačiau, veikiant mediatoriaus vaidmenyje, šios paslaugos tampa neteisinėmis, nes pagal Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymą mediacija apibrėžiama kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas, reikalaujantis neutralumo ir nešališkumo. Šis teisinis prieštaravimas rodo poreikį tobulinti teisinį reguliavimą ir aiškiau atskirti advokato ir mediatoriaus vaidmenis, kad būtų išvengta dviprasmybių.

Panaši situacija stebima ir kitose šalyse, tokiose kaip Vokietija, Austrija ir Didžioji Britanija, kur advokatų dalyvavimas mediacijoje taip pat kelia klausimų dėl jų, kaip mediatorių, vaidmens ir atsakomybės.

Įdomu pastebėti, kad Austrijoje tik mediatoriaus profesija yra oficialiai įtraukta į profesijų klasifikatorių, o Lietuvoje nuo 2023 metų tiek teismo mediatoriaus, tiek mediatoriaus profesijos tapo oficialiai įtrauktos į nacionalinį profesijų katalogą. Šis pokytis Lietuvoje žymi svarbų žingsnį link mediacijos profesijos plėtros ir visuomeninio pripažinimo. Tai ne tik formalizuoja mediatorių veiklą, bet ir užtikrina teisinį pagrindą bei kvalifikacinius reikalavimus, padedančius šiai profesijai stiprinti savo pozicijas darbo rinkoje.

---

398 „Komitetai“, Lietuvos Advokatūra, žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d., https://www.advokatura.lt/komitetai/.

3.5. Skyriaus išvados

1. Apibendrinant galima teigti, kad Europos Taryba ir Europos Sąjungos institucijos nuosekliai skatina mediacijos plėtrą kaip alternatyvų ginčų sprendimo būdą, pabrėždamos skaidrumo, neutralumo ir nešališkumo principus mediacijos procese. Tačiau, nepaisant šių pastangų, vis dar trūksta specifinių reglamentų, tiesiogiai reglamentuojančių advokatų veiklą mediacijoje. Ši teisinio reglamentavimo spraga sukelia neapibrėžtumą advokatams, kurie mediacijos metu turi derinti savo profesinės teisės normas su mediacijos reikalavimais. Tai sudaro iššūkių, ypač kai reikia subalansuoti mediacijos neutralumo principus su advokato lojalumo klientui pareiga. Siekiant išvengti šių prieštaravimų ir skatinti mediacijos integraciją advokatų praktikoje, būtina toliau plėtoti reglamentus, užtikrinančius aiškesnį teisinį pagrindą advokatams dalyvauti mediacijoje ir stiprinti mediacijos taikymo advokatų veikloje teisinį aiškumą.
2. ES šalių teisiniai reglamentai mediacijos srityje yra fragmentuoti, o vieningo požiūrio į advokato-mediatoriaus vaidmenį trūksta. Atsižvelgiant į tai, kad advokatai dažnai atlieka mediatoriaus vaidmenį, o mediacija vis labiau integruojama į jų veiklą kaip papildoma paslauga, būtina aiškiai apibrėžti advokato-mediatoriaus teisinį statusą. Kadangi advokato-mediatoriaus teikiamos paslaugos nėra laikomos teisinėmis paslaugomis, šis vaidmuo reikalauja atskirų reglamentų. Skirtingai nei advokatas-atstovas ar patarėjas, advokatas-mediatorius susiduria su unikaliomis situacijomis, kurias dabartiniai teisiniai reglamentai nepakankamai apima. Todėl, siekiant užtikrinti aiškumą ir skatinti mediacijos plėtrą advokatų praktikoje, būtinas vieningas teisinis pagrindas, kuris aiškiai apibrėžtų advokato-mediatoriaus vaidmenį ir atsakomybę.
3. Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ir Austrijoje mediacijos advokato-mediatoriaus veikla susiduria su nepakankamu teisiniu reglamentavimu. Šiose šalyse advokatams-mediatoriams kyla sunkumų dėl teisinio neapibrėžtumo, ypač kai reikia suderinti teisinius profesinius standartus su mediatoriaus pareigomis, pabrėžiant neutralaus ir nešališko vaidmens išlaikymą. Nors Austrijoje mediacijos reglamentavimas yra geriau išvystytas, ir egzistuoja specialūs teisės aktai, kurie reguliuoja advokatų veiklą mediacijoje, vis tiek būtina tolesnė reglamentavimo plėtra, kad būtų užtikrintas dar didesnis teisinis aiškumas ir garantuojama aukšta paslaugų kokybė. Šios teisinės spragos rodo, kad būtina vieninga ir nuosekli teisinė sistema, kuri padėtų advokatams-mediatoriams aiškiai suvokti savo atsakomybę ir funkcijas, neprieštaraujant jų profesiniams standartams.
4. Nors Lietuvoje mediacijos teisinis reglamentavimas nuo 2005 m. nuolat tobulėjo, advokatų-mediatorių veikloje mediacijos paslaugų statusas nėra iki galo aiškus. Mediacija advokato mediatoriaus veikloje nėra tiesiogiai apibrėžta kaip teisinė paslauga. Šis neaiškumas gali lemti nesusipratimus dėl advokato atsakomybės ribų ir jo vaidmens mediacijos procese, ypač dėl profesinės atsakomybės ir kliento interesų apsaugos. Todėl būtina toliau tobulinti teisinį reglamentavimą, siekiant aiškiau atskirti advokato ir mediatoriaus funkcijas

bei atsakomybes. Toks aiškumas užtikrintų didesnį skaidrumą, kliento interesų apsaugą ir sumažintų advokato atsakomybės rizikas, skatindamas mediacijos plėtrą advokatų praktikoje.

4. ADVOKATO VEIKLOS MEDIACIJOJE PROBLEMATIKOS LIETUVOJE, DIDŽIOJOJE BRITANIJOJE, VOKIETIJOJE IR AUSTRIJOJE TYRIMAS

Atliktas advokato dalyvavimo mediacijoje tyrimas Lietuvoje, Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ir Austrijoje nėra atsitiktinis. Jo reikšmė yra itin svarbi, nes padeda atsakyti į aktualius klausimus apie mediacijos taikymo problemas advokatų praktikoje ir atskleidžia gerąsias praktikas, kurias Lietuvos advokatai galėtų perimti. Šiame disertacijos skyriuje nagrinėjama, kaip advokatai gali prisidėti prie mediacijos inicijavimo, ką jiems būtina žinoti apie privalomąją mediaciją bei jų suinteresuotumą šio proceso vykdymu.

Analizuojami ir esminiai mediacijos principai – konfidencialumas, savanoriškumas, nepriklausomumas, neutralumas ir nešališkumas – bei jų pritaikymas advokatų veikloje. Nors šie principai yra esminiai advokatams, dalyvaujantiems mediacijos procese, jų taikymas praktikoje gali sukelti tam tikrų problemų. Šiame skyriuje taip pat aptariami kvalifikaciniai reikalavimai advokatams, norintiems vykdyti mediaciją, ir jų poveikis mediacijos metu sudaromoms sutartims.

Be to, analizuojama mediacijos taikymo poveikis advokatų pajamoms bei jų įtaką mediacijos išlaidoms. Įvertinama mediacijos išlaidų draudimo įtaka advokatų veiklai bei civilinės atsakomybės draudimo sąlygos advokatams-mediatoriams. Skyrius užbaigiamas advokatų poveikio mediacijos plėtrai apžvalga, pabrėžiant, kaip advokatai gali skatinti mediacijos populiarumą ir veiksmingumą savo praktikoje.

4.1. Advokato vaidmuo inicijuojant mediacijos procedūrą

Lietuvoje mediacijos procedūrą privaloma inicijuoti tik tuo atveju, jeigu sprendžiant ginčą taikoma privalomoji mediacija arba, remiantis LR civilinio proceso kodekso 231(1) straipsnio 1 dalimi, bylą nagrinėjantis teisėjas (teisėjų kolegija), nustatęs (nustačiusi) didelę taikaus ginčo sprendimo tikimybę, perduoda ginčą privalomai spręsti teisminės mediacijos būdu. Visais kitais atvejais ginčo šalys turi teisę, bet neprivalo pasinaudoti mediacija.

Ginčo perdavimą spręsti teisminės mediacijos būdu (teisminei mediacijai) gali inicijuoti civilinę bylą nagrinėjantis teisėjas (teisėjų kolegija) arba bet kuri šalis (LR civilinio proceso kodekso 231(1) straipsnio 1 dalis, Teisminės mediacijos taisyklių[399] 1 punktas).

Neteisminės ir neprivalomosios mediacijos atveju mediaciją inicijuoja ginčo šalys bendru sutarimu, nes pagal LR mediacijos įstatymo[400] 12 straipsnio 1 dalį, mediacija taikoma tik ginčo šalių rašytiniu susitarimu.

---

399 „Teisminės mediacijos taisyklės“, TAR, 2018-12-04, Nr. 19675, žiūrėta 2020 m. gruodžio 3 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/70 208500f79411e880d0fe0db08fac89/asr.

400 „LR mediacijos įstatymas“, *supra note*, 362 : § 12(1).

Visgi, inicijuojant mediacijos procedūrą Lietuvoje, be teisėjų ir ginčo šalių, didelę reikšmę gali turėti ir advokatai, atstovaujantys savo klientų interesams. Tokia išvada daroma dėl:

1) Lietuvos advokatų etikos kodekso[401] 10 straipsnio 9 punkto, pagal kurį advokatui draudžiama skatinti nepagrįstus teisminius ginčus. Advokatas turi skatinti klientą siekti ginčą išspręsti taikiai, nurodyti AGS.
2) Europos advokatų profesinės etikos elgesio kodekso[402], kuriame numatyta, kad advokatas visada turi stengtis kliento ginčą išspręsti kuo ekonomiškiau. Taip pat jis turi klientui patarti atitinkamose ginčo sprendimo stadijose taikiai išspręsti ginčą ir (arba) pasirinkti AGS būdą. Europos advokatų profesinės etikos kodeksas tiesiogiai taikomas LR advokatų tarptautinei veiklai ES arba Europos ekonominėje erdvėje (Lietuvos advokatų etikos kodekso 3 straipsnis).

Remiantis LR civilinio proceso kodekso 80 straipsnio 8 dalimi, jeigu šalys iki kreipimosi į teismą ginčą sprendė mediacijos būdu, mokama 75 proc. minėto straipsnio 1 dalyje nurodytos žyminio mokesčio sumos, bet ne mažiau kaip penki eurai. Tai rodo, kad Lietuvos valstybė skatina mediacijos inicijavimą. Advokatai, siekdami tinkamai įgyvendinti lojalumo klientui principą, turėtų informuoti savo klientus apie LR civilinio proceso kodekso 80 straipsnio 8 dalyje įtvirtintą žyminio mokesčio lengvatą, išskyrus tuos atvejus, kai vykdoma privalomoji mediacija, kadangi privalomosios mediacijos atveju ši žyminio mokesčio lengvata nėra taikoma.

Todėl, nuo 2024 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojęs L R Mediacijos įstatymo pakeitimai ženkliai paveiks advokatų veiklą, ypač jų vaidmenį mediacijos inicijavimo procese. Šie pakeitimai siekia ne tik efektyvinti valstybės finansuojamos privalomosios mediacijos inicijavimą, bet ir sustiprinti advokatų įsitraukimą į šį procesą. Vienas pagrindinių pokyčių yra greitesnis ir supaprastintas mediatoriaus paskyrimas Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos (VGTPT) sprendimu, kuris leis advokatams sparčiau ir veiksmingiau organizuoti mediaciją.

Mediacijos inicijavimo svarba advokatų veikloje tapo itin reikšminga, nes advokatai tampa ne tik teisinių konsultantų, bet ir taikių ginčų sprendimo procesų skatintojais. Be to, mediacijos inicijavimas advokatams reiškia ne tik administracinės naštos sumažinimą, bet ir didesnę atsakomybę už mediacijos organizavimą bei šalių informavimą. Nauja tvarka numato, kad mediatorius, paskirtas VGTPT sprendimu, neturės sudaryti papildomo susitarimo su ginčo šalimis, o tai leis advokatams iš karto pradėti mediacijos organizavimą. Šalių informavimas apie mediacijos privalumus ir proceso eigą taip pat taps vienu svarbiausių advokatų uždavinių, ypač atsižvelgiant į tai, kad ginčo šalys turi būti aktyviai įtraukiamos į mediacijos procesą.

Advokatų atsakomybė už mediacijos eigą apima ne tik teisinius patarimus, bet ir šalių motyvavimą taikiai spręsti ginčą. Teisinis tikrumas ir administracinės procedūros

401 „Lietuvos advokatų etikos kodeksas“, TAR, 2016-04-22, Nr. 10280, žiūrėta 2020 m. gruodžio 4 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/106e2550086211e6a238c18f7a3f1736.

402 „Berufsregeln der Rechtsanwälte der Europäischen Union“, BRAK, žiūrėta 2020 m. spalio 23 d., https://www.brak.de/w/files/02_fuer_anwaelte/Berufsregeln_Mai%202006_090615.pdf.

supaprastinimas per TEISIS sistemą leis advokatams greičiau ir efektyviau organizuoti mediacijos procesus. Tai ypač svarbu šeimos ginčuose, kur privalomoji mediacija yra pagrindinis būdas sumažinti teisminės sistemos apkrovimą ir skatinti taikius susitarimus, kurie apsaugo vaikų interesus ir padeda išvengti ilgo teisinio proceso.

Mediacijos inicijavimo tvarkos pokyčiai advokatams suteikia galimybių būti aktyviais šio proceso dalyviais ir skatintojais, taip pat užtikrina didesnį mediacijos efektyvumą tiek teisinėje sistemoje, tiek tarp ginčo šalių. Šie pokyčiai neabejotinai skatins advokatų įsitraukimą į mediacijos plėtrą Lietuvoje ir sustiprins jų gebėjimus taikyti alternatyvius ginčų sprendimo būdus savo profesinėje veikloje.

Tam, kad advokatai turėtų ne tik teisę skatinti mediacijos inicijavimą, bet ir aiškiai išreikštą bei konkrečią pareigą tą daryti, manytina, kad turėtų būti tikslinama Lietuvos advokatų etikos kodekso 10 straipsnio 9 punkto nuostata, t. y. greta to, kas joje jau yra numatyta (Advokatui draudžiama skatinti nepagrįstus teisminius ginčus. Advokatas turi skatinti klientą siekti ginčą išspręsti taikiai, nurodyti AGS būdus), papildomai nurodant, kad jeigu konkretaus ginčo atveju pagal įstatymus leidžiama sudaryti taikos sutartį, advokatas privalo: (1) suteikti klientui visapusišką informaciją apie galimą ginčo sprendimą mediacijos būdu, teisminės ir neteisminės mediacijos panašumus bei skirtumus, mediacijos ir teisminio proceso privalumus ir trūkumus, taip pat lengvatas, kurios suteikiamos ginčą sprendus neteisminės mediacijos būdu, įskaitant ir žyminio mokesčio lengvatą, jeigu ji taikoma; (2) jeigu mediacija yra tinkama ir klientas pageidauja (sutinka) pasinaudoti mediacija, inicijuoti mediaciją kliento vardu arba rekomenduoti tą padaryti pačiam klientui.

Valstybės finansuojamos privalomosios mediacijos kontekste advokatų pareiga inicijuoti mediaciją yra aiškiai reglamentuota. Advokatai ne tik privalo tinkamai informuoti klientus apie mediacijos galimybę, bet ir turi imtis aktyvių veiksmų, inicijuodami procesą per Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos (VGTPT) sistemą. Ši atsakomybė apima ne tik mediacijos procedūros paaiškinimą klientams, bet ir teisingą dokumentų pateikimą bei užtikrinimą, kad abi ginčo šalys būtų informuotos apie mediacijos eigą ir privalomus proceso etapus. Tai nėra tik formalus reikalavimas, nes advokatai privalo užtikrinti, kad klientai būtų ne tik informuoti, bet ir suprastų mediacijos naudą bei būtų pasirengę tinkamai dalyvauti šiame procese. Mediacijos inicijavimas advokatams suteikia galimybę prisidėti prie taikaus ginčų sprendimo kultūros, skatinti šalių bendradarbiavimą bei užtikrinti efektyvų ir greitą ginčo išsprendimą.

Problemos iškyla neteisminėje mediacijoje, kur mediacijos inicijavimas priklauso nuo pačių šalių iniciatyvos arba advokatų vaidmens, jei šalys sutinka naudoti šią alternatyvą. Dažnai klientai nėra tinkamai informuoti apie mediacijos galimybes, painioja ją su kitais procesais ar net nesupranta šios procedūros esmės. Tyrimai rodo, kad daugelis klientų neturi reikiamų žinių apie mediaciją, todėl advokatams tenka papildoma atsakomybė ne tik suteikti teisinę pagalbą, bet ir skatinti mediaciją, aiškiai išdėstant jos privalumus bei skirtumus nuo teisminio ginčo sprendimo būdo.

Analizuojant advokato vaidmenį iki mediacijos pastebima[403], kad klientas ne tik nežino, kas yra mediacija, bet dažnai apie ją nėra girdėjęs ir nesupranta, netgi painioja mediaciją su meditacija. Todėl akivaizdu, kad tokie klientai ginčą spręsti mediacijos būdu, tikėtina, atsisakys. Tai patvirtina ir autorės atliktas tyrimas, aprašytas šio arbo V dalyje. Vertinant apklausos rezultatus tarp atskirų valstybių, matyti, kad pagrindinė mediacijos netaikymo advokatų veikloje priežastis visose keturiose valstybėse ta pati – t. y. klientų, kurie norėtų spręsti ginčą mediacijoje, trūkumas.

Moksliniai tyrimai rodo, kad nors mediacija padeda išspręsti apie 80 proc. ginčų[404], kai procesui vadovauja profesionalus mediatorius[405], pagrindinė kliūtis advokatų veikloje yra klientų trūkumas, norinčių spręsti ginčus šiuo būdu. Advokatams tai tampa iššūkiu, nes jie turi ne tik skatinti mediacijos procesą, bet ir tinkamai informuoti klientus apie jos galimybes bei inicijavimo procesą. Ši užduotis tampa dar sudėtingesnė, kai klientai neturi pakankamai žinių apie šią procedūrą arba yra skeptiški jos atžvilgiu.

Todėl advokatų vaidmuo prieš mediaciją tampa ypatingai svarbus. Advokatai turi būti mediacijos šalininkai, gebantys tinkamai nukreipti klientus į taikų ginčo sprendimą, aiškiai paaiškindami mediacijos naudą bei efektyvumą. Tik gerai informuotas klientas gali sėkmingai inicijuoti mediaciją, o advokatas tampa esminiu tarpininku, kuris privalo įsitikinti, kad klientas priima gerai apgalvotą ir informuotą sprendimą dėl mediacijos.

Atsižvelgiant į minėtus aspektus, galima daryti išvadą, kad mediacijos inicijavimas advokatų veikloje reikalauja ne tik teisinių žinių, bet ir nuolatinio gebėjimo skatinti taikius sprendimus bei ugdyti mediacijos kultūrą, kuri teikia didelę naudą tiek ginčo šalims, tiek teisinei sistemai. Advokatai, veikdami kaip pirmieji kontaktiniai asmenys, turi ypatingą atsakomybę ne tik informuoti klientus apie mediacijos galimybes, bet ir padėti jiems priimti gerai apgalvotus sprendimus dėl mediacijos proceso.

Todėl advokatams tenka sudėtingas vaidmuo, nes jie turi veikti ne tik kaip teisiniai atstovai, bet ir kaip mediacijos šalininkai, gebantys paaiškinti mediacijos naudą ir skirtumus nuo tradicinio teisminio ginčo sprendimo būdo. Teisingas mediacijos proceso inicijavimas yra kritinis etapas, reikalaujantis iš advokato ne tik teikti teisinę pagalbą, bet ir efektyviai skatinti ginčo šalis siekti taikių sprendimų. Tik kliento supratimas apie mediacijos proceso eigą ir naudą leidžia advokatui užtikrinti, kad klientai galėtų produktyviai spręsti ginčus, sumažindami teisminių procesų trukmę ir išlaidas.

Juk sėkminga mediacija suteikia privalumų ne tik ginčo šalims, bet ir advokatams. Mediacija, palyginti su teisminiais procesais, leidžia advokatams išvengti atsakomybės už galimus nepalankius teismo sprendimus, kurie dažnai klientų akimis tampa advokato atsakomybės našta dėl „neteisingai" parinktų procesinių veiksmų. Tuo tarpu, jei ginčo šalims pavyksta pasiekti taikų susitarimą mediacijos procese, advokato

---

403 Gintaras Černiauskas, „Mediacija advokato akimis", pranešimas konferencijoje Privalomoji mediacija – iššūkiai ir galimybės, Vilnius, 2020 m. vasario 6 d., žiūrėta 2021 m. gegužės 19 d. https://www.youtube.com/watch?v=igzpP_5DLM8.

404 Schmidt ir kt., *supra note*, 29: 768.

405 Trossen, *supra note*, 13: 9.

atsakomybė mažėja, nes sprendimas priklauso ne nuo teisinių argumentų stiprumo, bet nuo šalių gebėjimo susitarti.

Autorės atliktas tyrimas (aprašytas šio darbo V dalyje) atskleidė, kad tik nedidelė dalis respondentų (5,80 proc.) nurodė mediaciją savo veikloje taikantys dėl sumažėjusios atsakomybės, lyginant su kitais ginčų sprendimo būdais. Tai rodo, kad advokatai nelaiko mažesnės atsakomybės pagrindiniu mediacijos privalumu. Greičiau situacijose, kur sprendimas priklauso pačioms ginčo šalims, advokatai nemato mediacijos kaip rizikos mažinimo priemonės, nes tokiose situacijose advokatų vaidmuo labiau orientuotas į patarėjo funkcijas, o ne į teisinę atsakomybę už galutinį rezultatą. Visgi teigti, kad advokatai nuvertina atsakomybę „dėl sprendimo priėmimo mediacijoje", būtų klaidinga. Labiau tikėtina, kad situacijose, kur sprendimas priklauso pačioms ginčo šalims, advokatai tiesiog nelaiko svarbia priežastimi taikyti būtent mediaciją. Mediacijoje advokatai yra atsakingi tik už savo veiksmus, pavyzdžiui, kai laiku nepastebimos rizikos ir apie tai tinkamu metu neįspėjami klientai.

Didžiojoje Britanijoje teisinės prievolės inicijuoti mediaciją advokatams nėra. Mediacija *de jure* laikoma savanoriška, o teismas šalims gali tik pasiūlyti ja pasinaudoti. *De facto* situacija Didžiojoje Britanijoje yra kiek kitokia. Remiantis Jungtinės Karalystės CPR 44.3 straipsnio a dalies i, ii punktais[406], teismas, priimdamas sprendimą dėl išlaidų paskirstymo, turi teisę atsižvelgti į ginčo šalių elgesį prieš teisminį procesą, taip pat proceso metu ir į jų pastangas išspręsti ginčą taikiai. Dėl to teisminiame procese net ir laimėjusi ginčą šalis gali būti priversta padengti visas bylinėjimosi išlaidas. Taigi, nors *de jure* prievolės inicijuoti mediaciją Didžiojoje Britanijoje nėra, *de facto* ginčo šalys, siekdamos išvengti didelių finansinių nuostolių, susijusių su ginčo sprendimu teisme, praktiškai yra spaudžiamos inicijuoti mediaciją. Kai kurių autorių nuomone, tokia situacija turėtų būti prilyginama netiesioginei prievartai[407].

„Halsey ir Burchell prieš Bullard" byloje[408] konstatuota, kad, nors Anglijos teismai neturi jurisdikcijos priversti ginčo šalis taikyti mediaciją, ginčo šalys bei jų advokatai privalo aptarti alternatyvias ginčų išsprendimo galimybes. Pagrindinis principas, kad šaliai, atsisakiusiai bandymo aptarti alternatyvias teismui ginčų išsprendimo galimybes, gali būti taikomos sankcijos dėl bylinėjimosi išlaidų, buvo aiškiai nurodytas ir kitose bylose, pavyzdžiui, „Dunnett prieš Railtrack"[409].

Pabrėžtina, kad, remiantis Jungtinės Karalystės CPR, advokatai, kaip minėta, turi informuoti klientus apie AGS, išaiškinti klientams, ar ginčo pobūdis tinkamas

---

406 „General Rules about Costs", Justice on GOV.UK, Part 44, žiūrėta 2020 m. kovo 8 d., https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part-44-general-rules-about-costs#rule44.3.

407 Serbu, *supra note*, 28: 289.

408 „The Burchell v Bullard ", British and Irish Legal Information Institute, žiūrėta 2020 m. kovo 9 d., http://www.bailii.org/cgi-bin/format.cgi?doc=/ew/cases/EWCA/Civ/2005/358.html&query=(The)+AND+(Burchell)+AND+(v)+AND+(Bullard).

409 „Dunnett v Railtrack", British and Irish Legal Information Institute, žiūrėta 2020 m. kovo 28 d., http://www.bailii.org/cgi-bin/format.cgi?doc=/ew/cases/EWCA/Civ/2002/303.html&query=(Dunnett)+AND+(v)+AND+(Railtrack)+AND+(Plc).

mediacijai, aptarti su klientais ginčo nagrinėjimo teisme galimybes, mediacijos perspektyvas, skirtumus tarp mediacijos ir teismo išlaidų. Toliau advokatai turi aptarti su klientais galimų rezultatų spektrą, susitarimų vykdymą bei maksimalias sąlygas, kurias klientas gali priimti. Advokatai su klientais turi aptarti ir su mediacija susijusias išlaidas, galimybes gauti teisinę pagalbą, informuoti klientus apie galimybę mediacijos procedūroje dalyvauti advokatui kaip ginčo šalies atstovui. Ne mažiau reikšminga advokato pareiga – kartu su klientu išsiaiškinti, ar yra galimybė gauti dokumentus ir kitus reikalingus įrodymus, atsižvelgiant į tai, jog racionalus ginčo sprendimas dažnai priklauso ir nuo turimos informacijos išsamumo.

Advokatai, veikiantys Didžiojoje Britanijoje, turi atsižvelgti į ikiteisminius reikalavimus, kuriuos reikia įvykdyti, prieš pateikiant ieškinį teismui, įspėdami ginčo šalis, kad, prieš kreipiantis į teismą, būtinas ginčo šalių bendradarbiavimas, o jeigu nenorima ar nesugebama bendradarbiauti, gali būti taikomos sankcijos, nepaisant to, ar ginčo šalies ieškinys teisme bus patenkintas, ar ne. Kiekvienas advokatas privalo žinoti, kad, nepaisant to, jog alternatyvus teismui ginčų sprendimas Didžiojoje Britanijoje nėra privalomas, teismai gali pareikalauti įrodymų, jog šalys svarstė tam tikrą taikią ginčų išsprendimo alternatyvą.

Manytina, kad Didžiojoje Britanijoje naudojamas teisinis reglamentavimas bei teismų suformuota praktika – tikrai geras pavyzdys, kuriuo Lietuva, siekdama didinti ginčų, sprendžiamų mediacijos būdu, ypač neteisminės mediacijos, skaičių, galėtų sekti.

Pažymėtina, kad šiuo metu galiojanti LR civilinio proceso kodekso 93 straipsnio 4 dalis numato, kad „teismas gali nukrypti nuo šio straipsnio 1, 2 ir 3 dalyse nustatytų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių, atsižvelgdamas į tai, ar šalių procesinis elgesys buvo tinkamas, ir įvertindamas priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos. Šalies procesinis elgesys laikomas tinkamu, jeigu ji sąžiningai naudojosi procesinėmis teisėmis ir sąžiningai atliko procesines pareigas. Teismas, nustatęs, kad šalis neargumentuotai atsisakė pasinaudoti privalomąja mediacija arba prašymą perduoti ginčą spręsti mediacijos būdu pareiškė nesąžiningai, arba nesąžiningai naudojosi mediacija, arba mediacijos metu reiškė nesąžiningus prašymus, taip pat gali nukrypti nuo šio straipsnio 1, 2 ir 3 dalyse nustatytų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių“. Visgi, siekiant daugiau aiškumo, ar teismas gali nukrypti nuo bendrųjų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių tuo atveju, kai šalis neargumentuotai atsisakė pasinaudoti neprivalomąja mediacija, manytina, kad LR civilinio proceso kodekso 93 straipsnio 4 dalies nuostata galėtų būti koreguotina šioje dalyje, numatant, kad <Teismas, nustatęs, kad šalis neargumentuotai atsisakė pasinaudoti mediacija <....> taip pat gali nukrypti nuo šio straipsnio 1, 2 ir 3 dalyse nustatytų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių>.

Kritikuotina, kad ši nuostata riboja teismo diskreciją tik privalomosios mediacijos atvejais. Dėl to teismas neturi galimybės įvertinti šalių procesinio elgesio, kai jos nepagrįstai atsisako neprivalomosios mediacijos, net jei toks atsisakymas galėtų sumažinti bylinėjimosi išlaidas ir pagreitinti ginčo sprendimą. Tokia praktika mažina mediacijos potencialą kaip alternatyvų ginčų sprendimo būdą. Nepažeidžiant konfidencialumo, bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimą galima spręsti vertinant šalių elgesį bendrai,

remiantis objektyviais mediatoriaus pastebėjimais ar atsakymu į kvietimą mediacijai, neatskleidžiant specifinių mediacijos turinio detalių. Tai užtikrintų šalių teisę į konfidencialumą, kartu leidžiant teismui įvertinti procesinį elgesį.

Disertacijoje siūlytina LR CPK 93 straipsnio 4 dalies pakeitimai, įtraukiant galimybę taikyti nuostatą ir neprivalomosios mediacijos atvejais. Tai leistų teismui skirti procesines sankcijas, jei šalis nepagrįstai atsisako mediacijos, nepriklausomai nuo jos privalomumo. Šis pakeitimas skatintų mediacijos naudojimą, užtikrintų efektyvesnį ginčų sprendimą ir sumažintų bylinėjimosi išlaidas.

Vokietijoje mediacija *de jure* taip pat nėra privaloma. Tačiau Vokietijos ZPO 253 straipsnio 3 dalis[410] numato, kad, pateikiant ieškinį teismui, turi būti nurodyta, ar prieš tai buvo bandoma spręsti ginčą neteisminiu būdu. Taip siekiama sustiprinti mediacijos ir neteisminio ginčų sprendimo įsitvirtinimą visuomenės sąmonėje ir teisinėje praktikoje. Todėl iš advokatų yra reikalaujama, kad jie pasiūlytų savo klientams spręsti ginčus mediacijos būdu, jeigu konkrečiu atveju toks pasirinkimas yra tinkamiausias.

Lietuvoje, priešingai nei Vokietijoje, tokio reikalavimo, koks numatytas Vokietijos ZPO 253 straipsnio 3(1) dalyje, nėra. Tačiau ieškinyje, remiantis LR civilinio proceso kodekso 135 straipsnio 1 dalies 7 punktu, turi būti nurodoma ieškovo nuomonė dėl taikos sutarties sudarymo galimybių, kai ieškovas pageidauja ją pateikti, ir dėl ketinimo bei galimybių ginčą spręsti teisminės mediacijos būdu. Autorės manymu, Lietuvos teisinį reglamentavimą, sekant Vokietijos pavyzdžiu, reikėtų patikslinti, papildant LR civilinio proceso kodekso 135 straipsnio 1 dalį papildoma nuostata, numatančia ieškovui pareigą ieškinyje nurodyti informaciją, ar buvo mėginta spręsti ginčą mediacijos būdu.

Tokiu būdu tiek pačios ginčo šalys, tiek joms atstovaujantys ar jas konsultuojantys advokatai būtų įpareigoti, nors ir netiesiogiai, svarstyti galimybę spręsti ginčą taikiai, įskaitant ir mediaciją, dar iki kreipimosi į teismą.

Be to, tiek iš Lietuvos, tiek iš Vokietijos advokatų turėtų būti reikalaujama, kad jie pateiktų įrodymus, patvirtinančius, kad ginčo šalys, padedamos advokatų, mėgino spręsti ginčą taikiai iki teismo. Pvz., pateikiant mediatoriaus pažymą apie atliktą (inicijuotą) mediaciją. Dėl to turėtų būti keičiama ir LR civilinio proceso kodekso 135 straipsnio 2 dalies nuostata, joje numatant, kad ieškovas privalo pridėti prie ieškinio mėginimą spręsti ginčą mediacijos būdu patvirtinančius įrodymus, jeigu iki ieškinio pateikimo teismui buvo mėginta spręsti ginčą mediacijos būdu.

Siekiant advokatams priminti apie galimą ginčo sprendimą mediacijoje, pareigą skatinti klientą siekti ginčą išspręsti taikiai, nurodyti AGS, analogiški reikalavimai turėtų būti keliami ir atsiliepimui į ieškinį. Tai yra, jame taip pat turėtų būti nurodyta, ar ginčo šalys mėgino spręsti ginčą mediacijoje. Atsakymui esant teigiamam, atsakovas turėtų pateikti tai patvirtinančius įrodymus. Dėl to turėtų būti keičiamas ir papildomas LR civilinio proceso kodekso 142 straipsnis, išdėstant jį taip, kad atsiliepimuose į pareikštą ieškinį papildomai būtų nurodoma informacija, ar buvo mėginta spręsti ginčą mediacijos būdu, taip pat prie atsiliepimo į ieškinį būtų pridedami dokumentai ir kiti

410 „Vokietijos ZPO“, *supra note*, 136: § 253.

įrodymai, kuriais atsakovas grindžia mėginimą spręsti ginčą mediacijos būdu, jeigu iki šio atsiliepimo į ieškinį pateikimo teismui buvo mėginta spręsti ginčą mediacijos būdu.

Vokietijos ZPO 278 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad ir teismas neturėtų pamiršti galimybės spręsti ginčą ar atskirus jo klausimus taikiai viso ginčo sprendimo metu. Pagal ZPO 278a straipsnį, teismas gali pasiūlyti ginčo šalims mediaciją ar taikyti kitas neteisminio susitarimo procedūras. Panaši nuostata yra įtvirtinta ir LR civilinio proceso kodekso 231 straipsnio 1 dalyje, kuria remiantis, teismas, parengiamojo teismo posėdžio metu nustatęs ginčo esmę, pasiūlo šalims pasiekti priimtiną abiem šalims susitarimą ir sudaryti taikos sutartį, taip pat praneša šalims apie galimybę ginčą spręsti teisminės mediacijos būdu ir pasiūlo šalims šia galimybe pasinaudoti, o teismas imasi priemonių šalis sutaikyti. Dėl to tiek Lietuvos, tiek Vokietijos advokatai, vesdami teisminį procesą ir matydami, kad byloje galima taika, turėtų klientų vardu prašyti perduoti ginčą mediacijai.

Mediacija gali būti įtraukta į įvairias sutartis, tokias kaip teisinių paslaugų, draudimo, verslo ar darbo santykių sutartis, kaip pradinė ginčų sprendimo stadija arba kaip antra stadija po derybų. Nors advokatūra negali įpareigoti visų advokatų naudoti privalomą mediacijos išlygą, ji galėtų parengti rekomendacijas ar gaires dėl mediacijos išlygų naudojimo. Atsižvelgiant į tai, advokatai turėtų į savo rengiamas teisinių paslaugų ar kitas sutartis įtraukti mediacijos išlygą. Pavyzdžiui: „Kiekvienas ginčas, nesutarimas ar reikalavimas, kylantis iš šios sutarties ar su ja susijęs, sprendžiamas mediacijos būdu. Jeigu per 30 dienų nuo mediacijos pradžios šalims nepavyksta taikiai išspręsti ginčo, bet kuri iš šalių gali perduoti ginčą galutinai spręsti pagal teisės aktų nustatytą tvarką."

Pagal Vokietijos Federalinės advokatūros įstatymo (BORA) 1 straipsnio 3 dalį [411], advokatas, veikdamas kaip nepriklausomas konsultantas ir atstovas teisiniais klausimais, turi užtikrinti savo klientų teisių apsaugą ir siekti išvengti konfliktų. Atsižvelgiant į šią nuostatą, darytina išvada, kad advokatas, inicijuodamas mediacijos procesą Vokietijoje, turėtų ne tik aptarti su klientu galimas ginčo sprendimo strategijas, bet ir išsamiai informuoti apie galimų rezultatų diapazoną bei su mediacijos procesu susijusias išlaidas.

Problema kyla dėl to, kad advokatas-atstovas, siekdamas taikaus ginčo sprendimo, dažnai yra priverstas patarti klientui daryti nuolaidas, o tai gali nesuderėti su maksimaliu kliento interesų gynimu. Viena vertus, jei advokatas pateikia klientui informaciją apie galimą ginčo sprendimo rezultatą, remiantis teisės normomis, klientas, turėdamas didelę tikimybę laimėti bylą teisme, gali nuspręsti nedalyvauti mediacijos procese. Kita vertus, klientas, gavęs nepalankią prognozę dėl teismo proceso baigties, gali dalyvauti mediacijoje tik siekdamas gauti daugiau, nei jam faktiškai priklausytų.

Šie iššūkiai, neabejotinai, daro neigiamą įtaką advokato veiksmams inicijuojant mediaciją Vokietijoje. Panašių iššūkių pasitaiko ir Lietuvoje. Advokatai susiduria su dilema: viena vertus, jie privalo maksimaliai ginti savo klientų interesus, tačiau, kita

411 „Vokietijos BORA", *supra note*, 290: § 1.

vertus, yra raginami skatinti taikų ginčų sprendimą ir pasiūlyti alternatyvias procedūras, tokias kaip mediacija. Ši dilema gali būti laikoma etine problema. Advokatų etikos kodeksuose tiek Vokietijoje, tiek Lietuvoje pabrėžiamas kliento interesų gynimas ir sąžiningas elgesys, tačiau kartu advokatams yra nurodoma vengti konfliktų ir skatinti taikius ginčų sprendimus. Šie du principai kartais gali prieštarauti vienas kitam. Pavyzdžiui, advokatas, manantis, kad teismo procesas yra geriausias būdas apsaugoti kliento interesus, gali jaustis netinkamai siūlydamas mediaciją. Priešingai, pernelyg aktyvus mediacijos siūlymas gali būti suprastas kaip kliento interesų ignoravimas.

Autorės vertinimu, siekiant išspręsti šį neaiškumą, tiek Lietuvos Respublikos advokatūros įstatyme, tiek Vokietijos advokatūros įstatyme ir (ar) abiejų šalių advokatų etikos kodeksuose turėtų būti aiškiai nurodyta, kad advokato veiksmai, skatinant taikiai spręsti ginčą naudojant alternatyvius ginčų sprendimo būdus (AGS), įskaitant mediaciją, bei mažiau palankaus rezultato klientui pasiekimas, nei klientas galėjo tikėtis teisme, nėra advokato lojalumo prievolės pažeidimas. Tai yra pateisinama, nes taikus ginčo išsprendimas mediacijos pagalba optimaliai atitinka abiejų ginčo šalių interesus, o taikos nauda kompensuoja ne tik laiko ir išlaidų sąnaudas, bet ir galimus finansinius nuostolius, susijusius su derybų metu teikiamomis nuolaidomis. Be to, mediacijos dėka išvengiama tolimesnių konfliktų, o tai dar labiau sustiprina taikaus sprendimo privalumus.

Austrijoje mediacijos procedūrą privaloma inicijuoti tik tuo atveju, jeigu sprendžiant ginčą turi būti taikoma privalomoji mediacija. Visais kitais atvejais tiek ginčo šalys, tiek jų atstovai (advokatai) turi teisę, bet neprivalo inicijuoti mediacijos[412].

Tiesa, Austrijoje, kaip ir Vokietijoje ar Lietuvoje, ginčų sprendimas, taikant mediaciją, gali būti numatytas ir teisinių paslaugų, draudimo bei kitose verslo ar darbo santykių sutartyse. Tačiau mediacija tokiu atveju neturėtų būti laikoma privalomąja, kadangi ginčo šalys gali, bet neprivalo dėl jos susitarti. Šiuo atveju advokato vaidmuo yra dvejopas: viena vertus, konsultuodamas klientus, prieš sudarydamas sutartį, jis gali patarti klientams įtraukti į sutartį sąlygą apie prievolę mėginti spręsti visus ginčus taikant mediaciją, dar prieš kreipiantis į teismą, ir nurodyti šios prievolės nevykdymo teisines pasekmes, taikomas atitinkamas sankcijas prievolę pažeidusiai šaliai; antra vertus, jau kilus ginčui, įspėti klientus, kad jie privalo laikytis sutartyje įtvirtintos prievolės pasinaudoti mediacija iki teismo. Sankcijų dėl prievolės spręsti ginčą taikant mediaciją pažeidimo numatymas sutartyse, manytina, yra labai svarbus. Priešingu atveju kita ginčo pusė tokią prievolę gali paprasčiausiai ignoruoti. Didžiojoje Britanijoje teismas gali atsisakyti nagrinėti ieškinį, jei šalis nesilaiko sutartyje numatytos mediacijos išlygos. Tai vadinama „stay of proceedings". Teismas gali taikyti šią sankciją tik tuo atveju, jei yra įsitikinęs, kad mediacija yra tinkamas būdas spręsti ginčą. Be to, Didžiojoje Britanijoje teismas gali nurodyti šaliai, kuri pažeidė mediacijos išlygą, atlyginti kitai šaliai visas išlaidas, susijusias su mediacijos procesu.

Kaip jau nurodyta, didžiausios problemos – neaiškumo, kaip advokatui laikytis

412 Islam Qerimi, „Mediation in Österreich", *Ruhr-Universität Bochum*, žiūrėta 2021 m. gegužės 19 d., https://www.polizei-newsletter.de/documents/2013_Qerimi_Mediation_in_Osterreich.pdf.

visų savo profesinių pareigų ir etikos principų, vykdant mediaciją, – Austrija, priešingai nei, pavyzdžiui, Vokietija, išvengė. Austrijos advokatūrai išleidus specialiai mediacijai dedikuotas „Advokatų darbo gaires mediacijoje“[413], buvo panaikintos galimos priešpriešos tarp mediatoriaus ir advokato veiklų reglamentavimo, kas išsamiai analizuojama skyriuje „Mediacijos advokato veikloje teisinis reglamentavimas“.

Austrijoje, kaip ir Vokietijoje, problema, su kuria susiduria tradiciniai advokatai, inicijuodami mediaciją, išlieka aktuali. Advokatui informavus klientą apie galimą laimėjimą teisme, klientas gali nuspręsti atsisakyti mediacijos. Kita vertus, klientas, išgirdęs nepalankias prognozes dėl bylos baigties, gali sutikti dalyvauti mediacijoje tik tam, kad siektų gauti daugiau nei jam faktiškai priklauso. Todėl visada egzistuoja rizika, kad advokato patarimas taikyti mediaciją ir siekti taikaus susitarimo gali lemti mažiau palankų rezultatą, nei klientas tikėjosi teisme. Kitaip tariant, gali atsirasti ir priešingas efektas – klientas gali gauti daugiau nei būtų gavęs teisme. Dėl šios priežasties itin svarbu, kad advokatas tiek Austrijoje, tiek kitose šalyse aiškiai ir nedviprasmiškai paaiškintų klientui, jog mediacija nėra teisinis būdas siekti maksimalaus vienos iš šalių interesų patenkinimo. Vis dėlto mediacija reikšmingai sumažina rizikas, su kuriomis gali susidurti ginčo šalys teisme, ir turi kitų privalumų, lyginant mediacijos metu pasiektą rezultatą su teisminio proceso išdavomis.

Todėl, sudarant taikos susitarimą mediacijos būdu, bet kokios nuolaidos gali nusverti, o daugeliu atvejų ir nusveria, bet kokią teisinę naudą, kurią ginčo šalis galėtų tikėtis pasiekti sėkmingai užbaigus teisminį procesą. Dėl to advokatas privalo tinkamai informuoti klientą apie mediacijos ir galimo taikaus susitarimo privalumus, vengdamas sukurti nepagrįstų lūkesčių, kurie galėtų esmingai paveikti kliento apsisprendimą dėl mediacijos inicijavimo. Be to, advokatas turi aiškiai paaiškinti klientui, kad mediacija negali būti naudojama nesąžiningai. Klientas, net ir žinodamas savo galimybes teisme, neturėtų mediacijos proceso naudoti kaip priemonės daryti spaudimą kitai šaliai reikalaujant nepagrįstų nuolaidų.

4.2. Advokato dalyvavimas privalomojoje mediacijoje

Privalomoji mediacija Lietuvoje pradėta taikyti nuo 2020 m. sausio 1 d., įsigaliojus Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo 20 straipsniui[414]. Pažymėtina, kad privalomosios mediacijos modeliai yra įtvirtinti ir kitose Europos šalyse, tokiose kaip Azerbaidžanas, Belgija, Čekija, Graikija, Italija, Turkija, Norvegija, Prancūzija, Šveicarija[415].

---

413 „Austrijos RL-BA“, Österreichischer Rechtsanwaltskammertag, žiūrėta 2020 m. birželio 19 d., https://www.rechtsanwaelte.at/fileadmin/user_upload/Kundmachungen/OERAK/Sonstiges/rl_mediation_kundm2015_1.pdf.

414 „LR mediacijos įstatymas“, *supra note*, 362: § 20.

415 Miglė Žukauskaitė-Tatorė, „Privalomosios mediacijos civiliniuose ginčuose ir teisės į teisminę gynybą santykio problemos“ (daktaro disertacija, Vilnius universitetas, 2021), 12, žiūrėta 2021 m. birželio 9 d., https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2021/04/Disertacija_Migle%cc%87_Z%cc%8cukauskaite%cc%87-Tatore%cc%87_leidybai.doc.pdf.

Privalomąja mediacija laikoma tokia mediacija, kuria įstatymų nustatytais atvejais privaloma pasinaudoti prieš kreipiantis į teismą dėl ginčo sprendimo (LR mediacijos įstatymo 2 straipsnio 7 dalis). Pagal LR mediacijos įstatymo 20 straipsnį, reglamentuojantį privalomosios mediacijos atvejus, privalomoji mediacija taikoma, sprendžiant šiuos ginčus: 1) šeimos ginčus, nagrinėjamus ginčo teisena LR civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka; 2) kitais įstatymų nustatytais atvejais. LR mediacijos įstatymo 21–22 straipsniai reglamentuoja kreipimosi dėl privalomosios mediacijos ir privalomosios mediacijos paslaugų apmokėjimo sąlygas. Pažymėtina, kad nė viena iš nurodytų teisės normų advokato veiklos privalomojoje mediacijoje nereglamentuoja. Tačiau privalomąją mediaciją reglamentuojančios teisės normos advokatui, nepriklausomai nuo to, kokį vaidmenį jis ketina atlikti per mediaciją – mediatoriaus, atstovo ar patarėjo – labai svarbios ir aktualios.

Tyrimai rodo, kad privalomosios mediacijos sėkmės rodiklis dažnai būna mažesnis nei savanoriškos mediacijos. Kai mediacija vykdoma privalomai arba teisėjo nurodymu, jos sėkmės rodiklis gali nukristi žemiau 50%, tuo tarpu savanoriškose mediacijose sėkmės rodiklis paprastai viršija 70%[416]. Lietuvoje, minėta, remiantis 2023 metų duomenimis, teisminė mediacija sėkmingai baigiasi taikos sutartimi apie 46% atvejų. Tai atspindi sėkmės rodiklio skirtumus tarp savanoriškai pasirinktų mediacijų ir tų, kurios vykdomos pagal įstatymą ar teismo nurodymą.

Remiantis privalomosios mediacijos šeimos ginčuose poveikio ex post vertinimo ataskaita[417], advokatai išskiria kelis privalomos mediacijos procedūros pranašumus: Dėl privalomojo pobūdžio daugiau žmonių sužino apie mediaciją ir jos naudą, o tai skatina teigiamą požiūrį į taikų ginčų sprendimo būdą. Šalys pradeda labiau vertinti galimybę tartis. Vietoj formalaus proceso mediacija tampa realia alternatyva teismui, kuri suteikia šalims daugiau kontrolės ginčo sprendimo procese ir leidžia pasiekti abipusiškai naudingus susitarimus. Privalomoji mediacija skatina supratimą, jog verta bandyti spręsti ginčą taikiai. Dėl to, kad mediacija tampa privaloma tam tikrose bylose, žmonės labiau linkę ją išbandyti ir įsitikinti jos nauda.

Todėl advokatams tenka ypač svarbi užduotis šiuo klausimu. Ginčo šalims būtina paaiškinti, kad, nors mediacija gali būti „privaloma", tai nereiškia, jog šalys privalo priimti susitarimą. Mediacija, įskaitant privalomąją, yra procesas, kuriame ginčo šalys dalyvauja savanoriškai ir gali jį nutraukti bet kuriuo metu[418], atsižvelgiant į tai, kad mediacija vyksta šalių susitarimu ir negali būti nustatyta iš išorės[419]. Lietuvoje, remiantis

---

416 Kühne, *supra note*, 90: 53.

417 „Privalomosios mediacijos šeimos ginčuose galiojančio teisinio reguliavimo poveikio ex post vertinimo ataskaita", žiūrėta 2024 m. gegužės 20 d.,https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/dokumentai/ex%20post%20vertinimas/Privalomosios%2Bmediacijos%2Bs%CC%8Ceimos%2Bginc%CC%8Cuose%2Bteisinio%2Breguliavimo%2Bpoveikio%2Bex%2Bpost%2Bvertinimo%2Bataskaitos%2B1%2Bpriedas.docx?__cf_chl_tk=VxxycmOQGjQbhFBMcQJm_4DHwJccyZ9yCbnaS_Sueg4-1716145196-0.0.1.1-1834.

418 Längsfeld, *supra note*, 36: 141.

419 „Mediationsklauseln", Jurawiki, žiūrėta 2022 m. kovo 12 d., https://www.wiki-to-yes.org/Mediationsklauseln.

teisinėmis nuostatomis, šalys gali nutraukti mediaciją be jokio pagrindo ar pateisinimo, nes įstatymai nenumato būtinybės pateikti priežastis dėl mediacijos nutraukimo.

Teiginys, kad „teisėjo rekomendacija dalyvauti mediacijos procese neriboja šalių savanoriškumo principo, nes tam būtinas vidinis jų įsitikinimas“, yra svarbus savanoriškos mediacijos kontekste [420]. Tačiau privalomoji mediacija neapsiriboja tik teisėjo diskrecija – tam tikrais atvejais ji yra privaloma pagal įstatymą, nepriklausomai nuo šalių noro.

Privalomoji mediacija gali būti ir kategorinė – įstatymo numatyta kaip būtina procedūra tam tikrų ginčų atvejais, nepriklausomai nuo šalių ar teisėjo diskrecijos. Tai reiškia, kad nors šalių dalyvavimas pradiniame mediacijos etape yra privalomas, mediacijos metu šalys išlaiko teisę nutraukti procesą, jei mano, kad taikus susitarimas neįmanomas[421].

Tas pats pasakytina apie informacijos, jog egzistuoja mediacijos kaip alternatyvaus ginčų sprendimo būdo galimybė, taip pat ir institucijų, kurios gali teikti alternatyvias ginčų sprendimo paslaugas, pateikimą. Nepaisant to, kad teismas gali siekti sutaikyti ginčo šalis mediacijoje[422], tam, kad mediacija įvyktų, būtinas ginčo šalių aiškus apsisprendimas šiuo klausimu.

Advokatas, siekdamas suteikti kokybišką konsultaciją ar patarimą ginčo šaliai (ginčo šalims), privalo gerai žinoti, kokie ginčai turi būti perduodami privalomajai mediacijai. Priešingu atveju dėl ginčo, kuris priskiriamas prie privalomosios mediacijos atvejų, šalys gali kreiptis į teismą, neįvykdžiusios joms nustatytos pareigos prieš kreipiantis į teismą pamėginti kilusį ginčą spręsti taikiai, taikant mediaciją. Tokiu atveju gali atsirasti bereikalingos išlaidos ir ieškinio senaties terminų praleidimo rizika. Bereikalingos išlaidos gali atsirasti, pavyzdžiui, dėl to, kad: 1) teismui atsisakius priimti ieškinį (jeigu prieš kreipiantis į teismą nebuvo mėginta spręsti ginčą privalomojoje mediacijoje, teismas ieškinį turi atsisakyti priimti) ir ginčo šalims perdavus ginčą privalomajai mediacijai bei joje pasiekus taiką, išlaidos ieškinio parengimui, įrodymų surinkimui būtų betikslės; 2) be pagrindo skundžiant teismo nutartį, kuria ieškinį būtų atsisakyta priimti, dėl privalomosios mediacijos sąlygos neišpildymo toks skundas turėtų būti atmestas, vadinasi, atsirastų jo parengimo bei kitos pusės atsiliepimo į skundą parengimo išlaidos.

Advokatui nesuteikus išsamios informacijos apie privalomosios mediacijos finansavimą valstybės lėšomis, ginčo šalis (šalys) gali nepasinaudoti valstybės parama, kuri skiriama taikant privalomąją mediaciją. Tai irgi lems didesnes ginčo sprendimo išlaidas.

Atsižvelgiant į šias priežastis, advokatui, norinčiam dalyvauti privalomojoje mediacijoje kaip mediatorius, privalomąją mediaciją reglamentuojančios nuostatos yra itin

---

420 Arno Likar ir Kuno Krommer, Mediation und Recht – Das Recht in der Mediation, *Anwaltsblatt* 2 /2005, 60, žiūrėta 2022 m. kovo 12 d., https://rdb.manz.at/document/rdb.tso.LIanwbl20050205.

421 LR Teisingumo Ministerija, Privalomoji mediacija, žiūrėta 2024 m. rugsėjo 12 d., https://tm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/mediacija/privalomoji-mediacija/.

422 Likar ir Krommer, *supra note*, 420: 60.

reikšmingos. Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo 21 straipsnis aiškiai nustato, kokie veiksmai turi būti atlikti mediatoriaus gavus prašymą dėl mediacijos vykdymo, taip pat kokia informacija turi būti nurodyta tokiame prašyme. Šios nuostatos yra esminės ne tik siekiant užtikrinti tinkamą mediacijos proceso eigą, bet ir aiškiai apibrėžti mediatoriaus atsakomybę bei veiklos ribas, todėl jos būtinos advokato profesinei praktikai privalomojoje mediacijoje.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad advokatui-mediatoriui, vykdžiusiam privalomąją mediaciją, už šias paslaugas Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba iš valstybės biudžeto lėšų mokės tik tuo atveju, jei advokatą-mediatorių privalomajai mediacijai iš LR mediatorių sąrašo bus parinkusi ir paskyrusi Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba pagal LR mediacijos įstatymo 14 straipsnyje nustatytą tvarką.

Remiantis Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo 14 straipsniu, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba atlieka esminį vaidmenį skiriant mediatorių ginčų sprendimo procese. Ši nuostata pabrėžia mediatoriaus atrankos objektyvumo ir nešališkumo svarbą, atsižvelgiant į mediatorių specializaciją, darbo krūvį bei interesų konflikto galimybę. Ginčo šalims suteikiama galimybė siūlyti pageidaujamą mediatorių, tačiau galutinė mediatoriaus skyrimo teisė priklauso Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai, kuri, vadovaudamasi teisingumo ministro nustatyta tvarka, užtikrina skaidrų ir sąžiningą mediatorių paskyrimo procesą. Tai yra svarbu siekiant išlaikyti proceso nešališkumą ir sudaryti sąlygas veiksmingam ginčo sprendimui, užtikrinant teisingą mediatorių darbo paskirstymą ir objektyvų požiūrį į kiekvieną bylą.

Svarbu pažymėti, kad 2023 m. spalio 25 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 811, kuris įsigaliojo 2024 m. sausio 1 d. Šis nutarimas pakeitė 2016 m. balandžio 13 d. nutarimą Nr. 364 „Dėl už antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir mediaciją mokamo užmokesčio dydžių[423] ir mokėjimo taisyklių patvirtinimo“. Šiuo nutarimu Vyriausybė įtvirtina reikšmingus mediacijos sistemos pokyčius, orientuotus į didesnį efektyvumą ir prieinamumą. Padaryti pakeitimai atspindi siekį optimizuoti mediacijos procesą, sumažinti valstybės biudžeto išlaidas ir sukurti aiškesnę bei vienodesnę mediacijos paslaugų apmokėjimo struktūrą. Pakeitimai apima valandų limitus, mediatorių užmokesčio standartizavimą ir daugiau laisvės finansavimo valdyme.

2024 m. birželio 13 d. priimtas Lietuvos Respublikos Mediacijos įstatymo pakeitimas, įsigaliojęs 2024 m. rugsėjo 1 d., įveda reikšmingus pokyčius mediacijos procesų reguliavime Lietuvoje. Šie pakeitimai ypač aktualūs advokatams, dalyvaujantiems mediacijoje, nes jie įtvirtina naujas procedūras ir struktūrą, kuri turi tiesioginį poveikį advokato veiklai. Pakeitimai apima tiek privalomosios, tiek neprivalomosios mediacijos vykdymą, kur advokato vaidmuo tampa dar svarbesnis užtikrinant sklandų ir

423 2.1. užmokesčio bazinis dydis, kuris taikomas apskaičiuojant užmokestį už suteiktą antrinę valstybės garantuojamos teisinę pagalbą (toliau – antrinė teisinė pagalba) ar mediaciją šiuo nutarimu patvirtintų taisyklių nustatyta tvarka, yra 25 eurai.

efektyvų procesą[424] .

Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo 22 straipsnyje numatyta privalomosios mediacijos paslaugų apmokėjimo tvarka užtikrina, kad mediacijos procesas būtų prieinamas ir sąžiningai finansuojamas. Tais atvejais, kai mediatorių privalomajai mediacijai skiria Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba, paslaugų išlaidos padengiamos iš valstybės biudžeto, tačiau tik už vieno mediatoriaus darbą. Jeigu šalys pageidauja daugiau nei vieno mediatoriaus, papildomas išlaidas turi padengti pačios šalys. Be to, šalims suteikiama teisė pačioms pasirinkti mediatorių iš Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašo, tačiau tokiais atvejais mediacijos paslaugų apmokėjimas tenka ginčo šalims, o kaina nustatoma susitarus su mediatoriumi. Ši nuostata leidžia suderinti valstybės finansinį indėlį į privalomąją mediaciją ir ginčo šalių laisvę pasirinkti mediatorių bei derėtis dėl sąlygų, taip užtikrinant lankstumą ir prieinamumą mediacijos procese.

Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (VGTPT) dabar mediatorių paskiria iš karto gavus privalomosios mediacijos prašymą. Advokatams šis pokytis reiškia, kad mediatorius tampa atsakingas už mediacijos proceso inicijavimą nuo pat pradžių, įskaitant pranešimų siuntimą šalims ir atsakymus į jų klausimus. Tai ne tik sukuria glaudesnį kontaktą tarp mediatoriaus ir ginčo šalių, bet ir sumažina advokatų darbo krūvį organizuojant mediaciją. Advokatams tenka svarbus vaidmuo užtikrinant, kad jų klientai būtų tinkamai pasirengę šiam procesui, žinotų mediacijos eigą ir suprastų galimus sprendimus.

Nuo 2024 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojęs valstybės finansavimas iki 8 valandų privalomosios mediacijos suteikia advokatams-mediatoriams daugiau galimybių veiksmingai spręsti sudėtingesnius ginčus. Advokatai, veikiantys kaip mediatoriai, privalo efektyviai paskirstyti skirtą laiką, užtikrindami, kad 3 valandos būtų panaudotos pasirengimui, mediacijos inicijavimui ir rezultatų įforminimui, o likusios 5 valandos – mediacijos eigai. Šis laiko struktūravimas reikalauja iš mediatoriaus kruopščiai valdyti procesą, siekiant ne tik pasiekti taikų sprendimą, bet ir užtikrinti šalių tarpusavio supratimą bei sąžiningą sprendimo priėmimą.

Advokatui, veikiančiam kaip kliento atstovui mediacijos metu, svarbu užtikrinti, kad klientas būtų tinkamai informuotas apie naująjį mediacijos finansavimo modelį. Advokatas turi padėti klientui suprasti galimybes spręsti ginčą per 8 valandas ir iš anksto pasiruošti galimybei tęsti mediaciją savo lėšomis, jei to prireiktų.

Kai advokatas veikia kaip neutralus patarėjas mediacijos procese, jo vaidmuo tampa itin reikšmingas, ypač informuojant ginčo šalis apie naują mediacijos trukmės ir finansavimo tvarką. Advokatas privalo aiškiai išdėstyti, kad 8 valandų mediacijos trukmė suteikia pakankamai laiko išsamiau išnagrinėti ginčą ir siekti taikaus susitarimo. Tačiau svarbu, kad šalys suprastų, jog, jei mediacija užtruktų ilgiau, gali prireikti papildomų lėšų procesui tęsti. Toks advokato neutralumas padeda užtikrinti, kad abi šalys būtų tinkamai informuotos apie proceso eigą ir finansines pasekmes, priimant

424 Lietuvos mediatorių rūmai. Kaip keisis valstybės finansuojamos privalomosios mediacijos vykdymo tvarka po 2024-09-01?., žiūrėta 2024 m. rugsėjo 20 d., https://www.lmr.lt/d-u-k/.

sprendimus dėl mediacijos pratęsimo.

Todėl galima daryti išvadą, kas siūlomi pokyčiai yra žingsnis teisinga linkme, siekiant stiprinti mediaciją Lietuvoje.

Dėl to advokatas, kuris svarsto galimybę ar planuoja privalomosios mediacijos metu veikti kaip mediatorius, pirmiausia turėtų apsispręsti, ar jis pasirengęs teikti mediacijos paslaugas, gaudamas atlygį iš valstybės biudžeto lėšų, ar iš ginčo šalių lėšų. Tam, neabejotina, didelę įtaką turės LR Vyriausybės nustatyti mediacijos paslaugos užmokesčio dydžiai, kurie, manytina, neretai lems, jog mediacijos paslaugas advokatas bus linkęs teikti tik tuo atveju, jeigu jas apmokės pačios ginčo šalys. To priežastis gali būti ta, kad šiandien valstybės skirtas užmokestis už mediacijos paslaugas privalomosios mediacijos atveju siekia vos 25 Eur/val., neatskaičius mokesčių vienam atvejui, neatskaičius mokesčių.

Tokio dydžio įkainio problemą įžvelgia ne tik autorė, bet ir, pavyzdžiui, R. Simaitis, iškeldamas klausimą, ar iš tiesų rinkoje gali tiek kainuoti aukščiausios kokybės ir didelio pasirengimo reikalaujančios profesionalų paslaugos. R. Simaičio teigimu, tokia problema egzistuoja ir ją tam tikru būdu reikės spręsti[425].

Autorės nuomone, egzistuoja keli galimi sprendimo būdai. Pirma, galima būtų ieškoti papildomų finansinių išteklių valstybės biudžete, didinant valandinį mediacijos įkainį, taip palaipsniui artėjant prie, pavyzdžiui, Vokietijoje taikomų įkainių, kurie svyruoja nuo 200 iki 400 eurų už valandą (neatskaičius mokesčių)[426]. Antra, svarstytinas variantas visiškai panaikinti valstybės finansavimą privalomajai mediacijai, išskyrus finansiškai pažeidžiamas ginčo šalis, remiantis praktika, taikoma valstybės garantuojamos teisinės pagalbos srityje. Juk ginčo šalims, kurių turtinė padėtis yra gera, teismo procesas taip pat nėra nemokamas (jos privalo mokėti žyminį mokestį, padengti advokato paslaugas ir kitas išlaidas). Trečia, reikėtų skatinti teisinių išlaidų draudimą, kuris apimtų ir mediacijos išlaidas, arba imtis priemonių, kad toks draudimas taptų populiaresnis visuomenėje. Tai leistų draudikui padengti mediacijos paslaugų išlaidas rinkos kainomis, neperkeliant finansinės naštos ginčo šalims ar valstybei. Autorė nesiūlo visiškai atsisakyti privalomosios mediacijos finansavimo, nes mano, kad visuomenėje, kurioje mediacija dar nėra taip stipriai įsitvirtinusi kaip teisminis procesas, tokia reforma gali sulaukti per didelio pasipriešinimo.

Didžiojoje Britanijoje privalomosios mediacijos institutas dar nėra teisiškai įtvirtintas. Vis dėlto, civilinio proceso taisyklės, reglamentuojančios bylinėjimosi išlaidų dydį ir jų paskirstymo tvarką, leidžia daryti išvadą, jog nepagrįstas mediacijos atsisakymas gali lemti būtinybę padengti pralaimėjusios ginčo šalies bylinėjimosi išlaidas. Ši norma skatina ginčo šalis rimtai apsvarstyti mediacijos galimybę. Dabartinė teismų

425 Simaitis, *supra note*, 24.

426 „Mediation.de“, žiūrėta 2022 m. kovo 12 d., https://www.mediation.de/images/stories/mf/texte/Mediation_und_Gerichtsverfahren_im_Vergleich-data.pdf. Vokietijoje mažesnės mediacijos proceso išlaidos laikomos vienu iš esminių kriterijų, suteikiančių jai pranašumą prieš teisminį procesą. Visgi šią ekonominę naudą skaičiais nėra lengva nustatyti, nors, pavyzdžiui, jei ieškinio vertė yra 50 000 Eur, tai teismo išlaidos gali siekti iki 12 182 42 Eur, o mediacijos išlaidos – 3.742,55 Eur.

praktika Didžiojoje Britanijoje, pripažįstanti savanorišką mediacijos pobūdį, aktyviai rekomenduoja šalims pasinaudoti mediacijos procedūra, kartu informuojant apie galimas pasekmes, t. y. teisinę atsakomybę už bylinėjimosi išlaidų padengimą, net ir laimėjus ginčą. Nors mediacijos sesijos nėra privalomos, šaliai, nepagrįstai atsisakiusiai jose dalyvauti, gali būti taikomos finansinės sankcijos[427].

Šiuo atveju galima pastebėti savanoriškumo principo mediacijos procese apribojimo požymių, ypač finansiškai silpnesnių ginčo šalių atžvilgiu. Vis dėlto, autorės nuomone, finansinių sankcijų taikymas neturėtų būti laikomas savanoriškumo principo pažeidimu. Tokios sankcijos yra taikomos ne dėl paties atsisakymo dalyvauti mediacijoje, bet dėl ginčo šalies nesugebėjimo imtis jokių veiksmų siekiant taikaus ginčo sprendimo. Svarbu pažymėti, kad ginčo šalių teisė pasitraukti iš mediacijos ar atsisakyti dalyvauti, jei tam yra pagrįstos priežastys (pvz., kita šalis elgiasi nesąžiningai, vilkina procesą, naudoja spaudimą ar smurtą), nėra ribojama. Todėl, mediacijos proceso kontekste, šalims reikia tik minimalaus išorinio poveikio, kuris skatintų susipažinti su mediacijos galimybėmis ir įvertinti alternatyvius ginčo sprendimo būdus.

Advokatų integravimas į mediacijos procesą atrodo ribotas, nes finansinės sankcijos yra taikomos ne advokatui, bet pačioms ginčo šalims. Tačiau advokatams kyla pareiga tinkamai informuoti savo klientus apie galimas pasekmes, susijusias su mediacijos atsisakymu. Tai reiškia, kad advokatas privalo supažindinti klientą su finansinių sankcijų rizika, kuri gali kilti dėl ne siekimo taikaus ginčo sprendimo per mediaciją, net jei ši procedūra nėra privaloma. Toks informavimas atitinka advokato profesinę pareigą užtikrinti, kad klientas būtų visiškai informuotas apie galimus teisinius ir finansinius padarinius, o tai yra būtina siekiant kliento teisių apsaugos ir tinkamo procesinio elgesio.

Vokietijoje vyko intensyvūs debatai dėl privalomosios mediacijos įteisinimo, kurių metu buvo keliamas klausimas, ar tokia priemonė nepažeistų savanoriškumo principo, nes privalomosios mediacijos nustatymas gali prieštarauti esminiam mediacijos savanoriškumo pobūdžiui[428]. Be to, buvo svarstoma, ar privalomoji mediacija iš esmės dera su mediacijos procesu ir ar ji yra leistina pagal Vokietijos Konstituciją.

Šiuo klausimu Vokietijos Federalinis Konstitucinis Teismas (vok. *Bundesverfassungsgericht*)[429] išaiškino, jog privaloma pareiga pamėginti išspręsti ginčą taikiai, prieš kreipiantis į teismą, yra suderinama su Konstitucija ir iš esmės laikytina savanoriška. Teismas pažymėjo, kad tokia pareiga prisideda prie visuomenės gerovės, nes taikus ginčo sprendimas paprastai yra naudingesnis nei teisinis procesas. Šis Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo aiškinimas taip pat atitinka Europos Sąjungos Teisingumo Teismo formuojamą jurisprudenciją, pagal kurią privaloma neteisminė taikinimo procedūra kaip teisminio ieškinio priimtinumo sąlyga nėra draudžiama

427 Serbu, *supra note*, 28: 289.

428 Chrysogonos, *supra note*, 39: 4.

429 Bundesverfassungsgericht Beschluss 1 BvR 1351/01", Bundesverfassungsgericht, žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d., https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2007/02/rk20070214_1bvr135101.html.

nacionaliniuose valstybių narių teisės aktuose.

Pagal Vokietijos Civilinio proceso kodekso (Zivilprozessordnung, ZPO) 278 straipsnio 5 dalį, teismas gali nukreipti ginčo šalis į taikinimo posėdį, kurį veda tam tikslui paskirtas teisėjas, vadinamas taikinimo teisėju (Güterichter), kuris neturi teisės priimti sprendimų. Taikinimo teisėjas turi teisę taikyti įvairius konfliktų sprendimo būdus, įskaitant mediaciją, ir siekti sukurti sąlygas ginčo šalims savarankiškai rasti taikų sprendimą. Taikinamajame posėdyje pasiektas susitarimas gali būti teismo pripažintas teisminiu susitarimu ir turi vykdomojo dokumento galią.

Pagal šią procedūrą, teismui pateikiamas ieškinys tik po to, kai šalys bandė išspręsti ginčą taikiai, dalyvaudamos taikinimo ar kitose alternatyvaus ginčų sprendimo procedūrose. Ši procedūra numato, kad, jeigu ginčas negali būti taikiai išspręstas per išankstinį taikinimo posėdį ar kitą bandymą susitarti, teismas imasi nagrinėti ginčą iš esmės. Pagal ZPO 278 straipsnį, teismas bet kuriame proceso etape turi siekti taikiai užbaigti ginčą, o jei toks bandymas nepavyksta arba laikomas beprasmiu, tada byla tęsiasi teisme.

Remiantis šeimos ir savanoriškos jurisdikcijos procedūrų įstatymo 135 straipsniu[430] (vok. *Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*, FamFG), Vokietijoje teismas, spręsdamas šeimos bylą, gali ginčo šalis privalomai siųsti į informacinę mediacijos sesiją. Teismas gali šalims pasiūlyti mediaciją arba kitą neteisminę konflikto sureguliavimo procedūrą ir, jeigu šalys pasiūlymą priima, teismo procesas stabdomas. Remiantis šio įstatymo 150 straipsniu, atsisakius dalyvauti teismo pasiūlytoje procedūroje, gali būti taikoma sankcija. Tuomet bylinėjimosi išlaidos paskirstomos teismo nuožiūra, atsižvelgiant tiek į sąžiningumo principą, tiek į teismo rekomendacijos dalyvauti instruktaže atsisakymą, išskyrus atvejus, kai ginčo šalis turi pakankamą pagrindą atsisakyti. Be to, Vokietijos teismai, remdamiesi Vokietijos mediacijos įstatymo 7 straipsnio[431] ir FamFG 351 straipsnio normomis, gali nustatyti, kad dalis procesinių mokesčių sumažinama arba visiškai panaikinama, jei visa teisminė procedūra nutraukiama ir ginčas išsprendžiamas neteismine tvarka.

Taikinamoji mediacija Vokietijoje, priešingai nei privaloma mediacija Lietuvoje, nėra finansuojama valstybės lėšomis. Jei ginčas užbaigiamas ginčo šalių susitarimu, šalys dažniausiai susitaria ir dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo, dažniausiai dalinantis po lygiai ir kiekvienai pusei padengiant savo išlaidas. Taikant taikinimo procedūrą, nereikia mokėti papildomo teismo mokesčio. Išsprendus ginčą taikiai, rinkliavos dydis[432] ginčo šalims yra mažinamas nuo 3,0 iki 1,0 (Nr. 1210, 1211 KV-GKG), apeliacine tvarka

---

430 „Vokietijos FamFG“, Dejure, žiūrėta 2020 m. kovo 14 d., https://dejure.org/gesetze/FamFG.

431 „Vokietijos MediationsG“, *supra note*, 285:§ 7.

432 Vokietijos advokatų atlyginimų ir mokesčių įstatyme (RVG) yra nustatyti tarifai, kurie apibrėžia konkrečius mokesčių dydžius už įvairias advokatų teikiamas paslaugas. RVG rechner, arba Vokietijos advokatų atlyginimų ir mokesčių įstatymo skaičiuoklė, yra internetinis įrankis, skirtas apskaičiuoti numatomus advokatų mokesčius pagal Vokietijos advokatų atlyginimų ir mokesčių įstatymą (RVG).

nuo 4,0 iki 2,0 (Nr. 1220, 1222 KV-GKG)[433]. Advokatams mokamas 1,2 mokestis už atstovavimą taikinamajame posėdyje, bet ne papildomai prie jau susidariusio mokesčio. Pasiekus taikų susitarimą, mokamas susitarimo mokestis 1.0 (1003VV-RVG)[434]. Tai rodo, kad taikinamoji mediacija Vokietijos advokatams yra ženkliai patrauklesnė nei Lietuvos. Taip yra dėl to, kad mediacijos paslaugų įkainiai Vokietijos rinkoje yra ženkliai didesni (analizuota skyriuje „Kai kurie finansiniai advokato veiklos mediacijoje aspektai“) nei Lietuvoje.

Austrijoje mediacija daugeliu ginčo atvejų yra neprivaloma. Ši nuostata matoma iš Austrijos mediacijos įstatymo 1 straipsnio 1 dalies[435], kurioje numatyta, kad mediacija yra šalių savanoriškumu pagrįsta veikla, kurios metu profesionaliai apmokytas, neutralus tarpininkas naudojasi pripažintais metodais, siekdamas sistemingai skatinti šalių bendravimą ir palengvinti jų konflikto sprendimą, už kurį šalys yra atsakingos.

Visgi išimtiniais atvejais ir Austrijoje, prieš kreipiantis į teismą, ginčą spręsti mediacijoje gali būti privaloma. Pavyzdžiui, remiantis Federaliniu neįgaliųjų lygybės įstatymu (vok. Bundes-Behindertengleichstellungsgesetz, BGStG)[436], prieš pradedant bylą teisme dėl diskriminacijos neįgalumo atvejais, mediacija yra vykdoma Socialinių paslaugų ministerijoje ir yra privaloma. Kitas privalomosios mediacijos pavyzdys Austrijoje siejamas su ginčais, kylančiais profesinio mokymo srityje. Remiantis Austrijos profesinio mokymo įstatymo 15a straipsniu (vok. Berufsausbildungsgesetz, BAG)[437], prieš nutraukiant mokymo santykius, būtina pasinaudoti mediacija, kurią vykdo registruoti mediatoriai.

Austrijoje, priešingai nei Lietuvoje, ginčo šalys gali atsisakyti dalyvauti privalomojoje mediacijoje ir dėl to joms nekyla jokių neigiamų pasekmių. Lietuvoje, priešingai, ginčo šalims nepasinaudojus privalomąja mediacija, teismas atsisako nagrinėti jų ginčą (atsisako priimti ieškinį). Tad Austrijoje, priešingai nei Lietuvoje, privalomoji mediacija yra labiau formalus reikalavimas, kurio nesilaikymas nedaro jokių kliūčių kreipimuisi į teismą. Dėl to Austrijos advokatai, žinodami šią, autorės vertinimu, įstatymo spragą, gali tiek savo valia, jeigu, pavyzdžiui, yra skeptiškai nusiteikę prieš mediaciją, tiek savo klientų valia, kurie nenori mėginti spręsti ginčo taikiai, privalomosios mediacijos reikalavimą paprasčiausiai ignoruoti, kartu su klientais nepatirdami jokių neigiamų pasekmių. Todėl Austrijai siūlytina sekti Lietuvos pavyzdžiu ir numatyti privalomosios mediacijos nesilaikymo pasekmes.

Visgi visose valstybėse galima pastebėti bendrą tendenciją, kad advokatų apsisprendimui dalyvauti privalomojoje mediacijoje, ar tai būtų mediatoriaus, atstovo ar

---

433 „Vokietijos GKG“, Bundesamt für Justiz, žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d., https://www.gesetze-iminternet.de/gkg_2004/anlage_1.html.

434 „Vokietijos RVG“, *supra note*, 288.

435 „Austrijos ZivMediatG“, *supra note*, 310:§ 1.

436 „Austrijos BGStG § 14“, Jusline, žiūrėta 2020 m. birželio 19 d., https://www.jusline.at/gesetz/bgstg/paragraf/14.

437 „Austrijos BAG § 15a“, Jusline, žiūrėta 2020 m. birželio 19 d., https://www.jusline.at/gesetz/bag/paragraf/15a.

patarėjo vaidmenys, didelę įtaką daro atlygio už paslaugas dydis. Tai ypač svarbu atsižvelgiant į tai, kad privalomoji mediacija dažnai finansuojama iš valstybės biudžeto. Siekiant užtikrinti advokatų dalyvavimą šioje procedūroje, būtina, kad advokatams būtų mokamas jų kvalifikaciją atitinkantis užmokestis. Šią įžvalgą patvirtina ir autorės atliktas tyrimas, išsamiai aprašytas disertacijos V dalyje. Tyrimas parodė, kad viena pagrindinių mediacijos netaikymo advokatų veikloje priežasčių visose keturiose tyrinėjamose valstybėse yra tai, jog advokato teikiamos paslaugos, susijusios su teismo procesu, yra finansiškai pelningesnės nei mediatoriaus veikla. Tai rodo, jog siekiant pritraukti daugiau advokatų į privalomąją mediaciją, būtina atsižvelgti į ekonominius veiksnius, užtikrinant adekvatų jų darbo apmokėjimą.

4.3. Svarbiausių mediacijos principų integravimas advokato veikloje

Mediacijos direktyva[438] ir Europos mediatorių elgesio kodeksas[439] nustato pagrindinius mediacijos principus, tokius kaip savanoriškumas, nešališkumas, konfidencialumas ir nepriklausomumas, kurie yra plačiai integruoti į nacionalinius teisės aktus daugelyje Europos Sąjungos valstybių narių. Šie principai sukuria bendrą teisinę bazę, užtikrinančią, kad mediacija būtų vykdoma pagal aukštus profesinius standartus. Tačiau kai kurios valstybės narės neapsiriboja vien šių principų perkėlimu į savo teisės sistemas. Siekdamos užtikrinti aukščiausią mediacijos kokybę ir skatinti jos efektyvumą, jos nustato dar aukštesnius reikalavimus mediatoriams ir mediacijos procesui.

Toliau bus analizuojama, kaip tokie esminiai principai kaip konfidencialumas, nepriklausomumas, neutralumas ir nešališkumas taikomi advokatų veikloje, kai jie veikia kaip mediatoriai, patarėjai arba atstovauja ginčo šalims. Kiekvienas principas bus vertinamas tiek iš praktinės, tiek iš teorinės perspektyvos, pabrėžiant galimus iššūkius jų taikyme. Ypatingas dėmesys bus skirtas advokato vaidmeniui paaiškinant šiuos principus ginčo šalims, įskaitant mediatoriaus ir ginčo šalių teises bei pareigas, kylančias iš šių principų[440]. Tai itin svarbu advokatams, nes jų vaidmuo mediacijoje apima ir užtikrinimą, kad šie principai būtų tinkamai taikomi ir apsaugoti.

4.3.1 Konfidencialumo principo taikymo kai kurie aspektai

Lietuvos Respublikos Mediacijos įstatymo 17 straipsnyje [441]įtvirtintas konfidencialumo principas yra esminis mediacijos proceso elementas, užtikrinantis ginčo šalių pasitikėjimą ir jų teikiamos informacijos apsaugą. Šis principas apima visą mediacijos metu gautą informaciją, kuri privalo būti laikoma paslaptyje, nebent šalys susitartų kitaip arba informacijos atskleidimas būtų būtinas patvirtinant ar įgyvendinant taikos sutartį. Be to, konfidencialumo išimtis taikoma, kai informacijos neatskleidimas

438 Mediacijos direktyva, *supra note*, 15.

439 Europos mediatorių elgesio kodeksas, *supra note*, 306.

440 Konnertz, *supra note*, 5: 187.

441 „ L R mediacijos įstaymas“, supra note, 362:§ 17.

prieštarautų viešajam interesui, ypač siekiant užtikrinti vaiko interesus ar užkirsti kelią žalos asmens sveikatai ar gyvybei atsiradimui.

Pagal LR Mediacijos įstatymo 17 straipsnio 1 dalį, advokatai, veikiantys tiek kaip mediatoriai, tiek kaip ginčo šalių atstovai ar patarėjai, privalo išlaikyti visą mediacijos metu gautą informaciją konfidencialią, nebent šalys susitartų kitaip arba būtų taikomos teisės aktuose numatytos išimtys, pavyzdžiui, susijusios su viešuoju interesu, vaikų teisių apsauga ar būtinybe užkirsti kelią grėsmei sveikatai ar gyvybei. Šis reikalavimas yra esminis advokatų atsakomybės elementas, todėl advokatai taip pat turi informuoti savo klientus apie šį konfidencialumo įsipareigojimą. Be to, advokatai privalo atidžiai įvertinti, ar tam tikrais atvejais informacijos atskleidimas būtų teisėtas, pavyzdžiui, siekiant patvirtinti mediacijos metu sudarytą taikos sutartį ar vykdant kitus teisės aktų nustatytus reikalavimus.

Straipsnio 2 dalyje numatoma, kad mediatoriai negali atskleisti vienos ginčo šalies patikėtos konfidencialios informacijos kitai šaliai be aiškaus tos šalies sutikimo. Tai ypatingai svarbu advokatams, kai jie veikia kaip mediatoriai, siekiant užtikrinti proceso nešališkumą ir sąžiningumą. Toks konfidencialumo užtikrinimas padeda išlaikyti šalių pasitikėjimą mediacijos procesu ir užkerta kelią bet kokiam šalių šališkumui.

Pagal 3 dalį, už konfidencialumo pažeidimus mediatoriai ir mediacijos paslaugų administratoriai atsako pagal LR civilinį kodeksą ir kitus teisės aktus. Advokatai privalo užtikrinti ne tik savo veiksmų atitiktį konfidencialumo reikalavimams, bet ir tinkamą mediacijos proceso administravimą. Tai reiškia, kad bet koks šio principo pažeidimas gali sukelti teisines pasekmes, užtikrinančias šalių teisių apsaugą ir mediacijos proceso patikimumą.

LR advokatūros įstatymo[442] 5 straipsnyje nurodyti advokatų veiklos pagrindiniai principai. Vienas jų – kliento paslapties neatskleidimas (LR advokatūros įstatymo 5 straipsnio 4 punktas). Šio principo taikymą advokato veikloje detalizuoja Lietuvos advokatų etikos kodekso[443] 8 straipsnis, pagal kurį advokatui patikėtos kliento paslapties saugumas yra savitarpio pasitikėjimo santykių ir tinkamo advokato funkcijų vykdymo būtinoji sąlyga, todėl konfidencialumas – pagrindinė ir svarbiausia advokato teisė ir pareiga, kuriai netaikoma senatis. Advokatas turi užtikrinti, kad visa kliento suteikta ir, vykdant kliento pavedimą, advokato gauta informacija bus saugoma kaip advokato profesinė paslaptis. Advokatas iš savo kolegos, advokato padėjėjo, kito asmens, kurį pasitelkia, teikdamas teisines paslaugas, privalo reikalauti laikytis tam tikrų konfidencialumo įsipareigojimų, kad nebūtų atskleista advokato profesinę paslaptį sudaranti informacija. Advokatas turi teisę be kliento sutikimo atskleisti advokato profesinę paslaptį sudarančią informaciją tik Lietuvos advokatų etikos kodekso 8 straipsnio 4 dalyje numatytais atvejais.

Advokato pareiga užtikrinti kliento informacijos konfidencialumą įrašyta ir kitose Lietuvos advokatų etikos kodekso nuostatose, reglamentuojančiose lojalumą klientui (Lietuvos advokatų etikos kodekso 10 straipsnio 19, 21–22 dalys) ir interesų konflikto

442 „Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas“, *supra note*, 9:§ 5.

443 „Lietuvos advokatų etikos kodeksas“, 95:§ 8.

vengimą (Lietuvos advokatų etikos kodekso 11 straipsnio 5–6 dalys).

Pagal Teisminės mediacijos taisyklių[444] 7.2 straipsnį, tiek ginčo šalys ir kiti teisminėje mediacijoje dalyvavę asmenys, tiek mediatorius įsipareigoja neplatinti, nepasakoti ir kitais tiesioginiais ar netiesioginiais būdais neviešinti ar kitaip nenaudoti teisminės mediacijos metu pateiktos, surinktos ar sužinotos informacijos, išskyrus įstatymuose ir Teisminės mediacijos taisyklėse numatytus atvejus. Mediatorius negali būti kviečiamas liudyti dėl aplinkybių, kurias jis sužinojo per teisminę mediaciją. Jis gali tik patvirtinti, ar ginčo šalys dalyvavo teisminės mediacijos procese, ar susitarimas buvo pasiektas.

Teisminės mediacijos procese dalyvavę asmenys privalo saugoti LR mediacijos įstatymo 17 straipsnyje, LR civilinio proceso kodekso 177 straipsnyje, LR administracinių bylų teisenos įstatymo 56 straipsnyje nurodytos konfidencialios informacijos paslaptį ir neatskleisti jos bylą nagrinėjančiam teismui bei kitiems asmenims, išskyrus LR mediacijos įstatymo 17 straipsnyje nustatytus atvejus (Teisminės mediacijos taisyklių 36 punktas).

Duomenys, gauti mediacijos metu, negali būti įrodymais civiliniame procese, išskyrus LR mediacijos įstatyme nustatytus atvejus (LR civilinio proceso kodekso[445] 177 straipsnio 5 punktas). Duomenys, gauti mediacijos metu, negali būti įrodymais administracinėje byloje. Informacija, kuriai netaikomas konfidencialumo reikalavimas, nustatoma *mutatis mutandis,* taikant LR mediacijos įstatymo nuostatas (LR administracinių bylų teisenos įstatymo[446] 56 straipsnio 1 dalis).

Remiantis aukščiau išdėstytomis nuostatomis, galima teigti, kad konfidencialumo principą reglamentuojančios LR Mediacijos įstatymo, LR Advokatūros įstatymo, LR advokatų etikos kodekso bei Teisminės mediacijos taisyklių nuostatos yra taikomos tiek advokatams, kurie mediacijos procedūroje veikia kaip atstovai ar neutralūs patarėjai, tiek advokatams, atliekantiems mediatorių funkcijas mediacijos metu.

O LR civilinio proceso kodekso 189 straipsnio 2 dalies nuostata, reglamentuojanti asmenų, kurie negali būti apklausti kaip liudytojai, grupes, aktuali tik advokatams, kurie mediacijos metu veikia kaip atstovai ar kaip mediatoriai. Taip yra, nes nurodoma, kad kaip liudytojai negali būti apklausiami: atstovai civilinėje, administracinėje ar administracinio nusižengimo byloje ar gynėjai baudžiamojoje byloje – apie aplinkybes, kurias jie sužinojo būdami atstovu ar gynėju (LR civilinio proceso kodekso 189 straipsnio 2 dalies 1 punktas); mediatoriai – apie aplinkybes, kurias jie sužinojo mediacijos metu (LR civilinio proceso kodekso 189 straipsnio 2 dalies 4 punktas). Nei LR civilinio proceso kodekso 189 straipsnio 2 dalis, nei jokia kita LR civilinio proceso kodekso nuostata nereglamentuoja draudimo apklausti kaip liudytoją neutralų

444 „Teisminės mediacijos taisyklės“, TAR, 2018-12-04, Nr. 19675, žiūrėta 2020 m. liepos 26 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/70 208500f79411e880d0fe0db08fac89/asr.

445 „LR civilinio proceso kodeksas“, Valstybės žinios, 2002 m. balandžio 6 d., Nr. 36-1340, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 6 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2E7C18F61454/asr.

446 „LR administracinių bylų teisenos įstatymas“, Valstybės žinios, 1999 m. vasario 3 d., Nr. 13-308, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 6 d., https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.67B5099C5848/asr.

patarėją. Tad jeigu ne LR advokatūros įstatymo 46 straipsnio 1 dalis, kuri numato, kad advokatas negali būti šaukiamas kaip liudytojas ar teikti paaiškinimus dėl aplinkybių, kurias sužinojo atlikdamas savo profesines pareigas, advokatai, mediacijos metu veikę kaip neutralūs patarėjai, nebūtų apsaugoti nuo pareigos atskleisti konfidencialią informaciją.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad advokatas, veikiantis kaip mediatorius, turi ne vien tik pareigą laikytis konfidencialumo, t. y. išlaikyti paslaptyje visą informaciją, gautą mediacijos metu. Konfidencialumo principas apriboja ir jo tolesnių santykių su ginčo šalimis laisvę – advokatas negali būti ginčo šalies atstovu ginče, kuriame vykdė ar vykdo mediaciją (LR mediacijos įstatymo 4 straipsnio 5 dalis). Be to, pagal Valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos taisyklių 6.1 straipsnį, mediatorius negali būti parenkamas spręsti ginčą, jeigu jis buvo arba yra ginčo šalių atstovas. Tad, vykdant valstybės užtikrinamą neteisminę mediaciją, konfidencialumo principas draudžia mediatoriumi siūlyti advokatą, kuris buvo arba yra ginčo šalių atstovas.

Manytina, kad konfidencialumo principas tiek advokato veikloje, tiek mediacijos procedūroje, kurioje advokatas taip pat gali veikti, Lietuvoje yra reglamentuotas gana detaliai ir aiškiai. Vis dėlto, siekiant užtikrinti visapusišką konfidencialumo apsaugą, būtų tikslinga papildyti LR Mediacijos įstatymą ir Valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos taisykles. Šiose taisyklėse reikėtų numatyti, kad ne tik ginčo šalys, mediatorius ir mediacijos paslaugų administratorius privalo laikyti paslaptyje visą mediacijos metu gautą informaciją, bet ir kiti mediacijos procedūroje dalyvavę asmenys, įskaitant ginčo šalių atstovus bei patarėjus. Dabartinė situacija leidžia ginčo šalių atstovams ir (ar) jų patarėjams, įskaitant advokatus, laikyti konfidencialia tik savo klientui patikėtą informaciją, tačiau neapsaugo visos mediacijos metu sužinotos informacijos.

Tai sukelia riziką, kad mediacijos procese sužinota kita informacija gali būti neapsaugota, jei šalys tiesiogiai nesusitaria kitaip. Tuo tarpu teisminės mediacijos atveju konfidencialumo pareiga yra taikoma platesniam dalyvių ratui, įskaitant ginčo šalis, mediatorių ir mediacijos paslaugų administratorių. Ši praktika turėtų būti įtvirtinta ir neteisminėje mediacijoje, siekiant užtikrinti vienodą konfidencialumo apsaugą.

Be to, tikslinga į mediacijos paslaugų sutartis įtraukti sąlygą, pagal kurią ginčo šalys, dalyvaujančios mediacijoje su savo atstovais, įsipareigotų įtraukti konfidencialumo sąlygą į atstovavimo sutartis. Tokiu būdu būtų užtikrinta, kad konfidencialumo principo laikysis ne tik ginčo šalys ir mediatorius, bet ir ginčo šalių atstovai, įskaitant advokatus. Tai apsaugotų ginčo šalis nuo konfidencialumo principo pažeidimo ar „apėjimo“, pasitelkiant trečiuosius asmenis, taip užtikrinant, kad visa mediacijos metu gauta informacija būtų tinkamai apsaugota nuo neteisėto atskleidimo.

Didžiojoje Britanijoje konfidencialumo principas, žinomas kaip „without prejudice privilege“, taikomas visoms draugiškoms ikiteisminėms deryboms, įskaitant mediacijos procesą. Pagal šį principą visi žodiniai ir rašytiniai parodymai, pateikti mediacijos metu, negali būti naudojami kaip įrodymai vėlesniame teismo procese, jei mediacija nepavyksta. Tai reiškia, kad ginčo šalys gali atvirai dalyvauti mediacijoje, žinodamos, jog jų pateikti faktai, įrodymai ar derybų metu aptartos nuolaidos nebus panaudotos prieš jas teisme. Šis principas garantuoja šalims saugumą ir skatina konstruktyvų bei

atvirą dialogą mediacijos procese, nebijant, kad jų pareiškimai bus naudojami prieš juos teisminio nagrinėjimo metu, jei tokia procedūra vis dėlto būtų inicijuota[447].

Vadovaujantis Jungtinės Karalystės Civilinio proceso taisyklių (CPR) 78.26–8 nuostatomis[448], advokatai-mediatoriai, kaip ir kiti mediatoriai, gali būti kviečiami liudyti apie faktus, kuriuos jie sužinojo mediacijos metu, tik trimis išskirtiniais atvejais: a) jei ginčo šalys išreiškė aiškų sutikimą; b) jei egzistuoja viešosios tvarkos intereso viršenybė; c) jei mediatoriaus parodymai būtini, siekiant įgyvendinti mediacijos metu pasiektą susitarimą.

Pažymėtina, kad Didžiojoje Britanijoje mediacijos metu gautų įrodymų panaudojimo klausimas nėra griežtai reglamentuotas įstatymais. Konfidencialumo pareiga dažniausiai nustatoma individualiose mediacijos paslaugų teikimo sutartyse, kurios detalizuoja šalių ir mediatoriaus įsipareigojimus dėl informacijos slaptumo. Tai reiškia, kad mediacijos proceso konfidencialumas daugiausia priklauso nuo šalių sudarytų susitarimų. Priešingai nei Lietuvoje, kur įstatymuose aiškiai įtvirtinta nuostata, kad mediacijos metu gauti duomenys negali būti traktuojami kaip įrodymai civiliniuose procesuose, Didžiojoje Britanijoje tokia apsauga nėra taip aiškiai suformuluota nacionaliniuose teisės aktuose, todėl šalių pareigos ir teisės dėl konfidencialumo dažniau priklauso nuo sutartinių sąlygų[449].

Vis dėlto Didžiojoje Britanijoje teismas gali įpareigoti iš dalies atskleisti per mediaciją paaiškėjusius faktus, susijusius su teisingumu[450], ypač, jeigu tokie faktai susiję su vaiko teisių pažeidimu, smurtu, grėsme valstybės saugumui.

Manytina, kad įstatymų leidėjas ir teismų formuojama praktika Didžiojoje Britanijoje turėtų peržiūrėti dabartinę mediacijos konfidencialumo apsaugos poziciją ir imti pavyzdį iš Lietuvos teisinės sistemos. Lietuvos praktika, tiek teisės aktuose, tiek teismų precedentuose, įtvirtina aiškią nuostatą, kad mediacijos metu gauti duomenys (įrodymai) negali būti panaudoti civiliniuose ar kituose teisminiuose procesuose. Be to, būtina įtvirtinti, kad nė vienas mediacijos dalyvis, įskaitant advokatą, negalėtų būti apklaustas kaip liudytojas dėl aplinkybių, sužinotų mediacijos metu, kurios atskleidžia konfidencialią informaciją.

Tokiu teisiniu reglamentavimu būtų sustiprintas ginčo šalių pasitikėjimas mediacijos procesu ir jų noras aktyviai jame dalyvauti. Advokatams tai taip pat suteiktų daugiau saugumo, nes jie turėtų garantijas tiek savo, tiek savo klientų atžvilgiu, kad mediacijos metu pateikta informacija negalės būti panaudota vėlesniuose teisminiuose procesuose. Toks reglamentavimas sumažintų teisinės rizikos galimybę ir apsaugotų

---

447 Serbu, *supra note*, 28: 117.

448 „Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės CPR, 78.26–8“, Justice on GOV.UK, žiūrėta 2020 m. kovo 12 d., https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules.

449 Išskyrus LR mediacijos įstatyme nustatytus atvejus (LR civilinio proceso kodekso 177 straipsnio 5 punktas).Taip pat duomenys, gauti mediacijos metu, negali būti įrodymais administracinėje byloje. Informacija, kuriai netaikomas konfidencialumo reikalavimas, nustatoma *mutatis mutandis* taikant LR mediacijos įstatymo nuostatas (LR administracinių bylų teisenos įstatymo 56 straipsnio 1 dalis).

450 Valente, *supra note*, 65: 35.

advokatus nuo galimo spaudimo dėl mediacijos metu sužinotų konfidencialių duomenų.

Esant dabartinėms konfidencialumo principo taikymo spragoms, advokatams tenka svarbi užduotis – išaiškinti ginčo šalims galimas rizikas ir pasekmes, susijusias su tuo, kad mediacijos metu taikoma konfidencialumo apsauga gali būti nepakankama. Tai reiškia, kad advokatai privalo atidžiai informuoti savo klientus apie galimą informacijos panaudojimo riziką ir užtikrinti, kad šalys būtų tinkamai pasiruošusios mediacijos procesui.

Vokietijoje įstatymų leidėjas nurodo, kad mediacija yra konfidencialus procesas. Todėl laikomasi nuomonės, jog mediacijos proceso konfidencialumas užtikrina pareigą išlaikyti informacijos slaptumą ir draudžia naudoti ją kaip įrodymus[451]. Be to, svarbu užtikrinti konfidencialumą ne tik mediacijos metu, bet ir mediacijai pasibaigus[452].

Vokietijoje konfidencialia informacija mediacijoje laikoma tik ta informacija, kuri reikalauja slaptumo. Informacija, kuri akivaizdžiai nereikalauja slaptumo, nelaikoma konfidencialia ir tokios informacijos atskleidimas nėra laikomas konfidencialumo principo pažeidimu. Pavyzdžiui, įrodymai, gauti vienos ginčo šalies ne per mediacijos procedūrą, netampa neleistinais įrodymais.

Konfidencialumo pareiga, remiantis Vokietijos mediacijos įstatymo 4 straipsniu, taikoma tik mediatoriui ir jo padėjėjams. Priešingai nei Lietuvoje[453], ginčo šalių konfidencialumo pareigos mediacijos įstatymas Vokietijoje nereglamentuoja[454]. Taip pat nereglamentuojamos ir advokatų, atliekančių kitus nei mediatoriaus vaidmenis, konfidencialumo pareigos. Todėl atstovaujantys ir patariantys advokatai mediacijoje gali būti laikomi papildomais rizikos veiksniais. Taip yra dėl to, kad, viena vertus, patys neturi pareigos laikytis konfidencialumo principo, antra vertus, gali patarti savo klientams nutraukti mediaciją ir pasinaudoti turima konfidencialia informacija, tęsiant ginčą teisminiame procese. Atkreipiant dėmesį į šiuos aspektus, advokatui-mediatoriui būtina pasirūpinti, kad visi mediacijos proceso dalyviai laikytųsi konfidencialumo[455], siekiant, kad mediacijos paslaugų sutartyse būtų numatyta atsakomybė, taikoma už konfidencialumo principo pažeidimą. Tokiu būdu būtų užtikrinama, kad mediacijos proceso dalyviai ne tik žinos apie savo pareigą laikytis konfidencialumo principo, bet ir bus suinteresuoti tą daryti, siekiant išvengti sankcijų. Advokatas-mediatorius privalo informuoti visus mediacijos proceso dalyvius ir apie konfidencialumo pareigos

---

451 Ade ir Alexander, *supra note*, 8: 133.

452 Längsfeld, *supra note*, 36: 102.

453 Remiantis LR mediacijos įstatymo 17 straipsnio 1 dalimi, jeigu ginčo šalys nesusitarė kitaip, visą mediacijos ir su ja susijusią informaciją, išskyrus informaciją, kurios reikia siekiant patvirtinti ar įvykdyti mediacijos metu sudarytą taikos sutartį, ir informaciją, kurios neatskleidimas prieštarautų viešajam interesui, turi laikyti paslaptyje tiek mediatoriai ir mediacijos paslaugų administratoriai, tiek ginčo šalys.

454 „Vokietijos MediationsG“, *supra note*, 285:§ 4.

455 Ade ir Alexander, *supra note*, 8: 137.

apimtį[456].

Sunkumų mediaciją vykdančiam advokatui gali kilti tada, kai vykdomos atskiros mediacijos sesijos[457]. Bendraudamas su kiekviena iš ginčo šalių atskirai, advokatas-mediatorius dėl informacijos turinio privalo laikytis konfidencialumo pareigos kitos ginčo šalies atžvilgiu. Nuo konfidencialumo pareigos advokatas-mediatorius atleidžiamas tik tuo atveju, jeigu yra gautas aiškus konfidencialią informaciją pateikusios ginčo šalies sutikimas, nes tik informaciją pateikusi ginčo šalis gali nuspręsti, kokią informaciją ji atskleis, o kokios ne. Taigi, bet kuriuo atveju advokatas-mediatorius privalo tiksliai ir aiškiai aptarti su ginčo šalimis, kaip bus elgiamasi su informacija, gauta atskirai vykdytų sesijų metu.

Konfidencialumo pareiga Vokietijoje nėra absoliuti, t. y. jei reikia išsaugoti viešąją tvarką, konfidencialumo pareigos advokatas, vykdantis mediaciją, laikytis neturi. Pavyzdžiui, jei įžvelgiami planuojamo nusikaltimo požymiai[458]. Vokietijos įstatymai, priešingai nei Lietuvos, civiliniuose ginčuose[459] apsaugos nuo šaukimo būti liudytojais mediatoriams nenumato. Tačiau, jeigu mediaciją vykdo advokatas, tokia apsauga jam suteikiama dėl advokato statuso. Pavyzdžiui, pagal Vokietijos StGB 203 straipsnį[460], pasitikėjimo pažeidimai gali turėti nusikalstamų pasekmių tam tikrų profesijų atstovams, jei šie atskleis patikėtas paslaptis. Mediatorius, skirtingai nuo advokato, nepatenka į nustatytą profesijų atstovų sąrašą. Tad, jeigu mediacijos paslaugas teiks advokatas, jis, priešingai nei kitų profesijų atstovai, negalės būti apklausiamas (dėl advokato statuso) dėl informacijos, sužinotos mediacijos metu. Šis aspektas, manytina, yra svarbus, nes Vokietijoje advokatams, vykdantiems mediaciją, suteikiamas pranašumas prieš kitų profesijų atstovus.

Austrijoje mediatoriaus konfidencialumo pareiga reglamentuota ZivMediatG 18 straipsnyje[461]. Remiantis nurodyta teisės norma, visi mediatoriai privalo laikyti paslaptyje jiems patikėtus ar kitaip žinomus faktus, susijusius su mediacijos procedūra. Konfidencialumo pareiga taip pat galioja ir visiems mediatoriaus pagalbininkams bei asmenims, atliekantiems pas mediatorių praktiką.

Pastebima, kad Austrijoje, kaip ir Vokietijoje, advokato konfidencialumo pareiga, kai jis veikia kaip patarėjas ar atstovas, taip pat ginčo šalių konfidencialumo pareiga mediacijos metu nėra griežtai reglamentuota. Tai sukuria tam tikras spragas mediacijos procese, kurios gali kelti riziką konfidencialumo principo pažeidimui. Dėl šios priežasties kiekvienam advokatui, vykdančiam mediaciją, kyla pareiga atidžiai stebėti, ar advokatas, veikiantis kaip patarėjas ar atstovas, bei pačios ginčo šalys nekelia rizikų,

---

456 „Vokietijos MediationsG“, *op.cit.,* 285:§ 4.

457 Ade ir Alexander, *supra note*, 8: 128.

458 „Vokietijos StGB, § 138“, Bundesamt für Justiz, žiūrėta 2020 m. kovo 14 d., https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_138.html.

459 Mediatoriai apie aplinkybes, kurias jie sužinojo mediacijos metu, negali būti apklausiami kaip liudytojai (LR civilinio proceso kodekso 189 straipsnio 2 dalies 5 punktas).

460 „Vokietijos StGB*, op.cit.,* § 203.

461 „Austrijos ZivMediatG“, *supra note*, 310:§18.

susijusių su konfidencialumo nesilaikymu.

Tokiems neigiamiems veiksniams identifikuoti itin svarbi advokato-mediatoriaus kompetencija, jo gebėjimas tinkamai valdyti mediacijos procesą ir laiku reaguoti į galimus konfidencialumo pažeidimus. Advokato-mediatoriaus profesionalumas tampa esminiu veiksniu, siekiant užtikrinti, kad visi mediacijos dalyviai, įskaitant pačius advokatus ir ginčo šalis, laikytųsi konfidencialumo reikalavimų ir nepažeistų mediacijos proceso integralumo.

Siekdami išvengti rizikų, susijusių su konfidencialumo pareigos nesilaikymu, advokatai Austrijoje, kaip ir Vokietijoje, turėtų tinkamai įtvirtinti visų mediacijos dalyvių konfidencialumo pareigas mediacijos paslaugų sutartyse. Tokiose sutartyse svarbu aiškiai numatyti, kad konfidencialumo išimtys gali būti taikomos tik tais atvejais, kai būtina laikytis viešosios tvarkos išsaugojimo prioritetų. Toks teisinis susitarimas užtikrintų didesnį mediacijos proceso skaidrumą ir apsaugą nuo galimų konfidencialumo pažeidimų, taip stiprinant šalių pasitikėjimą mediacija ir jos procedūrų patikimumu.

4.3.2. Nešališkumo, nepriklausomumo ir neutralumo principų taikymas advokato veikloje mediacijoje

Nešališkumas reikalauja, kad nei viena ginčo šalis neturėtų pranašumo mediacijos metu. Advokatai privalo stebėti, kad jų klientai nebūtų diskriminuojami ar nepatirtų spaudimo proceso metu. Šių principų pažeidimas gali sukelti mediacijos neefektyvumą arba teisinį ginčą dėl mediatoriaus šališkumo.

Nepriklausomumo ir neutralumo principai reikalauja, kad advokatas, veikiantis kaip mediatorius, neturėtų jokio asmeninio ar profesinio suinteresuotumo ginčo baigtimi ir privalėtų išlaikyti visišką nešališkumą viso proceso metu. Advokatams, kurie dažnai atlieka dvejopą vaidmenį – tiek kaip teisės patarėjai, tiek kaip mediatoriai – šie principai yra itin svarbūs. Jie privalo aiškiai atskirti savo pareigas ir užtikrinti, kad jų veikla mediacijoje nebūtų paveikta asmeninių ryšių ar profesinių įsipareigojimų kitiems klientams. Šių principų laikymasis ne tik užtikrina proceso objektyvumą, bet ir didina šalių pasitikėjimą mediacija.

Nepriklausomumo principas įpareigoja mediatorius pranešti ginčo šalims apie bet kokias aplinkybes, kurios galėtų pakenkti jų gebėjimui išlaikyti objektyvumą. Tai gali apimti tiek asmenines, tiek profesines sąsajas, kurios galėtų sukelti šališkumo įspūdį. Neutralumo principas, savo ruožtu, reikalauja, kad mediatorius elgtųsi vienodai ir objektyviai abiejų šalių atžvilgiu, nesuteikdamas ypatingo dėmesio nė vienai iš jų. Jei ginčo šalys patirtų nelygų dėmesį ar neteisingą elgesį, tai sukeltų abejonių dėl mediatoriaus objektyvumo.

Literatūroje šie principai kartais išskiriami lingvistiniu požiūriu, siekiant aiškiau atskleisti mediatoriaus vaidmenį. Nepriklausomumas apibrėžiamas kaip mediatoriaus „buvimas“, tai yra, jo asmeninė ir profesinė nepriklausomybė nuo bet kokių išorinių poveikių, galinčių paveikti jo sprendimus ar požiūrį. Kita vertus, neutralumas reiškia mediatoriaus „elgesį“ proceso metu – tai, kaip jis vadovauja mediacijai, užtikrindamas abiejų šalių lygiateisiškumą ir teisingą požiūrį. Tokiu būdu šie du principai ne tik

papildo vienas kitą, bet ir akcentuoja mediatoriaus atsakomybę ne tik už savo vidinę nepriklausomybę, bet ir už savo elgesį mediacijos metu, kuris turi būti visiškai nešališkas ir subalansuotas. Tai sustiprina mediacijos proceso sąžiningumą ir pasitikėjimą juo, nes šalių interesai yra vienodai svarbūs ir tinkamai atspindėti [462].

Lietuvoje mediatorius turi būti nešališkas, nepriklausomas ir neutralus. Mediatoriaus nešališkumas suprantamas kaip laisvė nuo palankumo vienos iš šalių atžvilgiu; nepriklausomumas – laisvė nuo kitų asmenų ar institucijų įtakos; neutralumas – laisvė nuo bet kokių asmeninio pobūdžio mediatoriaus nuogąstavimų vienos ar abiejų šalių asmeninių savybių bei ypatumų atžvilgiu[463]. Reikalavimas advokatui-mediatoriui būti nešališkam, nepriklausomam ir neutraliam matomas tiek iš LR mediacijos įstatymo, tiek iš kitų poįstatyminių teisės aktų. LR mediacijos įstatymas numato, kad mediatorius – šio įstatymo nustatytus reikalavimus atitinkantis trečiasis nešališkas fizinis asmuo, kuris įrašytas į LR mediatorių sąrašą ir padeda ginčo šalims taikiai spręsti ginčą (LR mediacijos įstatymo 2 straipsnio 5 dalis). Jis turi būti nešališkas ginčo šalims. Mediatorius gali priimti pasiūlymą pradėti mediaciją arba tęsti pradėtą mediaciją tik tuo atveju, jeigu jis informavo ginčo šalis apie jam žinomas aplinkybes, kurios gali kelti abejonių dėl jo nešališkumo, ir jeigu ginčo šalys sutiko, kad jis vykdytų mediaciją (LR mediacijos įstatymo 4 straipsnio 5 dalis).

Pagal LR mediacijos įstatymo 4 straipsnio 3 dalį, mediatorius privalo laikytis Europos mediatorių elgesio kodekso. Būtent Europos mediatorių elgesio kodekso 2.1 straipsnyje, reglamentuojančiame mediatoriaus nepriklausomumą ir neutralumą, nurodoma, kad jei yra aplinkybių, kurios gali daryti įtaką, arba gali būti laikomos darančiomis įtaką mediatoriaus nepriklausomumui arba galinčios sukelti interesų konfliktą, mediatorius privalo atskleisti šalims tokias aplinkybes prieš pradėdamas ar tęsdamas mediacijos veiksmus.

Europos mediatorių elgesio kodekso 2.2 straipsnis reglamentuoja mediatoriaus nešališkumą: mediatorius visais atvejais turi šalių atžvilgiu veikti nešališkai ir siekti, kad būtų laikomas veikiantis nešališkai, bei būti įsipareigojęs vienodai tarnauti visoms šalims, vykstant mediacijos procesui.

Pagal Valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos taisyklių 11.4 punktą, mediatorius ginčo šalių atžvilgiu turi būti neutralus ir objektyvus, jis negali rodyti palankumo nė vienai iš šalių ir turi užtikrinti šalių lygiateisiškumą.

Pagal Teisminės mediacijos taisyklių 7.4 punktą, mediatorius ginčo šalių atžvilgiu turi veikti nešališkai. Mediatorius gali priimti pasiūlymą pradėti teisminę mediaciją arba tęsti pradėtą teisminę mediaciją tik tuo atveju, jeigu jis informavo ginčo šalis apie jam žinomas aplinkybes, kurios gali kelti abejonių dėl jo nešališkumo, ir jeigu ginčo šalys sutiko, kad jis vykdytų teisminę mediaciją, o mediatorius yra užtikrintas, kad galės pradėti ir (ar) tęsti teisminės mediacijos procesą nešališkai be pagrindo nusišalinti.

Pabrėžtina, kad nepriklausomumo, nešališkumo ir neutralumo principų, kaip jie suprantami aukščiau įvardytų teisės aktų kontekste, privalo laikytis kiekvienas

462 „Rechtsanwälte“, Jurawiki, žiūrėta 2021 m. liepos 14 d., https://www.wiki-to-yes.org/Anwälte.

463 Kaminskienė ir kt., *supra note*, 23: 71.

advokatas, kuris mediacijos procese ketina dalyvauti kaip mediatorius.

Advokato-atstovo vaidmenyje mediacijos procese ketinantys dalyvauti advokatai, manytina, turi laikytis tik nepriklausomumo nuo kitos ginčo šalies, kuri yra advokato kliento oponentas, ir mediatoriaus principo, kadangi advokatas, veikdamas kaip advokatas-atstovas, turi vykdyti lojalumo klientui pareigą. Advokato lojalumas klientui yra profesionalaus advokato ir kliento bendradarbiavimo ir tinkamo advokato funkcijų vykdymo būtinoji sąlyga, lemianti advokato pareigą paslaugas klientui teikti taip, kad tai labiausiai atitiktų kliento interesus (Lietuvos advokatų etikos kodekso 10 straipsnio 1 dalis). Dėl to advokatui, kuris atstovauja ar pataria tik vienai ginčo šaliai, būti neutraliam ir nešališkam abiejų ginčo šalių atžvilgiu yra praktiškai neįmanoma. Be to, N. Kaminskienės nuomone, tai galėtų būti net lojalumo savo klientui principo pažeidimas[464].

Kitas svarbus dalykas, kurį turėtų žinoti advokatai, dalyvaujantys mediacijoje kitame nei mediatoriaus vaidmenyje ir norintys sumažinti galimybes mediatoriui būti šališkam ar priklausomam nuo ginčo šalių, yra tam tikrų priemonių egzistavimas. Pavyzdžiui, N. Kaminskienė išskiria tokias priemones kaip: privalomi reikalavimai asmenims, talkinantiems sprendžiant ginčą; neporinis asmenų, talkinančių sprendžiant ginčą, skaičius; asmenų, talkinančių sprendžiant ginčą, institucinis priklausomumas, kai skiriančioji institucija užtikrina paskirtų asmenų nešališkumą[465]. Taigi, jeigu mediacijos procese turės dalyvauti ne vienas, bet daugiau mediatorių, numatant, kad visi jie turi atitikti papildomus, didesnius nei įprasta, reikalavimus (pavyzdžiui, turėti ilgametę patirtį mediacijos srityje, aukštą kvalifikaciją), be to, turi priklausyti tam tikrai visuotinį pripažinimą ir gerą vardą turinčiai organizacijai (pavyzdžiui, Lietuvos advokatūrai, Lietuvos mediatorių rūmams), tikimybė, kad mediacijos procese bus užtikrintas nešališkumo, neutralumo ir nepriklausomumo principų visapusiškas įgyvendinimas, bus didesnė nei priešingu atveju.

Siekiant užtikrinti nešališkumo ir nepriklausomumo principų tinkamą įgyvendinimą mediacijos procese, pagal analogiją, galima pasiremti ir teisės į nešališką teismą kriterijais, suformuotais Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje. Teisė į nešališką teismą Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje vertinama dviem požiūriais: subjektyviuoju ir objektyviuoju. Nešališkumas subjektyviuoju požiūriu reiškia tai, kad nė vienas teismo narys negali turėti išankstinio nusistatymo ar būti tendencingas[466]. Nešališkumas objektyviąja prasme reiškia, kad teismas turi pateikti pakankamas garantijas, pašalinančias bet kokią su tuo susijusią abejonę[467]. Taigi, išankstinio nusistatymo neturėjimas ir tendencijų nebuvimas, lygiai taip pat kaip ir garantijos, pašalinančios bet kokią su nešališkumu susijusią abejonę, manytina, mediatoriui yra

---

464 Kaminskienė, *supra note*, 138: 39.

465 *Ibid.*, 223.

466 „Hauschildt v. Denmark, no. 10486/83“, The European Court of Human Rights, žiūrėta 2020 m. gegužės 9 d., https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57500%22]}.

467 „Fey v. Austria, judgment of 24 February 1993“, The European Court of Human Rights, žiūrėta 2020 m. gegužės 9 d https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57808%22]}.

svarbios ne mažiau nei teisėjui.

Todėl advokatui, kuris ketina dalyvauti mediacijos procese kaip mediatorius, yra labai svarbu atkreipti dėmesį į aukščiau išvardytus aspektus, kurie gali lemti nešališkumo ir nepriklausomumo principų pažeidimą, bei žinoti, kaip to išvengti. Advokatams, kurie mediacijoje ketina dalyvauti, atlikdami kitus vaidmenis, tai yra ne mažiau svarbu, nes jie savo klientui turi išaiškinti, į ką turi būti kreipiamas dėmesys, renkantis vieną ar kitą mediatorių.

Didžiojoje Britanijoje valstybinių teisės aktų, pagal kuriuos advokatai, vykdydami mediaciją, būtų įpareigoti laikytis neutralumo, nepriklausomumo ar nešališkumo principų, nėra. Tačiau dauguma advokatų, remdamiesi savo mediatoriaus kvalifikacijomis, mediaciją vykdo neutraliai ir nešališkai kaip savaime suprantamą dalyką[468].

Advokatai-mediatoriai, vykdydami mediaciją Didžiojoje Britanijoje, turi vengti trinties tarp ginčo šalių ir nešališkai palaikyti tarp jų ryšius[469], neutralizuoti galimą disbalansą, atsirandantį tarp ginčo šalių, įskaitant ir tą, kuris kyla dėl emocinio ar fizinio smurto, manipuliavimo ar kontroliuojančio elgesio[470]. Be to, Didžiojoje Britanijoje visiems advokatams-mediatoriams neleistina aptarinėti mediacijos proceso ar susirašinėti su kita ginčo šalimi ar jos teisiniu patarėju be kitos ginčo šalies sutikimo. Advokatai-mediatoriai visada turi išlikti neutralūs mediacijos proceso rezultatų atžvilgiu ir neprimesti ginčo šalims jokių sprendimų, taip pat nedaryti įtakos juos priimant. Tačiau jei ginčo šalys sutinka, mediatorius gali jas informuoti ir pateikti savo nuomonę, akcentuodamas, jog tai yra ne pasiūlymas ginčo šalims, o tik mediatoriaus nuomonė[471].

Vokietijoje mediacijos įstatymas nustato tris pagrindinius mediatoriaus vaidmens principus: nepriklausomumą, neutralumą ir nešališkumą. Tai matoma iš mediacijos įstatymo 1 straipsnio 2 dalies, kurioje nurodyta, jog mediatorius yra nepriklausomas ir neutralus asmuo[472]. Mediacijos įstatymo 2 straipsnio 3 dalis nurodo, kad mediatorius yra vienodai įsipareigojęs visoms ginčo šalims. Todėl mediaciją vykdantis advokatas privalo atskleisti ginčo šalims visas aplinkybes, kurios gali turėti poveikį jo nepriklausomumui, neutralumui ar nešališkumui. Esant tokiomis aplinkybėmis, jis gali vykdyti mediaciją tik tuo atveju, jei ginčo šalys dėl to aiškiai susitaria[473]. Dėl to pabrėžtina, kad jei advokatas-mediatorius numato bent menkiausią grėsmę pažeisti neutralumo principą tiek dėl asmeninių savybių, tiek dėl veiksmų ar asmeninių ryšių, jis privalo apie tokias aplinkybes informuoti ginčo šalis ir suteikti joms teisę spręsti dėl jo asmens neutralumo.

Pažymėtina, kad Vokietijoje mediatoriaus nepriklausomumo klausimas turi būti

---

468 Serbu, *supra note*, 28: 326.

469 Valente, *supra note*, 65: 33.

470 „Code of Practice for Family Mediators", Family mediation council, žiūrėta 2020 m. kovo 11 d., https://www.familymediationcouncil.org.uk/wp-content/uploads/2018/05/FMC-Code-of-Practice-May-2018.pdf.

471 *Ibid*.

472 „Vokietijos MediationsG", *supra note*, 285:§ 1.

473 „Vokietijos MediationsG", *supra note*, 285:§ 3.

išspręstas mediacijos proceso pradžioje, o neutralumo ir nešališkumo klausimas gali būti sprendžiamas per visą mediacijos procedūrą. Minint nepriklausomumą mediacijos procese, omenyje turimas mediatoriaus nepriklausomumas ginčo šalių atžvilgiu, o mediatoriaus neutralumas ir nešališkumas suprantami ginčo sprendimo paieškos atžvilgiu.

Austrijos mediacijos įstatymas[474] reglamentuoja tik mediatoriaus neutralumą, o nepriklausomumo ir nešališkumo principai šiame įstatyme nėra reglamentuoti. Be to, Austrijos mediacijos įstatymas, taip pat kaip ir Vokietijos, nedetalizuoja, kokiu būdu neutralumo principas turi būti užtikrinamas.

Visgi nepriklausomumo ir nešališkumo principų taikymą advokatams, vykdantiems mediaciją, reglamentuoja Advokatų darbo gairės mediacijoje[475]. 2 straipsnyje nurodoma, kad mediatoriaus funkcija reikalauja advokato nepriklausomumo, nešališkumo ir neutralumo. Todėl advokatas, vykdydamas mediaciją, privalo nedelsdamas informuoti ginčo šalis apie aplinkybes, kurios gali turėti įtakos jo nepriklausomumui, nešališkumui ir neutralumui. Neatitinkant bent vieno iš šių kriterijų, advokatas privalo atsisakyti mediatoriaus įgaliojimų arba mediaciją nutraukti. Dar pastebėta, kad Austrijoje galiojančios Advokatų darbo gairės mediacijos kontekste numato, jog advokatas gali vykdyti mediaciją, net jei jis prieš mediacijos procedūrą atstovavo abiem ginčo šalims toje pačioje byloje. Advokatas gali veikti, atsižvelgdamas į skirtingus šalių interesus, tačiau ne prieš bet kurią iš šalių. Tai yra labai problematiška, nes dažnai tai, kas yra naudinga vienai ginčo šaliai, bus nenaudinga kitai. Todėl užtikrinti šio reikalavimo laikymąsi praktikoje advokatams gali būti labai sudėtinga. Advokatas, prieš nuspręsdamas medijuoti tokį atvejį, turėtų gerai įvertinti savo patirtį, žinias ir galimybes bei rizikas, galinčias pažeisti neutralumo, nešališkumo ir (ar) nepriklausomumo principus.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad advokatas, nepriklausomai nuo vaidmens mediacijos procese – ar tai būtų mediatoriaus, atstovo, ar patarėjo funkcijos – turi užtikrinti mediacijos metu atskleistos informacijos konfidencialumą. Vykdydamas mediatoriaus vaidmenį, advokatas privalo garantuoti savo neutralumą, nepriklausomumą ir nešališkumą visų ginčo šalių atžvilgiu. Tuo tarpu advokatai, atstovaujantys ar patariantys ginčo šalims, privalo atidžiai stebėti, kad nebūtų pažeisti esminiai mediacijos principai, taip pat užtikrinti, jog būtų išvengta drausminės atsakomybės už galimus konfidencialumo ar etikos pažeidimus.

Autorė, remdamasi aukščiau išdėstytomis nuostatomis, siūlo, kad siekiant išvengti nesusipratimų, susijusių su advokatų veikla mediacijoje, įskaitant mediacijos principų taikymą, Lietuva, Didžioji Britanija ir Vokietija turėtų pasekti Austrijos pavyzdžiu ir parengti bei įtvirtinti specialų teisės aktą, skirtą advokatų veiklai mediacijos procese. Toks reglamentavimas padėtų užtikrinti aiškumą ir profesionalumą advokatų dalyvavime mediacijoje, stiprintų mediacijos proceso efektyvumą ir pasitikėjimą juo.

Remiantis Austrijos Richtlinien für die Tätigkeit von Rechtsanwälten im Rahmen von Mediation nuostatomis, ne tik advokatas, veikiantis kaip mediatorius, bet ir visi

474 „Austrijos ZivMediatG“, *supra note*, 310.

475 „Austrijos RL-BA“, *supra note*, 333.

jo pagalbininkai privalo laikytis griežtos konfidencialumo pareigos, apimančios visas mediacijos metu patikėtas ar sužinotas aplinkybes. Net ir tuo atveju, jei advokatas būtų atleistas nuo šios pareigos, jis vis tiek turi teisę reikalauti išlaikyti konfidencialumą. Be to, mediatoriui griežtai draudžiama atskleisti savo asmeninius užrašus ir dokumentus, išskyrus atvejus, kai šie yra grąžinami ginčo šalims ar jų atstovams; tačiau jokiu būdu šie dokumentai negali būti perduodami tretiesiems asmenims ar teismams.

Siūlytina, kad kitose valstybėse, siekiant užtikrinti advokatų veiklos mediacijoje skaidrumą ir apsaugoti mediacijos procesą nuo galimų konfidencialumo pažeidimų, būtų įtvirtintos analogiškos griežtos taisyklės dėl advokatų ir jų pagalbininkų konfidencialumo pareigos. Tokios nuostatos turėtų apimti ne tik advokatų atsakomybę už mediacijos metu gautą informaciją, bet ir draudimą perduoti asmeninius užrašus bei kitus su mediacija susijusius dokumentus tretiesiems asmenims ar teismams. Įgyvendinus šias taisykles, būtų užtikrintas ne tik mediacijos proceso vientisumas, bet ir sustiprintas ginčo šalių pasitikėjimas advokatais bei pačia mediacijos sistema, taip skatinant plačiau naudoti šią ginčų sprendimo priemonę.

4.4. Advokato vaidmuo mediacijoje sudarant taikos sutartį

Lietuvoje mediacijos metu sudaromoms taikos sutartims taikomi LR civiliniame kodekse ir kituose įstatymuose nustatyti reikalavimai (LR mediacijos įstatymo 16 straipsnio 1 dalis). Tiek LR civilinis kodeksas, tiek LR mediacijos įstatymas numato, kad taikos sutartys turi būti rašytinės (LR civilinio kodekso 1.73 straipsnio 1 dalies 9 punktas). Šio reikalavimo nesilaikymas sutartį daro negaliojančią (LR civilinio kodekso 6.983 straipsnio 3 dalis). Taikos sutartis dėl asmenų teisinio statuso ar veiksnumo, dėl klausimų, kuriuos reglamentuoja teisės imperatyvios normos, taip pat dėl klausimų, susijusių su viešąja tvarka, taip pat negalioja (LR civilinio kodekso 6.984 straipsnis). Atvejus, kada taikos sutartis gali būti pripažinta negaliojančia, reglamentuoja LR civilinio kodekso 6.986 straipsnis.

Pagal LR mediacijos įstatymo 16 straipsnio 2 dalį, mediacijos metu ginčo šalių sudaryta taikos sutartis ginčo šalims turi įstatymo galią. Tačiau taikos sutartis ginčo šalims įgyja galutinio teismo sprendimo (*res judicata*) galią ir gali būti vykdoma priverstinai tik tuo atveju, jeigu yra patvirtinta įsiteisėjusia teismo nutartimi (LR mediacijos įstatymo 16 straipsnio 3 dalis). Kai ginčas, kuris sprendžiamas mediacijos būdu, nėra tuo pat metu nagrinėjamas teisme ginčo šalių bendru prašymu arba vienos iš ginčo šalių prašymu, ar kai yra gautas kitos ginčo šalies rašytinis sutikimas, taikos sutartis gali būti pateikta teismui tvirtinti LR civilinio proceso kodekso XXXIX skyriuje nustatyta supaprastinto proceso tvarka (LR mediacijos įstatymo 16 straipsnio 3 dalis).

Tai reiškia, kad advokatas, dalyvaudamas mediacijos procese kaip mediatorius, turi išaiškinti ginčo šalims nurodytų normų esmę, jų svarbą, kad užtikrintų, jog pasiektas taikus susitarimas būtų galiojantis bei vykdomas. Ginčo šalims pageidaujant, advokatas-mediatorius gali parengti taikos sutartį. Šiuo atveju pastebimas teisinis ir praktinis niuansas tarp mediatoriaus ir advokato veiklos. Pagal teisinę praktiką Lietuvoje, mediatorius (nepriklausomai nuo to, ar jis yra advokatas, ar ne) negali pats pateikti taikos

sutarties teismui tvirtinti. Tai yra šalių ar jų teisinius atstovus, advokatus-atstovus, veikianti pareiga. Jei advokatas-mediatorius ne tik parengtų, bet ir teiktų sutartį teismui tvirtinti, tai sukeltų interesų konfliktą, nes mediatoriui yra būtina laikytis neutralumo ir nešališkumo principų. Tokie veiksmai būtų nesuderinami su mediatoriaus vaidmeniu ir galėtų pažeisti profesinę etiką bei interesų konfliktų vengimo reikalavimus.

Jeigu advokatas mediacijos procese dalyvauja kaip advokatas-atstovas ar advokatas-neutralus patarėjas, jis taip pat gali patarti ginčo šalims, kaip tinkamai įforminti pasiektą susitarimą. Taip pat advokato klientui (ginčo šalims) pageidaujant, advokatas-atstovas ar advokatas-neutralus patarėjas gali parengti taikos sutartį ir atstovauti kliento (ginčo šalių) interesams teisme, kai bus tvirtinama šalių pasirašyta taikos sutartis. Tiek taikos sutarties sudarymo, tiek jos tvirtinimo reglamentavimo išmanymas advokatui, nepriklausomai nuo to, kokį vaidmenį jis ketina atlikti mediacijos procese, yra labai svarbus, kadangi tik tai gali užtikrinti, jog mediacijos metu pasiektas susitarimas bus galiojantis ir galės būti vykdomas priverstine tvarka.

Lietuvoje taikos sutartis, sudaryta mediacijos metu, gali būti tvirtinama teisme, suteikiant jai privalomą teisinę galią (res judicata). Tai garantuoja, kad šalys gali taikos sutartį vykdyti priverstinai, jei ji patvirtinta teismo nutartimi. Kitose šalyse, tokiose kaip Didžioji Britanija, priverstinis taikos sutarčių vykdymas ne visada užtikrinamas, ypač kai ginčas nėra tarptautinis ar kai mediacija vykdoma ne teismo rėmuose. Todėl galima teigti, kad Lietuvos sistema yra labiau orientuota į priverstinio vykdymo užtikrinimą, kas prisideda prie mediacijos veiksmingumo.

Didžiojoje Britanijoje iki Mediacijos direktyvos įgyvendinimo mediacijos metu sudarytos taikos sutartys galėjo būti vykdomos priverstinai tik tuo atveju, jeigu jos buvo sudarytos teisminės mediacijos metu. Tai parodo Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės CPR 23 straipsnio ir 40.6 straipsnio nuostatos[476]. Įgyvendinus Mediacijos direktyvą, mediacijos metu sudarytos sutartys Didžiojoje Britanijoje gali būti vykdomos ir tuo atveju, jeigu jos parengtos neteisminės mediacijos metu, tačiau tik tada, kai sprendžiami tarptautiniai ginčai. Tą parodo Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės CPR 78.24 straipsnio ir 8 straipsnio nuostatos[477], kuriomis remiantis, sutartims priverstinio vykdymo galia gali būti suteikta bendru visų ginčo šalių prašymu arba vienos ginčo šalies prašymu, esant kitos ginčo šalies sutikimui. Toks mediacijos metu pasiektų susitarimų reglamentavimas Didžiojoje Britanijoje, manytina, turi trūkumų, nes ginčus, kurie nėra tarptautiniai, skatina spręsti tik taikant teisminę mediaciją, o taip didėja ginčo šalių išlaidos ir teismų darbo krūvis. Taip pat ginčo šalys patenka į padėtį be išeities – nors Didžiojoje Britanijoje ginčo šalys primygtinai yra skatinamos spręsti ginčus be teismo įsikišimo, taikiai, priešingu atveju joms yra taikomos finansinės sankcijos, ginčo šalims pavykus susitarti be teisminio proceso, nėra užtikrinama, kad jų pasiekti taikūs susitarimai turės privalomąją galią.

Didžioji Britanija šiuo klausimu turėtų sekti Lietuvos pavyzdžiu, numatant, kad

476 „Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės CPR“, Justice on GOV.UK, žiūrėta 2020 m. kovo 18 d., https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil.

477 *Ibid*.

neteisminės mediacijos metu ginčo šalių pasiekti taikūs susitarimai, nepriklausomai nuo to, kokios rūšies ginčą sprendžiant jie yra pasiekti, galėtų būti pateikti tvirtinti teismui bendru ginčo šalių prašymu arba vienos iš šalių prašymu, gavus kitos ginčo šalies rašytinį sutikimą.

Didžiojoje Britanijoje iki Mediacijos direktyvos įgyvendinimo priverstinis vykdymas buvo galimas tik teisminės mediacijos metu sudarytoms taikos sutartims. Nors tarptautiniuose ginčuose ši problema buvo iš dalies išspręsta, nacionaliniu lygmeniu neteisminės mediacijos metu sudarytos sutartys vis dar ne visada gali būti vykdomos priverstinai. Tai apriboja mediacijos procesą, nes skatina ginčus spręsti teisminės mediacijos rėmuose, didinant ginčo šalių išlaidas bei teismų darbo krūvį. Todėl Didžioji Britanija turėtų reformuoti savo sistemą, kad neteisminės mediacijos metu pasiekti susitarimai taip pat turėtų privalomąją galią.

Vokietijos mediacijos įstatyme jokios nuostatos dėl susitarimo, sudaryto mediacijos metu, vykdymo nėra. Įstatymų leidėjas laikosi pozicijos, kad esamas reglamentavimas dėl taikos sutarčių vykdymo nacionaliniu lygmeniu yra pakankamas, nes ginčo šalys turi visas galimybes vykdyti mediacijos metu sudarytas sutartis pagal Vokietijos ZPO 794 straipsnį[478], įregistruojant jas Vokietijos teisme. Taikos sutartis taip pat gali būti patvirtinta vienos iš ginčo šalių advokato pagal Vokietijos ZPO 796a straipsnį[479] arba notaro pagal Vokietijos ZPO 796c straipsnį[480]. Vienos ginčo šalies prašymas pripažįstamas vykdytinu, jei kita ginčo šalis neginčija vykdymo ir sutinka, kad taikus susitarimas bus pateiktas tvirtinti teismui.

Siekiant palengvinti mediacijos sutarčių įteisinimą, tiek Vokietija, tiek Lietuva turėtų pasekti minėtu Italijos pavyzdžiu, numatant, kad jeigu visoms ginčo šalims mediacijoje atstovavo advokatai, mediacijos metu ginčo šalių sudaryta taikos sutartis ginčo šalims įgyja galutinio teismo sprendimo (*res judicata*) galią ir gali būti vykdoma priverstinai. Pavyzdžiui, Lietuvoje ši nuostata galėtų būti įtvirtinta keičiant LR mediacijos įstatymo 16 straipsnį. Lygiagrečiai jai, turėtų būti papildomi ir Vokietijos bei Lietuvos civilinio proceso kodeksai, juose numatant, kad mediacijos metu ginčo šalių sudarytos taikos sutartys, jeigu visoms ginčo šalims mediacijoje atstovavo advokatai, laikomos vykdomaisiais dokumentais. Lietuvoje tai galėtų būti daroma keičiant, pavyzdžiui, LR civilinio proceso kodekso 587 straipsnį. Tokiu būdu būtų (1) sudaroma supaprastinta galimybė užtikrinti taikos sutarčių, sudarytų mediacijoje, dalyvaujant advokatui, vykdymą, ir (2) užtikrinamas advokatų-atstovų visapusiškas įsitraukimas į mediaciją.

Tačiau advokato padėjėjams, priešingai nei advokatams, manytina, ši privilegija neturėtų būti suteikta, kadangi jų kompetencija ir atsakomybės ribos, pastariesiems nelaikius advokato egzamino ir neprisiekus, keltų pagrįstų abejonių. Pažymėtina, kad advokato padėjėjams, lyginant su advokatais, ir šiandien yra suteikta mažiau profesinių galimybių, pvz., Lietuvoje advokato padėjėjas turi teisę atstovauti kliento interesams teismuose tik tuo atveju, kai yra rašytinis advokato (praktikos vadovo) leidimas

---

478 „Vokietijos ZPO“, *supra note*, 287:§ 794.

479 *Ibid*., § 796a.

480 *Ibid*., § 796c.

atstovauti konkrečioje byloje, o atstovauti kitose institucijose – rašytiniu advokato (praktikos vadovo) sutikimu. Advokato padėjėjas gali atstovauti tik pirmosios instancijos teismuose ir tik po to, kai Lietuvos advokatūra patvirtina jo vienų metų praktikos atlikimo ataskaitą (LR advokatūros 34 straipsnio 2 dalis).

Vokietijos teisinis reguliavimas nenumato specialių nuostatų dėl mediacijos metu sudarytų sutarčių vykdymo, tačiau galiojančios civilinio proceso normos leidžia taikos sutartis patvirtinti ir vykdyti per teismą. Tai rodo, kad Vokietijos sistema yra gana lanksti, tačiau ne visiškai pritaikyta prie mediacijos specifikos, nes mediacijos metu sudarytos sutartys nėra automatiškai prilyginamos teismo sprendimui. Šiuo aspektu Vokietija galėtų sekti Lietuvos pavyzdžiu, įtvirtindama specialias normas, kurios leistų mediacijos metu sudarytoms sutartims įgyti teismo sprendimo galią be papildomų procedūrų.

Austrijoje mediacijos metu sudaryta taikos sutartis gali būti teikiama tvirtinti teismui. Teismo patvirtinta taikos sutartis prilyginama teismo sprendimui[481]. Siekiant mažinti teismų darbo krūvį ir praplėsti advokatų veikos apimtis, nuostatos, kad jeigu visoms ginčo šalims mediacijoje atstovavo advokatai, mediacijos metu ginčo šalių sudaryta taikos sutartis ginčo šalims įgyja galutinio teismo sprendimo (*res judicata*) galią ir gali būti vykdoma priverstinai, įvedimas Austrijoje taip pat turėtų būti svarstomas.

Austrijoje mediacijos metu sudaryta taikos sutartis gali būti teikiama tvirtinti teismui, o patvirtinta sutartis prilyginama teismo sprendimui. Tai suteikia šalių susitarimams teisinį svorį, tačiau advokatų įsitraukimas į mediacijos procesą galėtų būti dar labiau sustiprintas, įtvirtinant nuostatą, kad advokato dalyvavimas mediacijoje automatiškai užtikrintų taikos sutarties prilyginimą teismo sprendimui be papildomų teismo procedūrų. Ši praktika galėtų būti pavyzdžiu kitoms valstybėms, siekiančioms efektyviai panaudoti advokatų kompetencijas mediacijos procese ir palengvinti teismų darbo krūvį.

Apibendrinant, palyginus šalių praktikas, galima teigti, kad Lietuvos sistema dėl taikos sutarčių vykdytinumo yra viena iš labiausiai išplėtotų, tačiau tiek Vokietijoje, tiek Didžiojoje Britanijoje egzistuoja tam tikri apribojimai, kurie riboja mediacijos efektyvumą. Austrijos sistema užtikrina advokatų dalyvavimą mediacijoje, tačiau galėtų dar labiau palengvinti taikos sutarčių prilyginimą teismo sprendimui, siekiant optimizuoti mediacijos procesą ir sumažinti teismų apkrovą.

4.5. Kai kurie finansiniai advokato veiklos mediacijoje aspektai

Lietuvoje mediacijos išlaidas lemia keletas veiksnių: 1) iš kieno lėšų – valstybės ar ginčo šalių – bus apmokamos mediacijos paslaugos; 2) mediatoriaus honoraro dydis; 3) kiek ilgai truks mediacija; 4) kiek mediatorių dalyvaus mediacijos procese; 5) ar mediacijos procese dalyvaus tik ginčo šalys, ar ir jų atstovai, kiti specialių žinių reikalaujantys asmenys (pavyzdžiui, specialistai, ekspertai, vertėjai); 6) kur vyks mediacija (ginčo šalims priklausančiose patalpose ar, pavyzdžiui, dėl mediacijos reikės nuomotis

481 Qerimi, *supra note*, 412: 15.

specialias patalpas); 7) kokių papildomų priemonių reikės mediacijai (pavyzdžiui, specialių vaizdinių priemonių, informacinių technologijų). Toliau pateikiamas pavyzdys, kaip tai realizuojama. Pavyzdžiui, mediacijos paslaugos bus apmokamos iš valstybės biudžeto, remiantis LR Vyriausybės 2016 m. balandžio 13 d. nutarimu Nr. 364. Valstybės finansuojamos mediacijos atveju vienos advokato-mediatoriaus darbo valandos užmokesčio dydis sieks 25 eurus, neatskaičius mokesčių. Jeigu mediacijos paslaugas apmokės pačios ginčo šalys, tikėtina, kad vienos mediatoriaus darbo valandos užmokesčio dydis bus kur kas didesnis. Tačiau Lietuvoje mediacijos paslaugų rinka dar nėra susiformavusi, dėl to tiksliai nustatyti, koks vienos advokato-mediatoriaus darbo valandos užmokesčio dydis vyrauja rinkoje, kai mediacijos paslaugos apmokamos ne iš valstybės biudžeto, yra sudėtinga. Visgi viešai skelbiamuose duomenyse galima aptikti ir 50 Eur/val.[482], ir 100 Eur, nenurodant, ar už valandą, ar už visą mediaciją[483].

Manytina, kad advokatams, kurių honoraras yra didesnis, mediacijos paslaugos gali pasirodyti nepatrauklios, juo labiau – iš valstybės biudžeto finansuojamos, dėl kurių neadekvatumo rinkos kainoms jau seniai yra kalbama viešoje erdvėje[484]. Tačiau advokatams, kurių įkainiai nėra dideli ir (ar) kurie neturi viso darbo krūvio (trūksta klientų), taip pat ir tiems, kurie linksta į mediaciją, ji gali pasirodyti patraukli, o mažesni mediacijos paslaugų įkainiai, palyginti su teisinių paslaugų, gali būti neesminis kriterijus, apsisprendžiant dėl dalyvavimo mediacijos procese. Mediatoriaus honoraras, kaip žemiau nurodyta, Lietuvoje taip pat yra gerokai mažesnis nei Austrijoje, Vokietijoje ir Didžiojoje Britanijoje.

Iš autorės atlikto tyrimo duomenų matyti, kad mediacijos procedūros išlaidų finansavimo iš valstybės biudžeto labiausiai nori Lietuvos advokatai, mažiausiai – Didžiosios Britanijos. Toks Lietuvos advokatų noras (poreikis) galėjo susiformuoti dėl to, kad mediacijos paslaugos Lietuvoje, priešingai nei, pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje, dar nėra populiarios ir žmonės, tikėtina, dar nesuvokia jų vertės, tad ir mokėti už jas kaip už teisines paslaugas nėra linkę. Kitų valstybių respondentai kiek mažesne apimtimi (daugiau nei 60 proc.) nurodė, kad nori, jog mediacijos procedūros išlaidos būtų finansuojamos iš valstybės biudžeto. Tikėtina, kad taip yra dėl to, jog valstybė, priešingai nei privatus asmuo, turi daugiau finansinių resursų atsiskaityti už suteiktas paslaugas, be to, advokatams nereikia patiems ieškoti klientų (valstybė jų „atsiunčia"). Dėl to ne tik Lietuvos, bet ir dalies užsienio valstybių advokatai yra suinteresuoti valstybės finansavimu, skirtu mediacijos paslaugoms apmokėti.

Be to, kaip minėta, dėl nusistovėjusios praktikos didžiąją dalį teisminės mediacijos atvejų vykdo teisėjai. Tai vertintina kritiškai, nes tokiu būdu yra apribojama kitų profesijų atstovų, įskaitant advokatus, galimybė teikti mediacijos paslaugas teisminėje

---

482 „Mediacijos įkainiai", Mediacijos ir teisinių paslaugų centras, žiūrėta 2024 m. gegužės 18 d., https://mitpc.lt/kainos/.

483 „Mediacijos įkainiai", UAB Teisės angelai, žiūrėta 2024 m. gegužės 18 d., https://www.teisesangelai.lt/privalomoji-mediacija/.

484 „Mediacijos įkainiai", Kauno diena. lt, žiūrėta 2024 m. gegužės 18 d., https://kauno.diena.lt/naujienos/kaunas/miesto-pulsas/uz-advokatu-paslaugas-didesni-ikainiai-989686.

mediacijoje ir gauti iš to pajamas.

Visa tai rodo, kad mediacijos išlaidos didžiąja dalimi priklauso nuo advokato-mediatoriaus paslaugų įkainių ir mediacijos rūšies. Mediacijos įtaka advokato-mediatoriaus pajamoms taip pat neginčytina – jeigu advokatas-mediatorius dirba adekvačiomis rinkai kainomis, mediacija turi teigiamos įtakos advokato pajamoms. Priešingu atveju mediacija didelio pelno advokatui-mediatoriui neneša.

Lietuvoje tiek advokatai, tiek mediatoriai gali teikti mediacijos paslaugas pro bono, t. y. nemokamai[485]. Tuo tarpu Vokietijoje advokatai, nepažeisdami teisininkų mokesčių įstatymo, savo klientams gali siūlyti tik pirmines nemokamas konsultacijas, o likusios teisinės paslaugos, įskaitant mediaciją, teikiamos už atlyginimą[486]. Manytina, kad toks sprendimas yra geras, nes užkertamas keliamas nemokamam darbui – ginčo šalys negali puoselėti vilčių, kad jiems bus dirbama neatlygintinai, o advokatai savo ruožtu negali jaustis „nejaukiai", reikalaudami atlygio už atliktą darbą bei tam skirtą laiką.

Šiuo atžvilgiu Lietuva turėtų pasekti Vokietijos pavyzdžiu ir „neleisti" advokatams teikti mediacijos paslaugų *pro bono* ribotą ar neribotą laiką. Mediacija, kaip ir ginčo sprendimas teisme ar kitu alternatyviu būdu, yra daug profesinių žinių reikalaujanti paslauga, tad ji lygiai taip pat kaip ir teisinės paslaugos turi būti adekvačiai apmokama. Priešingu atveju mediacija advokatams, negaunantiems už ją adekvataus atlygio, ir toliau daugeliui jų liks nepatraukli arba menkai patraukli paslauga. Tas pats pasakytina ir apie teikiamas teisines paslaugas mediacijoje – advokatams, atliekant kitą nei mediatoriaus vaidmenį – tiek advokatai, tiek jų klientai turi suprasti, kad sėkmingai išspręsti ginčą mediacijoje, padedant ne tik mediatoriui, bet ir advokatui, yra daug geriau nei ilgai ir brangiai bylinėtis teisme. Dėl to advokatams už jų teisines paslaugas, suteiktas mediacijoje, nors jos buvo suteiktos per trumpesnį laiką nei, pavyzdžiui, ginčą sprendžiant teisme, taip pat turi būti adekvačiai sumokama.

Teisinių paslaugų draudimas, apimantis ir mediacijos paslaugas, Lietuvoje nepopuliarus[487]. Šis faktorius, neabejotina, taip pat daro neigiamą įtaką mediacijos taikymui advokatų veikloje. Jei draudimo bendrovės pradėtų intensyviai skatinti teisinių paslaugų draudimą, apimantį ir mediacijos paslaugas, tai neabejotinai paskatintų mediacijos taikymą ir tarp advokatų, ypač neteisminėje mediacijoje. Tuo atveju ginčo šalims nereikėtų mokėti už mediacijos paslaugas, tai darytų draudikas – tarp draudėjo ir kitos ginčo šalies kilus nesutarimui, jų ginčas būtų perduotas mediacijai ir draudėjo mediacijos išlaidas padengtų draudikas.

Lietuvoje mediatoriui, priešingai nei advokatui, drausti savo profesinę veiklą civilinės atsakomybės draudimu nėra būtina, tačiau mediatorius gali tą atlikti savanoriškai, siekdamas sumažinti savo veiklos mediacijoje riziką. Visgi kyla klausimas, ar

---

485 Kaminskienė ir kt., *supra note*, 23: 29.

486 „Bundesgerichtshof Urteil 42/16", Bundesgerichtshof, žiūrėta 2021 m. gruodžio 14 d., http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=78169&pos=0&anz=1.

487 Lietuvos draudikų asociacijos duomenimis 2022 m. tik 1,2% visų parduotų draudimo polisų sudarė teisinių išlaidų draudimas.

advokatui-mediatoriui Lietuvoje reikia tą daryti, t. y. ar siekiant sumažinti riziką, vykdant mediaciją, advokatui reikia drausti savo kaip mediatoriaus veiklą papildomai, jau esant apdraustai advokato profesinei veiklai. Toks klausimas kyla, kadangi advokato profesinės veiklos draudimas galimai neapimtų advokato kaip mediatoriaus veiklos civilinės atsakomybės. Tokia prielaida daroma, remiantis LR advokatūros įstatymo 20 straipsnio 2 dalimi, pagal kurią advokato profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo objektas yra advokato civilinė atsakomybė už advokato, advokato padėjėjų ir kitų advokato ar advokatų profesinės bendrijos darbuotojų neteisėtais veiksmais vykdant advokato veiklą padarytą žalą. O advokato veikla, remiantis LR advokatūros įstatymo 4 straipsnio 3 dalimi, yra teisinių paslaugų teikimas. Mediacija, remiantis LR mediacijos įstatymo 2 straipsnio 4 dalimi, yra civilinių ar administracinių ginčų sprendimo procedūra, kurios metu vienas ar keli mediatoriai padeda ginčo šalims taikiai spręsti ginčą.

Atsižvelgiant į tai, kad mediacija Lietuvoje laikoma neteisine paslauga, galima pateikti šias išvadas:

Kadangi mediacija Lietuvoje laikoma neteisine paslauga, kyla neaiškumų dėl draudimo sistemos taikymo advokatams-mediatoriams. Nors advokatai privalo turėti profesinės veiklos draudimą, kyla klausimas, ar šis draudimas apima mediacijos veiklą, kuri teisiškai nelaikoma advokato tiesiogine profesine veikla. Dėl šio neaiškumo advokatai-mediatoriai gali vengti aktyviai dalyvauti mediacijoje, nes nėra tikri dėl civilinės atsakomybės padengimo.

Dėl to kad mediacija nėra teisinė paslauga, teisinių išlaidų draudimas, kuris galėtų apimti mediacijos išlaidas, nėra tinkamai išplėtotas. Tai reiškia, kad šalys yra mažiau linkusios rinktis mediaciją, nes nėra draudimo, kuris padengtų šios procedūros išlaidas. Dėl to mediacija tampa finansiškai mažiau patraukli ginčo šalims, ir jos dažniau renkasi teismus kaip ginčų sprendimo priemonę.

Advokatams-mediatoriams kyla rizika dėl neaiškios atsakomybės draudimo aprėpties. Kadangi mediacija laikoma neteisine paslauga, advokatų profesinės veiklos draudimas gali neapimti mediacijos metu kilusių atsakomybės atvejų. Advokatams-mediatoriams kyla didesnė rizika, nes jie nėra tikri, ar jų atsakomybė už mediacijos procesą būtų tinkamai apdrausta. Šis neaiškumas mažina advokatų motyvaciją aktyviai vykdyti mediacijos veiklą ir skatinti ją kaip ginčų sprendimo metodą.

Būtina valstybės intervencija siekiant aiškiai apibrėžti mediacijos kaip neteisinės paslaugos draudimo reglamentavimą. Kadangi mediacija nėra laikoma teisine paslauga, valstybės lygmeniu būtina sukurti aiškias gaires dėl mediacijos išlaidų draudimo ir advokatų-mediatoriams taikomos atsakomybės draudimo aprėpties. Siekiant užtikrinti advokatų saugumą vykdant mediacijos veiklą, būtina aiškiai nustatyti, kad profesinės veiklos draudimas apimtų ir mediacijos procesus. Tai skatintų advokatus labiau įsitraukti į mediacijos veiklą ir padidintų šios ginčų sprendimo priemonės patrauklumą visuomenei.

Didžiojoje Britanijoje mediacijos išlaidas lemia iš esmės tie patys veiksniai kaip ir Lietuvoje. Nors oficialių mokestinių skalių Didžiojoje Britanijoje nėra, CEDR 2018

m. atliktas auditas[488] rodo, kad mediacijos įkainiai nepriklauso nuo to, ar bus inicijuotas teisminis procesas. Didžiojoje Britanijoje vidutinis mokestis už vienos dienos tarpininkavimą, kurį atlieka mažiau patyręs mediatorius, siekia 1 512 svarų sterlingų (1708.25 eurų), o vidutinis mokestis už vienos dienos tarpininkavimą, kurį atlieka patyręs mediatorius, siekia 4 500 svarų sterlingų (5084.09 eurų).

Paprastai ginčo šalys Didžiojoje Britanijoje sutinka dalytis mediacijos išlaidomis ir padengti savo teisinio atstovavimo išlaidas, patirtas taikant mediaciją. Tačiau pasitaiko atvejų, kai viena iš ginčo šalių sutinka padengti visas mediacijos išlaidas tam, kad paskatintų kitą šalį dalyvauti mediacijoje. Taigi, galima teigti, kad nors Didžiojoje Britanijoje nėra teisinių nuostatų, reglamentuojančių mediatorių honorarus, juos nustato rinka, kurioje pagrindinį vaidmenį atlieka mediatoriaus kvalifikacija ir patirtis. Taip pat paminėtina, jog Didžiojoje Britanijoje mediatoriams vidutiniškai už 3–4 valandas darbo lieka neatlyginta. Tai nutinka dėl to, kad mediatorius neapmokestino visų savo darbo valandų arba dėl to, kad jis dirbo pagal fiksuotą užmokestį[489].

Didžiojoje Britanijoje advokatas visas su mediacija susijusias išlaidas turėtų aptarti mediacijos paslaugų sutartyje, nurodydamas ginčo šalims, kokios yra jų galimybės gauti finansinę pagalbą. Didžiojoje Britanijoje finansinė pagalba mediacijos procese gali būti teikiama sprendžiant vartotojų ginčus, šeimos ginčus, ginčus, kylančius medicininių paslaugų srityje, taip pat ginčus, kylančius tam tikrose paveldėjimo teisinių santykių srityse. Norint gauti finansinę pagalbą mediacijai, labai svarbu, kad pareiškėjas įrodytų, jog mediaciją jis laiko prioritetine ginčo išsprendimo galimybe. Finansinė pagalba spręsti ginčus mediacijos būdu Didžiojoje Britanijoje paprastai teikiama tik neteisminės mediacijos atveju[490]. O Anglijoje finansinė pagalba mediacijoje teikiama tik šeimos klausimais ir tik tuomet, jei ginčo šalys atitinka sąlygas, būtinas teisinei pagalbai gauti[491].

Labai svarbu, jog Didžiojoje Britanijoje, neturint tinkamo profesinio draudimo, negalima teikti mediacijos paslaugų. Tiek advokatai-mediatoriai, tiek kiti mediacijos paslaugų teikėjai privalo būti apdraudę savo civilinę atsakomybę ne mažesne kaip 1 000 000 svarų sterlingų (1.129.800,00 eurų) suma. Advokatų profesinis draudimas Didžiojoje Britanijoje visiškai atitinka šį reikalavimą, ko negalima pasakyti apie Lietuvą – vieno advokato profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo minimali draudimo suma Lietuvoje yra 29 000 eurų vienam draudžiamajam įvykiui (LR advokatūros įstatymo 20 straipsnio 4 dalis), t. y. trisdešimt keturis kartus mažesnė suma, lyginant su Didžiąja Britanija. Tai rodo, kad tiek advokatai, tiek ginčo šalys, Lietuvoje gali jaustis ženkliai mažiau saugūs nei Didžiojoje Britanijoje, kadangi draudiminio įvykio atveju draudiko išmokama suma būtų sąlyginai nedidelė. Likusią žalos sumą tektų dengti pačiam advokatui.

Turėti civilinės atsakomybės draudimą advokatams, vykdantiems mediaciją

488 „The Eighth Mediation Audit“, *supra note*, 273: 11.

489 *Ibid.,* 12.

490 Serbu, *supra note*, 28: 128.

491 *Ibid*., 130.

Didžiojoje Britanijoje, yra svarbu ne tik dėl to, jog, teikiant mediacijos paslaugas, to reikalaujama *de jure*, bet ir dėl to, kad netinkamai suteiktos mediacijos paslaugos advokatui gali užtraukti griežtą atsakomybę. Pavyzdžiui, nepriklausomai nuo mediacijos paslaugų sutarties sąlygų, remiantis CEDR atliktu tyrimu[492], Didžiojoje Britanijoje galimos fiksuotos baudos[493] už mediacijos pažeidimus, įskaitant profesinio aplaidumo ar sukčiavimo atvejus. Baudos skaičiuojamos pagal skalę, pradedant nuo 500 svarų sterlingų ir baigiant 75 000 svarų sterlingų suma. Be to, Anglijos ir Velso CMC[494] skundų nagrinėjimo procedūra numato, kad, esant reikalui, advokatas-mediatorius gali būti pašalintas iš pareigų. Advokatai, vykdydami mediacijos procedūrą, privalo apie pažeidimus informuoti juos akreditavusią organizaciją pagal tam tikrus pažeidimų kodus. Svarbu pažymėti, kad fiksuotų baudų taikymas mediacijoje nėra paplitęs reiškinys Didžiojoje Britanijoje. Dažniausiai naudojami kiti sankcijų mechanizmai, pavyzdžiui, įspėjimai.

Vokietijoje mediacijos išlaidos laikomos vienu iš esminių kriterijų, galinčių mediacijai suteikti pranašumą prieš teisminį procesą. Vokietijoje mokestis už mediacijos paslaugas nėra teisiškai reglamentuotas, todėl jį gali nustatyti patys paslaugų teikėjai. Visgi ekonominę mediacijos naudą skaičiais nėra lengva nustatyti. Teigiama[495], kad jei ieškinio vertė būtų 30 000 eurų, tai teismo išlaidos gali siekti 10 494,80 eurų, arbitražo išlaidos – 6 862 eurų, o mediacijos išlaidos siektų tik 3.392,40 eurų. Be to, greta finansinių išlaidų gali būti patiriama ir kitų, kartais vadinamų užslėptų išlaidų, pvz., darbo jėgos praradimas, verslo santykių sugriovimas, nemokumo rizika ir t. t.[496]

Priešingai nei Lietuvoje ir Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje valstybė nefinansuoja mediacijos paslaugų nei valstybės garantuojamos teisinės pagalbos forma, nei kitokiu būdu. Tačiau Vokietijoje, priešingai nei Lietuvoje, daugelis draudimo kompanijų dengia mediacijos proceso išlaidas, jas įtraukdami į draudiminių paslaugų katalogus. Iš 2013 m. atlikto „Fairmitteln & Fairfinden" tyrimo[497] matyti, kad 85 proc. draudikų, kurie teikia teisinių išlaidų draudimą, mediaciją yra įtraukę į savo paslaugų katalogą. Taip yra todėl, kad draudikai, kurie teikia teisinių paslaugų išlaidų draudimą, siekia išvengti ilgai trunkančių ir brangių teisminių procesų. Draudimo išmokos mediacijos

---

492 „The Eighth Mediation Audit", *supra note*, 273: 13.

493 Didžiojoje Britanijoje fiksuotos baudos už mediacijos pažeidimus gali būti taikomos pagal keletą skirtingų teisinių mechanizmų: šalys gali susitarti dėl fiksuotų baudų savo mediacijos sutartyje, teismas gali taikyti fiksuotas baudas už mediacijos pažeidimus, mediatorių profesinės organizacijos turi savo elgesio kodeksus, kuriuose numatytos fiksuotos baudos už pažeidimus, Civilinio proceso taisyklėse (CPR) numatyta, kad teismas gali skirti baudą iki 5000 svarų sterlingų šaliai, kuri be pagrindo atsisako dalyvauti mediacijoje.

494 Anglijos ir Velso CMC, CMC, žiūrėta 2020 m. kovo 9 d., https://civilmediation.org/.

495 Reinhard Greger, „Mediation und Gerichtsverfahren in Sorge- und Umgangsrechtskonflikten". Pilotstudie zum Vergleich von Kosten und Folgekosten, žiūrėta 2021 m. liepos 10 d., https://www.reinhard-greger.de/dateien/ikv3.pdf.

496 *Ibid*.

497 „Mediation.de", žiūrėta 2020 m. balandžio 12 d., https://www.mediation.de/studie-pdf?action=load&code=d697c256c4c251b6339030.

išlaidoms dengti dydis Vokietijoje priklauso nuo draudimo sutarties sąlygų. Pastebima, kad mediacijos išlaidoms dengti vieni draudikai išmoka, pvz., 180 Eur dydžio draudimo išmoką, kiti – 1 500 Eur, treti – 2 000 Eur[498]. Tai labai prisideda prie mediacijos plėtros advokatų veikloje.

Vokietijoje, kaip ir daugelyje kitų Europos valstybių, remiantis Vokietijos advokatų paslaugų apmokėjimo įstatymu[499], egzistuoja du tradiciniai advokatų honoraro apskaičiavimo modeliai – fiksuotas mokestis bei valandinis. Kadangi mediatoriaus paslaugų mokestis nepriklauso nuo ginčo išsprendimo sėkmės, advokatai-mediatoriai privalo reikalauti tik pagrįstų honorarų, paisydami ginčo pobūdžio ir sudėtingumo, taip pat atsižvelgdami į numatomą mediacijos proceso trukmę ir savo kvalifikaciją[500].

Advokatas-mediatorius, priešingai nei advokatas, teikiantis teisines paslaugas teisminiame procese, daugeliu atveju gali greičiau uždirbti pinigų. Taip yra todėl, nes dažnai mediacija yra trumpesnė nei ilgai trunkantis teismo procesas. Vidutiniškai ilgiausiai mediacijos procesas gali trukti kelis mėnesius, tad suprantama, kad per tokį laiką neįmanoma gauti jokio teismo sprendimo. Dėl to advokatas, vykdantis mediaciją Vokietijoje, neturėtų baimintis, kad sumažės jo pajamos, palyginti su užmokesčiu, kurį gautų iš įprastos advokato veiklos. Išskyrus atvejus, kai advokato honoraras susietas su ginčo sprendimo trukme (valandinis, ne fiksuotas), kadangi labai panašią ar tokią pat sumą, tik greičiau, jis užsidirbs iš mediacijos.

Išanalizavus Vokietijos teisinės sistemos ypatumus, susijusius su mediacijos paslaugomis ir draudimu, galima pateikti šias išvadas:

Vokietijos draudimo sistema suteikia advokatams pranašumą mediacijos. Vokietijoje, jei į teisinių paslaugų išlaidų draudimą įtraukiamos mediacijos paslaugos, draudimo išmoka gali būti išmokama tik tuo atveju, jei mediaciją vykdo advokatas, turintis mediatoriaus kvalifikaciją. Tai suteikia advokatams reikšmingą pranašumą prieš mediatorius, kurie nėra advokatai. Ši sistema skatina rinktis advokatus-mediatorius, kas stiprina advokatų poziciją rinkoje ir suteikia jiems daugiau galimybių vykdyti mediacijos veiklą.

Advokato profesinės veiklos draudimas apima ir mediaciją. Vokietijoje advokato veikla, taikant mediaciją, įskaitant advokato-mediatoriaus veiklą, yra laikoma advokato profesine veikla, net jei pati mediacija nėra laikoma teisine paslauga. Todėl advokato profesinės veiklos draudimas automatiškai apima ir mediacijos paslaugų teikimą. Tai reiškia, kad advokatams nereikia papildomai draustis, kad būtų padengta jų atsakomybė, susijusi su mediacijos vykdymu. Tokia draudimo sistema yra palanki advokatams, nes ji padengia tiek advokato, tiek mediatoriaus veiklą, užtikrinant jų teisinį saugumą.

Kadangi advokato profesinės veiklos draudimas apima ir mediacijos veiklą, papildomas draudimas advokatams, vykdantiems mediaciją, Vokietijoje nėra būtinas.

---

498 Beatrix Wolfer, „Die Mediationsklauseln in den ARB der Rechtsschutzversicherer“, 46, LL.M. akademischer Abschlussarbeit, žiūrėta 2020 m. balandžio 19 d., https://www.anwaltskanzlei-wolfer.de/fileadmin/public/Testordner/Mediationsklauseln-Rechtsschutzversicherung.pdf,

499 „Vokietijos RVG“, *supra note*, 288.

500 Chrysogonos, *supra note*, 39: 7.

Advokatams užtikrinama visapusiška apsauga vykdant abi veiklas, o tai leidžia sumažinti draudimo išlaidas ir išvengti nereikalingų finansinių įsipareigojimų. Ši sistema yra efektyvi ir prisideda prie advokatų profesinės veiklos stabilumo, leidžiant jiems drąsiau vykdyti mediacijos paslaugas.

Nors mediatoriaus veikla Vokietijoje neprivalo būti apdrausta civilinės atsakomybės draudimu, mediatoriai, kaip ir kiti laisvai samdomi darbuotojai, yra aktyviai skatinami drausti savo veiklą. Vis dėlto advokatams-mediatoriams ši pareiga neprivaloma, nes jų profesinės veiklos draudimas jau apima mediacijos paslaugas. Tai sukuria palankesnę aplinką advokatams, lyginant su kitais mediatoriais, ir skatina juos aktyviai įsitraukti į mediacijos rinką.

Nepaisant to, Vokietijoje vis dar manoma, jog daugelis advokatų nenori taikyti mediacijos, nes baiminasi, kad mediacijos taikymas sumažins jų pajamas. Tai atsispindi ir autorės vykdytoje apklausoje, kuri yra aprašoma V šio darbo dalyje.

Remiantis **Austrijos** advokatų įstatymu[501], advokatai ir jų klientai dėl suteiktų paslaugų susitaria laisvai, pasirinkdami valandinį arba fiksuotą užmokestį. Pagal Advokato profesinės veiklos gairių 50 straipsnio 1 dalį[502], advokatas gali laisvai susitarti ir dėl vienkartinio užmokesčio. Visgi advokatui rekomenduojama informuoti savo klientą apie tai, kaip bus skaičiuojamas užmokestis. Jeigu dėl užmokesčio nesusitariama, tada taikomos Austrijos advokatų tarifų įstatymo (vok. Rechtsanwaltstarifgesetz)[503] arba Bendrųjų advokatų užmokesčio kriterijų įstatymo (vok. Allgemeine Honorar-Kriterien)[504] nuostatos. Advokatui, vykdančiam mediaciją, užmokestis Austrijoje skaičiuojamas taip pat, kaip ir teikiant teisines paslaugas. Tačiau reikalaujama, kad dėl visų mediacijos išlaidų, įskaitant ir honorarą advokatui-mediatoriui, būtų susitarta raštu. Paprastai advokato-mediatoriaus užmokestis Austrijoje svyruoja nuo 120 iki 400 eurų už valandą komerciniuose ginčuose ir nuo 90 iki 400 eurų už valandą civiliniuose ginčuose. Šeimos mediacijos atveju taikomas apie 200 eurų dydžio užmokestis už valandą[505]. Austrijoje ginčo šalims nėra teikiama valstybės garantuojama teisinė pagalba, ginčus sprendžiant mediacijoje. Išimtis taikoma tik sprendžiant šeimos ginčus, kai valstybė, atsižvelgusi į ginčo šalių darbo užmokesčio dydį bei vaikų skaičių, gali finansuoti mediatoriaus užmokestį ar jo dalį.

Pagal Austrijos ZivMediatG 19 straipsnį[506], mediatorius privalo turėti mediatoriaus civilinės atsakomybės draudimą. Minimali draudimo išmoka vienam draudžiamam įvykiui yra 400 000 eurų. Tokia draudimo išmokos suma atitinka Austrijoje esančių laisvųjų profesijų atstovų draudimo taisykles. Austrijoje minimali draudimo išmoka

501 „Austrijos RAO“, *supra note*, 316.

502 „Austrijos RL-BA“, *supra note*, 333: 50.

503 „Austrijos RATG“, Jusline, žiūrėta 2020 m. balandžio 27 d., https://www.jusline.at/gesetz/ratg.

504 „Austrijos AHK“, Österreichischer Rechtsanwaltskammertag, žiūrėta 2020 m. spalio 6 d., https://www.rechtsanwaelte.at/kammer/gesetzestexte/.

505 „Austrijos advokatūra“, žiūrėta 2021 m. liepos 10 d., https://www.rechtsanwaelte.at/buergerservice/rechtsgebiete/mediation/

506 „Austrijos ZivMediatG“, *supra note*, 310:§ 19.

vienam draudžiamajam įvykiui yra kone perpus mažesnė nei Didžiojoje Britanijoje, tačiau vis tiek gerokai didesnė nei Lietuvoje.

Remiantis Austrijos RAO, advokatai privalo turėti savo profesinės veiklos civilinės atsakomybės draudimą. Minimali draudimo išmoka vienam draudžiamam įvykiui, analogiškai ir mediacijos atvejui, turi būti 400 000 eurų. Draudikai privalo nedelsdami pranešti advokatūrai apie bet kokias aplinkybes, kurios reiškia arba gali reikšti draudimo apsaugos nutraukimą ar apribojimą. Austrijoje, kaip ir Lietuvoje, nėra reglamentuota, ar advokato profesinės veiklos draudimas apima mediacijos paslaugų teikimą ir ar dėl to advokatas, apdraudęs advokato profesinę veiklą, laikoma, yra apdraudęs ir savo mediatoriaus profesinę veiklą.

Visgi remiantis tuo, kad Austrijoje advokato-mediatoriaus veikla laikoma teisine paslauga, manytina, jog advokato profesinės veiklos draudimas Austrijoje apima advokato veiklą mediacijos procese, įskaitant ir mediacijos paslaugų teikimą. Dėl to Austrijoje advokatui-mediatoriui, apdraudusiam advokato profesinę veiklą, papildomas draudimas nėra reikalingas.

Apibendrinant tai, kas pasakyta, darytina išvada, kad tiek advokatas veikia mediacijos išlaidų dydį, tiek mediacija turi įtakos advokato pajamoms. Ši tarpusavio sąveika atskleidžia glaudų ryšį tarp advokato veiklos ir mediacijos sričių. Siekiant sustiprinti šią sąveiką ir užtikrinti abipusę naudą, autorė siūlo du esminius žingsnius: (1) skatinti mediacijos išlaidų draudimą ir (2) užtikrinti, kad advokato profesinės atsakomybės draudimas visais atvejais apimtų advokato-mediatoriaus veiklą, nepriklausomai nuo to, advokato-mediatoriaus veikla laikoma teisine paslauga, ar ne, tą aiškiai įtvirtinant įstatyminiame lygmenyje. Tai atsispindi ir autorės atliktame tyrime. Atsakydami į klausimą, kokie veiksniai galėtų paskatinti mediacijos taikymą advokatų veikloje, 21,99 proc. advokatų nurodė, kad finansinė parama iš valstybės biudžeto mediacijos procedūroms, o 21,14 proc. advokatų, pirmenybę teikė mediacijos išlaidų draudimui. Atsižvelgiant į šio tyrimo rezultatus ir į tai, kad ekonominę naudą žymėjo mažiau nei dešimtadalis respondentų, (Lietuvos – 2,56 proc., Vokietijos – 7,67 proc., Austrijos – 9,52 proc.), galima teigti, kad advokatams mediacinė veikla svarios įtakos jų pajamoms neturi. Kitokia situacija yra tik Didžiojoje Britanijoje.

Ypač tai aktualu tose valstybėse, įskaitant Lietuvą, kuriose tai nėra numatyta jokiame teisės akte, taip pat nėra aiškios advokatūros ir draudikų pozicijos šiuo klausimu[507]. Taigi, pavyzdžiui, Lietuvos atveju, autorė siūlo papildyti LR advokatūros įstatymo 20 straipsnį 10 dalimi, išdėstant ją taip, kad advokato profesinės civilinės atsakomybės privalomasis draudimas apima mediacijos paslaugų teikimą. Šis pasiūlymas dėl teisinių išlaidų draudimo pavyzdžio yra paremtas užsienio praktika. To tikslas ir nauda – didesnis advokatų įsitraukimas į mediaciją ir sykiu didesnė mediacijos sklaida, dažnesnis jos naudojimas, taikymas. Dabar, reikėtų pripažinti, šeimos ginčai Lietuvoje, kuriems yra įvesta privalomoji mediacija, yra medijuojami, nes nėra kito pasirinkimo,

507 Autorė šiame darbe neanalizuoja kitų profesijų atstovų veiklos mediacijoje aspektų. Visiškai galima situacija, kad ir kitų profesijų civilinės atsakomybės draudimas apimtų mediacijos paslaugų teikimą. Autorė tam tikrai pritartų.

tačiau kitos kategorijos ginčų perdavimas mediacijai iki teismo dar yra labai vangus ir ganėtinai retas. Kur kas dažniau ginčai iš karto keliauja į teismą ir tik teisme, teisėjui paraginus, perduodami teisminei mediacijai. Visai kita situacija būtų, jeigu advokatai dažniau nukreiptų klientus į mediaciją, tačiau tai jiems turi būti naudinga.

Autorės siūlymai nepažeidžia mediatorių lygiateisiškumo principo, nes sąžininga konkurencija užtikrina lygias galimybes, tačiau nereiškia, kad visoms profesijoms turi būti taikomos vienodos sąlygos. Įvairios profesijos reikalauja skirtingų reguliavimo formų dėl jų kompetencijos ir atsakomybės skirtumų. Advokatams suteikiama galimybė įtraukti teisinę analizę į mediacijos procesą suteikia pridėtinę vertę, ypač tais atvejais, kai konfliktai susiję su teisiniais klausimais.

Sąžininga konkurencija nereiškia, kad profesijoms turi būti nustatytos identiškos sąlygos, nes profesinės atsakomybės ir kompetencijos lygis skiriasi. Advokatai, turintys specifinių teisinių žinių, yra geriau pasirengę spręsti teisinius klausimus mediacijoje, todėl jų paslaugos gali būti įtrauktos į teisinio draudimo sistemą arba jiems gali būti taikomos specialios draudimo sąlygos. Šios priemonės nėra laikytinos privilegija, o yra skirtos užtikrinti aukštą teikiamų paslaugų kokybę, atsižvelgiant į advokatų profesinę atsakomybę.

Kadangi advokatai teikia tiek teisines konsultacijas, tiek mediacijos paslaugas, logiška, kad jų paslaugų draudimas apima abi šias sritis. Tai atitinka daugelio Europos šalių, tokių kaip Prancūzija[508], Vokietija[509], Austrija[510], Nyderlandai[511] ir Jungtinė Karalystė[512], praktiką, kurioje pripažįstama advokatų, teikiančių mediacijos paslaugas, ypatinga padėtis. Šios šalys taiko platesnes draudimo sąlygas, apimančias profesinę civilinę atsakomybę bei teisinės pagalbos išlaidas, atsižvelgiant į advokatų specifines teisines žinias ir atsakomybę. Tokia praktika ne tik saugo advokatus, bet ir užtikrina efektyvų ginčų sprendimą, kas yra svarbu visai teisinei bendruomenei. Tokia advokatų draudimo sistema Europos šalyse rodo, kad šios priemonės yra pripažintos ir plačiai taikomos teisinėje praktikoje, skatindamos teisinį saugumą ir ginčų sprendimo efektyvumą.

---

508 Médiation de l'Assurance. „*Le médiateur de l'assurance*“, žiūrėta 2024 m. rugsėjo 21 d. https://www.mediation-assurance.org.

509 Bundesrechtsrechtskammer (BRAK). „*Berufshaftpflichtversicherung für Rechtsanwälte in Deutschland* “, žiūrėta 2024 m. rugsėjo 21 d. https://www.brak.de/suchergebnisse/?tx_solr%5Bq%5D=berufsversicherung+f%C3%BCr+rechtsanw%C3%A4lte.

510 Österreichische Rechtsanwaltskammertag. „*Berufshaftpflichtversicherung für Rechtsanwälte und Mediatoren*“, žiūrėta 2024 m. rugsėjo 21 d. https://www.oerak.at/index.php?id=1353&tx_kesearch_pi1%5Bsword%5D=Berufshaftpflichtversicherung+f%C3%BCr+Rechtsanw%C3%A4lte+und+Mediatoren&x=18&y=12.

511 Nederlandse Orde van Advocaten. „*Verzekeringsvoorwaarden voor mediators en advocaten*. žiūrėta 2024 m. rugsėjo 21 d. https://www.advocatenorde.nl/zoeken.

512 The Law Society of England and Wales. „*Professional indemnity insurance and mediation services*“, žiūrėta 2024 m. rugsėjo 21 d. https://www.lawsociety.org.uk/search?q=mediation-insurance.

4.6. Advokato, norinčio dalyvauti mediacijoje, kvalifikacijai keliami reikalavimai

Pirmiausia pastebima, kad, analizuojant advokato mediatoriaus kvalifikacijai, jo kompetencijai keliamus reikalavimus bei gretinant užsienio šalių praktikas šiuo klausimu, aptinkami skirtingi reikalavimai. ES Mediacijos Direktyvos 4 straipsnyje [513] valstybėms narėms suteikiama plati veiksmų sritis, svarbu, kad būtų užtikrinamos veiksmingos mediacijos paslaugos ir šių paslaugų kokybės kontrolės tvarka. Europos mediatorių elgesio kodeksas numato, jog, siekiant užtikrinti mediatorių kompetenciją, svarbu skatinti tinkamą mokymą bei pastovų žinių bei praktinių įgūdžių atnaujinimą[514]. Stiprinantis mediacijos sėkmę veiksnys yra itin aukšta advokato kvalifikacija mediacijos srityje.

Kuo didesnis ginčo šalių susipriešinimas ir kuo sudėtingesni teisiniai santykiai, dėl kurių yra kilęs ginčas, tuo labiau reikalinga aukšta advokato, teikiančio mediacijos paslaugas, kvalifikacija. Visgi autorės atliktas tyrimas atskleidė, kad mažiau nei pusė respondentų savo valstybėje mediatoriaus kvalifikacijai keliamus reikalavimus įvertino labai gerai, tik labai maža dalis advokatų (5,63 proc.) mano, kad jų šalyje mediatoriaus kvalifikacijai keliami reikalavimai yra „labai aukšti“, o 37,32 proc. advokatų, kad „aukšti“. O daugiau kaip pusė advokatų kvalifikacijai keliamus reikalavimus įvertino kaip „vidutinius“, „žemus“ ar „kita“. Tai rodo, kad mediatoriaus kvalifikacijai keliami reikalavimai visose keturiose valstybėse galėtų būti aukštesni. Be to, tyrimo atsakymų išraiškos signalizuoja palankų advokatų požiūrį ne tik į ilgesnius, bet ir į specializuotus mokymus, skirtus advokatams, kurie mediacijoje atlieka ne tik mediatoriaus, bet ir atstovo ar neutralaus patarėjo vaidmenis.

Akivaizdu, kad besikeičianti ginčų sprendimo aplinka verčia advokatus nenutrūkstamai specializuotis. Susidarius ginčo situacijai, advokatai dažnai yra pirmieji kontaktiniai asmenys, todėl svarbu, kad jie ne tik tinkamai informuotų savo klientus apie alternatyvias ginčų sprendimo galimybes, bet ir, reikalui esant, patys galėtų tokias paslaugas tinkamai suteikti.

Lietuvoje advokatai ir kiti asmenys, siekiantys būti įrašyti į LR mediatorių sąrašą, turi atitikti šiuos reikalavimus: 1) turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą; 2) būti išklausę ne trumpesnius kaip 40 akademinių valandų mokymus mediacijos tema ne anksčiau kaip prieš penkerius metus iki kreipimosi dėl įrašymo į LR mediatorių sąrašą dienos; 3) išlaikyti mediatorių kvalifikacinį egzaminą; 4) būti nepriekaištingos reputacijos, atsižvelgiant į šio įstatymo 7 straipsnyje nurodytus reikalavimus (LR mediacijos įstatymo 6 straipsnio 1 dalis).

Advokatui, kuris turi ne trumpesnę kaip trejų metų advokato darbo patirtį ir kuris siekia būti įrašytas į LR mediatorių sąrašą, pakanka atitikti LR mediacijos įstatymo 6 straipsnio 1 dalies 1, 2, 4 punktų reikalavimus ir mediatorių kvalifikacinio egzamino laikyti nereikia. Apie šią privilegiją ir jos pagrįstumą autorė jau yra pasisakiusi šio

513 „Mediacijos direktyva“, *supra note*, 15.

514 „Europos mediatorių elgesio kodeksas“, *supra note*, 306.

mokslinio darbo 3.3.1. poskyryje (Mediacijos advokato veikloje teisinis reglamentavimas Lietuvoje). Mediatorių kvalifikacinį egzaminą Lietuvoje organizuoja Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba. Per mediatorių kvalifikacinį egzaminą tikrinamas asmens pasirengimas teikti mediacijos paslaugas, gebėjimas teorines žinias ir įgūdžius taikyti praktiškai, taip pat mediatorių profesinės etikos žinios (LR mediacijos įstatymo 11 straipsnio 1 ir 3 dalys).

Lietuvos mediatorių rūmų pirmininko R. Uscilos nuomone, žvelgiant į priekį ir siekiant mediacijos kokybės, reikėtų įvesti papildomų reikalavimų asmenims, siekiantiems tapti mediatoriais, pavyzdžiui, būti išdirbusiems tam tikrą valandų skaičių kaip mediatorius-stažuotojas ar mediatorius ko mediacijoje[515].

Kitas svarbus aspektas, susijęs su advokatų, kurie vykdo mediaciją, kvalifikacija, yra jos tobulinimas. Kaip nurodyta Europos mediatorių elgesio kodekso 1.1 straipsnyje, mediatoriai turi būti kompetentingi ir gerai išmanyti mediacijos procesą. Reikšmingi veiksniai šiuo požiūriu apima tinkamą mokymą ir nenutrūkstamą žinių bei praktinių mediacijos įgūdžių atnaujinimą. Autorės manymu, advokatai neturėtų būti išimtis, nes ir advokatai, norėdami tapti mediatoriais, turėtų būti įgiję šioje srityje praktinės patirties.

Taigi mediatoriai, įrašyti į LR mediatorių sąrašą, taip pat mediatoriai, kurių veikla šio įstatymo nustatyta tvarka yra laikinai sustabdyta, turi nuolat tobulinti kvalifikaciją. Jie privalo kas penkerius metus pateikti Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai kvalifikacijos tobulinimą įrodančius dokumentus. Mediatorių kvalifikacijos tobulinimo tvarką nustato teisingumo ministras, o mediatorių, kurie yra teisėjai, – Teisėjų taryba (LR mediacijos įstatymo 8 straipsnio 1–3 dalys).

Remiantis Mediatorių kvalifikacijos tobulinimo tvarkos aprašu, patvirtintu LR teisingumo ministro 2018 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 1R-289, mediatorius per penkerius metus turi išklausyti ne trumpesnius kaip 20 akademinių valandų mokymus, kuriuose gilinamasi į mediatorių kvalifikacinio egzamino programoje, kurią tvirtina LR teisingumo ministras, nurodytas temas. Mediatorius gali tobulinti kvalifikaciją mediacijos srityje dalyvaudamas konferencijose, seminaruose, stažuotėse, mainų programose, kursuose ar kituose mokymo renginiuose mediacijos tema, taip pat publikuodamas straipsnius apie mediaciją ar vykdydamas pedagoginę veiklą mediacijos srityje.

Kaip žinia, kvalifikaciją turi tobulinti ne tik mediatorius, bet ir advokatas. Pagal LR advokatūros įstatymo 39 straipsnio 1 dalies 5 punktą, advokatas privalo nuolat tobulinti profesinę kvalifikaciją. Advokatų profesinės kvalifikacijos tobulinimą organizuoja Lietuvos advokatūra nustatyta tvarka. Advokatų ir advokatų padėjėjų kvalifikacijos tobulinimo ir vertinimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos advokatūros advokatų tarybos 2018 m. rugpjūčio 27 d. sprendimu[516], nustato advokatų ir advokatų padėjėjų

515 Rokas Uscila, „Mediatorių kvalifikacinis egzaminas: kodėl jo taip bijome?“ (pranešimas mokslinėje-praktinėje konferencijoje Privalomoji mediacija – iššūkiai ir galimybės, Vilnius, 2020 m. vasario 6 d.), https://www.youtube.com/watch?v=igzpP_5DLM8.

516 „Lietuvos advokatūros advokatų tarybos 2018 m. rugpjūčio 27 d. sprendimas „Dėl advokatų ir advokatų padėjėjų kvalifikacijos tobulinimo ir vertinimo tvarkos aprašo pakeitimo“, Lietuvos advokatūra, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 16 d., https://www.lashop.lt/documents/kvalifikacijos_kelimo_aprasas.pdf.

profesinės kvalifikacijos tobulinimo reikalavimus, įskaitant, kiek balų advokatas turi surinkti per metus, kokia kvalifikacijos tobulinimo veikla ir kiek balų suteikia, kokiais atvejais advokatas kvalifikacijos kėlimo balų neprivalo rinkti. Tad kyla klausimų, ar advokatas, vykdantis tiek advokato, tiek mediatoriaus profesinę veiklą, kvalifikaciją turi kelti skyrium, ar tie patys mokymai galės būti įskaityti tobulinant abi veiklas, ar advokatas, neprivalantis rinkti kvalifikacijos kėlimo balų (žr. Advokatų ir advokatų padėjėjų kvalifikacijos tobulinimo ir vertinimo tvarkos aprašo 5 punktą), tačiau norintis dalyvauti mediacijos procese, privalo kelti kvalifikaciją LR mediacijos įstatymo 8 straipsnio ir Mediatorių kvalifikacijos tobulinimo tvarkos aprašo pagrindu. Kadangi teisės aktais atsakymai į tokius klausimus nepateikiami, vadovaujantis protingumo kriterijais, manytina, jog mokymai galės būti įskaityti tobulinant tiek vieną kvalifikaciją, tiek kitą tik tuo atveju, jeigu jie bus susiję su advokato veikla mediacijoje. Be to, iki to laiko, kol Mediatorių kvalifikacijos tobulinimo tvarkos aprašas ir (ar) kitas teisės aktas nenustato atvejų, kada mediatorius gali būti atleistas nuo kvalifikacijos kėlimo balų rinkimo, advokatas, nors jo profesiją reglamentuojantys teisės aktai tam tikrais atvejais leidžia nerinkti jam kvalifikacijos kėlimo balų, norėdamas vykdyti mediaciją, savo kaip mediatoriaus kvalifikaciją privalės tobulinti teisingumo ministro nustatyta tvarka.

Tobulinti kvalifikaciją advokatui-mediatoriui labai svarbu dėl:

Pirma, siekiant užtikrinti teikiamų mediacijos paslaugų kokybę. Autorės atliktas tyrimas parodė, kad geriausiai savo žinias mediacijos srityje vertino Didžiosios Britanijos ir Austrijos advokatai. Vokietijoje savo žinias apie mediaciją labai gerai įvertino tik šiek tiek daugiau nei trečdalis, o Lietuvoje tik penktadalis advokatų.

Antra, vengiant pašalinimo iš LR mediatorių sąrašo. Tuo atveju, kai mediatorius nesilaiko reikalavimo nuolat tobulinti kvalifikaciją ar Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai nepateikia kvalifikacijos tobulinimą įrodančių dokumentų, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba įspėja mediatorių raštu ir nustato dešimties darbo dienų terminą šiems mediatoriaus veiklos trūkumams pašalinti. Mediatorius, kuris per dešimties darbo dienų terminą nepašalina nurodytų veiklos trūkumų ar Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai nepateikia dokumentų, įrodančių, kad mediatoriaus veiklos trūkumai pašalinti, išbraukiamas iš LR mediatorių sąrašo (LR mediacijos įstatymo 9 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 2 dalis).

Kitas svarbus aspektas, į kurį atkreiptinas dėmesys, yra tas, jog Lietuvoje nėra subjektų, kuriems būtų pavesta kontroliuoti mediacijos mokymus teikiančių asmenų veiklą. Tai nėra gerai, nes dabar Lietuvoje mokymus mediacijos tema gali vykdyti bet kas, bet kaip ir niekas to nekontroliuoja. Dėl to gali nukentėti mediatorių, įskaitant ir advokatus, ir kitus tokiuose mokymuose dalyvaujančius asmenis, kvalifikacija. Taip pat gali nepavykti pasiekti rezultato, kurio yra siekiama, mediatoriaus kvalifikacijos tobulinimo reikalavimu (LR mediacijos įstatymo 8 straipsnis). Be to, tokia situacija neatitinka Europos Tarybos gairių dėl mediacijos šeimos ir civiliniuose santykiuose

geresnio įgyvendinimo[517], pagal kurias bendri registravimo kriterijai turi būti nustatyti ne tik mediatoriams, bet ir mediatorius mokančioms institucijoms. N. Kaminskienės teigimu, šis poreikis yra paaiškinamas siekiu suteikti teisę mokyti asmenis, talkinančius sprendžiant ginčą, ir išduoti atitinkamus jų kvalifikaciją patvirtinančius sertifikatus (pažymėjimus) tik toms įmonėms, institucijoms ar organizacijoms, kurios turi reikalingus išteklius alternatyviose ginčų sprendimo procedūrose asmenims mokyti: žinių, patirties ir atitinkamo personalo – dėstytojų ekspertų (teoretikų ir praktikų)[518].

Didžiojoje Britanijoje kol kas veikia laisva mediatorių akreditavimo sistema, paremta privataus sektoriaus rinkos savi reguliaciniais dėsniais[519]. Tai reiškia, kad mediaciją Didžiojoje Britanijoje gali vykdyti tiek akredituoti, tiek neakredituoti mediatoriai. Tačiau tam, kad mediatoriai būtų įtraukti į teismo mediatorių sąrašą, jie privalo būti akredituoti. Akredituotą, civilinių ginčų sprendimo srityje besispecializuojantį advokatą-mediatorių galima rasti Didžiosios Britanijos Teisingumo ministerijos interneto svetainėje[520] pagal kliento gyvenamąją vietą.

Didžiojoje Britanijoje nereikalaujama, kad mediatorius būtų organizacijos, akredituotos Anglijos ir Velso CMC[521] nariu. Visgi ši taryba yra akreditavusi net 80 organizacijų ir paskaičiuota, kad dauguma mediatorių akredituoti būtent jos organizacijose[522]. Anglijos ir Velso CMC turi teisę kontroliuoti tik tuos mediatorius, kurie yra šios tarybos akredituotos organizacijos nariai. Anglijos ir Velso CMC akreditavimo schema Teisingumo ministerijos laikoma tarsi kokybės ženklu[523].

Jeigu mediatorius nėra kvalifikuotas teisės srities specialistas, prieš imdamasis civilinės ar komercinės mediacijos, jis privalo įrodyti, kad turi reikiamų žinių[524]. Visgi pastebima[525], kad Anglijoje vyrauja tendencija pervertinti teisines žinias mediacijos procese[526]. Viena vertus, teigiama, kad teisinio konteksto nežinojimas gali lemti netinkamą ar neteisėtą susitarimą, kita vertus, nurodoma, jog teisinė kvalifikacija gali pakenkti mediatoriaus neutralumui ar sudaryti sąlygas priimti standartizuotus teisinius sprendimus, tokiu būdu darant neigiamą įtaką šalių valiai bei jų tikriesiems poreikiams[527].

---

517 „Guidelines for a better implementation of the existing recommendation concerning family mediation and mediation in civil matters“, CEPEJ, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 8 d., https://rm.coe.int/16807475b6.

518 Kaminskienė, *supra note*, 192: 232.

519 Serbu, *supra note*, 28: 127.

520 Gov.uk., *supra note*, 317.

521 Information resource for civil, commercial and workplace mediation in England and Wales, žiūrėta 2020 m. balandžio 11 d., https://civilmediation.org/.

522 „Rebooting the Mediation Directive“, *supra note*, 14: 69.

523 *Ibid*.

524 *Ibid*.

525 Valente, *supra note*, 65: 31.

526 *Ibid*., 35.

527 *Ibid*., 34.

Didžiosios Britanijos advokatai-mediatoriai, 12 mėnesių iki akreditacijos (arba pakartotinės akreditacijos) privalo būti stebėję tam tikrą skaičių civilinių ar komercinių mediacijos atvejų, taip pat būti išklausę ne trumpesnius kaip 6 valandų specialius mediacijos tęstinio profesinio tobulinimosi kursus[528]. Pakartotinė akreditacija būtina kas 12 mėnesių.

Vertinant tokius gana trumpus, tik 6 valandų trukmės, metinius tobulinimosi kursus kyla pagrįstas klausimas, ar to pakanka. Šią problemą pastebi ir beveik penktadalis CEDR audito respondentų[529]. 18 proc. respondentų nurodė, kad reikia nustatyti aukštesnius standartus mediacijos akreditavimo ir tęstinio profesinio tobulėjimo srityse, kitaip mediatorių kvalifikacijos lygis bus žemas. Prie žemo mediatorių kvalifikacijos lygio, jų nuomone, prisideda ir palyginus trumpa tęstinių kursų trukmė – vos 6 valandos.

Remiantis Didžiosios Britanijos mediatorių akreditavimo sistemos analize, galima pateikti šias išvadas:

Laisva mediatorių akreditavimo sistema kelia kokybės užtikrinimo iššūkių. Didžiojoje Britanijoje veikianti laisva mediatorių akreditavimo sistema, kuri leidžia dirbti tiek akredituotiems, tiek neakredituotiems mediatoriams, kelia klausimų dėl paslaugų kokybės. Nors Anglijos ir Velso CMC (Civil Mediation Council) akreditacija yra laikoma kokybės ženklu, šis reguliavimas apima tik organizacijas, kurios pasirinko būti akredituotos. Todėl didelė dalis mediatorių lieka už kontrolės ribų, kas gali lemti mediacijos paslaugų kokybės nevienodumą rinkoje.

Advokatų-mediatorių reikalavimai Didžiojoje Britanijoje yra mažiau griežti nei kitose šalyse: Didžiosios Britanijos advokatams-mediatoriams pakanka 6 valandų metinių tęstinio profesinio tobulinimosi kursų, kad būtų išlaikyta akreditacija. Lyginant su Austrijos ar Vokietijos reikalavimais, kur mokymų ir kvalifikacijos kėlimo valandų skaičius yra gerokai didesnis (Vokietijoje – 40 valandų per 4 metus), Didžiosios Britanijos sistema atrodo mažiau griežta. Tai gali lemti žemesnę mediatorių kvalifikaciją ir įtakoti mediacijos paslaugų kokybę.

Tęstinio profesinio tobulinimosi kursų trukmė yra nepakankama: CEDR atlikto audito duomenys rodo, kad 18 proc. respondentų mano, jog mediatorių tęstinio profesinio tobulinimosi kursai turėtų būti ilgesni nei 6 valandos per metus. Dabartinė trumpa mokymų trukmė gali lemti žemą kvalifikacijos lygį ir mediacijos paslaugų kokybės problemas. Todėl Didžioji Britanija turėtų apsvarstyti galimybę ilgesniems ir išsamesniems mokymams, kurie užtikrintų nuolatinį mediatorių profesinį tobulėjimą.

Apibendrinant, Didžiojoje Britanijoje mediatorių akreditavimo sistema, nors ir lanksti, kelia kokybės užtikrinimo klausimų. Dabartinis tęstinio tobulinimosi kursų trumpumas ir teisinių žinių pervertinimas mediacijoje gali neigiamai paveikti mediacijos proceso kokybę ir šalių autonomiją.

Vokietijoje mediatoriaus švietimą ir mokymą reglamentuoja Vokietijos mediacijos

528 „Rebooting the Mediation Directive“, *supra note,* 14:70.

529 „The Eighth Mediation Audit“, *supra note*, 273: 8.

įstatymo 5 straipsnis[530], kuriame numatyta, kad mediatorius, įgydamas tinkamą išsilavinimą ir nuolat tobulindamasis, privalo turėti tokias teorines žinias ir praktinę patirtį, kad galėtų kompetentingai tarpininkauti ginčo šalims. Vokietijoje, kaip ir Lietuvoje, mediatorius turi būti įtrauktas į mediatorių sąrašą. Vokietijos mediacijos įstatymo 3 straipsnyje[531] nustatyta, kad tiek advokatai-mediatoriai, tiek kiti mediacijos paslaugų teikėjai privalo informuoti ginčo šalis apie savo kvalifikaciją ir patirtį mediacijos srityje net ir tuo atveju, jei to nėra prašoma.

Kadangi iki 2017 m. rugsėjo 1 d. Vokietijoje nebuvo nustatytų jokių mokymo standartų ir egzistavo daugybė įvairių programų, skirtų mediatorių mokymams, advokatai, norintys tapti mediatoriais, susidurdavo su problema, pasirinkdami tinkamus mokymus. 2017 m. rugsėjo 1 d., įsigaliojus „Sertifikuotų mediatorių švietimo ir mokymo reglamentui“[532], atsirado daugiau aiškumo mediatorių kvalifikacijos srityje. Pastebima, kad advokatams suteikiamos privilegijos ir mokymo kursas jiems apima mažesnį valandų skaičių (ne mažiau kaip 120 valandų, kai kitiems asmenims ne mažiau 200 valandų). Mokymo turinys yra siauresnis, nes neapima teisinių sferų.

Advokatai, įgiję sertifikuoto mediatoriaus kvalifikaciją, privalo reguliariai dalyvauti tęstinio mokymo kursuose. Mokymo renginių apimtis yra mažiausiai 40 valandų per ketverius metus. Mediatorius gali rinktis, ar jis 40 valandų mokymus atliks vienu metu, ar padalys savo kvalifikacijos kėlimą į keletą trumpesnių pagal laiko sąnaudas mokymų.

Vokietijoje aktyviai vykdomi specializuoti mokymai, skirti tik teisininkams (pavyzdžiui, specializuoti seminarai juristams[533], Zircel seminarai juristams[534], Eiden seminarai juristams[535], Beck akademijos seminarai juristams[536], Vokietijos advokatų akademijos seminarai[537]). Vokietijos universitetuose ir lygiavertėse aukštosiose mokyklose yra vykdomos įvairios mediacijos studijų programos.

Vokietijos federalinis mediatorių sąrašas[538] yra sukurtas taip, kad ginčo šalys galėtų nesudėtingai rasti tokį mediatorių, kuris geriausiai atitinka jų poreikius bei lūkesčius konkrečiu atveju. Sąrašas leidžia diferencijuoti mediatorius skirtingu pagrindu, pvz., specialybės, išsilavinimo, specializacijos, patirties, mokymų apimties, universitetinio laipsnio, užsienio kalbų mokėjimo, narystės mediatorių asociacijose, galimybės vykdyti mediaciją internetu ar telefonu. Be to, ieškodamos tinkamo mediatoriaus, ginčo

---

530 „Vokietijos MediationsG“, *supra note*, 285:§ 5.

531 „Vokietijos MediationsG“, *supra note*, 285:§ 3.

532 „Vokietijos ZMediatAusbV, Bundesamt für Justiz“, žiūrėta 2020 m. spalio 11 d., https://www.gesetze-im-internet.de/zmediatausbv/BJNR199400016.html.

533 „Juristische Fachseminare“, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 19 d., https://www.juristische-fachseminare.de.

534 „Seminar Zircel“, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 19 d., https://www.seminarzircel.de.

535 „Eiden Juristische Seminare“, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 19 d., https://eiden-seminare.com.

536 „Beck Seminare“, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 19 d., https://www.beck-seminare.de.

537 „Anwaltakademie“, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 19 d., https://www.anwaltakademie.de.

538 „Mediation.de“, žiūrėta 2020 m. balandžio 24 d., https://www.mediator-finden.de/mediatorsuche.

šalys turi galimybę bendrauti su mediatoriumi telefonu ir gauti nemokamą konsultaciją ar nemokamą instruktažą.

Apibendrinant, galima išskirti šiuos svarbius aspektus, kurie rodytų, kaip Lietuva galėtų pasekti Vokietijos pavyzdžiu siekiant tobulinti mediacijos sistemą:

Advokatų kvalifikacijos ir patirties atskleidimas: Lietuvai vertėtų apsvarstyti galimybę įpareigoti advokatus informuoti ginčo šalis apie savo kvalifikaciją ir patirtį mediacijos srityje, net jei šalys to neprašo. Ginčo šalys dažnai nedrįsta to paklausti, tačiau mediatoriaus kvalifikacija ir patirtis gali turėti esminės reikšmės mediacijos sėkmei. Tokia priemonė skatintų pasitikėjimą mediacijos procesu.

Ilgesni mediatorių mokymai: Mediatorių mokymų trukmė Lietuvoje (40 akademinių valandų) galėtų būti prailginta, kaip tai yra Vokietijoje, kur advokatams skiriama 120 valandų, o kitiems mediatoriams – 200 valandų. Ilgesni mokymai leistų mediatoriams geriau pasirengti šiai veiklai ir užtikrintų aukštesnę mediacijos proceso kokybę.

Didinamas kvalifikacijos tobulinimo valandų skaičius: Advokatų kvalifikacijos tobulinimo reikalavimai Lietuvoje (20 valandų per 5 metus) turėtų būti didinami. Vokietijoje kvalifikacijai kelti per 4 metus skiriama 40 valandų, o Didžiojoje Britanijoje per metus – 6 valandos. Didesnis valandų skaičius užtikrintų nuolatinį mediatorių profesinio pasirengimo atnaujinimą ir tobulinimą.

Reikalavimai mokymų teikėjams: Lietuvoje advokatų-mediatorių mokymus turėtų vykdyti tik tie subjektai, kurie atitinka įstatymais arba poįstatyminiais teisės aktais nustatytus reikalavimus. Tokia priemonė užtikrintų aukštą mokymų kokybę ir atitiktį profesiniams standartams.

Įgyvendinus šiuos pasiūlymus, būtų galima užtikrinti aukštesnę mediatorių kvalifikaciją ir skaidresnį mediacijos procesą, kas skatintų platesnį mediacijos naudojimą kaip efektyvios ginčų sprendimo priemonės Lietuvoje.

Austrijoje mediatorių profesinę kvalifikaciją reglamentuoja įstatymo dėl mediacijos civilinėse bylose 10 straipsnis[539], numatantis, kad mediatorius, baigęs mokymus, privalo turėti reikiamų žinių bei įgūdžių mediacijos procese, taip pat privalo būti susipažinęs su teisės ir psichologijos mokslo pagrindais. Mediacijos mokymus gali vykdyti institucijos, kurias federalinis teisingumo ministras įtraukė į tokių mokymo įstaigų sąrašą.

Austrijoje veikia registruotų ir neregistruotų mediatorių sistema. Neregistruotiems mediatoriams jokie specialūs reikalavimai teisės aktuose nėra nustatyti. Priešingai, registruoti mediatoriai turi būti baigę mediacijos mokymus ir būti įtraukti į mediatorių sąrašą. Šį sąrašą tvarko federalinis teisingumo ministras. Sąraše turi būti nurodyta mediatoriaus pavardė, gimimo data, turimos profesijos, adresas, akademinis laipsnis bei profesinės veiklos sritis.

Asmuo, kuris siekia būti įrašytas į mediatorių sąrašą, turi atitikti tokius reikalavimus: būti ne jaunesnis kaip 28 metų; turėti reikiamą profesinę kvalifikaciją. Asmuo laikomas turinčiu reikiamą profesinę kvalifikaciją, jei yra susipažinęs su pagrindiniais teisiniais ir psichologiniais mediacijos principais ir įgijęs reikiamų žinių mediacijos

539 „Austrijos ZivMediatG“, *supra note*, 310: § 10.

mokymų metu. Austrijoje egzistuojantis reikalavimas mediatoriui būti ne jaunesniam kaip 28 metų amžiaus vertintinas kritiškai, nes advokatais gali tapti ir jaunesnio nei 28 metų amžiaus asmenys, dėl to riboti jų galimybę teikti mediacijos paslaugas tik dėl amžiaus, autorės manymu, yra visiškai neracionalu.

Advokatas-mediatorius turi būti patikimas bei būti apsidraudęs profesinės atsakomybės draudimu. Profesinė kvalifikacija ir patikimumas turi būti įrodyti dokumentais, pavyzdžiui, patikimumas gali būti įrodytas išrašu, patvirtinančiu, jog asmuo nėra įtrauktas į nuteistų asmenų registrą. Be to, vykdant mediaciją, registruotas mediatorius privalo nurodyti klientams, kad jis yra „registruotas mediatorius". Registruotų mediatorių mokymo turinys reglamentuotas federaliniame teisingumo ministro įsakyme dėl registruoto mediatoriaus rengimo Austrijos ZivMediat-AV[540]. Registruoto mediatoriaus mokymai trunka ne mažiau kaip 365 valandos ir susideda iš dviejų dalių, t. y. teorinės bei praktinės. Advokatams šis valandų skaičius yra sumažintas. Mokymo turinį advokatams, notarams, teisėjams, prokurorams bei universiteto teisinės disciplinos dėstytojams taip pat sudaro dvi dalys – teorinė (136 valandos) ir praktinė (84 valandos), iš viso – 220 valandų.

Pažymėtina, kad Austrijoje nuo to laiko, kai mediatoriai yra registruojami į registruotų mediatorių sąrašą, yra privalomas registruotų mediatorių tęstinis mokymas ir kvalifikacijos kėlimas. Kai kurių mediacijos organizacijų nariams siūlomi nemokami kvalifikacijos kėlimo kursai. Pavyzdžiui, 1995 m. įsteigta Austrijos ÖBM[541] yra didžiausia mediacijos asociacija Europoje, kuri savo nariams siūlo ne tik nemokamus kvalifikacijos kėlimo kursus, bet ir daugybę kitų lengvatų, ypač pradinio lygio mediatoriams. Be to, ÖBM nariai gauna vertingų įžvalgų įvairiuose praktinio tarpininkavimo renginiuose, kurių metu sudaroma galimybė mediatoriams praktikuotis ir keistis informacija, žiniomis bei patirtimi su kitais mediatoriais. Pastebima, kad Austrijoje mediatorių mokymai vis labiau specializuojami.

Austrijoje be ÖBM mediacijos srityje veikia ir kitos asociacijos. Advokatams itin reikšminga yra Advokatų asociacija mediacijos ir kooperatyvių derybų klausimais (vok. *Anwaltliche Vereinigung für Mediation und kooperatives Verhandeln*)[542], kuri nustato mediacijos mokymus advokatams ir siekia mediacijos plėtros advokato veikloje. Tik į Austrijos VMG sąrašą [543] įrašyti advokatai gali vykdyti teisminę mediaciją.

Manytina, kad Austrija turėtų pasekti Lietuvos pavyzdžiu ir atsisakyti neregistruotų mediatorių sistemos, kadangi neregistruoti mediatoriai dėl ribotos jų kontrolės – tiek mokymų, tiek atsakomybės požiūriu – gali neigiamai veikti mediacijos paslaugų kokybę. Tačiau mediatorių mokymo klausimu, manytina, pavyzdį iš Austrijos turėtų imti ne tik Lietuva, bet ir Vokietija bei Didžioji Britanija. Tokie veiksniai kaip 1) 365 valandų trukmės mokymai arba 220 valandų trukmės mokymai teisininkams,

---

540 „Austrijos ZivMediatG", *supra note*, 310:§ 10.

541 „Austrijos ÖBM", žiūrėta 2020 m. balandžio 11 d., https://www.oebm.at/.

542 „Die anwaltliche Vereinigung für Mediation und kooperatives Verhandeln", žiūrėta 2020 m. balandžio 29 d., https://www.avm.or.at/de-m/mediation/rolle-des-mediators/.

543 „Austrijos VMG", VMG, žiūrėta 2020 m. gegužės 14 d., https://www.vmg.or.at/mitgliedschaft.

įskaitant advokatus (mokymų trukmės Vokietijoje siekia 120 valandų, Lietuvoje – 40 valandų); 2) reglamentuoto turinio mokymai; 3) mokymus vykdančių subjektų kontrolė neabejotinai prisideda prie mediacijos paslaugų kokybės.

Remiantis Austrijos mediacijos sistemos analize, galima pateikti šias nes išvadas:

Neregistruotų mediatorių sistema kelia rizikų mediacijos paslaugų kokybei. Austrijoje egzistuoja registruotų ir neregistruotų mediatorių sistema, kur neregistruotiems mediatoriams nėra taikomi specifiniai reikalavimai nei mokymų, nei atsakomybės srityse. Dėl to neregistruoti mediatoriai gali teikti žemesnės kokybės paslaugas, nes trūksta kontrolės. Manytina, kad Austrija turėtų pasekti Lietuvos pavyzdžiu ir atsisakyti neregistruotų mediatorių sistemos, siekiant užtikrinti aukštesnę mediacijos paslaugų kokybę ir didesnę paslaugų teikėjų atsakomybę.

Austrijos mediatorių mokymų sistema yra pavyzdinė dėl ilgos mokymų trukmės ir reglamentuoto turinio. Austrijoje registruoti mediatoriai turi išklausyti 365 valandų trukmės mokymus, o teisininkams (advokatams, teisėjams, notarams) taikoma sumažinta 220 valandų programa. Lyginant su kitomis šalimis, pavyzdžiui, Lietuvoje (40 valandų) ir Vokietijoje (120 valandų), Austrijoje mokymų trukmė yra gerokai ilgesnė, o tai padeda užtikrinti, kad mediatoriai įgytų ne tik teorinių žinių, bet ir praktinių įgūdžių. Ši sistema yra pavyzdys, kurį Lietuva, Vokietija ir Didžioji Britanija galėtų sekti, siekiant pagerinti mediatorių profesinę kvalifikaciją.

Kontroliuojami mokymų teikėjai prisideda prie mediacijos kokybės užtikrinimo. Austrijoje mediacijos mokymus gali vykdyti tik tos institucijos, kurias įtraukė federalinis teisingumo ministras, užtikrinant mokymų kokybę. Tai suteikia garantijas, kad mokymus veda kompetentingi ir patikimi mokytojai, o mokymų turinys yra reglamentuotas ir atitinka nustatytus reikalavimus. Lietuva ir kitos šalys galėtų perimti šią patirtį, kad mediatorių mokymo kokybė būtų aukšto lygio ir užtikrintų profesionalų pasirengimą.

Nuolatinis mediatorių kvalifikacijos kėlimas yra būtinas mediacijos paslaugų kokybei palaikyti: Austrijoje mediatorių kvalifikacijos kėlimas yra privalomas, o daugelis mediacijos organizacijų, kaip ÖBM, siūlo nemokamus kursus, taip skatindamos mediatorius nuolat tobulėti. Toks tęstinis mokymasis užtikrina, kad mediatoriai būtų nuolat atnaujinę savo žinias ir gebėjimus, prisitaikydami prie kintančių teisinių ir socialinių reikalavimų. Lietuvoje, Vokietijoje ir Didžiojoje Britanijoje taip pat reikėtų skatinti tęstinį mediatorių kvalifikacijos kėlimą, nes tai tiesiogiai susiję su mediacijos paslaugų kokybės išlaikymu ir tobulinimu.

Apibendrinant, Austrijos mediacijos mokymų ir kvalifikacijos sistema yra gerai išvystyta ir galėtų būti pavyzdys kitoms šalims, siekiant pagerinti mediacijos paslaugų kokybę ir užtikrinti aukštą mediatorių profesinę kvalifikaciją.

Apibendrinant, kuo sudėtingesnis ginčas ir didesnis šalių susipriešinimas, tuo labiau reikalinga aukšta advokato, teikiančio mediacijos paslaugas, kvalifikacija. Valstybėse, kuriose mokymų trukmė ir kvalifikacijos reikalavimai yra minimalūs, būtina juos didinti. Aukšti mokymų standartai, kaip Austrijoje, užtikrina aukštesnę mediacijos kokybę ir didesnę paslaugų sėkmę. Lietuva, Vokietija ir Didžioji Britanija galėtų imti pavyzdį iš Austrijos ir ilgesnių bei labiau specializuotų mokymų diegimo, siekiant

sustiprinti mediacijos paslaugų kokybę ir kvalifikuotą advokatų-mediatoriams keliamų reikalavimų lygį.

4.7. Advokato įtaka mediacijos plėtrai

Advokatai yra ypač svarbūs mediacijos procese dėl savo autoriteto, žinių ir gebėjimo spręsti ginčus. Dėl jų patirties, ginčo šalys dažnai kreipiasi pagalbos į advokatus. Advokatai yra analitiški ir labiau orientuoti į teisines normas nei tarpasmeninius santykius, tačiau mediacijos procese jų vaidmuo turi apimti tiek teisinių, tiek socialinių aspektų derinimą[544]. Visgi yra problemiška advokatus skirstyti į mediacijos šalininkus ar priešininkus[545].

Sėkmingam kliento atstovavimui mediacijoje būtinas kruopštus pasiruošimas ir išsamus kliento informavimas apie mediacijos procesą. Advokatas mediacijos metu turi išlaikyti pusiausvyrą tarp kliento interesų ir teisinių reikalavimų, siekdamas sėkmingo ir teisėto susitarimo. Tam reikalingos ne tik teisinės žinios, bet ir nuolatinis kvalifikacijos tobulinimas mediacijos srityje. Advokatai, norintys atlikti mediatoriaus vaidmenį, turi atitikti keliamus reikalavimus: turėti mediatoriaus kvalifikaciją, laikytis mediatorių elgesio kodekso, turėti profesinės atsakomybės draudimą ir nuolat tobulinti savo įgūdžius. Be to, jie turi sugebėti įrodyti savo klientams, kad yra tinkamai apmokyti ir kvalifikuoti spręsti ginčus, į kuriuos įsitraukia kaip mediatoriai ar atstovai. Šis aukštas profesinės atsakomybės lygis yra būtinas ne tik siekiant išvengti profesinių klaidų, bet ir užtikrinant mediacijos sėkmę, kuri dažnai priklauso nuo advokato gebėjimo tinkamai taikyti teisines normas ir veikti kaip efektyvus tarpininkas ginče.

Advokatų sprendimas rekomenduoti mediaciją priklauso nuo daugybės veiksnių. Objektyvūs veiksniai, kaip teisinis reglamentavimas, yra fiksuoti, tačiau subjektyvūs aspektai, kaip advokato asmeninis požiūris, kompetencija, savikritika ir praktika, gali turėti esminę įtaką tam, ar ginčas bus sprendžiamas mediacijos būdu. Kai kurie advokatai, priklausomai nuo savo požiūrio ir patirties, linkę teikti pirmenybę teismo procesui, nes mano, kad tik teismas gali objektyviai išspręsti ginčą. Tačiau kiti advokatai pripažįsta, kad mediacija turi daug privalumų – mažina emocinę įtampą, leidžia klientams išlaikyti kontrolę sprendimų priėmime ir užtikrina greitesnį ginčo sprendimą.

Advokatų, teigiamai vertinančių mediaciją, požiūris grindžiamas keliais pagrindiniais privalumais. Mediacija ne tik labiau atitinka klientų lūkesčius, bet ir padeda išvengti ilgalaikių teismo procesų su jų sukeliamomis neigiamomis emocijomis bei psichologine įtampa. Mediacija suteikia galimybę ginčo šalims savarankiškai priimti sprendimus, o tai padeda išsaugoti šalių santykius. Be to, mediacijos procesas yra trumpesnis ir gali būti ekonomiškai naudingesnis tiek ginčo šalims, tiek advokatams.

Tačiau yra ir priežasčių, dėl kurių kai kurie advokatai vengia mediacijos. Viena iš pagrindinių priežasčių yra klientų trūkumas, kurie norėtų rinktis mediaciją. Be to, kai kurie advokatai mano, kad mediacija nėra būtina, nes jie sugeba sėkmingai sutaikyti

544 Trossen, *supra note*, 81.

545 Kriegel-Schmidt, *supra note*, 27: 5.

ginčo šalis ir be formalios mediacijos. Be to, klientui gali atrodyti, kad mediacija yra mažiau patikima nei teismas, o rekomenduojant mediaciją gali būti prarandama klien-to pasitikėjimas. Dar viena kliūtis yra tai, kad priešingos šalies advokatas gali neigiamai vertinti mediaciją, o tai apsunkina mediacijos proceso inicijavimą ir įgyvendinimą[546].

Neatsižvelgiant į sunkumus, su kuriais advokatai susiduria, spręsdami ginčo tinka-mumo mediacijai klausimą, jų įsitraukimas į mediacijos procesus yra itin svarbus. Tai patvirtina ir autorės apklaustų mediacijos ekspertų nuomonės. Pavyzdžiui, R. Simaitis pabrėžia, kad, jei advokatai pasitrauktų iš mediacijos proceso ar nuspręstų nesiimti aktyvaus vaidmens, mediacijos plėtra būtų rimtai komplikuota. A. Trossen taip pat nurodo, kad advokatų dalyvavimas mediacijoje yra svarbus, nes jie gali „palaikyti" mediacijos procesą, ypač kai sprendžiamos teisinės problemos, kuriose teisininkų eks-pertizė yra būtina. H. Dexler priduria, kad norint užtikrinti tolesnę mediacijos sklaidą visuomenėje, būtina, kad advokatai ir mediacija nebūtų vertinami kaip konkurencin-gos alternatyvos, o veikiau kaip viena kitą papildančios priemonės ginčų sprendimui. Tai rodo, kad advokatai gali atlikti svarbų vaidmenį ne tik kaip mediacijos šalininkai, bet ir kaip mediacijos proceso integratoriai į teisinę sistemą. Toks požiūris padėtų to-liau plėtoti mediaciją kaip efektyvų ginčų sprendimo būdą ir skatintų advokatų aktyvų dalyvavimą šiame procese.

N. Kaminskienės ir kitų autorių nuomone, teisininkų švietimas mediacijos klausi-mu daro esminę įtaką formuojant pozityvų mediacijos proceso vertinimą tiek advo-katų bendruomenėje, tiek visuomenėje apskritai[547]. Mediacijoje advokatai paprastai atsiduria tik tada, kai teismas rekomenduoja mediaciją ir įtikina, kad šalys galėtų pa-mėginti mediacijos procesą, nes advokatai turi per mažai informacijos ir žinių, kas yra mediacija ir kokios yra mediacijos galimybės spręsti ginčą nesikreipiant į teismą. Tai – didelė problema, kadangi mediacijos nauda yra akivaizdi[548].

Apibendrinant, advokatų vaidmuo mediacijoje yra itin reikšmingas mediacijos plėtrai ir efektyvumui. Nors egzistuoja įvairių sunkumų, susijusių su advokatų po-žiūriu į mediaciją, mokslininkų nuomonės aiškiai pabrėžia, kad advokatų dalyvavi-mas mediacijoje skatina šio metodo augimą ir pripažinimą teisinėje praktikoje. Todėl advokatų ir mediatorių bendradarbiavimas bei tinkamas advokatų įsitraukimas į me-diacijos procesą gali prisidėti prie geresnių ginčų sprendimo rezultatų ir visuomenės pasitikėjimo šiuo metodu.

Įdomu pastebėti, kad advokato profesija Lietuvoje yra vyraujanti tarp mediato-rių[549], įrašytų į LR mediatorių sąrašą. Tai reikšmingai rodo advokatų įtaką mediacijos plėtrai šalyje. Advokatai ne tik aktyviai dalyvauja mediacijos procesuose, bet ir savo

---

546 Kriegel-Schmidt, *supra note*, 27: 28

547 Kaminskienė ir kt., *supra note*, 21: 49.

548 Černiauskas, *supra note*, 403.

549 Autorės 2021 m. rugpjūčio 8 d. paskaičiavimais, tarp 822 mediatorių, 217 yra advokatai ir 22 advokatų padėjėjai. Šiuo metu tikslaus advokatų, įrašytų į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą, skaičiaus nepavyko rasti viešai prieinamuose šaltiniuose. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos svetainėje nėra galimybės lengvai diferencijuoti mediatorių pagal jų profesiją, įskaitant advokatus.

autoritetu bei teisinėmis žiniomis prisideda prie mediacijos populiarinimo ir jos pripažinimo kaip efektyvaus ginčų sprendimo būdo.

Kadangi advokatai Lietuvoje dažniausiai yra tie specialistai, į kuriuos kreipiamasi kilus ginčui, jų aktyvus dalyvavimas mediacijos procese padeda suformuoti visuomenės požiūrį į mediaciją. Tai rodo, kad advokatai yra svarbus mediacijos plėtros variklis, nes jų teisinės žinios ir patirtis padeda užtikrinti, kad mediacijos procesas būtų veiksmingas, o klientų lūkesčiai būtų patenkinti.

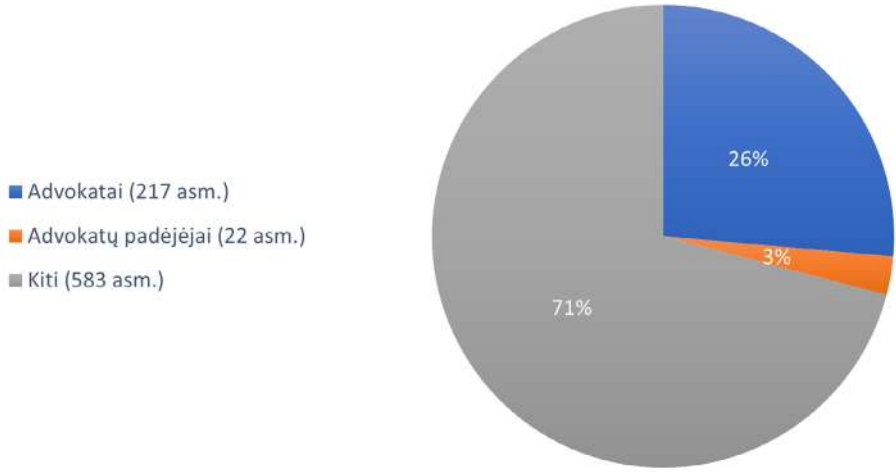

1 pav. Mediatoriai, įrašyti į LR mediatorių sąrašą[550]

Nors advokatų įsitraukimas į mediacijos procesą Lietuvoje yra labai svarbus, mediacijos plėtra priklauso ne tik nuo jų įtakos. Autorės atliktas tyrimas parodė, kad pagrindinė priežastis, kodėl advokatai dažnai nesiima mediacijos savo veikloje, yra klientų, norinčių spręsti ginčus šiuo būdu, trūkumas. Tai rodo, kad mediacijos plėtrai reikalingi įvairūs veiksniai, įskaitant visuomenės švietimą ir teisinio reguliavimo tobulinimą, siekiant didinti mediacijos supratimą ir patrauklumą.

Autorė mano, kad advokatų įsitraukimo reikšmės negalima suabsoliutinti, tačiau taip pat negalima ignoruoti jų svarbos mediacijos plėtrai. Tyrimo rezultatai aiškiai parodo, kad advokatų dalyvavimas ir jų teigiamas požiūris į mediaciją turi didelę įtaką mediacijos populiarumui. Jei advokatai, kurie sprendžia ginčus ir dalyvauja teisės diskusijose, teigiamai vertins mediaciją ir jos privalumus, jie gali reikšmingai prisidėti prie šios praktikos plėtros.

Advokatai gali aktyviai prisidėti prie mediacijos populiarinimo įvairiais būdais,

550 Autorės 2021 m. rugpjūčio 8 d. paskaičiavimais, tarp 822 mediatorių, 217 yra advokatai ir 22 advokatų padėjėjai. Šiuo metu tikslaus advokatų, įrašytų į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą, skaičiaus nepavyko rasti viešai prieinamuose šaltiniuose. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos svetainėje nėra galimybės lengvai diferencijuoti mediatorių pagal jų profesiją, įskaitant advokatus.

pavyzdžiui, organizuodami seminarus ir mokymus, teikdami viešas konsultacijas bei rašydami straipsnius mediacijos tema. Tokia veikla padėtų didinti tiek klientų, tiek visuomenės informuotumą apie mediacijos naudą ir taikymo galimybes, o tai ilgainiui skatintų didesnį mediacijos naudojimą kaip efektyvų ginčų sprendimo būdą. Taigi, nors mediacijos plėtra priklauso nuo daugelio veiksnių, advokatų įsitraukimas ir jų pozityvus požiūris gali reikšmingai prisidėti prie mediacijos sklaidos Lietuvoje.

Didžiojoje Britanijoje praktikuojantys teisininkai suvokia mediacijos privalumus ir skatina mediaciją[551]. Pažymėtina, kad, siekiant nustatyti mediacijos taikymo apimtis, jos plėtrą Didžiojoje Britanijoje kas dvejus metus vykdomas mediacijos auditas. Auditą atlieka CEDR[552]. Paskutinis (aštuntasis) CEDR iniciatyva atliktas mediacijos audito tyrimas vykdytas internetu, naudojant anketą, kuri buvo prieinama visiems Didžiojoje Britanijoje veikiantiems mediatoriams, neatsižvelgiant į jų organizacinę ar akreditacinę priklausomybę. Pagrindinis šio tyrimo tikslas – įvertinti, kaip per paskutinius dvejus metus pasikeitė mediacijos rinkos tendencijos bei mediaciją reglamentuojančios nuostatos[553]. Apibendrinant aštuntojo mediacijos audito duomenis galima teigti, kad advokatais kaip mediatoriais, palyginti su kitų profesijų atstovais, pasitikima labiau.

Kai kurie kiti moksliniai tyrimai taip pat pabrėžia advokatų privalumus, veikiančius mediatoriaus vaidmenyje, ir kaip šie pranašumai lemia didesnį pasitikėjimą jais, palyginti su kitų profesijų atstovais mediacijoje. Pavyzdžiui, 1998 m. J. M. Lande atliktas tyrimas parodė, kad advokatai dažnai dominuoja mediacijos procesuose, ypač teismo inicijuotoje mediacijoje. Šis dominavimas teigiamai veikia šalių pasitikėjimą advokatais-mediatoriais, kadangi advokatai, turėdami didelę teisinę patirtį, gali veiksmingai spręsti ginčus ir padeda šalims pasiekti racionalius sprendimus[554]. Kitas 2002 m. R. L. Wissler atliktas tyrimas analizuoja mediacijos proceso efektyvumą bei šalių pasitenkinimą, lyginant advokatus ir kitus mediatorių tipus. Tyrime pabrėžiama, kad advokatų teisiniai įgūdžiai dažnai lemia didesnį pasitikėjimą jais, ypač sprendžiant teisines bylas[555]. Be to, B. McAdoo ir N. Welsh 2002 m. atliktas tyrimas nagrinėjo advokatų ir kitų profesijų atstovų elgesį mediacijos metu. Rezultatai rodo, kad advokatai dažnai vertinami patikimiau dėl savo gilios teisinės patirties ir gebėjimo pateikti

---

551 „European justice“, žiūrėta 2020 m. kovo 8 d., https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-ew-lt.do?init=true&member=1.

552 „The Eighth Mediation Audit“, *supra note*, 273: 4.

553 Aštuntojo mediacijos audito ataskaita grindžiama 336 respondentų atsakymais, gautais iš visoje Didžiojoje Britanijoje praktikuojančių mediatorių. Tai statistiškai reikšmingas tyrimas, nes kartu su mediatorių požiūrio tyrimu buvo atlikta ir mediatorių, turinčių teisininkų kvalifikaciją, požiūrio apžvalga, orientuota į klientų perspektyvą.

554 Lande, John M. „*Getting the Faith: Why Business Lawyers and Executives Believe in Mediation*.“ Journal of Dispute Resolution, 1998., žiūrėta 2024 m. rugsėjo 6 d., https://scholarship.law.missouri.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1270&context=facpubs.

555 Wissler, Roselle L. „The Effectiveness of Court-Connected Dispute Resolution in Civil Cases.“ Ohio State Journal on Dispute Resolution 17, no. 3 (2002): 658-674., žiūrėta 2024 m. rugsėjo 6 d., https://papers.ssrn.com/sol3/results.cfm.

konstruktyvų teisinį patarimą, kas ypač svarbu sudėtinguose teisminiuose ginčuose[556].

Prie mediacijos plėtros Didžiojoje Britanijoje, manytina, labai prisideda ir tai, jog teismo proceso išlaidų paskirstymas priklauso nuo ginčo šalių pastangų spręsti ginčą taikiai iki teismo. Galimas teismo išlaidų padengimo priskyrimas tai ginčo šaliai, kuri be pateisinančios priežasties atsisakė bandymo spręsti ginčą alternatyviu būdu, dažnai įtikina ginčo šalis pradėti mediaciją[557]. Taigi taikomos sankcijos, atsisakius bandymo ginčą spręsti taikiai, skatina mediacijos plėtrą Didžiojoje Britanijoje. Apie gresiančias sankcijas ginčo šalis dažniausiai informuoja advokatai, tad advokatų vaidmuo, nors ir netiesioginis, šiuo klausimu taip pat yra labai svarbus.

Apibendrinant, Didžiojoje Britanijoje advokatų vaidmuo mediacijos plėtroje yra itin reikšmingas, nes jų teisinė kompetencija ir gebėjimas racionaliai spręsti ginčus skatina didesnį pasitikėjimą mediacijos procesu. Tyrimai rodo, kad advokatai-mediatoriai yra vertinami labiau nei kitų profesijų mediatoriai dėl jų teisinės patirties ir sugebėjimo padėti šalims priimti konstruktyvius sprendimus. Be to, teismo proceso išlaidų paskirstymas, kuris priklauso nuo šalių pastangų spręsti ginčą taikiai, motyvuoja šalims rinktis mediaciją, o advokatai šiuo atveju atlieka svarbų vaidmenį, informuodami klientus apie galimas sankcijas, tokiu būdu dar labiau skatindami mediacijos taikymą.

Vokietijoje įvairios interesų grupės, įskaitant politikus, teisėkūros institucijas ir teismus, mediacijos plėtrą advokatų veikloje vertina nevienareikšmiškai[558]. Šie skirtingi požiūriai kelia tam tikrą neaiškumą, nors mediacija šalyje vystosi sparčiai, o jos privalumai ginčų sprendimo srityje yra plačiai pripažįstami[559]. Dėl to advokatams tampa itin svarbu ne tik tinkamai interpretuoti šiuos įvairius požiūrius, bet ir suvokti ne tik mediacijos naudą bei privalumus[560], bet ir galimus jos trūkumus konkretaus ginčo kontekste.

Remiantis Vokietijos Federalinės Vyriausybės 2017 m. ataskaita apie Tarpininkavimo įstatymo poveikį mediacijos plėtrai[561], galima teigti, kad advokatai sudaro tik penktadalį visų mediatorių. Šis faktas rodo, jog nors advokatai tam tikru mastu išnaudoja Vokietijos mediacijos rinkos galimybes[562], jų įsitraukimas į mediacijos procesus nėra ženklus.

---

556 Art Hinshaw, Mediators as Mandatory Reporters of Child Abuse: Preserving Mediation's Core ValuesMediation's Core Values.,žiūrėta 2024 m. rugsėjo 6 d., https://ir.law.fsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1177&context=lr.

557 Serbu, *supra note*, 28: 131.

558 Trossen, *supra note*, 13: 7.

559 *Ibid*, 9.

560 *Ibid*, 15.

561 „Bericht der Bundesregierung über die Auswirkungen des Mediationsgesetzes auf die Entwicklung der Mediation in Deutschland und über die Situation der Aus- und Fortbildung der Mediatoren", Bundesregierung, (Berlin, 2017), žiūrėta 2020 m. liepos 14 d., www.bmjv.de/SharedDocs/Downloads/DE/Service/StudienUntersuchungenFachbuecher/Evaluationsbericht_Mediationsgesetz.pdf?__blob=publicationFile&v=1.

562 Konnertz, *supra note*, 5: 26.

Vienas iš aspektų, kuriuo advokatų veikla prisideda prie mediacijos plėtros Vokietijoje, yra susijęs su Vokietijos civilinio proceso kodekso (ZPO) 253 straipsnio 3 dalies nuostata[563]. Pagal šią nuostatą, pateikiant ieškinį teismui, turi būti nurodyta, ar prieš tai buvo bandyta išspręsti ginčą neteisminiu būdu. Šis reikalavimas įpareigoja advokatus, rengiančius procesinius dokumentus, pasiūlyti savo klientams galimybę ginčus spręsti mediacijos būdu, jei tai yra tinkamiausias būdas konkrečiu atveju. Dėl to, atsakingai vykdydamas savo profesinę funkciją, advokatas dažnai nukreips klientus spręsti ginčą ne teisme, o mediacijos keliu, taip skatindamas mediacijos plėtrą. Priešingu atveju, jei ginčas netinka mediacijai, advokatas tinkamai nukreips klientą į teismą.

Tokią išvadą galima iliustruoti ir tyrimo rezultatais, aprašytais V šio darbo dalyje, kurie atskleidė advokatų gebėjimą tinkamai įvertinti ginčų tinkamumą spręsti mediacijos būdu. Tik nedidelė dalis (3,48 proc.) tyrime dalyvavusių advokatų teigė, kad apskritai nesusidūrė su mediacijai tinkamais atvejais. Vis dėlto beveik pusė respondentų nurodė, kad kas antras, kas trečias arba kas ketvirtas atvejis yra tinkamas mediacijai. Šie rezultatai rodo, kad advokatai tinkamai įvertina įvairias kliūtis mediacijos taikyme. Daugeliu atvejų advokatai mediaciją vertina teigiamai ir pripažįsta jos taikymo galimybes įvairiose teisinių santykių srityse. Nepaisant to, advokatai taip pat teisingai pastebi, kad ne visi ginčai gali būti sprendžiami taikiai. Atsižvelgiant į labai skirtingą ginčų pobūdį, advokatams, atstovaujantiems ar teikiantiems konsultacijas, tenka sudėtinga užduotis išlaikyti dėmesį mediacijos esmei bei jos naudai ir suderinti tai su kliento poreikiais bei interesais.

Remiantis LR civilinio proceso kodekso 135 straipsnio 1 dalies 7 punktu, ieškinyje turi būti nurodyta tik ieškovo nuomonė dėl taikos sutarties sudarymo galimybių, kai ieškovas pageidauja ją pateikti, ir dėl ketinimo bei galimybių ginčą spręsti teisminės mediacijos būdu. Tačiau jokio reikalavimo pateikti ieškinyje informaciją, ar prieš kreipiantis į teismą buvo mėginta spręsti ginčą taikiai, įskaitant ir neteisminės mediacijos būdą, LR civilinio proceso kodekse nėra. Pritariant N. Kaminskienės įžvalgai[564], Lietuva šį klausimą išsprendė geriau, nes formalaus ir nesąžiningo patvirtinimo negalima sukontroliuoti.

Teisinių paslaugų išlaidų draudimas, minėta, apimantis ir mediacijos išlaidų padengimą, yra dar vienas svarbus veiksnys, ženkliai prisidedantis prie mediacijos plėtros Vokietijoje. Kadangi Vokietijoje draudimo kompanijos mediacijos išlaidas padengia tik tuo atveju, jei mediaciją vykdo advokatai, tai dar kartą pabrėžia advokatų svarbų vaidmenį šioje srityje.

H. Prütting teigimu[565], Vokietijoje jau nuo 1997 m. vyrauja nuomonė, kad mediacija ir arbitražas be teisinių konsultacijų gali neturėti jokios vertės. Autorė su šia pozicija sutinka iš dalies: nemaža dalis ginčų atvejų, ypač kai kalbama apie arbitražą,

---

563 „Vokietijos ZPO“, *supra note*, 338:§ 253.

564 Kaminskienės pastaba, komentuojant šį darbą.

565 Hanns Prütting, „Schiedsgerichtsbarkeit ist Anwaltssache!“, *Das Fachmagazin für Anwältinnen und Anwälte*, (2015), žiūrėta 2020 m. balandžio 2 d., https://anwaltsblatt.anwaltverein.de/de/anwaeltinnen-anwaelte/anwaltspraxis/schiedsgerichtsbarkeit-ist-anwaltssache.

yra neperspektyvūs be teisinių žinių, nes taika ir (arba) teisingas sprendimas be teisės normų įtraukimo yra mažai tikėtini. Tačiau yra ir tokių situacijų, kuriose ne teisė, o kiti veiksniai vaidina esminį vaidmenį. Tokiose bylose, pasitelkus, pavyzdžiui, psichologines ar kitų sričių specializuotas žinias, taika ir (arba) teisingas sprendimas gali būti kur kas labiau tikėtini. Tai rodo, kad nė vieno proceso nereikėtų absoliutinti, o, kaip ir mediacijoje, būtina ieškoti pusiausvyros.

Austrijoje mediacija gavo reikšmingą postūmį plėtrai dar 1990-aisiais metais, kai buvo pradėtos skirtingos iniciatyvos, skatinančios šią alternatyvios ginčų sprendimo priemonę[566]. Austrijos teisinėje praktikoje mediacija greitai tapo neatsiejama dalimi, atliepianti visuomenės poreikį turėti efektyvesnį ir pigesnį būdą ginčams spręsti nei tradiciniai teismai. Šiandien mediacija yra plačiai pripažinta ir gerbiama ginčų sprendimo priemonė, naudojama tiek teisiniuose, tiek komerciniuose, tiek ir asmeniniuose kontekstuose.

Vienas iš svarbiausių mediacijos plėtros šalininkų Austrijoje – buvęs Austrijos mediacijos federacijos pirmininkas H. Drexleris, akcentuoja, kad mediacijos efektyvumui ir populiarumui didinti būtina užtikrinti aukštą mediacijos proceso profesionalumą[567]. Jo manymu, mediacija turėtų būti vertinama ne tik kaip alternatyva teisminiam procesui, bet ir kaip savarankiška profesinė paslauga, kuriai būtina tiek praktinė, tiek mokslinė bazė. Drexleris teigia, kad mediacija turi būti suprantama kaip profesionalus užsiėmimas, o ją vykdantys specialistai turi turėti ne tik techninių žinių, bet ir būti tinkamai pasiruošę etikos, teisinių ir psichologinių aspektų kontekstuose.

Ypač svarbus veiksnys, prisidedantis prie mediacijos plėtros Austrijoje, yra registruotų mediatorių tinklas. Daugelis šių specialistų turi teisinį išsilavinimą, ir nemaža jų dalis yra praktikuojantys advokatai. Advokatų dalyvavimas mediacijoje suteikia procesui papildomą teisėtumo ir profesionalumo aspektą, kadangi jie sugeba užtikrinti, kad mediacijos metu būtų tinkamai laikomasi teisinių normų ir ginčo šalių interesai būtų atstovaujami pagal įstatymus. Advokatai taip pat gali padėti mediacijos dalyviams aiškiau suprasti savo teisines pozicijas, taip palengvindami susitarimų pasiekimą ir sumažindami ginčo eskalacijos riziką[568].

Be to, advokatai, dalyvaujantys mediacijoje, prisideda prie šios srities prestižo didinimo. Jie dažnai atstovauja ne tik individualius klientus, bet ir įmones ar organizacijas, kur mediacija vis dažniau pasirenkama kaip pagrindinis ginčų sprendimo būdas, ypač komercinių ir verslo ginčų atvejais. Taip advokatai savo pavyzdžiu prisideda prie mediacijos įvaizdžio gerinimo ir rodo, kad ši priemonė gali būti patikima net ir sudėtingiausiuose teisiniuose ginčuose.

Žiniasklaidos vaidmuo taip pat svarbus, kuriant teigiamą mediacijos įvaizdį visuomenėje[569]. Per laikraščius, televiziją, radiją ir internetinius šaltinius mediacija yra vis dažniau viešai aptariama kaip šiuolaikiška, efektyvi ir humaniška ginčų sprendimo

566 Qerimi, *supra note*, 412: 2.

567 Herbert Drexler, *supra note*, 37: 10.

568 *Ibid*., 35.

569 *Ibid*.

priemonė. Žiniasklaida prisideda prie informuotumo didinimo ir padeda visuomenei geriau suvokti mediacijos naudą, kas ilgainiui padidina šios paslaugos paklausą.

Galima daryti išvadą, kad Austrijoje mediacijos plėtrą lemia keletas svarbių veiksnių: tai aukštos kvalifikacijos specialistai, profesionalumas, advokatų dalyvavimas procese ir teigiamas mediacijos viešumas žiniasklaidoje. Visi šie elementai prisideda prie mediacijos kaip savarankiškos ir patikimos ginčų sprendimo priemonės populiarėjimo bei plėtojimo Austrijoje.

Mediacijos plėtra **Lietuvoje** glaudžiai siejama su advokatų požiūriu ir jų aktyviu dalyvavimu šioje srityje. Kadangi advokatai dažniausiai būna pirmieji, su kuriais ginčo šalys susiduria, jų sprendimas siūlyti mediaciją daro reikšmingą įtaką šios procedūros taikymui. Advokatų vaidmuo neapsiriboja tik teisine pagalba – jie gali būti ir svarbūs mediacijos proceso skatintojai, paaiškindami jos privalumus, tokius kaip greitesnis sprendimų priėmimas, galimai mažesnės išlaidos ir galimybė išsaugoti ginčo šalių santykius.

Advokatų dalyvavimas mediacijoje taip pat suteikia jiems kūrybinės laisvės ir leidžia atlikti įvairius vaidmenis, nuo mediatoriaus iki kliento atstovo. Tai didina mediacijos proceso lankstumą ir skatina taikų ginčų sprendimą.

Mediacija Lietuvoje plečiasi ir tampa, minėta, vis svarbesne advokatų profesinės veiklos dalimi, ypač įvedus privalomą mediaciją tam tikrose ginčų srityse. Advokatų teigiama nuostata ir aktyvus įsitraukimas skatina mediacijos plėtrą, padeda informuoti visuomenę apie šią procedūrą ir prisideda prie mediatyvaus ginčų sprendimo kultūros formavimo.

Vienas svarbiausių mediacijos plėtros aspektų Lietuvoje yra mediacijos paslaugų įtraukimas į teisinių paslaugų išlaidų draudimą, su sąlyga, kad šias paslaugas teiktų advokatai, turintys mediatoriaus kvalifikaciją. Ši praktika, taikoma Vokietijoje, suteikia advokatams konkurencinį pranašumą prieš mediatorius be teisinės kvalifikacijos, taip padidindama jų atsakomybę už mediacijos kokybę ir skatindama mediacijos taikymą sprendžiant teisminius ginčus. Tokia sistema ne tik prisideda prie greitesnės mediacijos plėtros, bet ir sukuria advokatams papildomų galimybių jų profesinėje veikloje.

Kitas svarbus mediacijos plėtros aspektas, kurį Lietuva galėtų perimti iš Vokietijos, yra Vokietijos civilinio proceso kodekso (ZPO) 253 straipsnio 3 dalis. Pagal šią nuostatą, ginčo šalys prieš kreipdamiesi į teismą turi nurodyti, ar buvo mėginama spręsti ginčą taikiai, įskaitant mediaciją. Tuo tarpu Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 135 straipsnio 1 dalies 7 punkte numatyta tik ieškovo nuomonė dėl taikos sutarties sudarymo galimybių ir mediacijos taikymo, bet nėra privalomo reikalavimo nurodyti bandymus spręsti ginčą taikiai. Tokio reikalavimo įvedimas skatintų platesnį mediacijos naudojimą dar prieš teisminius ginčus.

Austrijos pavyzdžiu Lietuva turėtų priimti specialų teisės aktą, reglamentuojantį advokatų veiklą mediacijos procese. Toks teisės aktas pašalintų bet kokius neaiškumus dėl advokatų vaidmens mediacijoje, užtikrintų jų profesinės veiklos aiškumą ir padidintų mediacijos patrauklumą advokatams, skatindamas jų aktyvesnį dalyvavimą šiame procese.

Be to, siekiant efektyvios mediacijos plėtros, būtina atlikti išsamius tyrimus,

nagrinėjančius mediacijos dabartinę situaciją Lietuvoje. Priešingai nei Vokietijoje, Lietuvoje tokių tyrimų trūksta, o tai apsunkina mediacijos plėtros strategijų kūrimą. Mokslinių tyrimų rezultatai leistų perimti geriausią praktiką iš kitų šalių, turinčių panašias teisinės sistemos ar pramonės šakų struktūras, kaip rekomenduoja Europos patariamoji taryba (EAB).

Visuomenės švietimas apie mediaciją yra itin svarbus advokatų ir kitų teisinės sistemos dalyvių uždavinys. Advokatai turėtų naudotis interneto svetainėmis, socialiniais tinklais, rengti viešus informacinius renginius bei platinti brošiūras, kad padidintų mediacijos žinomumą. Draudimo bendrovės taip pat turėtų aktyviau informuoti savo klientus apie galimybę drausti teisines išlaidas, apimančias mediacijos paslaugas, taip skatindamos klientų susidomėjimą šia alternatyva.

Galiausiai, mediacija turėtų būti integruota į bendrojo lavinimo programas, o advokatai galėtų prisidėti prie jaunimo švietimo, supažindindami moksleivius su mediacijos procesu. Tokiu būdu būtų formuojama visuomenės karta, kuri mediaciją natūraliai priimtų kaip įprastą ginčų sprendimo būdą, taip prisidedant prie ilgalaikės mediacijos kultūros plėtros.

Šių priemonių įgyvendinimas lemtų spartesnę mediacijos integraciją į ginčų sprendimo praktiką, didinant jos prieinamumą ir efektyvumą tiek teismuose, tiek už jų ribų.

4.8. Skyriaus išvados

1. Advokatas vaidina lemiamą vaidmenį inicijuojant mediacijos procesą, nes dažnai yra pirmasis asmuo, su kuriuo ginčo šalys susisiekia ieškodamos teisinės pagalbos. Advokatas prisiima atsakomybę ne tik už kliento informavimą apie mediacijos galimybę, bet ir už aktyvų mediacijos proceso inicijavimą, kartu teikdamas detalias konsultacijas apie šio proceso naudą. Siekiant sėkmingai inicijuoti mediaciją, advokatai turi ne tik išmanyti teisinį mediacijos reguliavimą, bet ir gebėti aiškiai bei efektyviai paaiškinti mediacijos proceso eigą ir privalumus savo klientams
2. Privalomojoje mediacijoje advokato dalyvavimas yra ne tik rekomenduotinas, bet ir būtinas. Italijos praktika, numatanti, kad advokatų atstovaujamos ginčo šalys gali pripažinti taikos sutartį galutiniu teismo sprendimu, galėtų būti sektinas pavyzdys Lietuvai. Tai ne tik padidintų mediacijos patrauklumą, bet ir būtų skatinamas aktyvesnis advokatų įsitraukimas į mediacijos procesus.
3. Vienas iš esminių mediacijos principų yra konfidencialumas, kurio užtikrinimas yra itin svarbus, ypač kai advokatas veikia kaip mediatorius. Advokatai turi garantuoti, kad jokia informacija, gauta mediacijos metu, nebus panaudota kliento ar kitų šalių nenaudai, o procesas išliks konfidencialus. Nešališkumas ir nepriklausomumas taip pat sukelia iššūkių advokatams, nes jie turi balansuoti tarp lojalumo savo klientams ir objektyvumo mediacijos metu. Šių principų užtikrinimas yra būtinas, kad mediacijos procesas išliktų sąžiningas ir patikimas.

4. Advokatų dalyvavimas mediacijoje yra labai svarbus, nes jų profesinė patirtis ir teisinės žinios padeda užtikrinti sudarytų taikos sutarčių teisėtumą ir įvykdomumą. Advokatai, palyginti su kitų profesijų atstovais, yra laikomi patikimesniais ginčų sprendimo procese. Siekiant sumažinti teismų darbo krūvį ir išplėsti advokatų kompetencijos ribas, būtų tikslinga leisti advokatams patvirtinti mediacijos metu sudarytas taikos sutartis, suteikiant joms galutinio teismo sprendimo galią.
5. Advokato honoraras mediacijos metu yra vienas iš svarbiausių veiksnių, galinčių padidinti mediacijos patrauklumą. Siekiant, kad mediacija būtų reali alternatyva teisminiams ginčams, advokato-mediatoriaus honoraras neturėtų esmingai skirtis nuo advokato gaunamo už teisines paslaugas. Šiuo metu finansiniai klausimai, susiję su mediacijos išlaidų draudimu ir advokato atsakomybe, nėra aiškiai apibrėžti Lietuvoje. Būtina sukurti aiškią draudimo ir civilinės atsakomybės sistemą, kuri užtikrintų advokatų-mediatorių apsaugą bei skatintų mediacijos paslaugų plėtrą.
6. Mediatoriaus kvalifikacijai turėtų būti keliami aukšti reikalavimai, siekiant užtikrinti, kad mediacijos procesą vykdo kompetentingi ir patyrę specialistai. Deja, šiuo metu advokatų-mediatorių kvalifikacijos reikalavimai nėra pakankamai suvienodinti ir kartais yra per žemi, palyginti su mediacijos svarba teisinėje sistemoje. Todėl būtina sukurti bendras kvalifikacijos kėlimo sistemas ne tik advokatams mediatoriams, bet ir atstovams bei patarėjams ir skatinti advokatų nuolatinį mokymąsi šioje srityje.
7. Advokatai turi itin didelę įtaką mediacijos plėtrai, nes būtent jie yra tie specialistai, į kuriuos ginčo šalys kreipiasi pirmiausia. Advokatai gali tiesiogiai paveikti klientų sprendimą pasirinkti mediaciją, todėl jų teigiamas požiūris ir pakankamos žinios šioje srityje yra būtinos. Siekiant plėtoti mediacijos taikymą, būtina skatinti advokatų įsitraukimą į mediacijos procesus ir didinti jų kvalifikaciją šioje srityje, taip pat užtikrinti tinkamą teisinį reguliavimą ir praktinį advokatų dalyvavimą mediacijos procese.

5. MEDIACIJOS TAIKYMO LIETUVOS, DIDŽIOSIOS BRITANIJOS, VOKIETIJOS IR AUSTRIJOS ADVOKATŲ VEIKLOJE TYRIMO PRISTATYMAS

Šioje disertacijos dalyje pateikiami advokatų, praktikuojančių Lietuvoje, Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ir Austrijoje, apklausos rezultatai. Apklausa buvo siekiama išsiaiškinti (1) advokatų požiūrį į mediaciją, (2) advokatų žinias apie mediaciją, (3) mediacijos taikymo advokatų veikloje priežastis, (4) mediacijos netaikymo advokatų veikloje priežastis, (5) veiksnius, kurie galėtų paskatinti mediacijos taikymą advokatų veikloje.

Paminėtina, kad buvo planuota apklausti kuo daugiau advokatų, į apklausos platinimą įtraukiant Lietuvos, Didžiosios Britanijos, Vokietijos ir Austrijos advokatūras, dėl to dar 2019 metais buvo kreiptasi į Lietuvos advokatūrą, prašant padėti išplatinti tyrimo klausimyną tarp Lietuvos advokatų. Gavus neigiamą atsakymą iš Lietuvos advokatūros, į Didžiosios Britanijos, Vokietijos ir Austrijos advokatūras kreiptasi nebuvo. Priešingu atveju apklausos dalyviai dalyvauti apklausoje būtų pakviesti ne tokiu pačiu metodu, dėl to nebūtų išlaikytas lygiavertiškumo principas. Tad kvietimai dalyvauti apklausoje buvo siųsti individualiai, naudojantis „LamaPoll“[570] sukurtais prieigos raktais.

Neatmetama galimybė, kad dalis advokatų tyrime galėjo nedalyvauti dėl techninių trukdžių. Labai tikėtina, kad taip galėjo nutikti dėl naudojamos programinės įrangos senumo[571] ar elektroninio pašto nustatymo parametrų (pavyzdžiui, dalis elektroninių laiškų, gautų iš nepažįstamų siuntėjų, keliauja į aplanką „Brukalas“).

Taip pat įmanoma, kad advokatus nutraukti tyrimą ar nedalyvauti jame lėmė nemažas klausimų skaičius. Visgi vienas labiausiai tikėtinų motyvų, dėl kurių dauguma advokatų nusprendė nedalyvauti tyrime, manytina, yra nepakankamas advokatų suinteresuotumas mediacijos tyrimais. Šią prielaidą tik dar labiau sustiprinama faktas, kad 6 010 advokatų (iš 6 622 pakviestų) tyrimą apskritai ignoravo. Tyrime dalyvavo 292 advokatai iš 612 apsilankiusiųjų (susidomėjusiųjų). Pakartotiname tyrime į klausimus atsakė 10 respondentų.

Apklausos duomenų analizėje domėn imamos tik pilnai užpildytos anketos. Tai reiškia, kad į analizę įtraukiami tik tie respondentai, kurie atsakė į visus klausimus. Tokiu būdu užtikrinamas tikslumas ir nuoseklumas duomenų interpretavime. Tokiu būdu išvengiama iškraipytų rezultatų dėl nepilnai užpildytų anketų

Šios disertacijos dalies pabaigoje taip pat pristatomi konferencijos „Mediacija be sienų“ (Bonn, Vokietija, 2022 m. birželio 18–19 d.) metu atliktos papildomos apklausos rezultatai. Papildomos apklausos metu informacija iš respondentų buvo rinkta ir apdorota taikant kiekybinio tyrimo instrumentą – iš anksto parengtą klausimyną, kurį

570 „Lamapoll“, Apklausos organizavimo programa, žiūrėta 2020 m. birželio 2 d. https://www.lamapoll.de.

571 „*Online-Befragungen in der Praxis*“, Meinald T. Thielsch ir Simone Weltzin, žiūrėta 2020 m. birželio 1 d. http://www.thielsch.org/download/thielsch_2009_onlinebefragungen.pdf.

sudarė tie patys klausimai, kaip ir advokatų apklausoje. Visi papildomos apklausos respondentai (10 asmenų, tarp kurių moterų ir vyrų buvo po lygiai) buvo Vokietijoje praktikuojantys mediatoriai. Iš jų 3 respondentai buvo advokatai.

5.1. Bendri advokatų apklausos dalyvių duomenys

Advokatų pasiskirstymas imtyje pagal valstybes. Dauguma respondentų buvo Vokietijoje praktikuojantys advokatai (70,89 proc.). Didelį Vokietijos advokatų skaičių šioje apklausoje, manytina, galima paaiškinti tuo, jog advokatų skaičius Vokietijoje yra didesnis nei kitose trijose šalyse (2020 m. pradžioje Vokietijoje buvo 166 375[572], Austrijoje – 6 569[573], Lietuvoje – 2 130[574] ir Didžiojoje Britanijoje – 139 624[575] praktikuojantys advokatai).

Apklausoje dalyvavusių advokatų iš Lietuvos, Austrijos ir Didžiosios Britanijos skaičius panašus: 31 respondentas (10,62 proc.) buvo iš Lietuvos, 28 respondentai (9,59 proc.) iš Austrijos ir 26 respondentai (8,90 proc.) iš Didžiosios Britanijos.

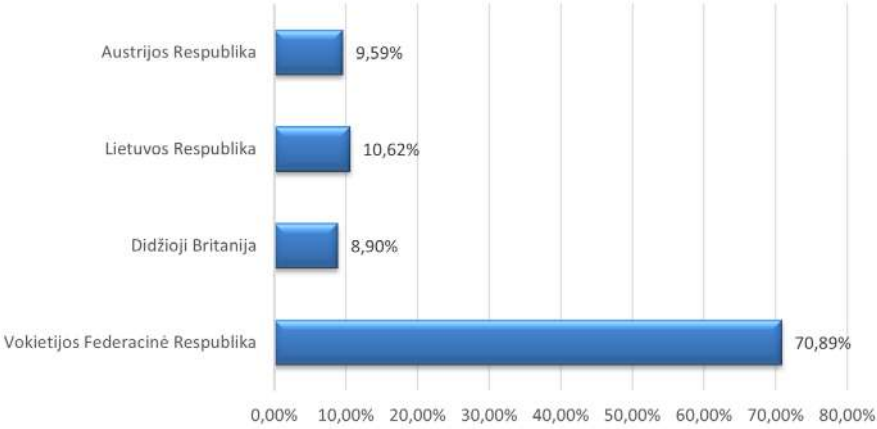

2 pav. Respondentų profesinės veiklos vykdymo vieta (proc.)

Advokatų specializacija. Daugiausia apklausoje dalyvavusių advokatų veiklą vykdo (specializuojasi) šeimos teisės (16 proc.), verslo teisės (14,06 proc.), daiktinės teisės

572 „Vokietijos advokatų statistika“, BRAK, žiūrėta 2020 m. sausio 24 d., https://brak.de/w/files/04_fuer_journalisten/statistiken/2020/2020_mitgliederstatistik_ohne-partg.pdf.

573 „Austrijos advokatų statistika“, Austrijos advokatūra, žiūrėta 2020 m. sausio 24 d., https://www.rechtsanwaelte.at/kammer/kammer-in-zahlen/mitglieder/.

574 „Lietuvos advokatų statistika“, Lietuvos advokatūra, žiūrėta 2020 m. sausio 24 d., http://www.advokatura.lt/lt/advokatams-padejejams/naujienos-advokatams/kiek-advokatu-reikia-lietuvai.html.

575 „Didžiosios Britanijos advokatų statistika“, Cross Channel Lawyers, žiūrėta 2020 m. sausio 24 d., https://www.cross-channel-lawyers.de/in-england-2018-erstmals-mehr-anwaeltinnen-als-anwaelte//.

(10,32 proc.), paveldėjimo teisės (10,32 proc.) ir darbo teisės (9,55 proc.) sektoriuose. Apklausoje dalyvavę advokatai iš Vokietijos (17,17 proc.) ir Austrijos (22,54 proc.) daugiausia specializuojasi šeimos teisės srityje, o iš Lietuvos (25,30 proc.) ir Didžiosios Britanijos (20,97 proc.) – verslo teisės srityje. Tai rodo, kad tyrime dalyvavę respondentai savo veiklą vykdo įvairiose teisės srityse.

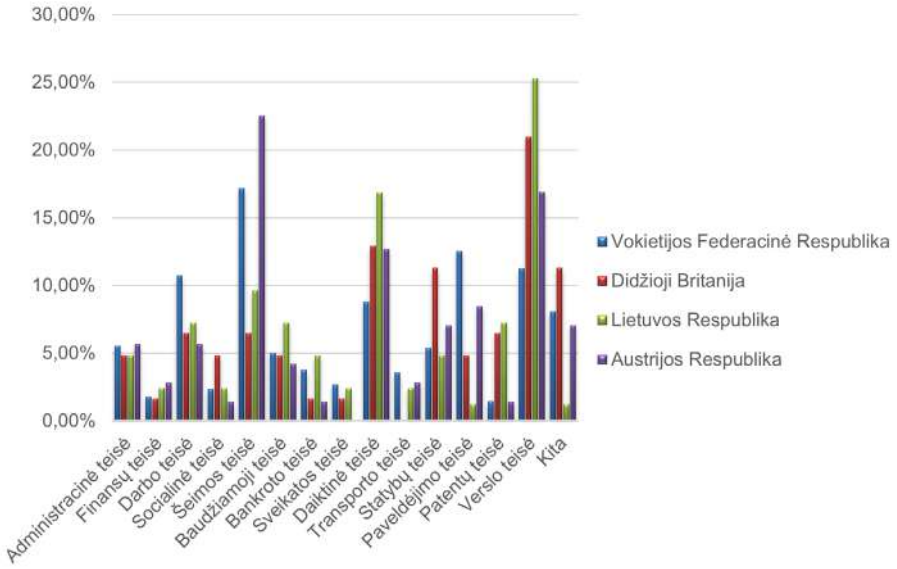

3 pav. Respondentų specializacija keturiose valstybėse (proc.)

Advokatų pasiskirstymas pagal amžių. Tyrime daugiausia (59,86 proc.) dalyvavo 40–59 metų amžiaus advokatai. (Vokietijoje – 59,51 proc., Didžiojoje Britanijoje – 65,38 proc., Lietuvoje – 56,67 proc. o Austrijoje – 60,71 proc.). O 60–79 metų advokatai sudarė ketvirtadalį (25,61 proc.). 25–39 metų advokatai sudarė respondentų mažumą (14,53 proc.). 80 metų ir vyresni advokatai apklausoje nedalyvavo. Tik vienas Lietuvoje veiklą vykdantis advokatas nurodė, kad priklauso 60–79 metų amžiaus grupei. Priešinga situacija buvo Didžiojoje Britanijoje – apklausoje nedalyvavo nė vienas advokatas, priklausantis 25–39 metų grupei. Pastebima, kad Lietuvoje, priešingai nei kitose apklausoje dalyvavusiose valstybėse, mediatoriaus kvalifikacija yra aktualesnė jaunesnio amžiaus advokatams. Visgi teigti, kad vyresnio amžiaus advokatai nesidomi mediacijos tyrimais gali būti klaidinga, nes pastarieji galimai negalėjo sudalyvauti šioje apklausoje.

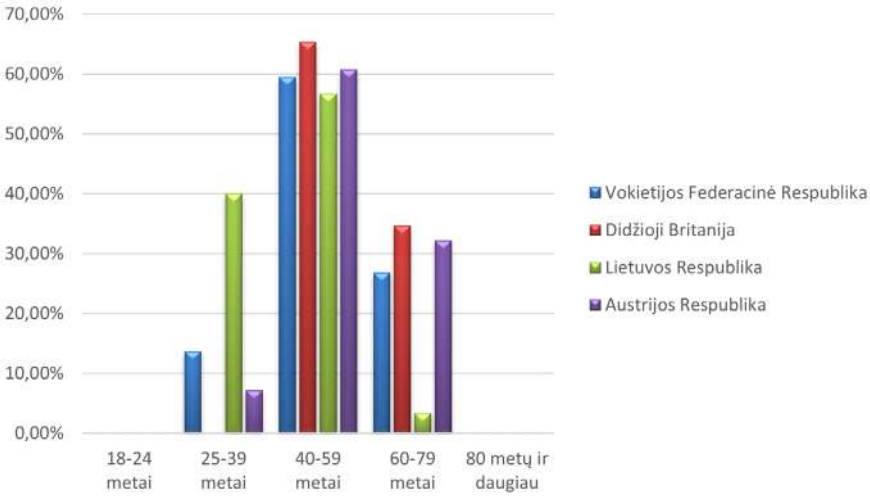

4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių keturiose valstybėse (proc.)

Apklausoje dalyvavusių advokatų pasiskirstymas pagal lytį. Moterų ir vyrų pasiskirstymas tarp apklausos dalyvių buvo labai panašus: vyrai sudarė 51,74 proc. (N = 151), moterys – 47,22 proc. (N = 138). 1,04 proc. (N = 3) respondentų į šį klausimą neatsakė. Vertinant skirtingų valstybių situaciją, didesnis kontrastas tarp vyrų ir moterų pastebimas tik Didžiojoje Britanijoje ir Austrijoje.

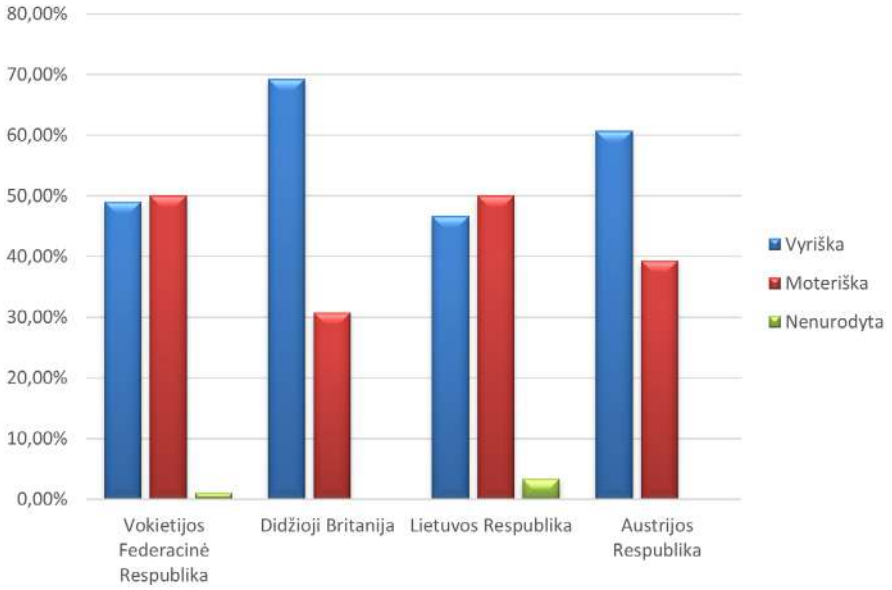

5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį keturiose valstybėse (proc.)

Advokatų pasiskirstymas pagal kvalifikacinį laipsnį mokslo srityje. Remiantis atsakymų duomenimis matoma, kad dauguma respondentų turi arba magistro (38,41 proc.), arba daktaro (21,85 proc.) kvalifikacinį laipsnį. Mažiau nei dešimtadalis turi bakalauro (9,27 proc.) ir tik maža dalis (0,66 proc.) turi habilituoto daktaro kvalifikacinį laipsnį. Šie skaičiai rodo, kad ne visi respondentai turi aukštą kvalifikacinį laipsnį mokslo srityje. Vis tik šie duomenys gali būti susiję ir su respondentų amžiumi, nes net 59,51 proc. respondentų pateko į 40–59 metų amžiaus grupę ir tik 25,61 proc. į 60–79 metų grupę. Todėl aukštesnį nei magistro kvalifikacinį laipsnį mokslo srityje (daktaro ar habilituoto daktaro) dėl santykinai jauno amžiaus daugelis respondentų galimai dar nebuvo spėję įgyti.

Didžiojoje Britanijoje veiklą vykdantys advokatai dažniausia turėjo bakalauro kvalifikacinį laipsnį (38,71 proc.), Austrijoje – daktaro (52,78 proc.), Vokietijoje (37,56 proc.) ir Lietuvoje (76,67 proc.) – magistro. Nors surinkti atsakymai rodo, kad visi tyrime dalyvavę respondentai turi aukštą mokslinį išsilavinimą, vis tik mokslo srityje labiausiai kvalifikuoti yra Austrijos advokatai.

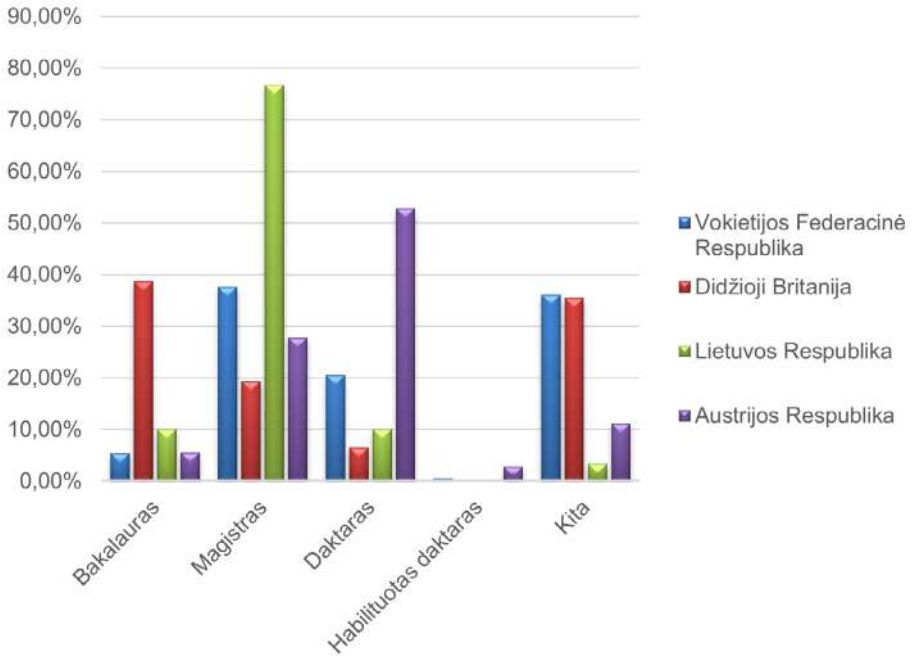

6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal kvalifikacinį laipsnį mokslo srityje keturiose valstybėse (proc.)

Advokatų pasiskirstymas pagal mediatoriaus kvalifikaciją. Didžioji respondentų dalis buvo įgiję mediatoriaus kvalifikaciją (67,87 proc.). Vertinant situaciją tarp skirtingų valstybių, pastebima, kad mažiausiai advokatų, įgijusių mediatoriaus

kvalifikaciją buvo Lietuvoje – 42,86 proc. Priešingai, visi respondentai iš Didžiosios Britanijos buvo įgiję mediatoriaus kvalifikaciją. Respondentų iš Austrijos, įgijusių šią kvalifikaciją, skaičiuojama 89,29 proc., o iš Vokietijos – 64,47 proc. Faktą, kad tyrime dalyvavo daugiau advokatų, kurie turi mediatoriaus kvalifikaciją, nei tų, kurie neturi, galima paaiškinti tuo, kad apklausa galėjo pasirodyti kur kas aktualesnė advokatams, turintiems mediatoriaus kvalifikaciją. Būtent mediatoriaus kvalifikacija ir rodo advokatų suinteresuotumą mediacija. O skirtumą tarp valstybių galima paaiškinti tuo, kad Didžiojoje Britanijoje veikia laisva mediatorių akreditavimo sistema, paremta tradicijomis ir laisvos privataus sektoriaus rinkos savireguliaciniais dėsniais[576]. Mediacija Lietuvoje, kaip minėta, kol kas yra vystymosi stadijoje.

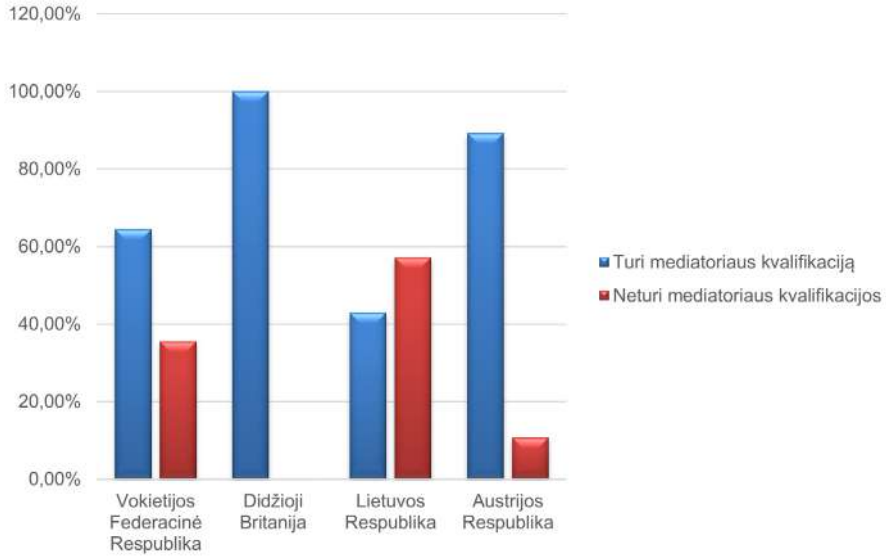

7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal mediatoriaus kvalifikaciją keturiose valstybėse (proc.)

5.2. Advokatų žinios, jų požiūris į mediaciją

Advokatų žinios apie mediaciją. Dauguma tyrime dalyvavusių advokatų savo žinias iš mediacijos srities įvertino „labai gerai“ (41,92 proc.) arba „gerai“ (41,24 proc.). Visgi nemaža dalis (15,12 proc.) respondentų savo žinias įvertino tik „patenkinamai“, ar net „menkai“ (1,03 proc.). Buvo ir tokių respondentų (0,69 proc.), kurie nurodė, kad žinių apie mediaciją neturi. Atlikus analizę tarp valstybių matyti, kad geriausiai savo žinias mediacijos srityje vertino Didžiosios Britanijos ir Austrijos advokatai.

576 Serbu, *supra note*, 28: 127.

Vokietijoje savo žinias apie mediaciją labai gerai įvertino tik šiek tiek daugiau nei trečdalis, o Lietuvoje tik penktadalis advokatų.

Šis tyrimas rodo, kad nors tarp respondentų dominuoja „labai geros“ arba „geros“ žinios apie mediaciją, vis tik beveik penktadalis respondentų savo žinias iš mediacijos srities vertina negatyviai. Šis tyrimas taip pat atskleidė, kad advokatai, turintys mediatoriaus kvalifikaciją, savo žinias apie mediaciją vertina geriau. Pavyzdžiui, „labai gerai“ ir „gerai“ savo žinias apie mediaciją vertino net 100 proc. Didžiosios Britanijos respondentų, iš kurių tiek pat įgijusių mediatoriaus kvalifikaciją. Tarp visų apklausoje dalyvavusių respondentų mažiausiai mediatoriaus kvalifikaciją įgijusių buvo Lietuvoje. Prasčiausiai savo mediacijos srities žinias vertino taip pat Lietuvos advokatai. Šie duomenys suponuoja prielaidą, kad, siekiant geresnių mediacijos srities žinių, advokatus reikia skatinti įgyti mediatoriaus kvalifikaciją.

Kitas aspektas, kurį galima įžvelgti vertinant šiuos atsakymų rezultatus, yra susijęs su advokatų požiūriu į mediacijos taikymą. Pavyzdžiui, atsakydami į klausimą, kodėl respondentas netaiko mediacijos savo veikloje, nepakankamą kvalifikaciją mediacijos srityje daugiausia žymėjo Austrijos respondentai (18,03 proc.). Didžiojoje Britanijoje šio atsakymo nepažymėjo nė vienas advokatas. Atsižvelgiant į tai, jog savo žinias mediacijoje austrų advokatai vertina arba „gerai“ (75 proc.), arba „labai gerai“ (17,86 proc.), darytina išvada, kad jie kaip pakankamą kvalifikaciją mediacijos srityje laiko tik labai geras šios srities žinias. Didžiojoje Britanijoje nė vienas respondentų nenurodė, kad jo kvalifikacija mediacijos srityje yra nepakankama, tačiau „labai gerai“ savo žinias šioje srityje vertino ne visi, tai yra tik 80,77 proc. respondentų. Likusieji rinkosi atsakymą „gerai“. Manytina, kad Didžiosios Britanijos advokatai, priešingai nei austrai, kvalifikacijai mediacijos srityje kelia žemesnius reikalavimus – jų manymu, užtenka gerų mediacijos srities žinių. Kokios žinios, jų nuomone, mediacijoje yra geros, priklauso nuo subjektyvių veiksnių, tai yra nuo advokato savikritikos šiuo klausimu. Tinkamas savęs įvertinimas sprendžiant ginčus mediacijoje turi didelę reikšmę, nes galimi kvalifikacijos trūkumai visada gali būti pašalinami. Priešingai, turimų kvalifikacijų pervertinimas sąlygoja nesėkmingos mediacijos pabaigą.

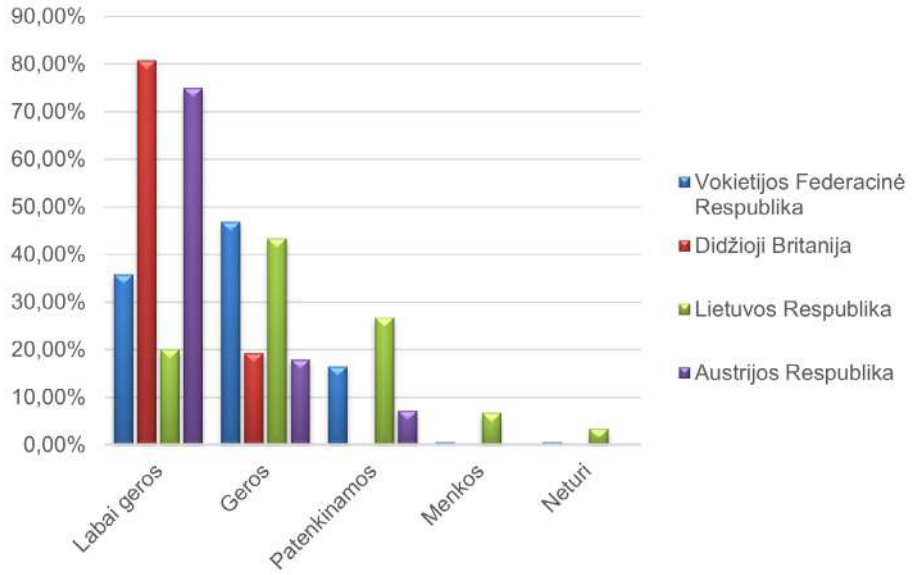

8 pav. Respondentų žinios apie mediaciją keturiose valstybėse (proc.)

Advokatų gebėjimas paaiškinti klientams, kas yra mediacija. Didelė respondentų dalis visose valstybėse nurodė, kad gali klientams suteikti informaciją apie mediaciją arba „labai gerai“ (48,97 proc.), arba „gerai“ (41,38 proc.). Visgi nemaža dalis respondentų šį gebėjimą vertino „patenkinamai“ (7,93 proc.) arba „menkai“ (0,69 proc.). Buvo ir advokatų (1,03 proc.), apskritai negebančių klientams paaiškinti, kas yra mediacija. Tai rodo, kad nors dauguma advokatų „gerai“ ir net „labai gerai“ geba paaiškinti klientams, kas yra mediacija, visgi beveik dešimtadalis respondentų to padaryti nesugeba.

Analizuojant atskirų valstybių advokatų atsakymus, geriausiai savo gebėjimą paaiškinti klientams, kas yra mediacija, vertino Didžiosios Britanijos advokatai, blogiausiai – Lietuvos. Lyginant mediatoriaus kvalifikaciją įgijusių advokatų duomenis su tais, kurie gauti, advokatams pasisakant apie jų gebėjimą paaiškinti klientams, kas yra mediacija, matyti, jog mediatoriaus kvalifikaciją įgiję advokatai ne tik turi daugiau žinių apie mediaciją, bet ir geba geriau paaiškinti klientams, kas tai yra.

Atsižvelgiant į tai, kad savo gebėjimą paaiškinti klientams, kas yra mediacija, „labai gerai“ vertino mažiau nei pusė respondentų (48,97 proc.) ir beveik ketvirtadalis respondentų (23,97 proc.) nurodė netaikantys mediacijos savo veikloje, nes nėra klientų, kurie norėtų ginčą spręsti mediacijoje, suponuojama prielaida, kad prie mažo klientų, norinčių spręsti ginčą mediacijoje, skaičiaus, iš dalies prisideda ir patys advokatai. Tokia išvada daroma remiantis tuo, kad dalis klientų galimai negauna visapusiškos informacijos apie mediaciją iš tų savo advokatų, kurie negeba pakankamai paaiškinti savo klientams, kas yra mediacija.

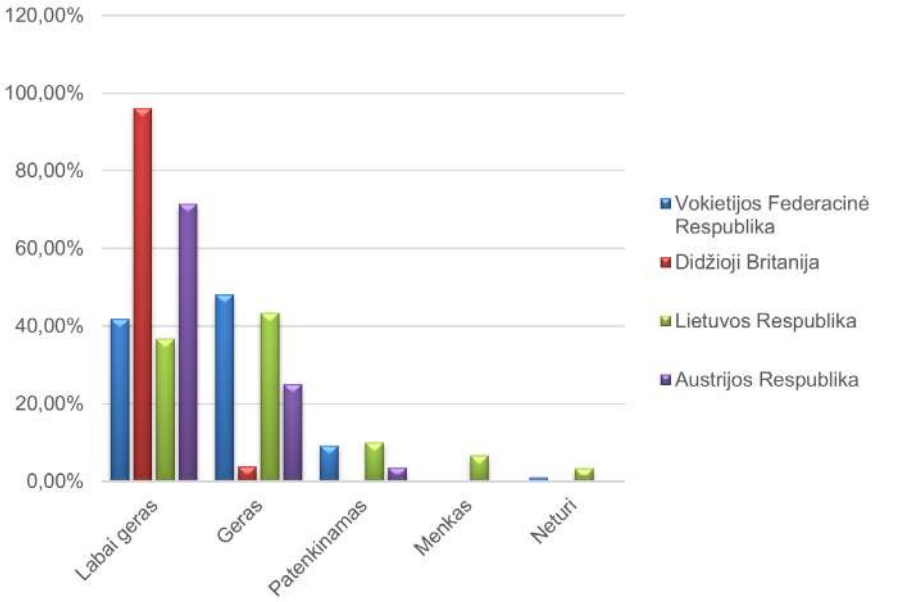

9 pav. Respondentų gebėjimas paaiškinti klientams, kas yra mediacija, keturiose valstybėse (proc.)

Mediacijos vertinimas. Tyrimas parodė, kad dauguma (80,62 proc.) respondentų visose valstybėse „teigiamai" vertina mediaciją. Visgi buvo respondentų, kurių vertinimas buvo „neutralus" (15,58 proc.) ir „neigiamas" (2,42 proc.). Maža dalis advokatų (1,38 proc.) nuomonės šiuo klausimu apskritai neturėjo. Geriausiai (100 proc.) mediaciją įvertino tik Didžiosios Britanijos respondentai. O kitose valstybėse „teigiamas" vertinimas buvo žemesnis: Austrijoje – 85,71 proc., Lietuvoje – 83,33 proc., o Vokietijoje – 77,07 proc.

Šie skaičiai rodo, kad tarp advokatų dominuoja teigiamas mediacijos vertinimas. Vis dėlto beveik ketvirtadalis respondentų vertina mediaciją neigiamai, neutraliai ar iš viso nuomonės šiuo klausimu neturi. Todėl galima manyti, kad advokatai, kurie mediaciją vertina neigiamai, savo klientus apie galimybę ginčą spręsti mediacijos pagalba neinformuoja.

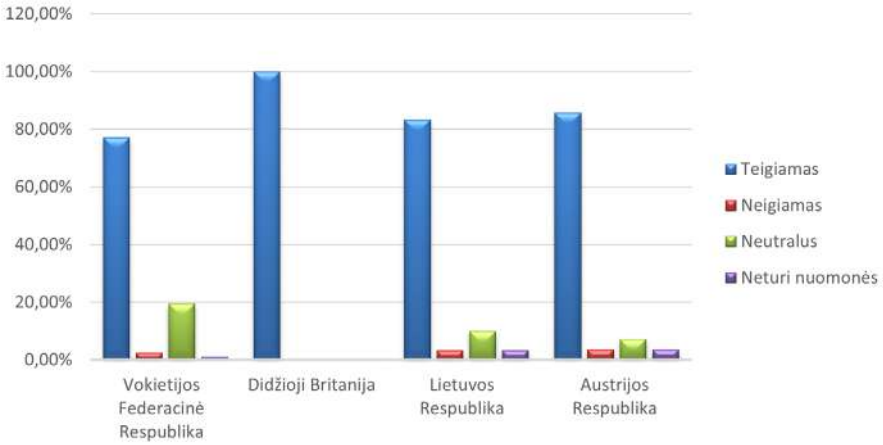

10 pav. Mediacijos vertinimas keturiose valstybėse (proc.)

Advokatų veiklos mediacijoje vertinimas. Dauguma respondentų (54,70 proc.) savo veiklą mediacijoje vertina „gerai", o daugiau kaip penktadalis (26,13 proc.) – „labai gerai". Likusieji respondentai įsivertino „patenkinamai" (14,29 proc.) ir „nepatenkinamai" (4,88 proc.). Geriausiai savo veiklą mediacijoje vėlgi vertino Didžiosios Britanijos, prasčiausiai – Lietuvos advokatai. Šie skaičiai rodo, kad gana didelė dalis respondentų savo veikla mediacijoje nėra visiškai patenkinti. To priežastys gali būti labai įvairios, kurių dauguma bus analizuojama tolimesnėse šio tyrimo dalyse. Visiškai atsakyti į šį klausimą reikalingi papildomi tyrimai, nes būtent neigiamas savo veiklos vertinimas mediacijoje gali daryti įtaką advokatui apsisprendžiant nedalyvauti mediacijoje ir (ar) dalyvauti joje tik retais atvejais.

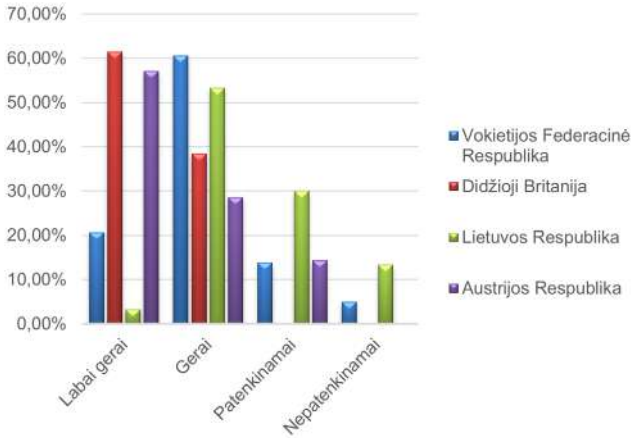

11 pav. Advokatų veiklos mediacijoje vertinimas keturiose valstybėse (proc.)

Ginčų, su kuriais advokatai susiduria savo veikloje, tinkamumas mediacijai. Tyrimas parodė, kad mažiau nei ketvirtadalis advokatų mano, jog kiekvienas atvejis, su kuriuo jie susidūrė savo veikloje, yra tinkamas mediacijai. Beveik pusė respondentų nurodė, kad kas antras, kas trečias arba kas ketvirtas atvejis yra tinkamas mediacijai. Vertinant atsakymus tarp atskirų valstybių matyti, jog dažniausiai, t. y. kiekvieną kartą, su ginčo atvejais, tinkamais mediacijai, susiduria Didžiosios Britanijos (57,69 proc.) advokatai. O Lietuvos advokatai ganėtinai dažnai (26,67 proc.) mano, kad kas antras ginčo atvejis yra tinkamas mediacijai. Dauguma Austrijos (39,29 proc.) ir Vokietijos (29,06 proc.) advokatų pasirinko atsakymą „kita, nurodykite“ ir teigė, kad rečiau nei kas ketvirtas atvejis yra tinkamas mediacijai. Buvo ir tokių dalyvių, kurie nurodė, kad „tinka 95 proc. atvejų“, „beveik kiekvienas“, „beveik visi“ arba „dauguma“. Likusieji respondentai savo atsakymų „negalėjo pasakyti skaičiais“ arba „negalėjo nurodyti procentais“.

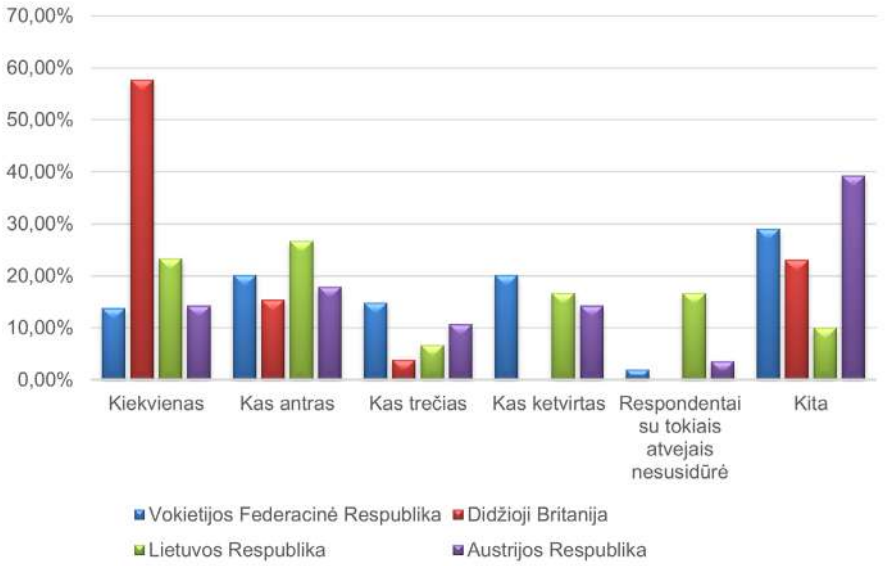

12 pav. Ginčo atvejų, su kuriais advokatai susiduria savo veikloje, tinkamumas mediacijai keturiose valstybėse (proc.)

Vertinant respondentų atsakymus, darytina prielaida, kad advokatams galimai trūksta žinių nustatyti, ar ginčas yra tinkamas mediacijai, kartu įvertinant ginčo tinkamumą teismui, arbitražui ar deryboms[577]. Juk moksliškai yra ištirta, kad iš esmės visi konfliktai gali būti medijuojami[578]. Terminas „vertinimas“ pasirinktas neatsitiktinai,

577 Kaminskienės įžvalga aptariant šį mokslinį darbą.

578 „Anwendungsgebiete und Geeignetheit der Mediation“, Juraviki, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 18 d., https://www.jurawiki.de/Mediation.

nes advokatų nuomonė šiuo klausimu yra glaudžiai susijusi ne tik su advokato turimomis žiniomis, bet ir jo individualia faktų interpretacija[579]. Spręsdamas apie „ginčo tinkamumą" mediacijai, advokatas turi įvertinti visas su ginču susijusias aplinkybes. Šis vertinimas vyksta remiantis individualiu advokato požiūriu ne tik į mediacijos procedūros privalumus, bet ir į patį ginčą, ginčo šalis bei jų teisinius atstovus. Plačiai šis klausimas analizuojamas skyriuje „Advokato vaidmenų mediacijoje analizė". Nors advokatams patartina dėti visas pastangas, kad ginčas būtų išspręstas taikiai ir kad būtų galima išvengti teisminio proceso, reikėtų nepamiršti, kad ne visų ginčų sprendimas yra tinkamas mediacijai.

Todėl advokatas neprivalo įtikinti kliento dalyvauti mediacijos procedūroje. Jis privalo tik informuoti klientus apie mediaciją, jeigu numanoma, kad ginčo sprendimas, mediacijoje gali būti naudingas. Nuspręsti „už" ar „prieš" mediaciją turi pats klientas, ypač, jei advokatai akivaizdžiai mato įvairias kliūtis mediacijos taikymui. Pvz., jeigu nėra galimybės susitarti dėl visiškai aiškios ir priešingos šalių pozicijos; jeigu viena ginčo šalis siekia vilkinti procesą ar akivaizdžiai piktnaudžiauja juo; jeigu dalyvavimas mediacijos procese su atstovaujančiu advokatu sudaro papildomas išlaidas, o be jo atsiranda didelė rizika neteisingai įvertinti ginčo išsprendimo aplinkybes; jeigu konflikto sprendimas netinka mediacijai; jeigu klientas tam nesubrendęs, intelektualiai nepajėgus ar psichologiškai nestabilus; jeigu yra derybinių jėgų disbalansas tarp ginčo šalių; jeigu klientai nenori prisiimti asmeninės atsakomybės; jeigu atrodo tinkamesnė kita ginčo sprendimo procedūra, nes yra paprastesnių, mažiau laiko trunkančių ir mažesnių sąnaudų reikalaujančių būdų sutaikyti šalis. Šis sąrašas nėra ir negali būti baigtinis, nes kiekviena ginčo situacija turi savitų požymių.

Apibendrinant šiuos respondentų atsakymus galima daryti išvadą, kad advokatai teisingai vertina ginčų tinkamumą mediacijai dažniausiai nurodydami, kad ne kiekvienas ginčo sprendimas yra tinkamas mediacijai. Tyrimo rezultatai rodo, kad daugelis advokatų gana dažnai susiduria su mediacijai netinkamais atvejais. Kartu respondentų atsakymų išraiškos signalizuoja palankų požiūrį į ginčų sprendimą mediacijos būdu, nes tik gana maža dalis (3,48 proc.) advokatų nurodė, kad apskritai nėra susidūrę su mediacijai tinkamais atvejais.

5.3. Praktiniai advokatų veiklos mediacijoje aspektai

Mediacijos taikymas advokatų profesinėje veikloje. Mažiau nei dešimtadalis respondentų (8,93 proc.) savo veikloje mediacijos netaiko. Vadinasi, visi likusieji, t. y. 91,07 proc., mediaciją taiko. Deja, tik 3,44 proc. respondentų mediaciją taiko dažnai.

Mediacijos netaikančiųjų skaičius Vokietijoje, Austrijoje ir Lietuvoje buvo labai artimas bendram rodikliui (Vokietijoje – 9,18 proc., Lietuvoje – 10 proc., Austrijoje – 10,71 proc.), o Didžiojoje Britanijoje jis tesiekė vos 3,85 proc. Nė vienas advokatas iš Didžiosios Britanijos nepažymėjo atsakymo, kad savo veikloje mediaciją taiko kartais. O Lietuvoje kartais mediaciją savo veikloje taiko net 40 proc. respondentų, Vokietijoje

579 Kriegel-Schmidt, *supra note*, 27: 82.

– 28,02 proc., Austrijoje – 10,71 proc. Taigi, mediaciją taikančiųjų savo veikloje advokatų rodiklis Didžiojoje Britanijoje vėl buvo itin aukštas – 96,15 proc. Nepaisant to, nė vienas Didžiosios Britanijos ir Austrijos advokatas nepažymėjo, jog mediaciją taiko dažnai. Bet Vokietijoje tą daro 3,86 proc., o Lietuvoje kiek daugiau – 6,67 proc. advokatų.

Tyrimo rezultatai rodo, kad nors advokatai mediaciją taiko savo veikloje, tai dažniausiai yra papildoma priemonė ginčų sprendimui. Ši tendencija ypač pastebima tarp Lietuvos ir Vokietijos advokatų. Taigi, mediacijos taikymas advokatų profesinėje veikloje yra tik papildoma strategija, kuri nėra jų pagrindinė profesinė funkcija.

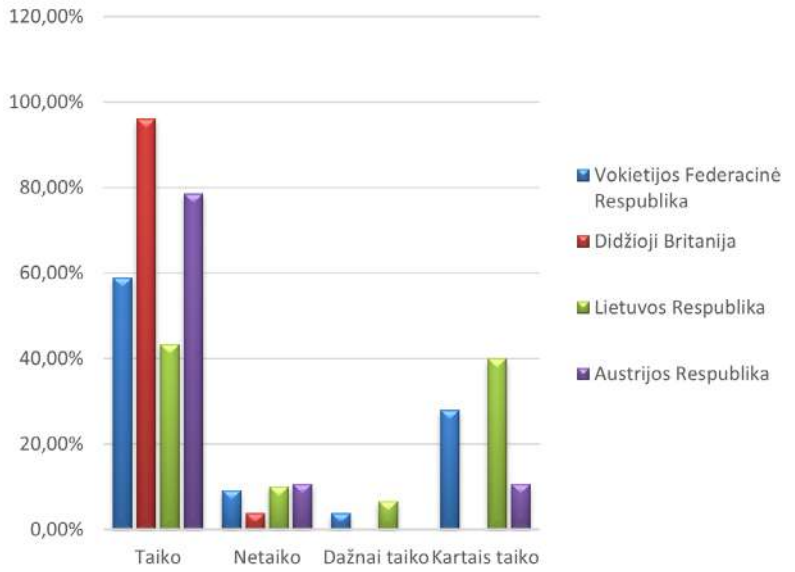

13 pav. Mediacijos taikymas advokatų profesinėje veikloje keturiose valstybėse (proc.)

Respondentų kaip advokatų-mediatorių praktikos trukmė mediacijoje. Tyrimas atskleidė, kad didžiausia dalis (24,60 proc.) respondentų mediatoriaus praktiką dar tik pradeda, nes iki 1 metų mediatoriaus praktikos trukmę pažymėjo net 24,60 proc. respondentų. O mažiau nei dešimtadalis apklaustų advokatų (8,87 proc.) skaičiuoja 10 metų mediatoriaus praktiką. Ilgiausia mediatoriaus praktikos trukmė, kurią nurodė, deja, tik vienas respondentas, siekė 29 metus.

Respondentų kaip advokatų-atstovų praktikos trukmė mediacijoje. Šiame vaidmenyje respondentai nurodė labai skirtingas praktikos trukmes: 1 metų – 8,63 proc., 2 metų – 6, 17 proc., 5 metų – 7,06 proc., 10 metų – 7,06 proc., 20 metų, 25 metų ir 30 metų – po 3,92 proc., o 1 respondentas nurodė net 46 metus. Visgi 11,37 proc. respondentų pažymėjo, kad jų praktikos trukmė nesiekia 1 metų.

Respondentų kaip advokatų-neutralių patarėjų praktikos trukmė mediacijoje. Didžioji dalis advokatų (42,04 proc.) pažymėjo, kad jų praktikos trukmė mediacijoje

kaip neutralaus patarėjo nesiekia nė 1 metų. Likusieji respondentai nurodė skirtingas praktikos trukmes: 1 metų – 6,19 proc., 2 metų – 5,31 proc., 5 metų – 4,87 proc., 10 metų – 5,75 proc., 15 metų – 4,42 proc., 20 metų – 5,31 proc. Tik 2 respondentai pažymėjo, kad jų praktikos trukmė, atliekant šį vaidmenį, siekia 40 metų.

Tyrimas atskleidė, kad advokatai mediacijoje dalyvauja tiek mediatoriaus, tiek atstovo, tiek neutralaus patarėjo vaidmenyse. Vis tik dažniausiai jie atlieka atstovaujantį vaidmenį ir jų patirtis šiame vaidmenyje yra gerokai ilgesnė. Didžioji dalis respondentų mediatoriaus vaidmenyje dar tik pradeda dirbti. Respondentų praktikos trukmė mediacijoje atstovo vaidmenyje buvo ilgesnė nei mediatoriaus ir patarėjo vaidmenyse. Apibendrinant visų vaidmenų praktikos trukmę mediacijoje galima daryti išvadą, kad daugumai respondentų mediacija yra gana nauja veikla.

Vaidmuo, kurį atlikdami advokatai dažniausiai dalyvauja mediacijoje. Beveik pusė respondentų (46,78 proc.) nurodė, kad mediacijoje jie dažniausiai atlieka mediatoriaus vaidmenį. Šalies atstovo vaidmenį atlieka daugiau nei trečdalis (35,09 proc.), o neutralaus patarėjo tik šiek tiek daugiau nei dešimtadalis (13,16 proc.) apklaustų advokatų. Likusioji dalis advokatų (4,97 proc.) nurodė, jog jie domisi mediacija pažintiniais tikslais.

Analizuojant atskirų valstybių advokatų atsakymus matoma, kad Didžiojoje Britanijoje (73,53 proc.), Austrijoje (58,33 proc.) ir Vokietijoje (46,44 proc.) daugiausia advokatų mediacijoje dalyvauja kaip mediatoriai. Visiškai priešinga situacija yra, kai advokatas atlieka šalies atstovo vaidmenį, nes daugiausia (66,67 proc.) advokatai mediacijoje atstovauja Lietuvoje. Neutralaus patarėjo vaidmuo yra populiariausias (24,24 proc.) tarp Lietuvos respondentų.

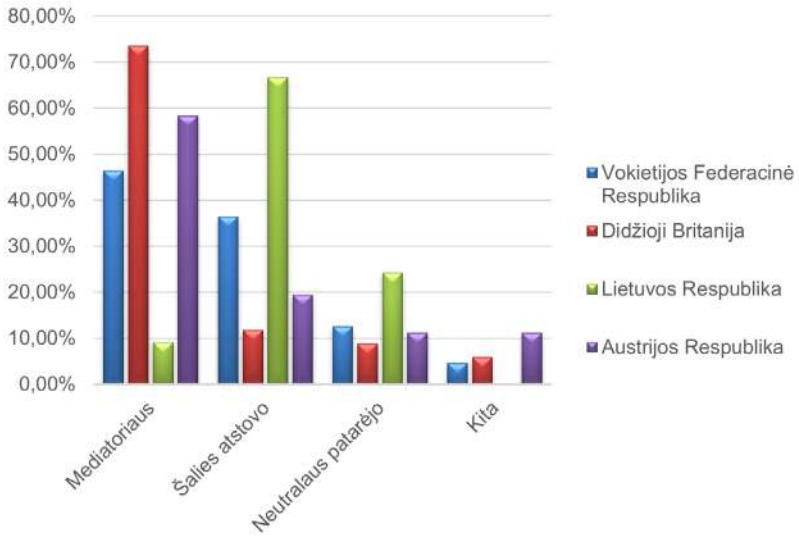

14 pav. Vaidmuo, kurį atlikdami advokatai dažniausiai dalyvauja mediacijoje, keturiose valstybėse (proc.)

Šis tyrimas rodo, kas mediacijoje Lietuvos advokatai kur kas dažniau dalyvauja kaip šalies atstovai ar neutralūs patarėjai, nors iš 822 mediatorių, įrašytų į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą, 217 yra advokatai[580]. Kad Lietuvoje, palyginti su kitomis valstybėmis, mediacijos kvalifikaciją turintys advokatai *de facto* mediacijos nevykdo, patvirtina ir respondentų atsakymų palyginimas (t. y. kaip jie atsako į klausimus: ar yra įgiję mediatoriaus kvalifikaciją ir kokį vaidmenį respondentai dažniausiai atlieka mediacijoje). Iš šių atsakymų matyti, kad Lietuvoje vos 21 proc. mediacijos kvalifikaciją turinčių respondentų vykdo mediaciją. Atsakymai šiuo klausimu tarp kitų valstybių pasiskirsto taip: Didžiojoje Britanijoje – 74 proc., Austrijoje – 65 proc. ir Vokietijoje – 72 proc. Tyrimas taip pat atskleidė, kad mediacijoje kaip mediatoriai daugiausia dalyvauja Didžiosios Britanijos, o kaip atstovai ar neutralūs patarėjai – Lietuvos advokatai. Todėl galima daryti išvadą, kad mediatoriaus vaidmuo Lietuvos advokatams mažiau patrauklus, palyginti su šalies atstovo ir (ar) neutralaus patarėjo vaidmeniu.

Mediacijos atvejų, kuriuose advokatai dalyvavo mediatoriaus, atstovo, neutralaus patarėjo vaidmenyse skaičius ir jų sėkminga baigtis. Tyrimas atskleidė, kad dažniausiai (67,86 proc.), tai yra nė vieno, mediacijos atvejo mediatoriaus vaidmenyje nevykdė Lietuvos respondentai. O Didžiosios Britanijos respondentai tokio atsakymo nepažymėjo. Gana retai, tai yra „nuo 1 iki 10 mediacijos atvejų“, mediatoriaus vaidmenyje veikė daugelis Lietuvos ir Vokietijos respondentų. Dažniausiai, tai yra „nuo 10 iki 100 mediacijos atvejų“, nurodė Austrijos respondentai. Ilgiausią praktiką – „virš 100 mediacijos atvejų“ – vėlgi pažymėjo Didžiosios Britanijos advokatai. Todėl galima daryti išvadą, kad dažniausiai mediatoriaus vaidmenyje veikia Didžiosios Britanijos, o rečiausiai Lietuvos advokatai.

Tyrimas atskleidė, kad dažniausiai atstovauja Austrijos (78,57 proc.) ir Vokietijos (40 proc.), o rečiausiai – Didžiosios Britanijos respondentai. Gana retai, tai yra „nuo 1 iki 10 mediacijos atvejų“, atstovo vaidmenį atlieka daugelis (53,33 proc.) Lietuvos respondentų. Todėl galima daryti išvadą, kad dažniausiai atstovo vaidmenyje veikia Austrijos, o rečiausiai Didžiosios Britanijos advokatai.

Vertinant advokato-neutralaus patarėjo vaidmens situaciją, pastebima, kad dažniausiai šiame vaidmenyje veikia Austrijos respondentai. O tarp Lietuvos respondentų šis vaidmuo yra labiausiai nepopuliarus.

Detalūs kiekvienos valstybės respondentų atsakymai į šiuos klausimus pateikiami 15, 16 ir 17 paveiksluose.

580 Autorės 2021 m. rugpjūčio 8 d. paskaičiavimais, iš viso į Lietuvos mediatorių sąrašą yra įrašyti 822 asmenys, iš kurių 217 yra advokatai ir 22 advokatų padėjėjai.

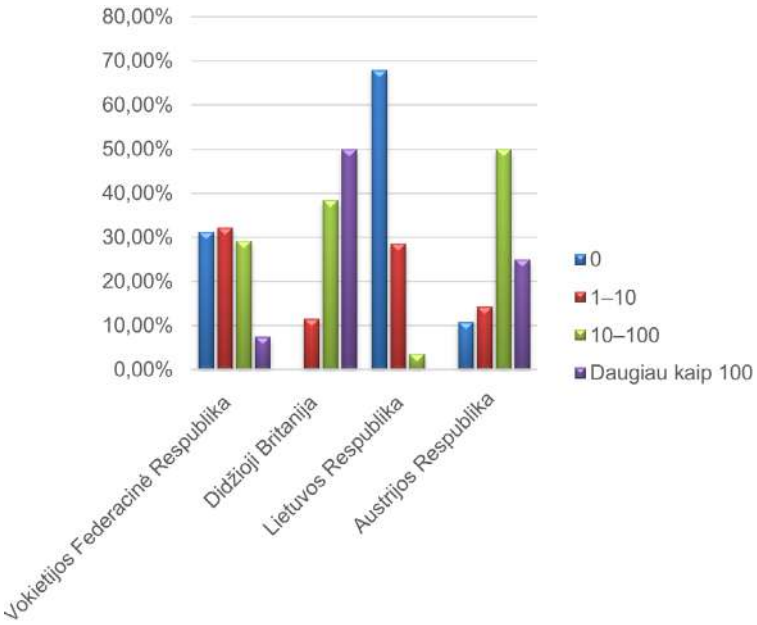

15 pav. Mediacijos atvejai, kuriuose advokatai dalyvavo kaip mediatoriai, keturiose valstybėse (proc.)

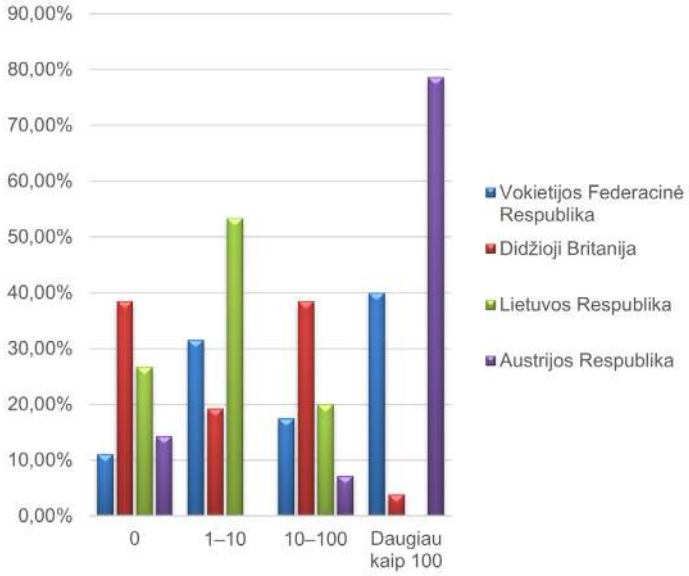

16 pav. Mediacijos atvejai, kuriuose advokatai dalyvavo kaip atstovai, keturiose valstybėse (proc.)

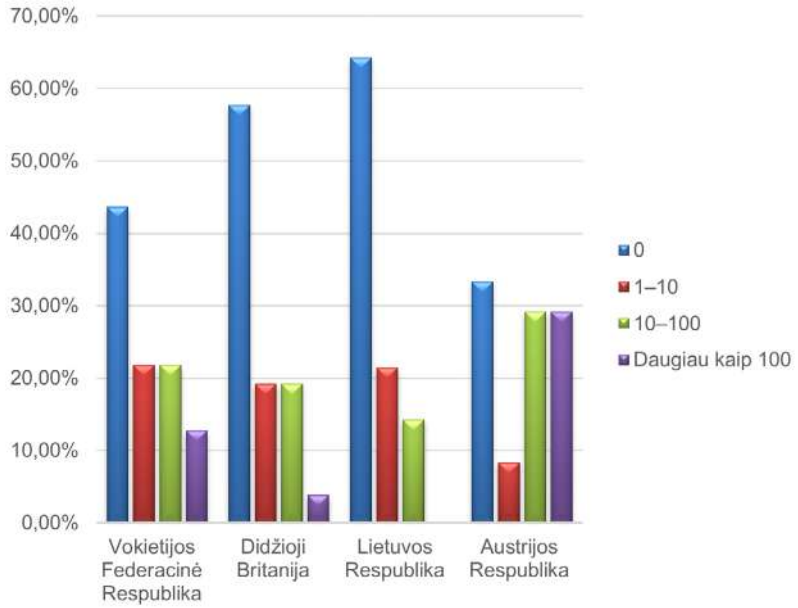

17 pav. Mediacijos atvejai, kuriuose advokatai dalyvavo kaip neutralūs patarėjai, keturiose valstybėse (proc.)

Šių atsakymų analizė patvirtina, kad advokatai mediacijoje atlieka skirtingus vaidmenis. Advokatai savo praktikoje linkę atlikti tik vieną rolę, t. y. specializuojasi arba mediatoriaus, arba patarėjo, arba atstovo vaidmenyje. Verta dėmesio aplinkybė yra ta, kad nepriklausomai nuo to, kokį vaidmenį advokatai atliko mediacijoje, mediacija dažniausiai buvo baigiama taikos sutartimi. Iš to galima daryti išvadą, kad mediacija yra vertinga ne tik ginčo šalims, bet ir advokatams, nes jų klientų lojalumas advokatams, padėjusiems išspręsti ginčą klientui priimtinu būdu, auga. Be to, tai skatina pačių advokatų pasitikėjimą mediacija, nes jie mato, kad mediacija veikia ir kitą kartą drąsiau siūlo klientams bei patys išdrįsta pradėti medijuoti[581].

Respondentų nuomonė dėl advokatų ir jų klientų ginčų sprendimo mediacijoje. Daugelis advokatų (72,16 proc.) pritaria, jog ginčai, kylantys tarp advokato ir jo klientų, būtų sprendžiami mediacijoje. Visgi beveik trečdalis advokatų tam arba nepritarė (13,06 proc.), arba atsakė, kad nežino (14,78 proc.).

Palankiausiai (96,15 proc.) advokatų ir jų klientų ginčų sprendimą mediacijoje vertino Didžiosios Britanijos advokatai. Lietuvos, Vokietijos ir Austrijos advokatų balsai pasiskirstė labai panašiai – dauguma pritarė, o likusieji arba nepritarė, arba neturėjo nuomonės šiuo klausimu.

581 Kaminskienės įžvalga aptariant šį mokslinį darbą.

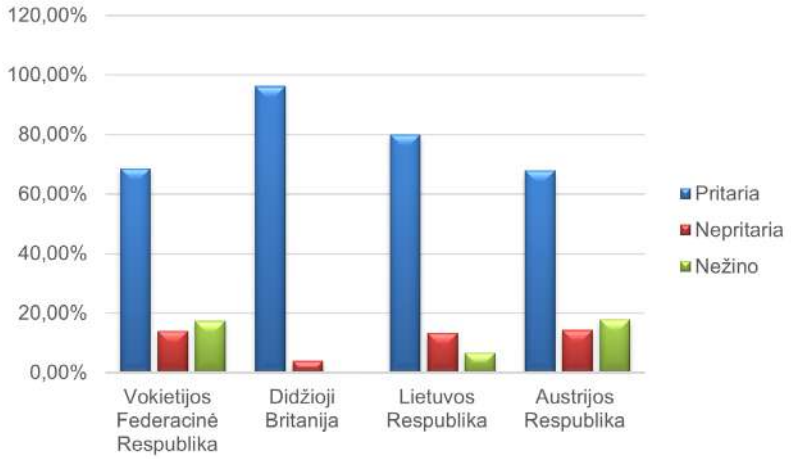

18 pav. Respondentų nuomonė dėl advokatų ir jų klientų ginčų sprendimo mediacijoje keturiose valstybėse (proc.)

Todėl galima daryti išvadą, kad šiuo klausimu dominuoja respondentų pritarimas. Remiantis tyrimo rezultatais ir atsižvelgiant į tai, jog didžioji dalis respondentų, dalyvavusių apklausoje, pritaria, kad jų ir klientų ginčai būtų sprendžiami mediacijoje, galima teigti, kad toks ginčų sprendimas yra tinkamas mediacijai. Advokatai, sudarydami teisinių paslaugų teikimo sutartis, turėtų savo klientams pasiūlyti įtraukti mediacijos sąlygą, tai yra, kad kilus ginčui tarp advokato ir jo kliento, ginčas pirmiausia bus bandomas spręsti mediacijoje.

Teisinio reglamentavimo vertinimas. Mažiau nei pusė respondentų (47,93 proc.) teisinį reglamentavimą, taikant mediaciją advokato veikloje, vertino palankiai. O trečdalis (33,79 proc.) respondentų – iš dalies palankiai. Daugiau nei dešimtadalis advokatų (12,76 proc.) šiuo klausimu nuomonės neturėjo. Dalis apklaustųjų (5,52 proc.) savo šalies teisinį reglamentavimą vertino nepalankiai. Palankiausiai (67,86 proc.) savo šalies teisinį reglamentavimą mediacijai taikyti advokato veikloje vertino Austrijos respondentai, o Didžiosios Britanijos – 57,69 proc., Lietuvos – 53,33 proc., Vokietijos – 43,20 proc. Nė vienas iš Lietuvoje veiklą vykdančių respondentų nenurodė, kad Lietuvos teisinis reglamentavimas yra nepalankus mediacijai taikyti advokato veikloje, o 16,67 proc. Lietuvos advokatų pažymėjo, jog šiuo klausimu nuomonės neturi. Kitose valstybėse nuomonės neturinčių respondentų buvo mažiau. Teisinį reglamentavimą kaip iš dalies palankų mediacijai taikyti advokato veikloje visų šalių respondentai vertino panašiai. Daugiausia respondentų, kurie teisinį reglamentavimą vertino kaip nepalankų mediacijai taikyti advokato veikloje, buvo Didžiojoje Britanijoje – 7,69 proc.

Remiantis tyrimo rezultatais galima teigti, kad daugelis apklaustų advokatų susiduria su teisinio reglamentavimo spragomis. Daugiausia dėmesio savo teisiniam reglamentavimui turėtų skirti Vokietijos teisės aktų leidėjas. Būtent šioje valstybėje mažiausia dalis respondentų teisinį reglamentavimą mediacijai taikyti advokato veikloje

vertino palankiai. Tikslinti savo teisinę bazę turėtų ir kitos dvi valstybės – Austrija bei Didžioji Britanija, nes trečdalis šių valstybių respondentų įžvelgia savo valstybių teisinio reglamentavimo trūkumų.

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad egzistuoja dalinai nepalankus advokatų požiūris į teisinį reglamentavimą mediacijai taikyti advokato veikloje. Daugiau nei pusė respondentų teisinį reglamentavimą vertino arba nepalankiai, arba iš dalies palankiai, arba šiuo klausimu apskritai neturėjo nuomonės.

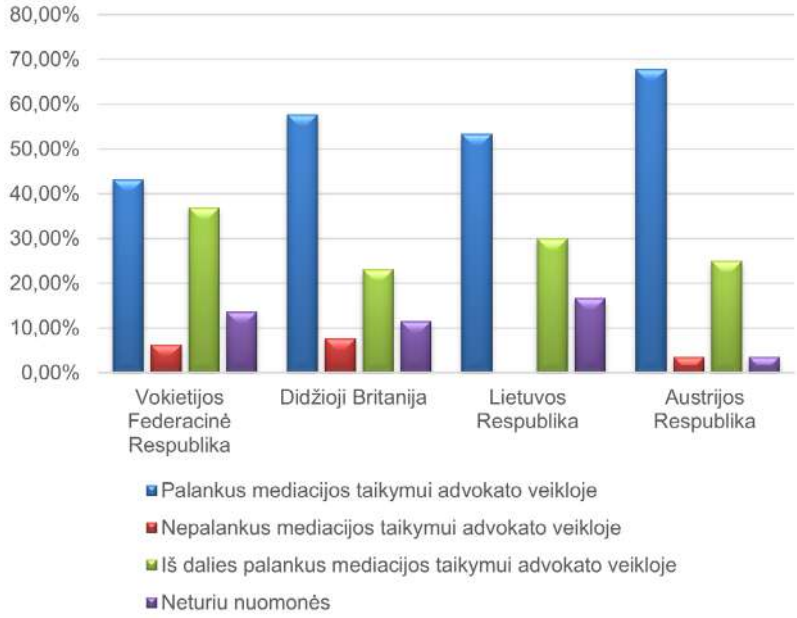

19 pav. Teisinio reglamentavimo vertinimas keturiose valstybėse (proc.)

Advokatūrų veiksmai, kurie skatintų taikyti mediaciją advokatų veikloje. Tik šiek tiek daugiau nei dešimtadalis advokatų (11,26 proc.) pažymėjo, kad nacionalinių advokatūrų veiksmai, skirti skatinti mediacijos taikymą advokatų veikloje, yra „aktyvūs“. O trečdalio (33,79 proc.) advokatų vertinimu – „pakankami“. Visgi beveik pusė respondentų nacionalinių advokatūrų veiksmus vertino kaip „nepakankamus“ (17,41 proc.), „pasyvius“ (16,72 proc.) ir kaip „jokius“ (16,04 proc.).

Didžiosios Britanijos advokatūrų veiksmai buvo įvertinti kaip aktyviausi šiuo klausimu. O pasyviausiai – Lietuvos, nes net 26,67 proc. advokatų atsakė, kad Lietuvos advokatūra nesiima jokių veiksmų, kurie skatintų taikyti mediaciją advokatų veikloje. Be to, penktadalis respondentų Lietuvos advokatūros veiksmus įvertino kaip pasyvius. Respondentai, kurie pasirinko atsakymą „kita“, nurodė, kad „nežino“, kad „niekada nesidomėjo, ką šiuo klausimu daro advokatūros“, kad „laikosi atsainiai“, kad „ypatingo susidomėjimo nėra“, kad „nedaro nieko panašaus“, kad „mediaciją reikėtų skatinti

labiau“. Todėl galima teigti, kad ši dalis respondentų nacionalinių advokatūrų veiklą vertina neigiamai.

Dėl to galima daryti išvadą, kad šiuo klausimu tarp respondentų dominuoja neigiamas nacionalinių advokatūrų vertinimas, taigi visų tyrime dalyvavusių valstybių advokatūros turėtų būti aktyvesnės, skatindamos mediacijos taikymą advokatų veikloje.

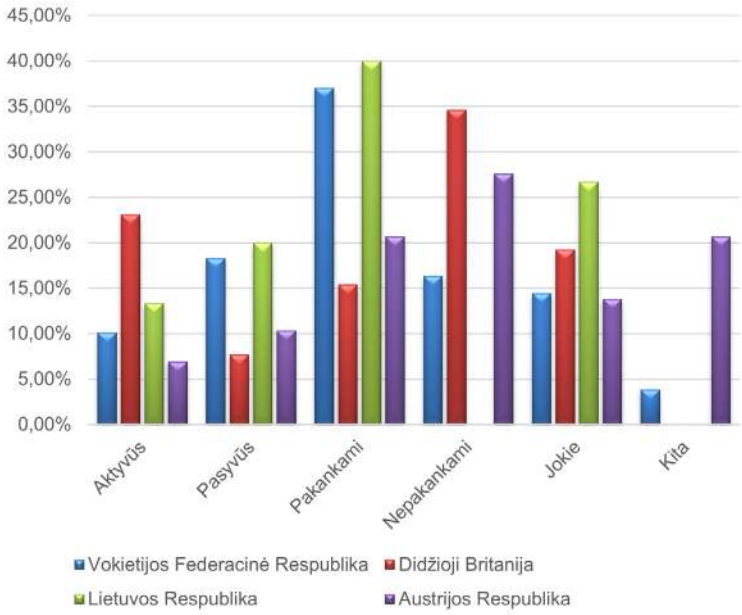

20 pav. Advokatūrų veiksmai, kurie skatintų taikyti mediaciją advokatų veikloje, keturiose valstybėse (proc.)

Mediatorius vienijančių organizacijų veiksmai, skatinant mediacijos taikymą advokatų veikloje. Tik kiek daugiau nei ketvirtadalis (25,17) respondentų atsakė, kad mediatorius vienijančių organizacijų veiksmai, skirti skatinti mediacijos taikymą advokatų veikloje, yra „aktyvūs“. Vos ketvirtadalis (18,62 proc., N = 54) nurodė, kad tokie veiksmai yra „pakankami“. O dauguma respondentų išreiškė neigiamą požiūrį, nurodydami atsakymus „jokie“ (21,72 proc.), „nepakankami“ (20 proc.), „pasyvūs“ (7,59 proc.). Dalis (6,90 proc.) „kita, nurodykite“ žymėjusių respondentų nurodė, kad „nežino“, „nesusipažinę su tokių organizacijų veikla“, „nežino organizacijų“, „neturi duomenų“, „neturi nuomonės“. Šie atsakymai minėtu klausimu taip pat gali būti interpretuojami kaip neigiami.

Analizuojant rezultatus tarp atskirų valstybių pastebima, kad mediatorius vienijančių organizacijų veiksmai aktyviausiais laikomi Didžiojoje Britanijoje, o labiausiai nepakankamais – Lietuvoje. Tokie skaičiai rodo, kad ir šiuo klausimu dominuoja

neigiamas mediatorius vienijančių organizacijų vertinimas. Nors mediatorius vienijančių organizacijų veiksmai, skatinant mediacijos taikymą advokatų veikloje, yra du kartus aktyvesni (25,17 proc.) nei advokatūrų (11,26 proc.), tačiau advokatai juos dažniau vertina kaip nepakankamus (20 proc.).

Atsakymų analizė suponuoja prielaidą, kad advokatai mano, jog ne advokatūros, bet mediatorius vienijančios organizacijos turi aktyviau skatinti mediacijos taikymą advokatų veikloje. Tai patvirtina, kad advokatai mediacijos paslaugų nepriskiria prie lygiaverčių teisinių paslaugų. Daugumos respondentų manymu, būtent mediatorius, o ne advokatus vienijančios organizacijos turėtų labiau skatinti mediacijos taikymą advokatų veikloje.

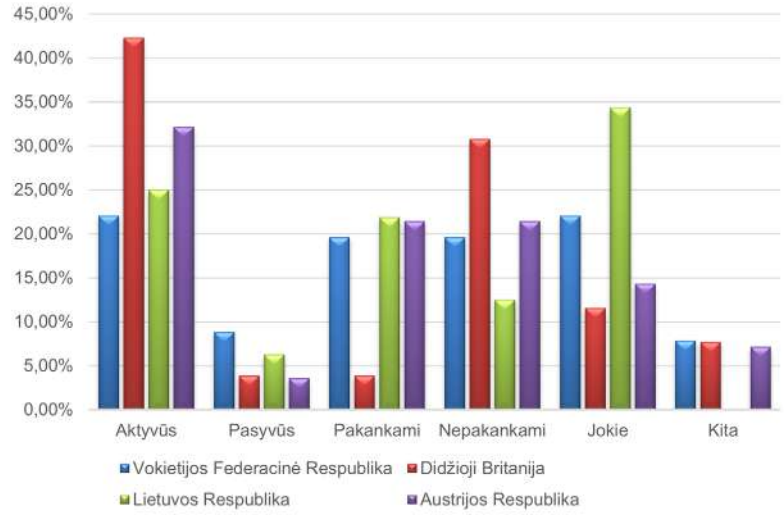

21 pav. Mediatorius vienijančių organizacijų veiksmai, skatinant mediacijos taikymą advokatų veikloje, keturiose valstybėse (proc.)

Tačiau iš esmės tyrimo analizė rodo, kad tiek nacionalinės advokatūros, tiek mediatorius vienijančios organizacijos turėtų imtis daugiau iniciatyvos, ypač viešindamos visas naujoves ir pasiekimus mediacijos srityje. Pvz., skirtumai, atsirandantys taikant mediaciją tarptautiniu lygmeniu, kelia nemažai iššūkių, todėl pastovus tinkamos informacijos mediacijos tema viešinimas gali palengvinti kelią ieškant tinkamo ginčo sprendimo būdo. Be tinkamos informacijos, kurią galėtų suteikti tiek nacionalinės advokatūros, tiek mediatorius vienijančios organizacijos, ir ginčo šalims, ir advokatams mediacijos taikymas gali pasirodyti per sudėtingas. Todėl patartina organizuoti daugiau valstybinių ir tarpvalstybinių renginių, kuriuose mediacija suinteresuoti asmenys galėtų pasidalyti idėjomis tiek tarpvalstybiniu, tiek tarpprofesiniu lygmeniu. Tokios priemonės yra svarbios sprendžiant konfliktus tarp įvairių valstybių piliečių, todėl nacionalinėms ir tarptautinėms organizacijoms reikėtų atsižvelgti į tokių priemonių būtinumą.

Advokato ir mediatoriaus veiklų suderinamumas. Didžioji dalis respondentų (69,90 proc.) mano, kad advokato ir mediatoriaus veiklos yra „suderinamos“. O beveik ketvirtadalis (24,91 proc.) respondentų mano, kad šios veiklos yra tik „iš dalies suderinamos“. Deja, buvo ir tokių respondentų (5,19 proc.) kurie teigė, kad advokato ir mediatoriaus veiklos yra „nesuderinamos“.

Palankiausiai (74,63 proc.) advokato ir mediatoriaus veiklų suderinamumą vertino Vokietijos advokatai. Nė vienas Lietuvos advokatas nepažymėjo, kad advokato ir mediatoriaus veikla yra nesuderinama, priešingai – didžioji dalis (66,67 proc.) teigė, kad suderinama. Beveik penktadalis (19,23 proc.) Didžiosios Britanijos respondentų nurodė, kad advokato ir mediatoriaus veiklos yra nesuderinamos. Nepaisant to, Didžiosios Britanijos respondentai dažniausiai (73,53 proc.) dalyvauja mediacijoje, atlikdami mediatoriaus vaidmenį. Tai rodo, kad skeptiškas advokato ir mediatoriaus veiklos suderinamumo vertinimas nebūtinai lemia retą mediatoriaus vaidmens pasirinkimą advokatų praktikoje.

Vis dėlto šių atsakymų išraiškos signalizuoja dalinai nepalankų respondentų požiūrį į advokato ir mediatoriaus veiklų suderinamumą, nes gana didelė dalis advokatų mano, kad advokato ir mediatoriaus veiklos yra tik iš dalies suderinamos. Taip pat buvo nemažai manančių, kad advokato ir mediatoriaus veikla apskritai nesuderinama. Šie rezultatai leidžia daryti prielaidą, kad advokatai netaiko mediacijos, nes baiminasi šių veiklų galimo nesuderinamumo. Akivaizdu, kad neišsiaiškinus tikrųjų priežasčių, dėl kurių advokatai abejoja (baiminasi), kad jų veikla su mediacija yra (gali būti) nesuderinama ar tik iš dalies suderinama, mediacijos taikymo advokatų veikloje plėtra stagnuos. Priežastys, kurios lemia advokato ir mediatoriaus veiklų suderinamumą, aptartos skyriuje „Mediacijos advokato veikoje teisinis reglamentavimas“.

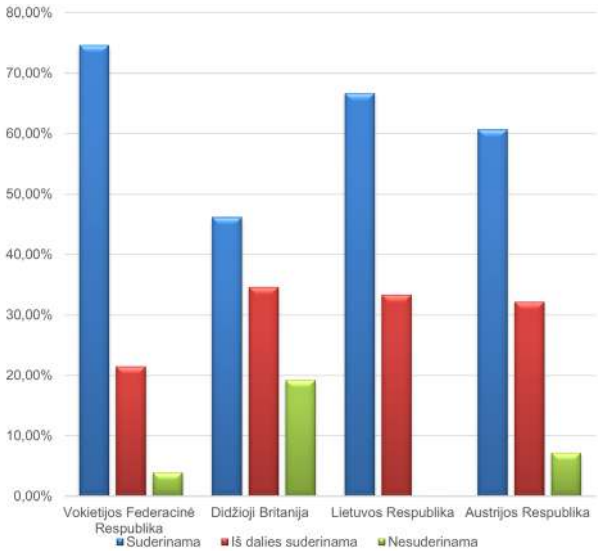

22 pav. Advokato ir mediatoriaus veiklos suderinamumas keturiose valstybėse (proc.)

Mediacijos (ne)prisidėjimas prie advokatų profesinio darbo kokybės gerinimo ir palengvinimo. Analizuojant atsakymų rezultatus tarp atskirų valstybių matoma, kad dauguma respondentų mano, kad mediacija prie advokatų profesinio darbo kokybės gerinimo ir palengvinimo prisideda: Austrijoje – (82,14 proc.), Didžiojoje Britanijoje – (80,77 proc.), Vokietijoje – (63,05 proc.). O Lietuvoje tokią nuomonę atstovavo mažiau nei pusė (43,33 proc.) respondentų. Manytina, kad ši Lietuvos advokatų nuomonė susidarė dėl to, kad mediacija Lietuvoje turi santykinai mažiausias tradicijas, palyginti su kitomis trimis valstybėmis. Dėl to dalis mediacijų paprasčiausiai netaikoma.

Tai rodo, kad mediacija daugiausia prisideda prie advokatų profesinio darbo kokybės gerinimo ir palengvinimo, nes tik dešimtadalis respondentų (10,10 proc.) nurodė priešingai.

Kartu su šių atsakymų analize pastebimi ir kiti sutapimai, pvz., geriausiai savo žinias apie mediaciją vertino Didžiosios Britanijos, Austrijos ir Vokietijos, paskutiniai pagal eiliškumą – Lietuvos advokatai. Blogiausiai savo gebėjimą paaiškinti klientams, kas yra mediacija, vėlgi vertino Lietuvos advokatai. Dažniausiai atsakymą, kad mediacija prie advokatų profesinio darbo kokybės gerinimo ir palengvinimo neprisideda taip pat žymėjo Lietuvos advokatai. Šie respondentų atsakymų vertinimai suponuoja prielaidą, kad kuo geresnės advokatų žinios apie mediaciją ir kuo geriau jie geba paaiškinti savo klientams, kas yra mediacija, tuo labiau respondentai įžvelgia teigiamą mediacijos poveikį prisidedant prie advokatų profesinio darbo kokybės gerinimo ir jo palengvinimo.

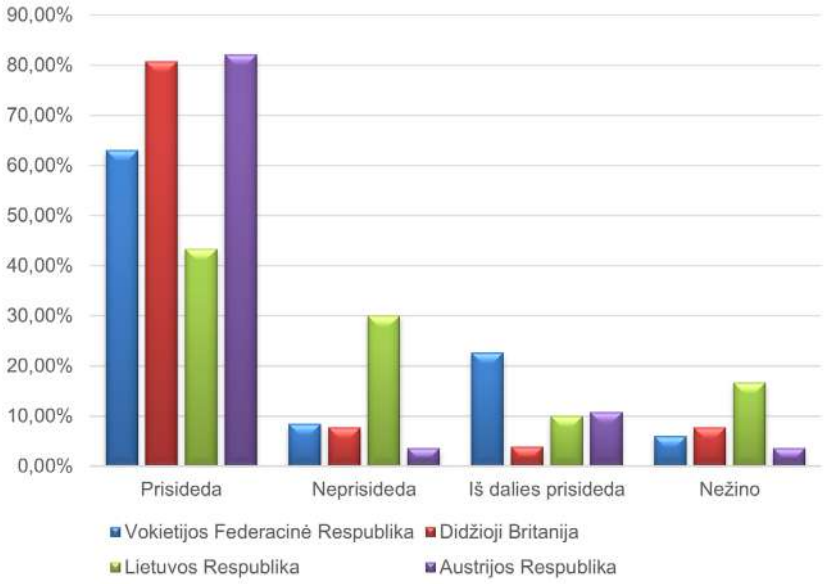

23 pav. Mediacijos (ne)prisidėjimas prie advokatų profesinio darbo kokybės gerinimo ir palengvinimo keturiose valstybėse (proc.)

Kaip dažnai ginče dalyvaujantys asmenys, nors ir negavę informacijos apie mediaciją, patys prašo ginčą spręsti taikant mediaciją. Tyrimas atskleidė, kad gana retai ginče dalyvaujantys asmenys, neturintys informacijos apie mediaciją, „labai dažnai" (3,81 proc.) ir „dažnai" (12,46 proc.) patys prašo ginčą spręsti mediacijoje. O absoliuti dauguma respondentų žymėjo atsakymą – „retai" (36,33 proc.), „labai retai" (32,18 proc.) arba „niekada" (15,22 proc.).

Tik Didžiojoje Britanijoje pastebimas dažnesnis ginčo šalių noras spręsti ginčą mediacijoje. Tai neabejotinai susiję su taikomomis sankcijomis, kurios analizuojamos skyriuje „Mediacijos advokato veikloje teisinis reglamentavimas Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ir Austrijoje".

Kitose valstybėse atsakymą „labai dažnai" ir „dažnai" žymėjo nedidelė dalis respondentų, pvz., Austrijoje – 3,81 proc., Lietuvoje – 3,33 proc., Vokietijoje – 2,44 proc. Kiek daugiau **žymėjo** „dažnai": Austrijoje – 14,29 proc., Lietuvoje – 10 proc., Vokietijoje – 9,27 proc. Kiti respondentų atsakymai buvo „retai", „labai retai" arba "niekada". Dauguma Lietuvos respondentų pažymėjo atsakymą „retai" (43,33 proc.) arba „labai retai" (40 proc.).

Apibendrinant respondentų atsakymus galima daryti prielaidą, kad ginče dalyvaujančių asmenų noras be papildomos informacijos apie mediaciją ginčą spręsti mediacijoje yra ganėtinai retas. Tai nėra palanku mediacijos plėtrai, nes mediacijos taikymo dažnumas priklauso nuo to, kaip šią procedūrą vertina atitinkamos žmonių grupės. Visų pirma, ne tik advokatai, kurie dažnai būna pirmieji kontaktiniai asmenys, bet ir ginčo šalys, kurios daugelyje valstybių vis dar mažai žino apie mediaciją[582]. Taigi, ne tik advokatų požiūris į mediaciją, jos vertinimas ir žinios yra svarbios siekiant, kad daugiau ginčų būtų sprendžiama mediacijos būdu. Tam nemažą įtaką daro (gali daryti) ir ginčo šalys, kurios, turėdamos pakankamai žinių apie mediaciją, galėtų ją inicijuoti.

Todėl, siekiant sėkmingos mediacijos plėtros, deramas dėmesys privalo būti skiriamas ne tik advokatų, bet ir visuomenės švietimui mediacijos tema. Kitu atveju advokatai gali būti nepajėgūs pakeisti savo klientų suvokimo, kas yra mediacija, kuo ji naudinga. Be to, labai tikėtina, jog klientai nesutiks kompensuoti advokato laiko sąnaudų, susidariusių jam skleidžiant informaciją apie mediaciją. Kita vertus, šviesti klientus mediacijos tema iš asmeninių lėšų advokatams gali būti nepriimtina.

582 Steffek, *supra note*, 72: 5.

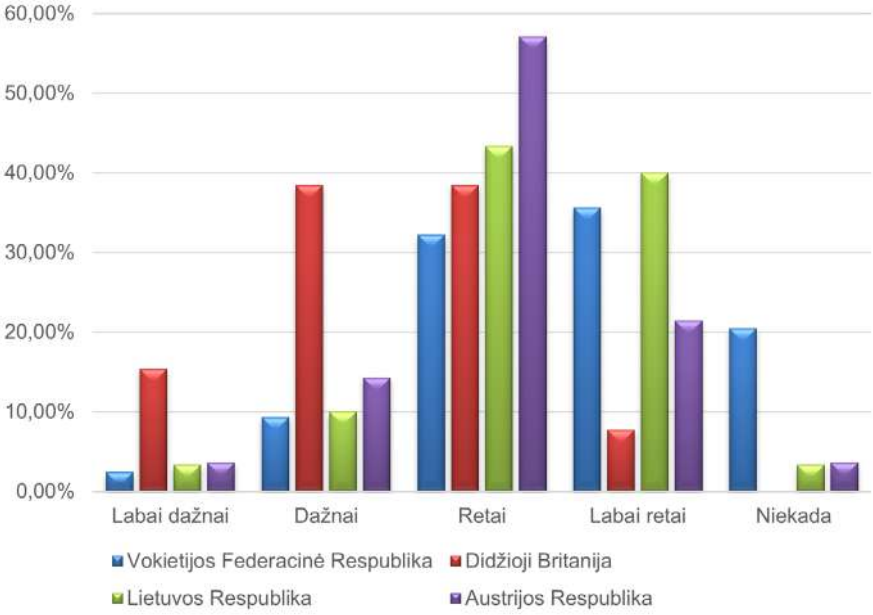

24 pav. Kaip dažnai ginče dalyvaujantys asmenys, nors ir negavę informacijos apie mediaciją, patys prašo ginčą spręsti taikant mediaciją, keturiose valstybėse (proc.)

Profesija, labiausiai tinkama mediatoriaus vaidmeniui. Daugumos (41,46 proc.) Lietuvos respondentų nuomone, mediatoriaus vaidmeniui tinkamiausia profesija yra advokato. Dauguma Didžiosios Britanijos respondentų (48,39 proc.) nurodė, kad mediatoriaus vaidmeniui tinkamos visos profesijos. Didelė dalis Austrijos advokatų, žymėjusių atsakymą „kita, nurodykite", pagrįstai teigė, kad svarbi yra ne profesija, o asmeninės savybės, žinios, požiūris, apmokymai. Buvo ir tokių respondentų, kurie teigė, kad advokato profesija apskritai nėra tinkama mediacijos vykdymui.

Respondentų atsakymų analizė rodo, kad jie įžvelgia visų profesijų atstovų tinkamumą mediatoriaus vaidmeniui, nes ginčai kyla įvairiose teisinių santykių srityse tarp skirtingo amžiaus, išsilavinimo bei mąstymo žmonių. Todėl tai, kas labiau tinka sprendžiant vienos kategorijos ginčą, gali būti visiškai nepriimtina, kai ieškoma sprendimo kitoje santykių srityje. Tas pats pasakytina ir apie mediatoriaus vaidmenį. Juk gali būti suprantama, kad, pavyzdžiui, sprendžiant santuokos nutraukimo ginčus, vienai daliai respondentų gali pasirodyti labiau priimtina advokato kandidatūra mediatoriaus vaidmeniui. Taip yra dėl to, kad advokatas išmano, kokius klausimus privaloma išspręsti nutraukiant santuoką, kokios yra imperatyvios teisės normos, kurių negalima „apeiti" šalių susitarimais, kas šalių gali laukti teisme, jeigu joms nepavyks susitarti taikiai, kartu advokatas-mediatorius gali parengti ginčo šalims dokumentus, reikalingus įforminant taikų susitarimą. Be to, mediatorius, turintis teisinių kompetencijų, gali geriausiai nuspręsti, kada ir kiek mediacijos būdu ginčą sprendžiančioms šalims reikalingas

teisinis atstovavimas.

Visiškai kita situacija, tikėtina, susiklostytų, jeigu būtų sprendžiamas ginčas, pavyzdžiui, tarp mokinių dėl jų bendravimo klausimų. Šiuo atveju socialinio pedagogo ir (ar) psichologo kandidatūra būtų gerokai patrauklesnė nei advokato. Tai patvirtina ir praktika, kuri rodo, kad labai dideliam asmenų kiekiui šiems ginčams spręsti norėtųsi pasitelkti psichologą[583].

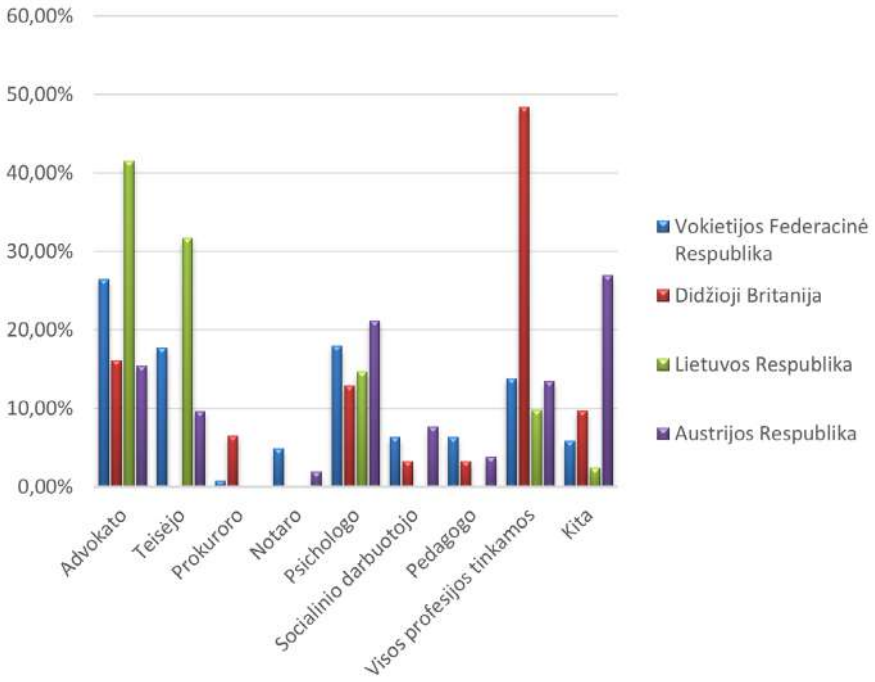

25 pav. Profesija, labiausiai tinkama mediatoriaus vaidmeniui, keturiose valstybėse (proc.)

Apibendrinant galima teigti, kad tinkamiausi mediatoriaus vaidmeniui yra advokatai. Manytina, kad advokatai laiko save pranašesniais atlikti mediatoriaus vaidmenį, palyginti su kitų profesijų atstovais, dėl to, kad jie turi teisinių žinių, kurių reikia, pavyzdžiui, rengiant taikos sutartį, vertinant šalių jėgų (dis)balansą, teikiant bendrą teisinę konsultaciją (jeigu šalys jos pageidauja). Nors advokatai yra linkę būti analitiškesni ir mažiau pasikliauja empatija bei ginčo šalių tarpasmeninių santykių problemų sprendimu[584], jie turi daug patirties, įgytos sprendžiant ginčus.

Visgi mediacija advokato veikloje pasižymi tam tikra specifika. Nors advokatai turi ypač plačias mediacijos taikymo galimybes, jie susiduria su nemenkais iššūkiais.

583 Kaminskienės įžvalga aptariant šį mokslinį darbą.

584 *Ibid*.

Advokato-mediatoriaus veikla mediacijoje įgyja visai kitokius požymius, negu atliekant tradicinę advokato veiklą. Juk pagal profesinę teisę advokatas yra vienos iš ginčo šalių atstovas, suinteresuotas būtent jos, o ne abiejų ginčo šalių interesų apsauga. Mediaciją vykdant kitų profesijų atstovams, su tokiais iššūkiais nesusiduriama. Ši problematika aptariama skyriuose „Advokato profesinės veiklos kaita mediacijos įtakoje" ir „Advokato vaidmenų mediacijoje analizė".

5.4. Advokatų, dalyvaujančių mediacijoje, kvalifikacija

Mediatoriaus kvalifikacijai keliamų reikalavimų vertinimas. Tyrimas atskleidė, kad mažiau nei pusė respondentų savo šalyje mediatoriaus kvalifikacijai keliamus reikalavimus įvertino kaip pakankamus. Tik labai maža dalis (5,63 proc.) šių respondentų kvalifikacinius reikalavimus vertina kaip „labai aukštus", o likusieji (37,32 proc.) – kaip „aukštus". Daugiau kaip pusė respondentų kvalifikacinius reikalavimus įvertino kaip „vidutinius", „žemus" ar „kita".

Tai rodo, kad mediatoriaus kvalifikacijai keliami reikalavimai visose keturiose valstybėse nėra „labai aukšti", nes tik labai nedidelė dalis respondentų rinkosi šį atsakymą. Ypač tai aktualu Lietuvai, nes nė vienas joje veiklą vykdančių advokatų nepažymėjo, kad mediatoriaus kvalifikacijai keliami reikalavimai „labai aukšti". Aukščiausi mediatoriaus kvalifikacijai keliami reikalavimai yra Austrijoje. Nepaisant to, Lietuvoje, priešingai nei kitose trijose valstybėse, nė vienas iš respondentų nenurodė, kad mediatoriaus kvalifikacijai keliami reikalavimai yra „žemi".

Atsižvelgiant į tai, kad mediacijos plėtra tiesiogiai siejasi su mediacijos paslaugų kokybe, o ši priklauso nuo mediatorių kvalifikacijos, galima daryti prielaidą, kad mediatoriaus kvalifikacijai turėtų būti keliami patys aukščiausi reikalavimai. Deja, apklausos duomenimis, nė vienoje tyrime dalyvavusioje valstybėje mediatoriaus kvalifikacijai šiuo metu nėra keliami labai aukšti reikalavimai.

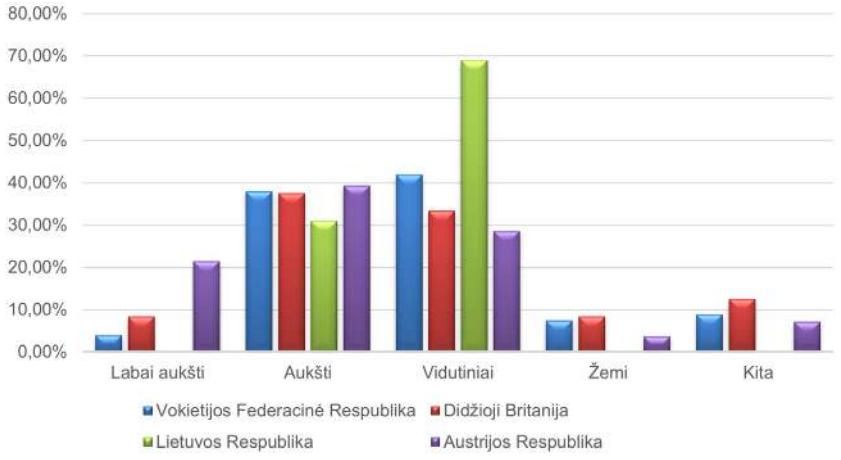

26 pav. Mediatoriaus kvalifikacijai keliamų reikalavimų vertinimas keturiose valstybėse (proc.)

Specializuoti mediacijos mokymai advokatams. Dauguma respondentų (76,66 proc.) nurodė, kad šalyje, kurioje jie vykdo veiklą, vykdomi specializuoti mediacijos mokymai advokatams. Visgi 13,94 proc. respondentų pažymėjo, kad tokie mokymai nevykdomi. Daugelis respondentų, pasirinkusių atsakymą „kita, nurodykite", žymėjo, kad nežino, jog vykdomi, kad jų per mažai ar kad mokymai yra per trumpi ir nepakankamai aukšto lygio.

Nors 90 proc. Lietuvos respondentų nurodė, kad specializuoti mediacijos mokymai advokatams yra „vykdomi", vis tik 6,67 proc. pažymėjo, kad „nevykdomi". Remiantis turimais duomenimis, Lietuvoje mokymus teisininkams organizuoja Mykolo Romerio universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas ir Kazimiero Simonavičiaus universitetas. Dėl to darytina prielaida, jog Lietuvoje veiklą vykdantys respondentai arba neturi informacijos šia tema, arba galėjo neteisingai suprasti šį klausimą, tokiu būdu mokymus teisininkams mediatoriams priskirdami prie mokymų, skirtų visų profesijų atstovams.

Apklausos rezultatai kitose trijose valstybė**se** buvo panašūs. Dauguma (76,66 proc.) respondentų nurodė, kad specializuoti mediacijos mokymai advokatams jų šalyje yra „vykdomi", o likusieji nurodė, kad „nevykdomi" arba rinkosi atsakymą „kita". Kadangi, autorės turimais duomenimis, specializuoti mediacijos mokymai advokatams Vokietijoje, Austrijoje ir Didžiojoje Britanijoje yra vykdomi, darytina prielaida, jog ir šių valstybių respondentai arba nėra informuoti šiuo klausimu, arba galėjo jį neteisingai suprasti.

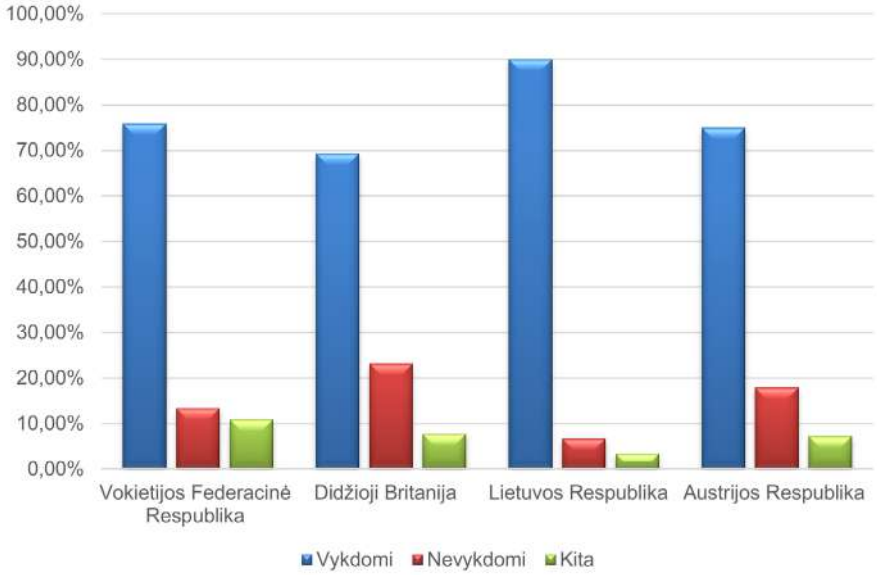

27 pav. Specializuoti mediacijos mokymai keturiose valstybėse (proc.)

Nustatyta, kad dauguma advokatų žino apie specializuotus mokymus advokatams ir suvokia jų reikalingumą. Skirtingų profesijų atstovams, priklausomai nuo jų turimų žinių ir patirties, gali reikėti gilintis į skirtingas sritis. Pavyzdžiui, teisininkams, priešingai nei psichologams, žinios, susijusios su žmonių elgsena, jų mąstymu yra kur kas aktualesnės. Tas pats pasakytina apie darbo metodus – siekiant persiorientuoti į bendradarbiavimu, o ne rungimusi pagrįstą procesą, reikia ne tik teorinių žinių, bet ir praktinių įgūdžių.

Mokymų, skirtų advokatams, kurie mediacijoje atlieka atstovo, neutralaus patarėjo ar mediatorius vaidmenis, trukmė.

Mediatorių mokymo trukmė. Dauguma (30,50 proc.) respondentų nurodė, kad mokymų, skirtų advokatams-mediatoriams, trukmė turi būti 100–200 valandų. O dešimtadalis advokatų (10,28 proc.) pažymėjo daugiau kaip 200 valandų. Kitų respondentų nuomone, reikalingi trumpesni mokymai: 40–100 valandų (25,18 proc.), tarp 20 ir 40 valandų (17,02 proc.). 13,48 proc. respondentų manė, kad mokymai turi trukti iki 20 valandų. Buvo ir tokių advokatų (3,55 proc.) kurie teigė, kad „advokatams tokių mokymų apskritai nereikia".

Ilgiausią advokatų-mediatorių mokymo trukmę (daugiau kaip 200 valandų) žymėjo Austrijos respondentai. Dauguma Vokietijos respondentų rinkosi 100–200 valandų mokymų trukmę. Daugiau nei pusė Didžiosios Britanijos respondentų prioritetą teikė 40–100 valandų mokymų trukmei. Daugiausia Lietuvos respondentų rinkosi trumpiausius mokymus, t. y. 20–40 valandų trukmės.

Daugumos respondentų atsakymai į klausimą, kokia turėtų būti mokymų, skirtų advokatams, kurie nori dalyvauti mediacijoje kaip mediatoriai, trukmė, sutampa su šiandien vykdomų mokymų mediatoriams jų rezidavimo valstybėje trukme. Todėl respondentų nuomonę, nustatant mokymų advokatams-mediatoriams trukmę, reikėtų vertinti atsargiai. Be to, atsižvelgiant į tai, kad kiekvienu atveju svarbu pritaikyti tokius mokymo standartus, kurie vėliau leistų teikti kvalifikuotas mediacijos paslaugas, advokatams-mediatoriams skirtų mokymų trukmė kiekvienoje valstybėje turėtų būti nustatoma ne tik vertinant subjektyvią respondentų nuomonę, bet ir objektyvius kriterijus, pasiremiant gerąja kitų valstybių praktika.

Apibendrinant respondentų atsakymus galima teigti, kad advokatams reikia specializuotų, ilgesnių nei 40 valandų trukmės mokymų, skirtų advokatams, kurie mediacijoje atliks mediatoriaus vaidmenis.

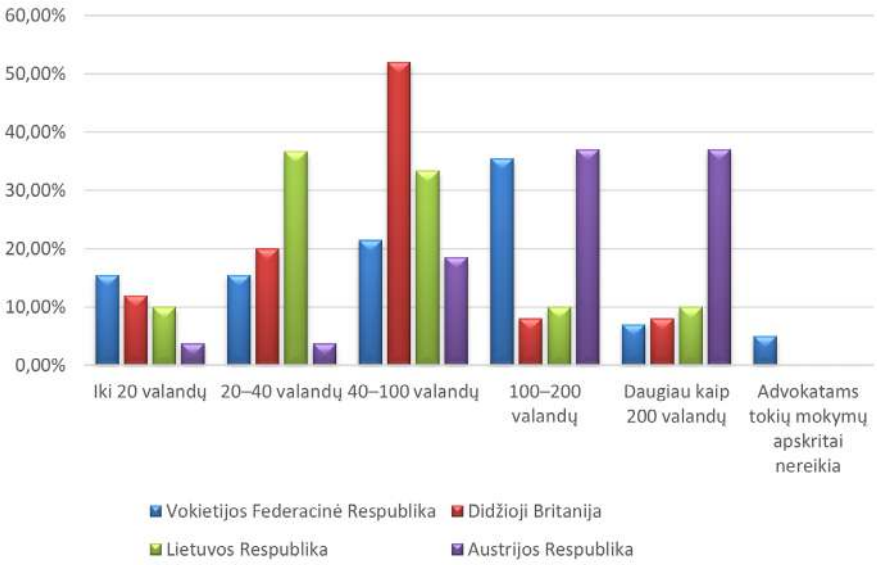

28 pav. Mokymų, skirtų advokatams, kurie nori dalyvauti mediacijoje kaip mediatoriai, trukmė keturiose valstybėse (proc.).

Advokatų-atstovų mokymo trukmė. Atsakydami į klausimą, kokia turėtų būti advokatų-atstovų mokymų trukmė, daugiausia respondentų (23,40 proc.) žymėjo 20–40 valandų. Panaši dalis (22,34 proc.) advokatų siūlė iki 20 valandų mokymų trukmę. O dauguma respondentų pageidavo ilgesnių mokymų: 15,60 proc. advokatų žymėjo 40–100 valandų trukmę, 12,06 proc. siūlė 100–200 valandų trukmę, o 7,09 proc. pageidavo daugiau kaip 200 valandų mokymų trukmės. Visgi beveik ketvirtadalis (19,50 proc.) respondentų nurodė, kad „advokatams tokių mokymų apskritai nereikia".

Atsakydami į klausimą, kokia turėtų būti mokymų, skirtų advokatams, kurie nori dalyvauti mediacijoje kaip atstovai, trukmė, dauguma Lietuvos respondentų žymėjo 40–100 valandų mokymų trukmę, Didžiosios Britanijos 20–40 valandų, Vokietijos – iki 20 valandų. Austrijos respondentai dažniausiai nurodė, kad „advokatams tokių mokymų apskritai nereikia". Įdomu pastebėti, jog dauguma Lietuvos advokatų, priešingai nei kitų trijų valstybių, mano, kad mokymų trukmė atstovaujantiems advokatams turėtų būti ilgesnė, palyginti su mokymų trukme advokatams-mediatoriams. Siekiant atsakyti į šį klausimą, galima daryti prielaidą, kad taip yra dėl to, jog daugiausia Lietuvos respondentų (net 66,67 proc.) mediacijoje renkasi šalies atstovo vaidmenį. Matyt, Lietuvos advokatams būtų aktualūs ilgesni bei išsamesni mokymai, kurie padėtų tinkamai pasiruošti būtent šalies atstovo vaidmeniui mediacijoje. Apklausos rezultatai taip pat atskleidė, kad nebuvo nė vieno Lietuvos respondento, kuris būtų pažymėjęs, jog „advokatams tokių mokymų apskritai nereikia". Tačiau kiek daugiau nei penktadalis respondentų Vokietijoje (23,62 proc.) ir Austrijoje (25,93 proc.) teigė priešingai, kad „advokatams tokių mokymų nereikia". Apibendrinant respondentų atsakymus galima

teigti, kad advokatams reikia specializuotų, ilgesnių nei 20 valandų trukmės mokymų, skirtų advokatams, kurie mediacijoje atliks atstovo vaidmenis.

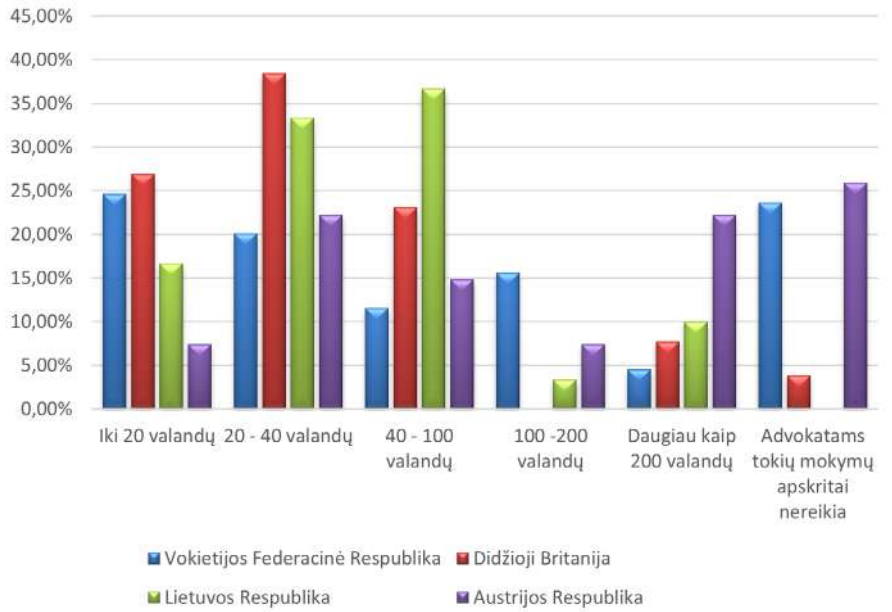

29 pav. Mokymų, skirtų advokatams, kurie nori dalyvauti mediacijoje kaip atstovai, trukmė keturiose valstybėse (proc.)

Advokatų-neutralių patarėjų mokymo trukmė. Atsakydami į klausimą, kokia turėtų būti mokymų, skirtų advokatams, kurie nori dalyvauti mediacijoje kaip neutralūs patarėjai, trukmė, daugiausia respondentų (24,72 proc.) žymėjo iki 20 valandų. Kita panaši dalis (23,62 proc.) siūlė 20–40 valandų trukmę. Maždaug trečdalis respondentų siūlė nuo 40 iki 200 valandų mokymus. Visgi beveik ketvirtadalis (21,03proc.) respondentų nurodė, kad „advokatams tokių mokymų apskritai nereikia".

Atsakydami į klausimą, kokia turėtų būti mokymų, skirtų advokatams, kurie nori dalyvauti mediacijoje kaip neutralūs patarėjai, trukmė, didžiausia dalis Lietuvos (43,33 proc.) ir Didžiosios Britanijos respondentų (46,15 proc.) žymėjo 20–40 valandų. Kad tokių mokymų nereikia, nenurodė nė vienas Lietuvos respondentas. Dauguma Austrijos respondentų (po 24,09 proc.) nurodė, kad mokymų trukmė turėtų būti iki 20 valandų arba kad tokių mokymų apskritai nereikia. Taip pat ir Vokietijos respondentai dažniausiai (26,04 proc.) pasisakė prieš mokymus neutraliems patarėjams. Darytina prielaida, kad dauguma Vokietijos ir Austrijos respondentų ir (ar) didesnio neutralaus patarėjo vaidmens potencialo nemato, tad ir atitinkami mokymai jiems nereikalingi, nes šių valstybių advokatai gana retai dalyvauja mediacijoje atlikdami neutralaus patarėjo vaidmenį (Vokietijoje – 12,55 proc., Austrijoje – 11,11 proc.).

Apibendrinant respondentų atsakymus galima teigti, kad advokatams reikia specializuotų, ilgesnių nei 20 valandų trukmės mokymų, skirtų advokatams, kurie mediacijoje atliks neutralaus patarėjo vaidmenis.

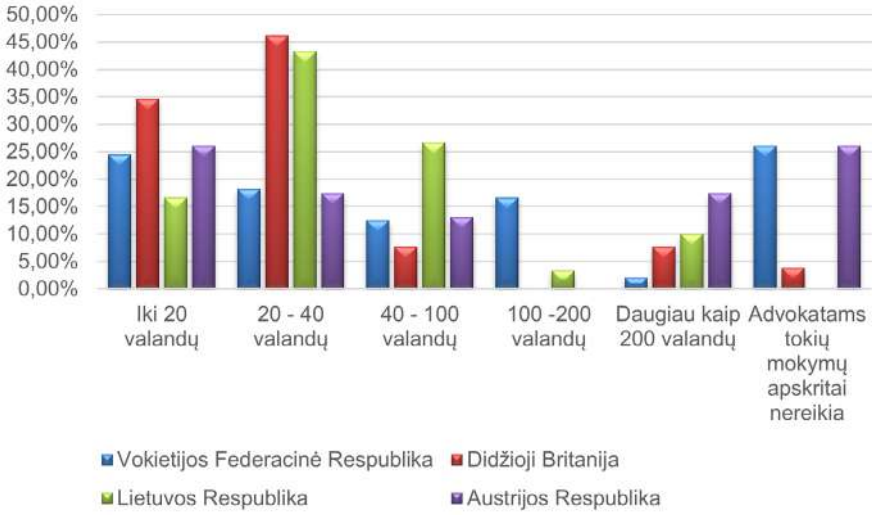

30 pav. Mokymų, skirtų advokatams, kurie nori dalyvauti mediacijoje kaip neutralūs patarėjai, trukmė keturiose valstybėse (proc.)

Šio tyrimo dalies analizė rodo gana diferencijuotą mokymų trukmės vaizdą, skirtų advokatams, dalyvaujantiems mediacijoje skirtinguose vaidmenyse. Tyrimo rezultatai atkreipia dėmesį į būtinybę diferencijuoti advokatų mokymus pagal mediacijoje atliekamus vaidmenis, nes specializuoti mokymai yra reikalingi. Ilgiausia mokymų trukmė turėtų būti taikoma tiems advokatams, kurie mediacijoje vykdys mediatoriaus funkcijas.

5.5. Advokatų veiklos mediacijoje ekonominiai rodikliai

Mediacijos taikymo advokatų veikloje įtaka advokatų pajamoms. Remiantis surinktais duomenimis, daugiau nei pusė (59,58 proc.) advokatų nurodė, kad mediacijos taikymas jokios įtakos jų pajamoms neturi, t. y. pajamos nei didėja, nei mažėja. O beveik trečdalis (28,22 proc.) respondentų pažymėjo, kad jų pajamos dėl mediacijos taikymo didėja. Daugiau kaip dešimtadalis advokatų (12,20 proc.) nurodė, kad pajamos mažėja.

Vertinant atsakymų rezultatus tarp atskirų valstybių matyti, kad Didžioji Britanija išsiskyrė iš visų valstybių tuo, kad dauguma (69,23 proc.) visų šios šalies respondentų pažymėjo, kad advokatų pajamos dėl mediacijos taikymo didėja. Tačiau jokios įtakos mediacijos taikymas advokatų pajamoms dažniausiai nedaro Lietuvos (70 proc.),

Vokietijos (63,24 proc.) ir Austrijos (55,56 proc.) respondentams.

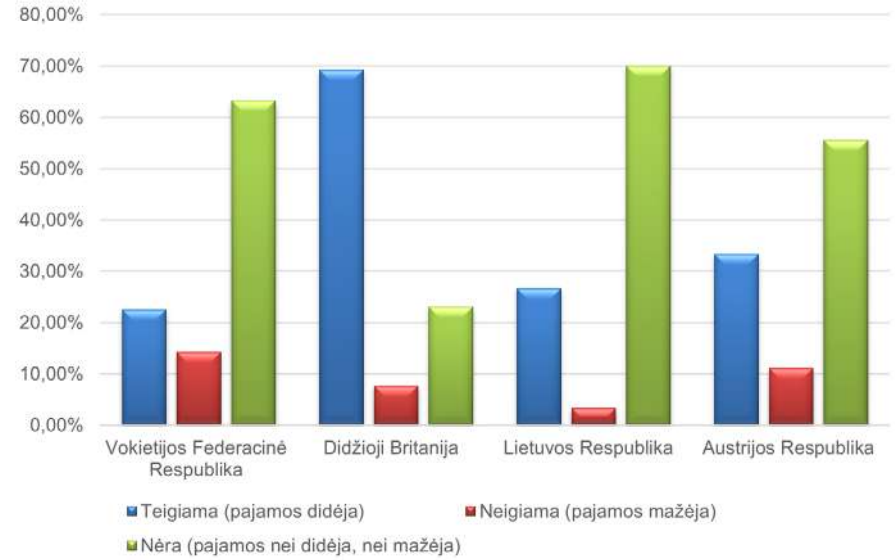

31 pav. Mediacijos taikymo advokatų veikloje įtaka advokatų pajamoms keturiose valstybėse (proc.)

Atsižvelgiant į šio tyrimo rezultatus ir į tai, kad ekonominę naudą žymėjo mažiau nei dešimtadalis respondentų, (Lietuvos – 2,56 proc., Vokietijos – 7,67 proc., Austrijos – 9,52 proc.), galima teigti, kad advokatams mediacijos veikla svarios įtakos jų pajamoms neturi. Kitokia situacija yra tik Didžiojoje Britanijoje.

Analizuojant pajamų klausimą, taikant mediaciją, vertas dėmesio yra Europos konfliktų valdymo instituto atliktas tyrimas[585]. Jo rezultatais, mediacijos taikymas advokatų pajamų nemažina. Kartais yra klaidingai įvertinamas mažesnis advokato honoraras mediacijoje, lyginant jį su teisminiu procesu ir pamirštama atsižvelgti būtent į mažesnes laiko bei darbo sąnaudas. Tik labai komplikuotuose mediacijos atvejuose pastebimos didesnės laiko bei darbo sąnaudos. Ši tema aptariama skyriuose „Advokato veiklos neteisminėje mediacijoje ypatumai“ ir „Kai kurie finansiniai advokato veiklos mediacijoje aspektai“.

Mediacijos išlaidų dengimas draudimo kompanijų lėšomis. Daugiausia respondentų

nurodė, kad draudimo kompanijos mediacijos išlaidų nedengia (46,21 proc.). Nė vienas Lietuvos respondentas nepažymėjo, kad draudimo kompanijos dengia

585 Ponschab ir Seufert, „*Chancen und Risiken der Mediation für Rechtsanwälte*“, *EUCON – Europäisches Institut für Conflict Management e.V.*, žiūrėta 2021 m. balandžio 12 d., https://www.deubner-recht.de/news/arbeitsrecht/details/artikel/chancen-und-risiken-der-mediation-fuer-rechtsanwaelte.html.

mediacijos išlaidas. Priešingai, dauguma Austrijos, Didžiosios Britanijos ir Vokietijos respondentų nurodė, jog draudimo kompanijos dengia mediacijos išlaidas. Nemaža dalis respondentų pagrįstai teigė, kad draudimo kompanijos dengia mediacijos išlaidas tik tam tikrais atvejais. Autorės turimais duomenimis, Vokietijoje, Austrijoje ir Didžiojoje Britanijoje daugelis draudimo kompanijų dengia mediacijos išlaidas, todėl darytina prielaida, jog šių valstybių respondentai galėjo neteisingai suprasti klausimą arba nėra tinkamai informuoti. Kaip jau minėta, iš 2013 m. atlikto „Fairmitteln & Fairfinden" tyrimo[586] matyti, kad 85 proc. draudikų, kurie teikia teisinių išlaidų draudimą, mediaciją yra įtraukę į savo paslaugų katalogą. Toks draudimas advokatams yra labai didelė paskata taikyti mediaciją. Plačiai šis klausimas aptariamas skyriuje „Kai kurie finansiniai advokato veiklos mediacijoje aspektai".

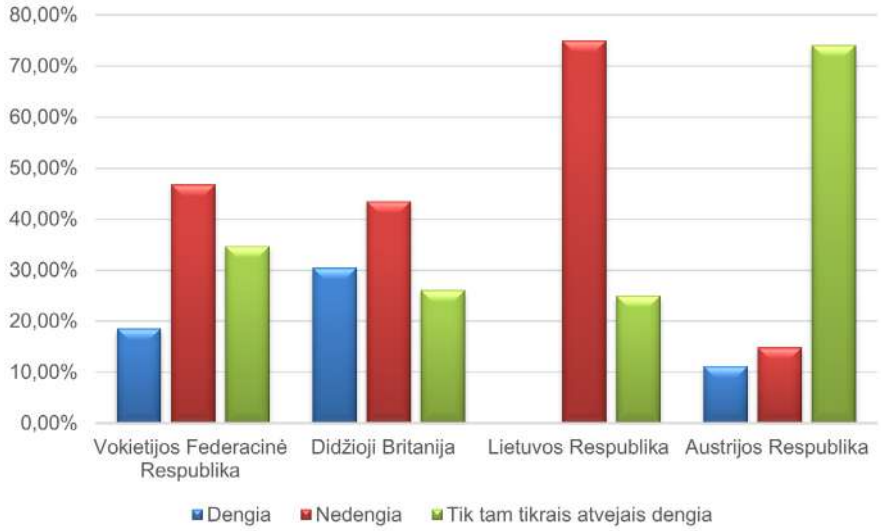

32 pav. Mediacijos išlaidų dengimas draudimo kompanijų lėšomis keturiose valstybėse (proc.)

Mediacijos procedūros išlaidų finansavimas iš valstybės biudžeto. Daugumos respondentų nuomone (65,16 proc.), mediacijos procedūros išlaidos turėtų būti finansuojamos iš valstybės biudžeto. Kita dalis apklaustųjų (17,77 proc.) mano, kad finansavimas iš valstybės biudžeto būtų paskirtas „tik tam tikrais atvejais". Nemaža dalis respondentų (17,07 proc.) nepritaria mediacijos procedūros išlaidų finansavimui iš valstybės biudžeto. Atsakymą „tik tam tikrais atvejais, nurodykite" žymėję respondentai nurodė, kad valstybė turėtų finansuoti mediacijos išlaidas šeimos, administracinių, darbo ir vartotojų ginčų atvejais ir mažas pajamas gaunantiems asmenims bei socialiai remtinoms, finansiškai nepajėgioms ginčo šalims.

586 „Mediation de", žiūrėta 2020 m. balandžio 12 d., https://www.mediation.de/studie-pdf?action=load&code=d697c256c4c251b6339030.

Iš apklausos duomenų matyti, kad dauguma respondentų pritaria mediacijos procedūros išlaidų finansavimui iš valstybės biudžeto. Labiausiai to nori Lietuvos advokatai, mažiausiai – Didžiosios Britanijos. Mediacijos procedūros išlaidų finansavimas aptartas skyriuje „Kai kurie finansiniai advokato veiklos mediacijoje aspektai".

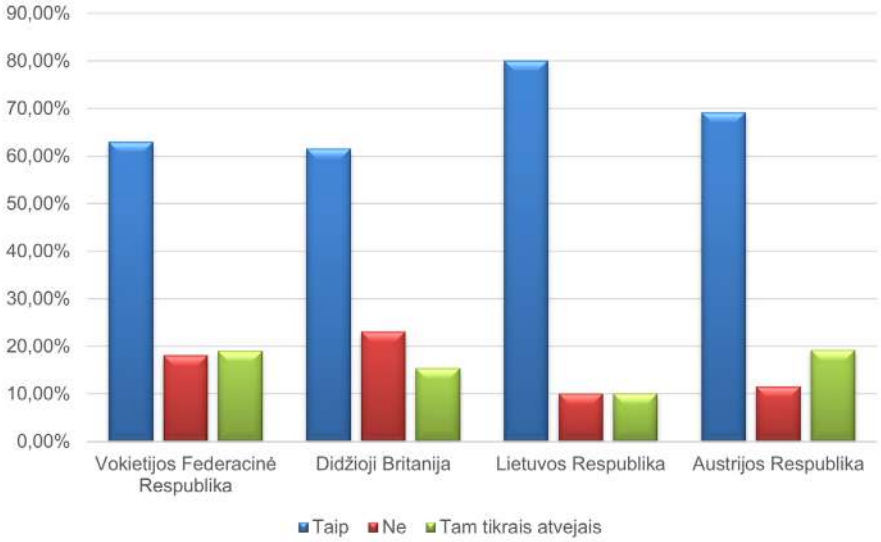

33 pav. Mediacijos procedūros išlaidų finansavimas iš valstybės biudžeto keturiose valstybėse (proc.)

5.6. Mediacijos (ne)taikymo advokatų veikloje priežastys

Mediacijos taikymo advokatų veikloje priežastys. Tyrimas atskleidė, kad didžiausia dalis advokatų (37,47 proc.) mediaciją savo veikloje taiko dėl geresnio klientų lūkesčio patenkinimo. Daugiau nei penktadalis respondentų (20,08 proc.) dėl to, kad patiria mažiau neigiamų emocijų ir psichologinės įtampos. Trečia dažniausiai minima priežastis, kurią pasirinko daugiau nei dešimtadalis respondentų (12,01 proc.), buvo mažesnės darbo ir laiko sąnaudos. Likusieji respondentai (8,49 proc.) nurodė papildomas pajamas. O mediacijos privalumą dėl mažesnės mediatoriaus atsakomybės, priimant taikius sprendimus, įžvelgė tik labai maža dalis (5,80 proc.) respondentų.

Gana didelė apklaustų advokatų dalis (16,15 proc.) pasirinko atsakymą „kita, nurodykite" ir nurodė, kad mediaciją savo veikloje taiko: dėl geresnių, labiau išpildytų, kūrybiškesnių ir labiau abiem ginčo šalims priimtinų rezultatų; dėl galimybės išvengti kelių procesų; dėl galimybės išspręsti visą konfliktą, užuot išsiaiškinus tik atskirus klausimus; dėl galimybės išspręsti ginčą visam laikui; dėl galimybės atkurti santykius; dėl didesnių galimybių pasiekti taiką ir ramybę šeimos reikaluose. Vienas apklausos dalyvis nurodė, kad „Mediacija sukuria teigiamus momentus ir patenkintus žmones,

o tai savo ruožtu daro teigiamą poveikį mano darbui. Vertę lemiantis darbas yra varomoji jėga, o ne pinigai“.

Apklausos rezultatus vertinant tarp atskirų valstybių matyti, kad atsakymas „geresnis klientų lūkesčių patenkinimas, palyginti su kitais ginčų sprendimo būdais“, buvo vyraujantis tarp visų valstybių respondentų. Tai galima paaiškinti tuo, kad advokatai supranta, kad kuo geriau patenkinti klientų lūkesčius yra naudinga tiek moraline, tiek finansine išraiška, nes patenkintas klientas suteikia nemokamą reklamą advokatui, skleisdamas apie jį gerą žinią. Iš atsakymų rezultatų matyti, jog respondentai įžvelgia nurodytų priežasčių svarbą, ginčo sprendimui pasirinkdami mediaciją.

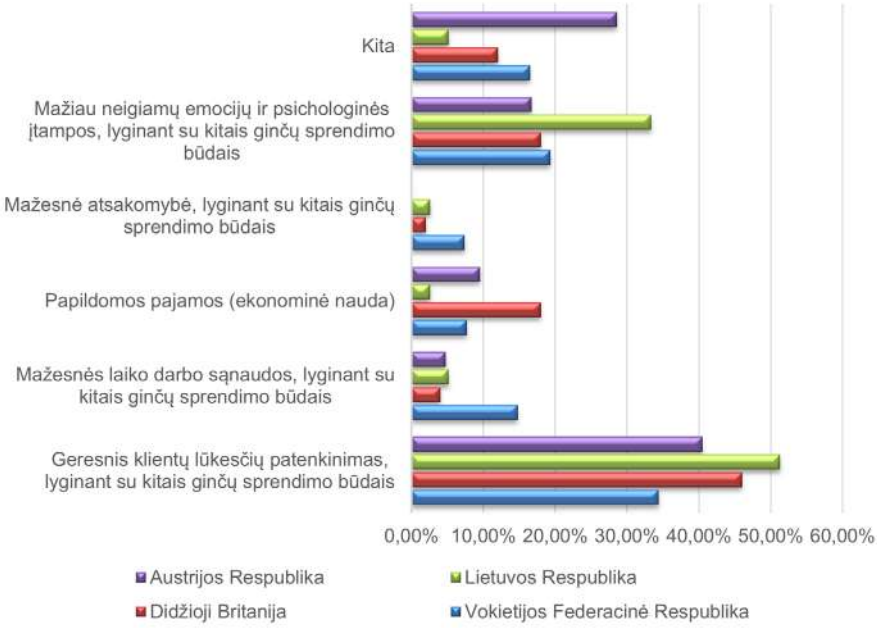

34 pav. Mediacijos taikymo advokatų veikloje priežastys keturiose valstybėse (proc.)

Mediacijos netaikymo advokatų veikloje priežastys. Atsakydami į klausimą, kokios yra mediacijos netaikymo advokatų veikloje priežastys, dauguma advokatų (23,97 proc.) nurodė, kad „nebuvo klientų, kurie norėtų ginčą spręsti mediacijoje“. Antras pagal dažnumą atsakymas (13,86 proc.) buvo „ir be mediacijos galima sėkmingai sutaikyti ginčo šalis“. Apie dešimtadalis advokatų (11,24 proc.) rinkosi atsakymą „nepakankama kvalifikacija mediacijos srityje“, kita dalis respondentų (9,74 proc.) prisipažino, kad „trūksta asmeninės patirties mediacijoje“ ir likusieji (7,87 proc.) advokatai nurodė, kad jų „asmeninės savybės mediacijai nėra tinkamos“. Dešimtadalis (10,30 proc.) advokatų atvirai teigė netaikantys mediacijos, nes „advokato paslaugos yra pelningesnės nei mediatoriaus“. Nemaža dalis advokatų (7,12 proc.) „bijo dėl advokato ir mediatoriaus veiklų galimo nesuderinamumo“ ir kiek mažesnė dalis (4,68 proc.)

respondentų nurodė „teisinio reglamentavimo trūkumus“.

Advokatai, žymėję atsakymą „kita, nurodykite“, teigė, kad mediacijos savo veikloje netaiko: nes ginčas ne visada yra tinkamas mediacijai; nes mediacijai nepavykus, klientai patiria papildomų išlaidų; nes klientai mano, kad jie yra teisūs; nes taikus susitarimas yra pralaimėjimo požymis; nes ginčo šalys neigiamai vertina mediaciją; nes galioja neadekvatūs reikalavimai norint tapti mediatoriumi; nes mokymus gali sau leisti nebent darbo neturintys advokatai; nes nėra galimybės mediatorių kursus suderinti su normaliu darbiniu užimtumu; nes mediacija veikia tik tada, kai mediatorius yra teisėjas.

35 pav. Mediacijos netaikymo advokatų veikloje priežastys (proc.)

Vertinant apklausos rezultatus tarp atskirų valstybių matyti, kad pagrindinė mediacijos netaikymo advokatų veikloje priežastis visose keturiose valstybėse ta pati – t. y. nėra klientų, kurie norėtų spręsti ginčą mediacijoje. Lietuvoje šį atsakymą žymėjo net 40 proc., Didžiojoje Britanijoje – 32,60 proc., Vokietijoje – 22,17 proc., o Austrijoje – 19,67 proc. apklaustų advokatų. Akivaizdu, kad ir kitos nurodytos priežastys, būtent: kitoks ginčo šalių sutaikymas; advokato paslaugų pelningumas; nepakankama kvalifikacija mediacijos srityje; asmeninės patirties bei asmeninių savybių mediacijoje trūkumas; baimė dėl advokato ir mediatoriaus veiklų galimo nesuderinamumo bei teisinio reglamentavimo, daugiau ar mažiau lemia, dėl ko advokatai atsisako taikyti mediaciją savo veikloje. Todėl į visas šias priežastis turi būti atsižvelgiama, siekiant, kad jos kiltų kuo rečiau.

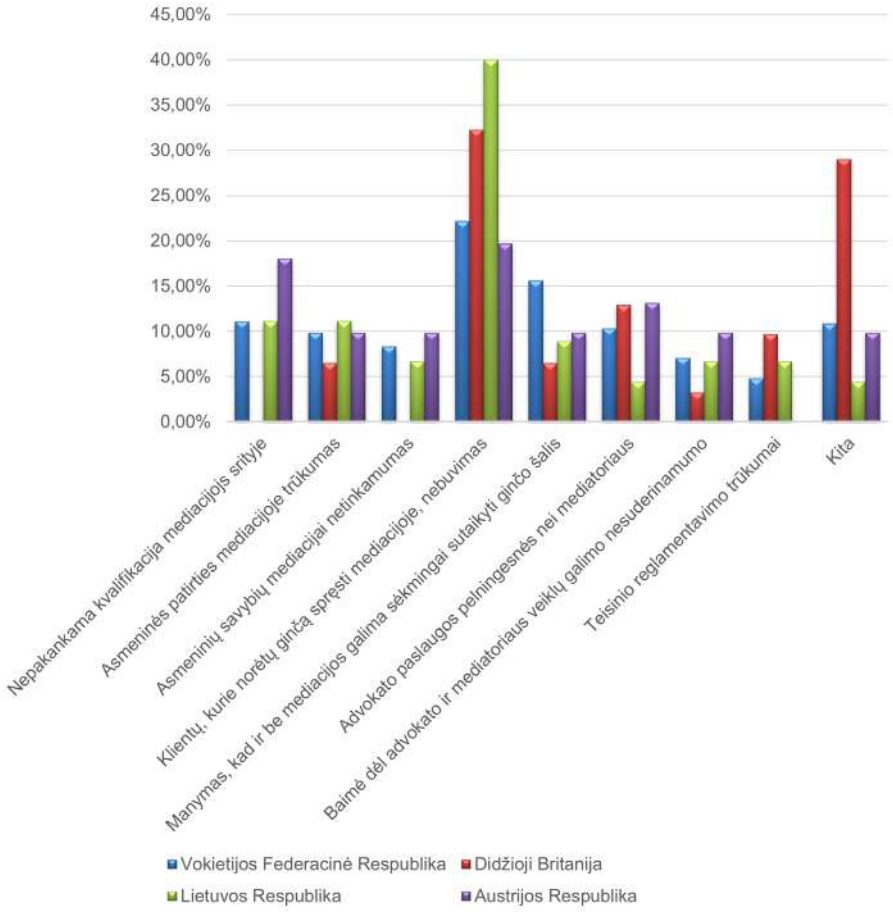

36 pav. Mediacijos netaikymo advokatų veikloje priežastys keturiose valstybėse (proc.)

Priežastys, dėl kurių advokatai rekomenduoja mediaciją savo klientams. Daugiausia, tai yra beveik penktadalis respondentų (19,94 proc.), nurodė, kad mediaciją savo klientams rekomenduoja dėl to, kad mediacijoje sprendimas yra ginčo šalių rankose. Kiti respondentai nurodė, kad dėl trumpesnės proceso trukmės (17,46 proc.), dėl mediacijos lankstumo ir mažesnio formalumo (15,58 proc.), dėl mediacijos pigumo (14,98 proc.).

Advokatai, pasirinkę atsakymą „kita, nurodykite“, atsakymus formulavo savais žodžiais ir nurodė: „veiksmingesni sprendimai“; „didesnis rezultato pripažinimas“; „ginčo šalys lieka pakankamai normaliuose santykiuose“; „abiem šalims priimtinesni rezultatai“; „tvarumas“; „teigiamas poveikis verslo ir asmeniniams santykiams“ bei „asmeninės atsakomybės stiprinimas“.

Deja, buvo ir tokių respondentų, kurie pažymėjo, kad rekomenduoja mediaciją

savo klientams, jeigu reikia vilkinti procesą, arba kad apskritai nerekomenduoja mediacijos, nes ir teisme laimi 80–85 proc. bylų. Nors tokio pobūdžio atsakymų buvo palyginus nedaug, vis dėlto jie signalizuoja nepalankų požiūrį į mediaciją, o to priežastys gali būti labai įvairios, pavyzdžiui, siekis manipuliuoti mediacija arba jos tikslų nesuvokimas.

Atliekant analizę tarp valstybių matyti, kad Vokietijos, Austrijos ir Didžiosios Britanijos advokatai pirmenybę teikė atsakymui, kad mediacijoje sprendimą turi priimti pačios ginčo šalys. O Lietuvos advokatai – pigumo kriterijams.

Rezultatų analizė rodo įvairias priežastis, dėl kurių advokatai rekomenduoja mediaciją savo klientams. Pateiktoje diagramoje pavaizduotas įtaką darančių veiksnių pasiskirstymas. Visi atsakymai buvo daugiau ar mažiau pasirinkti. Dėl to darytina išvada, kad visi nurodyti veiksniai daro įtaką advokatams ir yra svarbūs, rekomenduojant mediaciją savo klientams.

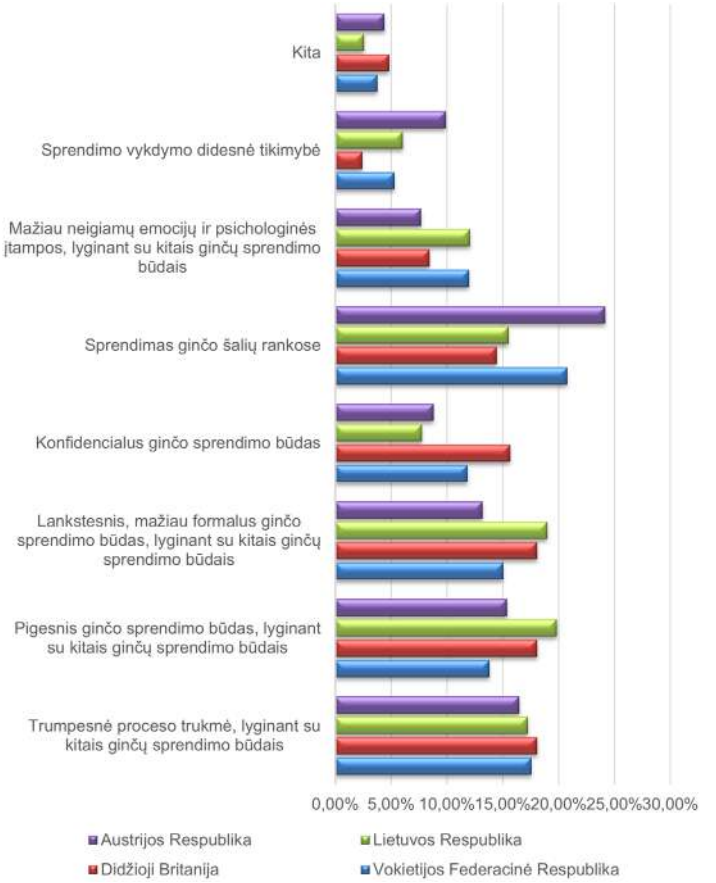

37 pav. Priežastys, dėl kurių advokatai rekomenduoja mediaciją savo klientams keturiose valstybėse (proc.)

Priežastys, dėl kurių advokatai nerekomenduoja mediacijos savo klientams. Prašant atsakyti į klausimą, dėl kokių priežasčių advokatai nerekomenduoja mediacijos savo klientams, dauguma jų žymėjo atsakymą „kita“ (27,98 proc.). Panaši dalis (24,09 proc.) advokatų laikėsi pozicijos, kad nemano, jog mediacija gali būti naudinga jų klientams. Kita dalis (15,80 proc.) respondentų nurodė, kad tik teismas gali teisingai išspręsti kilusį ginčą. Prarasti pajamas, kurias galėtų uždirbti ginčą sprendžiant kitais ginčų sprendimo būdais, baiminosi daugiau nei dešimtadalis (10,62 proc.) respondentų. Nemaža dalis (8,29 proc.) advokatų nurodė, kad nepažįsta mediatorių, kuriuos galėtų drąsiai rekomenduoti klientams. Buvo ir tokių respondentų, kurie nurodė, kad netiki mediacija (7,77 proc.) arba turi blogos patirties (5,44 proc.).

Dauguma Vokietijos ir Austrijos advokatų pasirinkę atsakymą „kita, nurodykite“ pagrįstai teigė, kad nerekomenduoja mediacijos savo klientams, jei ginčo eskalavimas yra per didelis ir jei ginčo šalys nėra savanoriškos bei santykiai tarp ginčo šalių yra itin konfliktiški. O Didžiosios Britanijos advokatai labiausiai baiminosi prarasti pajamas. Dauguma Lietuvos advokatų nemano, jog mediacija gali būti naudinga klientams. Buvo ir tokių respondentų, kurie nurodė, kad tokių priežasčių nėra, kad net ir tais atvejais, kai mediacija iš pirmo žvilgsnio atrodė beprasmė, dažnai buvo randama galimybių išspręsti ginčą taikiai, todėl jie visada rekomenduoja mediaciją.

Rezultatų analizė rodo įvairias priežastis, dėl kurių advokatai nerekomenduoja mediacijos savo klientams. Pateiktoje diagramoje pavaizduotas įtaką darančių veiksnių pasiskirstymas. Visi atsakymai buvo daugiau ar mažiau pasirinkti. Todėl galima daryti išvadą, kad visi nurodyti veiksniai daro įtaką advokatams ir yra svarbūs, nerekomenduojant mediacijos savo klientams.

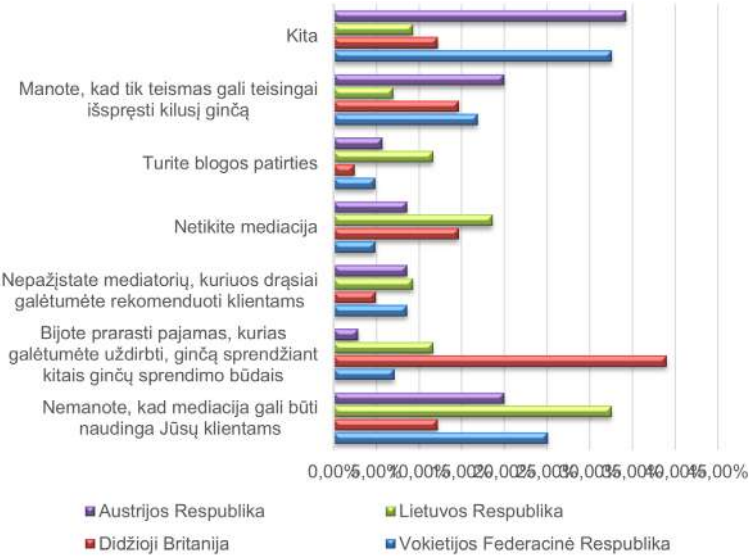

38 pav. Priežastys, dėl kurių advokatai nerekomenduoja mediacijos savo klientams keturiose valstybėse (proc.)

Mediacijos taikymą advokatų veikloje galintys paskatinti veiksniai. Atsakydami į klausimą, kokie veiksniai galėtų paskatinti mediacijos taikymą advokatų veikloje, dauguma advokatų (29,79 proc.) nurodė, kad visuomenės švietimas mediacijos tema. Finansinės paramos iš valstybės biudžeto svarbą mediacijos procedūroms nurodė daugiau nei penktadalis respondentų (21,99 proc.). Panaši dalis advokatų (21,14 proc.) pirmenybę teikė mediacijos išlaidų draudimui bei privalomosios mediacijos instituto įvedimui į šalies teisinę sistemą (20,99 proc.).

Dalis (6,17 proc.) respondentų pažymėjo atsakymą „kita" ir teigė, kad mediacijos taikymą advokatų veikloje galėtų paskatinti: rezultatais pagrįsti honorarų modeliai; geresnis teisinis reglamentavimas; požiūrio keitimas teisininkų profesijoje; įkainiai, kuriuos dengia draudimo kompanijos; aukštesnis mediatorių mokymo standartas. Buvo ir tokių respondentų, kurie norėjo mažesnių reikalavimų advokatams, vykdantiems mediaciją.

Įdomu pastebėti, kad vieni advokatai nori aukštesnio mokymo standarto, kiti – atvirkščiai – kad advokatams būtų taikomi mažesni reikalavimai. Vienas iš respondentų net nurodė, kad mediacija būtų nereikalinga, jei kiekvienas advokatas tinkamai atliktų savo pareigas, neklaidintų kliento, neskatintų betikslio bylinėjimosi ir ieškotų būdų rasti kompromisą tarp šalių interesų. Kitas respondentas atkreipė dėmesį, kad norint įtikinti advokatus daugiau naudotis mediacija, reikia pakeisti ne tik advokatų, bet ir jų klientų lūkesčius. Dar kitas pažymėjo, kad nors daugelis senosios mokyklos teisininkų nenori skatinti mediacijos, tačiau Anglijos ir Velso teismų daromas didelis spaudimas padeda įtikinti visuomenę išbandyti mediaciją kaip realią teismų sistemos alternatyvą. Šis respondentas neabejojo, kad mediacija kur kas naudingesnė kuriant pilietinius ir bendradarbiavimo santykius, nes ji suteikia daugiau lankstumo ir reikšmės nei teismo sprendimas.

Lietuvos, Vokietijos ir Didžiosios Britanijos advokatai atsakydami į klausimą, kokie veiksniai galėtų paskatinti mediacijos taikymą advokatų veikloje, daugiausia žymėjo atsakymą „visuomenės švietimas mediacijos tema", o Austrijos – „mediacijos išlaidų draudimo skatinimas". Privalomosios mediacijos įvedimą labiausiai palaikė Didžiosios Britanijos ir Lietuvos, mažiausiai – Austrijos advokatai. Mediacijos išlaidų draudimo skatinimas mažiausiai patrauklus pasirodė Lietuvos, o finansinės paramos iš valstybės biudžeto teikimas – Didžiosios Britanijos advokatams.

Atsakant į klausimą „Kokie veiksniai galėtų paskatinti mediacijos taikymą advokatų veikloje?" bendras atsakymas, pagrįstas šiuo tyrimu, yra, kad visi diagramoje pavaizduoti veiksniai svarbūs, nes visi atsakymai buvo daugiau ar mažiau pasirinkti. Prieinama išvados, kad visi nurodyti veiksniai daro įtaką mediacijos plėtrai advokatų veikloje.

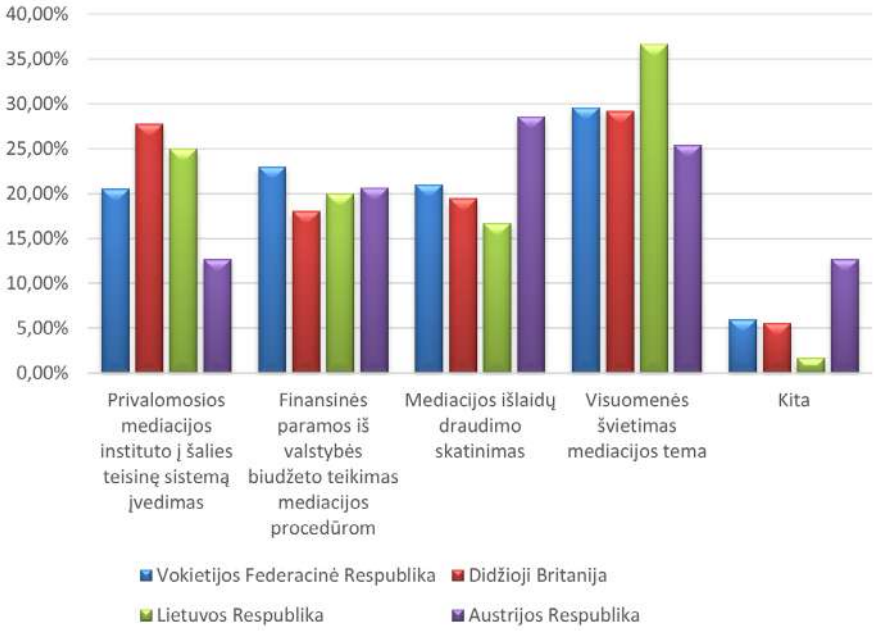

39 pav. Mediacijos taikymą advokatų veikloje galintys paskatinti veiksniai keturiose valstybėse (proc.)

Apibendrinant advokatų apklausos duomenis matyti, kad daugeliu atvejų advokatai mediaciją vertina teigiamai ir gali taikyti ją įvairiose teisinių santykių srityse. Nepaisant to, advokatai ne visus ginčo atvejus vertina kaip tinkamus mediacijai. Mediacijos taikymas advokatų veikloje, ypač Lietuvoje, – retas. Lietuvos advokatūra šiuo klausimu ganėtinai pasyvi, t. y. nesiima aktyvių veiksmų, siekiant pakeisti mediacijos taikymo advokatų veikloje tendencijas. Be to, didžioji dalis advokatų, įrašytų į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą, mediatoriaus funkcijų apskritai nevykdo. Mediatoriaus vaidmuo Lietuvos advokatams, palyginti su šalies atstovo ir (ar) neutralaus patarėjo vaidmeniu, yra gerokai mažiau paklausus ir blogiau apmokamas Lietuvos ginčų sprendimo rinkoje. Kita vertus, matyti, jog Lietuvos advokatų, dalyvaujančių mediacijoje mediatoriaus vaidmenyje, skaičius per paskutinius penkerius metus išaugo. Tai rodo, kad Lietuvos advokatų domėjimasis mediatoriaus vaidmeniu auga ir kad tam, kaip ir kiekvienam naujam reiškiniui socialinėje visuomenėje, reikia laiko.

Nustatyta, kad dar gana daug advokatų mano, kad advokato ir mediatoriaus veikla tik iš dalies suderinama. Nepaisant to, advokatai yra įsitikinę, jog jie yra tinkamiausi mediatoriaus vaidmeniui, palyginti su kitų profesijų atstovais. Taip yra dėl to, kad advokatai turi ne tik teisinių žinių, kurių reikia, pavyzdžiui, rengiant taikos sutartį ar teikiant bendrą teisinę konsultaciją (jeigu šalys jos pageidauja), bet ir praktikos bei žinių sprendžiant ginčus teisinėje aplinkoje.

Advokatai sutinka, kad mediatoriaus kvalifikacijai turėtų būti keliami patys

aukščiausi reikalavimai, tačiau nei vienoje tyrime dalyvavusioje valstybėje mediatoriaus kvalifikacijai nėra keliami labai aukšti reikalavimai. Daugiausia vyrauja vidutiniai ir aukšti reikalavimai. Advokatai, įgiję mediatoriaus kvalifikaciją, turi ne tik daugiau žinių apie mediaciją, lyginant su tais, kurie mediatoriaus kvalifikacijos neturi, bet ir geba geriau paaiškinti klientams, kas yra mediacija. Todėl mediatoriaus kvalifikacija advokatams visais atvejais skatintina. Specializuoti mokymai advokatams, veikiantiems mediacijoje skirtinguose vaidmenyse, taip pat reikalingi.

Tenka pripažinti, kad kol kas didžioji dalis Lietuvos, Austrijos ir Vokietijos advokatų į mediaciją žiūri tik kaip į papildomą veiklą, kuri jokios svarios įtakos jų pajamoms neturi. Priešinga situacija yra tik Didžiojoje Britanijoje. Matyti, kad šios šalies advokatai mediaciją vertina kaip advokato veiklai lygiavertę, kuri turi teigiamos įtakos advokatų pajamoms, t. y. mediacijos taikymas advokatų veikloje didina jų pajamas.

Aptariant priežastis, dėl kurių mediacija yra taikoma ar netaikoma advokato veikloje, matyti, kad mediacijos taikymą advokatų veikloje labiausiai skatina geresnis klientų lūkesčio patenkinimas mediacijoje ir mažiau neigiamų emocijų bei psichologinės įtampos, patiriamos mediacijoje. Pagrindinės priežastys, dėl kurių advokatai netaiko mediacijos savo veikloje, laikytinos klientų, kurie norėtų ginčą spręsti mediacijoje, trūkumas, ir advokatų mąstymas, kad ir be mediacijos galima sėkmingai sutaikyti ginčo šalis. Advokatai rekomenduoja mediaciją savo klientams dažniausiai dėl to, kad, sprendžiant ginčą mediacijoje, sprendimas yra ginčo šalių rankose, ir dėl to, kad mediacijos trukmė, palyginti su kitais ginčų sprendimo būdais, trumpesnė. Pagrindinės priežastys, dėl kurių advokatai nerekomenduoja mediacijos savo klientams laikytinos šios: advokatai nemano, jog mediacija gali būti naudinga jų klientams; tik teismas gali teisingai išspręsti kilusį ginčą. Apklausos metu nustatyta, kad mediacijos taikymą advokatų veikloje labiausiai galėtų paskatinti visuomenės švietimas mediacijos tema. Prie mediacijos taikymo advokatų veikloje taip pat ženkliai galėtų prisidėti finansinės paramos iš valstybės biudžeto teikimas mediacijos procedūroms, mediacijos išlaidų draudimas ir privalomosios mediacijos įvedimas.

Advokatų apklausos rezultatus patvirtino ir papildomos apklausos metu gauti ir susisteminti respondentų atsakymai. Papildoma apklausa, minėta, buvo vykdoma konferencijos „Mediacija be sienų“ (Bonn, Vokietija, 2022 m. birželio 18–19 d.) metu, joje dalyvavo 10 respondentų, 3 iš jų – advokatai. Tarp papildomos apklausos dalyvių vyravo 40–79 metų amžiaus respondentai, iš kurių tik 3 dalyviai mediaciją savo veikloje taiko ilgiau nei 5 metus. Tik vienas respondentas mediaciją taiko dažnai.

Dauguma (9 iš 10) papildomos apklausos respondentų mediaciją advokatų veikloje įvertino teigiamai. Tačiau tik kiek daugiau nei pusė respondentų (6 iš 10) visus ginčo atvejus vertina kaip tinkamus mediacijai. Beveik trečdalis (3 iš10) respondentų nesugeba labai gerai paaiškinti savo klientams, kas yra mediacija. Nors mediatoriaus vaidmuo atliekamas dažniausiai, respondentai gana dažnai savo praktikoje naudoja tik mediacijos metodus. Dauguma (8 iš 10) respondentų mano, kad mediacija yra tinkamas ginčų sprendimo būdas tarp advokatų ir jų klientų. Kalbant apie teisinio reglamentavimo palankumą, daugiau nei pusė (6 iš 10) respondentų yra įsitikinę daliniu palankumu advokatams, taikant mediaciją savo veikloje. Be to, dauguma (9 iš 10)

respondentų mano, kad advokato ir mediatoriaus veikla yra tik iš dalies suderinama.

Mediatoriaus kvalifikacijai keliamus reikalavimus dauguma respondentų (70 proc.) įvertino tik kaip „vidutinius“. Visi respondentai taip pat pritarė specializuotiems mediacijos mokymams, kurie turi būti skirti ne tik advokatams, vykdantiems mediatoriaus vaidmenį, bet ir atstovaujantiems bei patariantiems advokatams. Daugiau nei pusė (60 proc.) respondentų mediaciją vertina tik kaip papildomą veiklą, kuri svarios įtakos jų pajamoms neturi.

Pagrindinės priežastys, dėl kurių papildomos apklausos respondentai taiko mediaciją savo veikloje, buvo tos pačios, tai yra geresnis kliento lūkesčių patenkinimas ir mažau neigiamų emocijų bei psichologinės įtampos. Pagrindinė priežastis, dėl kurios respondentai netaiko mediacijos savo veikloje, taip pat buvo ta pati, tai yra, trūksta klientų, kurie norėtų ginčą spręsti mediacijoje, trūkumas. Respondentai rekomenduoja mediaciją savo klientams dažniausiai dėl to, kad, sprendžiant ginčą mediacijoje, sprendimus priima pačios ginčo šalys. Šios apklausos respondentai taip pat vieningai pritarė, kad mediacijos taikymą jų veikloje labiausia galėtų paskatinti visuomenės švietimas mediacijos tema.

Atsakant į klausimą, ko reikia advokatams, kad jie taikytų mediaciją savo profesinėje veikloje, akivaizdu, kad turi būti sudarytos sąlygos mediacijos integracijai. Tam daug dėmesio turi būti skiriama šiame darbe išanalizuotų objektyvių ir subjektyvių sąlygų sąveikai. Ypač svarbu, kad mediacijos taikymas advokatų veikloje neprieštarautų mediacijos proceso ir advokato profesinės veiklos teisinio reglamentavimo apibrėžtims ir tikslams.

5.7. Skyriaus išvados

1. Daugeliu atvejų advokatai mediaciją vertina teigiamai ir gali taikyti ją įvairiose teisinių santykių srityse. Nepaisant to, advokatų domėjimasis mediacija dar yra labai mažas, o mediacijos taikymas advokatų veikloje, ypač Lietuvoje, – retas. Be to, dalis advokatų vis dar nemano, kad mediacija yra tinkamas ginčų sprendimo būdas tarp advokatų ir jų klientų, o didžioji dalis advokatų, įrašytų į LR mediatorių sąrašą, mediatoriaus funkcijų apskritai nevykdo. Taip yra dėl to, kad mediatoriaus vaidmuo Lietuvos advokatams, lyginant, pavyzdžiui, su Didžiosios Britanijos advokatais, mažiau patrauklus, nes, palyginti su šalies atstovo ir (ar) neutralaus patarėjo vaidmeniu, yra gerokai mažiau paklausus ir blogiau apmokamas Lietuvos ginčų sprendimo rinkoje. Kita vertus, matyti, jog Lietuvos advokatų, dalyvaujančių mediacijoje mediatoriaus vaidmenyje, skaičius per paskutinius penkerius metus išaugo. Tai rodo, kad Lietuvos advokatų domėjimasis mediatoriaus vaidmeniu auga ir kad tam, kaip ir kiekvienam naujam reiškiniui socialinėje visuomenėje, reikia laiko. Todėl nepaisant to, kad Lietuvos advokatai, kaip, beje, ir Austrijos bei Vokietijos, mediacijoje vis dar dažniausiai dalyvauja kaip atstovai, po kurio laiko ši tendencija gali keistis.
2. Dar gana daug advokatų mano, kad advokato ir mediatoriaus veikla tik iš dalies suderinama. Nepaisant to, advokatai yra įsitikinę, jog jie yra tinkamiausi

mediatoriaus vaidmeniui, palyginti su kitų profesijų atstovais. Taip yra dėl to, kad advokatai turi ne tik teisinių žinių, kurių reikia, pavyzdžiui, rengiant taikos sutartį ar teikiant bendrą teisinę konsultaciją (jeigu šalys jos pageidauja), bet ir praktikos bei žinių sprendžiant ginčus teisinėje aplinkoje.

3. Mediatoriaus kvalifikacijai turėtų būti keliami patys aukščiausi reikalavimai, tačiau nei vienoje tyrime dalyvavusioje valstybėje, advokatų vertinimu, mediatoriaus kvalifikacijai nėra keliami labai aukšti reikalavimai. Daugiausia vyrauja vidutiniai ir aukšti reikalavimai. Nepaisant to, advokatai, įgiję mediatoriaus kvalifikaciją, turi daugiau žinių apie mediaciją, lyginant su tais, kurie mediatoriaus kvalifikacijos neturi, taip pat geba geriau paaiškinti klientams, kas yra mediacija. Todėl mediatoriaus kvalifikacija advokatams visais atvejais skatintina. Specializuoti mokymai advokatams, veikiantiems mediacijoje skirtinguose vaidmenyse, yra reikalingi.
4. Kol kas didžioji dalis Lietuvos, Austrijos ir Vokietijos advokatų į mediaciją žiūri tik kaip į papildomą veiklą, kuri jokios svarios įtakos jų pajamoms neturi. Priešinga situacija yra Didžiojoje Britanijoje. Matyti, kad šios šalies advokatai mediaciją vertina kaip advokato veiklai lygiavertę, kuri turi teigiamos įtakos advokatų pajamoms, t. y. mediacijos taikymas advokatų veikloje didina jų pajamas.
5. Pagrindinės priežastys, dėl kurių advokatai taiko mediaciją savo veikloje, yra geresnis kliento lūkesčių patenkinimas mediacijoje ir mažiau neigiamų emocijų bei psichologinės įtampos, patiriamos mediacijoje. Pagrindinės priežastys, dėl kurių advokatai netaiko mediacijos savo veikloje, laikytinos klientų, kurie norėtų ginčą spręsti mediacijoje, trūkumas, ir advokatų mąstymas, kad ir be mediacijos galima sėkmingai sutaikyti ginčo šalis. Advokatai rekomenduoja mediaciją savo klientams dažniausiai dėl to, kad, sprendžiant ginčą mediacijoje, sprendimas yra ginčo šalių rankose, ir dėl to, kad mediacijos trukmė, palyginti su kitais ginčų sprendimo būdais, trumpesnė. Pagrindinės priežastys, dėl kurių advokatai nerekomenduoja mediacijos savo klientams, laikytinos šios: advokatai nemano, jog mediacija gali būti naudinga jų klientams; tik teismas gali teisingai išspręsti kilusį ginčą.
6. Mediacijos taikymą advokatų veikloje labiausia galėtų paskatinti visuomenės švietimas mediacijos tema, kadangi ginčo šalių žinios apie mediaciją dar yra ganėtinai menkos. Tokiu būdu didėtų mediacijos paklausa ginčų sprendimo rinkoje, nes nors advokatai ir yra tie subjektai, kurie pirmieji ir tiesiogiai susiduria su ginčo šalių konfliktinėmis situacijomis, laiko sąnaudos riboja jų galimybę pirmųjų susitikimų metu išsamiai informuoti klientus apie visas ginčų sprendimo galimybes. Prie mediacijos taikymo advokatų veikloje taip pat ženkliai galėtų prisidėti finansinės paramos iš valstybės biudžeto teikimas mediacijos procedūroms, mediacijos išlaidų draudimas ir privalomosios mediacijos įvedimas. Visgi, valstybei nusprendus finansuoti mediacijos išlaidas, tai turėtų būti daroma rinkos kainomis, nes, mokant neadekvatų užmokestį, skatinama mediacijos paslaugas teikti atmestinai arba apskritai jų neteikti. Kadangi dar didelė dalis advokatų nurodė, kad nepalankiai vertina mediacijos taikymo

advokato veikloje reglamentavimą, jis turėtų būti keičiamas ir papildomas. Be to, nemaža dalis advokatų pripažino, kad nesugeba labai gerai paaiškinti savo klientams, kas yra mediacija. Todėl mediacijos taikymą advokatų veikloje galėtų paskatinti ir pačių advokatų kompetencijos mediacijos klausimais kėlimas bei praktinių įgūdžių gilinimas.

DISERTACIJOS IŠVADOS

1. Mediacija transformuoja advokato profesiją, išplečiant tradicinį ginčo šalies gynėjo vaidmenį iki galimybės atlikti neutralaus, nešališko ir nepriklausomo tarpininko, kuris siekia taikaus ir visoms ginčo šalims priimtino susitarimo, vaidmenį. Didėjant mediacijos populiarumui ir ginčo šalių lūkesčiams dėl greitesnio bei efektyvesnio ginčų išsprendimo, advokatams atsiranda poreikis ne tik gerai išmanyti mediacijos procedūras, bet ir aktyviai jas integruoti į savo praktiką.
2. Advokato vaidmuo mediacijoje yra daugiafunkcinis ir dinamiškas, apimantis tiek tradicines kliento interesų atstovavimo funkcijas, tiek naujus vaidmenis mediacijos procese, tokius kaip: advokatas kaip neutralus patarėjas, konsultuojantis abi ginčo šalis, ir advokatas kaip mediatorius, padedantis ginčo šalims taikiai spręsti konfliktą. Šie nauji advokato veiklos formatai ne tik skatina mediacijos plėtrą, bet ir padeda advokatams išlikti konkurencingais ginčų sprendimo rinkoje.
3. Mokslinio tyrimo rezultatai atskleidžia, kad advokato-mediatoriaus teikiamos paslaugos mediacijoje yra priskiriamos neteisinėms paslaugoms. Šie rezultatai taip pat atskleidžia, kad Europos Sąjungos, Lietuvos, Didžiosios Britanijos, Vokietijos ir Austrijos teisinė bazė, reglamentuojanti advokatų veiklą mediacijoje, neatsako į esminį klausimą – ar advokato kaip mediatoriaus teikiama paslauga turėtų būti vertinama kaip teisinė paslauga. Viena vertus, mediacija formaliai laikoma neteisine paslauga, kita vertus, ši veikla yra priskiriama advokato profesinei kompetencijai, todėl egzistuoja teisinio aiškumo stoka dėl šio statuso apibrėžimo. Tuo tarpu advokato-atstovo ir advokato-patarėjo paslaugos mediacijoje laikomos teisinėmis paslaugomis. Šis teisinis neapibrėžtumas kelia klausimų dėl advokato atsakomybės, kai jis atlieka skirtingus vaidmenis mediacijos procese. Todėl būtina suvienodinti teisinį reguliavimą, aiškiai apibrėžiant advokato atsakomybę įvairiuose mediacijos vaidmenyse. Tai užtikrintų mediacijos paslaugų kokybę ir skaidrumą, taip pat skatintų mediacijos plėtrą bei efektyvumą.
4. Advokato veiklos mediacijoje teorinių problemų analizė Lietuvoje, Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ir Austrijoje atskleidžia, kad teisinio reguliavimo neapibrėžtumas, neutralumo visom šalims išlaikymo ir konfidencialumo užtikrinimo problemos sukuria reikšmingų iššūkių, kurie reikalauja gilesnės analizės ir aiškesnio reguliavimo, siekiant sumažinti advokato atsakomybės, etikos standartų ir teisinės paslaugos sampratos neapibrėžtumo keliamą riziką mediacijos procese.
5. Advokato veiklos mediacijoje praktinių problemų analizė Lietuvoje, Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ir Austrijoje atskleidžia, kad advokato veiklos mediacijoje praktinės problemos yra sudėtingos ir tarpusavyje persipynę. Teisinio reguliavimo neapibrėžtumas sukuria praktinių iššūkių, tokių kaip specifinių mediacijos įgūdžių trūkumas ir neaiškios civilinės atsakomybės ribos. Advokato

gebėjimas (ne vienu metu) atlikti mediatoriaus, atstovo ir patarėjo vaidmenis kelia papildomų sunkumų, susijusių su interesų konfliktų valdymu. Taip pat kyla iššūkių, susijusių su galimu prieštaravimu tarp mediatoriaus nešališkumo ir advokato lojalumo klientui principų. Klientų lūkesčiai ir jų apsisprendimas dėl ginčo sprendimo būdo reikšmingai veikia mediacijos proceso sėkmę. Siekiant išspręsti šiuos iššūkius, būtina suvienodinti teisinį reguliavimą, aiškiai apibrėžiant advokato atsakomybę mediacijos procese.

6. Siekiant sumažinti teismų apkrovas, padidinti mediacijos efektyvumą ir skatinti mediacijos plėtrą, siūloma teisės aktų pakeitimais suteikti advokatams teisę tvirtinti mediacijos metu sudarytas taikos sutartis, neapsiribojant vien teismų kompetencija. Toks sprendimas ne tik sumažintų teismų darbo krūvį, bet ir sustiprintų advokatų vaidmenį mediacijos procese, išplečiant jų veiklos ribas ir prisidedant prie taikaus ginčų sprendimo kultūros plėtros. Be to, rekomenduojama suteikti advokatams, atliekantiems mediatoriaus vaidmenį, teisę siūlyti ginčo sprendimo variantus mediacijos nesėkmės atveju bei įtvirtinti priverstinio vykdymo galią taikos sutartims, kai mediacijoje abiem šalims atstovauja advokatai. Siekiant užtikrinti advokatų veiklos skaidrumą ir lojalumą klientams, taip pat būtina teisiškai įtvirtinti, kad advokato siūlymas spręsti ginčą taikiai nebūtų laikomas lojalumo klientui principo pažeidimu.
7. Mediatorių kvalifikacijos reikalavimai turėtų būti aukštesni siekiant užtikrinti kokybiškas ir vienodas mediacijos paslaugas visose profesinėse srityse. Tyrimo duomenys atskleidžia, kad šalyse, dalyvavusiose tyrime, taikomi vidutinio ir aukšto lygio kvalifikacijos reikalavimai mediatorių rengimui, tačiau jie nėra pakankamai vienodi. Siekiant aukštos mediacijos paslaugų kokybės, būtina suvienodinti ir pakelti kvalifikacijos reikalavimus visiems mediatoriams, nepriklausomai nuo jų profesijos, įskaitant advokatus.
8. Lietuvoje šiuo metu taikomi reikalavimai mediatorių mokymams — 40 akademinių valandų mokymai[587] ir kvalifikacinis mediatoriaus egzaminas — yra laikytini vidutinio lygio, lyginant su kitų šalių standartais. Be to, būtina numatyti specialius mokymus advokatams, kurie veikia mediacijoje kaip atstovai arba abiejų šalių neutralūs patarėjai. Advokatams skirtų kvalifikacinių reikalavimų nepakankamas kelia sunkumų mediacijos proceso praktiniam įgyvendinimui, mažina mediacijos efektyvumą ir daro neigiamą poveikį jos plėtrai.
9. Advokatų dalyvavimas mediacijoje pasižymi specifiniais bruožais, kas suteikia jiems išskirtinę poziciją tarp kitų profesijų atstovų. Advokatai yra vieninteliai specialistai, galintys mediacijoje atlikti keturis skirtingus vaidmenis – mediatoriaus, atstovo ar patarėjo. Jų turimos teisinės žinios ir profesinė patirtis, atsižvelgiant į glaudų mediacijos ryšį su teisės sritimi, leidžia advokatams ne tik tiksliau įvertinti teisinius ginčo aspektus, bet ir prognozuoti galimą bylos baigtį teisme, bei pasiūlyti optimaliausius sprendimo būdus. Ši advokatų

587 Nuo 2025 m. sausio 1 d. asmenys, siekiantys būti įrašyti į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą, turės būti išklausę ne trumpesnius kaip 48 akademinių valandų mokymus mediacijos tema.

kompetencija suteikia jiems reikšmingą pranašumą mediacijos procese, ypač lyginant su kitų, neteisinių profesijų mediatoriais.

10. Tyrimo rezultatai atskleidžia keletą svarbių problemų, trukdančių efektyviam mediacijos taikymui Lietuvos advokatų praktikoje. Pagrindinės iš jų yra nepakankamas valstybės finansuojamų mediacijos paslaugų finansavimas ir neadekvati valstybės nustatyta mediacijos trukmė, ypač sprendžiant sudėtingus ginčus. Siekiant padidinti mediacijos efektyvumą ir skatinti aktyvesnį advokatų įsitraukimą į šį procesą, būtina tobulinti teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų tinkamą valstybės finansavimą advokatų teikiamoms mediacijos paslaugoms, prilyginant jį adekvačiam atlyginimui už teisines paslaugas, bei taikyti lankstesnes mediacijos trukmės normas. Šios priemonės padėtų sukurti tvaresnę mediacijos sistemą, geriau atitinkančią advokatų ir jų klientų interesus.
11. Atliktas mokslinis tyrimas atskleidžia prieštaringą advokatų požiūrį į mediaciją: nors dauguma advokatų pripažįsta mediacijos naudą ir jos potencialą sprendžiant ginčus, praktinis šios priemonės taikymas išlieka ribotas. Ribotumą lemia advokatų polinkis spręsti ginčus teismuose, taip pat laiko ir galimybių stoka, trukdanti tinkamai nukreipti klientus į mediaciją. Nepaisant to, advokatai save laiko tinkamiausiais mediatoriais, palyginti su kitų profesijų atstovais, kas rodo jų pasitikėjimą savo kompetencija mediacijos srityje. Siekiant skatinti mediacijos taikymą advokatų praktikoje, būtina didinti visuomenės informuotumą apie mediacijos procesą, nes ginčo šalių žinios šiuo klausimu vis dar yra nepakankamos. Advokatai, būdami pirmieji kontaktiniai asmenys ginčo atveju, ne visuomet turi galimybę išsamiai supažindinti klientus su mediacijos alternatyvomis dėl užimtumo ir teismo procesų prioriteto.
12. Pagrindiniai veiksniai, dėl kurių advokatai rekomenduoja mediaciją, yra ginčo šalių kontrolė ginčo sprendimo procese ir galimai trumpesnė mediacijos procedūros trukmė. Mediacijos taikymą advokatų veikloje labiausiai skatina klientų lūkesčių patenkinimas, nes mediacija dažnai lemia mažiau neigiamų emocijų ir psichologinės įtampos nei ginčų sprendimas teisme. Tačiau mediacijos taikymą riboja klientų, norinčių spręsti ginčą šiuo būdu, trūkumas bei advokatų įsitikinimas, kad sėkmingas susitarimas gali būti pasiektas ir be mediacijos. Be to, kai kurie advokatai mano, jog teismas geriau užtikrina teisingą ginčų sprendimą.
13. Mokslinio tyrimo rezultatai patvirtina, kad advokatų aktyviam dalyvavimui mediacijos praktikoje būtinas teisinis tikrumas ir aiškus reglamentavimas, ypač kai advokatas atlieka mediatoriaus vaidmenį. Lietuvos, Austrijos, Vokietijos ir Didžiosios Britanijos advokatų veiklos mediacijoje analizė atskleidė, jog teisinio aiškumo trūkumas yra reikšminga kliūtis, ribojanti advokatų dalyvavimą mediacijos procese. Tyrime dalyvavę mediacijos ekspertai taip pat pabrėžė, kad nepakankamai aiškus teisinis reglamentavimas mažina advokatų siekį veiksmingai įsitraukti į mediacijos procesus ir aktyviai prisidėti prie jų plėtros.

PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

Remiantis atlikto tyrimo duomenimis ir gerąja užsienio šalių praktika, siūloma:

I. Pasiūlymai ir rekomendacijos Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjams: Rekomenduojami teisės aktų pakeitimai, kurie skatintų mediacijos taikymą advokatų veikloje, įskaitant galimybę advokatams efektyviau dalyvauti mediacijoje ir tvirtinti taikos sutartis neapsiribojant tik teismų kompetencija.

(1) Šiuo metu galiojanti *LR civilinio proceso kodekso 135 straipsnio* redakcija, kuri reglamentuoja ieškinio turiniui keliamus reikalavimus, nenumato, kad ieškinyje turėtų būti nurodoma, ar prieš pateikiant ieškinį teismui buvo mėginta spręsti kilusį ginčą mediacijos būdu, ir pateikti tai patvirtinančius įrodymus. Todėl siekiant advokatams priminti apie galimą ginčo sprendimą mediacijoje, apie pareigą skatinti klientą siekti ginčą išspręsti taikiai, nurodyti AGS, siūloma LR civilinio proceso kodekso 135 straipsnio 1 ir 2 dalis pakeisti ir išdėstyti jas taip:

„1. Teismui pareiškiamas ieškinys turi atitikti bendruosius reikalavimus, keliamus procesinių dokumentų turiniui. Ieškinyje, be to, nurodoma:

1) ieškinio suma, jeigu ieškinys turi būti įkainotas;
2) aplinkybės, kuriomis ieškovas grindžia savo reikalavimą (faktinis ieškinio pagrindas);
3) įrodymai, patvirtinantys ieškovo išdėstytas aplinkybes, liudytojų gyvenamosios vietos ir kitokių įrodymų buvimo vietą;
4) ieškovo reikalavimas (ieškinio dalykas);
5) ieškovo nuomonė dėl sprendimo už akių priėmimo, jeigu byloje nebus pateiktas atsiliepimas į pareikštą ieškinį arba paruošiamasis procesinis dokumentas;
6) informacija, ar byla bus vedama per advokatą. Jeigu byla bus vedama per advokatą, taip pat nurodomas advokato vardas, pavardė, darbo vietos adresas;
7) **informacija, ar prieš pateikiant ieškinį buvo atliktas bandymas spręsti ginčą mediacijos ar kito neteisminio ginčų sprendimo būdu, taip pat pateikiamos priežastys, jei toks bandymas nebuvo atliktas.**
8) ieškovo nuomonė dėl taikos sutarties sudarymo galimybių, kai ieškovas pageidauja ją pateikti, ir dėl ketinimo bei galimybių ginčą spręsti teisminės mediacijos būdu.

2. Prie ieškinio turi būti pridėti dokumentai ir kiti įrodymai[588], kuriais ieškovas grindžia savo reikalavimus**, mėginimą spręsti ginčą mediacijos**

588 Mediacijos pažyma. Pastaroji, įvedus privalomąją mediaciją Lietuvoje, jau ketverius metus yra šalių sėkmingai teikiama teismui, siekiant perduoti kilusį ginčą teismui. Pavadinimas, žinoma, gali būti ir kitoks, pavyzdžiui, pranešimas dėl mediacijos atlikimo. Nuo mediatoriaus priklauso, kokios formos dokumentą jis surašo, atlikęs mediaciją.

būdu, jeigu iki šio ieškinio pateikimo teismui buvo mėginta spręsti ginčą mediacijos būdu, taip pat duomenys, kad žyminis mokestis sumokėtas, bei prašymai dėl įrodymų, kurių ieškovas pateikti negali, išreikalavimo, nurodant priežastis, kodėl negalima pateikti šių įrodymų."

(2) Šiuo metu galiojanti *LR civilinio proceso kodekso 142 straipsnio* redakcija, kuri reglamentuoja atsiliepimui į ieškinį keliamus reikalavimus, nenumato, kad atsiliepime turėtų būti nurodoma, ar prieš pateikiant atsiliepimą teismui, buvo mėginta spręsti kilusį ginčą mediacijos būdu ir pateikti tai patvirtinančius įrodymus. Todėl siekiant ir šiuo atveju, t. y. rengiant bei teikiant teismui atsiliepimą, advokatams priminti apie galimą ginčo sprendimą mediacijoje, apie pareigą skatinti klientą siekti ginčą išspręsti taikiai, nurodyti AGS, siūloma pakeisti ir papildyti LR civilinio proceso kodekso 142 straipsnį ir išdėstyti jį taip:

„142 straipsnis. Atsiliepimas į ieškinį

1. Kartu su ieškinio kopija teismas atsakovui ir tretiesiems asmenims nusiunčia pranešimą dėl atsiliepimų į pareikštą ieškinį pateikimo teismui. Pranešime teismas nustato ne trumpesnį kaip keturiolikos ir ne ilgesnį kaip trisdešimties dienų terminą atsiliepimams pareikšti, nurodo atsiliepimų nepateikimo pasekmes ir atsakovo pareigą pateikti atsiliepimą į ieškinį. Išimtiniais atvejais teismas, atsižvelgdamas į atsakovo ar trečiojo asmens prašymą ir bylos sudėtingumą, gali šį terminą pratęsti iki šešiasdešimties dienų. Šioje dalyje nurodyti terminai skaičiuojami nuo atitinkamo pranešimo įteikimo dienos.

2. Atsiliepimai į pareikštą ieškinį turi atitikti procesiniams dokumentams keliamus turinio reikalavimus. Atsiliepimuose į pareikštą ieškinį papildomai nurodoma:

1) sutinkama ar ne su pareikštu ieškiniu;
2) nesutikimo motyvai;
3) įrodymai, kuriais yra grindžiami nesutikimo motyvai;
4) atsakovo nuomonė dėl sprendimo už akių priėmimo, jeigu ieškovas nepateiks paruošiamųjų procesinių dokumentų;
5) informacija, ar byla bus vedama per advokatą. Jeigu byla bus vedama per advokatą, taip pat nurodomas advokato vardas, pavardė, darbo vietos adresas;
6) atsakovo nuomonė dėl taikos sutarties sudarymo galimybių, kai atsakovas pageidauja ją pateikti, ir dėl ketinimo bei galimybių ginčą spręsti teisminės mediacijos būdu;
7) **informacija, ar prieš pateikiant atsiliepimą į ieškinį buvo atliktas bandymas spręsti ginčą mediacijos ar kito neteisminio ginčų sprendimo būdu, taip pat pateikiamos priežastys, jei toks bandymas nebuvo atliktas.**
8) Atsakovo prašymas taikyti šio Kodekso 951 straipsnio 2 dalyje nurodytą procedūrą, kai atsakovas pageidauja, kad ji būtų taikoma, ir

aplinkybės, pagrindžiančios, kodėl atsakovas mano, kad ieškovas siekia pakenkti atsakovo vykdomai visuomenės informavimo ar kitokiai su viešojo intereso tenkinimu ar gynimu susijusiai veiklai ar atgrasyti atsakovą nuo šios veiklos, šias aplinkybes pagrindžiantys įrodymai.

3. Prie atsiliepimo turi būti pridėti dokumentai ir kiti įrodymai, kuriais atsakovas grindžia mėginimą spręsti ginčą mediacijos būdu, jeigu iki šio atsiliepimo pateikimo teismui buvo mėginta spręsti ginčą mediacijos būdu.

4. Teismas turi teisę atsisakyti priimti įrodymus ir motyvus, kurie galėjo būti pateikti atsiliepime į ieškinį, jeigu mano, kad vėlesnis jų pateikimas užvilkins sprendimo priėmimą byloje.

5 Jeigu atsakovas be pateisinamos priežasties per nustatytą terminą nepateikia atsiliepimo į ieškinį, teismas turi teisę, jei yra ieškovo prašymas, priimti sprendimą už akių.

6 Dėl teismo nutarčių, kuriomis atsisakyta priimti atsiliepimą į ieškinį, gali būti duodamas atskirasis skundas.“

(3) Siekiant sudaryti galimybę advokatui-mediatoriui padėti ginčo šalims tuo atveju, kai ginčo šalys nesugeba rasti galimų sprendimo variantų, siūloma papildyti *LR mediacijos įstatymo 15 straipsnį 7 dalimi*, išdėstant ją taip:

„**7. Kai mediaciją vykdo advokatas, jis gali siūlyti ginčo šalims sprendimo variantus tuo atveju, jeigu kyla grėsmė mediacijos nesėkmei“**.

(4) Šiuo metu galiojanti LR mediacijos įstatymo 16 straipsnio redakcija reglamentuoja mediacijos metu sudaromoms taikos sutartimis taikomus reikalavimus, galią, tvirtinimą teisme. Siekiant advokatų dalyvavimą mediacijoje padaryti patrauklų tiek advokatams, tiek ginčo šalims bei visai teisinei sistemai, siūloma LR mediacijos įstatymo 16 straipsnį papildyti 4 dalimi, išdėstant ją taip:

„**4. Jeigu visoms ginčo šalims mediacijoje atstovavo advokatai, mediacijos metu ginčo šalių sudaryta taikos sutartis ginčo šalims įgyja galutinio teismo sprendimo (*res judicata*) galią ir gali būti vykdoma priverstinai**“.

(5) Lygiagrečiai su LR mediacijos įstatymo 16 straipsnio papildymu 4 dalimi, turėtų būti tikslinama ir LR civilinio proceso kodekso 587 straipsnio nuostata, papildant ją 11 punktu:

„**11) mediacijos metu ginčo šalių sudarytos taikos sutartys, jeigu visoms ginčo šalims mediacijoje atstovavo advokatai.**“

(6) Siekiant užtikrinti advokatų lygiateisiškumą ir užkirsti kelią nepagrįstoms privilegijoms, siūloma *LR mediacijos įstatymo 6 straipsnio 2 dalį* pakeisti, išdėstant ją taip:

„2. Šio straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose nustatyti reikalavimai netaikomi teisėjams, turintiems trejų metų teisėjo darbo patirtį ir išklausiusiems ne trumpesnius kaip 16 akademinių valandų įvadinius mokymus mediacijos

tema, ir socialinių mokslų daktaro laipsnį turintiems asmenims, kurie per paskutinius trejus metus iki kreipimosi dėl įrašymo į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą vedė mokymus mediacijos tema, kurių bendra trukmė – ne mažiau kaip 100 akademinių valandų. Šio straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose nustatyti reikalavimai taip pat netaikomi asmenims, kuriems pagal Europos Sąjungos valstybės narės ar Europos ekonominės erdvės valstybės teisės aktus tos valstybės kompetentinga institucija yra suteikusi teisę teikti mediacijos paslaugas. ~~Šio straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytas reikalavimas netaikomas advokatams, antstoliams ir notarams, turintiems trejų metų atitinkamai advokato, antstolio arba notaro darbo patirtį.~~“, arba

„2. Šio straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose nustatyti reikalavimai netaikomi teisėjams, turintiems trejų metų teisėjo darbo patirtį ir išklausiusiems ne trumpesnius kaip 16 akademinių valandų įvadinius mokymus mediacijos tema, ir socialinių mokslų daktaro laipsnį turintiems asmenims, kurie per paskutinius trejus metus iki kreipimosi dėl įrašymo į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą vedė mokymus mediacijos tema, kurių bendra trukmė – ne mažiau kaip 100 akademinių valandų. Šio straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose nustatyti reikalavimai taip pat netaikomi asmenims, kuriems pagal Europos Sąjungos valstybės narės ar Europos ekonominės erdvės valstybės teisės aktus tos valstybės kompetentinga institucija yra suteikusi teisę teikti mediacijos paslaugas. ~~Šio straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytas reikalavimas netaikomas advokatams, antstoliams ir notarams, turintiems trejų metų atitinkamai advokato, antstolio arba notaro darbo patirtį.~~ **Advokatai, antstoliai ir notarai, turintys trejų metų atitinkamai advokato, antstolio arba notaro patirtį, turi išlaikyti mediatorių kvalifikacinį egzaminą tik toje dalyje, kuri yra susijusi su mediacija ir praktine veikla joje.“** Siūloma, kad šios profesijos atstovai būtų atleidžiami nuo: Teisės pagrindų dalies, apimančios bendruosius teisės klausimus, kurie jau yra gerai žinomi advokatams, notarams ir antstoliams. Privaloma liktų: Mediacijos proceso praktinė dalis bei komunikacijos ir derybų technikos, ypatingą dėmesį skiriant nešališkumui, šalių interesų analizavimui bei konfliktų sprendimo įgūdžių ugdymui.

(7) Siekiant aukštesnės mediatorių, įskaitant ir advokatus, kvalifikacijos, siūloma keisti *LR mediacijos įstatymo 6 straipsnio 1 dalies 2 punktą*, išdėstant jį taip:

„2) būti išklausę ne trumpesnius kaip ~~40~~ **200** akademinių valandų mokymus mediacijos tema ne anksčiau kaip prieš penkerius metus iki kreipimosi dėl įrašymo į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą dienos. **Advokatai vietoj 200 akademinių valandų mokymų mediacijos tema gali būti išklausę 100 akademinių valandų mokymus, skirtus konkrečiai advokatams-mediatoriams.“**

(8) Siekiant, kad ne tik ginčo šalys, mediatorius ir mediacijos paslaugų administratorius turėtų laikyti paslaptyje visą mediacijos bei su ja susijusią

informaciją, bet ir kiti mediacijos procedūroje dalyvavę asmenys, įskaitant ginčo šalių atstovus bei patarėjus, siūloma keisti *LR mediacijos įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 2 punktą*, išdėstant jį taip:

„1. Jeigu ginčo šalys nesusitarė kitaip, ginčo šalys, mediatoriai ir mediacijos paslaugų administratoriai**, taip pat kiti mediacijos procedūroje dalyvavę asmenys, įskaitant ginčo šalių atstovus bei patarėjus,** turi laikyti paslaptyje visą civilinio ginčo mediacijos ir su ja susijusią informaciją, išskyrus informaciją, kurios reikia siekiant patvirtinti ar įvykdyti mediacijos metu sudarytą taikos sutartį, ir informaciją, kurios neatskleidimas prieštarautų viešajam interesui (ypač kai reikia užtikrinti vaiko interesus arba užkirsti kelią žalos fizinio asmens sveikatai ar gyvybei atsiradimui). Ši nuostata taip pat taikoma teismo, arbitražo ir kitoms civilinių ginčų sprendimo procedūroms tiek susijusioms su civiliniu ginču, kuris buvo sprendžiamas mediacijos būdu, tiek nesusijusioms."

(9) Siekiant dar labiau paskatinti advokatų dalyvavimą mediacijoje, ypač privalomojoje, siūloma papildyti *LR mediacijos įstatymą 20[1] straipsniu*, išdėstant jį taip:

„20[1] straipsnis. Advokatų dalyvavimas privalomojoje mediacijoje[589]

1. Advokatų dalyvavimas privalomojoje mediacijoje yra rekomenduojamas.

2. Tais atvejais, kai advokatą privalomajai mediacijai parenka ir skiria Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba, už advokato paslaugas apmoka Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba iš valstybės biudžeto lėšų.

3. Ginčo šalys turi teisę pačios pasirinkti advokatą, kuris atstovautų jas mediacijoje. Šiais atvejais už advokato paslaugas apmokama ginčo šalių lėšomis, o advokato paslaugų kaina nustatoma ginčo šalių ir advokato susitarimu.

4. Advokato paslaugos, už kurias apmokama iš valstybės biudžeto lėšų, gali būti teikiamos iki aštuonių valandų. Jeigu pasibaigus šiam laikui galutinis susitarimas dėl taikaus ginčo sprendimo dar nepasiektas, ginčo šalys gali toliau savanoriškai tęsti mediaciją ir naudotis advokato paslaugomis ginčo šalių lėšomis. Iš valstybės biudžeto lėšų taip pat apmokama už advokato pasirengimą mediacijai, kuris gali trukti iki

589 Autorė džiaugiasi, kad jos dar 2023 metais suformuluotas pasiūlymas dalinai įsigalios nuo 2025 m. sausio 1 d., numatant privalomosios mediacijos paslaugų apmokėjimą iš valstybės biudžeto lėšų iki 8 valandų (iki 2024-09-01 ši riba buvo 6 valandos). Šis pakeitimas žymi reikšmingą žingsnį mediacijos sistemos plėtros link, siekiant padidinti taikių ginčų sprendimo galimybes. Tais atvejais, kai per skirtą laiką susitarimas nepasiekiamas, ginčo šalys turės galimybę savanoriškai tęsti mediaciją savo lėšomis. Be to, aiškiai reglamentuotas laiko paskirstymas – 1 valanda mediacijos inicijavimui, 1 valanda pasirengimui ir 1 valanda rezultatų įforminimui – užtikrins sklandų mediacijos procesą, o 5 valandos yra skirtos pačiam mediacijos vykdymui. Ši nuostata padės optimizuoti mediacijos procesą, prisidedant prie efektyvesnės ir labiau prieinamos mediacijos praktikos Lietuvoje.

vienos valandos, ir mediacijos rezultatų įforminimą, kuris gali trukti iki vienos valandos.

5. Už suteiktas advokato paslaugas privalomojoje mediacijoje iš valstybės biudžeto lėšų mokamo atlyginimo dydžius ir mokėjimo tvarką nustato Vyriausybė.“

(10) Siekiant paskatinti advokatų ir jų klientų ginčų sprendimą mediacijos būdu, siūloma patikslinti *LR advokatūros įstatymo 51 straipsnio 1 dalį* ir išdėstyti ją taip:

„1. Kai kyla kliento ir advokato ginčas dėl teisinių paslaugų, klientas turi teisę kreiptis į Lietuvos advokatūrą**, mediatorių** ar teismą.“

(11) Siekiant pašalinti neaiškumus, susijusius su drausminės atsakomybės taikymu advokatui, vykdžiusiam mediaciją ir (ar) reklamavusiam save kaip mediatorių, siūloma papildyti *LR advokatūros įstatymo 52 straipsnį 5 dalimi*, išdėstant ją taip:

„**5. Advokatui, dalyvavusiam mediacijoje kaip mediatoriui ir (ar) reklamavusiam save kaip mediatorių, drausmės byla keliama ir nagrinėjama Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo nustatyta tvarka. Advokatui, vykdžiusiam mediaciją ir (ar) reklamavusiam save kaip mediatorių, taikoma mediatoriaus drausminė atsakomybė**.“

(12) Siekiant pašalinti neaiškumus, susijusius su advokato-mediatoriaus profesinės atsakomybės draudimu, ir išvengti advokato veiklos dvigubo draudimo ir (ar) nedraudiminių įvykių, siūloma papildyti *LR advokatūros įstatymo 20 straipsnį 10 dalimi* ir išdėstyti ją taip:

„**10. Advokato profesinės civilinės atsakomybės privalomasis draudimas apima mediacijos paslaugų teikimą.**“

II. Pasiūlymai ir rekomendacijos Lietuvos advokatūrai: Siūlomi sprendimai dėl mediacijos mokymų organizavimo advokatams bei mediacijos populiarinimo jų praktikoje. Taip pat rekomenduojama skatinti advokatų dalyvavimą mediacijoje per kvalifikacijos tobulinimo programas.

1. Papildyti Lietuvos advokatų etikos kodeksą nauja nuostata:

„**Advokato skatinimas klientą siekti ginčą išspręsti taikiai, AGS būdais, įskaitant mediaciją, ir juose mažiau palankaus klientui rezultato gavimas negu šis klientas galėjo tikėtis gauti teisme, nėra advokato lojalumo klientui pažeidimas, kadangi taikaus ginčo sprendimo nauda AGS pagalba nusveria taikomų nuolaidų galimai sukeltus praradimus.“**

2. Papildyti Advokatų ir advokatų padėjėjų kvalifikacijos tobulinimo ir vertinimo tvarkos aprašą tokia nuostata:

„**Advokatų, vykdančių mediaciją, kvalifikacijai keliami reikalavimai nustatomi mediacijos veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose. Advokatai, dalyvaujantys mediacijoje advokato-atstovo ir (ar) advokato-neutralaus patarėjo vaidmenyje, turi būti išklausę ne trumpesnius kaip 20 valandų mokymus mediacijos tema.**“

3. Išleisti advokatų veiklai mediacijoje skirtas gaires (metodinius nurodymus).

4. Įsteigti advokatų veiklos mediacijoje skatinimui bei jos gerinimui skirtą Mediacijos komitetą.
5. Išdėstyti aiškią poziciją, kada mediacija advokato veikloje yra teisinė paslauga, kada ne teisinė paslauga.
6. Skatinti advokatus į jų rengiamas sutartis, įskaitant teisinių paslaugų sutartis, įtraukti mediacijos išlygą, pavyzdžiui, „*Kiekvienas ginčas, nesutarimas ar reikalavimas, kylantis iš šios sutarties ar su ja susijęs, sprendžiamas mediacijos būdu. Jeigu per 30 dienų nuo mediacijos pradžios šalims nepavyksta susitarti taikiai dėl ginčo užbaigimo, bet kurios iš šalių iniciatyva atitinkamas ginčas gali būti perduodamas galutinai išspręsti teisės aktų nustatyta tvarka*“ arba „*Kiekvienas ginčas, nesutarimas ar reikalavimas, kylantis iš šios sutarties ar su ja susijęs, sprendžiamas derybų būdu. Jeigu per 30 dienų nuo derybų pradžios šalims nepavyksta susitarti taikiai dėl ginčo užbaigimo, ginčas perduodamas spręsti mediacijos būdu ir tik jeigu per 30 dienų nuo mediacijos pradžios šalims nepavyksta susitarti taikiai dėl ginčo užbaigimo mediacijoje, bet kurios iš šalių iniciatyva atitinkamas ginčas gali būti perduodamas galutinai išspręsti teisės aktų nustatyta tvarka*“.
7. Skatinti advokatų ir klientų ginčus, taip pat ir advokatų tarpusavio ginčus spręsti mediacijos būdu.
8. Parengti mediacijoje naudojamų dokumentų formas, tarp jų mediacijos išlygų ir mediacijos paslaugų sutarties pavyzdžius.
9. Skatinti advokatus įgyti mediatoriaus kvalifikaciją.
10. Supažindinti advokatus su „Bendradarbiavimo teisės“ procedūra bei suteikti jiems galimybę simuliacijos būdu įvaldyti praktinius šios procedūros aspektus.
11. Vykdyti specializuotus mokymus advokatams-mediatoriams, advokatams-atstovams ir advokatams-neutraliems patarėjams.

III. Pasiūlymai ir rekomendacijos LR teisingumo ministrui: Pateikiamos rekomendacijos dėl teisės aktų, reglamentuojančių mediacijos procesą, tobulinimo. Siūloma imtis veiksmų, kurie padėtų integruoti mediaciją į advokatų veiklą kaip nuolatinį ginčų sprendimo būdą.

Siekiant, kad ne tik ginčo šalys, mediatorius ir mediacijos paslaugų administratorius turėtų laikyti paslaptyje visą valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos bei su ja susijusią informaciją, bet ir kiti valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos procedūroje dalyvavę asmenys, įskaitant ginčo šalių atstovus bei patarėjus, siūloma keisti *Valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos taisyklių 11.2. punktą*, išdėstant jį taip:

„11.2. Konfidencialumo principu – jeigu ginčo šalys nesusitarė kitaip, ginčo šalys, mediatorius ir mediacijos paslaugų administratorius**, taip pat kiti mediacijos procedūroje dalyvavę asmenys, įskaitant ginčo šalių atstovus bei patarėjus,** turi laikyti paslaptyje visą mediacijos ir su ja susijusią informaciją, išskyrus informaciją, kurios reikia siekiant patvirtinti ar įvykdyti mediacijos metu sudarytą taikos sutartį, ir informaciją, kurios

neatskleidimas prieštarautų viešajam interesui (ypač kai reikia užtikrinti vaiko interesus arba užkirsti kelią žalai fizinio asmens sveikatai ar gyvybei atsirasti). Mediatorius negali vienos ginčo šalies jam patikėtos konfidencialios informacijos atskleisti kitai ginčo šaliai, jeigu nėra informaciją patikėjusios ginčo šalies leidimo."

IV. **Pasiūlymai ir rekomendacijos mediatorių organizacijoms:** Rekomenduojama plėsti bendradarbiavimą su advokatais, siekiant stiprinti mediacijos metodų taikymą teisinėje praktikoje. Mediatorių organizacijoms tikslinga kurti platformas ir iniciatyvas, kurios skatintų advokatų dalyvavimą mediacijoje, organizuojant specializuotus mokymus, seminarus bei konferencijas, skirtas advokatams. Tokie renginiai padėtų gilinti advokatų supratimą apie mediacijos procesus ir jų privalumus, skatindami juos integruoti mediaciją į kasdienę profesinę veiklą. Be to, mediatorių organizacijoms rekomenduojama kurti informacijos kanalų plėtrą. Tai galėtų apimti mediacijos tinklaraščių kūrimą, socialinės žiniasklaidos paskyrų valdymą bei kitų viešinimo priemonių taikymą, siekiant supažindinti visuomenę su mediacijos privalumais. Tokia sklaida padėtų ne tik advokatams, bet ir plačiajai visuomenei geriau suprasti mediacijos, kaip efektyvaus ir ekonomiško ginčų sprendimo būdo, svarbą.

V. **Pasiūlymai ir rekomendacijos draudimo kompanijoms:** Rekomenduojama plėsti advokatų profesinės veiklos draudimo produktus, įtraukiant mediacijos paslaugų draudimą. Tai suteiktų advokatams didesnį pasitikėjimą siūlant mediaciją savo klientams kaip alternatyvų ginčų sprendimo būdą, nes tokia draudimo apsauga padėtų išvengti galimų su mediacija susijusių finansinių rizikų. Užtikrinus finansinę apsaugą, advokatai būtų labiau linkę siūlyti mediaciją, o tai skatintų platesnį jos taikymą praktikoje.

Taip pat rekomenduojama kurti teisinių paslaugų draudimo produktus, apimančius ne tik teismo išlaidas, bet ir mediacijos proceso išlaidas. Tokie draudimo produktai suteiktų ginčo šalims finansinę apsaugą, padengtų mediacijos išlaidas ir skatintų šio efektyvaus ginčų sprendimo būdo naudojimą. Draudimo kompanijos galėtų aktyviai prisidėti prie mediacijos populiarinimo, vykdydamos rinkodaros kampanijas ir informuodamos visuomenę apie mediacijos naudą bei galimybes. Draudimo paslaugų išplėtimas skatintų platesnį mediacijos naudojimą, didintų advokatų ir klientų pasitikėjimą šiuo ginčų sprendimo būdu, mažintų teismų darbo krūvį ir prisidėtų prie efektyvesnės bei tvaresnės mediacijos sistemos kūrimo.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

ES TEISĖS AKTAI IR TEISMŲ PRAKTIKA

1. „Analysis on assessment of the impact of Council of Europe recommendations concerning mediation“. Working group on mediation (CEPEJ-GT-MED). Žiūrėta 2020 m. liepos 26 d. https://rm.coe.int/1680747c1f.
2. „Berufsregeln der Rechtsanwälte der Europäischen Union“. Žiūrėta 2020 m. spalio 23 d. https://www.brak.de/w/files/02_fuer_anwaelte/Berufsregeln_Mai%202006_090615.pdf.
3. „Case of Fey v. Austria, judgment of 24 February 1993“. The European Court of Human Rights. Žiūrėta 2020 m. gegužės 9 d. https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57808%22]}
4. „Case of Hauschildt v. Denmark, no. 10486/83“. The European Court of Human Rights, Žiūrėta 2020 m. gegužės 9 d. https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57500%22]}.
5. „Europos mediatorių elgesio kodeksas“. Vilniaus arbitražas.lt. Žiūrėta 2020 m. liepos 26 d. http://www.vilniausarbitrazas.lt/lib/manage/upload/Europos_mediatori%C5%B3_elgesio_kodek.pdf.
6. „Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/11/ES dėl alternatyvaus vartotojų ginčų sprendimo“. Europos Sąjungos oficialusis leidinys Eur-lex.europa.eu. Žiūrėta 2020 m. liepos 28 d. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32013L0011.
7. „Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 524/2013 dėl elektroninio vartotojų ginčų sprendimo“. Europos Sąjungos oficialusis leidinys Eur-lex.europa.eu. Žiūrėta 2020 m. liepos 28 d. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex:32013R0524.
8. „Guidelines for a Better Implementation of the Existing Recommendation Concerning Family Mediation and Mediation in Civil Matters“. CEPEJ. Žiūrėta 2020 m. liepos 26 d. https://rm.coe.int/16807475b6.
9. „Mediacijos direktyva“. (2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų). Europos Sąjungos oficialusis leidinys Eur-lex.europa.eu. Žiūrėta 2020 m. liepos 26 d. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32008L0052.
10. „Mediation Development Toolkit. Ensuring implementation of the CEPEJ Guidelines on mediation“. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). Žiūrėta 2020 m. sausio 13 d. https://rm.coe.int/mediation-development-toolkit-ensuring-implementation-of-the-cepej-gui/16808c3f52.
11. „Recommendation No. R (81) 7“ . Committee of Ministers to Member States on Measures Facilitating Access to Justice. Žiūrėta 2020 m. kovo 29 d. https://rm.coe.int/168050e7e4.
12. „Recommendation No. R (86) 12“. Committee of Ministers to Member States Concerning Measures to Prevent and Reduce the Excessive Workload in the Courts. Žiūrėta 2020 m. kovo 29 d. https://rm.coe.int/16804f7b86.
13. „Recommendation No. R (98) 1“. Committee of Ministers to Member States on Family Mediationon. Žiūrėta 2020 m. kovo 29 d. https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804ecb6e.
14. „Recommendation Rec (2001) 9“. Committee of Ministers to Member States on Alternatives to Litigation between Administrative Authorities and Private Parties. Žiūrėta 2020 m. liepos 26 d. https://rm.coe.int/16805e2b59.

15. „Recommendation Rec (2002) 10“. Committee of Ministers to Member States on Mediation in Civil Matters. Žiūrėta 2020 m. liepos 26 d. https://rm.coe.int/16805e1f76.

DIDŽIOSIOS BRITANIJOS TEISĖS AKTAI IR TEISMŲ PRAKTIKA

1. „Civil Procedure Rules“. Justice on GOV.UK. Žiūrėta 2020 m. kovo 8 d. https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil.
2. „Collaborative Law Participation Agreement“, Courtesy of Benouis Law. Žiūrėta 2021 m. sausio 27 d. https://www.benouislaw.com/wp-content/uploads/sites/1401807/2021/02/Collaborative_Participation_Agreement.pdf.
3. „General Rules about Costs“. Justice on GOV.UK. Žiūrėta 2020 m. kovo 8 d. https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/civil/rules/part-44-general-rules-about-costs#rule44.3.
4. „Code of Practice for Family Mediators“. Family mediation council. Žiūrėta 2020 m. kovo 11 d. https://www.familymediationcouncil.org.uk/wp-content/uploads/2018/05/FMC-Code-of-Practice-May-2018.pdf.
5. „County Court Civil Procedure Rules“. Victorian legislation. Žiūrėta 2020 m. kovo 8 d. https://www.legislation.vic.gov.au/as-made/acts/justice-legislation-amendment-drug-court-and-other-matters-act-2020.
6. „Rules of the Supreme Court“. Supreme Court of the United States. Žiūrėta 2020 m. kovo 8 d. https://www.supremecourt.gov/contact/contactus.aspx.
7. „Woolf Reforms“. Žiūrėta 2020 m. kovo 8 d. https://www.lawteacher.net/free-law-essays/civil-law/woolf-reforms.php.
8. „The Burchell v Bullard “. British and Irish Legal Information Institute. Žiūrėta 2020 m. kovo 9 d. http://www.bailii.org/cgi-bin/format.cgi?doc=/ew/cases/EWCA/Civ/2005/358.html&query=(The)+AND+(Burchell)+AND+(v)+AND+(Bullard).
9. „Dunnett v Railtrack “. British and Irish Legal Information Institute. Žiūrėta 2020 m. kovo 28 d. http://www.bailii.org/cgi-bin/format.cgi?doc=/ew/cases/EWCA/Civ/2002/303.html&query=(Dunnett)+AND+(v)+AND+(Railtrack)+AND+(Plc).

AUSTRIJOS RESPUBLIKOS TEISĖS AKTAI IR TEISMŲ PRAKTIKA

1. „Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch“. Jusline. Žiūrėta 2020 m. balandžio 28 d. https://www.jusline.at/gesetz/abgb.
2. „Außerstreitgesetz“. Jusline. Žiūrėta 2020 m. gegužės 18 d. https://www.jusline.at/gesetz/aussstrg/paragraf/107.
3. „Berufsausbildungsgesetz“. Jusline. Žiūrėta 2020 m. birželio 19 d. https://www.jusline.at/gesetz/bag/paragraf/15a.
4. „Bundes-Behindertengleichstellungsgesetz“. Jusline. Žiūrėta 2020 birželio 19 d. https://www.jusline.at/gesetz/bgstg/paragraf/14.
5. „Eherechts-Änderungsgesetz 1999“. Republik Österreich Parlament. Žiūrėta 2020 m. kovo 11 d. https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XX/I/I_01653/index.shtml.
6. „Familienlastenausgleichsgesetz 1967“. Jusline. Žiūrėta 2020 m. gegužės 18 d. https://www.jusline.at/gesetz/famlag/paragraf/39c.
7. „Kindschaftsrechts-Änderungsgesetz 2001“. Republik Österreich Parlament. Žiūrėta 2020 m. kovo 15 d. https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXI/I/I_00366/index.shtml.
8. „Rechtsanwaltsordnung“. Jusline. Žiūrėta 2020 m. balandžio 27 d. https://www.jusline.at/gesetz/rao/paragraf/8.

9. „Rechtsanwaltstarifgesetz“. Jusline. Žiūrėta 2020 spalio 6 d. https://www.jusline.at/gesetz/ratg.
10. „Richtlinien für die Ausübung des Rechtsanwaltsberufes“. Österreichischer Rechtsanwaltskammertag. Žiūrėta 2020 m. birželio 19 d. https://www.rechtsanwaelte.at/fileadmin/user_upload/Kundmachungen/OERAK/RL-BA/rl-ba_kundm2015_1.pdf.
11. „Richtlinien für die Ausübung des Rechtsanwaltsberufs und für die Überwachung der Pflichten des Rechtsanwalts“. Österreichischer Rechtsanwaltskammertag. Žiūrėta 2020 m. spalio 6 d. https://www.rakwien.at/userfiles/file/RL-BA.pdf.
12. „Strafprozessordnung“. Jusline. Žiūrėta 2020 m. gegužės 18 d. https://www.jusline.at/gesetz/stpo/paragraf/380.
13. „Zivilprozessordnung“. Jusline. Žiūrėta 2020 m. gegužės 12 d. https://www.jusline.at/gesetz/zpo/paragraf/433a.
14. „Zivilrechts-Mediations-Gesetz“. Bundesministerium für Digitalisierung und Wirtschaftsstandort. Jusline. Žiūrėta 2020 m. balandžio 27 d. https://www.jusline.at/gesetz/zivmediatg.
15. „Allgemeine Honorar-Kriterien für Rechtsanwälte“. Österreichischer Rechtsanwaltskammertag. Žiūrėta 2020 m. spalio 6 d. https://www.rechtsanwaelte.at/kammer/gesetzestexte/.

LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖS AKTAI IR TEISMŲ PRAKTIKA

1. „Įstatymų projektų Reg. Nr. XIIP-4439 - XIIP-4441 aiškinamasis raštas“. LRS. Žiūrėta 2020 m. birželio 30 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/a43347f-2230d11e6acbed8d454428fb7?jfwid=11dyhem98o.
2. „Lietuvos advokatų etikos kodeksas“. TAR. 2016–04–22, Nr. 10280. Žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 5 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/106e2550086211e6a238c18f7a3f1736.
3. „Lietuvos advokatūros advokatų tarybos 2018 m. rugpjūčio 27 d. sprendimas „Dėl advokatų ir advokatų padėjėjų kvalifikacijos tobulinimo ir vertinimo tvarkos aprašo pakeitimo“. Lietuvos advokatūra. Žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 16 d. https://www.lashop.lt/documents/kvalifikacijos_kelimo_aprasas.pdf.
4. „Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas“. Valstybės žinios, 1999–0–03, Nr. 13-308. Žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 6 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.67B5099C5848/asr.
5. „Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas“. Valstybės žinios, 2004–04–06, Nr. 50-1632. Žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 5 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9F4371A-B03A3/asr.
6. „Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas“. Valstybės žinios, 2002–04–06, Nr. 36-1340. Žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 6 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2E7C18F61454/GuENvSzaOh.
7. „Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas“. Valstybės žinios, 2008–07–31, Nr. 87-3462. Žiūrėta 2020 m. liepos 31 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.27B041C4CCDE.
8. „Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo Nr. X-1702 pakeitimo įstatymas“. TAR, 2017–07–12, Nr. 12053. Žiūrėta 2020 m. birželio 30 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/95539982609f11e7a53b83ca0142260e?jfwid=11dyhem98o.
9. „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas“. Valstybės žinios, 1996–05–02, Nr. 39-961. Žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 4 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.952D5CAC35AC.

10. „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo IX skyriaus pripažinimo netekusiu galios įstatymas“. Valstybės žinios, 2008–07–31, Nr. 87-3463. Žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 4 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.4BB431B98943.
11. „Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymas“. Valstybės žinios, 2008–07–31, Nr. 87-3462. Žiūrėta 2020 m. kovo 6 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.27B041C4CCDE/PiJbZXMLoG.
12. „Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašas“. Vgtpt. Žiūrėta 2021 m. liepos 16 d. https://vgtpt.lrv.lt/lt/advokatu-mediatoriu-ir-psichologu-sarasai/lietuvos-respublikos-mediatoriu-sarasas-2.
13. „Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2005 m. spalio 27 d. įsakymas <Dėl Lietuvos advokatų etikos kodekso skelbimo“ 1R-345. TAR. Žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 8 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.AB1BDCE6F6F9.
14. „Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2008 m. gruodžio 1 d. įsakymas „Dėl advokatų kvalifikacinio egzamino ir advokatų veiklos organizavimo egzamino programos patvirtinimo“ Nr. 1R-458. Valstybės žinios, 2008–12–13, Nr. 143-5757. Žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 6 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.ECBFFD3E4813/asr.
15. „Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2010 m. lapkričio 23 d. įsakymas Nr. 1R-256 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) plėtros ir taikaus ginčų sprendimo skatinimo plano patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2010–11–27, Nr. 139-7162. Žiūrėta 2020 m. birželio 30 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EAEC9D448736.
16. „Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2011 m. birželio 6 d. įsakymas Nr. 1R-147 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) plėtros ir taikaus ginčų sprendimo skatinimo plano patvirtinimo Nr. 1R-256“. Valstybės žinios, 2011–06–09, Nr. 70-3322. Žiūrėta 2020 m. birželio 30 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C359BF71F0A9.
17. „Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. rugsėjo 17 d. įsakymas Nr. 1R-268 „Dėl Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sistemos plėtros koncepcijos patvirtinimo“. TAR, 2015–09–17, Nr. 13939. Žiūrėta 2020 m. liepos 1 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/b84a2a305d3b11e589fccd6fa118e11c.
18. „Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2016 m. balandžio 22 d. įsakymas „Dėl Lietuvos advokatų etikos kodekso skelbimo“ Nr. 1R-133. TAR, 2016–04–22, Nr. 10280. Žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 8 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/106e2550086211e6a238c-18f7a3f1736.
19. „Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2018 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. 1R-289 „Dėl Lietuvos Respublikos mediacijos įstatymo įgyvendinimo“. TAR, 2018–12–31, Nr. 21997. Žiūrėta 2020 m. liepos 17 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/dbf272d00c-c911e9a5eaf2cd290f1944.
20. „Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas“. Valstybės žinios, 2000–04–12, Nr. 30-827. Žiūrėta 2020 m. liepos 24 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EAA93A47BAA1/asr.
21. „Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo pakeitimo įstatymas“. Valstybės žinios, 2013–05–25, Nr. 54-2675. Žiūrėta 2020 m. liepos 1 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.448797.
22. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 13 d. nutarimas Nr. 364 „Dėl už antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir mediaciją mokamo užmokesčio dydžių ir mokėjimo taisyklių patvirtinimo“. TAR, 2016–04–15, Nr. 9599. Žiūrėta 2021 m. vasario 20 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/8e895950030311e6b9699b2946305ca6/asr.
23. „Mediacijos privačiuose ginčuose įstatymo projekto aiškinamasis raštas“. LRS.

Žiūrėta 2020 m. birželio 30 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.312611?-jfwid=11dyhem98o.
24. „Teisėjų tarybos 2007 m. sausio 26 d. nutarimas „Dėl bandomojo teisminės mediacijos projekto tęsimo“ Nr. 13 P-15.
25. „Teisėjų tarybos 2014 m. rugsėjo 26 d. nutarimas „Dėl teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“ Nr. 13P-122-(7.1.2). TAR, 2014–10–06, Nr. 13707. Žiūrėta 2020 m. kovo 6 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/9c1c1d004d2e11e48ab9ed2ded7f9767.
26. „Teisėjų tarybos 2018 m. lapkričio 30 d. nutarimas „Dėl teisminės mediacijos taisyklių patvirtinimo“ Nr. 13P-125-(7.1.2). TAR, 2018–12–04, Nr. 19675. Žiūrėta 2020 m. kovo 6 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/70208500f79411e880d0fe0db08fac89.
27. „Teisminės mediacijos taisyklės“. TAR, 2018–12–04, Nr. 19675. Žiūrėta 2020 m. liepos 26 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6b8f6f41f80411e895b0d54d3db20123.
28. „Teisminės mediacijos taisyklių, patvirtintų Teisėjų tarybos 2018 m. lapkričio 30 d. nutarimu Nr. 13P-125-(7.1.2) (Teisėjų tarybos 2019 m. kovo 29 d. nutarimo Nr. 13P-54-(7.1.2) redakcija), 5 punktas“. LRS. Žiūrėta 2021 m. liepos 14 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ed71ec52557d11e98bc2ba0c0453c004?jfwid=-1cefbqgncd.
29. „Teismų tarybos 2005 m. gegužės 20 d. nutarimas „Dėl bandomojo teisminės mediacijos projekto“ Nr. 13P-348. Žiūrėta 2020 m. liepos 26 d. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/03332d404d9c11e4b528d60fe2983631?jfwid=i3h7wn4ub.
30. „Valstybės užtikrinamos neteisminės mediacijos taisyklės“. TAR, 2016–03–02, Nr. 4086. Žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 5 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6f2149a0e03111e59cc8b27b54efaf6e/asr.
31. „Privalomosios mediacijos šeimos ginčuose galiojančio teisinio reguliavimo poveikio ex post vertinimo ataskaita“, Žiūrėta 2024 m. gegužės 20 d. https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/dokumentai/ex%20post%20vertinimas/Privalomosios%2Bmediacijos%2Bs%CC%8Ceimos%2Bginc%CC%8Cuose%2Bteisinio%2Breguliavimo%2Bpoveikio%2Bex%2Bpost%2Bvertinimo%2Bataskaitos%2B1%2Bpriedas.docx?__cf_chl_tk=VxxycmOQGjQbhFBMcQJm_4DHwJccyZ9yCbnaS_Sueg4-1716145196-0.0.1.1-1834

VOKIETIJOS FEDERACINĖS RESPUBLIKOS TEISĖS AKTAI IR TEISMŲ PRAKTIKA

1. „Berufsordnung für Rechtsanwälte“. Dejure. Žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d. https://dejure.org/gesetze/BORA.
2. „Berufsregeln für Rechtsanwälte“. Bundesrechtsanwaltskammer. Žiūrėta 2020 m. spalio 23 d., https://www.brak.de/w/files/02_fuer_anwaelte/Berufsregeln_Mai%202006_090615.pdf.
3. „Bundesgerichtshof Urteil 32/17“. Bundesgerichtshof. Žiūrėta 2022 m. balandžio 10 d. http://juris.bundesgerichtshof.de/cgibin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&Datum=2018&Sort=1026&nr=81660&pos=9&anz=766.
4. „Bundesgerichtshof Urtei II ZR 42/16“. Bundesgerichtshof. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 14 d. http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=78169&pos=0&anz=1.
5. „Bundesgerichtshof Urteil IX ZR 34/17“. Bundesgerichtshof. Žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d. http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&sid=69348c4d9b4a2ec73316637b6037f274&nr=79689&pos=0&anz=1.

6. „Bundesrechtsanwaltsordnung“. Dejure. Žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d. https://dejure.org/gesetze/BRAO.
7. „Bundesverfassungsgericht Beschluss 1 BvR 1351/01“. Bundesverfassungsgericht. Žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d. https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2007/02/rk20070214_1bvr135101.html.
8. „Bundesverfassungsgericht Beschluss 52/01“. Bundesgerichtshof. Žiūrėta 2022 m. balandžio 10 d., http://juris.bundesgerichtshof.de/cgibin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=21848&pos=0&anz=1.
9. „Bürgerliches Gesetzbuch“. Bundesamt für Justiz. Žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d. https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/.
10. „Gesetz über außergerichtliche Rechtsdienstleistungen“. Bundesamt für Justiz. Žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d. https://www.gesetze-im-internet.de/rdg/.
11. „Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit“. Dejure. Žiūrėta 2020 m. kovo 14 d. https://dejure.org/gesetze/FamFG.
12. „Landgericht Tübingen Urteil vom 25.07.2016 - 2 O 342/15“. Landgericht Tübingen. Žiūrėta 2022 m. balandžio 11 d. https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Gericht=LG%20T%C3%BCbingen&Datum=25.07.2016&Aktenzeichen=2%20O%20342/15.
13. „Mediationsgesetz“. Bundesamt für Justiz. Žiūrėta 2020 m. rugsėjo 9 d. https://www.gesetze-im-internet.de/mediationsg/BJNR157710012.html.
14. „Oberlandesgericht Köln Beschluss vom 03.06.2011 - 25 UF 24“. Oberlandesgericht Köln. Žiūrėta 2020 m. spalio 6 d. https://openjur.de/u/449343.html.
15. „Oberlandesgericht Stuttgart Beschluss 26.01.2017 - 11 U 4/16“. Oberlandesgericht Stuttgart. Žiūrėta 2022 m. balandžio 11 d. https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Gericht=OLG%20Stuttgart&Datum=26.01.2017&Aktenzeichen=11%20U%204/16.
16. „Rechtsanwaltsvergütungsgesetz“. Dejure. Žiūrėta 2020 m. balandžio 12 d. https://dejure.org/gesetze/RVG.
17. „Strafgesetzbuch“. Bundesamt für Justiz. Žiūrėta 2020 m. kovo 14 d. https://www.gesetze-im-internet.de/.
18. „Zertifizierte-Mediatoren-Ausbildungsverordnung“. BJNR. Žiūrėta 2020 m. rugsėjo 26 d. https://www.gesetze-im-internet.de/zmediatausbv/BJNR199400016.html.
19. „Zivilprozessordnung“. Bundesamt für Justiz. Žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d. https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/.

MOKSLINĖ LITERATŪRA

1. Ade, Juliane, ir Alexander Nadja. *Mediation und Recht. Eine praxisnahe Darstellung der Mediation und ihrer rechtlichen Grundlagen*. Frankfurt am Main: Metzner Wolfgang Verlag, 2017.
2. Braune Gerfried. „Da können wir doch die Beratungsanwälte sparen?“ *WordPress*. Žiūrėta 2020 m. sausio 21 d. https://blog.mediation-saar.de/?p=3694.
3. Breidenbach Stephan. „Mediation – Komplementäre Konfliktbehandlung durch Vermittlung“. *DocPlayer*. *Europa-Universität Viadrina, Frankfurt / Oder*, 1997. Žiūrėta 2020 m. spalio 18 d. https://docplayer.org/17325338-Prof-dr-ste

phan-breidenbach-mediation-interessenbasierte-konfliktbewaeltigung-interview-mit-prof-dr-stephan-breidenbach-am-2.html.
4. Chrysogonos Kostas. „On the implementation of Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and and commercial matters (the 'Mediation Directive'). *Report - A8-0238/2017 European Parliament*. Žiūrėta 2020 m. gegužės 19 d., https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0238_EN.html.
5. Drexler Herbert. „Was ist Mediation". *Mediation aktuell* 02/2014. Žiūrėta 2020 m. gegužės 17 d. https://www.oebm.at/mediation-aktuell.html?file=tl_files/oebm/pdfdownloads/Fachzeitschrift%20mediation%20aktuell/med_aktuell_02_2014_web.pdf.
6. Gaier, Reinhard, Wolf Christian, ir Göcken Stephan, *Anwaltliches Berufsrecht. Kommentar*. Köln: Otto Schmidt Verlag, 2019.
7. Gläßer, Ulla: *Handbuch Mediation*, *Mediative Interventionen*, München: Verlag C. H. Beck oHG, 2016.
8. Hehn Marcus, ir Alsdorf Sieg, „Mediation – Professionelles Konfliktmanagement", *Reemers Publishing Services GmbH,* Krefeld, 2008. Žiūrėta 2020 m. liepos 12 d., https://anwaltverein.de/files/anwaltverein.de/downloads/praxis/spezialisierung/Mediation.pdf.
9. Hellwig Hans-Jürgen. „Das Konzept des anwaltlichen Berufsbildes: Worauf die Anwaltschaft eine Antwort finden muss – und warum Standesrichtlinien nicht helfen". *Studentische Zeitschrift für Rechtswissenschaft Heidelberg*, 1/2009. Žiūrėta 2020 m. rugsėjo 29 d. https://www.hjr-verlag.de/out/pictures/wysiwigpro/Das%20Konzept%20des%20anwaltlichen%20Berufsbildes.pdf.
10. Henssler Martin. „Anwaltliches Berufsrecht und Mediation". *Anwaltsbaltt*, 1997. Žiūrėta 2021 m. vasario 4 d. http://www.anwaltsrecht.uni-koeln.de/fileadmin/sites/anwaltsrecht/Aufsaetze/Henssler__AnwBl._03-1997__129ff.pdf.
11. Horn Claus-Henrik. „Einführung in die Mediation", 2, citiert Mähler, *Mediation in Familiensachen*, Protokoll 30/93 der Evangelischen Akademie Bad Boll, 1993.
12. Imfeld Guido. „Alternative Streitschlichtung und Kooperative Praxis". Žiūrėta 2020 m. spalio 9 d. https://www.dhk-law.com/internationales/zur-grundbesitzregelung/.
13. Imfeld Guido. „Die richtige Reaktion des Bundesjustizministeriums auf die Anforderungen für die Anwaltschaft durch LegalTech – Zum Referentenentwurf zum Rechtsdienstleistungsmarkt". *Kammer Forum der RAK Köln*, (2020), 92-94. Žiūrėta 2020 m. birželio 22 d., https://www.rak-koeln.de/content/download/3672/51871/version/1/file/KF%202020_4.pdf.
14. Jaeger Renate ir Sylvia Ruge. „Streitlösung im Verhältnis Anwalt – Mandant". *Zeitschrift für Konfliktmanagement*, ZKM (2014). Žiūrėta 2019 m. rugsėjo 9 d. https://www.degruyter.com/view/j/zkm.2014.17.issue-5/zkm-2014-0507/zkm-2014-0507.xml.
15. Jost, Fritz. *Die anwaltliche Vertretung in der Mediation. Begleiter Coach Weichensteller?* Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2013.
16. Kaminskienė, Natalija, Jolanta Sondaitė, Agnė Tvaronavičienė, Daiva Račelytė, Egidijus Langys, ir Odeta Intė. *Mediatoriaus vadovas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2019.
17. Kaminskienė Natalija ir Tvaronavičienė Agnė. „Privalomoji mediacija šeimos ginčuose". *MRU*. Žiūrėta 2020 m. birželio 29 d. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16251/2019%20Teise_2.2._Tvaronavic%20iene%20,%20Kaminskiene%20.pdf?sequence=1.
18. Kaminskienė, Natalija, Agnė Tvaronavičienė, Gražina Čiuladienė ir Inga Žalėnienė. „Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją tyrimas", *Socialinių mokslų*

studijos 8, 1 (2016). Žiūrėta 2020 m. vasario 21 d. file:///C:/Users/Win10%20Home%20x64/Desktop/Knygos/Kaminskiene%20Advokatu%20apklausa.pdf.
19. Kaminskienė, Natalija, Daiva Račelytė, Agnė Tvaronavičienė, Renata Mienkowska-Noreikienė, Eglė Atutienė, Gerda Štaraitė-Barsulienė, Ieva Saudargaitė, Rokas Uscila, Aurimas Banys, Egidijus Langys, Vidas Pečkys, Edvardas Špokas, Gražina Čiuladienė, ir Gintaras, Aleknonis. *Mediacija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013. Žiūrėta 2020 m. vasario 28 d. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16924/9789955195672.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
20. Kaminskienė, Natalija. *Teisinės derybos*. Monografija. Vilnius: VšĮ Registrų centras, 2019.
21. Kaminskienė, Natalija. *Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas*. Vilnius: VšĮ Registrų centras, 2011.
22. Karamanidis Georgios, „Griechenland: Hoffnung in der Krise". *Mediator*, Ausgabe 01/ 2014. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 19 d. https://hwv-verlag.de/images/hwv/Mediator_1_2014.pdf, 11-13.
23. Kardelis, Kęstutis. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas, 2002. Žiūrėta 2020 m. sausio 2 d., https://verslas09.files.wordpress.com/2010/01/mtp.pdf.
24. Kirchhoff Lars ir Ulla Gläßer. „Interessenermittlung – Spannungsfeld zwischen Präzision und Emotion". *Zeitschrift für Konfliktmanagement*, Heft 4 / 2005. Žiūrėta 2021 m. liepos 15 d. https://www.ikm.europa-uni.de/de/publikationen/Artikel_Interessenermittlung.pdf.
25. Klowait, Jürgen, ir Ulla Gläßer. *Mediationsgesetz. Handkommentar.* Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG, 2018.
26. Konnertz, Eva-Maria. *Rechtsanwälte als Wegbereiter und Wegbegleiter in der angewandten Mediation.* Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2014.
27. Kreuser Karl und Robrecht Thomas. „Führung und Erfolg". *Bundesvrband Mediation 57*. Žiūrėta 2020 m. balandžio 9 d., https://www.bmev.de/fileadmin/downloads/spektrum/sdm_39.pdf.
28. Kriegel-Schmidt Katharina. „Warum unterstützen Rechtsanwälte Mediation (nicht)?". Žiūrėta 2020 spalio 3 d. https://www.kriegel-schmidt.com/uploads/1/3/7/6/13766845/kriegel-schmidt_2015_-_warum_unterstuetzen_rechtsanwaelte_mediation.pdf.
29. Kühne Carolin ir Michaela Theißen. All you need is law? Kommunikation 4.0 für die Anwaltspraxis. *AnwBl Online* 2019, 553-555. Žiūrėta 2020 spalio 23 d.https://anwaltsblatt.anwaltverein.de/files/anwaltsblatt.de/anwaltsblatt-online/2019-541.pdf.
30. Kühne Carolin. Mediation – eine rechtsvergleichende und interdisziplinäre Skizze. *Juris GmbH*, JM2 (2016): 51. Žiūrėta 2020 spalio 23 d. https://www.juris.de/jportal/nav/index.jsp?etcc_med.
31. Längsfeld, Alexander. „Anwaltspflichten und Mediation". Dissertation, Universität Regensburg, 2014. Žiūrėta 2021 m. sausio 1 d. https://www.duncker-humblot.de/_files_media/leseproben/9783428545704.pdf.
32. Levien Dan-Alexander, „Neue Chancen für Juristen". *E-Zeitshrift LEGAL REVOLUTIONary*. Žiūrėta 2021 m. sausio 31 d. https://www.diruj.de/alternative-streitschlichtung/.
33. Likar Arno ir Kuno Krommer. „Mediation und Recht – Das Recht in der Mediation". *Anwaltsblatt 2/2005*. Žiūrėta 2022 m. kovo 12 d. https://rdb.manz.at/document/rdb.tso.LIanwbl20050205.
34. Luigi, Cominelli, „Training Young Lawyers in the European Mediation Framework: It's Time to Devise a New Pedagogy for Conflict Management and Dispute Resolution", *The Italian Law Journal ItaLJ*. Žiūrėta 2020 m. liepos 29 d. https://www.academia.edu/27133616/Luigi_Cominelli_-_Training_Young_Lawyers_in_the_European_Media-

tion_Framework_Its_Time_to_Devise_a_New_Pedagogy_for_Conflict_Management_and_Dispute_Resolution.
35. Neumann Heister, Elisabeth. „Rede von der Frau Ministerin zur Eröffnung des 2. Konfliktmanagement Kongresses". (Hannover, 9. Juli 2005). Žiūrėta 2020 m. spalio 9 d. https://www.km-kongress.de/html/download.cms?id=36.
36. Pasetti, Monika. *Gerechtigkeit durch Mediation.* Frankfurt am Main: Wolfgang Metzner Verlag, 2017.
37. Ponschab Reiner ir Seufert Robert, „Chancen und Risiken der Mediation für Rechtsanwälte". *EUCON – Europäisches Institut für Conflict Management e.V*. Žiūrėta 2021 m. balandžio 12 d. https://www.deubner-recht.de/news/arbeitsrecht/details/artikel/chancen-und-risiken-der-mediation-fuer-rechtsanwaelte.html.
38. Prütting Hanns. „Schiedsgerichtsbarkeit ist Anwaltssache!". *Das Fachmagazin für Anwältinnen und Anwälte*, Berlin. 2015. Žiūrėta 2021 m. balandžio 2 d. https://anwaltsblatt.anwaltverein.de/de/anwaeltinnen-anwaelte/anwaltspraxis/schiedsgerichtsbarkeit-ist-anwaltssache.
39. Qerimi Islam. „Mediation in *Österreich*". *Ruhr-Universität Bochum*. Žiūrėta 2021 m. gegužės 19 d. https://www.polizei-newsletter.de/documents/2013_Qerimi_Mediation_in_Osterreich.pdf.
40. Reichel Hans-Christian „Die europäische Dimension der Mediation", *Wiki to Yes*. Žiūrėta 2023 m. birželio 7 d. https://www.wiki-to-yes.org/article1103-Die-europaische-Dimension-der-Mediation.
41. Reuters Thomson „Glossary Without Prejudice". Žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 6 d. https://ec.europa.eu/competition/antitrust/cases/dec_docs/39654/39654_1296_3.pdf.
42. Robrecht, Thomas „Qualität von Mediation". *Spektrum der Mediation 44 Fachzeitschrift des Bundesverbandes Mediation*. (2011), 48.
43. Rosenberg, R. & Schütze, H. (2016). Mediation in der Zivilrechtspraxis: Ein Leitfaden für Rechtsanwälte und Mediatoren. C.H. Beck.
44. Rüstow Angelika. „Außergerichtliche Mediation im (regulierten) Abseits*?*". *Zeitschrift Neue Justiz, 9*, (Berlin, 2008): 385–432. Žiūrėta 2020 m. spalio 9 d. https://www.neue-justiz.nomos.de/fileadmin/neue-justiz/doc/Aufsatz_NJ_08_09.pdf.
45. Ruževičius, Juozas. „*Magistrantūros studijos: baigiamojo darbo projektų (BDP) ir magistro darbo (MD) rašymas*", Mokomoji knyga. Vilnius 2015/2016, 19, cituota iš Astos Valackienės, *Sociologinis tyrimas.* Kauno technologijos universitetas, 2007.
46. Schieferstein Werner. „Kooperative Praxis". Žiūrėta 2021 m. sausio 27 d. https://www.in-mediation.eu/zwischenruf/. / http://www.xn--cooperative-praxis-sdwest-ywc.de/downloads/grundlagencooperative-praxis--fassung-18.12.20.pdf.
47. Schmidt, Frank H., Thomas Lapp ir Hans-Georg Monßen. *Mediation in der Praxis des Anwalts*. München: C.H.BECK, 2012.
48. Serbu, Daniel Elias. *Das deutsche Mediationsgesetz im europäischen Kontext*. Frankfurt am Main: Wolfgang Metzner Verlag, 2016.
49. Štaraitė-Barsulienė, Gerda. „Mediacijos notaro veikloje taikymo galimybės ir teisinio reguliavimo Lietuvoje tobulinimo kryptys". Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2018. Žiūrėta 2021 m. gegužės 19 d. https://vb.mruni.eu/object/elaba:27451071/27451071.pdf.
50. Steffek Felix, „Mediation – Rechtstatsachen, Rechtsvergleich, Regelungen", Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Privatrecht, Hamburg, 2007 / 2008. Žiūrėta 2020 m. birželio 29 d. https://www.mpg.de/408085/forschungsSchwerpunkt.pdf.

51. Trenczek, Thomas ir kt. *Mediation und Konfliktmanagement*, Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2017.
52. Trossen Arthur, „Rechtsprechung". *Jurawiki*. Žiūrėta 2022 m. balandžio 10 d., https://www.wiki-to-yes.org/Rechtsprechungs%C3%BCbersicht.
53. Trossen Arthur, Bernd Bohnet, Frank Diedrich, Susanne Gehling, Werner Schieferstein, Christoph L. Rummel, Roland Breinlinger, Thomas Lapp, Peter A. Doetsch, ir Anne Barbara Kern. *MEDIATION (un)geregelt. Die Konsolidierung von Mediation, Psychologie und Recht. Der universelle Praxis B und Lehrbuchkommentar zur alternativen Konfliktbeilegung*. Altenkirchen: WinKManagement GmbH, 2014.
54. Trossen Arthur „Anwendungsgebiete und Geeignetheit der Mediation". *Jurawiki.* Žiūrėta 2020 m. rugsėjo 18 d. https://www.jurawiki.de/Mediation.
55. Trossen Arthur „Rechtsanwälte". *Jurawiki.* Žiūrėta 2021 m. liepos 14 d., https://www.wiki-to-yes.org/Anwälte.
56. Trossen Arthur. „Vertiefungslehrgang Mediation". Berlin, 27–30 März 2019.
57. Trossen Arthur. „Arbeitsbögen zur Aus- und Weiterbildung für Mediation und integrierte Mediation". Žiūrėta 2021 m. kovo 1 d. https://www.wiki-to-yes.org/Anwaltsmediator.
58. Trossen Arthur. *Mediationsreport. Beobachtungen, Fakten und Trends der Mediation in Deutschland für 2019*. Altenkirchen: WinKManagement GmbH, 2019. Žiūrėta 2021 m. gegužės 21 d https://www.wiki-to-yes.org/Mediationsreport-2019.
59. Tvaronavičienė, Agnė. „Ar šeimos mediacijai reikalingi advokatai?". Žiūrėta 2023 m. liepos 26 d., https://www.mruni.eu/news/agne-tvaronaviciene-ar-seimos-mediacijai-reikalingi-advokatai/.
60. Tvaronavičienė Agnė ir Intė Odeta. „Privaloma mediacija šeimos ginčuose Lietuvoje:
61. modelis ir pirmųjų taikymo metų patirtis". Žiūrėta 2021 m. liepos 8 d. http://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/133538/PDF/04_Rozdzial_3_a.pdf.
62. Valente Cinzia, *Mediation. An overview of the functionality of Alternative Dispute Resolution in the English legal system*. (Rom, 2014). Žiūrėta 2021 m. vasario 14 d. https://iris.unipa.it/retrieve/handle/10447/101666/246226/Final_Research_Report_Mediation_in_Europe.pdf.
63. Vėbraitė, Vigita. „*Šalių susitaikymas civiliniame procese*". Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2009. Žiūrėta 2021 m. gegužės 22 d. http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1939029/datastreams/MAIN/content.
64. Vėgėlė, Ignas. „Kiek advokatų reikia Lietuvai?". *Infolex*. Žiūrėta 2020 m. birželio 24 d. https://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=1&Str=58648.
65. Wambach-Schulz, Marita Katharina. „Im Spannungsfeld anwaltlicher Mediation". Dissertation, Rheinisch-Westfälischen Technischen Hochschule Aachen, 2018.
66. Witteborg-Erdmann Nika ir Maximilian Frye, „Die Rolle des Rechtsanwalts im (Wirtschafts-) Mediationsverfahren". *Studentische Zeitschrift für Rechtswissenschaft Heidelberg.* 3/2012. Žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d. https://studzr.de/medien/beitraege/2012/3/pdf/StudZR_2012-3_Witteb-E-Frye_RA_Meditationsverfahren.pdf.
67. Wolfer Beatrix. „Die Mediationsklauseln in den ARB der Rechtsschutzversicherer". (*LL.M. akademischer Abschlussarbeit*). Žiūrėta 2020 m. balandžio 19 d. https://www.anwaltskanzlei-wolfer.de/fileadmin/public/Testordner/Mediationsklauseln-Rechtsschutzversicherung.pdf.
68. Zaubel Burkhard. „Es ist mehr Berufung als Beruf". Interviu. *Hamburger Abendblatt*, 2017. Žiūrėta 2020 m. liepos 12 d. https://www.abendblatt.de/nachrichten/article212475973/Es-ist-mehr-Berufung-als-Beruf.html.

69. Žukauskaitė-Tatorė, Miglė. „Privalomosios mediacijos civiliniuose ginčuose ir teisės į teisminę gynybą santykio problemos“. Daktaro disertacija, Vilnius universitetas, 2021. Žiūrėta 2021 m. birželio 9 d., https://www.tf.vu.lt/wpcontent/uploads/2021/04/Disertacija_Migle%cc%87_Z%cc%8cukauskaite%cc%87-Tatore%cc%87_leidybai.doc.pdf.

MEDIACIJOS TYRIMAI, STUDIJOS, APKLAUSOS, KONFERENCIJOS

1. „Alternative Dispute Resolution and the Judicial Domain“. ENCJ report on ADR and the Judicial Domain. (GA Paris, 9 June 2017). Žiūrėta 2020 m. birželio 29 d. https://www.encj.eu/images/stories/pdf/workinggroups/encj_report_adr_2016_2017_adopted_ga_paris.pdf.
2. „Bericht der Bundesregierung über die Auswirkungen des Mediationsgesetzes auf die Entwicklung der Mediation in Deutschland und über die Situation der Aus- und Fortbildung der Mediatoren“. Bundesregierung. (Berlin, 2017). Žiūrėta 2020 m. liepos 14 d. www.bmjv.de/SharedDocs/Downloads/DE/Service/StudienUntersuchungenFachbuecher/Evaluationsbericht_Mediationsgesetz.pdf?__blob=publicationFile&v=1.
3. „Bericht des Justizausschusses von Johann Maier ir Maria Theresia Fekter“. (Wien, 1999). Žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d. https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XX/I/I_01681/fname_140604.pdf.
4. Empirical Assessment of Conflict Strategies and Attitudes Toward Mediation Styles.“ What if the Lawyers Have Their Way?“ (Jeffrey H. Goldfrien end Jennifer K. Robbennolta). Žiūrėta 2022 m. liepos 26 d. https://core.ac.uk/download/pdf/159552842.pdf.
5. „Guide to Mediation for Lawyers“. Document elaborated jointly with the Council of Bars and Law Societies of Europe (CCBE). Žiūrėta 2020 m. kovo 24 d. https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/ACCESS_TO_JUSTICE/ATJ_Guides_recommendations/EN_ATJ_20180627_Guide-to-Mediation-for-Lawyers.pdf.
6. „Leitfaden des CPR zu Mediation und ADR in Europa“. International Institute for Conflict Prevention and Resolution. Žiūrėta 2020 m. kovo 8 d. https://www.cpradr.org/resource-center/manuals-and-guides/Leitfaden-des-CPR-zu-Mediation-und-ADR-in-Europa.
7. „Mediation – Rechtstatsachen, Rechtsvergleich, Regelungen“. Felix Steffek ir Hopt Klaus J. *Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Privatrecht*. (Hamburg, 2007 / 2008). Žiūrėta 2020 m. kovo 29 d. https://www.mpipriv.de/1034098/tb_2008_web.pdf.
8. „Mediation in Europa – Stand und Ausblick“. Detlev Rust und Eckart Müller-Zitzke. Žiūrėta 2021 m. lapkričio 27 d. https://sfinc.ch/wp-content/uploads/2018/09/SFINC-Mediation-in-Europa.pdf.
9. „Mediation Studie“. Mediation GmbH. Žiūrėta 2020 m. balandžio 12 d. https://www.mediation.de/studie-pdf?action=load&code=d697c256c4c251b6339030.
10. „Mediation und Gerichtsverfahren in Sorge- und Umgangsrechtskonflikten“. Greger Reinhard. Pilotstudie zum Vergleich von Kosten und Folgekosten. Žiūrėta 2021 m. liepos 10 d. https://www.reinhard-greger.de/dateien/ikv3.pdf.
11. „Mediation. Leitfaden auf der Grundlage des Haager Übereinkommens vom 25. Oktober 1980 über die zivilrechtlichen Aspekte internationaler Kindesentführung“. *Haager Konferenz für Internationales Privatrecht Ständiges Büro* (Niederlande, 2009), 28. Žiūrėta 2020 m. lapkričio 1 d. https://assets.hcch.net/docs/e81512d7-8352-4841-a8bd-64ff3dd83465.pdf.
12. „Online-Befragungen in der Praxis“. Meinald T. Thielsch und Simone Weltzin. Žiūrėta

2020 m. birželio 1 d. http://www.thielsch.org/download/thielsch_2009_onlinebefragungen.pdf.
13. „Pranešimas konferencijoje Privalomoji mediacija – iššūkiai ir galimybės <Privalomosios mediacijos iššūkių įveika lyginamaisiais aspektais>“. Simaitis Rimantas. Vilnius, 2020. Žiūrėta 2020 m. gegužės 19 d. https://www.youtube.com/watch?v=igzpP_5DLM8.
14. „Pranešimas konferencijoje Privalomoji mediacija – iššūkiai ir galimybės <Mediatorių kvalifikacinis egzaminas: kodėl jo taip bijome>?“. Uscila Rokas. Vilnius, 2020. Žiūrėta 2020 m. gegužės 19 d. https://www.youtube.com/watch?v=igzpP_5DLM8.
15. „Pranešimas konferencijoje Privalomoji mediacija – iššūkiai ir galimybės <Mediacija advokato akimis>“. Černiauskas Gintaras. Vilnius, 2020. Žiūrėta 2021 m. gegužės 19 d. https://www.youtube.com/watch?v=igzpP_5DLM8.
16. „Rebooting the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of its Implementation and Proposing Measures to Increase the Number of Mediations in the EU“. Žiūrėta 2022 m. balandžio 29 d. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/493042/IPOL-JURI_ET(2014)493042_EN.pdf.
17. „Rechtschutz und Mediation“. Mediation GmbH (Studie, 2013). Žiūrėta 2020 m. balandžio 12 d. https://www.mediation.de/studie-pdf?action=load&code=d697c-256c4c251b6339030.
18. „The Eighth Mediation Audit“. A survey of commercial mediator attitudes and experience in the United Kingdom“. Žiūrėta 2020 m. kovo 3 d. https://www.cedr.com/wp-content/uploads/2019/10/The_Eighth_Mediation_Audit_2018.pdf.
19. „Zwischenfazit zum Mediationsförderungsgesetz“. Soldan. Žiūrėta 2020 m. liepos 12 d. https://www.soldan.de/insights/soldan-institut-zieht-zwischenfazit-zum-mediationsfoerderungsgesetz-erst-jeder-siebte-anwalt-sieht-die-mediation-gestaerkt/.
20. „Zeittafel zur Geschichte der Mediation“, Mediation DACH e.V. Deutschland, Austria, Schweiz. Žiūrėta 2020 m. vasario 4 d. https://mediation-dach.com/fileadmin/pdf/historisches.pdf.
21. Lande, John M. „*Getting the Faith: Why Business Lawyers and Executives Believe in Mediation*.“ Journal of Dispute Resolution, 1998. Žiūrėta 2024 m. rugsėjo 6 d., https://scholarship.law.missouri.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1270&context=facpubs
22. Wissler, Roselle L. „The Effectiveness of Court-Connected Dispute Resolution in Civil Cases.“ Ohio State Journal on Dispute Resolution 17, no. 3 (2002): 658-674. Žiūrėta 2024 m. rugsėjo 6 d., https://papers.ssrn.com/sol3/results.cfm
23. Art Hinshaw, Mediators as Mandatory Reporters of Child Abuse: Preserving
24. Mediation‘s Core ValuesMediation‘s Core Values. Žiūrėta 2024 m. rugsėjo 6 d., https://ir.law.fsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1177&context=lr

INTERNETINIAI TINKLAPIAI, SVETAINĖS

1. „Anwaltakademie“. Žiūrėta 2020 m. rugsėjo 19 d. https://www.anwaltakademie.de.
2. „Apklausos.LT“. Žiūrėta 2020 m. sausio 2 d. http://www.apklausos.lt/imties-dydis.
3. „Austrijos advokatūra“. Žiūrėta 2021 m. liepos 10 d. https://www.rechtsanwaelte.at/buergerservice/rechtsgebiete/mediation/.
4. „Austrijos VMG“. Žiūrėta 2020 m. gegužės 14 d. https://www.vmg.or.at/mitgliedschaft.
5. „Beck Seminare“. Žiūrėta 2020 m. rugsėjo 19 d. https://www.beck-seminare.de.
6. „Beck.de“. Žiūrėta 2020 m. balandžio 14 d. https://beckonline.beck.de/Print/

CurrentDoc?vpath=bibdata/komm/bidoepezikogkg_4/gkg/cont/bidoepezikogkg.gkg.kv1211.htm&printdialogmode=CurrentDoc&hlword=.
7. „Berufslexikon“. Žiūrėta 2020 m. gegužės 17 d. https://www.berufslexikon.at/pdf/pdf2936-MediatorIn/.
8. „BRAK“. Žiūrėta 2020 m. sausio 24 d. https://brak.de/w/files/04_fuer_journalisten/statistiken/2020/2020_mitgliederstatistik_ohne-partg.pdf.
9. Bundesrechtsrechtskammer (BRAK). „Berufshaftpflichtversicherung für Rechtsanwälte in Deutschland“. Žiūrėta 2024 m. rugsėjo 21 d. https://www.brak.de/suchergebnisse/?tx_solr%5Bq%5D=berufsversicherung+f%C3%BCr+rechtsanw%C3%A4lte
10. „Bundesregierung“. Žiūrėta 2020 m. liepos 14 d. www.bmjv.de/SharedDocs/Downloads/DE/Service/StudienUntersuchungenFachbuecher/Evaluationsbericht_Mediationsgesetz.pdf?__blob=publicationFile&v=1.
11. CEDR. Žiūrėta 2021 m. liepos 1 d. https://www.cedr.com/.
12. CMC. Žiūrėta 2021 m. liepos 12 d. https://civilmediation.org/membership/membership-rules/.
13. „Creative Research Systems“. Žiūrėta 2020 m. sausio 2 d. https://www.surveysystem.com/sscalc.htm.
14. „Cross Channel Lawyers“. Žiūrėta 2020 m. sausio 24 d. https://www.cross-channel-lawyers.de/in-england-2018-erstmals-mehr-anwaeltinnen-als-anwaelte//.
15. „Deutsch-Griechische Industrie und Handelskammer“. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 19 d. http://www.oddee.gr/de/diamesolavisi-2/kanonismos-diamesolavisis.html.
16. „Die anwaltliche Vereinigung für Mediation und kooperatives Verhandeln“. Žiūrėta 2020 m. balandžio 29 d. https://www.avm.or.at/de-m/mediation/rolle-des-mediators/.
17. „Eiden Juristische Seminare“. Žiūrėta 2020 m. rugsėjo 19 d. https://eiden-seminare.com.
18. „European justice“. Žiūrėta 2020 m. liepos 8 d. https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-ew-lt.do?init=true&member=1.
19. „Family Mediation Council“. Žiūrėta 2020 m. kovo 26 d. https://www.familymediationcouncil.org.uk.
20. „Gabler lexikon“. Žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d. https://wirtschaftslexikon.gabler.de/definition/beratung-31707.
21. „Government uk, sutr. Gov.uk“. Žiūrėta 2020 m. balandžio 11 d. https://www.gov.uk/search?q=lawyer+mediator.
22. „Information resource for civil, commercial and workplace mediation in England and Wales“. Žiūrėta 2020 m. balandžio 11 d. https://civilmediation.org/.
23. Italija. Decreto Legislativo 28 del 2010, „Attuazione dell'articolo 60 della legge 69/2009, in materia di mediazione finalizzata alla conciliazione delle controversie civili e commerciali,“ kovo 4 d., 2010 m. Žiūrėta 2024 m. rugsėjo 22 d., https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:decreto.legislativo:2010-03-04;28!vig=
24. „Jurawiki“. Žiūrėta 2020 m. kovo 1 d., https://www.wiki-to-yes.org/Anwaltsmediator.
25. „Juristische Fachseminare“. Žiūrėta 2020 m. rugsėjo 19 d. https://www.juristische-fachseminare.de/.
26. „Kauno.diena.lt“. Žiūrėta 2021 m. liepos 17 d. https://kauno.diena.lt/naujienos/kaunas/miesto-pulsas/uz-advokatu-paslaugas-didesni-ikainiai-989686.
27. „Lamapoll“. Žiūrėta 2020 m. birželio 2 d. https://www.lamapoll.de.
28. „LEGIT kontora“. Žiūrėta 2021 m. liepos 17 d. https://skyrybumediacija.lt/?gclid=Cj0KCQjw_8mHBhClARIsABfFgpi2R4lHUvnTBx1vajF1I85Ev08nHVTfIwUw-Sh7YRIEHOLBrMj_VlsaAhwiEALw_wcB.

29. „LexisNexis legal solutions“. Žiūrėta 2020 m. kovo 17 d. https://www.lexisnexis.co.uk/legal/glossary/mediation.
30. „Lietuvių kalbos žodynas“. Žiūrėta 2020 m. lapkričio 17 d. https://mokslai.lietuviuzodynas.lt/komunikacijos/komunikacija-3.
31. „Lietuvos Advokatūra“. Žiūrėta 2022 m. balandžio 30 d. https://www.advokatura.lt/komitetai/.
32. Lietuvos mediatorių rūmai. Kaip keisis valstybės finansuojamos privalomosios mediacijos vykdymo tvarka po 2024-09-01?. Žiūrėta 2024 m. rugsėjo 20 d., https://www.lmr.lt/d-u-k/
33. „LR mediatorių sąrašas“, TEISIS, Žiūrėta 2024 m. gegužės 16 d. https://teisis.lt/external/atpManager/list?filter=%7B%22page%22:1,%22pageSize%22:10,%22orderBy%22:%22surname%22,%22sortingOrder%22:%22asc%22,%22typeList%22:%5B%22IF_NEEDED%22%5D,%22viewType%22:16,%22assistant%22:false,%22freeSearch%22:%22%22,%22atpType%22:%22IF_NEEDED%22%7Df.
34. „Mediacijos ir teisinių paslaugų centras“. Žiūrėta 2021 m. liepos 17 d. https://mitpc.lt/kainos/.
35. „Mediation.de“. Žiūrėta 2020 m. balandžio 24 d. https://www.mediator-finden.de/mediatorsuche.
36. „Mediation.de“. Žiūrėta 2022 m. kovo 12 d. https://www.mediation.de/images/stories/mf/texte/Mediation_und_Gerichtsverfahren_im_Vergleich-data.pdf.
37. Médiation de l'Assurance. „Le médiateur de l'assurance“. Žiūrėta 2024 m. rugsėjo 21 d. https://www.mediation-assurance.org.
38. „Nekartu.lt“. Žiūrėta 2021 m. liepos 17 d. https://nekartu.lt/mediacija.
39. Nederlandse Orde van Advocaten. „Verzekeringsvoorwaarden voor mediators en advocaten“. Žiūrėta 2024 m. rugsėjo 21 d. https://www.advocatenorde.nl/zoeken
40. „ÖBM“. Žiūrėta 2020 m. balandžio 11 d. https://www.oebm.at/.
41. Österreichische Rechtsanwaltskammertag. „Berufshaftpflichtversicherung für Rechtsanwälte und Mediatoren“. Žiūrėta 2024 m. rugsėjo 21 d. https://www.oerak.at/index.php?id=1353&tx_kesearch_pi1%5Bsword%5D=Berufshaftpflichtversicherung+f%C3%BCr+Rechtsanw%C3%A4lte+und+Mediatoren&x=18&y=12
42. „Onpulson lexikon“. Žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d. https://www.onpulson.de/lexikon/berater.
43. „Qualtrics LLC“. Žiūrėta 2020 m. sausio 2 d. https://www.qualtrics.com/de/erlebnismanagement/marktforschung/stichprobenrechner/.
44. „Rechtsanwaelte.at“. Žiūrėta 2020 m. sausio 24 d. https://www.rechtsanwaelte.at/kammer/kammer-in-zahlen/mitglieder/.
45. „Seminar Zircel“. Žiūrėta 2020 m. rugsėjo 19 d. https://www.seminarzircel.de.
46. „Statista.com“. Žiūrėta 2022 m. spalio 19 d. https://de.statista.com/statistik/daten/studie/167547/umfrage/praeferenz-von-mediation-oder-gerichtsverfahren-in-deutschland/
47. „Teisesangelai.lt“. Žiūrėta 2021 m. liepos 17 d. https://www.teisesangelai.lt/privalomoji-mediacija/.
48. The Law Society of England and Wales. „Professional indemnity insurance and mediation services“. Žiūrėta 2024 m. rugsėjo 21 d. https://www.lawsociety.org.uk/search?q=mediation-insurance
49. „Vikipedia“. Žiūrėta 2020 m. lapkričio 17 d. https://de.wikipedia.org/wiki/Eisbergmodell.
50. „Visuotinė lietuvių enciklopedija“. Žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d. https://www.vle.lt/straipsnis/advokatas/.

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Raimonda Kraemer

MEDIACIJA ADVOKATO VEIKLOJE: TEORINIAI PAGRINDAI IR TAIKYMO YPATUMAI

Mokslo daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (S 001)

Vilnius, 2024

Mokslo daktaro disertacija rengta 2018–2024 metais, ginama Mykolo Romerio universitete pagal Mykolo Romerio universitetui su Vytauto Didžiojo universitetu Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2019 m. vasario 22 d. įsakymu Nr. V-160 suteiktą doktorantūros teisę.

Mokslo daktaro disertacija ginama eksternu.

Mokslinė konsultantė:

prof. dr. Natalija Kaminskienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001).

Mokslo daktaro disertacija ginama Mykolo Romerio universiteto ir Vytauto Didžiojo universiteto teisės mokslo krypties taryboje:

Pirmininkė:

prof. dr. Simona Drukteinienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001).

Nariai:

prof. dr. Rimantas Simaitis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001);

prof. habil. dr. Magdalena Tabernacka (Vroclavo universitetas, Lenkijos Respublika, socialiniai mokslai, teisė, S 001);

prof. dr. Agnė Tvaronavičienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001);

doc. dr. Dalia Vasarienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001).

Mokslo daktaro disertacija bus ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2024 m. lapkričio 28 d. 10 val. Mykolo Romerio universitete, L-101 aud.

Adresas: Didlaukio g. 55, LT-08303 Vilnius.

SANTRAUKA

Tiriamoji problema ir jos aktualumas. Ginčų sprendimas mediacijos būdu, kai vienas ar keli nešališki mediatoriai padeda šalims spręsti ginčą taikiai, nėra naujas, būdingas tik vienai ar kelioms kultūroms. Klausimus, kaip socialinius ar ekonominius ginčus galima išspręsti nedalyvaujant valstybiniams teismams[590], jau seniai nagrinėja visų valstybių teisės praktikai ir mokslininkai[591]. Todėl priešingai nei klasikinės teisės praktikoje, kurios šalininkai[592] teigia, kad ginčai turėtų būti sprendžiami teisme, teismo procesas nėra vienintelė galimybė spręsti tarp šalių kilusį ginčą, nes galima rinktis AGS, tarp jų ir mediaciją.

Per laiką keitėsi ne tik mediacijos išraiškos, bet ir advokato veiklos pobūdis bei apimtys sprendžiant ginčus: nuo tradicinės advokato veiklos iki papildomos specializacijos ir (ar) veiklos, pasitelkiant AGS. Ilgainiui tradicinis (klasikinis)[593] advokatas tapo suprantamas kaip asmuo, turintis „išplėstinę" kompetenciją[594].

Didėjant mediacijos svarbai[595] ir jos populiarumui, įvedant privalomosios mediacijos institutą bei keičiantis ginčo šalių lūkesčiams ir suvokimui, advokatai yra priversti ne tik domėtis mediacija[596], bet ir taikyti ją savo veikloje.

Visgi mediacija nėra skirta vien advokatams, nors ir yra neišvengiamai susijusi su ginčų sprendimu. Kita vertus, teisiniai klausimai mediacijoje tampa vis svarbesni[597], nes tai yra alternatyva teisiniam ginčų sprendimui, nepaisant to, kad mediacijos procedūra nevyksta teisiniame vakuume. Nors mediacijos įstatymai numato teisinę mediacijos bazę, visgi mediacijos taikymas advokato veikloje yra problematiškas.

---

590 „Soldan instituto tyrimas", *Soldan Institut*, žiūrėta 2020 m. liepos 12 d., https://www.soldan.de/insights/soldan-institut-zieht-zwischenfazit-zum-mediationsfoerderungsgesetz-erst-jeder-siebte-anwalt-sieht-die-mediation-gestaerkt/.

591 Marita Katharina Wambach-Schulz, „Im Spannungsfeld anwaltlicher Mediation" (Dissertation, Rheinisch-Westfälischen Technischen Hochschule Aachen, 2018), 99.

592 Dan-Alexander Levien, „Neue Chancen für Juristen", *E-Zeitschrift LEGAL REVOLUTIONary*, (2019), žiūrėta 2021 m. sausio 31 d., https://www.diruj.de/alternative-streitschlichtung/.

593 „Visuotinė lietuvių enciklopedija", žiūrėta 2021 m. gruodžio 12 d., https://www.vle.lt/straipsnis/advokatas/. Tradicinis (klasikinis) praktikuojantis advokatas suvokiamas kaip asmuo, turintis teisę teikti teisinę pagalbą asmenims ir organizacijoms, rengiantis teisinius raštus, teikiantis teisines konsultacijas, rašantis skundus, pareiškimus, ginantis teisiamuosius teisme, atstovaujantis civilinio ieškovo, atsakovo, nukentėjusiojo interesams civilinėse, baudžiamosiose ir administracinėse bylose.

594 Eva-Maria Konnertz, Rechtsanwälte als Wegbereiter und Wegbegleiter in der angewandten Mediation, (Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2014), 34.

595 Marcus Hehn ir Alsdorf Sieg, „Mediation – Professionelles Konfliktmanagement", Reemers Publishing Services GmbH, (2008): 663, žiūrėta 2020 m. liepos 12 d., https://anwaltverein.de/files/anwaltverein.de/downloads/praxis/spezialisierung/Mediation.pdf.

596 Arthur Trossen, „Mediationsreport. Beobachtungen, Fakten und Trends der Mediation in Deutschland", *WinKManagement GmbH, Altenkirchen* 23 (2019), žiūrėta 2020 m. liepos 12 d., https://www.wiki-to-yes.org/Mediationsreport-2019.

597 Juliane Alexander ir Nadja Ade, *Mediation und Recht Eine praxisnahe Darstellung der Mediation und ihrer rechtlichen Grundlagen* (Frankfurt am Main: Metzner Wolfgang Verlag, 2017).

Pagal LR Advokatūros įstatymo 4 straipsnį[598] advokatas yra nepriklausomas savo kliento patarėjas ir atstovas teisės klausimais, turintis teisę atstovauti klientui ar jį ginti teismuose, veikdamas tik kaip vienos ginčo šalies atstovas ir ieškantis savo klientui teisiškai optimalaus sprendimo. Kita vertus, Lietuvos advokatų etikos kodekso 9 punktas numato, kad advokatai turi skatinti klientą siekti ginčą išspręsti taikiai, nurodyti alternatyvius ginčo sprendimo būdus.

Vienas iš didžiausių iššūkių, su kuriais susiduria advokatai, ypatingai dalyvaujantys mediacijoje mediatoriaus vaidmenyje, yra neaiškus teisinis reglamentavimas, ar mediacija yra teisinė paslauga. Dėl to kyla daug klausimų, susijusių su advokatų profesine atsakomybe mediacijos metu. Pirma, neaišku, ar advokatams, dalyvaujantiems mediacijoje, taikomos tokios pačios profesinės atsakomybės kaip teisininkams, teikiantiems teisines konsultacijas. Ar jiems gresia drausminės nuobaudos už netinkamą elgesį mediacijoje? Šiuo metu nėra aiškaus atsakymo į šį klausimą.

Konfidencialumas yra vienas svarbiausių mediacijos principų, tačiau teisinis jo apsaugos lygis gali skirtis priklausomai nuo to, ar mediacija traktuojama kaip teisinė paslauga. Jei mediacija nėra aiškiai reglamentuojama kaip teisinė paslauga, advokatai gali susidurti su problema, kad mediacijos metu atskleista informacija gali nebūti apsaugota taip griežtai, kaip tai būtų teisinės konsultacijos atveju. Tai kelia pavojų, kad jei mediacija nepavyks, prieš kliento interesus atskleista informacija gali būti panaudota teisme, ypač jei kita šalis netinkamai interpretuos ar neteisėtai naudos tą informaciją.

Teisės leidėjų išleisti aktai skatina mediacijos plėtrą ir neriboja mediacijos taikymo advokatų veikloje, tačiau konkrečių nuostatų, skirtų būtent advokatų veiklai mediacijoje, pasigendama. Dėl šios priežasties mediacijos taikymas advokato veikloje pasižymi savita specifika, ypač dėl sąveikos su advokato profesine teise, ir įgyja kitokius požymius negu mediaciją taikant kitų profesijų atstovams.

Dėl minėtų aspektų kyla daug klausimų, susijusių su mediacijos taikymu advokato veikloje, pavyzdžiui: kokias paslaugas advokatai gali teikti mediacijoje; kokie teisės aktai reglamentuoja arba turėtų reglamentuoti advokatų veiklą mediacijoje; kokią įtaką mediacija gali turėti advokatų darbo kokybei, taip pat jų pajamoms; kokiais kriterijais remdamiesi advokatai turėtų spręsti, ar ginčas tinkamas mediacijai; kada ir kaip advokatai turėtų vykdyti klientų informavimą apie mediaciją; su kokiomis problemomis susiduria advokatai, taikantys savo veikloje mediaciją; kokios žinios apie mediaciją yra būtinos ir pakankamos tam, kad advokatai galėtų sėkmingai taikyti mediaciją savo veikloje; kaip advokatai galėtų ir (ar) turėtų prisidėti prie mediacijos plėtros; ar advokato profesija yra suderinama su mediatoriaus vaidmeniu; kokie yra mediacijos taikymo advokatų veikloje privalumai ir trūkumai; ar mediacija nekonkuruoja su advokatų veikla; kokios priežastys skatina (trukdo) advokatams taikyti savo veikloje mediaciją.

Šiame kontekste advokatai susiduria su naujais iššūkiais: 1) advokatai turi nuspręsti, ar jie dalyvaus mediacijoje; 2) advokatai turi pasirinkti tinkamą vaidmenį mediacijoje; 3) advokatai turi gebėti nuspręsti, ar ginčas gali būti sprendžiamas mediacijoje.

---

598 „Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas“, Valstybės žinios, 2004-04-06, Nr. 50-1632, žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 5 d. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9F4371AB03A3/asr.

Jei taip, advokatai turi išaiškinti klientams galimybę spręsti kilusius ginčus taikiai bei nurodyti mediacijos proceso privalumus ir trūkumus; 4) advokatai, mediacijoje veikiantys kaip mediatoriai, privalo ne tik gebėti atriboti savo kaip advokato veiklą nuo mediatoriaus veiklos, bet ir suprantamu būdu paaiškinti ginčo šalims, kokias funkcijas advokatas konkrečiu atveju ketina atlikti – advokato ar mediatoriaus.

Todėl autorė moksliniame darbe analizuoja problemas ir iššūkius, su kuriais susiduria advokatas, ne tik vykdydamas mediaciją, bet ir joje dalyvaudamas kituose vaidmenyse. Autorė advokatą, kuris teikia mediacijos paslaugas (praktinio patogumo tikslu darbe), įvardija kaip advokatą-mediatorių, atstovaujantį advokatą kaip advokatą-atstovą, o patariantį advokatą kaip advokatą-patarėją. Disertacijoje yra aiškinama, kad sąvoka „advokatas-mediatorius" nurodo turimą mediatoriaus kvalifikaciją, tačiau pabrėžtina, kad advokatas, atlikdamas mediatoriaus funkcijas, negali vienu metu vykdyti ir advokato funkcijų. Visgi sutikti su tuo, kad, atlikdamas mediatoriaus vaidmenį, advokatas sykiu jokiu būdu nėra ir advokatas negalima. Vykdydamas mediaciją, advokatas išsaugo savo profesijos statusą, tik teikia ne teisines, o mediacijos paslaugas..

Aptariant pirmą iššūkį, minėtina, kad advokatų apsisprendimas dalyvauti mediacijoje labai priklauso ne tik nuo klientų norų ginčą spręsti mediacijos būdu, bet ir nuo advokato požiūrio šiuo klausimu, turimos kvalifikacijos ir praktinių gebėjimų. Kokia ginčų sprendimo procedūra iš tikrųjų yra tinkamiausia, priklauso nuo tokių veiksnių kaip konflikto rūšis, jo intensyvėjimo laipsnis, ginčo šalių požiūrio spręsti ginčą taikiai bei ginčo šalių interesų ir tikslų.

Antras iššūkis, su kuriuo susiduria advokatai, yra susijęs su konkretaus vaidmens mediacijos procese pasirinkimu. Disertacijoje nagrinėjami šie advokato vaidmenys mediacijoje, neatmetant galimybės, kad advokatai mediacijoje gali veikti ir kitais būdais:

1. Advokatas kaip šalies atstovas mediacijoje.
2. Advokatas kaip neutralus patarėjas, konsultuojantis abi ginčo šalis mediacijoje.
3. Advokatas kaip mediatorius, padedantis visoms ginčo šalims išspręsti kilusį ginčą taikiai ir veikiantis kaip neutralus, nepriklausomas ir nešališkas tarpininkas.

Tam tikrose situacijose advokatai gali tapti ginčo šalimi patys, pavyzdžiui, kilus nesutarimų dėl atlygio ar paslaugų kokybės. Tokiose situacijose mediacija gali būti naudingu ginčo sprendimo būdu.

Lankstus mediacijos procesas suteikia advokatui daug interpretacijos ir kūrybos galimybių, kur jis kaip mediacijos proceso vykdytojas, patarėjas ar atstovas skirtingai sąveikauja su ginčo šalimis[599]. Autorė pastebi, kad daugiausia dviprasmybių advokatams galintis sukelti vaidmuo yra mediatoriaus. Taip yra todėl, kad advokatui, kuris įpratęs atstovauti tik vienos pusės interesams, gebėti būti neutraliam, nešališkam abiejų ginčo šalių atžvilgiu gali būti sudėtinga[600]. Atstovo vaidmuo mediacijoje advokatams gali pasirodyti artimiausias klasikinei jų veiklai. Visgi advokatui, kuris dėl savo

599 Konnertz, *supra note*, 5: 327.

600 *Ibid.*

ilgametės patirties yra pripratęs prie griežtų teisminio proceso taisyklių, gali būti sudėtinga prisitaikyti prie neformalių mediacijos proceso taisyklių ir savo veiksmus orientuoti ne į šalių rungimąsi, bet į bendradarbiavimu grįstą taikų rezultato siekimą. Be to, advokatai, vadovaudamiesi tradiciniu mąstymu, dažnai yra linkę patarti ginčo šalims, kokį sprendimą reikėtų priimti[601], nepaisydami to, kad mediacijoje ginčo šalys privalo pačios rasti ginčo sprendimą[602].

Trečia problema yra susijusi su advokato gebėjimu nuspręsti, ar ginčas gali būti sprendžiamas mediacijoje. Be to, advokatas turi gebėti išaiškinti klientui, kad kilęs ginčas nebūtinai turi būti sprendžiamas teisme ir taikiai išspręsti ginčą gali pačios šalys, padedamos trečiojo neutralaus, nepriklausomo ir nešališko asmens – mediatoriaus. Advokatas, patardamas klientui, kokią kilusio ginčo sprendimo procedūrą jam pasirinkti, turėtų tai padaryti taip, kad klientas pajėgtų priimti atsakingą, labiausiai jam palankų bei priimtiną sprendimą. Vis dėlto autorė pastebi, kad tuo atveju, kai pats advokatas ar ginčo šalys neturi pakankamai mediacijos žinių, advokatas gali atsidurti aklavietėje ir neperteikti mediacijos privalumų klientui.

Ketvirta problema, su kuria susiduria advokatai ir kurią autorė yra linkusi priskirti prie esminių – advokato ir mediatoriaus veiklų atskyrimo klausimas. Tradicinio advokato ir mediatoriaus veiklų dilema pasireiškia todėl, kad atsiranda kliūčių tarp mediacijos proceso taikymo ir advokatų profesinės teisės reglamentavimo. Teoriškai, rodosi, neturėtų kilti didelių problemų, nes advokatas, vykdydamas mediaciją, turi būti neutralus, nepriklausomas ir nešališkas – teisinių konsultacijų ginčo šalims advokatas-mediatorius neturėtų teikti. Praktiškai, deja, tai nėra taip lengva ir paprasta. Teisiniai niuansai, sprendžiant ginčus, dažnu atveju yra neatsiejami nuo faktinių. Juos gerai išmanančiam advokatui susilaikyti nuo teisinio konsultavimo yra sudėtinga, ypač, jeigu viena ar abi ginčo šalys prašo advokato, vykdančio mediaciją, nuomonės kokiu nors klausimu. Tokiu būdu atsiranda tam tikra priešprieša, t. y. viena vertus, iš advokatų-mediatorių reikalaujama, kad jie būtų neutralūs, nepriklausomi ir nešališki abiejų ginčo šalių atžvilgiu, kita vertus, reikalaujama, kad jie būtų aktyvūs tuo atveju, jeigu mato, kad vienos iš ginčo šalių interesai planuojama taikos sutartimi bus pažeisti ar užtikrinti mažiau, nei tą būtų galima padaryti einant teismo keliu, remiantis įstatymu. Tokių problemų nekyla, pvz., teisinės kvalifikacijos neturintiems mediatoriams.

Šie iššūkiai labai svarbūs ne tik dėl to, kad yra susiję su tinkamu mediacijos proceso vedimu, abiejų ginčo šalių interesų visapusišku užtikrinimu, bet ir dėl to, kad advokatui, vykdančiam mediaciją ir negebančiam rasti tinkamų atsakymų į klausimus, susijusius su advokato bei mediatoriaus veiklų atskyrimu, gali grėsti atsakomybė. Dėl šios priežasties, kaip rodo aktuali užsienio šalių praktika, kuri bus analizuojama darbe, advokatui, atlikusiam mediacijoje mediatoriaus vaidmenį, gali kilti ne tik

601 Angelika Rüstow, „Außergerichtliche Mediation im (regulierten) Abseits?“, *Zeitschrift für Rechtsentwicklung und Rechtsprechung in den Neuen Ländern.* 9, (2008), 385–432.

602 Arthur Trossen ir kt., *MEDIATION (un)geregelt. Die Konsolidierung von Mediation, Psychologie und Recht. Der universelle Praxis B und Lehrbuchkommentar zur alternativen Konfliktbeilegung* (Altenkirchen: WinKManagement GmbH, 2014), 148.

mediatoriaus, bet ir advokato atsakomybė.

Advokatai gali atlikti svarbų vaidmenį atitinkamai nukreipdami klientą, nes jie yra tie asmenys, į kuriuos, kilus ginčui, šalys dažnai kreipiasi pirmiausia. Tiesiogiai bendraudami su klientais, advokatai gali juos (ne)informuoti apie mediaciją, ją (ne) rekomenduoti arba (ne)patarti (ne)taikyti. Tai rodo, kad advokatų teigiamas požiūris į mediaciją yra vienas pagrindinių subjektyvių kriterijų, galinčių paskatinti klientus ginčus spręsti mediacijoje.

Be to, kreipimosi į advokatą metu ginčo šalys neretai jau yra pasirinkusios teisminį ginčo sprendimą, todėl advokato pasiūlymas ginčą spręsti neteisminiu būdu, įskaitant mediaciją, joms gali atrodyti netikėtas. Advokatui pasiūlius ginčą spręsti mediacijoje, klientui gali kilti abejonių dėl advokato lojalumo, juo labiau, jei mediacijos privalumas paprastam klientui menkai žinomas. Todėl advokatai dažnai susiduria su dilema, kai jie nori ginčą spręsti pasitelkdami mediaciją, o klientas – teisminiu būdu ir atvirkščiai.

Remdamasi savo praktine patirtimi, autorė atkreipia dėmesį į dar vieną problemą, su kuria susiduria daugelis advokatų, savo veikloje norinčių taikyti mediaciją – tai klientų, norinčių spręsti ginčą mediacijoje, trūkumas. To priežastis gali būti vis dar žemas visuomenės informuotumo apie mediaciją lygis.

Iš to, kas pasakyta, galima daryti išvadą, kad advokatai, integruojantys mediacijos taikymą į savo praktiką, susiduria su daugybe iššūkių, apimančių tiek teisinius, tiek praktinius aspektus. Šios problemos yra glaudžiai susijusios ir dažnai persipina tarpusavyje.

Išskiriamos šios teorinės problemos:

Pagrindinė teisinė problema kyla dėl advokatų veiklos profesinio reguliavimo, dalyvaujant mediacijos procese mediatoriaus vaidmenyje. Toliau, kyla klausimas, ar advokato-mediatoriaus veikla gali būti laikoma teisine paslauga. Tradiciškai advokatas yra siejamas su kliento interesų gynimu teisme arba teisinės konsultacijos teikimu, tačiau mediacijos proceso metu advokatas-mediatorius padeda šalims siekti taikų susitarimą. Šis teisinės paslaugos sampratos neapibrėžtumas kelia klausimų dėl advokato atsakomybės apimties mediacijos procese. Dabartinis analizuotų valstybių teisinis reguliavimas neapibrėžia, ar mediacija yra laikoma advokato teisine paslauga, ir kaip tokioje situacijoje turėtų būti taikomos profesinės atsakomybės normos. Advokatams trūksta aiškumo dėl to, ar jiems, vykdantiems mediaciją, taikomos tokios pačios profesinės atsakomybės taisyklės kaip ir teikiant teisines paslaugas.

Kita svarbi teorinė problema yra advokato neutralumo ir nešališkumo išlaikymas. Mediatoriaus vaidmuo reikalauja objektyvumo ir nešališkumo, tačiau advokatai tradiciškai yra atstovai, kurių pagrindinis tikslas – ginti savo kliento interesus. Tai kelia klausimą, ar advokatas gali efektyviai atlikti mediatoriaus vaidmenį ir ar šios dvi profesinės funkcijos nėra tarpusavyje konfliktuojančios.

Be to, konfidencialumo klausimai mediacijoje sukelia dar vieną teorinį iššūkį. Advokatas, veikiantis kaip mediatorius, privalo išlaikyti abiejų šalių pasitikėjimą ir užtikrinti, kad mediacijos metu gauta informacija nebus panaudota kituose teisiniuose procesuose. Tai gali sukelti teisinės atsakomybės problemų, ypač jei advokatas dalyvauja teisminėse bylose, susijusiose su viena iš mediacijoje dalyvavusių šalių.

Galiausiai, mediacijos rezultatai dažnai neatitinka griežtų teisinių normų, tačiau gali būti ginčo šalims priimtini. Advokatams gali kilti iššūkių, kai jie turi priimti neteisinius sprendimus, kurie geriausiai atitinka ginčo šalių poreikius, bet ne visada atitinka teisinės sistemos nustatytas normas.

Šios teorinės problemos rodo, kad advokatų veikla mediacijoje reikalauja gilesnės analizės ir aiškaus reguliavimo, siekiant išvengti galimų teisinės atsakomybės ir etikos normų pažeidimų.

Be teorinių iššūkių, advokatai, integruojantys mediaciją į savo profesinę veiklą, susiduria ir su daug praktinių problemų, kurios gali paveikti tiek jų kasdienę veiklą, tiek klientų pasitikėjimą bei mediacijos proceso efektyvumą.

Viena iš pagrindinių praktinių problemų yra mediacijos principų ir advokatų profesinio reglamentavimo suderinimas. Mediacija reikalauja kitokio požiūrio bei darbo metodų nei tradicinis teisinis atstovavimas, o advokatams, kurie yra įpratę atstovauti kliento interesus, gali būti sudėtinga prisitaikyti prie kompromiso paieškų ir neutralumo principų.

Kita svarbi praktinė problema yra kliento lūkesčių valdymas. Klientai dažnai tikisi, kad advokatas bus tik jų interesų gynėjas, tačiau mediacijos metu advokato-mediatoriaus vaidmuo orientuotas į taikų šalių susitarimo siekimą. Šis vaidmens pokytis gali sukelti nesusipratimą ir nepasitenkinimą tarp klientų, kurie gali nevisiškai suprasti mediacijos tikslus arba ja nepasitikėti kaip veiksmingu ginčų sprendimo būdu.

Neutralumo ir lojalumo konfliktas taip pat kelia praktinių iššūkių advokatams. Tai sukelia vaidmenų konfliktą, kai advokatas privalo būti lojalus savo klientui, bet tuo pačiu laikytis mediacijos principų.

Be to, mediacijos integravimas į advokatų veiklą reikalauja specifinių įgūdžių, tokių kaip derybų technikų bei konfliktų sprendimo metodų įvaldymas, kurie ne visada yra sudedamoji tradicinio teisinio išsilavinimo dalis. Mediacijos proceso sėkmė dažnai priklauso nuo ginčo šalių bendradarbiavimo, taip pat nuo kultūrinių ir socialinių veiksnių įtakos. Todėl advokatai-mediatoriai privalo ne tik efektyviai valdyti patį mediacijos procesą, bet ir užtikrinti tinkamą ginčo šalių komunikaciją, siekiant subalansuotų ir taikių sprendimų.

Dar viena reikšminga praktinė problema yra teisinės atsakomybės klausimai, susiję su mediacijos procesu. Advokatai-mediatoriai gali būti traukiami atsakomybėn, jei mediacijos būdu pasiektas rezultatas pažeidžia vienos iš ginčo šalių interesus. Tokia situacija gali tapti atsakomybės pagrindu, todėl advokatai yra skatinami atidžiai vertinti mediacijos proceso eigą bei rezultatus, siekiant užtikrinti, kad šalys būtų tinkamai atstovaujamos ir apsaugotos jų teisės bei interesai.

Advokatai-mediatoriai taip pat susiduria su iššūkiais, susijusiais su mediacijos paslaugų apmokėjimu. Kyla klausimas dėl advokato darbo kompensavimo, ypač kai jis veikia kaip neutralus tarpininkas, o ne kaip kliento gynėjas ar patarėjas. Laiko ir išlaidų valdymas mediacijos metu tampa itin svarbus aspektas, nes mediacija gali būti ilgai trunkantis procesas, reikalaujantis efektyvaus resursų paskirstymo.

Šios praktinės problemos rodo, kad advokatai turi prisitaikyti prie mediacijos procesų ypatybių, ugdyti naujus įgūdžius ir spręsti organizacinius bei etinius iššūkius,

siekiant efektyviai integruoti mediaciją į savo profesinę veiklą ir teikti kokybiškas paslaugas klientams.

Ištirti ir spręsti nurodytas teorines ir praktines problemas yra būtina, siekiant užtikrinti, kad advokatai atliktų konstruktyvų ir efektyvų vaidmenį mediacijoje. Tai padėtų skatinti mediacijos plėtrą.

Tyrimo objektas –advokato veikla mediacijoje.

Pažymėtina, kad siekiant susitelkti į mokslinio tyrimo objektą, mediacija advokato veikloje bus analizuojama tik civilinėje teisėje, nors apskritai yra taikoma ir administracinėje, ir baudžiamojoje justicijose. Civilinių ginčų sritis pasirinkta dėl to, kad Lietuvoje, Austrijoje, Vokietijoje bei Didžiojoje Britanijoje mediacija šioje srityje taikoma dažniausiai ir advokatai civilinėje mediacijoje dalyvauja aktyviausiai.

Disertaciniame darbe vertinamas ir lyginamas teisinis reglamentavimas bei praktiniai advokato dalyvavimo mediacijoje aspektai Lietuvoje, Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ir Austrijoje. Vokietiją ir Austriją autorė pasirinko dėl to, kad tai kontinentinės teisės valstybės, turinčios vienas seniausių mediacijos tradicijų Europoje. Didžioji Britanija yra labiausiai pažengusi mediacijos ir taikaus ginčų sprendimo srityje[603], nors įstatymų leidėjas Mediacijos direktyvą[604] įgyvendino gana lakoniškai, detaliai mediacijos proceso nereglamentuodamas. Be to, mediacija Didžiojoje Britanijoje turi itin gerbiamas ir laisvos rinkos pagrindu susiformavusias tradicijas. Kadangi mokslinis darbas bus ginamas Lietuvoje, kur advokato veikloje mediacija taikoma palyginus retai[605], tad ir Lietuvos teisinio reglamentavimo apžvalga yra neatsitiktinė.

Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ir Austrijoje susiformavusios praktikos pavyzdžiai bus naudojami siekiant įvertinti mediacijos taikymo advokato veikloje sąlygas bei perspektyvas Lietuvoje, rasti naujų idėjų, suformuluoti racionalių pasiūlymų advokato veiklai, skatinti mediacijos instituto taikymą Lietuvoje.

Tyrimo tikslas – remiantis moksline analize, atskleisti advokatų veiklos mediacijoje teorinius pagrindus, taikymo ypatumus ir vystymosi tendencijas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Ištirti mediacijos įtaką advokato profesinei veiklai ir vaidmeniui ginčų sprendime, analizuojant perėjimą nuo tradicinių teismo procesų prie šiuolaikinių alternatyvių ginčų sprendimo būdų.

---

603 „Rebooting the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of its Implementation and Proposing Measures to Increase the Number of Mediations in the EU“ *Study 15-01-2014*, žiūrėta 2020 m. liepos 26 d., https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL-JURI_ET(2014)493042.

604 Mediacijos direktyva, *Europos Sąjungos oficialusis leidinys Eur-lex.europa.eu*, žiūrėta 2020 m. liepos 26 d., https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0052&from=LT.

605 Agnė Tvaronavičienė, *Ar šeimos mediacijai reikalingi advokatai*?, žiūrėta 2023 m. liepos 26 d., https://www.mruni.eu/news/agne-tvaronaviciene-ar-seimos-mediacijai-reikalingi-advokatai/.

2. Atskleisti advokato veiklos ypatumus, mediacijoje jam atliekant atstovo, neutralaus patarėjo ar mediatoriaus vaidmenį.
3. Įvertinti Europos Sąjungos ir palyginti Lietuvos, Didžiosios Britanijos, Vokietijos ir Austrijos teisinio reglamentavimo pakankamumą mediacijos taikymui advokato veikloje, atskleidžiant jo trūkumus.
4. Atlikti advokato veiklos mediacijoje teorinių ir praktinių problemų analizę Lietuvoje, Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ir Austrijoje.
5. Pagrindinės ir papildomos apklausų bei ekspertinio interviu pagalba įvertinti advokatų požiūrį ir patirtį taikant mediaciją Lietuvoje, Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ir Austrijoje. Šiais būdais gautus rezultatus įvertinti atlikto tyrimo metu gautų duomenų kontekste.

Darbo naujumas ir jo reikšmė. Darbo mokslinį naujumą grindžia doktrinos trūkumas mediacijos taikymo advokatų veikloje klausimais, ypač aktualus Lietuvoje. Pasirinktas tyrimo objektas Lietuvoje kompleksiškai iki šiol nebuvo analizuotas, tad galima teigti, kad Lietuvos teisės doktrinai dar trūksta mokslinių darbų, parengtų analizuojant ir tiriant advokato veiklą mediacijoje.

Apžvelgus mokslinius tyrimus nagrinėjama tema matyti, kad advokatų veikla mediacijoje yra kur kas labiau ištirtas užsienio tyrėjų nei Lietuvos. Tačiau kompleksinio tyrimo, orientuoto išimtinai į advokato veiklos problemas mediacijoje pasigendama ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. Tai patvirtina patys mokslininkai, sutikdami, kad tema „Mediacija advokato veikloje“ yra mažai nagrinėta mokslinėje literatūroje[606].

Mediacija teisinėje sistemoje jau yra įsitvirtinusi kaip efektyvus ir veiksmingas ginčų sprendimo būdas, todėl advokatai turi ne tik domėtis mediacija, ją išmanyti, bet ir taikyti savo veikloje. Pastebėtina, kad galiojantys teisės aktai skatina mediacijos plėtrą ir neriboja mediacijos taikymo advokatų veikloje, tačiau konkrečių nuostatų, skirtų būtent advokatų veiklai mediacijoje, pasigendama.

Atlikus teisinio reglamentavimo vertinimą ir lyginimą Lietuvoje, Austrijoje, Vokietijoje ir Didžiojoje Britanijoje, pastebėta, kad teisės aktų spragos neigiamai veikia mediacijos taikymą advokato veikloje. Dėl to labai svarbu, kad teisinis advokato veiklos ir mediacijos reglamentavimas būtų aiškus, tikslus ir nedviprasmiškas. Pavyzdžiui, trūksta aiškumo, (1) ar ir kokia apimtimi advokatas-mediatorius mediacijoje gali teikti teisinius patarimus, (2) ar ir kokia apimtimi advokatas-mediatorius mediacijoje gali teikti pasiūlymus, ginčo šalims atsidūrus aklavietėje, (3) ar advokatų, vykdančių mediaciją, profesinės atsakomybės draudimas apima jų teikiamas mediacijos paslaugas.

Tyrimo naujumą ir reikšmingumą rodo ir tai, kad šio mokslinio tyrimo objektas tiriamas atliekant Vokietijos, Didžiosios Britanijos, Austrijos ir Lietuvos advokatų apklausą ir analizuojant bei vertinant advokato veiklos bei mediacijos sąveiką, advokato dalyvavimo mediacijoje ypatumus, probleminius aspektus, galimas veiklos formas bei būdus, advokato požiūrį į mediaciją formuojančius veiksnius, priežastis, dėl kurių (ne)

606 Wambach-Schulz Marita Katharina, „Im Spannungsfeld anwaltlicher Mediation“ (dissertation, Rheinisch-Westfälischen Technischen Hochschule Aachen, 2018).

atsisakoma teisinėje veikloje mediacijos arba ji klientams (ne)rekomenduojama. Tai pirmas tokio pobūdžio tyrimas.

Autorė šiame moksliniame darbe pabrėžia, kad nesilaikoma nuostatos, jog advokato profesija yra vienintelė ir tinkamiausia mediatoriaus vaidmeniui. Remiantis atlikto tyrimo rezultatais bei mokslinės literatūros analize, daroma išvada, kad advokato profesija gali būti viena iš tinkamiausių mediatoriaus vaidmeniui. Autorė nagrinėja įvairias nuomones, kurios advokato dalyvavimą mediacijoje mediatoriaus vaidmenyje vertina tiek teigiamai, tiek kritiškai. Šiame darbe taip pat atkreipiamas dėmesys į tai, kad advokato įsitraukimas į mediacijos procesą gali būti neapsiribojantis vien mediatoriaus vaidmeniu – analizuojami ir kiti galimi advokato vaidmenys mediacijos kontekste, pavyzdžiui, kaip šalių atstovas ar patarėjas.

Šiame moksliniame darbe pateikiama daugumos mokslininkų nuomonė, kad mediacija yra neatsiejama nuo teisės ir glaudžiai susijusi su profesine advokatų veikla, o advokatai yra privilegijuoti dėl savo teisinių kvalifikacijų.

Autorei nepavyko rasti mokslinių darbų, kritikuojančių advokatų galimybę vykdyti mediaciją ir teigiančių, kad advokatai nesugeba atsieti mediacijos paslaugų nuo konsultacijų teisiniais klausimais. Priešingai, remiantis empiriniais tyrimais[607], buvo ištirtas faktinis atstovaujančio advokato poveikis mediacijos procese. Šie tyrimai atskleidė, kad advokatų, veikiančių kaip šalių atstovai, dalyvavimas mediacijoje gali sumažinti šalių pasitikėjimą mediatoriumi ir trukdyti pasiekti susitaikymą tarp ginčo šalių.

Nepaisant problemų ir dviprasmybių, su kuriomis susiduria advokatai vykdydami mediaciją, patys advokatai dažniausiai save laiko tinkamais šios profesijos atstovais mediacijos procesui vykdyti. Šią nuomonę patvirtina ir autorės atliktas tyrimas, kurio rezultatai pateikti šio mokslinio darbo V dalyje.

Šio mokslinio darbo naujumas ir reikšmė glūdi siekyje išanalizuoti advokatų dalyvavimą mediacijoje bei šį procesą įtakojančius veiksnius. Pagrindinis darbo indėlis yra galiojančio mediacijos ir advokato profesinės veiklos teisinio reguliavimo analizė bei esamų trūkumų ir prieštaravimų nustatymas. Remiantis išanalizuota moksline literatūra ir atlikto tyrimo rezultatais, buvo išskirti specifiniai teoriniai ir praktiniai advokato dalyvavimo mediacijoje aspektai bei nustatyti praktiniai ir požiūrio formavimo veiksniai, kurie lemia, kodėl advokatai mediaciją savo veikloje taiko ir ją (ne)rekomenduoja savo klientams.

Darbo rezultatai suteikia naujų įžvalgų apie advokatų veiklą mediacijoje ir padeda formuoti rekomendacijas, kurios gali paskatinti dažnesnį mediacijos taikymą advokatų profesinėje veikloje. Šiame darbe pateiktos išvados ir pasiūlymai prisidės prie mediacijos plėtros nacionaliniu ir tarptautiniu mastu, skatindami advokatus dažniau rekomenduoti mediaciją savo klientams ir taikyti ją savo kasdienėje veikloje. Be to, atliktas tyrimas sudarys pagrindą tolesnėms diskusijoms tarp advokatų, mokslininkų

607 Poitras, Jean, Arnaud Stimec ir Jean-François Roberge, „The Negative Impact of Attorneys on Mediation Outcomes: A Mythor a Reality?“, *Negotiation Journal, January 2010*, žiūrėta 2020 m. liepos 21 d., https://www.researchgate.net/publication/227714867_The_Negative_Impact_of_Attorneys_on_Mediation_Outcomes_A_Myth_or_a_Reality.

ir praktikų bei paskatins naujus mokslinius tyrimus šioje srityje. Visa tai neabejotinai rodo šio darbo naujumą bei jo reikšmingą indėlį tiek praktikoje, tiek teoriniu lygmeniu.

Tyrimų apžvalga. Lietuvoje mokslinės literatūros mediacijos tema gana daug[608], bet mokslinių darbų, nagrinėjančių Lietuvos advokatų veiklą mediacijoje, yra dar labai mažai. Pastebima, kad šiandien atstovavimo mediacijoje ypatumai Lietuvos advokatams dar nėra gerai žinomi ir kad tam reikia laiko[609].

Paminėtini du mokslo darbai, analizuojantys mediacijos klausimą teisininko veikloje: N. Kaminskienės, A. Tvaronavičienės, G. Čiuladienės ir I. Žalėnienės 2016 m. publikuotas mokslinis straipsnis „Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją tyrimas“, kuris atskleidžia mediacijos netaikymo advokato veikloje priežastis[610] ir G. Štaraitės-Barsulienės 2010–2017 m. rengta disertacija „Mediacijos notaro veikloje taikymo galimybės ir teisinio reguliavimo Lietuvoje tobulinimo kryptys“, kurioje nagrinėjami notaro, advokato ir teisėjo kaip galimų mediatorių veiklos ypatumai[611]. Fragmentiškų įžvalgų apie advokato veiklą mediacijoje galima rasti 2019 m. išleistame metodiniame leidinyje „Mediatoriaus vadovas“[612] bei mokslininkų N. Kaminskienės, R. Uscilos, R. Simaičio ir A. Tvaronavičienės įžvalgose bei pranešimuose konferencijose[613].

Vertinant pasaulyje atliktus tyrimus mediacijos tema pastebima, kad Amerikoje mediacijos metodai ir strategijos mokslinių tyrimų objektu tapo nuo 1970 metų, o

---

608 Natalija Kaminskienė. *Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2011; Natalija Kaminskienė, „Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai“, *Jurisprudencija*. 2013; Natalija Kaminskienė „Teisminė mediacija Lietuvoje. Quo vadis?“, *Socialinis darbas*. 2010; Natalija Kaminskienė, „Teisinės derybos“. *Monografija*. Vilnius: VšĮ Registrų centras, 2019; Natalija Kaminskienė ir Agnė Tvaronavičienė, „Privalomoji mediacija šeimos ginčuose“. MRU. Žiūrėta 2020 m. birželio 29 d. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16251/2019%20Teise_2.2._Tvaronavic%20iene%20,%20Kaminskiene%20.pdf?sequence=1; Agnė Tvaronavičienė ir Odeta Intė, „Privaloma mediacija šeimos ginčuose Lietuvoje: modelis ir pirmųjų taikymo metų patirtis“, žiūrėta 2021 m. liepos 8., dhttp://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/133538/PDF/04_Rozdzial_3_a.pdf; Natalija Kaminskienė ir kt., *Mediacija* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), žiūrėta 2020 m. vasario 28 d. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16924/9789955195672.pdf?sequence=1&isAllowed=y

609 Agnė Tvaronavičienė, Ar šeimos mediacijai reikalingi advokatai?, žiūrėta 2023 m. spalio 18 d. https://www.mruni.eu/news/agne-tvaronaviciene-ar-seimos-mediacijai-reikalingi-advokatai/.

610 Natalija Kaminskienė ir kt., „Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją tyrimas“, *Socialinių mokslų studijos* 8, 1 (2016): 53, žiūrėta 2020 m. vasario 21 d., https://intranet.mruni.eu/upload/iblock/aa1/N8-1-03_%C4%8Ciuladiene.pdf.

611 Gerda Štaraitė-Barsulienė, „Mediacijos notaro veikloje taikymo galimybės ir teisinio reguliavimo Lietuvoje tobulinimo kryptys“ (daktaro disertacija, Vilnius, 2018), žiūrėta 2020 m. liepos 19 d., https://vb.mruni.eu/object/elaba:27451071/27451071.pdf.

612 Natalija Kaminskienė ir kt., *Mediatoriaus vadovas* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2019).

613 Rimantas Simaitis, „Privalomosios mediacijos iššūkių įveika lyginamaisiais aspektais“, pranešimas konferencijoje Privalomoji mediacija – iššūkiai ir galimybės. Vilnius, 2020 m. vasario 6 d., žiūrėta 2020 m. gegužės 19 d. https://www.youtube.com/watch?v=igzpP_5DLM8.

Europoje tuo metu mediacija domėtasi mažai[614]. Paminėtini šie moksliniai tyrimai, tiesiogiai susiję su mediacijos taikymu advokatų veikloje, formuojantys pasaulinę mokslinę mintį ir padarę didžiausią įtaką, rengiant autorės mokslinį darbą:

- M. K. Wambach-Schulz[615] tyrė advokato galimybę dalyvauti mediacijoje šiuolaikinėse teisinėse sistemose ir priėjo išvadą, kad advokato praktika mediacijoje priklauso empiriškai dar neištyrinėtai sričiai.
- Katharina Kriegel-Schmidt[616] tyrė, kodėl teisininkai (ne)palaiko mediaciją ir padarė išvadą, kad mediacija ne prieštarauja advokatų misijai ginčų sprendime, bet juos remia.
- D. E. Serbu[617] savo disertacijoje išsamiai ir lyginamuoju aspektu išanalizavo Europos tarpininkavimo direktyvos įgyvendinimą, atsižvelgdamas į Anglijos, Prancūzijos ir Vokietijos teisę.
- F. H. Schmidt, T. Lapp ir H. G. Monßen[618] tyrė mediacijos taikymą advokatų profesinėje veikloje, kai advokatas veikia kaip palaikantis ar aiškinantis subjektas, teikiantis bendrą teisinę konsultaciją. Šie mediacijos šalininkai teigia, kad advokato profesionaliai vykdoma mediacija suteikia ginčo šalimis galimybę išvengti ilgo bylinėjimosi, susijusio su didelėmis laiko ir išlaidų sąnaudomis.
- P. Jean, A. Stimec ir J. F. Roberge[619] analizavo prieštaravimus, kylančius tarp advokatų profesinės teisės ir mediacijos. Remiantis empiriniais duomenimis, buvo ištirtas faktinis atstovaujančio advokato dalyvavimo poveikis mediacijoje. Rezultatai parodė, kad advokatų dalyvavimas mediacijos procese sumažina šalių pasitikėjimą mediatoriumi ir trukdo siekti šalių susitaikymo.
- A. Rüstow[620] savo tyrime priėjo išvadą, kad tik pašalinus teisinio reglamentavimo dviprasmybes advokatai norės integruotis į paklausią mediacijos rinką.
- E. M. Konnertz[621] analizavo sąveiką tarp advokatų pareigos skatinti klientus spręsti ginčus mediacijos būdu ir jų pareigos užtikrinti, kad būtų maksimaliai

---

614 Marcus Hehn, „Mediation – Professionelles Konfliktmanagement“, *Reemers Publishing Services GmbH*, žiūrėta 2020 m. liepos 21 d., https://anwaltverein.de/files/anwaltverein.de/downloads/praxis/spezialisierung/Mediation.pdf, 661.

615 Marita Katharina Wambach-Schulz, „Zielkonflikte und Widersprüche anwaltlicher Mediation“ (Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH, 2020).

616 Katharina Kriegel-Schmidt, „Warum unterstützen Rechtsanwälte Mediation (nicht)?“, žiūrėta 2020 spalio 3 d. https://www.kriegel-schmidt.com/uploads/1/3/7/6/13766845/kriegel-schmidt_2015_-_warum_unterstuetzen_rechtsanwaelte_mediation.pdf.

617 Daniel Elias Serbu, *Das deutsche Mediationsgesetz im europäischen Kontext* (Frankfurt am Main, 2016).

618 Frank H. Schmidt, Thomas Lapp ir Hans-Georg Monßen, *Mediation in der Praxis des Anwalts* (München, 2012).

619 Poitras, Jean, Arnaud Stimec ir Jean-François Roberge, „The Negative Impact of Attorneys on Mediation Outcomes: A Mythor a Reality?“, *Negotiation Journal, January 2010*, žiūrėta 2020 m. liepos 21 d., https://www.researchgate.net/publication/227714867_The_Negative_Impact_of_Attorneys_on_Mediation_Outcomes_A_Myth_or_a_Reality.

620 Rüstow, *supra note*, 12: 385–389.

621 Konnertz, *supra note*, 5: 1–390.

patenkinti klientų interesai. Šis tyrimas yra skirtas teisininkų integravimui į tarpininkavimo procesą ir patvirtina, kad advokatai yra lemiama sąsaja sprendžiant klausimą dėl mediacijos taikymo.

- A. Trossen[622] **ištyrė** mediacijos, psichologijos ir teisės konsolidaciją ir padarė išvadą, kad mediacijos sėkmė visokeriopai priklauso nuo mediatoriaus kompetencijos. Šis moklslininkas be daugelio kitų mediacijos aspektų tyrė ir advokatų, dalyvaujančių mediacijoje, atsakomybės klausimą.
- N. Witteborg-Erdmann ir M. Frye[623] tyrė advokato veiklą mediacijos procese ir nustatė konkrečius ginčų atrankos mediacijai kriterijus iš atstovaujančio advokato perspektyvos.
- F. Jost[624] tyrė, kokiu būdu ir kokia apimtimi advokatai turi paaiškinti savo klientams apie AGS būdus ir jų pasirinkimo galimybes. Autorius teigia, kad advokatai, kaip šalių atstovai, nustato konfliktų sprendimo kryptį.
- A. Längsfeld[625] analizavo advokatų pareigas mediacijoje ir ištyrė, kada advokatas privalo teikti teisines konsultacijas mediacijos metu ir patarti savo klientui (ne)sudaryti mediacijos sutartį . Autorius išsamiai analizuoja aukščiausiųjų teismų praktiką ir tiria advokatų pareigų ir atsakomybės problemas mediacijos procese.
- H. Drexler[626] H. tyrė mediacijos plėtros aspektus ir pasiūlė konkrečias rekomendacijas, kada mediacija yra gera alternatyva ginčo išsprendimui.
- J. Alexander ir N. Ade[627] atliko advokato vaidmenų mediacijoje tyrimą ir nustatė, kad praktikuojantys advokatai savo profesinėje praktikoje vis dažniau susiduria su alternatyvaus ginčų sprendimo formomis. Be to, teisiniai klausimai mediacijoje tampa vis svarbesni.
- K. Chrysogonos[628] nurodė, kad, siekiant platesnio mediacijos žinomumo tarp gyventojų, reikia geresnio bendradarbiavimo su teismais ir advokatais. Autorius

---

622 Arthur Trossen ir kt, *supra note*,13: 1–960.

623 Nika Witteborg-Erdmann ir Maximilian Frye, „Die Rolle des Rechtsanwalts im (Wirtschafts-) Mediationsverfahren", *Studentische Zeitschrift für Rechtswissenschaft Heidelberg. 3/2012* , žiūrėta 2021 m. gegužės 29 d https://studzr.de/medien/beitraege/2012/3/pdf/StudZR_2012-3_Witteb-E-Frye_RA_Meditationsverfahren.pdf.

624 Fritz Jost, „Die anwaltliche Vertretung in der Mediation. Begleiter Coach Weichensteller?" Mediationskongress Bielefeld 2012, (Hamburg: Dr. Kovac Verlag, 2013).

625 Alexander Längsfeld, „Anwaltspflichten und Mediation" (dissertation, Die Fakultät für Rechtswissenschaften der Universität Regensburg, 2014).

626 Herbert Drexler, „Was ist Mediation". Mediation aktuell 02/2014. Žiūrėta 2020 m. gegužės 17 d. https://www.oebm.at/mediationaktuell.html?file=tl_files/oebm/pdfdownloads/Fachzeitschrift%20mediation%20aktuell/med_aktuell_02_2014_web.pdf.

627 Juliane Alexander ir Nadja Ade, *Mediation und Recht Eine praxisnahe Darstellung der Mediation und ihrer rechtlichen Grundlagen* (Frankfurt am Main: Metzner Wolfgang Verlag, 2017).

628 Kostas Chrysogonos, „On the implementation of Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters (the 'Mediation Directive')" (2016/2066(INI)), draf report, *Europaparlament*, žiūrėta 2020 m. rugsėjo 19 d., https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/JURI-PR-595445_EN.pdf?redirect.

ragina įstatymų leidėjus rasti sprendimus, kaip veiksmingai išplėsti mediacijos taikymo sritį ir pabrėžia, kad būtina įgyvendinti tinkamas apsaugos priemones, sumažinant rizikas silpnesnėms ginčo šalims nuo galimo stipresnių šalių piktnaudžiavimo procesu ar padėtimi. Taip pat pabrėžia, kad svarbu užtikrinti, jog būtų laikomasi teisingų kriterijų, susijusių su išlaidomis, ypač siekiant apsaugoti nepalankioje padėtyje esančių grupių interesus, tačiau pažymi, kad mediacija gali prarasti savo patrauklumą ir pridėtinę vertę, jei bus nustatyti pernelyg griežti reikalavimai.

Apžvelgus užsienio mokslinius tyrimus nagrinėjama tema, akivaizdu, kad mediacijos taikymas advokatų veikloje yra kur kas plačiau išnagrinėtas užsienio tyrėjų nei Lietuvos mokslininkų. Vis dėlto, tiek Lietuvos, tiek užsienio literatūroje trūksta kompleksinių tyrimų, orientuotų išimtinai į advokato veiklą mediacijoje. Ypatingai stokojama tyrimų, kurie analizuotų advokato galimą vaidmenį mediacijoje, teisinio reglamentavimo ypatumus bei teorines ir praktines problemas, su kuriomis susiduria advokatai, dalyvaujantys mediacijos procese. Todėl šis mokslinis darbas yra svarbus tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslininkams, mediacijos šalininkams ir įstatymų leidėjams. Autorės atliktas tyrimas padeda geriau suprasti reikalavimus, su kuriais susiduria advokatai, dalyvaujantys mediacijoje, ir teikia vertingas įžvalgas apie advokato profesijos ir mediacijos sąveiką, prisidedant prie šios srities tobulinimo bei plėtros.

Mokslinio darbo ginamieji teiginiai:

1. Advokatų aktyviam dalyvavimui mediacijoje reikalingas teisinis tikrumas ir aiškumas, ypač reglamentuojant advokato ir mediatoriaus vaidmenų suderinamumą.
2. Mediacijos taikymas advokato veikloje padeda advokatui išlikti konkurencingam ginčų sprendimo rinkoje.
3. Advokato teikiama mediatoriaus paslauga yra neteisinė paslauga.
4. Advokatų palankus požiūris į mediaciją ir advokatų dalyvavimas mediacijoje yra reikšmingos mediacijos plėtros sąlygos.

Disertacinio darbo struktūra. Darbo struktūrą nulėmė tyrimo tikslas ir išsikelti uždaviniai. Tyrimą sudaro įvadas, penkios dalys, išvados ir pasiūlymai, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

Pirmoje *disertacijos dalyje* analizuojama mediacijos samprata advokato veiklos kontekste, advokato profesinės veiklos kaita mediacijos įtakoje; lyginama advokato veikla, jam dalyvaujant mediacijoje ir kituose AGS; vertinama teisminio proceso ir mediacijos sąveika advokato veikloje; tiriamas advokato gebėjimas įvertinti ginčo tinkamumą mediacijai.

Antroje *disertacijos dalyje* analizuojama advokato veikla mediacijoje; vertinami advokato, dalyvaujančio mediacijoje skirtinguose vaidmenyse, veiklos ypatumai; atliekamas advokato vaidmens specifikos mediacijoje vertinimas.

Trečioje *disertacijos dalyje* analizuojamas mediacijos advokato veikloje teisinis reglamentavimas Europos Taryboje, ES ir Lietuvoje, Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje

bei Austrijoje.

***Ketvirtoje** disertacijos dalyje* nagrinėjama problematika ir analizuojamas advokato vaidmuo inicijuojant mediacijos procedūrą; advokato dalyvavimas privalomojoje mediacijoje; mediacijos principų kaip konfidencialumas, nepriklausomumas, nešališkumas ir neutralumas taikymas advokato veikloje; advokato vaidmuo mediacijos metu sudarant taikos sutartis; advokato įtaka mediacijos išlaidų dydžiui, mediacijos įtaka advokato pajamoms, advokato veiklos mediacijoje draudimas; advokato, norinčio dalyvauti mediacijoje, kvalifikacijai keliami reikalavimai; advokato įtaka mediacijos plėtrai. Tai yra daroma Lietuvos, Didžiosios Britanijos, Vokietijos ir Austrijos kontekste.

***Penktoje** disertacijos dalyje* pateikiami Lietuvos, Didžiosios Britanijos, Vokietijos bei Austrijos advokatų apklausos dėl mediacijos taikymo jų veikloje susisteminti duomenys, jų pagrindu atliekamas vertinimas ir daromos išvados, tokiu būdu atskleidžiant konkrečius mediacijos taikymo advokatų veikloje ypatumus, probleminius aspektus, to priežastis. Atlikto tyrimo metu gautų duomenų kontekste, taip pat analizuojami ir vertinami rezultatai, kurie buvo gauti papildomai apklausiant respondentus konferencijoje „Mediacija be sienų“ (Bonn, Vokietija, 2022 m. birželio 18–19 d.) ir ekspertinio interviu būdu gautos Lietuvos, Vokietijos ir Austrijos mediacijos srities mokslininkų įžvalgos.

Pabaigoje daromos mokslinio darbo išvados, teikiamos rekomendacijos ir pasiūlymai.

Tyrimo metodikos aprašymas. Disertacijos tema nagrinėta remiantis moksline literatūra, galiojančiais Lietuvos, Didžiosios Britanijos, Vokietijos ir Austrijos norminiais teisės aktais, teismų sprendimais bei lyginamosiomis studijomis, mediacijos direktyva ir kitais ES institucijų priimtais teisės aktais, taip pat CCBE ir CEPEJ bendrai vykdyto projekto „Advokatų tarpininkavimo vadovas“ duomenimis[629]. Pagrindinis kriterijus, renkantis literatūros ir duomenų šaltinius, buvo jų aktualumas. Remiantis mokslinio darbo metodologiniais pagrindais[630] ir atsižvelgiant į tyrimo objektą, iškeltą tikslą ir uždavinius, taikyti šie metodai:

1. Mokslinės literatūros analizės metodas. Atliekant mokslinės literatūros apžvalgą, buvo apžvelgti moksliniai darbai, susiję su šio mokslo darbo tema. Besigilinant į šiuos darbus, pastebėta, kad dauguma mokslininkų pritaria, kad tema „Mediacija advokato veikloje“ mažai nagrinėta mokslinėje literatūroje. Mokslinių darbų, nagrinėjančių mediacija advokato veikloje Lietuvoje, yra dar labai mažai. Vertinant pasaulyje atliktus tyrimus mediacijos tema pastebima, kad mediacija advokatų veikloje yra kur kas labiau ištirta užsienio tyrėjų nei Lietuvos, tačiau kompleksinio tyrimo, orientuoto išimtinai į advokato veiklą

629 „Mediation Development Toolkit“. *Ensuring implementation of the CEPEJ Guidelines on mediation, CEPEJ(2018)7REV*, žiūrėta 2020 m. sausio 13 d., https://rm.coe.int/mediation-development-toolkit-ensuring-implementation-of-the-cepej-gui/16808c3f52.

630 Kęstutis Kardelis, *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. (Kaunas, 2002)., žiūrėta 2020 m. sausio 2 d., https://verslas09.files.wordpress.com/2010/01/mtp.pdf, 117.

mediacijoje ir apimančio advokato galimus vaidmenis mediacijoje, teisinio reglamentavimo ypatumus, praktinius aspektus, su kuriais susiduria advokatas, dalyvaujantis mediacijoje, pasigendama ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje.

2. Dokumentų analizės metodas. Atlikus teisinio reglamentavimo vertinimą ir lyginimą Lietuvoje, Austrijoje, Vokietijoje ir Didžiojoje Britanijoje pastebėta, kad teisės aktų spragos neigiamai veikia mediacijos taikymą advokato veikloje. Dėl to labai svarbu, kad teisinis advokato veiklos ir mediacijos reglamentavimas būtų aiškus, tikslus ir nedviprasmiškas. Mediacijos teisiniame reglamentavime trūksta aiškumo šiais aspektais: nėra aiškiai apibrėžta, kokius veiksmus advokatas, dalyvaujantis mediacijoje, gali ar negali atlikti, o tai sukelia neapibrėžtumą dėl advokato atsakomybės ribų. Neaišku, kokias pareigas advokatas-mediatorius turi vykdyti mediacijos procese ir kokių veiksmų jis neturėtų imtis, siekiant išlaikyti neutralumą ir nešališkumą. Taip pat nėra aišku, ar advokatas-mediatorius gali teikti teisines konsultacijas ginčo šalims, ir jei taip, kokiu mastu tokie patarimai yra leidžiami mediacijos kontekste. Kyla neaiškumų, ar advokatas-mediatorius gali siūlyti ginčo sprendimo variantus, kai šalys mediacijos metu atsiduria aklavietėje, ir kokios būtų tokių pasiūlymų ribos, siekiant išvengti šališkumo. Be to nėra aiškiai apibrėžta, ar advokatų, vykdančių mediaciją, profesinės atsakomybės draudimas apima ir mediacijos paslaugas, kas sukuria papildomą riziką teikiant šias paslaugas.
3. Šie neaiškumai rodo poreikį sukurti išsamų teisinį reguliavimą, kuris apibrėžtų advokato veiklos ribas ir atsakomybę mediacijos procese, taip užtikrinant tiek ginčo šalių interesų apsaugą, tiek paties advokato atsakomybės valdymą.
4. Istorinis, sintezės, taip pat palyginimo bei duomenų sugretinimo metodai, buvo taikyti analizuojant advokato profesinės teisės ir mediacijos teisinio reglamentavimo priešpriešas, praktines mediacijos taikymo problemas, apžvelgiant mokslinės literatūros įžvalgas. Istorinis metodas buvo taikomas siekiant parodyti advokato integraciją į mediaciją, taip pat mediacijos atsiradimo raidą Lietuvos, Didžiosios Britanijos, Vokietijos ir Austrijos nacionalinėse teisėse bei ES. Palyginimo bei duomenų sugretinimo metodu apibendrinami teisiniai aktai ir mokslinės teorijos bei daromos išvados.
5. Apklausos ir ekspertinio interviu metodai. Penktoje mokslinio darbo dalyje pristatomi autorės atliktos advokatų apklausos, kuri buvo vykdyta nuo 2020 m. vasario 14 d. iki 2020 m. gegužės 31 d., rezultatai.

Tyrimo populiacija – Vokietijos, Didžiosios Britanijos, Austrijos ir Lietuvos advokatai, įtraukti į advokatų sąrašus bei atrinkti tikimybiniu būdu, neatsižvelgiant į jų išsilavinimą, lytį, amžių ar darbo stažą.

Planuojant šį tyrimą ir atsižvelgiant į tai, kad reprezentatyvi imtis gaunama tada, kai imties charakteristikos su dideliu tikslumu atitinka populiacijos charakteristikas, svarbu buvo nustatyti imtį, kuri leistų daryti statistiškai reikšmingas išvadas. Todėl respondentų atranka buvo atlikta tikimybiniu būdu, o imties tūris apskaičiuotas

remiantis specialiomis imties tūrio skaičiuoklėmis[631], atsižvelgiant į tai, kad socialiniuose moksliniuose darbuose paprastai pasirenkamas 95 proc. patikimumas [632] ir į tai, kad tokiuose tyrimuose 5–10 % paklaida yra priimtina[633].

Formuojant reprezentatyvią advokatų imtį atsižvelgta į Vokietijos, Didžiosios Britanijos, Austrijos ir Lietuvos advokatūrų pateiktus duomenis apie bendrą advokatų skaičių, kurio pagrindu buvo nustatytas šio tyrimo populiacijos dydis – 314 698 advokatai. Remiantis advokatūrų informacijos šaltiniais, 2020 m. pradžioje Vokietijoje buvo 166 375[634], Austrijoje – 6 569[635], Lietuvoje – 2 130[636], o Didžiojoje Britanijoje – 139 624 advokatai[637].

Kadangi generalinę populiaciją sudarė 314 698 advokatai, pasirinkus leistiną šiam tyrimui 6 proc. imties paklaidą, buvo nustatytas tyrimo imties dydis – 267 respondentai. Į visus apklausos klausimus atsakė 292 advokatai.

Norint padidinti imties reprezentatyvumą, buvo siekiama, apklausti kuo daugiau respondentų, todėl dalyvauti apklausoje buvo pakviesti 6 622 advokatai.

Daugiausia apklausoje dalyvavusių respondentų, t. y. net 70,89 proc. (N = 207), buvo Vokietijoje praktikuojantys advokatai. Kitų šalių advokatų dalyvavimas apklausoje buvo mažesnis, t. y. iš Lietuvos – 10,62 proc. (N = 31), iš Austrijos – 9,59 proc. (N = 28), iš Didžiosios Britanijos – 8,90 proc. (N = 26).

Informacija iš respondentų rinkta taikant kiekybinio tyrimo įrankį, iš anksto parengtą klausimyną, kurį sudarė 45 klausimai ir galimi atsakymai. Šalia daugumos atsakymų buvo numatytas variantas „kita, nurodykite“, kuris advokatams suteikė galimybę išreikšti asmeninę nuomonę, jeigu ji nesutapo su autorės pasiūlytais variantais. Formuluojant klausimus, stengtasi sužinoti kuo daugiau informacijos apie mediacijos taikymą ar netaikymą advokato veikloje. Gauti duomenys buvo apdorojami naudojant

---

631 „Stichprobenrechner“, Qualtrics LLC, žiūrėta 2020 m. sausio 2 d., https://www.qualtrics.com/de/erlebnismanagement/marktforschung/stichprobenrechner/.
„Apklausos imties dydis“, Apklausos.LT, žiūrėta 2020 m. sausio 2 d., http://www.apklausos.lt/imties-dydis.
„Sample Size Calculator“, Creative Research Systems, žiūrėta 2020 m. sausio 2 d., https://www.surveysystem.com/sscalc.htm.

632 Kęstutis Kardelis, *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. (Kaunas, 2002)., žiūrėta 2020 m. sausio 2 d., https://verslas09.files.wordpress.com/2010/01/mtp.pdf, 117.

633 Juozas Ruževičius „Magistrantūros studijos: baigiamojo darbo projektų (BDP) ir magistro darbo (MD) rašymas“, Vilnius 2016, 19, cituota iš Astos Valackienės, Sociologinis tyrimas (Kauno technologijos universitetas, 2007).

634 „Vokietijos advokatų statistika“, BRAK, žiūrėta 2020 m. birželio 24 d., https://brak.de/w/files/04_fuer_journalisten/statistiken/2020/2020_mitgliederstatistik_ohne-partg.pdf.

635 „Austrijos advokatų statistika“, Österreichischer Rechtsanwaltskammertag, žiūrėta 2020 m. birželio 24 d., https://www.rechtsanwaelte.at/kammer/kammer-in-zahlen/mitglieder/.

636 Ignas Vėgėlė, „Kiek advokatų reikia Lietuvai?“, Infolex , žiūrėta 2020 m. birželio 24 d., https://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=1&Str=58648#.

637 „Didžiosios Britanijos advokatų statistika“, Cross Channel Lawyers, žiūrėta 2020 m. birželio 24 d., https://www.cross-channel-lawyers.de/in-england-2018-erstmals-mehr-anwaeltinnen-als-anwaelte/.

programinę įrangą „LamaPoll“[638] ir analizuoti dviem būdais: verčiant skaičiais ir procentais, kurie dar pavaizduoti grafiškai ir apdoroti statistiškai.

Dėl ribotos mokslinio darbo apimties, atliktos apklausos ir galiojančio teisinio reguliavimo poveikio ex post vertinimo koreliacijos analizė nebus vykdoma, nes tiek apklausos rezultatų, tiek teisinio reglamentavimo apžvalgai yra skirta pakankamai daug dėmesio. Jų pagrindu yra padarytos atitinkamos išvados.

Advokatų apklausa suskirstyta į šešias dalis.

Pirma apklausos dalis – demografinė. Advokatų buvo prašoma atsakyti, kokioje valstybėje vykdo veiklą, kokia yra jų specializacija, ar turi mediatoriaus kvalifikaciją, kada ją įgijo, koks jų amžius, lytis, kvalifikacinis mokslo laipsnis teisės srityje, kokia praktikos mediacijoje trukmė, atliekant skirtingus vaidmenis.

Antroje apklausos dalyje siekiama išsiaiškinti advokatų žinias apie mediaciją ir jų požiūrį į ją. Šiuo tikslu advokatų buvo teiraujamasi, kaip jie vertina savo žinias mediacijoje, ar geba klientams paaiškinti, kas yra mediacija, kaip advokatai vertina mediaciją ir savo veiklą joje.

Trečioje apklausos dalyje susitelkiama į praktinius advokato veiklos mediacijoje aspektus. Teirautasi, ar advokatai savo profesinėje veikloje taiko mediaciją ir jei taip, tai kokį vaidmenį atlieka dažniausiai, koks advokatų požiūris į advokato ir jo kliento ginčų sprendimą mediacijoje, kokia yra advokatų kaip mediatorių praktikos trukmė, kiek buvo mediacijos atvejų, kai advokatai dalyvavo, atlikdami skirtingus vaidmenis, ir keliuose iš jų buvo sudaryta taikos sutartis, kaip dažnai advokatai susiduria su mediacijai tinkamais atvejais, kaip advokatai vertina teisinį reglamentavimą, advokatūrų ir mediatorius vienijančių organizacijų veiksmus šalyje, kurioje jie vykdo veiklą, koks advokatų požiūris į advokato ir mediatoriaus veiklų suderinamumą, ar mediacija prisideda prie advokato profesinio darbo kokybės gerinimo ir palengvinimo, kaip dažnai ginče dalyvaujantys asmenys be papildomos informacijos patys prašo spręsti ginčą mediacijoje, kuri profesija, advokatų nuomone, labiausiai tinka mediatoriaus vaidmeniui.

Ketvirta apklausos dalis orientuota į advokatų kvalifikaciją, tad buvo klausiama, kaip jie vertina šalyje, kurioje vykdo veiklą, mediatoriaus kvalifikacijai keliamus reikalavimus, ar jų šalyje yra vykdomi specializuoti mediacijos mokymai advokatams, kokia turėtų būti mokymų, skirtų advokatams, norintiems dalyvauti mediacijoje ir atlikti skirtingus vaidmenis, trukmė.

Penkta apklausos dalis skirta ekonominiams rodikliams. Joje buvo aiškinamasi, kokią įtaką mediacija turi advokatų pajamoms, ar mediacijos procedūros išlaidas dengia draudimo kompanijos, kokia advokatų nuomonė dėl mediacijos procedūrų finansavimo iš valstybės biudžeto.

Šeštoje apklausos dalyje siekiama nustatyti priežastis, kurios lemia mediacijos (ne)taikymą advokatų veikloje ir skatina advokatus rekomenduoti mediaciją savo

638 „Apklausų organizavimo programa“, Lamapoll, žiūrėta 2020 m. birželio 2 d., https://www.lamapoll.de.

klientams ar jos nerekomenduoti. Advokatų apklausos pabaigoje pateikiamas apibendrinimas, taip pat analizuojami ir vertinami papildomos apklausos rezultatai. Papildoma apklausa buvo vykdoma konferencijos „Mediacija be sienų“ (Bonn, Vokietija, 2022 m. birželio 18–19 d.) metu. Visi 10 jos respondentų buvo Vokietijoje praktikuojantys mediatoriai, o 3 iš jų buvo advokatai. Informacija iš respondentų rinkta pateikiant jiems tuos pačius klausimus, kurie buvo pateikti Lietuvos, Didžiosios Britanijos, Vokietijos bei Austrijos advokatams, advokatų apklausos, kuri buvo vykdyta nuo 2020 m. vasario 14 d. iki 2020 m. gegužės 31 d., metu.

DISERTACIJOS IŠVADOS

1. Mediacija transformuoja advokato profesiją, išplečiant tradicinį ginčo šalies gynėjo vaidmenį iki galimybės atlikti neutralaus, nešališko ir nepriklausomo tarpininko, kuris siekia taikaus ir visoms ginčo šalims priimtino susitarimo, vaidmenį. Didėjant mediacijos populiarumui ir ginčo šalių lūkesčiams dėl greitesnio bei efektyvesnio ginčų išsprendimo, advokatams atsiranda poreikis ne tik gerai išmanyti mediacijos procedūras, bet ir aktyviai jas integruoti į savo praktiką.
2. Advokato vaidmuo mediacijoje yra daugiafunkcinis ir dinamiškas, apimantis tiek tradicines kliento interesų atstovavimo funkcijas, tiek naujus vaidmenis mediacijos procese, tokius kaip: advokatas kaip neutralus patarėjas, konsultuojantis abi ginčo šalis, ir advokatas kaip mediatorius, padedantis ginčo šalims taikiai spręsti konfliktą. Šie nauji advokato veiklos formatai ne tik skatina mediacijos plėtrą, bet ir padeda advokatams išlikti konkurencingais ginčų sprendimo rinkoje.
3. Mokslinio tyrimo rezultatai atskleidžia, kad advokato-mediatoriaus teikiamos paslaugos mediacijoje yra priskiriamos neteisinėms paslaugoms. Šie rezultatai taip pat atskleidžia, kad Europos Sąjungos, Lietuvos, Didžiosios Britanijos, Vokietijos ir Austrijos teisinė bazė, reglamentuojanti advokatų veiklą mediacijoje, neatsako į esminį klausimą – ar advokato kaip mediatoriaus teikiama paslauga turėtų būti vertinama kaip teisinė paslauga. Viena vertus, mediacija formaliai laikoma neteisine paslauga, kita vertus, ši veikla yra priskiriama advokato profesinei kompetencijai, todėl egzistuoja teisinio aiškumo stoka dėl šio statuso apibrėžimo. Tuo tarpu advokato-atstovo ir advokato-patarėjo paslaugos mediacijoje laikomos teisinėmis paslaugomis. Šis teisinis neapibrėžtumas kelia klausimų dėl advokato atsakomybės, kai jis atlieka skirtingus vaidmenis mediacijos procese. Todėl būtina suvienodinti teisinį reguliavimą, aiškiai apibrėžiant advokato atsakomybę įvairiuose mediacijos vaidmenyse. Tai užtikrintų mediacijos paslaugų kokybę ir skaidrumą, taip pat skatintų mediacijos plėtrą bei efektyvumą.
4. Advokato veiklos mediacijoje teorinių problemų analizė Lietuvoje, Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ir Austrijoje atskleidžia, kad teisinio reguliavimo neapibrėžtumas, neutralumo visom šalims išlaikymo ir konfidencialumo užtikrinimo problemos sukuria reikšmingų iššūkių, kurie reikalauja gilesnės analizės ir aiškesnio reguliavimo, siekiant sumažinti advokato atsakomybės, etikos standartų ir teisinės paslaugos sampratos neapibrėžtumo keliamą riziką mediacijos procese.
5. Advokato veiklos mediacijoje praktinių problemų analizė Lietuvoje, Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje ir Austrijoje atskleidžia, kad advokato veiklos mediacijoje praktinės problemos yra sudėtingos ir tarpusavyje persipynę. Teisinio reguliavimo neapibrėžtumas sukuria praktinių iššūkių, tokių kaip specifinių mediacijos įgūdžių trūkumas ir neaiškios civilinės atsakomybės ribos. Advokato

gebėjimas (ne vienu metu) atlikti mediatoriaus, atstovo ir patarėjo vaidmenis kelia papildomų sunkumų, susijusių su interesų konfliktų valdymu. Taip pat kyla iššūkių, susijusių su galimu prieštaravimu tarp mediatoriaus nešališkumo ir advokato lojalumo klientui principų. Klientų lūkesčiai ir jų apsisprendimas dėl ginčo sprendimo būdo reikšmingai veikia mediacijos proceso sėkmę. Siekiant išspręsti šiuos iššūkius, būtina suvienodinti teisinį reguliavimą, aiškiai apibrėžiant advokato atsakomybę mediacijos procese.

6. Siekiant sumažinti teismų apkrovas, padidinti mediacijos efektyvumą ir skatinti mediacijos plėtrą, siūloma teisės aktų pakeitimais suteikti advokatams teisę tvirtinti mediacijos metu sudarytas taikos sutartis, neapsiribojant vien teismų kompetencija. Toks sprendimas ne tik sumažintų teismų darbo krūvį, bet ir sustiprintų advokatų vaidmenį mediacijos procese, išplečiant jų veiklos ribas ir prisidedant prie taikaus ginčų sprendimo kultūros plėtros. Be to, rekomenduojama suteikti advokatams, atliekantiems mediatoriaus vaidmenį, teisę siūlyti ginčo sprendimo variantus mediacijos nesėkmės atveju bei įtvirtinti priverstinio vykdymo galią taikos sutartims, kai mediacijoje abiem šalims atstovauja advokatai. Siekiant užtikrinti advokatų veiklos skaidrumą ir lojalumą klientams, taip pat būtina teisiškai įtvirtinti, kad advokato siūlymas spręsti ginčą taikiai nebūtų laikomas lojalumo klientui principo pažeidimu.
7. Mediatorių kvalifikacijos reikalavimai turėtų būti aukštesni siekiant užtikrinti kokybiškas ir vienodas mediacijos paslaugas visose profesinėse srityse. Tyrimo duomenys atskleidžia, kad šalyse, dalyvavusiose tyrime, taikomi vidutinio ir aukšto lygio kvalifikacijos reikalavimai mediatorių rengimui, tačiau jie nėra pakankamai vienodi. Siekiant aukštos mediacijos paslaugų kokybės, būtina suvienodinti ir pakelti kvalifikacijos reikalavimus visiems mediatoriams, nepriklausomai nuo jų profesijos, įskaitant advokatus.
8. Lietuvoje šiuo metu taikomi reikalavimai mediatorių mokymams — 40 akademinių valandų mokymai[639] ir kvalifikacinis mediatoriaus egzaminas — yra laikytini vidutinio lygio, lyginant su kitų šalių standartais. Be to, būtina numatyti specialius mokymus advokatams, kurie veikia mediacijoje kaip atstovai arba abiejų šalių neutralūs patarėjai. Advokatams skirtų kvalifikacinių reikalavimų nepakankamas kelia sunkumų mediacijos proceso praktiniam įgyvendinimui, mažina mediacijos efektyvumą ir daro neigiamą poveikį jos plėtrai.
9. Advokatų dalyvavimas mediacijoje pasižymi specifiniais bruožais, kas suteikia jiems išskirtinę poziciją tarp kitų profesijų atstovų. Advokatai yra vieninteliai specialistai, galintys mediacijoje atlikti keturis skirtingus vaidmenis – mediatoriaus, atstovo ar patarėjo. Jų turimos teisinės žinios ir profesinė patirtis, atsižvelgiant į glaudų mediacijos ryšį su teisės sritimi, leidžia advokatams ne tik tiksliau įvertinti teisinius ginčo aspektus, bet ir prognozuoti galimą bylos baigtį teisme, bei pasiūlyti optimaliausius sprendimo būdus. Ši advokatų

639 Nuo 2025 m. sausio 1 d. asmenys, siekiantys būti įrašyti į Lietuvos Respublikos mediatorių sąrašą, turės būti išklausę ne trumpesnius kaip 48 akademinių valandų mokymus mediacijos tema.

kompetencija suteikia jiems reikšmingą pranašumą mediacijos procese, ypač lyginant su kitų, neteisinių profesijų mediatoriais.

10. Tyrimo rezultatai atskleidžia keletą svarbių problemų, trukdančių efektyviam mediacijos taikymui Lietuvos advokatų praktikoje. Pagrindinės iš jų yra nepakankamas valstybės finansuojamų mediacijos paslaugų finansavimas ir neadekvati valstybės nustatyta mediacijos trukmė, ypač sprendžiant sudėtingus ginčus. Siekiant padidinti mediacijos efektyvumą ir skatinti aktyvesnį advokatų įsitraukimą į šį procesą, būtina tobulinti teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų tinkamą valstybės finansavimą advokatų teikiamoms mediacijos paslaugoms, prilyginant jį adekvačiam atlyginimui už teisines paslaugas, bei taikyti lankstesnes mediacijos trukmės normas. Šios priemonės padėtų sukurti tvaresnę mediacijos sistemą, geriau atitinkančią advokatų ir jų klientų interesus.
11. Atliktas mokslinis tyrimas atskleidžia prieštaringą advokatų požiūrį į mediaciją: nors dauguma advokatų pripažįsta mediacijos naudą ir jos potencialą sprendžiant ginčus, praktinis šios priemonės taikymas išlieka ribotas. Ribotumą lemia advokatų polinkis spręsti ginčus teismuose, taip pat laiko ir galimybių stoka, trukdanti tinkamai nukreipti klientus į mediaciją. Nepaisant to, advokatai save laiko tinkamiausiais mediatoriais, palyginti su kitų profesijų atstovais, kas rodo jų pasitikėjimą savo kompetencija mediacijos srityje. Siekiant skatinti mediacijos taikymą advokatų praktikoje, būtina didinti visuomenės informuotumą apie mediacijos procesą, nes ginčo šalių žinios šiuo klausimu vis dar yra nepakankamos. Advokatai, būdami pirmieji kontaktiniai asmenys ginčo atveju, ne visuomet turi galimybę išsamiai supažindinti klientus su mediacijos alternatyvomis dėl užimtumo ir teismo procesų prioriteto.
12. Pagrindiniai veiksniai, dėl kurių advokatai rekomenduoja mediaciją, yra ginčo šalių kontrolė ginčo sprendimo procese ir galimai trumpesnė mediacijos procedūros trukmė. Mediacijos taikymą advokatų veikloje labiausiai skatina klientų lūkesčių patenkinimas, nes mediacija dažnai lemia mažiau neigiamų emocijų ir psichologinės įtampos nei ginčų sprendimas teisme. Tačiau mediacijos taikymą riboja klientų, norinčių spręsti ginčą šiuo būdu, trūkumas bei advokatų įsitikinimas, kad sėkmingas susitarimas gali būti pasiektas ir be mediacijos. Be to, kai kurie advokatai mano, jog teismas geriau užtikrina teisingą ginčų sprendimą.
13. Mokslinio tyrimo rezultatai patvirtina, kad advokatų aktyviam dalyvavimui mediacijos praktikoje būtinas teisinis tikrumas ir aiškus reglamentavimas, ypač kai advokatas atlieka mediatoriaus vaidmenį. Lietuvos, Austrijos, Vokietijos ir Didžiosios Britanijos advokatų veiklos mediacijoje analizė atskleidė, jog teisinio aiškumo trūkumas yra reikšminga kliūtis, ribojanti advokatų dalyvavimą mediacijos procese. Tyrime dalyvavę mediacijos ekspertai taip pat pabrėžė, kad nepakankamai aiškus teisinis reglamentavimas mažina advokatų siekį veiksmingai įsitraukti į mediacijos procesus ir aktyviai prisidėti prie jų plėtros.

TYRIMŲ REZULTATŲ APROBAVIMAS IR SKLAIDA

Disertacijoje analizuotų tyrimo šaltinių įvairovė ir gausa, taikyti tyrimo metodai pagrindžia gautų tyrimo rezultatų patikimumą. Tyrimo rezultatai paskelbti šiuose recenzuojamuose mokslo leidiniuose:

1. Kraemer, Raimonda, „Anwendung der Mediation im Anwaltsberuf“, Wiki to Yes Repositorium unter der Identifikationsnummer WR 2449, age last modified on Monday December 20, 2021 13:47:17 CET, Win-Management GmbH, Im Mühlberg 39, 57610 Altenkrichen. Žiūrėti: https://www.wiki-to-yes.org/article1195-Forschung-zur-Mediation-im-Anwaltsberuf.
2. Kraemer, Raimonda, „Reasons why lawyers recommend or do not recommend mediation to their clients “, Teisė, 2021, Vol. 120, pp. 155–166, ISSN 1392-1274 eISSN 2424-6050. https://doi.org/10.15388/Teise.2021.120.12
3. Kraemer, Raimonda, „Mediation in the activities of a lawyer“, Teisė, 2023, Vol. 126, pp. 155–166, ISSN 1392-1274 eISSN 2424-6050. https://doi.org/10.15388/Teise.2023.126.12
4. Tyrimo rezultatai tema „Mediacija advokato veikloje“ pristatyti tarptautinėje integruotos mediacijos konferencijoje „Mediacija be sienų“. (Bonn, Vokietija, 2022 m. birželio 18–19 d.)

AUTORĖS GYVENIMO APRAŠYMAS

Asmeninė informacija

Vardas ir pavardė	Raimonda Kraemer

Išsilavinimas

1984–1989	Mokytoja, Šiaulių universitetas (Šiauliai)
1996 –1999	Verslo juriskonsultantė, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, G. Stulpinienės vadybos kolegija (Kaunas, Lietuva)
1999–2003	Teisės bakalauro kvalifikacinis laipsnis, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakultetas (Vilnius, Lietuva)
2005–2008	Teisės magistro kvalifikacinis laipsnis (LL.M.), Koelno universiteto Teisės fakultetas (Koelnas, Vokietija)
2018–2024	Doktorantūros studijos eksternu, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakultetas (Vilnius, Lietuva)

Darbo patirtis

1982–1996	Mokytoja, Marijampolės švietimo, kultūros ir sporto skyrius
1996–2003	Individualios įmonės savininkė ir direktorė AB „Lavestina“
2003–2009	Teisininkė, Advokato kontora „Schneider & Krämer“ (Koelnas, Vokietija)
2009 10 01 – 2008 12 31	Teisininkė, Advokato kontora „Luyken“ (Koelnas, Vokietija)
2016 01 01 – iki šiol	Teisininkė Advokato kontora Lukas (Koelnas, Vokietija)
2019 04 19 – iki šiol	Iniciatorė, steigėja, narė Asociacija „Integruota mediacija Lietuvoje“
2018 11 09 – iki šiol	Sertifikuota mediatorė (Vokietijoje)

Mokslinės stažuotės

1. 2022 m. birželio 18–19 d. Tarptautinė integruotos mediacijos konferencija „Mediacija be sienų“. Bonn, Vokietija.
2. 2019 m. gegužės 3–5 d. Tarptautinis integruotos mediacijos kongresas „Mediacija sujungia“. Frankfurt am Main, Vokietija.
3. 2019 03 27–2019 03 30 „Sertifikuoto mediatoriaus kursai“ pagal § 5 Abs. 2, 6 TarpininkavimasG i. V. m. § 2 „ZMediatAusbV“, (30 valandų). Berlynas, Vokietija.
4. 2018 11 09–2019 02 24 „Mediacijos mokymai teisininkams“ (120 valandų). Frankfurtas prie Maino, Vokietija.

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Raimonda Kraemer

MEDIATION IN THE ACTIVITIES OF THE LAWYER: THEORETICAL FOUNDATIONS AND APPLICATION PECULIARITIES

Summary of the Doctoral Dissertation
Social Sciences, Law (S 001)

Vilnius, 2024

The doctoral dissertation was prepared in 2018-2024, defended at Mykolas Romeris University according to the right to carry out doctoral studies provided to Mykolas Romeris University and Vytautas Magnus University by the Order No. V-160 of the Minister of Education, Science and Sport of the Republic of Lithuania on the 22nd of February 2019.

The doctoral dissertation is defended externally.

Scientific consultant:

Prof. Dr. Natalija Kaminskienė (Mykolo Romeris University, Social Sciences, Law, S 001).

The doctoral dissertation will be defended at the Law Research Council of Mykolas Romeris University and Vytautas Magnus University:

Chairperson:

Prof. Dr. Simona Drukteinienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, S 001).

Members:

Prof. Dr. Rimantas Simaitis (Vilnius University, Social Sciences, Law, S 001);

Prof. Habil. Dr. Magdalena Tabernacka (University of Wroclaw, Poland, Social Sciences, Law, S 001);

Prof. Dr. Agnė Tvaronavičienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, S 001);

Assoc. Prof. Dr. Dalia Vasarienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, S 001).

The public defence of the doctoral dissertation will take place at the Law Research Council on the 28th November 2024 at 10 AM at Mykolas Romeris University (Room L-101).

Address: Didlaukio str. 55, LT-08303, Vilnius, Lithuania.

INTRODUCTION

The problem under study and its relevance. In contrast to the practice of classical law, whose proponents argue that disputes should be resolved in court[640], the court process is not the only way to resolve a dispute between parties. Alternative dispute resolution (ADR) methods, including mediation, can be chosen[641].

Over time, not only have the expressions of mediation changed, but also the nature and scope of a lawyer's work in resolving disputes: from traditional lawyer's work to additional specialization and (or) work using ADR. Over time, the traditional (classical) [642] lawyer has come to be understood as a person with „extended" competence[643].

According to Article 4 of the Law on Advocacy of the Republic of Lithuania[644], a lawyer is an independent advisor and representative of his client on legal issues, who has the right to represent the client or defend him in courts, acting only as a representative of one party to the dispute and seeking a legally optimal solution for his client. On the other hand, point 9 of the Code of Ethics of Lithuanian Lawyers provides that lawyers should encourage the client to seek a peaceful resolution of the dispute and indicate alternative methods of dispute resolution.

With the increasing importance[645] and popularity of mediation, the introduction of mandatory mediation and changing expectations and perceptions of the parties to the dispute, lawyers are forced not only to take an interest in mediation[646], but also to apply it in their work.

However, mediation is not intended solely for lawyers, although it is inevitably associated with dispute resolution. On the other hand, legal issues are becoming

---

640 Wambach-Schulz, Marita Katharina. *Im Spannungsfeld anwaltlicher Mediation*. Dissertation, Rheinisch-Westfälischen Technischen Hochschule Aachen, 2018.

641 Levien, Dan-Alexander. „Neue Chancen für Juristen." *LEGAL REVOLUTIONary* (2019). Accessed January 31, 2021. https://www.diruj.de/alternative-streitschlichtung/.

642 „Universal Lithuanian Encyclopedia," Accessed December 12, 2021, https://www.vle.lt/straipsnis/advokatas/. A traditional (classical) practicing lawyer is a legal professional who provides a wide range of services to clients. They are experts in the law and can help clients navigate the legal system and protect their rights.

643 Eva-Maria Konnertz, Rechtsanwälte als Wegbereiter und Wegbegleiter in der angewandten Mediation, (Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2014), 34.

644 „*Law on the Lithuanian Bar.*" Valstybės žinios, 2004, no. 50-1632, April 6. Accessed August 5, 2020. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9F4371AB03A3/asr.

645 Hehn, Marcus, and Sieg Alsdorf. *Mediation – Professionelles Konfliktmanagement* (Reemers Publishing Services GmbH, 2008), 663. Accessed July 12, 2020. https://anwaltverein.de/files/anwaltverein.de/downloads/praxis/spezialisierung/Mediation.pdf.

646 Trossen, Arthur. „*Mediationsreport: Observations, Facts, and Trends in Mediation in Germany.*" WinKManagement GmbH, Altenkirchen, 2019. Accessed July 12, 2020. https://www.wiki-to-yes.org/Mediationsreport-2019.

increasingly important[647], in mediation, as it is an alternative to legal dispute resolution, despite the fact that the mediation procedure does not take place in a legal vacuum. Although mediation laws provide a legal basis for mediation, the application of mediation in a lawyer's work is still problematic.

Confidentiality is one of the key principles of mediation, but the legal level of protection may vary depending on whether mediation is treated as a legal service. If mediation is not explicitly regulated as a legal service, lawyers may face the problem that information disclosed in mediation may not be protected as strictly as in the case of legal advice. This raises the risk that, if the mediation fails, information disclosed against the client's interests may be used in court, especially if the other party misinterprets or misuses the information.

Lawyers are confronted with unclear legal rules on whether mediation is a legal service. As a result, lawyers involved in mediation may not be aware of their professional responsibilities. Are they subject to the same professional responsibilities as lawyers providing legal advice? Are they subject to disciplinary sanctions for misconduct in mediation? In addition, information disclosed in mediation is often confidential. However, if the mediation is not considered a legal service, the protection of confidentiality may not be as strong as in the case of legal advice. Lawyers face the problem that information disclosed in mediation may be used against their clients in court if the dispute is not resolved amicably. If mediation is not considered a legal service, it may be more difficult for lawyers to defend their client's interests, as they may feel pressure to cooperate with the other party to the dispute in order to reach an amicable settlement.

The acts issued by the legislators promote the development of mediation and do not limit the application of mediation in the work of lawyers, however, there is a lack of specific provisions dedicated to the work of lawyers in mediation. For this reason, the application of mediation in the work of lawyers has its own specifics, especially due to the interaction with the lawyer's professional law, and acquires different characteristics than mediation applied by representatives of other professions.

The aspects raise many questions related to the application of mediation in a lawyer's work, such as: What services can lawyers provide in mediation? What legal acts regulate or should regulate the activities of lawyers in mediation? What influence can mediation have on the quality of lawyers' work, as well as their income? What criteria should lawyers use to decide whether a dispute is suitable for mediation? When and how should lawyers inform clients about mediation? What problems do lawyers face when applying mediation in their work? What knowledge about mediation is necessary and sufficient for lawyers to be able to successfully apply mediation in their work? How could and (or) should lawyers contribute to the development of mediation? Is the legal profession compatible with the role of a mediator? What are the advantages and disadvantages of applying mediation in the work of lawyers? Does mediation compete

---

647 Alexander, Juliane, and Nadja Ade. *Mediation and Law: A Practical Guide to Mediation and Its Legal Foundations*. Frankfurt am Main: Metzner Wolfgang Verlag, 2017.

with the work of lawyers? What are the reasons that encourage (hinder) lawyers from applying mediation in their work?

In this context, lawyers face new challenges:

Lawyers must decide whether to participate in mediation. They must consider the client's wishes, the nature of the dispute, and the potential benefits and drawbacks of mediation. Lawyers must choose the appropriate role in mediation. They can act as a client's representative, a mediator, or a neutral advisor. The role they choose will depend on their skills and experience, as well as the client's needs. Lawyers must be able to decide whether a dispute can be resolved through mediation. They must consider the willingness of the parties to cooperate, the complexity of the issues involved, and the potential for a successful outcome. Lawyers who act as mediators must be able to distinguish between their role as a lawyer and their role as a mediator. They must also be able to explain to the parties to the dispute what role they will be playing in each case.

Therefore, in this scientific work, the author analyses the problems and challenges faced by a lawyer not only when conducting mediation, but also when participating in it in other roles. The author refers to a lawyer who provides mediation services (for practical convenience in the work) as a lawyer-mediator, a lawyer representing a client as a lawyer-representative, and a lawyer providing advice as a lawyer-advisor. The dissertation clarifies that the concept of „lawyer-mediator" refers to the possession of mediator qualifications, but it should be emphasized that a lawyer, performing the functions of a mediator, cannot simultaneously perform the functions of a lawyer. However, it is impossible to agree that, while performing the role of a mediator, a lawyer is at the same time not a lawyer in any way. When conducting mediation, the lawyer retains the status of his profession, but only provides mediation services, not legal ones.

When discussing the first challenge, it is important to note that lawyers' decisions to participate in mediation are heavily influenced by not only their clients' desires to resolve disputes through mediation but also the lawyer's own stance on mediation, their qualifications, and practical skills. The most suitable dispute resolution procedure ultimately depends on factors such as the nature of the conflict, its intensity, the parties' willingness to resolve the dispute amicably, and the parties' interests and goals.

The second challenge faced by lawyers lies in selecting a specific role within the mediation process. The dissertation examines the following lawyer roles in mediation, without excluding the possibility of lawyers acting in other capacities:

1. Lawyer as a Party Representative in Mediation: The lawyer advocates for the interests of their client, presenting their case and negotiating on their behalf.
2. Lawyer as a Neutral Advisor: The lawyer provides unbiased advice and guidance to both parties involved in the mediation.
3. Lawyer as a Mediator: The lawyer facilitates the mediation process, acting as a neutral, impartial, and unbiased intermediary to help all parties reach a mutually agreeable resolution.

In certain situations, lawyers can become a party to a dispute themselves, for

example if there is a disagreement about fees or the quality of services.

The flexible nature of the mediation process grants the lawyer a wide range of interpretation and creative freedom, allowing them to interact with the parties in dispute in various capacities, including as a facilitator, advisor, or representative[648]. The author observes that the role that can pose the most ambiguity for lawyers is that of the mediator[649]. This is because a lawyer, accustomed to representing the interests of only one side, may find it challenging to maintain neutrality and impartiality towards both parties involved in the dispute.

The role of a representative in mediation may appear to be the closest to a lawyer's traditional activities. However, a lawyer, accustomed to the strict rules of the judicial process due to their years of experience, may find it difficult to adapt to the informal rules of mediation and to focus their actions not on adversarial competition between the parties but on achieving a peaceful outcome based on cooperation. Moreover, lawyers, guided by traditional thinking, often tend to advise the parties to the dispute on what decision should be made [650], disregarding the fact that in mediation the parties themselves must find a resolution to the dispute[651].

The third challenge faced by lawyers revolves around their ability to determine whether a dispute is suitable for mediation. Lawyers must be capable of explaining to their clients that not all conflicts require litigation and that parties themselves can resolve their differences amicably with the assistance of a neutral, impartial, and unbiased mediator. When advising clients on the choice of dispute resolution procedures, lawyers should guide them towards making informed, beneficial, and acceptable decisions. However, the author highlights that when the lawyer or the parties themselves lack sufficient knowledge about mediation, the lawyer may find themselves in a deadlock, unable to effectively convey the benefits of mediation to the client.

The fourth challenge, which the author considers a fundamental one, is the issue of separating the roles of lawyer and mediator. The traditional dilemma between these two roles arises due to the potential conflict between mediation practices and the professional regulations governing lawyers. Theoretically, there should be no significant problems, as a lawyer conducting mediation is expected to maintain neutrality, independence, and impartiality. Indeed, a lawyer-mediator should not provide legal advice to the parties involved in the dispute. However, in practice, this distinction proves to be more complex.

Legal nuances are often intertwined with factual aspects when resolving disputes.

---

648 Konnertz, Eva-Maria. *„Lawyers as Pioneers and Companions in Applied Mediation."* Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2014. See note 327.

649 Konnertz, *supra note*, 5: 327.

650 Rüstow, Angelika. „Extrajudicial Mediation in the (Regulated) Margins?" *Zeitschrift für Rechtsentwicklung und Rechtsprechung in den Neuen Ländern*, 9, no. 2 (2008): 385–432.

651 Trossen, Arthur, et al. *MEDIATION (un)geregelt: Die Konsolidierung von Mediation, Psychologie und Recht. Der universelle Praxis B und Lehrbuchkommentar zur alternativen Konfliktbeilegung* (Altenkirchen: WinKManagement GmbH, 2014), 148.

It can be challenging for a lawyer well-versed in legal matters to refrain from providing legal advice, especially when one or both parties seek the opinion of the mediating lawyer on a particular issue. This creates a certain tension, as lawyer-mediators are, on the one hand, required to be neutral, independent, and impartial towards both parties in the dispute, while, on the other hand, they are expected to actively intervene if they perceive that the interests of one of the parties will be compromised in the proposed settlement agreement or protected to a lesser extent than would be possible through litigation based on the law. Such issues do not arise, for instance, for mediators without legal qualifications.

These challenges carry significant weight not only because they influence the proper conduct of the mediation process and the comprehensive protection of both parties' interests but also because they can potentially lead to liability for a lawyer who conducts mediation without adequately addressing the issues surrounding the separation of lawyer and mediator roles. As evidenced by relevant practices in foreign countries, which will be analysed in this work, a lawyer who has assumed the role of a mediator in a mediation process may face not only mediator liability but also lawyer liability.

Lawyers can play a crucial role in steering clients towards appropriate dispute resolution mechanisms, as they are often the first individuals approached by parties in conflict. Through direct interaction with clients, lawyers can (in)form them about mediation, (re)commend its use, or (ad)vise against its application. This underscores the importance of lawyers' positive attitudes towards mediation as one of the primary subjective factors that can encourage clients to opt for mediation in resolving their disputes.

In addition, at the time of contacting a lawyer, the parties to the dispute have often already chosen to resolve the dispute in court, so the lawyer's offer to resolve the dispute out of court, including through mediation, may seem unexpected. A lawyer's offer to mediate a dispute may raise doubts as to the loyalty of the lawyer, especially if the benefits of mediation are not well known to the average client. Lawyers are therefore often faced with the dilemma of wanting to resolve a dispute through mediation and the client wanting to resolve the dispute through litigation and vice versa.

Based on her practical experience, the author draws attention to another problem faced by many lawyers who wish to use mediation in their practice, namely the lack of clients willing to resolve the dispute through mediation. The reason for this may be the still low level of public awareness of mediation.

Based on the issues discussed, it can be concluded that lawyers integrating mediation into their practice face numerous challenges, encompassing both legal and practical aspects. These challenges are closely intertwined and often overlap with one another. Theoretical issues identified include the following:

There is frequently a lack of clear legal norms regulating the role of a lawyer in mediation, their responsibilities, and the legal status of the mediation process. The primary legal issue arises from the regulation of lawyers' activities when participating in mediation in various capacities. Furthermore, the question arises as to whether a lawyer's involvement in mediation can be considered a legal service. Traditionally,

a lawyer is associated with defending a client's interests in court or providing legal advice. However, during the mediation process, the lawyer may take on a different role, that of a mediator, who assists parties in reaching a peaceful agreement. This ambiguity in the concept of legal service raises questions regarding legal regulation and the extent of lawyer liability in the mediation process. Current Lithuanian legal regulations do not always clearly define whether mediation is considered a legal service provided by a lawyer, nor how professional liability norms should be applied in such a situation. Lawyers face uncertainty as to whether the same professional liability rules apply to them when conducting mediation as they do when providing legal services.

Another critical theoretical issue is the need for maintaining a lawyer‘s neutrality and impartiality. Mediation requires that the third party, in this case, the mediator, be objective and impartial. However, lawyers traditionally serve as advocates whose primary goal is to defend their client‘s interests. This raises the question of whether a lawyer can effectively perform the role of a mediator and whether these two professional functions are inherently conflicting. Balancing ethical and professional standards in mediation becomes particularly important, especially when lawyers must adhere to strict professional ethical guidelines.

Moreover, confidentiality issues in mediation introduce another theoretical challenge. A lawyer acting as a mediator must ensure both parties‘ trust and guarantee that information disclosed during mediation will not be used in subsequent legal proceedings. This can raise concerns about legal liability, particularly if the lawyer later becomes involved in cases related to one of the parties in mediation.

Lastly, the outcomes of mediation often do not align with strict legal norms, yet they may be acceptable to both parties involved. Lawyers may face difficulties when required to accept non-legal solutions that best serve the parties‘ needs but do not necessarily conform to the legal system‘s established standards. Thus, the lawyer's role in mediation poses important theoretical questions regarding their responsibility, ethical standards, and the definition of legal services.

These theoretical problems indicate that the lawyer‘s involvement in mediation demands deeper analysis and clearer regulation to avoid potential legal liability and ethical standard violations.

In addition to theoretical challenges, lawyers integrating mediation into their professional practice face numerous practical problems, which can affect their daily work, client satisfaction, and the efficiency of the mediation process.

One of the key practical issues is reconciling mediation with traditional courtroom representation. Mediation requires a different approach and working methods compared to traditional legal advocacy. Lawyers accustomed to defending a client's interests in court may struggle to adapt to the mediation principles of compromise and neutrality.

Another significant practical problem is managing client expectations. Clients often expect lawyers to act as strong advocates for their interests, but in mediation, the lawyer's role shifts more toward facilitating an agreement between the parties. This shift in roles can cause misunderstandings and dissatisfaction among clients, who may

not fully understand the goals of mediation or trust it as an effective means of resolving disputes.

The conflict between neutrality and loyalty poses further practical challenges for lawyers. When acting as a mediator, a lawyer must remain impartial, even though their traditional role is to advocate for and protect the client's interests. This creates a role conflict, where the lawyer is expected to remain loyal to the client while also acting neutrally in the mediation process.

Additionally, mediation requires specific skills such as negotiation techniques, conflict resolution strategies, and emotional intelligence, which are not always part of traditional legal education. As a result, some lawyers may lack the necessary preparation for the mediation process, which involves assuming different roles throughout the proceedings.

Another important practical issue involves legal liability. Lawyers may face liability if mediation fails to achieve the desired result or if one party fails to honorary the agreement. Furthermore, inadequate or incorrect advice given during mediation could result in professional liability, prompting lawyers to carefully evaluate the advice they provide and the outcomes of the mediation process.

Lawyers also face challenges related to the payment of mediation services. Questions arise about how lawyers should be compensated, particularly when they serve as neutral intermediaries rather than advocates or advisors for a specific client. Time and cost management become crucial in mediation since it can be a lengthy process that requires the efficient allocation of resources.

Finally, the success of mediation often depends on the cooperation and cultural context of the parties involved. Lawyers must effectively manage the communication between the disputing parties to ensure the success of the mediation process.

These practical problems highlight the need for lawyers to adapt to the specific features of mediation processes, develop new skills, and address organizational and ethical challenges to integrate mediation effectively into their professional practice and provide high-quality services to clients.

Addressing and resolving these theoretical and practical problems is essential to ensure that lawyers play a constructive and effective role in mediation, ultimately contributing to the growth of mediation as a dispute resolution method.

Object of research: lawyer's activity in mediation**.**

It should be noted that to focus on the object of the research, mediation will be analysed only in civil law, although it is generally applied in administrative and criminal justice as well. The choice of the area of civil disputes is based on the fact that in Lithuania, Austria, Germany and the UK mediation is the most common area of mediation and that lawyers are the most active in civil mediation.

This dissertation evaluates and compares the legal regulation and practical aspects of lawyer participation in mediation in Lithuania, the UK, Germany, and Austria. The author chose Germany and Austria because they are continental law countries with

one of the oldest mediation traditions in Europe. The UK is considered the most advanced country in terms of mediation[652] and alternative dispute resolution (ADR)[653], although the legislature implemented the Mediation Directive in a rather laconic manner, without regulating the mediation process in detail. In addition, mediation in the UK has highly respected and free-market traditions. Since the dissertation will be defended in Lithuania, where mediation is rarely used in lawyer practice [654], the review of Lithuanian legal regulation is also not accidental.

The examples of practice developed in Great Britain, Germany and Austria will be used to assess the conditions and perspectives for the application of mediation in the lawyer‘s practice in Lithuania, to find new ideas, to formulate rational proposals for the lawyer‘s practice, and to promote the application of mediation institute in Lithuania.

The aim of the study is: Based on scientific analysis, reveal the theoretical foundations of lawyers‘ activities in mediation, their application specifics, and development trends.

Study objectives:

1. To investigate the impact of mediation on the lawyer‘s professional activity and role in dispute resolution, analysing the transition from traditional court proceedings to modern alternative dispute resolution methods.
2. To highlight the specificities of the lawyer‘s role as a representative, neutral adviser or mediator in mediation.
3. To assess the adequacy of the European Union and to compare the legal framework of Lithuania, Great Britain, Germany and Austria for the application of mediation in the lawyer‘s practice, revealing its shortcomings.
4. To analyse the theoretical and practical problems of lawyer‘s mediation in Lithuania, Great Britain, Germany and Austria. To assess the attitudes and experiences of lawyers in Lithuania, the UK, Germany and Austria in the application of mediation by means of baseline and supplementary surveys and expert interviews. To evaluate the results obtained through these methods in the context of the data obtained in the study.

The novelty of this research is primarily based on the lack of doctrine addressing the application of mediation in the legal practice of lawyers, particularly relevant

652 „Rebooting the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of its Implementation and Proposing Measures to Increase the Number of Mediations in the EU” Study 15-01-2014., accessed July 26, 2020., https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL-JURI_ET(2014)493042.

653 „Directive on Mediation in Civil and Commercial Matters.“ *Official Journal of the European Union*, Accessed July 26, 2020. https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008L0052&from=LT.

654 Tvaronavičienė, Agnė. „Do Family Mediation Require Lawyers?“ Accessed July 26, 2023. https://www.mruni.eu/news/agne-tvaronaviciene-ar-seimos-mediacijai-reikalingi-advokatai/.

to Lithuania. The chosen research object has not been comprehensively analysed in Lithuania to date, suggesting that Lithuanian legal doctrine still lacks scientific works prepared by analysing and investigating the activities of lawyers in mediation.

Significance of the Research A review of scientific research on the topic under consideration reveals that the application of mediation in the legal practice of lawyers has been investigated to a much greater extent by foreign researchers than by Lithuanian researchers. However, a comprehensive study focused exclusively on the problems of lawyer's activities in mediation is lacking not only in Lithuania but also abroad. This is confirmed by scientists themselves, who agree that the topic of „Mediation in Lawyer's Practice" is under-researched in scientific literature [655].

Mediation has already established itself as an effective and efficient method of dispute resolution in the legal system, and therefore lawyers must not only be interested in mediation, understand it, but also apply it in their practice. It is noteworthy that the current legislation promotes the development of mediation and does not limit the application of mediation in the legal practice of lawyers, but there is a lack of specific provisions dedicated specifically to the activities of lawyers in mediation.

An assessment and comparison of the legal framework in Lithuania, Austria, Germany and the UK shows that gaps in the legal framework have a negative impact on the use of mediation in the practice of law. It is therefore essential that the legal regulation of advocacy and mediation is clear, precise and unambiguous. For example, there is a lack of clarity as to (1) what a mediating lawyer can and cannot do, (2) what a mediating lawyer must and must not do, (3) whether and to what extent a mediating lawyer can provide legal advice in mediation, (4) whether and to what extent a mediating lawyer can make suggestions in mediation in the event of an impasse, and (5) whether the professional indemnity insurance of mediating lawyers covers the mediation services they provide.

The novelty and significance of the research is also demonstrated by the fact that the object of this research is investigated by conducting a survey of German, British, Austrian and Lithuanian lawyers and analysing and assessing the interaction between lawyer's activities and mediation, the peculiarities of lawyer's participation in mediation, problematic aspects, possible forms and methods of activities, factors shaping lawyer's attitude to mediation, reasons for (not) abandoning mediation in the course of legal activity or (not) recommending it to clients. This is the first study of its kind.

The author stresses that this research does not assume that the legal profession is best suited to the role of mediator. The results of the study and the scientific literature suggest that the legal profession is one of the most suitable professions for the role of mediator, but not the most suitable. The author analyses and evaluates the opinions that are both positive and critical of the lawyer's participation in mediation as a mediator. In addition, the lawyer's involvement in mediation is analysed not only in the role of mediator but also in other roles.

---

655 Wambach-Schulz, Marita Katharina. *"In the Field of Tension of Lawyer Mediation" (dissertation, Rheinisch-Westfälische Technische Hochschule Aachen, 2018).

This study presents the view of most scholars that mediation itself is inseparable from the law and closely linked to the professional activities of lawyers, and that it is lawyers who are privileged by virtue of their legal qualifications. The presence of a lawyer in mediation can facilitate this task and certainly maintain the spirit of the mediation process[656]. That is to say, the mediator's task is to impartially create a negotiating balance between the parties.

The author was unable to find any scholarly work criticising the ability of lawyers to mediate, arguing that lawyers are unable to dissociate mediation services from legal advice. On the contrary, based on empirical evidence[657], only the actual impact of the lawyer's representation in mediation has been examined. The results of this study showed that the presence of representative lawyers in the mediation process undermines the parties' trust in the mediator and hinders the parties' reconciliation.

Lawyers themselves, despite the problems and ambiguities they encounter in mediation, consider themselves to be the right profession to conduct mediation. This is confirmed by the research carried out by the author, described in Part V of this thesis.

To develop the participation of lawyers in mediation, it is necessary to assess the existing legal framework for mediation and the legal profession, and to identify existing gaps and contradictions. Summarising the analysed scientific literature and the results of the conducted research, it is necessary to identify the peculiarities and problematic aspects of lawyer's participation in mediation, as well as to identify the factors shaping lawyer's attitude towards mediation and the reasons why mediation is (not) abandoned in the legal practice or not (not) recommended to clients.

Based on the findings, the paper draws conclusions and offers suggestions that will encourage lawyers to participate in mediation, as well as the relevant authorities to take the necessary steps to increase the use of mediation in the practice of law. All of this will undoubtedly have a positive impact on mediation, as its development, both nationally and internationally, is closely linked to the frequency with which lawyers recommend mediation to their clients and the frequency with which lawyers use mediation in their practice. The study will also stimulate further debate between lawyers, academics, practitioners and will provide a basis for future research.

All of this demonstrates the novelty and significance of this research work.

---

656 Bundesgerichtshof, decision 52/01. Accessed April 10, 2022. http://juris.bundesgerichtshof.de/cgibin/rechtsprehung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=21848&pos=0&anz=1

657 Poitras, Jean, Arnaud Stimec, and Jean-François Roberge. „The Negative Impact of Attorneys on Mediation Outcomes: A Myth or a Reality?" *Negotiation Journal*, January 2010. Accessed July 21, 2020. https://www.researchgate.net/publication/227714867_The_Negative_Impact_of_Attorneys_on_Mediation_Outcomes_A_Myth_or_a_Reality.

Overview of studies. There is a lot of scientific literature on mediation in Lithuania [658], but there are still very few scientific works dealing with the application of mediation in the practice of lawyers in Lithuania. It is noted that the specifics of mediation representation are not yet well known to Lithuanian lawyers today and that this will take time[659].

Two research papers analysing the issue of mediation in the lawyer's practice should be mentioned: the research paper „A Study of Lithuanian Lawyers' Attitudes Towards Peaceful Dispute Resolution and Mediation" published by N. Kaminskienė, A. Tvaronavičienė, G. Čiuladienė and I. Žalėnienė in 2016, which reveals the reasons why mediation is not applied to the lawyer's practice, and the research paper „The Lithuanian Lawyers' Attitudes Towards the Settlement of Peaceful Disputes and Mediation" published in 2016 [660] by G. Štaraitė-Barsulienė›s dissertation „Opportunities for the Application of Mediation in the Activities of Notaries and Directions for Improvement of the Legal Regulation in Lithuania", which examines the peculiarities of the activities of a notary public, a lawyer, and a judge as potential mediators[661]. Fragmentary insights into the lawyer's mediation activities can be found in the methodological publication „The Mediator's Handbook"[662], published in 2019, as well as in the insights of the scholars N. Kaminskienė, R. Uscila, R. Simaičius and A. Tvaronavičienė and in the presentations of the conferences[663].

Looking at the research on mediation around the world, it is noticeable that in

---

658 1).Natalija Kaminskienė. *Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras,2011; 2). Natalija Kaminskienė, „Privaloma mediacija: galimybės ir iššūkiai", *Jurisprudencija*. 2013; 3). Natalija Kaminskienė „Teisminė mediacija Lietuvoje. Quo vadis?", *Socialinis darbas*. 2010; 4). Natalija Kaminskienė, „Teisinės derybos". *Monografija*. Vilnius: VšĮ Registrų centras, 2019; 5). Kaminskienė, Natalija, and Agnė Tvaronavičienė. „Privalomoji mediacija šeimos ginčuose." Accessed June 29, 2020. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16251/2019%20Teise_2.2._Tvaronavic%20iene%20,%20Kaminskiene%20.pdf?sequence=1.; 6). Tvaronavičienė, Agnė, and Odeta Intė. „Privaloma mediacija šeimos ginčuose Lietuvoje: modelis ir pirmųjų taikymo metų patirtis." Accessed July 8, 2021. http://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/133538/PDF/04_Rozdzial_3_a.pdf.; 7). Kaminskienė, Natalija, et al. *Mediacija* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013). Accessed February 28, 2020. .,https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16924/9789955195672.pdf?sequence=1&isAllowed=y

659 Tvaronavičienė, Agnė. „Do Family Mediation Require Lawyers?" Accessed October 18, 2023. https://www.mruni.eu/news/agne-tvaronaviciene-ar-seimos-mediacijai-reikalingi-advokatai/

660 Kaminskienė, Natalija, et al. „Lietuvos advokatų požiūrio į taikų ginčų sprendimą ir mediaciją tyrimas." *Socialinių mokslų studijos*, 8, no. 1 (2016): 53. Accessed February 21, 2020. https://intranet.mruni.eu/upload/iblock/aa1/N8-1-03_%C4%8Ciuladiene.pdf

661 Štaraitė-Barsulienė, Gerda. „*Mediacijos notaro veikloje taikymo galimybės ir teisinio reguliavimo Lietuvoje tobulinimo kryptys*" (dissertation, Vilnius, 2018). Accessed July 19, 2020. https://vb.mruni.eu/object/elaba:27451071/27451071.pdf.

662 Kaminskienė, Natalija, et al. *Mediatoriaus vadovas* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2019).

663 Simaitis, Rimantas. „Privalomosios mediacijos iššūkių įveika lyginamaisiais aspektais." Paper presented at the conference Privalomoji mediacija – iššūkiai ir galimybės, Vilnius, February 6, 2020. Accessed May 19, 2020. https://www.youtube.com/watch?v=igzpP_5DLM8.

America, mediation methods and strategies have been the subject of research since 1970, while in Europe there was little interest in mediation at that time[664]. The following research studies are directly related to the application of mediation in the practice of law, which have shaped global scientific thought and have been the most influential in the development of the author's research work:

- M. K. Wambach-Schulz[665] has researched the lawyer's ability to participate in mediation in modern legal systems and has concluded that the practice of the lawyer in mediation belongs to an empirically unexplored area.
- Katharina Kriegel-Schmidt[666] has investigated why lawyers (don't) support mediation and concludes that mediation does not contradict the mission of lawyers in resolving disputes but supports them.
- D. E. Serbu[667] has analysed the implementation of the European Mediation Directive in detail and from a comparative perspective, considering English, French and German law.
- F. H. Schmidt, T. Lapp and H. G. Monßen[668] have studied the use of mediation in the legal profession, where the lawyer acts as a supportive or clarifying actor, providing general legal advice. These proponents of mediation argue that mediation by a lawyer in a professional capacity enables the parties to avoid protracted litigation at great expense in terms of time and costs.
- P. Jean, A. Stimec and J. F. Roberge[669] have analysed the conflicts between the professional law of lawyers and mediation. Based on empirical data, the actual impact of the participation of the representing lawyer in mediation was examined. The results showed that the involvement of lawyers in mediation reduces the parties' trust in the mediator and hinders the parties' reconciliation.
- A. Rüstow[670] concluded in its study that only by removing ambiguities in the legal framework will lawyers be willing to integrate into the demanding mediation market.

---

664 Hehn, Marcus. *Mediation – Professionelles Konfliktmanagement* (Reemers Publishing Services GmbH). Accessed July 21, 2020. https://anwaltverein.de/files/anwaltverein.de/downloads/praxis/spezialisierung/Mediation.pdf, 661.

665 Wambach-Schulz, Marita Katharina. *Zielkonflikte und Widersprüche anwaltlicher Mediation* (Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH, 2020).

666 Kriegel-Schmidt, Katharina. „Warum unterstützen Rechtsanwälte Mediation (nicht)?" Accessed October 3, 2020. https://www.kriegel-schmidt.com/uploads/1/3/7/6/13766845/kriegel-schmidt_2015_-_warum_unterstuetzen_rechtsanwaelte_mediation.pdf.

667 Serbu, Daniel Elias. *Das deutsche Mediationsgesetz im europäischen Kontext* (Frankfurt am Main, 2016).

668 Schmidt, Frank H., Thomas Lapp, and Hans-Georg Monßen. *Mediation in der Praxis des Anwalts* (München: C.H. Beck, 2012).

669 Poitras, Jean, Arnaud Stimec, and Jean-François Roberge. „The Negative Impact of Attorneys on Mediation Outcomes: A Myth or a Reality?" *Negotiation Journal*, January 2010. Accessed July 21, 2020. https://www.researchgate.net/publication/227714867_The_Negative_Impact_of_Attorneys_on_Mediation_Outcomes_A_Myth_or_a_Reality.

670 Rüstow, *supra note*, 12: 385–389.

– E. M. Konnertz[671] has analysed the interaction between lawyers' duty to encourage their clients to resolve disputes through mediation and their duty to ensure that their clients' best interests are maximised. This study focuses on the integration of lawyers into the mediation process and confirms that lawyers are a crucial link in the decision to use mediation.
– A. Trossen[672] studied the consolidation of mediation, psychology and law and concluded that the success of mediation is entirely dependent on the competence of the mediator. This scholar has studied, among many other aspects of mediation, the question of the responsibility of lawyers involved in mediation.
– N. Witteborg-Erdmann and M. Frye[673] have studied the lawyer's performance in the mediation process and have identified specific criteria for the selection of disputes for mediation from the perspective of the representing lawyer.
– F. Jost[674] investigated how and to what extent lawyers need to explain to their clients the ADR options and their possibilities. The author argues that lawyers, as representatives of the parties, set the direction of conflict resolution.
– A. Längsfeld[675] analysed the duties of lawyers in mediation and examined when a lawyer is obliged to provide legal advice during mediation and to advise his client (not) to enter into a mediation agreement. The author analyses in detail the case law of the highest courts and examines the problems of lawyers' duties and responsibilities in mediation.
– H. Drexler[676] H. has researched aspects of the development of mediation and has proposed specific recommendations on when mediation is a good alternative to dispute resolution.
– J. Alexander and N. Ade[677] conducted a study on lawyers' roles in mediation and found that practitioners are increasingly exposed to forms of alternative dispute resolution in their professional practice. In addition, legal issues are becoming increasingly important in mediation.

---

671 Konnertz, *supra note*, 5: 1–390.

672 Arthur Trossen and al, *supra note*,13: 1–960.

673 Witteborg-Erdmann, Nika, and Maximilian Frye. „Die Rolle des Rechtsanwalts im (Wirtschafts-) Mediationsverfahren." *Studentische Zeitschrift für Rechtswissenschaft Heidelberg*, 3/2012. Accessed May 29, 2021. [https://studzr.de/medien/beitraege/2012/3/pdf/StudZR_2012-3_Witteb-E-Frye_RA_Meditationsverfahren.pdf.

674 Jost, Fritz. „Die anwaltliche Vertretung in der Mediation. Begleiter, Coach, Weichensteller?" In *Mediationskongress Bielefeld 2012*, edited by Mediationskongress Bielefeld, Hamburg: Dr. Kovac Verlag, 2013).

675 Längsfeld, Alexander. „*Anwaltspflichten und Mediation*" (dissertation, Die Fakultät für Rechtswissenschaften der Universität Regensburg, 2014).

676 Drexler, Herbert. „Was ist Mediation." *Mediation aktuell* 02/2014. Accessed May 17, 2020. https://www.oebm.at/mediationaktuell.html?file=tl_files/oebm/pdfdownloads/Fachzeitschrift%20mediation%20aktuell/med_aktuell_02_2014_web.pdf.

677 Juliane Alexander ir Nadja Ade, *Mediation und Recht Eine praxisnahe Darstellung der Mediation und ihrer rechtlichen Grundlagen* (Frankfurt am Main: Metzner Wolfgang Verlag, 2017).

– K. Chrysogonos[678] pointed out that better cooperation with the courts and lawyers is needed to raise the profile of mediation among the population. The author calls on legislators to find solutions to effectively extend the scope of mediation and stresses the need to implement appropriate safeguards to reduce the risks to weaker parties from possible abuse of the process or position by stronger parties. It also stresses the importance of ensuring that fair cost criteria are respected, in particular in order to protect the interests of disadvantaged groups but points out that mediation may lose its attractiveness and added value if overly stringent requirements are imposed.

Thus, a review of foreign research on the topic shows that the use of mediation in the activities of lawyers is much more studied by foreign researchers than by Lithuanian ones. However, the author misses the need for a comprehensive study abroad, which would focus exclusively on the lawyer's activities in mediation and would cover the lawyer's possible roles in mediation, the peculiarities of the legal regulation, and the practical aspects faced by a lawyer participating in mediation. Therefore, in the author's opinion, this scientific work is important for both Lithuanian and foreign scholars, mediation supporters and legislators. The results of the research may help to better understand the complex requirements for the professional group of lawyers when participating in mediation.

Thesis defence:

1. Active participation of lawyers in mediation requires legal certainty and clarity, particularly in regulating the compatibility of the roles of lawyer and mediator.
2. The application of mediation in legal practice helps lawyers remain competitive in the dispute resolution market.
3. The mediation services provided by a lawyer are considered non-legal services.
4. A favorable attitude of lawyers towards mediation and their participation in mediation are significant conditions for the development of mediation..

Structure of the thesis:

The structure of the dissertation was determined by the aim of the research and the set tasks. The study consists of an introduction, five parts, conclusions and proposals, and a summary in Lithuanian and English.

The first part of the dissertation analyses the concept of mediation in the context of the lawyer's activity, the changes in the lawyer's professional activity under the influence of mediation; compares the lawyer's activity in the context of mediation and in other ADR; assesses the interaction between the judicial process and mediation in the

678 Kostas Chrysogonos, „On the implementation of Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters (the 'Mediation Directive')" (2016/2066(INI)), draf report, *Europaparlament*. Accessed 19 September 2020., https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/JURI-PR-595445_EN.pdf?redirect.

lawyer's activity; and examines the lawyer's ability to assess the appropriateness of the dispute for mediation.

The second part of the dissertation analyses the activities of lawyers in mediation; assesses the specifics of the activities of a lawyer participating in mediation in different roles; conducts an assessment of the specifics of the lawyer's role in mediation.

The third part of the dissertation analyses the legal regulation of mediation in the lawyer's practice in the Council of Europe, the EU and in Lithuania, Great Britain, Germany and Austria.

The fourth part of the dissertation deals with the issues and analyses the role of the lawyer in the initiation of the mediation procedure; the lawyer's participation in compulsory mediation; the application of the mediation principles of confidentiality, independence, impartiality and neutrality in the lawyer's practice; the lawyer's role in mediation in the conclusion of settlement agreements; the lawyer's influence on the level of mediation costs, the influence of mediation on the lawyer's income, the prohibition of the lawyer's activity in mediation; the requirements for the lawyer's qualification in mediation; and the lawyer's influence on the development of mediation. This is done in the context of Lithuania, Great Britain, Germany and Austria.

The fifth part of the dissertation presents the systematised data from a survey of Lithuanian, British, German and Austrian lawyers on the use of mediation in their practice, the evaluation and conclusions based on the data, thus revealing the specific features of the use of mediation in the practice of lawyers, the problematic aspects and the reasons for it. In the context of the data obtained during the research, the results of additional interviews with respondents at the conference „Mediation without Borders" (Bonn, Germany, 18-19 June 2022) and the insights of Lithuanian, German and Austrian mediation scholars obtained by means of an expert interview are also analysed and evaluated.

Finally, the paper concludes with recommendations and suggestions**.**

Description of the study methodology.

The topic of the dissertation was analysed based on scientific literature, existing Lithuanian, British, German and Austrian legislation, court decisions and comparative studies, the Mediation Directive and other legislation adopted by the EU institutions, as well as based on the data of the project „The Handbook of Lawyers' Mediation" jointly carried out by the CCBE and CEPEJ [679]. Relevance was a key criterion in selecting literature and data sources. Based on the methodological foundations of scientific work [680] and considering the object of the research, the set goal and objectives, the fol-

679 Council of Europe European Commission for Efficiency of Justice (CEPEJ). „Mediation Development Toolkit: Ensuring Implementation of the CEPEJ Guidelines on Mediation." CEPEJ(2018)7REV. Accessed January 13, 2020. https://rm.coe.int/mediation-development-toolkit-ensuring-implementation-of-the-cepej-gui/16808c3f52.

680 Kardelis, Kęstutis. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas, 2002. Accessed January 2, 2020. https://verslas09.files.wordpress.com/2010/01/mtp.pdf, 117.

lowing methods were applied:

1. Scientific literature analysis method. The literature review included a review of scientific works related to the topic of this research paper. It was found that most scholars agree that the topic of mediation in the legal profession has been little studied in the scientific literature. There are still very few scientific works dealing with the application of mediation in the activities of lawyers practising in Lithuania. When assessing the research on mediation carried out in the world, it is noticeable that the application of mediation in the activities of lawyers has been much more studied by foreign researchers than in Lithuania, but there is a lack of a comprehensive study focusing exclusively on the lawyer's activities in mediation and covering the lawyer's possible roles in mediation, the peculiarities of legal regulation, and the practical aspects faced by the lawyer participating in mediation not only in Lithuania, but also abroad.
2. Document analysis method. An assessment and comparison of the legal framework in Lithuania, Austria, Germany and the UK shows that gaps in the legal framework also have a negative impact on the use of mediation in the practice of law. It is therefore essential that the legal regulation of advocacy and mediation is clear, precise and unambiguous. For example, there is a lack of clarity as to (1) what a mediating lawyer can and cannot do, (2) what a mediating lawyer must and must not do, (3) whether and to what extent a mediating lawyer can provide legal advice in mediation, (4) whether and to what extent a mediating lawyer can make suggestions in mediation when the parties are at an impasse, and (5) whether the professional indemnity insurance of lawyers performing mediation covers the mediation services that they provide.
3. Historical, synthesis, as well as comparison and juxtaposition of data methods were applied in the analysis of the contradictions between the legal regulation of the professional law of advocates and mediation, practical problems of the application of mediation, and the review of insights from scientific literature. The historical approach was used to show the integration of the lawyer into mediation, as well as the development of mediation in Lithuanian, British, German and Austrian national law and in the EU. The method of comparison and juxtaposition is used to summarise legal acts and scientific theories and to draw conclusions.
4. The fifth part of the paper presents the results of a survey of lawyers conducted by the author between 14 February 2020 and 31 May 2020.

The study population consists of German, British, Austrian and Lithuanian lawyers listed on the bar lists and selected probabilistically, without regard to their education, gender, age or length of service.

In planning this study and given that a representative sample is obtained when the characteristics of the sample correspond with high accuracy to the characteristics of the population, it was important to identify a sample that would allow statistically

significant conclusions to be drawn[681]. Therefore, the selection of respondents was done in a probabilistic way, and the sample volume was calculated based on special sample volume calculators, taking into account that in social research 95% reliability[682] is usually chosen and that an error of 5-10% is acceptable in such studies[683].

To form a representative sample of lawyers, the data provided by the German, British, Austrian and Lithuanian bar associations on the total number of lawyers was taken into account, on the basis of which the population size of this study was determined – all in all 314,698 lawyers. According to sources of information from bar associations in 2020, at the beginning of the year, there were 166,375 lawyers in Germany[684], 6,569 in Austria[685], 2,130 in Lithuania[686] and 139,624 in the Great Britain[687].

As the general population consisted of 314,698 lawyers, the choice of sample error admissible for this study was 6 percent., the sample size of the study was set at 267 respondents. 292 lawyers answered the survey questions.

To increase the representativeness of the sample, the aim was to interview as many respondents as possible. Therefore, 6622 lawyers were invited to participate in the survey.

Most respondents to the survey were lawyers practicing in Germany (70.89%, N = 207). The participation of lawyers from other countries in the survey is lower, i. e., from Lithuania (10.62%, N = 31), Austria (9.59%, N = 28) and Great Britain (8.90%, N = 26).

Information from the respondents was collected using a quantitative research tool, a pre-prepared questionnaire consisting of 45 questions, most of which were provided with the answer option "other, please specify". In this way, lawyers were given the opportunity to express their opinion if it did not coincide with the options proposed by the author. In formulating questions, an attempt was made to obtain as much

---

681 1. Qualtrics LLC. „Sample Size Calculator." Accessed January 2, 2020. https://www.qualtrics.com/de/erlebnismanagement/marktforschung/stichprobenrechner/.2**.** Apklausos.LT. „Apklausos Imties Dydis." Accessed January 2, 2020. http://www.apklausos.lt/imties-dydis.3. Creative Research Systems. „Sample Size Calculator." Accessed January 2, 2020. https://www.surveysystem.com/sscalc.html.

682 Kardelis, Kęstutis. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas, 2002. Accessed January 2, 2020. https://verslas09.files.wordpress.com/2010/01/mtp.pdf, 117.

683 Ruževičius, Juozas. *Magistrantūros studijos: baigiamojo darbo projektų (BDP) ir magistro darbo (MD) rašymas*. Vilnius, 2016, 19. Cited in Asta Valackienė, *Sociologinis tyrimas* (Kauno technologijos universitetas, 2007).

684 „Statistics of German Lawyers**.**" Accessed June 24, 2020. https://brak.de/w/files/04_fuer_journalisten/statistiken/2020/2020_mitgliederstatistik_ohne-partg.pdf.

685 „Statistics of Austrian Lawyers." Accessed June 24, 2020. https://www.rechtsanwaelte.at/kammer/kammer-in-zahlen/mitglieder/.

686 Vėgėlė, Ignas. „Kiek advokatų reikia Lietuvai?" *Infolex*. Accessed June 24, 2020. https://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=1&Str=58648#.

687 „Statistics of Great Britain Lawyers." Accessed June 24, 2020. https://www.cross-channel-lawyers.de/in-england-2018-erstmals-mehr-anwaeltinnen-als-anwaelte/: https://www.cross-channel-lawyers.de/in-england-2018-erstmals-mehr-anwaeltinnen-als-anwaelte/.

information as possible about the application or non-application of mediation in the activity of a lawyer.

The obtained data was processed using LamaPoll software[688]. The data was analyzed in two ways: by translation into numbers and percentages, which are also plotted graphically and processed statistically.

The survey of lawyers is divided into six parts.

The first part of the survey is demographic. Lawyers were asked to indicate the country in which they practise, their specialisation, whether they are qualified as mediators, when they obtained their qualification, their age, their gender, their law degree, and the length of time they have practised in mediation in their various roles.

The second part of the survey seeks to find out the lawyers' knowledge of and attitudes towards mediation. To this end, lawyers were asked how they assess their knowledge of mediation, whether they are able to explain to client's what mediation is, and how they view mediation and their own performance in it**.**

The third part of the survey focuses on the practical aspects of a lawyer's work in mediation. It asks whether lawyers use mediation in their professional practice and, if so, what role they play most often, what lawyers' attitudes are towards the resolution of lawyer-client disputes in mediation, the length of time that lawyers have been practicing as mediators, how many mediation cases have been mediated in which lawyers have been involved in different roles and how many of them have resulted in a settlement agreement, and how often lawyers encounter cases that are suitable for mediation, how lawyers feel about the legal framework, bar associations and mediators' organisations in the country in which they are practising, how lawyers feel about the compatibility of the lawyer's and mediator's activities, whether mediation contributes to improving and facilitating the quality of the lawyer's professional work, how often litigants themselves ask for mediation to resolve the dispute without additional information, which profession lawyers feel is most suited to the role of mediator.

The fourth part of the survey focused on the qualifications of lawyers, asking how they assess the requirements for mediation qualifications in the country in which they practice, whether there is specialised mediation training for lawyers in their country, and what the duration of the training should be for lawyers wishing to participate in mediation and to play different roles.

The fifth part of the survey focuses on economic indicators. It asked about the impact of mediation on lawyers' income, whether the costs of the mediation procedure are covered by insurance companies, and the opinion of lawyers on the financing of mediation procedures from the state budget.

The sixth part of the survey seeks to identify the reasons that lead to the (dis)use of mediation in the practice of lawyers and encourage lawyers to recommend or not to recommend mediation to their clients. The lawyer survey concludes with a summary, as well as an analysis and evaluation of the results of the additional survey. The follow-up survey was conducted during the „Mediation without Borders" conference (Bonn,

688 Survey Program Lamapoll", accessed 2 June 2020, https://www.lamapoll.de.

Germany, 18-19 June 2022). All 10 respondents were mediators practising in Germany and 3 of them were lawyers. Information was collected from the respondents by asking them the same questions that were asked to lawyers in Lithuania, the UK, Germany and Austria in the survey of lawyers, which was carried out between 14 February 2020 and 31 May 2020.

CONCLUSIONS OF THE DISSERTATION

1. Mediation is transforming the legal profession by expanding the traditional role of the lawyer from that of a litigant's advocate to that of a neutral, impartial and independent mediator who seeks to reach a peaceful settlement acceptable to all parties to a dispute. The growing popularity of mediation and the expectations of disputants for a quicker and more efficient resolution of disputes have led to a need for lawyers not only to be familiar with mediation procedures, but also to actively integrate them into their practice.
2. The role of the lawyer in mediation is multifunctional and dynamic, encompassing both the traditional functions of representing the client's interests and new roles in the mediation process, such as: the lawyer as a neutral adviser, advising both parties to the dispute, and the lawyer as a mediator, helping the parties to resolve the conflict peacefully. These new formats of advocacy not only encourage the development of mediation but also help lawyers to remain competitive in the dispute resolution market.
3. The results of the research reveal that the legal framework of the European Union, Lithuania, Great Britain, Germany and Austria, which regulates the activities of lawyers in mediation, does not answer the fundamental question of whether the service of a mediator provided by a lawyer is a legal service. On the one hand, mediation is considered to be a non-legal service and, on the other hand, it is classified as a professional activity of a lawyer. In contrast, the services of a lawyer-representative and a lawyer-adviser in mediation are legal services. This legal uncertainty raises questions as to the liability of the lawyer when he plays different roles in the mediation process. It is therefore necessary to harmonise the legal framework by clearly defining the lawyer's responsibility in the different roles in mediation. This would ensure the quality and transparency of mediation services and promote the development and effectiveness of mediation.
4. The analysis of the theoretical and practical problems of the lawyer's activity in mediation in Lithuania, Great Britain, Germany and Austria reveals that the theoretical and practical problems of the lawyer's activity in mediation are complex and intertwined, due to the multifaceted nature of the lawyer's role and the uncertainty of the legal regulation. The main problems arise from the different aspects of the lawyer's responsibility in his different roles in the mediation process and from the unclear definition of legal and non-legal services, in particular when there is no clear regulation as to whether the service provided

by a lawyer acting as a mediator constitutes a legal service. There are also challenges related to ensuring the neutrality and confidentiality of the mediation process and a possible conflict between the principles of impartiality of the mediator and the lawyer's loyalty to the client. The expectations of clients and their decision as to how to resolve the dispute significantly affect the success of the mediation process. The regulatory uncertainty surrounding the lawyer's involvement in different mediation roles creates practical challenges, such as the lack of specific mediation skills and unclear limits of civil liability. The ability of a lawyer to perform (not simultaneously) the roles of mediator, representative and adviser poses additional challenges in terms of managing conflicts of interest. In order to address these challenges, it is necessary to harmonise the legal framework by clearly defining the lawyer's responsibilities in the mediation process in order to ensure the quality of mediation and the effectiveness of the mediation process.

5. In order to reduce the workload of the courts, increase the efficiency of mediation and promote the development of mediation, it is proposed that the amendments to the legislation should give lawyers the right to approve settlement agreements concluded in mediation, beyond the competence of the courts. Such a solution would not only reduce the workload of the courts, but also strengthen the role of lawyers in the mediation process by extending the scope of their activities and contributing to the development of a culture of peaceful dispute resolution. It is also recommended that lawyers acting as mediators be given the right to suggest options for dispute resolution in the event of failure of mediation and that peace agreements where both parties are represented by lawyers in the mediation be made enforceable. In order to ensure transparency and loyalty of lawyers to their clients, it is also necessary to establish in law that a lawyer's offer to settle a dispute amicably should not be regarded as a breach of the principle of client loyalty.
6. Qualification requirements for mediators should be higher in order to ensure quality and uniformity of mediation services in all professional fields. The study shows that the countries surveyed have medium to high qualification requirements for the training of mediators, but that they are not sufficiently uniform. In order to achieve a high quality of mediation services, the qualification requirements for all mediators, regardless of their profession, including lawyers, need to be harmonised and raised.
7. The current requirements for mediator training in Lithuania - 40 academic hours of training[689] and a mediator qualification exam - are considered to be at a medium level compared to standards in other countries. In addition, special training should be provided for lawyers who act as representatives or neutral advisors to both parties in mediation. The lack of qualification requirements for

689 As of 1 January 2025, persons wishing to be included in the list of mediators of the Republic of Lithuania will be required to undergo at least 48 academic hours of training on mediation.

lawyers hampers the practical implementation of the mediation process, reduces the effectiveness of mediation and has a negative impact on its development.

8. Lawyers‘ participation in mediation has specific features that give them a unique position among other professions. Lawyers are the only professionals who can play four distinct roles in mediation: mediator, representative, adviser and litigant. Their legal knowledge and professional experience, given the close relationship between mediation and the field of law, enable lawyers not only to assess the legal aspects of a dispute more accurately, but also to predict the likely outcome of a case in court and to propose the most optimal solution. This expertise gives lawyers a significant advantage in the mediation process, especially in comparison with mediators from other non-legal professions.
9. The results of the study reveal a number of important problems hindering the effective use of mediation in the practice of Lithuanian lawyers. The main ones are the insufficient funding of state-funded mediation services in the practice of lawyers and the inadequate duration of mediation set by the state, especially in complex disputes. In order to increase the effectiveness of mediation and to encourage greater involvement of lawyers in this process, it is necessary to improve the legal framework to ensure adequate state funding of mediation services provided by lawyers, equating it with adequate remuneration for legal services, and to apply more flexible norms for the duration of mediation. These measures would help to create a more sustainable mediation system that better serves the interests of lawyers and their clients.
10. The research reveals a contradictory attitude among lawyers towards mediation: while most lawyers recognise the benefits of mediation and its potential for resolving disputes, the practical application of this tool remains limited. This limitation is due to lawyers‘ traditional thinking and tendency to settle disputes in court, as well as a lack of time and capacity to properly refer clients to mediation. Nevertheless, lawyers consider themselves to be the most suitable mediators compared to other professions, which reflects their confidence in their competence in mediation. In order to promote the use of mediation in legal practice, it is necessary to raise public awareness of the mediation process, as the knowledge of the parties to a dispute is still insufficient. Lawyers, as the first point of contact in disputes, do not always have the opportunity to fully inform their clients about mediation alternatives, due to their busy schedules and the priority of court proceedings
11. The main factors that lead lawyers to recommend mediation are the parties‘ control over the dispute resolution process and the potentially shorter duration of the mediation procedure. The use of mediation in lawyers‘ practice is driven mainly by the satisfaction of clients‘ expectations, as mediation often results in less negative emotions and psychological stress than litigation. However, the use of mediation is limited by the lack of clients willing to resolve disputes in this way and by the belief of lawyers that a successful settlement can be reached

without mediation. In addition, some lawyers believe that the courts are a better guarantee of a fair resolution of disputes.

12. The results of the research confirm that legal certainty and clear regulation are essential for the active participation of lawyers in mediation practice, especially when a lawyer acts as a mediator. The analysis of the mediation activities of lawyers in Lithuania, Austria, Germany and the UK has shown that the lack of legal certainty is a significant barrier to the participation of lawyers in mediation processes. The mediation experts who took part in the study also stressed that a lack of legal clarity undermines lawyers‘ willingness to engage effectively in mediation and to contribute actively to its development.

SUGGESTIONS AND RECOMMENDATIONS

Based on the findings of the study and best practices from abroad, it is proposed that:

I. Proposals and recommendations to the legislators of the Republic of Lithuania:

(1) The current wording of *Article 135 of the Code of Civil Procedure of the Republic of Lithuania*, which regulates the requirements for the content of the claim, does not require that the claim should indicate whether an attempt was made to resolve the dispute through mediation before submitting the claim and provide related evidence. Therefore, in order to remind lawyers about the possible settlement of a dispute through mediation and about the obligation to encourage the client to seek a peaceful settlement of the dispute, as indicated in the ADR, it is proposed to amend Article 135 (1) and (2) of the Code of Civil Procedure and read it as follows:

„1. An action brought before a court must comply with the general requirements for the content of procedural documents. The application also states:

1) the amount of the claim, if the claim is to be valued.
2) the circumstances on which the plaintiff bases his claim (factual basis of the claim);
3) evidence confirming the circumstances set out by the plaintiff, the place of residence of the witnesses and the location of other evidence.
4) the claim of the plaintiff (subject of the claim);
5) the opinion of the plaintiff regarding the adoption of a decision in absentia, if the response to the filed claim or the preparatory procedural document is not submitted in the case.
6) information on whether the case will be conducted through a lawyer. If the case will be conducted through a lawyer, the name, surname and work address of the lawyer shall also be indicated.
7) **information as to whether mediation or other out-of-court dispute resolution has been attempted prior to the filing of the claim, together with the reasons if it has not.**
8) the opinion of the plaintiff regarding the possibilities of concluding a settlement agreement when the plaintiff wishes to submit it, and regarding the intention and possibilities to resolve the dispute by means of judicial mediation.

2. The application must be accompanied by the documents and other evidence on which the claimant bases his claim, **the attempt to settle the dispute through mediation, if an attempt was made to settle the dispute through mediation before the action was brought,** as well as evidence that the stamp duty has been paid and requests for evidence the claimant may not make a claim, stating the reasons why such proof cannot be provided."

(2) The current wording of *Article 142 of the Code of Civil Procedure of the Republic of Lithuania*, which regulates the requirements for a response to a claim, does not provide that the response should indicate whether an attempt was made to resolve the dispute through mediation and provide evidence to that effect. Therefore, in order and in this case, i. y. When preparing and submitting feedback to the court, lawyers are reminded about the possible settlement of the dispute in mediation and about the obligation to encourage the client to seek a peaceful settlement of the dispute, as indicated in the ADR, it is proposed to amend Article 142 (2) as follows:

"Article 142. Replying to a lawsuit

1. Together with a copy of the application, the court shall send a notice of the submission of the defence to the defendant and to third parties. In the notice, the court shall set a time limit of not less than fourteen days and not more than thirty days for the submission of comments and shall specify the consequences of failure to submit comments and the defendant's obligation to file a response. In exceptional cases, the court may, depending on the request of the defendant or a third party and the complexity of the case, extend this period to sixty days. The time limits referred to in this paragraph shall run from the date of handling over of the relevant notice.

2. Responses to an action must comply with the substantive requirements for procedural documents. The responses to the application further state:

1) it is agreed or disagreed with the filed claim.
2) reasons for disagreement.
3) the evidence on which the grounds for disagreement are based.
4) the opinion of the defendant regarding the adoption of a decision in absentia, if the plaintiff fails to submit the preparatory procedural documents.
5) information on whether the case will be conducted through a lawyer. If the case will be conducted through a lawyer, the name, surname and work address of the lawyer shall also be indicated.
6) the opinion of the defendant regarding the possibilities of concluding a settlement agreement when the defendant wishes to submit it, and regarding the intention and possibilities to resolve the dispute by means of judicial mediation.
7) **whether mediation or other out-of-court dispute resolution has been attempted prior to the lodging of the statement of defence, and the reasons if it has not.**
8) The defendant's request to apply the procedure referred to in Article 951(2) of this Code, where the defendant wishes it to be applied, and the circumstances justifying why the defendant considers that the plaintiff seeks to undermine the defendant's activities in the field of communication to the general public or in the field of other activities relating to the satisfaction or protection of the public interest, or to discourage the

defendant from engaging in those activities, and the evidence in support of those circumstances.

3. The statement of defence must be accompanied by the documents and other evidence on which the defendant relies in support of the attempt to resolve the dispute by mediation, if mediation has been attempted prior to the submission of this statement of defence to the court.

4. The court has the right to refuse to accept evidence and reasons that may have been provided in the replying to a lawsuit if it considers that their subsequent submission will delay the decision in the case.

5. If the defendant fails to file a statement of the replying to a lawsuit within the prescribed time limit without a valid reason, the court shall have the right, if the plaintiff so requests, to rule in absentia.

6. Judgments refusing to accept a reply to a lawsuit may be the subject of a separate appeal. "

(3) To enable a lawyer-mediator to assist the parties to the dispute, in case the parties to the dispute are unable to find possible solutions, it is proposed to supplement *Article 15 of the Law on Mediation of the Republic of Lithuania with Paragraph 7,* stating it as follows:

„7. When mediation is carried out by a lawyer, he may offer the parties to the dispute various solutions, if there is a risk of mediation failure. „

(4) The current wording of Article 16 of the Law on Mediation of the Republic of Lithuania regulates the requirements, power and approval in court applied to peace agreements concluded during mediation. In order to make the participation of lawyers in mediation attractive to both lawyers and parties to the dispute and the entire legal system, it is proposed to supplement Article 16 of the Law on Mediation of the Republic of Lithuania with Paragraph 4, stating it as follows:

„4. If all the parties to the dispute have been represented in the mediation by lawyers, the settlement agreement concluded by the parties to the dispute during the mediation shall have the force of res judicata and may be enforced. "

(5) In parallel with the addition of Paragraph 4 of Article 16 of the Law on Mediation of the Republic of Lithuania, the provision of Article 587 of the Code of Civil Procedure of the Republic of Lithuania should be clarified by supplementing it with Item 11:

„11) settlement agreements concluded by the parties to the dispute during the mediation, if all parties to the dispute were represented in the mediation by lawyers."

(6) In order to ensure the equality of lawyers and to prevent unreasonable privileges, it is proposed to amend Paragraph 2 of Article 6 of the Law on Mediation of the Republic of Lithuania, stating it as follows:

„2. The requirements set out in points 2 and 3 of paragraph 1 shall not apply to judges with three years' experience as a judge who have completed at least

16 academic hours of introductory training in mediation and to holders of a doctorate in social sciences who within last three years before application to be included into a list of mediators of the Republic of Lithuania conducted training courses on the topic of mediation, the total duration of which is at least 100 academic hours. The requirements set out in points 2 and 3 of paragraph 1 of this Article shall also not apply to persons who have been granted the right to provide mediation services by the competent authority of a Member State of the European Union or a state of the European Economic Area. ~~The requirement laid down in paragraph 1 point 3 shall not apply to lawyers, bailiffs and notaries who have three years' experience as a lawyer, bailiff or notary respectively.~~ „, or

„2. The requirements set forth in Paragraph 1, Items 2 and 3 of this Article shall not apply to judges who have three years of work experience as a judge and have completed at least 16 academic hours of introductory training in mediation and persons with a doctorate degree in social sciences who, during the last three years prior to the application for inclusion in the list of mediators of the Republic of Lithuania, conducted training on the topic of mediation, the total duration of which is at least 100 academic hours. The requirements set out in points (2) and (3) of paragraph 1 of this Article shall also not apply to persons who have been granted the right to provide mediation services by the competent authority of a Member State of the European Union or a state of the European Economic Area. ~~The requirement set out in paragraph 1 (3) shall not apply to lawyers, bailiffs and notaries who have three years' experience as a lawyer, bailiff or notary respectively~~. **Lawyers, bailiffs and notaries with three years ,experience as a lawyer, bailiff or notary respectively shall be required to pass the qualification examination for mediators only in so far as it relates to mediation and its practical activities**.'

(7) In order to achieve a higher qualification of mediators, including lawyers, it is proposed to amend Item 2 of Paragraph 1 of Article 6 of the Law on Mediation of the Republic of Lithuania, stating it as follows:

„2) have attended at least ~~40~~ **200** academic hours of training in mediation not earlier than five years prior to the date of application for inclusion in the list of mediators of the Republic of Lithuania. **Instead of 200 academic hours of training in mediation, lawyers may receive 100 academic hours of training specifically designed for lawyers' mediators. "**

(8) To ensure that not only the parties to the dispute, the mediator and the administrator of mediation services keep all mediation and related information secret, but also other persons involved in the mediation procedure, including representatives and advisers of the parties to the dispute, it is proposed to amend Article 17 part 1, point 2 worded as follows:

„1. Unless otherwise agreed by the parties to the dispute, **the parties to the dispute, mediators and administrators of mediation services**, **as well as other persons involved in the mediation procedure, including representatives and advisers of the parties to the dispute,** shall keep confidential all mediation

and related information except for information necessary to confirm whether to execute a peace treaty concluded during mediation, and information the non-disclosure of which would be contrary to the public interest (especially when it is necessary to safeguard the best interests of the child or prevent harm to the health or life of a natural person).

(9) In order to further encourage the participation of lawyers in mediation, especially mandatory one, it is proposed to supplement the *Law on Mediation of the Republic of Lithuania with Article 20[1]*, stating it as follows:

"Article 20[1]. Participation of lawyers in mandatory mediation[690].

1. The participation of lawyers in mandatory mediation is essential.

2. In cases where a lawyer is selected and appointed for mandatory mediation by the State Guaranteed Legal Aid Service, the services of the lawyer shall be paid by the State Guaranteed Legal Aid Service from the State budget.

3. The parties to the dispute have the right to choose their own lawyer to represent them in the mediation. In these cases, the services of a lawyer are paid by the parties to the dispute, and the price of the lawyer's services is determined by agreement between the parties to the dispute and the lawyer.

4. The services of a lawyer, paid for out of the state budget, can be provided for up to eight hours. If, at the end of this time, a final agreement on a peaceful settlement has not yet been reached, the parties to the dispute may voluntarily continue mediation and use the services of a lawyer at the expense of the parties to the dispute. The State budget shall also pay for the lawyer's preparation for the mediation, which may take up to one hour, and for the registration of the mediation results, which may take up to one hour.

5. The Government shall determine the amounts and the procedure for payment of the remuneration paid from the state budget for the services of a lawyer in mandatory mediation."

(10) To encourage the resolution of disputes between lawyers and their clients through mediation, it is proposed to clarify Paragraph 1 of Article 51 of the Law on the Bar of the Republic of Lithuania and to set it out as follows:

„1. When a dispute arises between a client and a lawyer regarding legal

690 The author is pleased that her proposal, which she formulated back in 2023, will partially enter into force as of 1 January 2025, providing for the payment of mandatory mediation services from the state budget for up to 8 hours (until 1 September 2024, this limit was 6 hours). This amendment marks a significant step towards the development of the mediation system in order to increase the possibilities for peaceful dispute resolution. In cases where no agreement is reached within the allotted time, the disputing parties will have the possibility to voluntarily continue mediation at their own expense. Moreover, the clearly regulated allocation of time - 1 hour for the initiation of the mediation, 1 hour for the preparation and 1 hour for the documentation of the results - will ensure a smooth mediation process, while 5 hours are dedicated to the actual conduct of the mediation. This provision will help to optimise the mediation process, contributing to a more efficient and accessible mediation practice in Lithuania.

services, the client has the right to apply to the Lithuanian Bar Association, **mediator** or court. "

(11) To eliminate ambiguities related to the application of disciplinary liability to a lawyer who has mediated and / or advertised himself as a mediator, it is proposed to supplement Article 52 of the *Law on the Bar of the Republic of Lithuania with Paragraph 5*, stating it as follows:

„5. A lawyer who has participated in mediation as a mediator and (or) advertised himself or herself as a mediator shall be subject to disciplinary proceedings in accordance with the procedure established by the Law on Mediation of the Republic of Lithuania. A lawyer who mediates and / or promotes himself as a mediator shall be subject to the disciplinary liability of the mediator. "

(12) To eliminate ambiguities related to the insurance of professional liability of a lawyer-mediator and to avoid double insurance and / or non-insurance events of a lawyer's activity, it is proposed to supplement Article 20 of the Law on the Bar of the Republic of Lithuania with Paragraph 10 stating it as follows:

„10. Mandatory professional indemnity insurance covers the provision of mediation services. "

II. Suggestions and recommendations to the Lithuanian Bar Association

1. To supplement the Lithuanian Code of Ethics for Lawyers with a new provision:

„Encouraging a lawyer to seek an amicable settlement through ADR, including mediation, and obtaining a less favourable outcome for the client than the client could have expected in court is not a breach of the lawyer's loyalty to the client, as the benefits of amicable settlement outweigh the potential losses.".

2. To supplement the Description of the Procedure for In-Service Training and Evaluation of Lawyers and Assistant Lawyers with the following provision:

„The requirements for the qualification of lawyers performing mediation are established in the legal acts regulating the activities of mediation. Lawyers participating in mediation in the role of lawyer-representative and / or lawyer-neutral adviser must have completed at least 20 hours of training in mediation ".

3. Setting out a clear position on when mediation in the lawyer's practice a legal service is and when it is not a legal service.
4. Establish a Mediation Committee to promote and improve the activities of lawyers in mediation.
5. Set out a clear position on whether mediation in the practice of a lawyer a legal service is or not.
6. Encourage lawyers to include a mediation clause in their contracts, including legal service contracts, for example "*Any dispute, disagreement or claim arising out of or in connection with this contract shall be settled through mediation. If, within 30 days of the commencement of the mediation, the parties fail to reach an*

amicable settlement of the dispute, the dispute in question may, at the initiative of either party, be submitted to final settlement in accordance with the law ".

7. Encourage the settlement of disputes between lawyers and clients, as well as disputes between lawyers, through mediation.
8. Prepare forms of documents used in mediation, including examples of mediation clauses and templates of mediation services contracts.
9. Encourage lawyers to acquire the qualification of a mediator.
10. Acquaint lawyers with the Collaborative Law procedure.
11. Train lawyers on how and in what roles lawyers can participate in mediation. Conduct specialized training for attorneys-mediators, attorneys-representatives and attorneys-neutral advisors.

III. Proposals and recommendations to the Minister of Justice of the Republic of Lithuania

In order to ensure that not only the parties to the dispute, the mediator and the administrator of mediation services keep confidential all state-provided out-of-court mediation and related information, but also other persons involved in the state-sponsored out-of-court mediation procedure, including representatives and advisers of the parties to the dispute, it is proposed to amend Item 11.2 of the Rules of Out-of-Court Mediation Provided by the State, wording it as follows:

„11.2. Confidentiality - Unless otherwise agreed by the parties to the dispute, the parties to the dispute, the mediator and the administrator of the mediation service, **as well as other persons involved in the mediation process, including representatives and advisers,** shall keep confidential all mediation information and related information except information to approve or execute a peace treaty concluded during mediation, and information non-disclosure of which would be contrary to the public interest (especially when it is necessary to safeguard the interests of the child or to prevent damage to the health or life of a natural person).A mediator may not disclose confidential information entrusted to him by one party to the dispute to another party without the consent of the party entrusting the information".

IV. Suggestions and recommendations for mediation organisations

It is recommended that cooperation with lawyers be expanded to strengthen the use of mediation techniques in legal practice. Mediators' organisations should develop platforms and initiatives to promote the participation of lawyers in mediation through specialised training, seminars and conferences for lawyers. Such events would help to raise lawyers' awareness of mediation processes and their benefits, encouraging them to integrate mediation into their daily professional practice. In addition, the development of information channels is recommended for mediation organisations. This could include the creation of mediation blogs, the management of social media accounts and the use of other publicity tools to make the public aware of the benefits of mediation. Such dissemination would help not only lawyers but also the general public to better understand the importance of mediation as an efficient and cost-effective way of resolving disputes.

V. Suggestions and recommendations for insurance companies

It is recommended to expand the range of insurance products for lawyers' professional activities to include insurance for mediation services. This would give lawyers greater confidence in offering mediation to their clients as an alternative dispute resolution method, as such insurance cover would help to avoid potential financial risks associated with mediation. The financial cover would make lawyers more likely to offer mediation, which would encourage its wider use in practice.

It is also recommended that legal services insurance products should be developed to cover not only court costs but also the costs of the mediation process. Such insurance products would provide financial protection for the parties to the dispute, cover the costs of mediation and encourage the use of this effective method of dispute resolution. Insurance companies could play an active role in promoting mediation through marketing campaigns and by informing the public about the benefits and possibilities of mediation. The extension of insurance services would encourage a wider use of mediation, increase the confidence of lawyers and clients in this dispute resolution method, reduce the workload of the courts and contribute to a more efficient and sustainable mediation system.

APPROVAL AND DISSEMINATION OF RESEARCH RESULTS

The research sources analysed in the dissertation are characterized by diversity and abundance, and the applied research methods substantiate the reliability of the obtained results. The results of the research have been published in the following peer-reviewed scientific publications:

1. Kraemer, Raimonda, „Application of mediation in the legal profession", Wiki to Yes repository under the identification number WR 2449, age last modified on Monday December 20, 2021, 13:47:17 CET, Win-Management GmbH, Im Mühlberg 39, 57610 Altenkirchen. See: https://www.wiki-to-yes.org/article1195-Forschung-zur-Mediation-im-Anwaltsberuf.
2. Kraemer, Raimonda, „Reasons why lawyers recommend or do not recommend mediation to their clients ", Teisė, 2021, Vol. 120, pp. 155–166, ISSN 1392-1274 eISSN 2424-6050
3. Kraemer, Raimonda, „Mediation in their activities of a lawyer ", Teisė, 2023, Vol. 126, pp. 155–166, ISSN 1392-1274 eISSN 2424-6050
4. The results of the study were presented at the International Congress on Integrated Mediation in Bonn (Germany) on Juni 18-19, 2022.

CURRICULUM VITAE

Personal information

Name and surname Raimonda Kraemer

Education

1984–1989	Teacher, University of Šiauliai (Šiauliai, Lithuania)
1996 –1999	Business legal consultant, Ministry of Education and Science of the Republic of Lithuania, G. Stulpinienė Management College (Kaunas, Lithuania)
1999–2003	Bachelor's degree in law, Mykolas Romeris University Faculty of Law (Vilnius, Lithuania)
2005–2008	Master of Laws degree (LL.M.), University of Cologne, Faculty of Law (Cologne, Germany)
2018–2024	Doctoral studies externally, Mykolas Romeris University Faculty of Law (Vilnius, Lithuania)

Work experience

1982–1996	Teacher Marijampolė Education, Culture and Sports Department
1996–2003	Owner and director of a private enterprise Joint stock company "Lavestina"
2003–2009	Lawyer Lawyer's office "Schneider & Krämer" (Cologne, Germany)
2009 10 01 – 2008 12 31	Lawyer Lawyer's office "Luyken" (Cologne, Germany)
From 2016 01 01	Lawyer and mediator Lawyer's office Lukas (Cologne, Germany)
From 2019 04 19	Association "Integrated Mediation in Lithuania" Initiator, founder, member
From 2018 11 09	Certified Mediator (Germany)

Scientific internship

1. International Integrated Mediation Conference "Mediation Without Borders", Bonn (Germany), 2022. June 18-19.
2. International Congress of Integrated Mediation "Mediation Connects", Frankfurt am Main (Germany), 2019 May 3-5.
3. 27–30 03 2019 course in Berlin (Germany) under § 5 Abs. 2, 6 Mediation G i. V. m. § 2 "ZMediatAusbV", "Certified Mediator" (30 Hrs).
4. 9 11 2018 – 24 02 2019 mediation training for lawyers in Frankfurt am Main (Germany) (120 Hrs).

Kraemer, Raimonda

MEDIACIJA ADVOKATO VEIKLOJE: TEORINIAI PAGRINDAI IR TAIKYMO YPATUMAI: daktaro disertacija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2024. P. 314.

Bibliogr. 237–250 p.

Daktaro disertacijoje, remiantis teoriniais ir praktiniais mediacijos taikymo advokato veikloje aspektais, siekiama atskleisti mediacijos poveikį advokato profesinei veiklai, ypatingą dėmesį skiriant advokato vaidmens transformacijai mediacijos procese ir su tuo susijusiems iššūkiams. Disertacijoje analizuojama, kaip advokato funkcijų plėtra mediacijoje peržengia tradicinį ginčo šalies gynėjo vaidmenį, plečiant jį į neutralaus ir nešališko tarpininko poziciją.

Nustačius, kad advokato-mediatoriaus teikiamos paslaugos mediacijoje yra priskiriamos neteisinėms paslaugoms, disertacijoje vertinama, ar Europos Sąjungos, Lietuvos, Didžiosios Britanijos, Vokietijos ir Austrijos teisinė bazė, reglamentuojanti advokatų veiklą mediacijoje, atsako į esminį klausimą – ar advokato kaip mediatoriaus paslaugos turėtų būti vertinamos kaip teisinės. Todėl analizuojami teisinio reguliavimo neapibrėžtumai, kylantys dėl advokato atsakomybės, kai jis atlieka skirtingus vaidmenis mediacijos procese. Apžvelgiami advokato veiklos mediacijoje ypatumai užsienio valstybėse.

Remiantis mokslinės analizės rezultatais, nustatoma advokato veiklos mediacijoje specifika. Disertacijoje pristatomi kiekybinio tyrimo, nagrinėjančio mediacijos praktinius ypatumus ir jos taikymą advokatų veikloje, rezultatai bei pateikiami pasiūlymai dėl advokatų veiklos mediacijoje plėtros Lietuvoje. Tyrimo rezultatai gali būti naudojami kaip teorinis pagrindas, planuojant mediacijos plėtrą advokatų veikloje.

The doctoral dissertation, based on theoretical and practical aspects of the application of mediation in the legal profession, aims to reveal the impact of mediation on the lawyer's professional activities, with a special focus on the transformation of the lawyer's role in the mediation process and the related challenges. The dissertation analyzes how the expansion of a lawyer's functions in mediation goes beyond the traditional role of a legal advocate, extending into the position of a neutral and impartial intermediary.

Given that the services provided by lawyer-mediators are currently classified as non-legal services, the dissertation assesses whether the legal frameworks of the European Union, Lithuania, the United Kingdom, Germany, and Austria, regulating the activities of lawyers in mediation, address the fundamental question of whether the services provided by a lawyer as a mediator should be considered legal services. Therefore, the dissertation examines the legal regulatory uncertainties arising from the lawyer's responsibility when performing different roles in the mediation process. The specific characteristics of a lawyer's activities in mediation in foreign countries are also reviewed.

Based on the results of scientific analysis, the specific nature of a lawyer's activity in mediation is identified. The dissertation presents the results of a quantitative study that examines the practical aspects of mediation and its application in the legal profession,

and offers proposals for the development of lawyers' activities in mediation in Lithuania. The study results may serve as a theoretical foundation for planning the expansion of mediation within the legal professi.

Raimonda Kraemer

MEDIACIJA ADVOKATO VEIKLOJE:
TEORINIAI PAGRINDAI IR TAIKYMO YPATUMAI

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, teisė (S 001)

Mykolo Romerio universitetas
Ateities g. 20, Vilnius
Puslapis internete www.mruni.eu
El. paštas roffice@mruni.eu
Tiražas 20 egz.

Parengė spaudai Martynas Švarcas

Spausdino UAB „Šiaulių spaustuvė“
P. Lukšio g. 9G, 76200 Šiauliai
El. p. info@dailu.lt
https://siauliuspaustuve.lt